Інститут метафізичних досліджень ПЕРЕХІД-IV

Ігор Каганець

ПШЕНИЦЯ БЕЗ КУКОЛЮ

Хрестове Євангеліє без вставок і спотворень

Київ
2005 (7513)

КАГАНЕЦЬ Ігор Володимирович.
Пшениця без куколю: Хрестове Євангеліє без вставок і спотворень. — Київ: Інститут метафізичних досліджень Перехід-IV, 2005. — 558 с.

На основі ретельного логіко-лінгвістичного аналізу канонічних текстів Євангелія, інформації з Туринської плащаниці та сучасного розуміння психоінформаційних процесів здійснено очищення Доброї Новини від фарисейських вставок — згідно із заповіддю Ісуса Хреста про неминучість відділення «пшениці» Божого слова від «куколю» ворожих фальсифікацій. Відтворено первинний текст Чотириєвангелія в його справжній хронологічній послідовності. Кожна євангельська подія оснащена ретельним науковим коментарем з посиланнями на авторитетні дослідницькі джерела. Ключові місця україномовного перекладу звірені з давньогрецькими текстами. Очищений текст Євангелія зведено в паралельну таблицю з наступним синтезом в цілісну Добру Новину Ісуса Хреста, Сина Божого. Книга орієнтована на дослідників Святого Письма і Традиції, теологів, священиків, футурологів, а також усіх зацікавлених у пізнанні автентичного змісту Хрестового послання сучасному людству.

Текст книги подається в авторській редакції.

Ваші відгуки, зауваження та пропозиції
надсилайте авторові на адресу:

а/с 23, Київ-108, 04108, Україна

Електронна пошта: **editor1@perehid.org.ua**
sensar@i.com.ua
Відгуки, критичні статті, наукове обговорення, а також повідомлення про наступні видання дивіться на сайті «Народний Оглядач» http://observer.sd.org.ua

З М І С Т

ВСТУП

ТУРИНСЬКА ПЛАЩАНИЦЯ РОЗПОВІДАЄ
ГІПЕРФОТО — ПОСЛАННЯ У МАЙБУТНЄ
ПОПЕРЕДЖЕННЯ І ПРОРОЦТВО
ЗЛОЧИН ФАЛЬСИФІКАЦІЇ БОЖОГО СЛОВА
МЕТАФІЗИЧНІ АРХЕТИПИ
ХАРАКТЕРНИКИ ІВАН І ЯКІВ — СИНИ ГРОМУ

Якщо ідея істинна, то вона належить всім, хто здатний її осягнути. Істинна ідея не може бути «новою», оскільки істина не є продуктом людського розуму. Вона існує незалежно від нас, і все, що ми повинні зробити — це постаратися зрозуміти її.

Рене Генон

1. П’ятий елемент

Ідея написання цієї книги народилася внаслідок ознайомлення з найновішими результатами дослідження Туринської плащаниці і прагнення їх раціонального осмислення. Відомостей на цю тему більше ніж достатньо і в друкованих виданнях, і в інтернет-просторі. Згідно з усталеним поглядом, обґрунтованим науково і теологічно, Туринська плащаниця є матеріальним підтвердженням чотирьох канонічних євангелій і джерелом додаткової інформації, яка доповнює ці євангелія, — сьогодні з цим вже неможливо сперечатися. Проте якщо ви спробуєте простежити глибші зв’язки між Чотириєвангелієм[1] і Плащаницею, то постанете перед фактом великої таємниці, яку можна виразити одним «простим» запитанням:

Навіщо Ісуса Хреста[2] загорнули в Плащаницю?

Дивне запитання! — скажуть нам. Невже не зрозуміло — для ритуального поховання. В Євангелії чітко сказано, що після смерті Ісуса Хреста його тіло загорнули в чисте полотно і поклали у нову гробницю, висічену в скелі Йосипом Ариматейським. Для здійснення ритуалу Никодим приніс значну кількість — 100 фунтів, тобто понад 30 літрів! — надзвичайно дорогої запашної рідини з соку смирни і алое, яку зазвичай використовували для бальзамування. Потім Йосип завалив вхід до гробниці величезним каменем. А коли Хрестос воскрес, то поховальне полотно лишилося у гробниці. Послідовники Ісуса Хреста зберегли його до нашого часу — нині воно всесвітньо відоме як Туринська плащаниця, яка є об’єктом поклоніння і наукових досліджень. Хіба не так?

Так. За винятком однієї «дрібнички»: ПОХОВАННЯ ЯК ТАКОГО НЕ БУЛО. І не мало бути. Про це Ісус принаймні 10 разів говорив своїм учням, наприклад: «*І почав навчати їх, що Синові людському треба багато страждати, і старші, первосвященики та книжники відкинуть Його і Його уб’ють, і Він по трьох днях воскресне. Він говорив про це відкрито*»

[1] Євангеліє (давньогрецькою Εὐαγγέλιον) — Добра Новина, від арійських коренів *єв — благий, *ян — новий, *гол — голос, інформація, знання; звідси Єва — блага, янгол — вісник. Текст Доброї Новини складається з чотирьох євангелій, тому сукупне Боже послання (Чотириєвангеліє) ми позначатимемо словом «Євангеліє» з великої літери, а окремі чотири його складові — словом «євангеліє» з малої літери.

[2] Хрестос, давньогрецькою Χρηστὸς (Хрестос) — Боголюдина. Детальніші пояснення див. у розділі «Хрестос і Хрістос».

(Марко 8.31; Матвій 16.21; Лука 9.22)[3]. Зверніть увагу: Він говорив учням про своє триденне воскресіння не «між іншим», а цілеспрямовано НАВЧАВ їх, про що повідомляють всі чотири євангелісти. Іншими словами, згідно з Господнім планом його перебування у гробниці не могло перевищувати трьох діб.

— Але ж Його таки поховали у гробниці?

Йосип Ариматейський її спорудив начебто для себе, але зверніть увагу: «На тому місці, де Його розп'яли, був сад, і в саду — нова гробниця» (Ів 19.41). Тобто гробниця була поряд з місцем розп'яття — Голготою. А тепер поміркуйте: хто захоче влаштувати свій посмертний спочинок поряд з місцем страт і катувань, звідки періодично лунали зойки страждання та прокляття. Висновок: ця «гробниця», розташована у нетиповому для поховань місці, була призначена не для поховання, а для зберігання у недоторканості Ісусового тіла протягом трохи більше однієї доби — від вечора п'ятниці до недільного ранку.

Ще одна важлива деталь: всі євангелісти звертають увагу на те, що вхід до «гробниці» закривав незвично великий камінь. У «Кодексі Бези» (євангельському списку IV ст., що зберігається в Кембриджській бібліотеці), речення «*камінь був відвалений, був бо дуже великий*» (Мк 16.4), уточнюється: «*Камінь, що його не могли відкотити двадцять чоловік*». За деякими оцінками, він міг важити приблизно 2 тонни. Отже, випадає так, що без спеціальних технічних засобів «гробницю» неможливо було відкрити, що є нетиповим для такого роду поховальних споруд.

— Як же тоді Йосип спромігся закрити цим каменем вхід до гробниці?

Дослідники повідомляють, що камінь котився по спеціально зробленому похилому жолобу. Спочатку він знаходився на підвищенні і фіксувався клином. Йосип вибив цей клин, камінь під своєю вагою покотився по кам'яному жолобу і наглухо заблокував вхід.

Як бачимо, конструкція «гробниці» дозволяла легко її закрити, проте абсолютно не передбачала можливість її наступного відкривання. Така захищеність «гробниці» потрібна була для гарантованого збереження Ісусового тіла, адже якби ворогам вдалося його викрасти і розчленувати, то Воскресіння стало б фізично неможливим. Згаданий «непідйомний» камінь відкотив воскреслий Хрестос силою своєї віри, спроможної, як Він казав, пересувати гори (Мт 17.20). До речі, наявність нетипової гробниці у нетиповому

[3] Далі по тексту для зручності використовуватимемо скорочення: Матвій — Мт, Марко — Мк, Лука — Лк, Іван — Ів.

місці додатково свідчить про те, що Воскресіння було не імпровізацією, а ретельно спланованою акцією.

— Гаразд, гробниця була тимчасовою, але ж ритуальне поховання таки відбулося!

А що ви називаєте ритуальним похованням? Виразні сліди крові на Туринській плащаниці безперечно свідчать, що тіло не було ні набальзамоване, ні навіть обмите. Тільки не кажіть, що в учнів не було часу обмити тіло Господа через наближення юдейської суботи. По-перше, добре відомо, як Хрестос ставився до суботи — він її демонстративно ігнорував. По-друге, Йосип і Никодим за бажання могли б обмити тіло за кілька хвилин.

— Тоді навіщо Никодим приніс так багато бальзамічної рідини?

Дослідження Туринської плащаниці показали, що вона була просякнута розчином алое і смирни. Велика кількість рідини (нагадаємо — понад 30 літрів) потрібна була саме для того, щоб повністю занурити у неї цю коштовну льняну тканину площею майже 5 квадратних метрів. Потім Плащаницю, з якої стікала запашна рідина, поклали на камінь. На одну половину тканини поклали Ісусове тіло (головою до центру полотна), яке накрили другою половиною. Погляньте на зображення Плащаниці: на одній її половині зафіксувалося зображення тіла спереду, на другій — зі спини.

Ну то як, тепер збагнули, навіщо була потрібна просякнута запашною рідиною Плащаниця?

— Може, щоб якось допомогти Ісусові воскреснути?

Нелогічно. Судіть самі: воскресінню підлягало цілком мертве тіло, до того ж спотворене жорстоким бичуванням і розп’яттям. Під кінець римський воїн завдав уже мертвому тілу стандартний «контрольний удар» через правий бік у серце, щоб гарантувати смерть (Ів 19.34). Очевидним є те, що після цього Ісусове тіло було абсолютно несумісним із життям, і цьому твердому фактові не могли зарадити жодні обмивання чи бальзамування.

Ну добре, ще одна підказка. Церковна влада спочатку поставилася до Плащаниці стримано, оскільки допускала, що це картина живописця, яка не має жодної художньої цінності. На шматку полотна розміром 436 на 110 см (вісім на два лікті) було видно лише темні плями, що неясно позначали риси якогось обличчя і силует тіла. Ісусове зображення на Плащаниці було виявлене лише у 1898 році завдяки відкриттю археолога і фотографа-любителя Секондо Піо. Він сфотографував полотно і, поглянувши на негативну

фотопластину, був глибоко вражений — на ній проявилося позитивне зображення, що на диво нагадувало історичні ікони Ісуса Хреста. Наприклад, воно ПОВНІСТЮ збігається із зображенням славетної ікони Хреста-Пантократора з монастиря Святої Катерини (Синай, 550 р.). Наступний науковий аналіз показав, що Плащаниця є не витвором мистецтва, а природним відбитком, що утворився в незрозумілий спосіб у вигляді негатива.

— Дивно, що Хрестове зображення на Плащаниці визнали лише через 2 тисячоліття після його утворення.

А інакше й не могло бути, оскільки для зрозуміння сутності Плащаниці людям потрібно було володіти технологіями цифрової обробки і розпізнавання зображень, комп'ютерного сканування рентгенівським і ультрафіолетовим промінням, мікрофотографії в поляризованому світлі, тонкого хімічного і радіоактивного аналізу, аналізу ДНК і багатьма іншими. Без усього цього походження Плащаниці й досі залишалося б під сумнівом.

Наприклад, порівняно недавно вчені виявили на Плащаниці зображення монет, які були покладені на очі померлого Ісуса. Точно з'ясовано, що це відома нумізматам «лепта Пилата» — найдрібніша мідна монета, яка була викарбувана Понтієм Пилатом у 29/30 році н. е. На монеті напис: TIBERIOU CAICAROC — «Тиберій імператор». Це, до речі, ще одна нетипова «випадковість». Йосип Ариматейський був «заможним чоловіком» (Мт 27.57), а про фінансові можливості Никодима свідчить неймовірно велика кількість принесеної ним рідини для бальзамування (Ів 19.39). Обидва вони були таємними учнями Хрестовими (Ів 19.38—39), тож могли з поваги до свого Вчителя використати золоті або принаймні срібні монети. Проте вони використали саме «лепту Пилата», оскільки в інформаційному плані вона була найціннішою: точно вказувала на час події — не раніше 29 року н. е., а також місце — підвладну Пилатові територію Юдеї та Самарії.

— І що все це означає?

Те, що Туринська плащаниця — це Хрестове послання СУЧАСНОМУ поколінню людей. Послання, яке безперечно підтверджує істинність Євангелія. ЦЕ ЗВЕРНЕННЯ ВТІЛЕНОГО СИНА БОЖОГО ПЕРСОНАЛЬНО ДО КОЖНОГО З НАС.

Плащаниця — це фотографія Хрестового тіла У МОМЕНТ ЙОГО ВОСКРЕСІННЯ — із залишками його крові, рослинного пилку Палестини і навіть єрусалимського ґрунту.

Ось чому Христове тіло не обмивали! Полотно Плащаниці було застосоване як «фотопластина», на якій точно зафіксована реальність двохтисячолітньої давності. А величезна кількість бальзамічної рідини повинна була захистити цю гіперфотографію від шкідливого впливу мікроорганізмів та інших подібних загроз.

Зверніть також увагу на положення рук Ісуса. Вони не покладені на груди або живіт, як зазвичай ховають померлих, а закривають низ живота — типова сором'язлива поза оголеного чоловіка. Це ще один доказ, що до фотографії ретельно підготувалися і продумали все: просякнуте захисною рідиною полотно («фотопластина»), тіло у відповідній позі, монета з інформацією про час і місце події.

— А чим обґрунтоване твердження, що на Плащаниці зображено саме момент воскресіння?

Дослідники з'ясували, що зображення утворилося лише на внутрішній стороні тканини — внаслідок спалаху невідомої людям енергії, що тривав мільйонні частки секунди. Вона не пропалила полотно наскрізь, а лише трохи обпалила волокна з внутрішньої сторони — на глибину всього кілька мікронів, надавши їм при цьому золотистого забарвлення. Учені стверджують, що через 30—40 годин після смерті Ісуса його плоть незбагненним чином трансформувалася і легко пройшла крізь тканину, яка присохла до тіла разом зі згустками крові (кожний знає, що значить відірвати пов'язку від рани із засохлою кров'ю). Саме цей момент і зафіксовано на Плащаниці — коли тіло протягом якоїсь миті перетворилося на енергетичний потік. Отим-то рельєфні зображення на верхньому і нижньому відбитку однаково чіткі, виразні, чисті — неначе тіло стало невагомим, інакше спинні м'язи виглядали б сплющеними під впливом земного тяжіння.

Навіть з цього, дуже скороченого викладення відомостей про Плащаницю випливає, що вона не лише підтверджує Чотириєвангеліє, але й доповнює його, проливаючи світло на деякі незрозумілі місця. Більше того, акцентуючи нашу увагу на феномені воскресіння, Плащаниця ставить перед нами ЗАВДАННЯ якомога активніше досліджувати приховані боголюдські можливості людини, продемонстровані Ісусом Христом. Через усе це в науковому світі Туринську плащаницю нерідко називають П'ятим Євангелієм, яке органічно доповнює чотири євангелія Доброї Новини.

— Виходить, що тільки сучасна технологічна цивілізація здатна сприйняти Євангеліє як цілісність?

Справді, адже Чотириєвангеліє і Плащаниця разом творять цілісну інформаційну систему — Євангеліє Ісуса Хреста, причому Плащаниця є не лише його матеріальним підтвердженням, але й ключем до його розуміння. Більше того, вона об'єднує в цілісність віру, науку, мистецтво і фізичну досконалість:

1) віру, бо Хрестос воскрес силою своєї віри (як вищого прояву волі) і віри в Бога-Отця — Творця Всесвіту, Вишнього і Святого;

2) мистецтво, бо Плащаниця була задумана як мистецьке фото, зроблене Хрестом і його асистентами Йосипом та Никодимом і відправлене на два тисячоліття в майбутнє для сприйняття сучасним людством і його оновлення;

3) науку, бо визнання автентичності і нерукотворності Плащаниці відбулося передусім зусиллями науковців за допомогою логіко-раціонального мислення і високих технологій;

4) фізичну досконалість, оскільки продемонстроване Ісусом Хрестом поєднання божественного і тілесного вимагає високих психофізичних параметрів — чистої потужної психіки і здорового сильного тіла.

Згадані чотири складові є чотирма опорами істинної Релігії (від «ре-лига» — відновлення зв'язку) — живого потоку Культури (Традиції) задля поєднання в гармонійну цілісність чотирьох складових людини — божественного ядра, духу, психіки (душі) і плоті.

— Чи не означає це, що сучасне людство є адресатом не лише Плащаниці, але й Чотириєвангелія?

Саме так. Це нагадує ситуацію, якби першокласникам принесли підручник для старшого класу. З кожним роком вони розкриватимуть в ньому фрагменти нових знань, але осягнуть їх у цілісності лише тоді, коли будуть до цього готові. Так само і з Євангелієм, адже якщо Плащаниця, будучи ключем до Євангелія, адресована сучасній людині, то і Чотириєвангеліє призначене сучасній цивілізації, хоча користь від нього отримали всі попередні покоління — тією мірою, якою змогли його осягнути.

— Наскільки суттєво сучасне усвідомлення Євангелія може відрізнятися від його усвідомлення в «молодших класах» християнства?

Характерною особливістю «молодших класів» є дитяча довірливість і нерозуміння існування в цьому світі організованої, системної брехні, звідси — некритичність

сприйняття неправдивої інформації і вразливість щодо фальсифікацій.

Про те, що раннє хрестиянство неминуче стане жертвою диявольської брехні, Ісус знав від самого початку, тому й лишив нам пророцтво у формі притчі про пшеницю і кукіль, яка є для нас попередженням і завданням. Вона виглядає так:

«*Ще одну притчу подав Він їм, кажучи: Царство Боже подібне до чоловіка, що був посіяв добре зерно на своїм полі. Та коли люди спали, прийшов його ворог і посіяв кукіль поміж пшеницю й пішов. Коли виросло збіжжя і вигнало колосся, тоді й кукіль появився. Прийшли слуги господаря і кажуть до нього: Пане, хіба не добре зерно ти посіяв на твоїм полі. Звідки взявся кукіль? Він відповів їм: Ворог-чоловік зробив це. Слуги йому кажуть: Хочеш, ми підемо його виполемо? Ні! — каже, щоб, виполюючи кукіль, ви часом не вирвали разом з ним пшениці. Лишіть, нехай росте до жнив одне й друге разом. А під час жнив я женцям скажу: зберіть перше кукіль та зв'яжіть його у снопи, щоб його спалити; пшеницю ж складіть у мою клуню*» (Мт 13.24—30).

— У чому ж полягають попередження і завдання, записані у цій притчі?

Попередження в тому, що з самого початку проповіді Євангелія (як тільки «чоловік посіяв добре зерно») з'явиться організація людей («ворог-чоловік»), яка у пшеницю Божого слова таємно («коли люди спали», уночі) посіє брехню («кукіль», тобто бур'ян). Хрестові послідовники мають бути готовими до того, що отруйні плоди цього бур'яну вставок і фальсифікацій проявляться не відразу. Але навіть коли люди їх побачать, то спочатку не матимуть можливості надійно відрізнити правду від брехні. Проте настане час Жнив, коли за Божим наказом хрестияни очистять Євангеліє від ворожих вставок, відкриють для себе істинні знання і розчистять собі шлях до Царства Божого. Це і є тим завданням, яке Ісус Хрестос поставив майбутнім поколінням людей. Прочитання сучасним людством послання Туринської плащаниці вказує на те, що Жнива Господні почалися, а ми є женцями на Його ниві. Але перед тим, як почати Божу справу відділення пшениці від куколю, необхідно вияснити особистість «ворога-чоловіка», обставини і спосіб здійснення ним інформаційного злочину, його мотивацію і подальші спроби приховати сліди своєї ганебної справи.

2. Історія інформаційного злочину

В євангельські часи Єрусалим був центром паломництва, який притягував до себе велику кількість людей, особливо на

релігійні свята. Юдейська владна верхівка, об'єднана в Синедріон (головний орган юдейського самоврядування), створила своєрідну релігійну монополію, оскільки категорично стверджувала, що справжнє очищення людини може здійснюватися лише в Єрусалимському храмі. Відомо, що саме на цій основі виникла гостра ворожнеча між юдеями і самарянами, які стверджували, що у них в Самарії є свої святі місця, нічим не гірші, ніж у юдеїв.

— Але чому юдейська верхівка так наполягала на релігійній унікальності Єрусалима?

Відповідь на диво проста: бо це давало владу над свідомістю людей і чималі прибутки. Наприклад, прочани були зобов'язані здійснювати щедрі пожертви на Храм. Більше того, грошові пожертви можна було робити лише внутрішніми, срібними «храмовими грошима», які обмінювалися за тим курсом, який установлювало саме ж керівництво Храму (отим то у ньому було так багато обмінних пунктів валюти). Так само безпосередньо в Храмі, як повідомляє Євангеліє, можна було придбати жертовних волів, овець і голубів (Ів 2.14). Окрім того, в Єрусалимі функціонувала прибуткова інфраструктура, що обслуговувала маси прочан, пропонуючи їм житло, харчування, сувеніри, послуги і багато іншого. В основу бурхливої діяльності єрусалимського бізнес-центру було покладено псевдорелігійну монополію, яка трималася на ретельно культивованих уявленнях про унікальність Єрусалимського храму. Якщо говорити сучасною мовою, то ритуальне очищення в Храмі було оголошено «канонічним», натомість всі інші релігійні центри трактувалися як неправильні, несправжні та неблагодатні, одне слово — «неканонічні».

І ось у цей час з'являється Іван Предтеча, який здійснює очищення людей шляхом ритуального омивання в Йордані — приблизно в 30 км від Єрусалима на місці переправи (броду) через річку поблизу поселення Витавара, яке помилково називають Витанією Зайорданською. Ця територія разом з долиною Йордана політично належала до Переї і була підвладна тетрархові Галілеї Іроду Антипі. А тепер уявіть собі: Іван здійснює ритуал очищення (оновлення, покаяння) безкоштовно, його проповідь сильна і щира, до нього йдуть тисячі прочан з усього навколишнього краю. Відповідно, відчутно зменшується потік прочан і грошей до Єрусалима. Синедріон негайно реагує: спочатку до Івана приходять фарисеї-вивідувачі: «*Юдеї з Єрусалима були до нього послали священиків і левітів, спитати його: хто ти? ... Були ж посланці з фарисеїв*» (Ів 1.19—28). На Івана чиниться тиск, тож він перебирається подалі від Єрусалима і здійснює

проповідь та очищення-омивання на території Десятимістя, в Еноні, що неподалік Скіфополя: «*Іван теж омивав — в Еноні біля Салима. І приходили туди і омивалися. Ще бо не вкинули були Івана у темницю. І от знялася суперечка між учнями Івана та юдеями про очищення*» (Ів 3.23—25). Очевидно, що згадані юдеї прийшли до Івана не для покаяння, а для нападок щодо «неканонічності» його очищення, звідси й «суперечка про очищення» (неможливо уявити, щоб люди, які щиро прийшли до Івана очищатися, затіяли з ним про це суперечку). Врешті-решт Івана ув'язнили (Мт 4.12) і умертвили. Його вбивць назвав Ісус Хрестос — це ті ж самі, які потім вбили втіленого Сина Божого, тобто первосвященики і фарисеї: «*Він відповів їм: Ілля приходить й підготовлює все. Але я вам кажу, що Ілля вже прийшов був, та вони його не пізнали і вчинили над ним сваволю. Так і Син людський має від них постраждати. І зрозуміли тоді учні, що Він їм говорив про Івана Омивателя*» (Мт 17.11—13)[4].

Після ув'язнення Івана Предтечі Ісус Хрестос негайно висвячує 12 апостолів і починає масовану проповідь, що супроводжується великою кількістю зцілень та інших чудес. За Ним постійно слідують багатотисячні натовпи, що прагнуть Слова Божого і зцілень: наприклад, євангелія повідомляють про те, як Хрестос з апостолами нагодував натовпи з п'яти і чотирьох тисяч чоловіків, не рахуючи жінок і дітей.

Очевидно, що з цієї причини людський і грошовий потік до Єрусалима дедалі скорочується — люди йдуть за Ісусом, який дає їм реальне духовне і фізичне зцілення, розкриваючи при цьому лицемірство єрусалимської верхівки. Остаточний удар по її «канонічності» здійснюється в самому Єрусалимі, коли Хрестос виганяє з Храму продавців і міняйлів зі словами: «*Візьміть геть оце звідси і не робіть дому Божого торговельним домом*» (Ів 2.16), «*Написано: дім мій — дім молитви, а ви з нього зробили печеру розбійників*» (Лк 19.46). Тобто те, що єрусалимська верхівка пропагувала як унікальний осередок святості, Хрестос назвав справжнім іменем — «печера

[4] Омиватель — буквальний переклад давньогрецького слова βαπτιστὴς (баптістес), яке походить від слова βαπτισω — омивати через поливання водою або занурення у неї. Відповідно βαπτιστὴς — це «той, хто ллє воду» (ілля), омиває, очищає водою, в євангельському контексті — здійснює очищення через ритуальне омивання водою. У слов'янських перекладах це слово невірно перекладається як «Хреститель». Насправді хрест — це символ не ритуального омивання, а поєднання божественного і земного. Коли людина хреститься, то вона кладе на себе цей арійський знак-оберіг, який нагадує людині про її боголюдську природу, наближає її до Бога і у такий спосіб захищає від зла. Натомість обряд омивання має інший сенс: коли тіло людини омивають водою, то вона в цей час повинна уявляти, як з її душі змивається всяка нечисть. У випадку правильного виконання цього ритуального дійства справді відбувається очищення людської психіки і оновлення її свідомості — метанойя (покаяння). Тому замість неточного перекладу «Іван Хреститель» має бути «Іван Омиватель» («Іван Баптістес»), іншими словами — «Іван Очищувач» або «Іван Омиван».

розбійників». Це викликало люту ненависть первосвящеників і фарисеїв, та вони нічого з Ним не могли зробити — Він щодня приходив до Храму, де проповідував Слово Боже і зцілював людей: «*За дня Ісус навчав у храмі, а по ночах виходив і перебував на горі, що зветься Оливною. Зранку ж увесь народ приходив до Нього в храм, щоб слухати Його*» (Лк 21.37—38). Факт величезної кількості зцілень безперечно засвідчував істинність Хрестової проповіді, адже найголовніший критерій істини — це добрі плоди.

Ситуація максимально загострилася через те, що наближався Пейсах — найбільше юдейське свято, на яке мали прийти десятки тисяч прочан. Хоча рішення про вбивство Ісуса було прийняте ще до Його приходу в Єрусалим, тепер первосвященикам треба діяти швидко і рішуче. Тож напередодні Пейсаху вони поквапливо здійснюють схоплення, засудження і страту Ісуса Хреста.

Здавалося б, після цього діяльність псевдорелігійного бізнес-центру успішно відновлено і можна заспокоїтись. Але Хрестос воскресає, і проповідь Доброї Новини продовжується з іще більшою силою, у ще більших масштабах. Водночас Боже слово поширюється не лише усно, але й письмово — звідкись взялися чотири літературно довершені тексти — євангелія, що розповідають про вчення і діяння Хреста, ці тексти читаються, переписуються і масово поширюються.

Єрусалимська верхівка зрозуміла, що зупинити новий релігійно-світоглядний рух неможливо, так само неможливо зупинити і поширення євангелій: вилучати їх було надзвичайно важко через все зростаючу кількість рукописних копій, а критикувати — безглуздо, оскільки критика з уст первосвящеників і фарисеїв буде лише підігрівати інтерес до Доброї Новини.

Але «якщо рух не можна зупинити, то його треба очолити» — для цього в Єрусалимі була створена юдохрістиянська секта, спонсорована Синедріоном. Юдохрістияни представляли Ісуса Хреста як пророкованого юдейського Месію, який начебто прийшов до свого обраного народу, але юдеї, мовляв, Його не впізнали і не прийняли, натомість прийняли «язичники», тобто неєвреї.

Широке просування такої «інтерпретації» подій було неможливим через наявність чотирьох євангелій, які стверджували абсолютно іншу версію втілення, діянь і воскресіння Сина Божого. Люди переписували євангелія і трепетно ставилися до кожної букви Святого Письма, тому просто взяти і спотворити його було надзвичайно важко — і це добре розуміли вороги Хрестові. Вони усвідомлювали, що поширення ними нових, відмінних від оригіналів текстів нічого не дасть, адже підробки будуть звірені з правдивими

оригіналами та ідентифіковані як фальшивки. Так само неефективно було б поширювати «обрізані» варіанти євангелій, тобто з видаленими ключовими ідеями: в цьому випадку їх би просто звірили з повними версіями і додали відсутні фрагменти.

Існував лише один спосіб зупинити Добру Новину — заглушити її. Тому єрусалимська верхівка ухвалила таємне рішення створити і масово розтиражувати «доповнене» видання, — мовляв, всі інші версії є неповними. Розрахунок був простий: якщо до рук читача потраплять два тексти євангелія — коротший оригінал і довший фальсифікат, то цей читач вирішить, що в коротшому варіанті з якихось причин втрачена частина інформації, тому постарається доповнити цей оригінал відсутніми в ньому фальшивими фрагментами. А для того, щоб ширший варіант був сприйнятий з довірою, він повинен був уміщувати в собі оригінальний текст з мінімальними спотвореннями.

Рішення про видання «повних версій» чотирьох євангелій було реалізоване негайно, з великою енергією і рішучістю — так, як це буває при реалізації важливих державних рішень. Тексти з численними вставками тиражувалися і просувалися, натомість первинні тексти доповнювалися при переписуванні, вилучалися як «неповні» і обмінювалися на «нові, справжні та повновартісні».

Можна чітко визначити час здійснення цієї найбільшої в історії людства містифікації — вона відбулася від моменту виходу в світ Чотириєвангелія (30-ті роки) **до руйнування Єрусалима, тобто до 70 року н. е.** Річ у тім, що євангелія подають пророцтво Ісуса Христа про руйнування Єрусалима і Храму (Мт 24.1—35, Мк 13.1—31, Лк 21.5—33). З погляду правовірного юдея ця подія була рівнозначна вселенській катастрофі і кінцю світа, тому в ці Христові пророцтва було вставлено такі пассажі, як «негайно по тих днях скорботних сонце затьмиться, місяць не дасть більше свого блиску, зорі падатимуть з неба і захитаються небесні сили» (Мт 24.29), «дні ті будуть таким лихом, якого не було від початку світу, який Бог сотворив, аж понині, і ніколи більше не буде. І якби Господь не вкоротив тих днів, ніхто б не врятувався» (Мк 13.19—20), «будуть великі землетруси, по різних місцях будуть пошесті й голод, жахливі явища, і з неба великі знаки будуть» (Лк 21.11). Добре відомо, що при руйнуванні Єрусалима не було ні «великих землетрусів», ні «знаків з неба», зорі не падали і сили небесні не хиталися. **Тож якби фальсифікація євангелій здійснювалася після руйнування Єрусалима, то до них би не потрапили такого роду катастрофічні фантазії.**

Таким чином, фальсифікація євангелій відбулася фактично відразу ж після того, як вони почали масово поширюватися. Все сталося так, як передбачив Ісус Хрестос у притчі про пшеницю і кукіль.

3. Церква і євангельські тексти

Проблема вставок усвідомлювалася Хрестовою Церквою з перших віків свого існування, що відбилося в назвах наявних у неї євангельських текстів: «Євангеліє за Матвієм» (тобто на основі «Євангелія Матвія»), «Євангеліє за Марком» і так далі. Церква знала, що має справу не з оригіналами євангелій, а з доповненими і переробленими копіями.

Як повідомляє одне з найавторитетніших джерел — «Тлумачна Біблія» з коментарями під редакцією професора Олександра Павловича Лопухіна[5], оригінали всіх новозавітних книг загинули, проте з них були зняті копії. Найважливіші рукописи (Синайський, Александрійський, Ватиканський кодекси та інші) датуються 4—5 ст. н. е. «*Важливість новозавітного тексту, його переписування для застосування в церквах та інтерес читачів до його змісту були причиною того, що в давні часи багато що в цьому тексті змінювалося, на що скаржились у свій час, наприклад, Діонісій Корінфський, св. Іриней, Климент Александрійський та інші. Зміни вносилися до тексту і навмисно, і ненароком... Таким чином, текст новозавітний міг би дуже рано, ще протягом 2—4 століть, бути цілком зіпсованим, якби Церква не подбала про його збереження... Особливо старанно займався відновленням правильного тексту Оріген*[6]*, а після нього — його учні Пієрій і Памфил*» (с. 560).

Сучасна біблійна наука доводить необхідність здійснювати аналіз давніх рукописних текстів як за зовнішніми ознаками (датування, ареал поширення тощо), так і за внутрішніми (особливості мови автора, логічність викладу). Корисно навести деякі правила критики тексту, — продовжує «Тлумачна Біблія», — випрацювані західною біблійною наукою, наприклад:

1. Коротший виклад є первиннішим, ніж розлогіший, оскільки давній переписувач навряд чи насмілився б його скорочувати.

2. Важче прочитання вважається древнішим, ніж легше (переписувачі намагалися спростити текст).

---

[5] Толковая Библия. Комментарий на все книги Святого Писания. Том 2. — Минск: Харвест, 2001. — 1311 с.

[6] *Оріген* (185—254) — александрійський філософ, теолог і вчений, представник ранньої патристики, апологет (Універсальний словник-енциклопедія. — Київ: Ірина, 1999. — 1551 с.)

3. Фрагменти, що не мають сенсу, треба відхиляти, хоча б за ними і стояли інші рукописи. Тут маються на увазі думки, які виразно суперечать іншим думкам автора і спрямованості всієї його праці[7].

Для пояснення незрозумілих місць «Тлумачна Біблія» рекомендує користуватися церковним переданням, як воно дається в тлумаченнях Отців та вчителів Церкви. Проте передання не розв'язує всіх проблем, про що недвозначно висловився ігумен Веніамін Новік: «*Було б великою методологічною помилкою робити висновок про богословську повноту у творах святих Отців, яка нібито містить усі відповіді на всі можливі запитання, включно з майбутніми*»[8].

Таким чином, православна «Тлумачна Біблія» вказує на наявність в євангельських текстах як ненавмисних перекручень, так і зловмисних вставок. Подібне ставлення знаходимо в інших дослідженнях Євангелія, серед яких ще одне авторитетне джерело — католицький «Новий Завіт з коментарем» під ред. о. доктора Мирослава-Івана кардинала Любачівського (Львів: Стрім, 1994). Як православні, так і католицькі дослідники сходяться на тому, що сучасний текст Євангелія містить як незначні перекручення, так і великі вставки. Показовим прикладом є великий заключний фрагмент Євангелія від Марка 16.9—20. Як повідомляє «Новий Завіт з коментарем», «*цього розділу немає між найдавнішими текстами. Він є зведенням, яке виникло у 2 сторіччі з інших Євангелій, переданих описів про появи і повчання Воскреслого. У старому латинському рукописі замість нього знаходиться наступне доповнення: і вони звістили все, що їм було доручено, для оточення Петра. Опісля Ісус сам переслав через них від сходу аж до заходу непроминаючу вістку про вічне спасіння. Амінь. Деякі тексти мають також обидва доповнення*» (с. 143). Про це ж саме читаємо в «Тлумачній Біблії»: «*Євсевій Кесарійський говорить, що Євангеліє від Марка у майже всіх списках закінчувалось 16.8. Майже те ж саме свідчать блаженний Ієронім, Григорій Нісський та деякі інші*» (с. 762). Водночас «Тлумачна Біблія» наводить аргументи на користь автентичності Мк 16.9—20 (там же).

Таким чином, **Церква усвідомлює наявність проблеми і продовжує дослідження задля виявлення первинних текстів Євангелія і очищення їх від «куколю».** Останнім часом велику допомогу у цій святій праці

---

[7] Такі ж самі, а також додаткові правила (всього 11) наводяться в книзі: *Головащенко С. І.* Біблієзнавство. Вступний курс: Навч. посібник. — К.: Либідь, 2001. — С. 172.

[8] *Ігумен Веніамін Новік*. Соціальна проблема в Російському Православ'ї // Соціальна доктрина Церкви. — С. 208 (цит. за: *Маринович Мирослав*. Українська ідея і християнство, або коли гарцюють кольорові коні Апокаліпсису. — Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2003. — С. 326).

надають комп’ютерні технології, зокрема, можливість швидкого пошуку інформації через Інтернет. Створені спеціальні програми для аналізу Святого Письма, переведені в електронну форму різні варіанти перекладів Євангелія, розроблені комп’ютерні словники давньогрецької (гелленської) мови. Наприклад, велику допомогу дослідникам надає видана на лазерному диску електронна християнська бібліотека «Бібліологія 1.0», створена за участю Одеської богословської семінарії. Цей збірник містить сучасні переклади Біблії, гелленські тексти Нового Завіту, біблійну енциклопедію Брокгауза, бібліознавчі коментарі, підручники, проповіді, давньогрецько-російський електронний словник Дворецького, довідкові матеріали та багато іншого. Завдяки такого роду інтелектуально-технологічній підтримці сучасні дослідники Святого Письма володіють набагато більшими можливостями в порівнянні зі своїми попередниками 20 століття, не кажучи вже про дослідників Середньовіччя чи перших віків християнства.

Застосування цього нового дослідницького інструментарію закономірно приводить до нових відкриттів, в чому ми незабаром зможемо наочно переконатися. Проте технології — не єдиний чинник, що відкриває перед нами нові перспективи пізнання і застосування Хрестового вчення. Не менш важливими для дослідників є значно краще, ніж у недалекому минулому, розуміння історичного контексту євангельських подій, а також застосування психоінформаційного підходу до аналізу як людських стосунків, так і цивілізаційних процесів.

Нагадаємо, що **психоінформатика — це синтетична наукова дисципліна, яка досліджує народження, розвиток, перетворення і взаємодію психоінформаційних систем — людей, організацій, народів, рас.** Визначальною особливістю таких систем є інформаційна взаємодія з навколишнім світом (інформаційний метаболізм) і наявність психіки (душі). Головними чинниками ефективності психоінформатики є системний підхід (зокрема, опора на системні принципи), наявність чіткої типології психоінформаційних систем та засобів моделювання їхньої взаємодії. Це дозволяє прогнозувати розвиток і взаємодію систем, зокрема, виявляти потенційно сумісні чи конфліктні системи. Основи психоінформатики викладені в спеціальній літературі[9], а її прикладні аспекти (персональна сумісність, гармонійне подружжя, профорієнтація) розглядаються на інтернет-сайті «Народний Оглядач» http://observer.sd.org.ua в рубриці «Клуб знайомств Перехід-IV». Тому в цій книзі ми

[9] *Каганець І. В.* Психологічні аспекти в менеджменті: типологія Юнга, соціоніка, психоінформатика. — Київ—Тернопіль: Мандрівець, 1997. — 204 с.

обмежимось викладом лише деяких відкриттів, що здійснені за допомогою психоінформатики і мають прямий стосунок до дослідження Слова Божого.

4. Метафізичні архетипи

Почнемо з того, що системоутворюючим ядром для будь-якої світоглядної системи чи ідеології є один з чотирьох метафізичних архетипів. Ці архетипи рідко виявляються у житті в чистому вигляді (зазвичай маємо їх поєднання у різних пропорціях), проте кожен з них завжди прагне до повного, одноосібного домінування в індивідуальній чи масовій свідомості.

1.4.1. Архетип «Біоробот»

Згідно з цим архетипом, існує Бог-Отець, який створив Всесвіт і людину. Людина як творіння Боже носить на собі Його відбиток, проте між нею і Творцем існує така ж сама прірва, як між людиною і, скажімо, створеним нею роботом. Людина від самого початку є грішною істотою, вигнаною з Раю. Вона цілком залежить від Творця і сама не здатна до повноцінних актів творчості. Смерть такого біоробота означає завершення його існування, а післясмертне життя біоробота можливе лише в сенсі продовження генетичної лінії його нащадками. Через це головною цінністю людини є її земне життя, що продовжується в земному житті її нащадків.

Найпослідовніше цей архетип реалізовано в юдаїзмі, звідки він був імплантований у раннє хрестиянство і, вірогідно, вже з 2 ст. н. е. почав у ньому домінувати як юдохрістиянство, фактично — юдохрістиянська єресь. Прийняття світоглядної бази, ґрунтованої на цьому архетипі, логічно призвело до проникнення у хрестиянство різноманітних відкритих і прихованих єресей «юдействуючих», в тому числі уявлення про «страх Божий» і людину як «раба Божого», а також доволі похмурого світогляду. Останнє викликане тим, що, згідно з юдейською метафізикою, світ був створений після того, як його покинув Творець[10]. Зрозуміло, все це абсолютно суперечить сонячному духу та букві Євангелія.

Архетип «Біоробот» найбільше відповідає психологічному стану дитинства, в якому до кінця життя перебуває більшість людей. Саме для таких несамостійних «дітей» властива гостра потреба в зовнішньому керуванні. Носій цього архетипу відчуває головну відповідальність не перед собою чи іншими людьми (такими самими

[10] *Лайтман Михаэль*. Каббала. Тайное еврейское учение (стих из «Древа жизни») — посилання з: *Гросс П., Диксон О.* Тайны древних наук. — Москва: Рипол классик, 2001. — С. 291.

«біороботами» чи «дітьми»), а перед зовнішнім Творцем («дорослим», який може нагородити або покарати) або Його представником — царем, імператором.

Архетип «Біоробот» завдяки своєму стабілізуючому впливу на суспільство є дуже зручним для ідейного контролювання людських мас на великих територіях. Тому юдохрістиянство було сприйняте Візантійською імперією, а пізніше було частково імплантоване нею в масову свідомість Київської Русі. Звідти воно потрапило до Російської імперії, де було гідно оцінене державою і стало домінуючим.

1.4.2. Архетип «Надлюдина»

Згідно з ним, кожна людина є втіленим Богом, поза нею Бога немає. Отже — немає зовнішніх етичних обмежень. За свою поведінку носій «надлюдського архетипу» відповідає в першу чергу перед самим собою, у другу чергу — перед іншими «надлюдьми». Все залежить лише від «надлюдини», а навколишній світ є наче продовженням її тіла, отже — Раєм. Всіляке відхилення від райського стану є тимчасовим явищем, яке потребує негайного виправлення. Формою самоорганізації спільноти з таким світоглядом є монархія на чолі з «божественним правителем» (імператором, фюрером, царем). Він є правителем «сакрального космосу» («Священної Імперії», «Тисячолітнього Райху», «Царства Божого на Землі»), котрий потребує просторового розширення, імперської експансії.

Домінування цього метафізичного архетипу проявилося у хрестових походах 11—13 ст., які втілили релігійну потребу розширення сформованого у Західній Європі т. зв. «Християнського миру» (Pax Christi) на чолі з Римським папою і впорядкування навколишнього світу. В Україні цей архетип, можливо, почав реалізовуватися з реформами Володимира, проте він швидко був погашений інформаційною агресією з боку Візантії, коли вмираюча імперія спромоглася просунути на нашу землю різновид християнства, отруєного юдохрістиянською єрессю, плоди якого дають себе знати до сьогоднішнього дня.

Архетип «Надлюдина» відповідає психологічному стану підлітка з його максималізмом і прагненням до збивання у тісно згуртовані, жорстко організовані групи. Цей архетип є діаметральною протилежністю і радикальним запереченням архетипу «Біоробот». Можна сказати, що «надлюдський» світогляд з його гординею є гострою реакцією на розбалансування, викликане домінуванням світогляду «рабів Божих», пристрасним бажанням «підлітка» якнайскоріше «вистрибнути з дитячих штанців», позбавитися опікування «дорослих» і самому стати «дорослим». Додамо, що у 20 столітті надлюдський архетип найяскравіше виявився у нестримному динамізмі націонал-соціалістичної Німеччини.

1.4.3. Архетип «Матерія»

Згідно з ним, Бога немає, а всесвіт і людина є продуктами еволюції матерії. Ця матерія має чарівну здатність саморозвиватися, тому цей архетип знаходить своє вираження як у відвертому атеїзмі («Бога немає!»), так і в туманному пантеїзмі («Всесвіт — це Бог!»), різновидами якого є буддизм, а також сучасний космізм з його обожненням матерії. Оскільки матерія розвивається сама, то «прогресивно мислячій людині» треба лише прибрати перепони для її вільного еволюційного розвитку, якщо необхідно — то і найрадикальнішими засобами. Тим паче, що природа для носія матеріалістичного світогляду є не храмом, а майстернею, в якій можна робити що завгодно.

Домінування цього світоглядного архетипу заперечує будь-яку природну ієрархію, тож його соціально-політична реалізація тяжіє до відвертої чи прихованої атеїстичної диктатури: від комуністичного тоталітаризму до тоталітаризму «суспільства споживання» на кшталт сучасних США. Послідовний матеріаліст не має жодних моральних обмежень — ні зовнішніх, ні внутрішніх, а тому перебуває у стані цілковитої безвідповідальності.

Архетип «Матерія» відповідає психологічному стану внутрішньої кризи і спустошення («темна ніч душі»), за яким настає або руйнування особистості, або її преображення. Цей архетип є тотальним запереченням як архетипу «Біоробот», так і архетипу «Надлюдина». Нинішня глобальна криза спричинена тим, що попри всю зовнішню релігійність сучасної цивілізації в ній домінує матеріалістичний архетип, звідси — стан духовного спустошення, «мерзота запустіння».

1.4.4. Архетип «Боголюдина»

Згідно з цим архетипом, є Бог-Отець — Творець Неба і Землі, Вишній і Святий[11]. Він є соборною особистістю, тобто колективним організмом, що складається з божественних істот: «*Я сказав: ви боги*» (Ів 10.34). Ці божественні сутності перебувають одна з одною в стані гармонії і любові: «*Бог є любов*» (Перше послання Івана 4.8). Частина цих сутностей «одягнула» духовну оболонку і, втілившись у фізичному світі, стала людьми. Тобто людина має чотири складові: плоть, психіку (душу), дух і божественне ядро. Відповідно людина має свідомість земну (завдяки психіці), духовну і божественну. Пізнання людиною своєї духовної і божественної природи дозволяє їй долучитися до щастя і сили Бога-Отця, що виражається в оволодінні ВІРОЮ — найпотужнішою силою у Всесвіті: «*Істинно*

[11] Це уявлення про Бога-Отця дійшло до нас у відомій індоарійській формулі «Брахма Вішну Шива», тобто «Бог Небес і Землі — Вишній і Святий». Детальніше див.: *Каганець Ігор.* Четверте пришестя Спасителя // Перехід-IV, випуск 8, 2001.

кажу вам: коли матимете віру хоч як зерно гірчичне, і горі оцій скажете: Перейди звідси туди, то й перейде вона, і нічого не буде для вас неможливого» (Мт 17.20).

Як ми вже показали, три описані вище метафізичні системи — «Біоробот», «Надлюдина», «Матерія» — взаємозаперечують і взаємопоборюють одна одну. Суперечність між ними знімається з виходом у надсистему — до архетипу «Боголюдина», який визнає часткову слушність кожної з трьох систем і розставляє їх на свої місця, адже:

- Психофізичну оболонку як людини, так і тварини справді можна розглядати як біоробота, керованого земною свідомістю — психікою (подібно до механічного робота, керованого комп'ютерною програмою). Проте людина принципово відрізняється від тварини тим, що людина керується «оператором» — втіленою духовно-божественною особистістю.
- Людина справді є втіленою божественною особистістю і за достатнього рівня розвитку може усвідомити свою божественність — за прикладом Ісуса Христа. Проте її внутрішній «божественний оператор» є частинкою соборної особистості всемогутнього Творця. Тому чим сильніший зв'язок людини з Творцем, тим більша її земна могутність. Згідно з цим архетипом людина є відповідальною не лише перед собою і людьми, а й перед Творцем, який за необхідності може втручатися в «природний» розвиток земного світу.
- Матерія справді є чарівною, а Всесвіт є живим організмом, але лише тому, що таким його створив Бог-Отець. Цей Всесвіт еволюціонує, але лише тому, що у ньому активно працюють ангели на небесах і люди на землі, які разом впорядковують Всесвіт і спільно борються з силами зла та хаосу.

Найяскравішим виявом боголюдського архетипу був період земного життя Ісуса Христа і діяльність його апостолів з їхньою здатністю до цілительства та чудотворення. Часткове відновлення боголюдського архетипу також зустрічаємо у першій половині існування Запорізької Січі як православного

військово-чернечого ордену з хрестиянською магією[12] козаків-характерників.

Архетип «Боголюдина» відповідає психологічному стану такої особистості, яка подолала внутрішню кризу і стала «дорослою», позбавилася страху і відчула себе втіленою божественною істотою, відповідальною перед Творцем та людьми — померлими, живими і ненародженими.

— Що спільного між апостолами і козаками-характерниками?

Головна подібність — це досягнення стану гармонійного поєднання божественного і людського. Чим більше людина усвідомлює себе втіленою духовною і божественною сутністю, тим більше в ній розкриваються боголюдські потенції, проявами яких є ясне мислення, радісне світосприйняття, любов, безстрашність, незламна воля, вміння читати думки, керувати стихіями, зцілювати людей.

5. Воанергес — Сини грому

Те, що козаки-характерники володіли екстрасенсорним впливом, є загальновідомим фактом. Ще потужнішими можливостями володіли Хрестові учні, адже їх навчав Той, хто читав думки, ходив по воді, зцілював тіло й душу, помножував їжу, а при зовнішній загрозі міг ставати невидимим або паралізувати волю нападників: «*І сягнули по каміння, щоб кинути на Нього; та Ісус пройшов серед них і вийшов з Храму*» (Ів 8.59).

А щодо могутності апостолів, то в Євангелії про це є одне просто вражаюче оповідання: «*Як наблизився час, коли Ісус мав бути взятий з цього світу, він твердо постановив пуститися в дорогу до Єрусалима. І вислав посланців перед собою; пішли вони й увійшли в якесь самарянське село, щоб Йому приготувати місце. Та самаряни Його не прийняли, бо Він мав вигляд подорожуючого до Єрусалима. Бачивши те, учні Яків та Іван сказали: Господи, хочеш — ми скажемо, щоб вогонь зійшов з неба і пожер їх. Ісус, обернувшись, став докоряти їм. І вони пішли в інше село*» (Лк 9.51—56). Пояснимо, що Яків та Іван (а також Петро) належали до

[12] Магія (могія, від «мога», «могти», «могутність») — це не що інше, як технологія посилення могутності людини, основана на застосуванні її психоенергетичних можливостей. Як і будь-яка інша технологія, магія може використовуватися на добро чи на зло — в залежності від волі людини, яка застосовує цю технологію. Від арійського кореня *маг-*мог походять слова: маг (могутній, чарівник, волхв), магістр (первинно — начальник, вчитель), магнат (багата, знатна людина), магараджа (санскрит. «великий володар»), магніт, мега (величезний, грандіозний, велетенський), мажа (чумацький віз — засіб посилення людських можливостей), мажара (великий віз), машина та інші.

внутрішнього апостольського кола і були свідками всіх чудес, здійснених Ісусом Хрестом. Вони володіли особливою внутрішньою силою, особливим духовним вогнем, через що Ісус «*дав їм ім'я Воанергес*[13]*, у перекладі — Сини грому*» (Мк 3.17). Тож коли Яків та Іван, обурені зневагою самарян щодо Ісуса, попросили дозволу спалити це негостинне село «небесним вогнем», вони не жартували. Вони справді могли це зробити! Про це добре знав Ісус (бо сам їх цьому навчив), тому зупинився і «*обернувшись, став докоряти їм».*

Згідно з Євангелієм, апостол Іван найкраще навчився в Ісуса характерницькому мистецтву невразливості. Наприклад, він спокійно проник у садибу первосвященика, яка була під сильною охороною, і весь час лишався там невидимим (Ів 18.15—16). Так само, лише Іван міг дозволити собі відкрито знаходитися біля розіп'ятого Ісуса, в той час як інші апостоли з міркувань безпеки змушені були спостерігати здалеку (Ів 19.26—27).

Можливості керування стихіями силою людської волі, мистецтво бути невразливим та інші надзвичайні обдарування розкриваються в людині у міру зростання в ній Царства Божого, тобто поєднання божественної і людської природи, наближення до боголюдського стану за прикладом Хреста. Практичні знання про те, як досягти поступового розгортання Царства Божого в людині і суспільстві, подаються в Євангелії, тому його дослідження є для нас украй важливим.

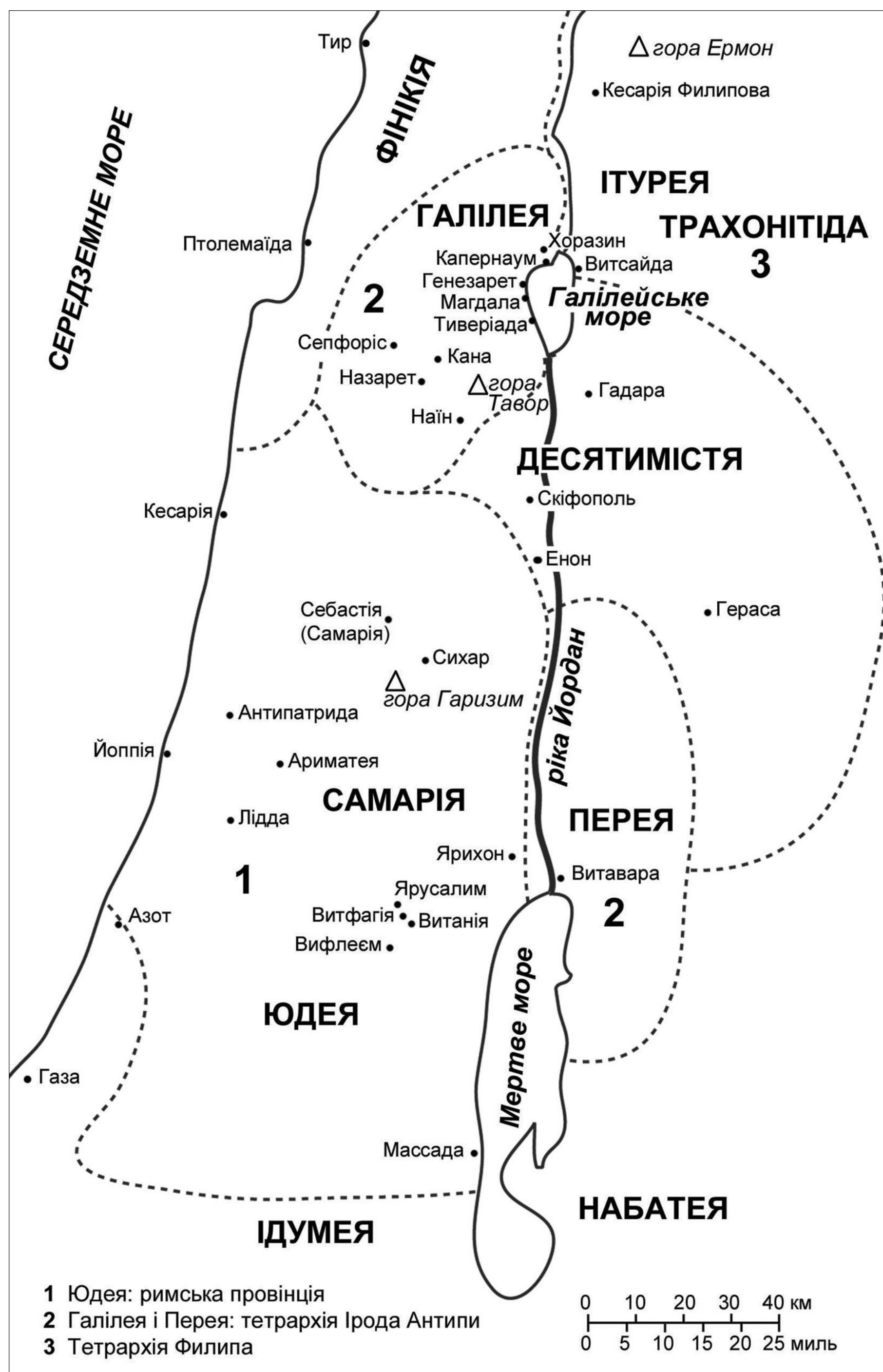
---

[13] Арамейською мовою «Бенерегез». Це слово, вірогідно, складається з двох давніх арійських коренів: *во-*ве-*бо-*ба — дитина, син (напр. Баал — Син Бога) і *анерг-*енерг-*ерег — сила, потужність, енергія, напруження (порівняйте з лат. *erectus* — «напружений»). Окрім Івана і Якова, нове ім'я отримав також Петро (скеля, камінь), який раніше називався Симоном. Ці три апостоли і складали внутрішнє (езотеричне) коло учнів Ісуса; інколи до них також долучався апостол Андрій, який був братом Петра.

2 *ВИПРАВЛЕННЯ ІМЕН*

ЗНАЧЕННЯ ІМЕНІ ІСУС ХРЕСТОС
ХРЕСТИЯНСТВО І ЮДОХРІСТИЯНСЬКА ЄРЕСЬ
АРІЇ, ГЕЛЛЕНИ, ГАЛЛИ, КЕЛЬТИ, СЛОВ’ЯНИ
МАГИ, ВОЛХВИ, ДРУЇДИ, БОГИ
ВІЧНЕ ЖИТТЯ В ПАЛІНГЕНЕЗІЇ
АРІЙСЬКА ОСНОВА ХРЕСТИЯНСТВА
СОНЯЧНА СИМВОЛІКА ПЕРЕХОДУ

Палестина часів Ісуса Христа

Ефективне дослідження євангельських текстів потребує розуміння історичного контексту, а також певної лінгвістичної культури. В цій царині досі панує велика плутанина, тому доцільно скористатися порадою мудрого Конфуція і розпочати дослідження з «виправлення імен».

1. Ісус, що означає — Ясний

Юдохрістияни виводять ім'я Ісус (гелленською Ἰησοῦς, читається Ієсус, Єсус, Єзус) від єврейського Єгошуа, яке начебто означає «Єгова спасає». Це типова народна етимологія, коли юдеї намагалися пояснити походження незрозумілих їм арійських слів. Прикладом можуть бути слова «Сваот» (арійське «Святий Отець») — начебто від євр. «цава» (війська), «Галілея» (Галлія—Гальлея, країна галлів) — начебто від євр. «галіл» (округ, околиця), «Михаїл» (арійське «могутній дух») — від начебто євр. «хто яко бог» тощо. Дослідники так і говорять, що «Єгова спасає» — це не що інше, як народна етимологія[14].

Насправді ім'я Ісус було поширеним у тодішній арійській Палестині, а **подібні імена — Іасіус, Іасіон, Ясон та Іасус — були звичайними для давньої Геллади.** Їхніми українськими відповідниками є давні імена Ясь, Ясько, Яцько[15]. Всі вони, скоріше всього, походять від кореня *яс-*ас-*аз, що в арійських мовах має значення: ясний, світлий, сонячний, божественний, звідси *аси* — боги, *Асгард* — місто богів, *Азов* — місто асів, *Асія* — країна асів, *Азман-Асман-Атман* — боголюдина.

2. Хрестос і Хрістос

У гелленській мові є два зовнішньо подібні сло́ва (майже омоніми), які позначають два зовсім різні поняття.

Слово χρηστὸς (хрестос) є дуже давнім, адже часто зустрічається в творах античних авторів. У різних контекстах воно, згідно зі словниками, позначає такі якості, як «*хороший, найкращий, добрий, доброзичливий, щасливий, успішний, сприятливий, порядний, чесний, впорядкований, облаштований, корисний, благотворний, шляхетний, благородний*». Згідно з наукою етимологією (від «етимон» — істина), серед багатозначності слів лише одне, а саме первісне, значення є істинним. Яке ж первинне поняття може об'єднати такі всебічно позитивні характеристики людини? Лише одне —

[14] *Гандри Роберт.* Обзор Нового завета: Пер. с англ. — СПб.: Христианское общество «Библия для всех», 2001. — С. 161.
[15] *Грінченко Борис.* Словарь української мови. — Київ, 1909.

БОГОЛЮДИНА. Тому в Євангелії стосовно Ісуса слово Χρηστὸς (Хрестос) означає не що інше, як Боголюдину.

Символом Боголюдини є хрест (рама), горизонтальна лінія якого означає розділення на божественне і людське, а вертикальна — поєднання божественного з людським і народження боголюдського. Якщо зануритися в етимологію, то давньоарійське слово «хрест» складається з двох коренів: 1) *хр-*кр (хороший, красивий) і 2) *ст (сталий, стабільний, непорушний, незнищенний, міцний, сталевий). Таким чином, первинним, а отже, істинним значенням слова «хрест» є «сталий прояв добра і краси», а це є боголюдською ознакою, оскільки у звичайної людини ці якості мають випадкові та нестійкі прояви.

Синонімом слова «хрест» є давньоарійське «рама», що означає поєднання божественного (ра) і матеріального, земного (ма). У зв’язку з цим існує гіпотеза про попереднє пришестя Сина Божого, який народився у 5508 році до н. е. (від цієї дати ведеться традиційне українське літочислення) і започаткував Перехід до нової цивілізації, всесвітньо відомої як Арійська, Гіперборійська або Трипільська, часом народження якої є 55 ст. до н. е.

Слово χριστὸς (хрістос) зустрічається лише в новозавітніх текстах і означає «помазаник, месія». Це слово є новотвором: у новозавітній літературі його почали використовувати як гелленський еквівалент арамейського «мешиха» та івритського «машиах», які означають «помазаник, месія»[16]. Вони походять від арійського *мас-*маз (мазати), звідки наші слова «мазь», «масло», «мастило», «маститий» (шанований, знаменитий, помазаний)[17]: «*Цілком очевидно, що саме євреї слово машиах, як і інші поняття древніших вавилонської та халдейської культур, включили у свій лексикон, будучи у Вавилоні, але не навпаки*»[18]. У післяєвангельські часи з’явилося ще одне нове слово — μεσσίας (месія), яке є фонетичним відтворенням івритського «машиах» і смисловим еквівалентом гелленського «хрістос»[19]. Варто згадати ще одне давнє слово — χριστὸν, яке означало «мазь», «засіб для натирання», наприклад: χριστὸν φάρμακον — «цілюща мазь»[20].

---

[16] Греческо-русский словарь Нового Завета: Пер. Краткого греческо-английского словаря Нового Завета Баркли М. Ньюмана. — М.: Российское библейское общество, 1997. — 240 с.
[17] *Цыганенко Г. П.* Этимологический словарь русского языка. — К.: Радянська школа, 1989. — С. 222.
[18] *Владимиров Александр.* Кумран и Христос. — М.: Беловодье, 2002 г. — С. 584. http://www.vav.ru/kumran/
[19] Греческо-русский словарь Нового Завета.
[20] Древнегреческо-русский словарь И. Х. Дворецкого (под ред. С. И. Соболевского). — М.: Государственное издательство иностранных и

Первинно в Євангелії вживалися обидва слова — «Хрестос» для позначення Боголюдини і «Хрістос» для позначення юдейського Месії. У перших століттях послідовники Ісуса Хреста називали себе «хрестиянами». Саме такі слова — Chrestus (Хрестос) і chrestianos (хрестияни) — вживають авторитетні римські історики Корнелій Таціт (55—120) і Светоній Транквіл (70—140)[21]. Але юдохрістиянським редакторам потрібно було показати, що Ісус був юдейським Месією, помазаником, «рабом Єгови». Юдейський світогляд категорично не допускав навіть думки про можливість поєднання божественного і людського (див. 1.4.1. «Архетип «Біоробот»), тому фальсифікатори Євангелія по всьому тексту слово Χρηστὸς замінили на слово Χριστὸς, навіть у тих епізодах, де виразно йшлося саме про Боголюдину. Для прикладу візьмемо відому фразу апостола Петра: «*Озвався Симон Петро і заявляє: Ти — Хрестос, Син Бога живого. Тоді Він наказав учням, щоб вони нікому не казали, що Він Хрестос*» (Мт 16.16—20). По-перше, Петро розшифрував, що слово «Хрестос» означає Син Бога, Боголюдина. По-друге, Ісус підтвердив цю істину. По-третє, якби Петро вжив слово Хрістос-Месія, то фраза «Месія, Син Бога» була б нісенітницею, оскільки Месія не може бути сином Бога, бо він за визначенням є «рабом Єгови».

А ось фрагмент, де в Євангелії вживається слово Хрістос-Месія: «*Первосвященик каже до нього: Заклинаю тебе живим Богом, щоб ти сказав нам, чи ти* ***Месія, Син Божий****. Тоді Ісус сказав до нього: Ти мовив. Тоді первосвященик роздер свою одежу, кажучи:* ***Він сказав богохульство!*** *Нащо нам іще свідків? Ось ви тепер чули богохульство! Як вам здається? Ті відповіли:* ***Він винен смерті***» (Мт 26.63—66). Тут абсолютно ясно сказано, що поєднання понять «Месія» і «Син Божий» для юдейської свідомості було найбільшим богохульством, тому воно заслуговувало вищої кари — смерті.

Зі сказаного випливає, що для реконструкції автентичного тексту Євангелія потрібно в одних місцях писати Χρηστὸς, а в інших — Χριστὸς. Відповідно, перше слово треба перекладати «Хрестос», а друге — «Месія».

Якщо бути коректним, то послідовники Хреста-Боголюдини мають називатися «хрестиянами» (як це було напочатку), а прихильники ідеї юдейського Месії — «хрістиянами» або «юдохрістиянами». Ще раз наголосимо, що Ісус Хрестос не був очікуваним євреями Помазаником-Месією (рабом Єгови): згідно з Євангелієм, Його ніхто не помазував ні

национальных словарей, 1958 г.

[21] *Мень Александр, прот.* Сын Человеческий. — Bruxelles: FOYER ORIENTAL CHRETIEN, 1998. — С. 340.

на священика, ані на пророка, ані на царя — Він цього не потребував.

Для того, щоб не повторювати старі помилки, надалі в тексті ми вживатимемо слово Хрестос, а також: 1) *хрестияни* — послідовники Ісуса Хреста; 2) *юдохрістияни* — прихильники єресі юдействуючих; 3) *християни* — носії хаотичної суміші хрестиянства і юдохрістиянства.

3. Хрестиянство і юдохрістиянство

Варто окремо зупинитися на тому, що являє собою нинішнє християнство. Воно складається з трьох частин.

По-перше, це апостольське хрестиянство, тобто вчення, яке походить від Ісуса Хреста і апостолів. В його основі лежить боголюдський архетип (див. 1.4.4. «Архетип «Боголюдина»»). Воно ґрунтується на первинному, істинному тексті Євангелія і правдивому, неспотвореному переданні — апостольській традиції. Його проявами є незламна віра в боголюдські можливості людини, ставлення до Творця Всесвіту як до люблячого Батька, сонячний оптимізм і краса, сміливість та ініціативність, енергійність і життєспроможність, прагнення наслідувати Ісуса Хреста: «*Я сказав: ви — боги*» (Ів 10.34) «*Ісус у відповідь сказав їм: Майте віру бога!*» (Мк 11.22); «*Станьмо подібними до Хреста, бо він став подібний до нас. Зробімося богами задля нього, бо він став людиною задля нас*» (Григорій Богослов)[22].

По-друге, це народна традиція — духовно-культурний потік, який розвивається на землі України протягом понад 25 тисячоліть. Проявами цієї складової християнства є народний сільськогосподарський календар, специфічно українські ритуали і обряди, естетика українських храмів, музична і мистецька культура, вишиваний одяг священослужителів, прагнення до сили і здоров'я, опора на власні сили, практика керування стихіями, народна лікувальна і сільськогосподарська магія та багато іншого. Українська народна традиція — це передусім арійська традиція Трипільської (Гіперборійської) культури землеробства і тваринництва з архаїчними елементами доарійської традиції, тобто традиції кроманьйонської Борії, яку ще називають Примордіальною (первинною) Традицією. Проявом органічної єдності хрестиянського, арійського (гіперборійського) і примордіального (борійського) етапів єдиної Української Традиції є два найбільші для українців свята — Різдво і Паска, які поєднують:

- пам'ять про втілення і воскресіння-трансформацію Сина Божого,

[22] *Катрій Ю.* Перлини Східних Отців. — Львів: Місіонер, 1998. — С. 181.

- арійську землеробську символіку хліба і вина,
- кроманьйонські мисливські традиції ритуального споживання священного Вепра (кабана) — тотема Борії[23].

По-третє, це юдохрістиянська єресь, з якою Церква боролася від самого початку свого існування. Її проявами є похмурі і залякуючі образи та картини (наприклад, зображення молодих апостолів у вигляді суворих виснажених старців семітського типу), антиєвангельська ідеологія «рабів божих», понура естетика, пасивність і безініціативність, страх перед покаранням, формування штучного бар’єру між Хрестовим вченням і народними традиціями, ненависть до «язичницьких», тобто народних, свят і обрядів, апологетика міжрасових змішувань, недовіра до людських можливостей і багато іншого згідно з архетипом «Біоробот» (див. підрозділ 1.4.1).

Ще одним її проявом є спекуляції на «канонічності» одних конфесій і «неканонічності» інших, непропорційне вивищення зовнішньої сторони обрядів, перевага форми над змістом, букви над духом. Оскільки юдохрістиянська єресь була створена фарисеями як духовна зброя проти Хрестової Церкви, то ця єресь успадкувала від фарисейства всі його хвороби, свого часу висвітлені і рішуче засуджені Іваном Предтечею та Ісусом Хрестом: «*Побачивши, що сила фарисеїв іде на омивання до нього, він до них мовив: Гадюче кодло! Принесіть же плід, гідний оновлення, і не гадайте, що можете самі собі казати: маємо за батька Авраама*» (Мт 3.7—9); «*Тоді приступили до Ісуса фарисеї з Єрусалима й кажуть: Чому твої учні порушують передання старших… А Він у відповідь сказав їм: …О лицеміри! Добре про вас пророкував був Ісая: Народ цей устами мене поважає, а серце їхнє далеко від мене. Та вони марно мене шанують, навчаючи людських наказів*» (Мт 15.1—9); «*Тоді приступили учні й кажуть Йому: Чи знаєш, що фарисеї взяли Тобі за зле, як почули, що Ти так говориш? Ісус озвався: Лишіть їх: це сліпі проводирі сліпих! Коли ж сліпий веде сліпого, обидва впадуть у яму*» (Мт 15.12—14); «*Горе вам, фарисеї, лицеміри, що схожі на побілені гроби, які зверху здаються гарними, а всередині повні мертвих кісток і всякої нечисті. Отак і ви: назовні здаєтесь людям справедливі, а всередині ви повні лицемірства й беззаконня. Змії, гадюче кодло! Як ви можете уникнути пекельного засуду?*» (Мт 23.27—33).

У подальшому викладі ми, в залежності від контексту, використовуватимемо три терміни:

[23] *Каганець Ігор.* Земля Вепра // Перехід-IV, випуск 11, 2003.

1) *хрестиянство* — справжнє, чисте вчення Ісуса Хреста;
2) *юдохрістиянство* — створена і спонсорована Синедріоном юдохрістиянська єресь;
3) *християнство* — еклектична і суперечлива суміш хрестиянства, народних звичаїв і юдохрістиянської отрути.

У притчі про пшеницю і кукіль Ісус Хрестос поставив перед нами завдання очистити християнство від юдохрістиянської єресі і перетворити його на хрестиянство. Очищення свідомості від цієї духовної отрути знімає штучний бар’єр між народними віруваннями і Хрестовим вченням, яке є природним продовженням арійської традиції.

4. Договір і заповіт

Слово «Заповіт» (гелленською — διαθήκη, читається «діатеке») означає: «духовний заповіт», «остання воля»[24]. «Тлумачна Біблія» додатково дає значення «установлення», «порядок», «заснування» (с. 705). При цьому мається на увазі, що Ісус Хрестос приніс людям Добру Новину, якою заснував нову духовну спільноту з оновленою свідомістю, новим способом життя, новим соціальним ладом: «*Нову заповідь даю вам, щоб ви любили один одного. Як Я любив вас, так любіте й ви один одного! По тому всі знатимуть, що ви Мої учні, коли матимете любов один до одного*» (Ів 13. 34—35); «*Ідіть, отже, і зробіть учнями усі народи: оновлюючи їх в ім’я Отця, і Сина, і Святого Духа, навчаючи їх берегти все, що Я вам доручив. Ось Я з вами по всі дні аж до кінця віку*» (Мт 28, 19—20). Хрестове вчення — це духовний ЗАПОВІТ для Його послідовників.

З іншого боку, центральне місце в юдейському світогляді посідає уявлення про **ДОГОВІР, згідно з яким Єгова обіцяв надавати повне сприяння Авраамові та його нащадкам (плодючість, влада, завоювання чужих земель), а за це вони зобов’язувалися здійснювати обрізання**. Ось як про це пише книга Буття 17, 3—14: «І впав Аврам на обличчя своє, а Бог до нього промовляв, говорячи: Я, ось Мій договір із тобою, і станеш ти батьком багатьох народів. І не буде вже кликатись ім’я твоє: Аврам, але буде ім’я твоє: Авраам, бо вчинив Я тебе батьком багатьох народів. І вчиню Я тебе дуже-дуже плідним, і вчиню, щоб вийшли з тебе народи, і царі з тебе вийдуть. І Я складу договір Свій поміж Мною та поміж тобою, і поміж твоїм потомством по тобі на їхні покоління на вічний договір, що буду Я Богом для тебе й для нащадків твоїх по тобі. І дам Я тобі та потомству твоєму по тобі землю скитання твого, увесь Край ханаанський, на вічне володіння, і Я буду їм Богом. І сказав Авраамові Бог: А ти договора Мого стерегтимеш, ти й потомство твоє по тобі в їхніх поколіннях. То Мій договір, що його ви виконувать будете, поміж Мною й поміж вами, і поміж потомством твоїм по тобі: нехай кожен чоловічої статі буде

[24] Греческо-русский словарь Нового Завета; Древнегреческо-русский словарь И. Х. Дворецкого.

обрізаний у вас. І будете ви обрізані на тілі крайньої плоті вашої, і стане це знаком договору поміж Мною й поміж вами. А кожен чоловічої статі восьмиденний у вас буде обрізаний у всіх ваших поколіннях, як народжений дому, так і куплений за срібло з-поміж чужоплемінних, що він не з потомства твого. Щодо обрізання, нехай буде обрізаний уроджений дому твого й куплений за срібло твоє, і буде Мій договір на вашім тілі заповітом вічним. А необрізаний чоловічої статі, що не буде обрізаний на тілі своєї крайньої плоті, то знищиться душа та з народу свого, він зірвав договора Мого!» Перед нами характерний приклад угоди між двома договірними сторонами, що беруть на себе взаємні обов'язки. Ця угода позначена єврейським словом *«беріт»*, що означає «договір», «союз», «контракт».

Очевидно, що духовний заповіт Ісуса Христа не має жодного стосунку до двостороннього договору між Авраамом і Єговою. Проте фальсифікаторам потрібно було прив'язати вчення Христа до юдейських писань, тому вони почали просувати думку, що «заповіт» і «договір» — це те ж саме, і розробили цілу теорію про «старий заповіт» і «новий заповіт», згідно з якою «новий» випливає зі «старого», а хрестиянство є продовженням юдаїзму.

Уперше термін «Новий заповіт» поряд зі «Старим заповітом» було застосовано у кінці 2 ст. н. е. єпископом Іринеєм Ліонським (бл. 130 — бл. 200). В українських і російських перекладах замість достатньо чітких термінів «договір» і «заповіт», що несуть виразно відмінні значення, почали вживати багатозначне слово «завіт», зручне для ідеологічних маніпуляцій. Насправді немає «старого» і «нового» заповітів, а є окремо юдейські тексти і окремо арійське Євангеліє (Добра Новина). Вони відрізняються один від одного як ніч і день. Між ними немає нічого спільного окрім деяких фрагментів, які потрапили до юдейського канону з прадавніх арійських джерел (передусім через післяшумерський Вавилон, де у 6 ст. під проводом Єзекеїля була сформована основа цього канону).

5. Арії, арійці, трипільці

Інший ключовий термін, який потребує виправлення, пов'язаний з походженням європейської людини. Йдеться про Арійську расу. Навколо цього терміна нагромаджено чи не найбільше зловорожих замовчувань, фальсифікацій і відвертої брехні.

Поняття Арійської раси відоме багато тисячоліть завдяки езотеричній традиції, точніше, фрагментам цієї традиції, що дійшли до нашого часу. Наприклад, Едуард Шюре, який мав доступ до такого роду інформації, повідомляє в книзі «Великі посвячені» (1895), що Арійська раса

народилася на землі Скіфії 7—8 тисячоліть тому[25]. Якщо взяти середнє значення — 7500 р., то це точно відповідає народженню Трипільської (Арійської) цивілізації 7500 років тому, тобто у 55 ст. до н. е. Шюре не міг про це знати з археологічних джерел (судячи з книги, вони його взагалі не цікавили), оскільки наукові уявлення про народження Арійської раси на землі України з'явилися вже після виходу його книги. Наприклад, Вікентій Хвойка розкопав Трипільську цивілізацію лише у 1896—1899 рр., про що повідомив у 1899 році на XI Всеросійському археологічному з'їзді в Києві. Вчений вважав Трипільську культуру автохтонною; на його переконання «*її залишили пращури слов'ян — арійські племена*»[26]; «*Народ, якому належали описані пам'ятки, був не хто інший, як та гілка арійського племені, якій, по всій справедливості, належить ім'я протослов'ян і нащадки якої й донині населяють Південно-Західну Росію*»[27].

У далекому минулому було доволі чітке самоусвідомлення належності до Арійської раси. Прикладом може бути напис на могилі Дарія, імператора Персії (550—486 р. до н. е.): «*Я є Дарій, — великий князь, князь князів, володар країв і народів, цієї великої землі і земель далеких, син Віштаспаса, ахаменід, перс, син перса, арій, арійського сімені*». Арій арійського сімені — це останнє і найвище окреслення його раси і роду. З династії він Ахаменід. З народів і раси він є Арій із арійського сімені. Яскраво, виразно і промовисто[28].

Подібні ознаки виразної расової самоідентифікації зустрічаємо на тисячоліття раніше. Загальновідомо, що в середині другого тисячоліття до н. е. чергова хвиля вихідців з Північного Надчорномор'я заселила простори Ірану, Середньої Азії та Індостану. Точно відомо, що вони називали себе «ар'я». Це слово перекладають як «шляхетний, гостинний, благородний, культурний, землероб». Первинним, а тому істинним його значенням є слово «арий-ярий», тобто сонячний (від Ар-Яр-Ра-Ярило, що означає Сонце, Сонячний Бог), а також божественний, потужний, життєспроможний, пасіонарний, молодий[29].

---

[25] *Шюре Эдуард.* Великие посвященные. Очерк эзотеризма религий (Пер. с франц. Е. Писаревой). — Калуга: Типография Губернской Земской Управы, 1914 . — С. 20, 31.

[26] Енциклопедія трипільської цивілізації. В 2 томах. Том 2. — Київ, 2004. — С. 573.

[27] Цит. за: Духовна велич України: Наук-публіц. збірник / Упорядник Ірина Новиченко. — К.: ВЦ «Просвіта», 2004. — С. 40. В часи Російської імперії Південно-Західною Росією називали Україну.

[28] *Шаян Володимир.* Віра Предків наших. — http://pravo.iatp.org.ua/lev/booksha1.htm

[29] Згідно зі словником Бориса Грінченка, слово *ярий* (коротка форма *яр*) означає: весняний, яровий, молодий, повний сил, пристрасний, палаючий. Подібно слово *яритися* означає «палати»; *яріти* — блищати, виблискувати,

Після поразки націонал-соціалістичного Третього Рейху у Другій світовій війні самé поняття «Арійська раса» потрапило в розряд «неполіткоректних» (ідеологічно шкідливих); воно практично зникло з наукового обігу, а разом з ним «перестала існувати» багатомільйонна історична спільнота. Ключовим елементом цього глобального лукавства стало замовчування та ігнорування Трипільської цивілізації, яка з 55 ст. до н. е. спалахнула на землі України як витвір творчого духу Арійської раси і матеріальними залишками якої просто нашпигована українська земля. В результаті покрилося суцільним мороком походження європейської людини і європейської культури, а стирання минулого, як відомо, неминуче призводить до стирання майбутнього.

Почнемо з визначення. **Раса — це група людей, яка за властивим їй поєднанням фізичних, психічних і духовних ознак відрізняється від будь-якої іншої і завжди відтворює лише собі подібних**. Звісно, що всередині раси завжди присутні фізичні, психічні і духовні відмінності, проте як цілісна система вона якісно відрізняється від інших систем, прагне до самозбереження і самовідтворення.

Для народження раси потрібні відповідні умови, зокрема «расотворчий казан» — порівняно ізольована територія, коли інтенсивність внутрішньої генетичної та інформаційно-культурної взаємодії набагато вища за інтенсивність такої взаємодії із зовнішнім світом. Тоді складові елементи майбутньої раси «притираються» один до одного і зливаються в цілісний расовий організм.

Якщо бути дуже стислим, то перший расотворчий казан Едем сформувався в межиріччі Тігра і Євфрата (сучасний Ірак)[30]. В районі 40 тис. до н. е. в ньому народилась перша людська раса — неоантропи. Вона пережила демографічний вибух і розселилася на навколишні території. Частина неоантропів пішла в Африку, де в умовах палючого сонця сформувалася як негроїдна раса. Друга частина пішла на схід і в південно-східній Азії сформувалася як монголоїдна раса.

Третя частина неоантропів пішла в найважчому — північному напрямку. Чорне море тоді було прісноводним озером, яке прийнято називати Понтійським. Північніше цього озера знаходилася доволі ізольована територія — расотворчий казан Бóрія (Земля Вепра). Тут у 25 тис. до н. е. сформувалалася Біла раса, яку ще називають расою європеоїдів, європейських кроманьйонців або бореалів. Переживши закономірний демографічний вибух, вона

яскраво світитися; *яркий* — статево пристрасний; *яркість* — чоловіче сім'я (*Грінченко Борис*. Словарь української мови).

[30] Детальніше про походження рас з посиланнями на наукові джерела див. книгу: *Каганець І.* Арійський стандарт. — К.: АСК. — С. 119—223.

розійшлася по всьому світу, опанувавши майже всю Євразію, Америку і Північну Африку.

У 55 ст. до н. е. на тлі різких кліматичних змін відбулося катастрофічне затоплення прісноводного Понтійського озера солоними водами Середземного моря (т. зв. Циркумпонтійська катастрофа). Частина кроманьйонської людності піднялася на землі вище Борії і започаткувала нову цивілізацію — легендарну Гіпербо́рію, відому як Трипільська цивілізації. В ході її становлення народилася нова європейська раса, яка традиційно називалася Арійською. Самоназва «арійці» або, точніше, «арії» — це не що інше, як «ярії», тобто сонячні, сильні, життєспроможні. На колонізованих аріями територіях цей етнонім найчастіше перекладали як «шляхетні», «благородні», «культурні».

Пристосувавшись до нової екологічної ніші, ця нова порода білих людей пережила демографічний вибух і розселилася на простори всього світу, запліднивши його своїм творчим духом, передовою культурою, сонячною мовою. Корені європейської цивілізації, яка створила найвищі зразки людської творчості і досьогодні, попри гостру кризу, залишається локомотивом планетарної цивілізації, знаходяться в Трипільській цивілізації України-Гіпербореї[31].

У сучасному науковому світі терміном «арійці» зазвичай позначають лише один фрагмент розвитку Арійської раси, а саме племена, які в середині II тис. до н. е. прийшли з України в Іран і в Індію. «*Працями кількох поколінь учених коло пошуків прабатьківщини аріїв — від Індії до Скандинавії — звузилося, нарешті, до низин Дніпра. Заслуга в цьому належить німцю К. Ріттеру, англійцю Г. Чайльду, австрійцю П. Кречмеру, болгарину В. Георгієву, українцю В. М. Даниленку, американці М. Гімбутас, росіянину О. Н. Трубачову*»[32].

У результаті поширення первинної арійської мови виникла велика мовна сім’я народів, відома як індоарійська або індоєвропейська. Як повідомляє «Малий енциклопедичний словник Брокгауза і Ефрона», «*індоєвропейці (індогерманці, арійці) — загальна назва народів, що розмовляють спорідненими між собою мовами і населяють майже всю Європу, значну частину південно-західної Азії (Індостан, Іран, Мала Азія) і розселилися звідти на всі частини світу; найкультурніші народи. Подібність мов цих народів пояснюється їх походженням від однієї спільної прамови, якою розмовляли віддалені предки сучасних арійців, що жили на спільній батьківщині*»[33].

---

[31] *Босий Олександр.* Гіперборійські традиції українців // Перехід-IV, випуск 11 (2003).

[32] *Шилов Ю. А.* Прародина ариев: История, обряды и мифы. — Киев: СИНТО, 1995. — С. 5.

[33] http://encycl.yandex.ru

Таким чином, розрізняємо: 1) арійську расову спільноту і 2) арійську (індоєвропейську) мовну сім'ю народів, яка кількісно значно перевищує власне Арійську расу. Очевидно, що Арійська раса є причиною, а арійська мовна сім'я — наслідком. Тому коли в нинішньому «політкоректному» (підцензурному) світі заборонили термін «Арійська раса», виникла абсурдна ситуація: арійська прамова є, а первинного арійського етносу, який нею розмовляв, — немає. Відповідно знищується усвідомлення культурно-расової основи європейської цивілізації, а як наслідок — руйнуються еволюційні перспективи арійської людини, а з нею і всієї світової культури.

Якщо поглянути ширше, то **раса — це еволюційний потік через палінгенезію (реінкарнацію)**[34] **солідарної групи духовних сутностей, пов'язаних спільною історією, разом пережитими радощами і стражданнями, взаємною любов'ю і волею до спільного майбутнього.** Втілені духовні сутності — люди — готують умови для приходу у світ невтілених членів групи і своїми піснями (особливо стародавніми), любов'ю, мовою, думками, ритуалами, спогадами притягують їх до себе. Ті ж члени расової групи, що перебувають у світі духів, у міру своїх можливостей допомагають своїм земним друзям-родичам-землякам, разом з ангельською ієрархією подаючи їм духовну підтримку, ідеї, інформацію, підказки — передусім у снах і змінених станах свідомості.

Як будь-яка жива система, раса є відкритою: до неї іноді можуть долучитися сторонні духовні сутності, від неї іноді можуть відійти ті, які ще вчора були своїми. **Наявність на планеті достатньої кількості рас — цих стрімких антропотоків у майбутнє — сприяє еволюції всього людства. Важливо лише потрапити у потік тієї раси, яка найкраще відповідає природі конкрентної духовної сутності і є найефективнішою стратегією її розвитку в палінгенезії.**

Уявлення про феномен раси як однорідного стрімкого руху-потоку закодоване в арійських мовах. Перше значення (однорідність, чистота, незмішуваність) випливає з самої конструкції Ра (сонячна, небесна) + Са (чистота, святість), тобто «сонячна» або «небесна чистота», звідки українське «роса» — чиста небесна вода. Друге значення знаходимо в англійській мові, відомій своїми архаїзмами, де слово ***race*** має два головні значення: 1) змагання у швидкості, перегони, швидкий рух, стрімкий потік; 2) раса, рід, порода.

А й справді, людські раси нагадують смуги руху широкої автостради, по яких можна їхати з різною швидкістю. Кожен

[34] Про палінгенезію див. 2.10. «Палінгенезія, тобто реінкарнація».

учасник руху-палінгенезії в ідеалі має вибрати ту смугу, яка відповідає потужності його «машини» (розвитку духовної сутності). Погано, коли потрапляєш не на свою смугу: занадто повільну (втрачаєш час і страждаєш від того, що не можеш себе реалізувати) або занадто швидку (страждаєш від постійного відчуття своєї недорозвиненості).

Міжрасове змішування прискорює розвиток «повільних» і сповільнює розвиток «швидких». «Швидкі» за великим рахунком зацікавлені в прискоренні «повільних» (адже рухатися вперед доводиться всім людством), але так, щоб це не сповільнювало «швидких».

Нині на смузі арійської раси (на трасі-3) відбулося різке сповільнення: вона майже не розвивається сама і мало допомагає іншим. Це вже нагадує автомобільну пробку, адже сьогодні відбувається вимирання європейської раси і скорочення територій її проживання. Якщо нинішня тенденція збережеться, то років через 50 європейці становитимуть менше 10 відсотків чисельності людства, причому серед них переважатимуть люди похилого віку. Тобто якщо не відбудеться суттєвих змін, то вже незабаром білу людину можна буде записати до «Червоної книги» як вимираючу породу.

— А чому на трасі-3 виникла ця автомобільна пробка?

Бо ворог переконав людей, що вони всі однакові, тож незалежно від швидкості свого «автомобіля» можуть їхати будь-якою трасою.

— Як же люди могли повірити в цю брехню?

Спочатку вони повірили в те, що є біороботами, тобто тваринами з відносно вищою психікою, а не втіленими духовно-божественними сутностями. А біороботи живуть лише один раз, для них немає палінгенезії. Тому люди втратили уявлення про расу як організовану групову палінгенезію. В результаті — масове міжрасове змішування, хаос на трасі-3 і майже повна зупинка руху на ній.

Структура і динаміка загальнолюдського потоку-палінгенезії

Для розблокування руху на трасі-3 європейська раса вже не має ні часу, ні сили. Треба негайно відкривати нову арійську швидкісну смугу (трасу-4) і переходити на неї тим європейцям, у кого швидкий «автомобіль», тобто високі вольові і творчі якості.

6. Галли — кельти

Прадавня мудрість твердить: «Якщо бажаєш щось зрозуміти — пізнай, як воно виникло». Таємниця походження дуже часто захована в іменах, тому таке велике значення має етимологія — наука про первинні, істинні значення слів. Відповідно імена народів можуть багато розповісти про їхнє походження.

СУПЕРЕТНОС ГАЛЛІВ (КЕЛЬТІВ) народився на території Правобережної України у 12 ст. до н. е. За свідченням видатного англійського історика й етнографа Д. С. Прічарда, кельти-галли мали скіфське походження і були вихідцями з нинішньої Галичини[35], що переконливо підтверджено сучасними археологічними знахідками[36]. Достеменно з'ясовано, що вони населяли територію від Прип'яті до Чорного моря, від Малої Азії до Іспанії[37]. До початку 1 тисячоліття до н. е. галли оволоділи майже всією Європою. Їх характерною особливістю були високий зріст, біла шкіра, розвинені м'язи, русяве волосся, довгі козацькі вуса, розвинена музично-пісенна культура, уважне ставлення до свого зовнішнього вигляду, культ краси[38].

Улюбленою зброєю галлів була сокира, якою вони досконало володіли. Сокира широко використовувалася і як холодна бойова зброя, і як томагавк, і як ритуальна зброя, і як господарський інструмент. Сокиру ще називають «кельтом» — від українського «колоти», «розколювати», звідси — «колун». Вірогідно, саме з цієї причини гальських воїнів, а з ними і всіх галлів стали називати кельтами. Віртуозне володіння сокирою-кельтом донині збереглося на прабатьківщині кельтів-галлів — у карпатському регіоні Україні. Серед іншого, у кожній гуцульській родині є ритуальна сокира — топірець (бартка, кельт), який ще донедавна був обов'язковим атрибутом дорослого чоловіка.

---

[35] *Prichard J. S.* Eastern origin of the Celtic nation. — London, 1857. Див. також: *Каныгин Ю.* Вехи священной истории. — К.: 1999. — С. 155—176.

[36] Першу знахідку чисто кельтського походження (майстерню кельтського гончара з великою кількістю інвентаря) було знайдено ще в 1962 році в районі села Бовшів, що знаходиться в 32 км північніше Івано-Франківська, в 11 км від древнього Галича.

[37] *Геннадий Казакевич.* Кельты в Украине. — http://www.zerkalo-nedeli.com/nn/show/268/24100/

[38] *Пауэлл Теренс.* Кельты. Воины и маги / Пер. с англ. — М.: ЗАО «Центрполиграф», 2004. — С. 69—71.

Чи не найяскравішим підтвердженням карпатського походження кельтів є їхні народні танці. Погляньте, наприклад, на танці ірландських кельтів — ті ж самі рухи з притисненими до тіла прямими руками, що імітують швидке спускання з гори, ті ж самі музичні інструменти (коза-«волинка», дримба), що й у наших гуцулів. До речі, слово «гоцул», що означає «галасливий», «непосидючий», є етимологічно близьким до слова «галл»; близькими до «гоцул» є також слова «гоцак» — танок зі стрибками — і «гучати» — звучати, шуміти, гудіти.

Етнонім «галли» походить від «галас-голос-логос», що позначає як голосистість, так і знання. Ці поняття є тісно пов'язаними, оскільки рівень мовлення, вищим проявом якого є пісенність, відбиває рівень мислення. Співучий народ називав себе галами за ознаками, які суттєво відрізняли його від інших народів — «голос» (співучість, милозвучність мовлення) і «логос» (мудрість, знання, інформація). Не випадково символом французьких галів був півень — «птах, що піє». Від кореня *гал-*гол (голос) походять:

- українські «галайко» — крикун; «галакати» — кричати; «галас» — голосна розмова, крик; галайстра — «шумний натовп, купа дітей»; «ґаламаґати» — говорити дурниці; «галич» — галасливе вороння; приспів «гала́» («Ой чук та гала́, а я в церкві була́», «гала-гігі-гей», «галя-гиля»)[39];
- сумерське «галя», «гал» — постійний співак у храмі, дяк[40];
- італійське «гала» — урочисте придворне свято зі співами в Італії і Франції 17—18 століть;
- сучасне «гала-концерт» — урочисте пісенне видовище.

Ім'я «галли» було самоназвою, що підтверджують відповідні топоніми, розкидані по всій Європі — всюди, куди приходили галли: село Гали на Волині, місто Галич і край Галичина в Західній Україні, портове місто Галац (Galati) в Румунії, край Галісія в Іспанії (де народ розмовляє галісійською мовою), країни Галатія-Галлія (стародавні назви Малої Азії, Північної Іспанії, Франції), Галілея на півночі Палестини, Гілея на лівобережжі Дніпра біля його гирла, Португалія (від головного міста-фортеці — «порт галлів») тощо. В якості сучасного прикладу перенесення на інші землі рідних топонімів можна згадати колонію «Нова Галичина» в Бразилії, засновану українцями-галичанами з кінця 19 ст., де в містах донині непогано розмовляють українською мовою.

Як повідомляє «Лінгвістичний енциклопедичний словник», «*галльська мова належить до кельтських мов (континентальна гілка); в реальності існувала як група діалектів*

[39] *Грінченко Борис.* Словарь української мови.
[40] *Кузич-Березовський Іван.* Жінка і держава. — Львів: Світ, 1994. — С. 164.

кельтських племен, що населяли територію Західної і Центральної Європи, а також центральні області Малої Азії (галатські племена)» [41]. «*В 1 тис. до н. е. кельтські мови були поширені на значній частині Європи (нині це частина Німеччини і Франції, Великобританія, Ірландія, Іспанія, Північна Італія), доходячи на Сході до Карпат і через Балкани до Малої Азії*»[42].

Додамо, що зі словами «голос» і «слово» тісно пов'язане «слава», латинською *gloria* — слава, славні діяння. Тому слово «гали» також означало «славні» — можливо, що са́ме це значення було головним.

Через 16 століть після народження галлів, а саме у 5 ст. н. е., у Північному Надчорномор'ї народився новий арійський суперетнос — **слов'яни**. Його самоназва також походила від «слово» в розумінні як «знання» (мудрість, наука), так і промовлене знання (голос), а також «слава». Таким чином, перед нами традиція прив'язки арійських етнонімів до понять «знання», «голос» і «слава». Це пов'язано з тим, що чергове народження кожного нового українського етносу супроводжувалося відновленням знань (слова) про природу людини і світу, а також поширенням цих знань через мовлення (голос) і славні діяння. **Річ у тім, що для успішного становлення і зростання народу потрібна могутність (сила). А глибинні знання і правильне мовлення якраз і є основою магічних (могутніх) практик, тобто сукупності технологій, ґрунтованих на боголюдських потенціях людини.** За їхньою допомогою народ ставав сильним, плодючим, здоровим і згуртованим, гармонізував свій життєвий простір, поліпшував клімат і урожайність.

Проте арійський корінь *гал-*гел має ще одне значення: світлий, сонячний, білий, молочний. Від цього кореня походять:

- українське «ґалаґан» (буквально «світлоносний», від *гала* — світло, *ган* — гнати, нести), що означає іскру («із-к-ра», тобто «із кусочка сонця») або головню (недогарок);
- французьке «гало́» — світлове коло навколо Сонця;
- гелленське «гала» — молоко, тобто «біле» (порівняйте з укр. «набіл» — молокопродукти); звідси «Галактика» — «Молочний Шлях»;
- гелленське «геле» — сонячне світло, «Геліо» — Сонце, жіноче ім'я «Гелена» (Єлена) — сонячна;
- ГАЛЛьська мова (див. вище) і ГЕЛьська мова, якою розмовляють в Шотландії і яка є діалектом ірландської мови, що також належить до кельтських мов[43].

---

[41] Лингвистический энциклопедический словарь. — Москва, 1990.— С. 92.
[42] Там же, с. 218.
[43] Лингвистический энциклопедический словарь. — С. 126.

Традиція арійських етнонімів за аспектом сонячності-світлоносності реалізована в іменах «арії» (сонячні, ярі, життєспроможні, пасіонарні), «сколоти» (сонячні, «з кола», де коло-соло — це сонце), «руси» — русяві, світлі, сонячні.

Таким чином, самоназва «галли» вказувала на чотири характерні якості народу:

- носії Знання (знавці Божих законів, природи божественного, духовного і земного світів — Праві, Наві і Яві);
- носії Мовлення (красномовні, голосисті, милозвучні);
- носії Світла і Слави (сонячні, пасіонарні, життєспроможні, шляхетні);
- представники Білої раси (світлошкірі, білі, світлі, благородні).

7. Пелазги, геллени, греки

Слово «геллени» (Ἕλληνές, «гелленес»)[44] походить від того ж самого кореня *гал-*гел і означає «сонячні». Країна гелленів називалася Геллада («сонячний лад», подібно як Арта-Аратта — це сонячна земля, підсоння.). Від народу гелленів виводять своє походження сучасні греки. Самі ж гелени вважали, що походять від пелазгів[45]. Лінгвісти знають, що в основі давньогрецької (гелленської) мови знаходиться пелазгійський субстрат[46].

Пояснимо, що пелазгами називалися племена, які в кінці 3 тис. до н. е. ринули на територію Греції, Італії, Малої Азії і всього Середземномор’я. «Пелазги» (в перекладі з санскриту — лелеки) — це прийнята у згаданих краях назва арійських племен лелегів[47]. Можливо, що тоді це була загальна назва переселенців з території України. Ця традиція збереглася до наших днів: символом всесвітньої української діаспори є лелеки-журавлі («*Чуєш, брате мій, товаришу мій, відлітають сірим шнуром журавлі у вирій…*»). Лелеги-пелазги заснували Трою[48] і пішли далі на Захід, зокрема в Італію і Грецію: «*Першими індоєвропейцями в Греції були не греки, а пелазги, які прийшли з півночі у III тис. до н. е.»*[49]*;* професор О. Чертков півтора століття тому дослідив назви етруських

[44] В російській мові слово «геллени» подають як «елліни», що є фонетичним спотворенням — через те, що в російській мові відсутнє фрикативне «г» («h»), а є лише проривне «ґ» («g»).

[45] Малый энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона, http://slovari.yandex.ru/art.xml?art=brokminor/ 14/14817.html

[46] Лингвистический энциклопедический словарь. — С. 119.

[47] *Шилов Юрий.* Праистория Руси // Начала цивилизации. — М.: Раритет, 1999. — С. 267.

[48] Оспіваний в «Енеїді» Котляревського український колорит пелазгів-троянців у світлі останніх відкриттів вже не видається чимось неймовірним. Між троянцями і козаками справді було багато подібного.

племен в Італії: трояни, ораталі, дуліби, ірпіні, бреги, обричі, давні, поляни[50].

Геродот писав, що Геллада початково називалася Пелазгією, а ряд дослідників навіть вважає, що ці назви є спорідненими. Плутарх стверджував, що пелазги були засновниками Риму, і писав, що «*пелазги, які обійшли більшу частину землі і підкорили мало не всі народи, поселились там і дали місту своє ім'я в ознаменування сили своєї зброї*»[51]. «*Приблизно у 22 ст. до н. е. пелазги завоювали Крит, де з їхньою появою виникає грандіозна Мінойська (точніше, Середньомінойська) культура. В ідеальних умовах великого острова і відсутності серйозних суперників на морях вона протягом 700 років могла розвиватися безперешкодно і стала явищем воістину унікальним, за багатьма параметрами перевершивши всі сучасні їй цивілізації стародавнього світу*»[52].

Тодішні вихідці з українського етнотворчого казана ще зберігали світлі зовнішні покрови, властиві раннім арійцям, тому Гомер називав їх «богосвітлими пелазгами» (Одіссея, XIX). Античні статуї зображають антропологічний тип, однаково властивий гелленам, галлам і слов'янам.

Пелазги були вправними воїнами і майстрами у виготовленні залізної зброї. Це й не дивно, адже згідно з найновішими даними «*в V—IV тисячоліттях до н. е. рівень металургії в Прикарпатті суттєво випереджав Месопотамію*»[53]. За розрахунками, Троя була зруйнована приблизно у 1250 році до н. е.[54], що збігається з часом прибуття пелазгів у Палестину в рамках т. зв. навали народів моря: «*Це була масова міграція войовничих племен з Нижнього Подунав'я та Північного Причорномор'я в Грецію, Малу Азію, Палестину, на острови Середземного моря*»[55].

Таким чином, геллени походять з Північного Надчорномор'я, тобто з України. Це підтверджується й етимологію їхньої самоназви. Річ у тім, що гелленами-гелонами називається древнє плем'я в «Скіфії» Геродота, а також в інших гелленських і латинських авторів. Гелони мали своє дерев'яне місто Гелон, яке сьогодні ототожнюють з Більським городищем на Полтавщині, де жило арійське племя будинів («пробуджених», звідси ім'я Будда). Гелони брали участь у війні скіфів з перським царем Дарієм Першим.

---

[49] *Залізняк Л. Л.* Нариси стародавньої історії України. — К.: Абрис, 1994. — С. 106.
[50] *Чертков О.* Пелазго-фракійські племена, які заселяли Італію // Основа, № 4, 5—1994, № 6—1995.
[51] *Шамбаров В. Е.* Русь: дорога из глубин тысячелетий. — М.: Алетейа, 1999. — С. 107.
[52] *Шамбаров В. Е.* — С. 99.
[53] *Шамбаров В. Е.* — С. 86.
[54] *Шилов Юрий.* Праистория Руси. — С. 267.
[55] *Залізняк Л. Л.* Нариси стародавньої історії України. — С. 108.

«*Ольвійські греки відносили гелонів до будинів, тобто вважали їх місцевим племенем*»[56]. Гелони розмовляли гелленською (давньогрецькою) мовою, тому Геродот помилково вирішив, що вони є переселенцями з Геллади, хоча насправді переселення відбулося в протилежному напрямку — з українського етнотворчого казана на європейську периферію.

Сучасні греки також називають себе гелленами, проте це вже інший етнос. Очевидними є антропологічні відмінності: якщо давні геллени, подібно до галлів, були високими, мускулястими, білошкірими і світловолосими, то сучасні греки у своїй масі є низькорослими, дрібними, смаглявими і чорноволосими. Ще значнішими є відмінності між гелленами і греками у сфері національного характеру і стереотипу поведінки. «*В якій мірі сучасні греки в расовому відношенні виглядають нащадками древніх гелленів — питання лишається спірним. Багато вчених вважали, що в часи нашестя вандалів, остготів, болгар, албанців чиста грецька раса зникла. Принаймні, сприйнята суміш чужої крові була значною. Художній дух і смак древніх гелленів, їхня розумова допитливість не відродилися, хоча стосовно мови спадкоємність між древніми і сучасними греками є безсумнівною*»[57].

Цей історичний екскурс ми зробили для того, щоб правильно перекладати і розуміти наведене в Євангелії слово Ἕλληνές. По-перше, його треба перекладати словом «геллени» (як це робить о. Іван Огієнко у своєму перекладі Біблії, далі — **БО**[58]), а не «греки» (як у **ЄЛ**) чи «елліни» (як у **БФ**). По-друге, в євангельському контексті воно позначало не лише представників народу гелленів, але й арійців узагалі, адже галлів-галатів ще називали галло-гелленами[59].

8. Маги, волхви, егрегори, сили, боги

Багато хто з сучасних людей, почувши слово «маги», внутрішньо здригається. Це спричинено тим, що в наш кризовий час великого поширення набув термін «чорна магія», відповідно слово «магія» здебільшого сприймається саме як «чорна магія», тобто щось сатанинське. Але так було не завжди. Зокрема, у євангельські часи слово «магія» сприймалося у позитивному сенсі. Наприклад, в оповіданні

---

56 Большая советская энциклопедия. — http://slovari.yandex.ru/art.xml?art=bse/00017/30500.htm

57 Малый энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона, http://slovari.yandex.ru/art.xml?art=brokminor/ 14/14817.html

58 Див. розділ 3.2. «Скорочені позначення першоджерел».

59 *Нюстрем Эрик*. Библейский словарь (пер. со швед.). — СПб., 1998.— С. 85, «Галатия».

про народження Ісуса Христа (Мт 2) розповідається, що йому прийшли поклонитися маги зі Сходу — μάγοι ἀπὸ ἀνατολῶν. При цьому самозрозумілим вважається, що це були люди мудрі, добрі і праведні, тому не було жодної необхідності уточнювати, якою магією вони займалися. Саме такими — праведними мудрецями, світлими волхвами — вони увійшли в християнську традицію, яка завжди ставилася до них з великою пошаною.

Слово «маг» походить від давньоарійського «мога», що значить «могутність», «спроможність», «здатність могти, активно діяти». Від кореня *мог-*маг також походять слова «перемога» (виявлення вищої могутності), «мега» (величезний, потужний) та інші пов’язані з ними слова.

Наприклад, ім’я Михайло — це арійське слово, що складається з двох частин: «Миха» + «йло». Частина «йло», «іло», «їл», «ель», «ельф», «ліль» — як відомо, позначає дух, духовну сутність. А «Миха» походить від «мога» — могутність. Ми знаємо, що Михайло-Михаїл-Мегаїл — це архістратиг, небесний воєначальник, архангел з вогненним мечем. У народних віруваннях українців збереглася пам’ять про доброго бога на ім’я Миха — захисника мисливців, непримиренного войовника з нечистою силою, якому Господь доручив вогненного меча. Йому підвладна вся небесна ангельська сила, а на землі навіть вовки[60]. Іменини бога Михи наші далекі предки святкували 8 листопада, сьогодні ж у цей день українці святкують собор Архангела Михаїла, до речі, також покровителя мисливців.

Можна додати, що від слова «мога» також походить назва першої на землі машини («тієї, що посилює могутність») — це «мажа» (чумацький віз[61], уперше винайдений на території України), а також «мажара» (великий віз).

— Звідки виникала могутність магів і в чому вона виявлялася?

Якщо дуже стисло, то магія ґрунтується на вмінні використовувати приховані можливості Людини і Всесвіту. Головне місце тут займає вміння застосовувати силу егрегорів («енергерів») — своєрідних психоенергетичних банків, що створюються думками, бажаннями і емоціями людей. Егрегори концентрують психічну енергію людей, які до них звертаються з молитвами, думками, подяками, а найвідданіших своїх прихильників егрегори можуть наснажувати неймовірно потужною енергією, яка дозволяє їм виявляти чудеса

[60] *Войтович Валерій.* Сокіл-Род: легенди та міфи стародавніх українців. — Рівне: Оріана, 1997. — 332 с., с. 123.
[61] *Грінченко Борис.* Словарь української мови.

зцілення, героїзму, самовідданої праці, керування стихіями тощо.

Елементарним прикладом колективної магії з застосуванням егрегорів може бути футбольний матч, коли велика маса людей пристрасно бажає перемоги для своєї команди. Згенерована ними психічна енергія формує егрегор (психоенергетичний накопичувач), який передає цю сконцентровану енергію футболістам. Чим потужніший такий егрегор і чим вища здатність команди його сприйняти, тим більше під час матчу можна спостерігати «чудес», коли м’ячі дивовижними траєкторіями влітають у ворота, або навпаки — коли якась чарівна сила захищає футбольні ворота невидимою стіною.

Для налагодження взаємодії з таким «футбольним егрегором» потрібно, щоб був добрий контакт між уболівальниками і гравцями, щоб уболівальники любили команду в цілому і кожного гравця зокрема, а гравці любили своїх уболівальників. Тут усе просто: буде контакт — генеруватиметься енергія, концентруватиметься егрегором і передаватиметься команді, не буде контакту — не буде натхненної гри. Саме з егрегорами пов’язаний ефект «свого» і «чужого» поля, прагнення команд збирати на стадіонах якомога більше своїх уболівальників і залучати якомога ширшу аудиторію телеглядачів, адже думка миттєво долає будь-які відстані.

Ключовим моментом контакту між «генератором»» і «приймачем» є сприймання вболівальниками своєї команди як «рідної». Звідси практичний «магічний» висновок: додаткову перевагу завжди матиме та команда, за яку вболіватиме народ, який вважатиме її своєю частинкою, «плоттю від плоті». Натомість присутність у команді «легіонерів» (найманців), особливо іншого расового типу, зі зрозумілих причин руйнує контакт між народом-«генератором» енергії і командою-«приймачем». І тут вже не допомагає професіоналізм, особливо в ситуаціях, які вимагають енергетичних і вольових надзусиль.

Як тільки з’являється більш-менш стабільний егрегор, так його відразу ж бере під опіку певна духовна сутність — у залежності від якості сконцентрованої в егрегорі енергетики: світлою енергетикою опікуються ангели, сірою — духовні сутності проміжного рівня, темною — демонічні, пекельні сутності.

Потужні егрегори, здатні реально впливати на земні справи, в давнину називали «силами» або «богами». Чим світліший бог-сила (тобто егрегор, керований духовною сутністю), тим більші його можливості. Наприклад, питання зцілення і щастя людини підвладні лише світлим силам,

натомість темні сили здатні лише руйнувати і мучити. Це подібно до нашого земного життя: вилікувати тебе зможе лише просвітлена знаннями і любов'ю людина, натомість примітивна, зіпсована людина здатна принести лише неприємності та страждання.

В арійській традиції кожен з богів мав свою спеціалізацію. Головні напрямки цієї спеціалізації відповідали спеціалізації трьох головних соціальних підсистем — т. зв. варн. Нагадаємо, що для арійських народів традиційно властива варнова структура:

- Брахмани (мудреці, священики, волхви, друїди[62]);
- Кшатрії (державні організатори і воїни);
- Вайш'ї (виробники, бізнесмени, господарі, професіонали).

Разом вони складали народне тіло — його «голову», «руки», «корпус». З цієї природовідповідної структури випливала спеціалізація головних богів, які мали різні імена у слов'ян, кельтів і скандинавів, а проте виконували подібні функції:

- Велес[63], Луг[64], О́дин — зв'язок зі світом божественним, духовним і психоенергетичним, сакральні знання, вища магія, цілительство;
- Перун, Тараніс, Тор[65] — захист, боротьба, війна;
- Дажбог, Дагда, Фрейр — родючість, плодючість, праця.

При цьому арійці усвідомлювали наявність єдиного Творця Всесвіту, якого називали Брахмою (це скорочення формули «Бог небес і землі»), Сварогом («Свята небесно-сонячна сила»), Сваотом («Святий отець»). Так само вони вміли взаємодіяти з меншими богами, які нерідко виконували вузько спеціалізовані функції (наприклад, лікували якусь одну хворобу або допомагали знаходити загублені речі). Отож термін «многобожжя» насправді означає «знання про многі сили» або «знання про різноманітність Сили»[66].

Людина, яка вміла взаємодіяти з цими силами-богами, фактично була магом. **Найвищий рівень магічного**

[62] Рене Генон виводить слово «друїд» від «dru-vid» («сила-знання» — знавець сили). — *Генон Рене*. Символы священной науки: Пер. с франц. — М.: Беловодье, 1997. — 496 с., с. 196.

[63] Теонім Велес походить від кореню *вол, який пов'язано з такими феноменами, як перевертання, перехід між фізичним і тонким світом, чарівництво (волшебство), звідки слова «волхв», «волшба» та інші, а також ім'я Вольга-Ольга-Олег (не випадково давньоруський князь Олег має епітет «віщий», тобто віщун, пророк, характерник).

[64] Теонім Луг буквально перекладається як «людина» (сумерською мовою — «лу», звідки Лугаль — «велика людина», володар, князь) і є цілковитим відповідником теоніму Ману (ман — людина).

[65] Корені *пер, *тар, *тор означають «проникати», «таранити», «торувати» (прокладати шлях).

[66] *Платов А.* Магические Искусства Древней Европы. — М: София, 2002. — 480 с., с. 42.

мистецтва показав Ісус Хрестос, який зцілював невиліковно хворих, читав думки, керував стихіями, воскрешав померлих, ходив по воді, миттєво пересувався у просторі, силою власної волі вмер і знову повернувся до життя, повністю відновивши своє фізичне тіло. Звісно, при цьому Він взаємодіяв лише зі світлими силами: «*Тоді Дух повів Ісуса в пустиню. Він постив сорок днів і сорок ночей і нарешті зголоднів. І ось ангели приступили й почали Йому служити*» (Мт 4.1—11). Ясна річ, ці ангели мали володіти силами-егрегорами, інакше як би вони могли реально служити Ісусові у фізичному світі. Йдеться саме про психоенергетичну підтримку з боку ангелів (наприклад, при керуванні стихіями), адже в чисто інформаційному плані Ісус не потребував допомоги, бо прямо спілкувався з Творцем. Фактично Ісус керував богами, хоча це може звучати дещо незвично, особливо для вух людини з атеїстичним вихованням.

Людина, яка спроможна керувати богом-егрегором, неначе сама стає богом, тому Ісус казав: «*Майте віру бога. Істинно кажу вам, що хто скаже цій горі: двигнись і кинься в море, та не сумніватиметься у своїм серці, але віруватиме, що відбувається те, що каже, — буде йому так*» (Мк 11.22—23).

У залежності від того, з якими силами-егрегорами взаємодіє людина, прийнято розрізняти білу і чорну магію. Перемогу і щастя приносить лише біла магія, тобто взаємодія зі світлими силами, які незрівнянно потужніші за сірі чи темні сили. Тобто справжня магія-могутність — це взаємодія зі світлими силами, все інше — це тимчасова ілюзія.

Сьогодні більшість людей перебуває в темному, хворобливому стані духу, психіки і фізичного тіла, тому здійснювана ними магія автоматично стає чорною і веде до розпаду та страждань. Із цієї причини Церква забороняє займатися магією, з чим не можна не погодитись. Так само малій дитині не можна давати в руки гострі та інші небезпечні предмети, бо вона не вміє ними користуватися, не розрізняє добра і зла. Розвиток боголюдських можливостей людини треба починати з формування ясного світогляду і очищення психіки-душі. Найбільшу допомогу в цій святій справі нам надає дослідження Доброї Новини, осягнення Слова Божого і його творче застосування.

9. Війна за розум

Чим більше ви занурюватиметесь у дослідження Євангелія, тим більше наражатиметесь на свідомі, цілеспрямовані фальсифікації. В результаті раніше чи пізніше дійдете висновку, що від самого народження хрестиянства проти нього велася і донині ведеться масштабна і систематична духовно-інформаційна війна. Багатьом це здається просто неймовірним.

Узагалі, сьогодні доволі поширене уявлення про те, неначе найсуттєвіший вплив на життя здійснюється грубою матеріальною силою, а сила ідей є зникаюче малою. Насправді ж усе з точністю до навпаки.

Якщо головним простором війн минулих століть була земля, а у 20 столітті велике значення мали вода і повітря, то бойовий простір сучасних і майбутніх війн — це передусім ноосфера, розум людини і плоди її інтелектуальної діяльності. Але почнемо з відповіді на запитання «Що таке війна?»

Якщо давати узагальнююче визначення, то війна — це рішучі дії, спрямовані на зміну поведінки супротивника у потрібному напрямку (і, відповідно, захист власної поведінки від зовнішнього втручання). Людство знає величезну різноманітність способів бойових дій, проте всіх їх можна звести до семи основних видів. Стисло розглянемо їх у порядку збільшення ефективності.

1. Технологічно-силова війна

Найпримітивнішою формою зміни поведінки людини, групи людей чи народів було і є технологічно-силове (надалі — силове) протистояння за допомогою кам'яних сокир, мечів, списів, вогнепальної зброї, літаків, ракет, лазерів, радіоелектронних засобів, комп'ютерних вірусів тощо. Спосіб доволі дорогий і ризикований, оскільки на будь-яку дію завжди знайдеться ще сильніша протидія (скажімо, у вигляді тероризму, в т. ч. комп'ютерного).

2. Економічна війна

Значно ефективнішим і водночас безпечнішим способом змінити поведінку супротивника є економічна війна. Що не кажіть, а голод є потужним інструментом для керування людиною, народом, цивілізацією. Це зброя другого рівня ефективності. Прикладом її застосування є економічні блокади і санкції, «антидемпінгові розслідування», нееквівалентний товарний обмін, пограбування через підкуп і корупцію державного апарату тощо.

3. Прихований геноцид

Проте економічне середовище може змінитися, і супротивник може вийти з-під економічного контролю. Для того щоб корінним чином, **назавжди** підірвати його здатність до опору, застосовується зброя третього рівня ефективності — геноцид. Ідеться про цілеспрямоване руйнування генофонду шляхом наркотичного, алкогольного, тютюнового геноциду, широкого застосування штучних харчових добавок, штучних і генетично модифікованих продуктів, сумнівних фармацевтичних препаратів, цілеспрямованої зміни культури харчування. Ефективність цього виду зброї криється в її непомітності і дешевизні, більше того — на тютюновому, алкогольному,

фармацевтичному і наркотичному бізнесі заробляються величезні гроші.

Розглянуті три види зброї змінюють поведінку супротивника, впливаючи передусім на фізичну сторону його існування. Наступні чотири види спрямовані на руйнування ментальності і всього способу життя.

4. Організаційна війна

На найпростішому рівні вона здійснюється шляхом імплантації в національне тіло супротивника чужорідних або відверто ворожих для нього організаційних форм — від усіляких «благодійних фондів розвитку науки та освіти» (технологічний шпіонаж і «випомповування мізків») до структур — накопичувачів нелегальних мігрантів і прихованої работоргівлі. На більш системному рівні проявом організаційної війни є насадження непритаманних народові системи управління і способу життя. Наприклад, традиційною (отже, перевіреною часом) для України є **виборна демократична модель — Гетьманат**, яка передбачає персональну відповідальність керівників за плоди свого управління. Замість неї нам нав’язують «найкращу в світі» систему горизонтального розподілу влад з цілковитою безвідповідальністю і безкарністю. З погляду законів менеджменту такого роду система державної організації є повним абсурдом, оскільки розділити можна роботу і правá, але відповідальність не ділиться в принципі (там, де відповідає більше одного, вже не відповідає ніхто). Розпорошення влади і, як наслідок, її безвідповідальність та корумпованість створюють сприятливі умови для прихованої агресії з боку сконсолідованої і цілеспрямованої сили (іншої держави, ТНК, тоталітарної секти), яка не переймається псевдодемократичними ілюзіями.

5. Інформаційна війна

Терміном «інформаційна війна» позначають масоване просування вигідної інформації і замовчування невигідної, а також тенденційну інтерпретацію поточних подій. Ефективність цього виду зброї можна проілюструвати дивовижним фактом ядерного роззброєння України (інформаційне зомбування «на добровільне роззброєння» тут було одним з ключових чинників) чи, скажімо, «трастовим психозом». Інший приклад — масовий психоз навколо Чорнобильської катастрофи: як тепер виявилося, понад 90 відсотків постраждалих вмерло не від радіації, а від примусового переселення з рідної землі, руйнування сільських громад і штучно створеної радіофобії[67] — насправді дещо

[67] Чорнобильська радіофобія як прояв психологічної війни. — http://observer.sd.org.ua/news.php?id=7723

підвищений радіаційний фон є навіть корисним для здоров’я, оскільки підстьобує природний імунітет[68].

6. Хронологічна війна

Ще потужнішим впливом володіє зброя шостого рівня ефективності. Її об’єктом є не інтерпретація поточних подій, а інтерпретація характеру цивілізаційних процесів, а також руйнування родової пам’яті і зв’язку поколінь. Прикладом застосування цього виду зброї є закидання в масову свідомість деструктивних вигадок про те, що «слов’яни» означає «раби», що трипільці були семітами, що Україна — це «окраїна», яка завжди була прохідним двором, що наша історія — це трагедія ворожнечі та взаємознищення українців, що наша наука і духовність — це постійні запозичування якщо не із Заходу, то зі Сходу, що писемність нам приніс грек Кирило і так далі. Хронологічна зброя дозволяє тримати людину в покорі шляхом переконання її в тому, що її батьки, діди і прадіди завжди були рабами, тож їй не лишається нічого іншого, як змиритися і самій все життя бути рабом.

7. Духовна війна

Сьомим — фундаментальним, найвищим рівнем ефективності володіє духовна зброя. Її могутність полягає у спотвореному висвітленні не поточних подій чи історичних процесів, а у накиданні збочених життєвих цінностей, руйнуванні мотивації до життя, викривленні уявлень про саму природу видимого і невидимого світу, про добро і зло, життя і смерть. Головний удар спрямовується на руйнування істинних уявлень про природу людини. Згідно з арійською традицією і Хрестовим Євангелієм, людина є втіленою божественною сутністю, яка розвивається шляхом палінгенезії, тобто багаторазового земного втілення, вдосконалюючи себе і навколишній світ. Натомість ворог стверджує, що людина є твариною, яка живе визначений їй час, вмирає і на цьому її земне існування закінчується. Звідси популярне нині гасло «Після нас хоч потоп!», безвідповідальне ставлення до дітей, культури і навколишнього середовища.

Важливим елементом духовної війни є тенденційна інтерпретація священних книг і священної історії з програмуванням народу на самознищення. Чого варта вигадка про те, що Ісус Хрестос був юдеєм, хоча всі історичні, антропологічні та євангельські джерела стверджують Його належність до галлів-галілеян — народу арійського кореню, а Його «юдейське походження» найбільше заперечують самі ж правовірні юдеї. Сьогодні масова свідомість зомбується ідеями «нормальності» гомосексуалізму і «корисності для здоров’я»

[68] *Володимир Щербина*. Мобілізуюча радіація // Перехід-IV, випуск 12, 2004. *Сергій Мазуркевич*. Малі дози радіації корисні для здоров’я. — http://observer.sd.org.ua/news.php?id=632

міжрасових змішувань, а українців енергійно переконують, що вони генетично нездатні до вольових вчинків, сильної політики і швидких рішучих перетворень.

Розвиток людства і еволюція методів боротьби держав за ресурси супроводжується перенесенням головних зусиль в напрямку застосування організаційної, інформаційної, хронологічної та духовної зброї. В літературі для позначення трьох останніх здебільшого використовується узагальнюючий термін — «інформаційна зброя». У війні проти Хрестового вчення головною мішенню застосованої ворогом інформаційної зброї стало поняття реінкарнації, тобто багаторазового втілення людського духу.

10. Палінгенезія, тобто реінкарнація

Це питання надзвичайно хвилює сучасну людину, проте на нього не дають ясної відповіді ні наука, ні релігія. Наш буденний досвід свідчить про те, що людина не пам’ятає своє попереднє життя, з чого робиться поспішний висновок, що вона втілюється лише один раз. У той же час усім зрозуміло, що відсутність пам’яті — це не аргумент, адже людина багато чого не пам’ятає. Наприклад, кожен з нас колись народився, проте ніхто про це не пам’ятає (приблизно до трьох років у дитини взагалі відсутня довгострокова пам’ять). Урешті-решт, ми навіть не пам’ятаємо, що їли кілька днів тому.

З іншого боку, достеменно відомо, що з цього загального правила бувають рідкісні винятки: науково зафіксовано, що деякі люди досить ясно пам’ятають важливі моменти свого попереднього життя в іншому тілі. Частіше зустрічаються випадки туманного передчуття свого попереднього існування, з яким ми спонтанно стикаємося в різних незвичайних ситуаціях і змінених станах свідомості, передусім у своїх снах. Найчастіше спогади про попереднє існування трапляються у маленьких дітей, проте в міру дорослішання наша земна метушня всі ці спогади успішно стирає.

2.10.1. Самоочевидність реінкарнації

Факт багаторазового втілення людського духу (реінкарнація) протягом багатьох тисячоліть у народів усього світу вважався аксіомою — істиною, яка не потребує доведення. Інша річ, що вона по-різному інтерпретувалася різними народами: аборигенами Австралії та ескімосами Гренландії, давніми єгиптянами і греками, аборигенами Бразилії і Нової Зеландії, індо-арійцями і кельтами, японцями і українцями. Проте всі ці етнічні варіації об’єднує тверде переконання в наявності причинно-наслідкового зв’язку: життя людини у майбутніх утіленнях

залежить від життя в попередніх утіленнях. Українські козаки казали так: «*Хто помре рабом у цьому житті, той народиться рабом у наступному*».

Факт багаторазового втілення був самоочевидним для Ісуса Хреста і апостолів, тому не потребував з його боку спеціального пояснення. Згадайте хоча б євангельське оповідання про сліпонародженого: «*А коли йшов, побачив чоловіка, який був сліпим від народження. Запитали Його учні, кажучи: Учителю, хто згрішив, — він чи батьки його, що сліпим народився? Відповів Ісус: Ані він не згрішив, ані його батьки; але — щоб виявилися на ньому Божі діла*» (Ів 9.1—3). Яким чином міг згрішити чоловік, що вже народився сліпим? Очевидно, що причина його нинішнього стану могла бути в його минулому житті — в попередньому втіленні його духу. Тобто апостоли поставили коректне запитання і отримали на нього чітку відповідь. Якби запитання було безглузде, то відповідь могла б бути приблизно такою: «Некмітливі! Які гріхи міг здійснити він ще навіть не народившись, щоб бути покараним за них сліпотою? Як може людина до народження бути покараною за свої гріхи?»

А ось фраза Хреста з Нагірної проповіді: «*Яким судом судите, таким судитимуть і вас, і якою мірою міряєте, такою відміряється й вам*» (Мт 7.2). Це не що інше, як точне формулювання закону карми. Він передбачає багаторазове втілення, бо протягом одного життя описаний вище принцип справедливості реалізується далеко не завжди. З іншого боку, якщо Хрестос учив, що ми зобов'язані розплатитися за свої злі вчинки, то це передбачає, що у нас має бути можливість виправити свої гріхи якщо не в цьому, то в наступному житті.

В Євангелії є спеціальний точний термін, який позначає багаторазове втілення — це παλινγενεσία або παλιγγενεσίας, читається «палінгенезія», що перекладається з гелленської як «багатократне народження», старослов'янською — «пакибитіє»: «*Істинно кажу вам: ви, що пішли за мною, в палінгенезії* (тобто під час наступних втілень) *стократно одержите і життя вічне успадкуєте*» (Мт 19.28—29). Термін «палінгенезія» використовували гелленські (давньогрецькі) філософи, зокрема Платон і Піфагор, для позначення са́ме реінкарнації.

2.10.2. Історична розвилка

Уявлення про палінгенезію є природним для людини. Без нього втрачається цілісність розуміння нашого світу, він стає чимось незрозумілим, хаотичним, несправедливим і жорстоким, а людське життя перетворюється на суцільний стрес і страх перед смертю. І навпаки: багаторазове втілення духа є єдиною природною концепцією, яка просто і логічно

розв’язує всі проблеми долі, шляху, гріха, кари, воздаяння, благодаті, здібностей, талантів тощо.

Нагадаємо, що корені арійської ідеї багаторазового втілення сягають 55 ст. до н. е., коли народилася Гіперборійська традиція — система високих знань божественного походження. Ці знання передавалися з уст в уста, а коли почали забуватися, то були записані на різних мовах арійського кореню. Наприклад, на санскриті чотири тисячоліття тому зафіксовані такі ведичні терміни, як «**атма**» — земна психіка, «тваринна душа», яка вмирає після смерті тіла; «**дживатма**» (жива атма) або, скорочено, «**джива**», — «жива душа», «безсмертна духовна сутність», яка розвивається шляхом багатьох земних утілень-інкарнацій. Подібне зустрічаємо в латинській мові: «**anima**» — земна психіка, «тваринна душа», звідси «animal» — тварина; «**spiritus**» — дух, «жива душа».

Багатьох дивує подібність підходів і навіть термінів у східній (індоарійській) і західній традиціях: розділення на душу і дух, близькі за звучанням українське «жити», санскритське «джіті» і гелленське «ζωὴ» (дзое), позначення «тваринної душі» санскритським «атма» і латинським «аніма» тощо. Проте інакше й не могло бути, адже згадані фундаментальні поняття Гіперборійської традиції існували ще тоді, коли індоєвропейська спільнота була єдиним арійським етносом і говорила однією мовою.

Лише через 5 тисячоліть антитезою до арійської концепції палінгенезії стала фарисейська концепція одноразового втілення, яка згодом перекочувала в юдохрістиянство і суттєво вплинула на вчення християнської церкви. Переломним моментом вважається П’ятий вселенський собор, який відбувся у 553 р. у Константинополі і проходив за активного втручання імператора Юстиніана. На цьому соборі було засуджено вчення Орігена про передіснування людської душі та її повернення до єдності з Богом. Це було непряме заперечення палінгенезії. Щоправда, папа римський відмовився брати участь у цьому соборі, а коли пізніше він підтвердив рішення собору, то при цьому не згадав анатему (буквально — «відокремлення», «відсічення») щодо вчення Орігена. Так що питання про Орігена насправді залишилося відкритим, що визнає і «Католицька енциклопедія»: «*Чи була накладена анатема на Орігена та його вчення? Багато учених умів вважає, що була, і така ж кількість це заперечує; більшість сучасних дослідників або перебувають у нерішучості, або відповідають непевно*».

Та хоч би як там було, але після згаданої історичної розвилки офіційна богословська думка в основному розвивалася в напрямку ігнорування палінгенезії, хоч повсякденна християнська практика її визнавала. Проте маємо розуміти, що за інших політичних обставин з таким же успіхом могла перемогти ідея багаторазового втілення — і тоді вона стала б ключовим догматом ортодоксального християнства. Але якщо не палінгенезія, тоді що? На цю тему в Євангелії є одне надзвичайно важливе оповідання.

2.10.3. Воскресіння живих і «воскресіння мертвих»

Подія відбувається в Єрусалимі незадовго до Хрестових смерті та воскресіння: «*23. Того дня приступили до Нього садукеї, які твердять, що не існує воскресіння, і запитали Його, 24. кажучи: Учителю, Мойсей сказав: коли хто помре, не маючи дітей, хай його брат візьме жінку його і дасть потомство братові своєму. 25. Було у нас семеро братів: і перший, одружившись, помер, не маючи дітей, залишив дружину свою своєму братові; 26. так само й другий і третій — аж до сьомого. 27. Після всіх померла й жінка. 28. Тож у воскресінні котрого з сімох буде вона дружиною? Бо всі мали її*» (Мт 22.23—28). «*34. Ісус відповів їм: Сини цієї епохи женяться й виходять заміж. 35. Ті ж, що удостояться осягнути тієї епохи й воскресіння з мертвих, не женяться і не виходять заміж, 36. та й вмерти вже не можуть, тому що вони є рівними ангелам і є синами Бога — воскресіння сини сущі*» (Лк 20.34—36).

Цей невеличкий фрагмент Євангелія володіє величезною інформаційною насиченістю, тож проаналізуймо кожне його речення.

● 23. У ті часи в Юдеї були дві найбільші ворогуючі партії: садукеї і фарисеї. Перші визнавали лише п’ятикнижжя Мойсея (Тору), другі — інші старозавітні тексти та усне передання. Фарисеї вчили про «воскресіння мертвих«: неначе після смерті душа-психіка кожної людини потрапляє в «шеол» — своєрідний «накопичувач душ», «царство тіней», «ад». Там вони перебувають в якомусь напівсонному стані очікування воскресіння, яке відбудеться тоді, коли прийде Месія — раб Єгови — і відновить земне юдейське царство — «Царство небесне» (оскільки воно матиме небесну підтримку). Тоді будуть створені копії тіл всіх померлих, в які повернуться їхні колишні душі-психіки, тобто будуть відновлені їхні земні особистості з усією пам’яттю, рисами характеру, здібностями тощо. Тут же відбудеться Страшний суд, після якого праведники будуть вічно блаженствувати в юдейському царстві Месії, а грішники будуть зі своїми тілами вічно горіти в пеклі.

Образом пекла була «геєна» — глибокий яр Гінном на південній стороні тодішнього Єрусалима (сьогодні це майже центр міста), куди скидали міські нечистоти, трупи страчених злочинців і вмерлих тварин. Для боротьби зі смородом і захисту від зарази тут постійно горів вогонь, тому це місце назвали «геєною вогненною».

Підтвердження своєму вченню про «воскресіння мертвих» фарисеї знаходили в книгах Йова (19.25), Ісаї (26.19) і Даниїла (12.2), а також у Псалмі 15.10. Садукеї відкидали це вчення, оскільки не вважали згадані джерела «канонічними».

● 24—28. Бажаючи прилюдно дошкулити фарисеям, садукеї представили Ісусу малоймовірну, а проте юридично бездоганну ситуацію, в якій намагалися показати абсурдність фарисейського вчення про «воскресіння мертвих». Справді, якщо воскреснуть мертві зі всіма своїми характерами, емоціями і життєвими прив’язаностями, то вони не лише можуть захотіти відновити колишні стосунки між чоловіками і жінками, але й будуть зобов’язані це зробити для виконання закону Мойсея.

● 34—36. Хрестос відповідає садукеям, що насправді в майбутньому все буде зовсім не так, як вони думають. Люди майбутньої епохи, які спроможуться воскресити свої тіла, набудуть фізичного безсмертя і, за прикладом Ісуса Хреста, стануть синами Божими. Відповідно, стосунки між чоловіками та жінками «тієї епохи» (гелленською αἰῶν — еон, ера, епоха, юга) суттєво відрізнятимуться від стосунків «цієї епохи», принаймні в юридичних аспектах.

— Але що Хрестос мав на увазі під воскресінням?

Лише те, що Він незабаром сам здійснив — **перетворив своє тіло на тіло з вищими можливостями.** Справді, якщо до воскресіння Хрестове тіло просто було фізично здоровим і витривалим, то його нове — прославлене тіло — дозволяло проходити крізь стіни і миттєво пересуватися у просторі. Тобто **воскресіння** (гелленською ἀνάστασις) **— це перетворення фізичного тіла, переведення його на вищий рівень функціонування з суттєво досконалішим володінням можливостями нашого земного світу**. Якщо звичайне тіло, отримане від батьків, накладає на втілений людський дух значні обмеження, то тіло воскресіння дозволяє людині діяти без фізичних обмежень. Прославлене тіло стає тріумфом Царства Божого, тобто боголюдського стану гармонійного поєднання божественного і земного, досягнення якого є головною метою істинного хрестиянина.

Можна сказати, що прославлене тіло відрізняється від звичайного тіла так само, як спеціально зшитий на конкретну людську фігуру костюм відрізняється від костюму, який нам

видали зі складу готового одягу. Справді, адже фундаментальні параметри нашого звичайного тіла визначаються передусім генетикою наших батьків і їхнім психофізичним станом у момент зачаття — фактично при втіленні дух бере те, що йому дають. А от прославлене тіло є повністю «підігнаним» під особливості втіленої духовної сутності, тому воно зручне для неї і дозволяє їй діяти без обмежень звичайного тіла.

Проте для здійснення такої трансформації треба духовно і фізично зростати в палінгенезії, поступово покращуючи людську породу, розвиваючи культуру тіла як храму Святого Духа і неупинно плекаючи в собі Царство Боже, яке з маленького зерна виростає в могутнє дерево. А для цього треба докласти чимало особистих зусиль, адже «*Царство Боже здобувається силою, і ті, хто застосовують силу, схоплюють його*» (Мт 11.12). Осягаючи Царство Боже, треба передусім оволодіти вірою — найпотужнішою силою у Всесвіті: «*Щиру правду кажу вам: коли матимете віру, як зерно гірчиці, скажете цій горі: Перейди звідси туди — і вона перейде; і ніщо не буде для вас неможливим*» (Мт 17.20). Людина, яка осягнула стан Царства Божого, трансформує своє фізичне тіло і долає обмеження, які зазвичай накладає на нас цей земний світ. Для людини з тілом воскресіння вже немає нічого неможливого, бо вона за прикладом Хреста і згідно з його обіцянкою (Лк 20.36) стає боголюдиною і Божим сином.

— У чому різниця між Хрестовим ученням про «воскресіння живих» і фарисейським вченням про «воскресіння мертвих»?

При поверховій подібності, яку згодом використав ворог в інформаційній війні проти християнства, ці вчення насправді розрізняються як день і ніч, як життя і смерть:

№	**Хрестове вчення про воскресіння живих**	**Фарисейське вчення про воскресіння мертвих**
1	Для досягнення воскресіння за прикладом Ісуса Хреста потрібні особисті зусилля	Воскресіння досягається волею Єгови за участю Месії — раба Єгови
2	Воскресіння досягають лише ті праведники, що пішли за Хрестом і осягнули боголюдський стан Царства Божого	Воскресіння досягають і праведні, і грішні. Щоб стати праведником і досягнути вічного щастя в земному царстві Месії, досить ретельно виконувати заповіді Єгови (Втор. 6.25)
3	Воскресіння здійснюється доро-слою людиною під час її земного життя шляхом фізичної трансформації	Воскресіння здійснюється відразу ж після виходу душ-психік померлих із шеолу — «царства тіней»

4	Перед воскресінням відбувається втілення достатньо досконалої духовної сутності, яка формує досконалу психіку	Воскресінню підлягає не дух, а психіка померлого, незалежно від рівня її досконалості («біоробот» не має втіленого духу, лише психіку)
5	Для досягнення духовної досконалості людині потрібно прожити багато життів, з кожним разом стаючи все праведнішою і святішою	Після смерті людська психіка не змінюється, а перебуває в пасивному стані очікування, аж доки не буде пробуджена Єговою
6	Для досягнення майбутнього воскресіння людям треба готувати майбутній генофонд, постійно покращуючи генетику своїх нащадків	Генофонд нащадків не має жодного впливу на якість тіла воскресіння — все залежить від того, чи захоче додатково обдарувати своїх рабів Бог Авраама, Ісаака і Яакова
7	Для того, щоб з кожним земним утіленням ставати все досконалішим і нарешті спромогтися воскреснути, треба щоразу залишати після себе істинні знання і високу культуру — «послання для майбутнього себе»	Наступне земне життя людини після воскресіння її психіки залежить лише від її одноразово прожитого попереднього земного життя, незалежно від того, щó вона залишить після себе

Фарисейське вчення передбачає воскресіння психічних оболонок давно померлих людей, хоча насправді ці оболонки за кілька днів після смерті фізичного тіла починають розкладатися і за якийсь час остаточно вмирають (ключовими тут є 3-ій і 40-ий день). Тобто фарисеї вчили про воскресіння того, чого вже немає, — справді, «воскресіння мертвих».

З Євангелія знаємо, що Хрестос тричі воскрешав померлих людей: сина наїнської вдови (Лк 7.11), дочку Яіра (Мк 5.22, Лк 8.41) і Лазара (Ів 11.1), який з цих трьох пробув мертвим найдовше — 3 дні. Але протягом цих кількох днів тілесної смерті їхні душі-психіки ще повністю зберігалися, тож після воскресіння їхні особистості не зазнали пошкоджень. Хрестос це навіть не називав смертю: «*Увійшовши, каже їм: Чому метушитеся і плачете? Дівчина не померла, а спить*» (Мк 5.39); «*Наш друг Лазар заснув, — піду розбудити його*» (Ів 11.11). Тобто, за цією логікою, Хрестос здійснив воскресіння живих, а не мертвих.

Про суттєву різницю між «воскресінням мертвих» і воскресінням живих свідчить і розмова між Хрестом і Мартою, сестрою Лазаря (Ів 11.23—25): «*Каже їй Ісус: Твій брат воскресне. Мовить до Нього Марта: Знаю, що воскресне при воскресінні, останнього дня*», тобто Марта сказала, що знайома з вченням фарисеїв про воскресіння «останнього дня» — у день Страшного суду. На що Хрестос їй заперечує: «***Я*** *є воскресіння і життя; хто вірить у Мене, — хоч і помре, житиме*».

Сам Хрестос також воскрес на третій день (а не «останнього дня»), з повним збереженням своєї психіки, тобто пам’яті та характеру. Але Хрестове воскресіння якісно

відрізнялося від трьох описаних вище воскресінь: по-перше, Він воскрес сам без сторонньої земної допомоги; по-друге, Він воскрес у трансформованому, прославленому тілі. Саме таке воскресіння — ВОСКРЕСІННЯ ЖИВИХ — Христос залишив своїм послідовникам як приклад для наслідування. «Воскресінням мертвих» Він не займався.

— Але ж у церковному «Символі віри» говориться «очікую воскресіння мертвих»...

Після того, як християнська церква відкинула палінгенезію і відповідно євангельську ідею воскресіння живих, їй нічого не залишилося, як прийняти фарисейську доктрину «воскресіння мертвих». Наприклад, згідно з православною «Популярною біблійною енциклопедією» архімандрита Никифора (1891): «*Воскресіння мертвих полягатиме в тому, що душі померлих знову поєднаються з колишніми тілами*» (стаття «Воскресіння мертвих»). А ось сучасна редакція: «*Перед кінцем світу Ісус Христос, супроводжуваний ангелами, знову прийде на землю в славі. Тоді всі, по Його слову, воскреснуть з мертвих, тобто відбудеться чудо, у якому душі померлих людей повернуться в їхні тіла, що вони мали до смерті, і всі померлі оживуть*» (з сайту УПЦ КП). Те ж саме сьогодні стверджують католики, протестанти і ортодоксальні юдеї (щоправда, в останніх не Христос — син Божий, а Месія — раб Єгови).

Раніше те ж саме навчали фарисеї. Дивовижно, але за іронією долі християнська церква, відкинувши палінгенезію, проповідує вчення тих, кого Христос називав «дітьми диявола» (Ів 8.44) і «лукавим кодлом» (Мт 12.39), вважаючи їх найбільшими ворогами людини на її шляху до Царства Божого. Проте такий неприродний стан довго не триватиме. Християнський світ стоїть на порозі метанойї (оновлення), тож незабаром ідея палінгенезії посяде центральне місце у теорії і практиці, а у хрестиянський «Символ віри» буде внесене уточнення: «Вірю у своє майбутнє воскресіння і життя нової ери. Хай Буде!»

2.10.4. Повернення до витоків

Ще раз наголосимо, що палінгенезія (реінкарнація) — це перевтілення духу з формуванням нової психіки. Лише у надзвичайно рідкісних випадках (здебільшого, при раптовій смерті) психіка не розпадається після смерті людини, а перевтілюється разом з духом — і тоді відбувається явище *метемпсихозу*, після якого людина більш чи менш чітко пам’ятає своє попереднє життя.

В якості грубої аналогії уявіть собі, що життя — це сеанс роботи на комп’ютері. Після перезавантаження оперативна пам’ять («психіка») стирається, а зберігається лише те, що

записане на вінчестері («дух»). Проте при неправильному (аварійному) завершенні сеансу фрагменти оперативної пам'яті зберігаються у вигляді незатертих тимчасових файлів і можуть вплинути (як позитивно, так і негативно) на хід наступного сеансу — «у наступному житті» комп'ютера.

Сьогодні ми маємо всі підстави повернутися до первинних уявлень про палінгенезію людського духу, адже вони відповідають не тільки вченню Хреста і науковій картині світу, але й нашому вродженому відчуттю правди.

Наші предки прагнули, щоб ми їх перевершили в осягненні Царства Божого. Сьогодні ми маємо ті можливості, яких вони не мали, тож зобов'язані виправдати їхні сподівання. Оскільки вони — це ми у попередніх втіленнях. А наші нащадки — це ми у наших наступних втіленнях.

2.10.5. Критерій істини

По їхніх плодах, отже,
пізнаєте їх.
Матвій 7.20
Істинне все, що продуктивне.

Гете

Концепція одноразового втілення є руйнівною, оскільки неминуче призводить до уявлень на кшталт «після нас хоч потоп» з повною безвідповідальністю і байдужістю до того, що людина залишає після себе на Землі. Сам же цей світ стає похмурим, несправедливим, жорстоким і нелогічним. Для того, щоб хоч якось пояснити вроджені відмінності між людьми з погляду різних схильностей, талантів, здоров'я, краси, а також наявність зла і страждань, юдействуючі теологи висунули концепцію відначальної зіпсованості людини через «первородний гріх». При цьому люблячого і милосердного Бога-Отця, Вишнього і Святого, вони, згідно з фарисейськими уявленнями, перетворили на примхливого рабовласника, який з незрозумілих причин одним дає блага, а іншим не дає.

І навпаки: **прийняття євангельського вчення про реінкарнацію-палінгенезію формує в людях відповідальність перед своїм майбутнім, грядущими поколіннями і навколишнім природним середовищем.** Світ, в якому діє палінгенезія, є добрим і справедливим, а його Творець є люблячим і милосердним — таким, яким він відначально був в арійській традиції і яким є у Хрестовому вченні.

Сучасні дослідники феномену палінгенезії підтвердили прадавню істину, що людина за рідкими винятками перевтілюється в рамках свого роду, свого народу і своєї Батьківщини. **Тому варто завжди пам’ятати, що у наступному втіленні ми отримаємо те, що залишили після себе:**

— якщо залишимо після себе здорових дітей, то народимося в здорових тілах;

— якщо залишимо після себе чисту природу, то народимося в земному раю, а не на смітнику;

— якщо залишимо після себе культуру, то народимося в світлі і знатимемо, хто ми, звідки прийшли і куди йдемо.

2.10.6. Дерзайте, діти Бога!

Головна мета людини — осягнення Царства Божого, тобто стану поєднання божественного і земного як в кожній особистості, так і в усьому суспільстві. Приклад нам подав Ісус Хрестос, тому Його наслідування — це найголовніше правило хрестиянства. «*Бути хрестиянином — це, власне, не що інше, як наслідувати Ісуса Хреста у людській природі, в міру свого покликання*», — пише св. Василій Великий. «*Станьмо подібними до Хреста, бо Він став подібний до нас. Зробімося богами задля Нього, бо Він став людиною задля нас*», — закликає св. Григорій Богослов. У результаті людина має стати боголюдиною, а людська спільнота — боголюдством (расою четвертого психоінформаційного рівня). Очевидно, що цього неможливо досягнути протягом одного життя — лише в палінгенезії.

Тому людина, яка всупереч Євангелію і здоровому глузду відкидає палінгенезію, насправді відкидає можливість осягнення Царства Божого і висловлює недовіру всьому тому, що пообіцяв Хрестос у Добрій Новині, ігнорує Його втілення і принесене Ним світло знань, зневажає Його служіння, страждання, смерть і воскресіння.

Людина ж, яка визнає реальність палінгенезії, відкриває для себе перспективу стати подібною до Хреста. Тоді вона стає сонячним арієм, адже арій — це людина, яка сміливо обрала шлях боголюдського перетворення, плекання культури і збереження навколишньої природи. І вона отримає гідну винагороду за свою віру, сміливість і наполегливість: «*Істинно кажу вам: **ви, що пішли за мною, в палінгенезії у сто разів більше одержите і життя вічне успадкуєте***» (Мт 19.28—29).

Ми продовжуємо рухатися за Ним у палінгенезії. Нова арійська раса народиться в процесі наслідування втіленого Сина Божого, який прийшов у наш світ 2 тисячоліття тому і

відомий під іменами Хрестос, Галілеянин, Назарянин, Син людський. І хай на цьому шляху нас не зупинять ні страх, ні перешкоди, ні сумніви, ні сама смерть: *Дерзай, сину! Дерзай, дочко! Віра твоя спасла тебе. Царство Боже здобувається силою, і ті, що докладають зусилля, схоплюють його!*

2.10.7. Духовна війна проти Хреста

Початок інформаційної війни визначити неможливо, і це дає певні переваги агресорові. Але парадокс полягає в тому, що якщо жертва нападу встигне усвідомити, що проти неї ведеться інформаційна війна, то отримані агресором на початковому етапі переваги можуть обернутися проти нього самого.

«Філософія інформаційної війни»[69]

Ісус Хрестос започаткував перехід людства на вищий рівень життєдіяльності, показавши особистим прикладом шлях до Боголюдства. Його вчення дало потужний імпульс для розвитку, передусім європейських народів (простір розселення європейців майже збігається з простором поширення християнства). Для того, щоб підірвати їх конкурентоспроможність, потрібно було послабити їхній зв'язок з Учителем. Для цього була застосована зброя найвищого рівня ефективності — духовна: християн майже переконали в тому, що Хрестос був юдеєм.

Ефективність такого кроку важко переоцінити. Уявіть собі ситуацію, коли під час війни вдається переконати армію, що її полководець походить з ворожого табору і взагалі завжди симпатизував противнику. Для армії це буде глибокосяжний підрив її боєздатності та дезорганізація, причому без жодного пострілу.

Подібне сталося і з християнством, головним ідеологічним противником якого з самого початку були носії юдейського світогляду (ними були не обов'язково юдеї за походженням, нерідко це були т. зв. «юдеї по вірі», «юдействуючі»). Для підриву життєспроможності конкурентного для них християнського світогляду систематично просувалася і просувається теза про єврейські корені Хреста. Але це робиться тільки в середовищі неєвреїв, оскільки для своїх культивується протилежна теза — Хрестос не був юдеєм.

11. Чи був Хрестос юдеєм?

Зрозуміло, що ні. Проте багато людей чомусь вважають саме так. Це просто дивовижно, адже Євангеліє однозначно

[69] *Расторгуев С. П.* Философия информационной войны. — М.: Вузовская книга, 2001. — С. 138.

свідчить, що Хрестос був галілеянином, а можливість Його юдейства якнайкатегоричніше заперечують самі правовірні юдеї. Як же пояснити цей парадокс? Почнімо з фактичного стану справ.

Коли кажуть, що Хрестос начебто був юдеєм, то це мало б означати принаймні одну з трьох можливостей: 1) що Він належав до племені Юди (був юдеєм за походженням); 2) мешкав у Юдеї (був юдеєм за місцем проживання); 3) був юдеєм за релігією.

2.11.1. Походження Ісуса Хреста

Згідно з Євангелієм, Хрестос народився від Діви Марії, яка була галілеянкою: майже все життя вона прожила в галілейському Назареті, галілеянами були всі її найближчі родичі. Нагадаємо, що галілеяни були народом, який належав до суперетносу галлів-кельтів. Цей суперетнос народився в Північному Надчорномор'ї приблизно у 12 ст. до н. е., звідки кількома хвилями розселився на величезні території Євразії. В Малій Азії (яку раніше називали Східною Галлією) галли заснували державу Галатія[70] — са́ме до хрестиян-галатів (яких ще називали галло-гелленами[71]) Павло написав своє послання у 50-х роках н. е. «*Галати були відгалуженням галлів, вихідців з північних берегів Чорного моря, що відокремились від головного переселення в західному напрямку (до нинішньої Франції)*»[72]. Частина суперетносу галлів зупинилася в Північній Палестині над озером Генезарет (Галілейським морем) і дала цьому краю назву Г**а**ллія (Галл**е**я, Гальл**е**я[73]), яка збереглася донині у формі Галіл**е**я.

Перші згадки про Галілею сягають часів царя Салимона-Соломона[74] (10 ст. до н. е.), а пророк Ісая говорить про неї як про не-юдейську країну (Іс 9.1). До речі, нинішні Голанські висоти (від «Галланд — «земля галів») знаходяться східніше Галілеї.

Згідно з відомими словесними описами зовнішності Діви Марії (Діонісія Ареопагіта, Ігнатія Богоносця, святого Епіфанія, Никифора Калліста та інших), Діва Марія була шляхетною красунею, зросту вище середнього, мала овальне

---

[70] «Галатія — стародавня країна у центральній частині Малої Азії (тепер Туреччина); бл. 277 року до н. е. завойована кельтськими галатами (звідси назва)» (Універсальний словник-енциклопедія. — К.: Ірина, 1999. — С. 299).

[71] *Нюстрем Эрик.* Библейский словарь (пер. со швед.). — СПб., 1998.— С. 85, «Галатия».

[72] *Геллей Генри.* Библейский справочник. — СПб., 1999. — С. 605.

[73] Звуки «е» та «і» дуже часто чергуються, наприклад, веди—віди, весть—вість, река—ріка, Бор**е**я—Б**о**рія, Ар**е**й—**А**рій.

[74] Салимон (від *салим* — мир, *ман-мон* — людина, тобто «мирна людина») був царем індоєвропейської імперії Ізраїль (від арійського Is-ra-il — буквально «від сонячного бога»). Батьком Салимона був білявий Давид, а його матір'ю — білява євусеянка Вірсавія-Ярусавія з тоді ще арійського Ярусалима-Яруса (див. книгу «Арійський стандарт»).

обличчя, блакитні очі, волосся кольору пшениці, довгі і тонкі пальці рук. Тобто зовнішність виразно арійська і аж ніяк не семітська. Фантазії ж про юдейське походження Діви Марії просувалися ворогом у хрестиянське середовище на основі брутального юдейського пасквіля Цельса «Правдиве слово», а також апокрифічної «Книги Якова», яка була офіційно заборонена Церквою принаймні з 5 ст.

Належність Хреста до народу галілеян була однією з важливих причин того, що юдеї не прийняли Його, зате з легкістю засудили на смерть через розп’яття: «*Каже до них Пилат: А що маю робити з Ісусом, називаним Месією? Усі відповіли: Нехай буде розп’ятий! Він спитав: Що злого вчинив він? Вони ж ще більше стали кричати: Нехай буде розп’ятий. Пилат, бачачи, що нічого не вдіє, а заколот дедалі більшає, взяв води й умив перед народом руки та й каже: Я невинний крові праведника цього; ви бачите. Увесь же народ відповів, кажучи: Кров його на нас і на дітей наших!*» (Мт 27.22—25).

Згідно з описами у «Посланні до Візантійського імператора Теофіла», «Сказанні монаха Епіфанія» і «Листі проконсула Лентула імператору Тиберію і Римському сенату», Хрестос був дуже подібний до Своєї матері, був високого зросту (на що звернули увагу всі три автори), мав видовжене обличчя з легким рум’янцем, тонкий прямий ніс, довге волосся кольору стиглого лісового горіха, бороду темно-пшеничного кольору, світлі очі, довгі тонкі пальці рук.

Цей словесний портрет підтверджує знаменита ікона Хреста-Пантократора з монастиря Святої Катерини (Синай, 550 р.), зображення на якій практично повністю збігається з відбитком Ісуса на Туринській плащаниці — тканині розміром 4,36 х 1,1 м, в яку після смерті було загорнуто його тіло.

Дослідження Плащаниці також показали, що Ісус мав зріст 180 см, тобто був доволі високою людиною. Це ще один аргумент на користь його арійського (європейського) походження, оскільки галли-галілеяни були відчутно вищими в порівнянні з семітами. Згідно з даними археології, середній зріст тодішніх семітів Юдеї не перевищував 160 см (середній зріст нинішніх євреїв 162—165 см[75]). А кельти-галли-галати були високими, світловолосими, білошкірими, з круглими головами і видовженими обличчями, про що свідчать історичні документи, залишки скелетів і статуї галатів із малоазійського Пергама[76]. Євангельське оповідання також свідчить про те, що апостоли-галілеяни були високого зросту: якби вони були істотно нижчими за Хреста, то Юді Іскаріоту для видачі Вчителя не потрібно було Його цілувати — достатньо було просто вказати на найвищого. На картинах, що зображають

[75] *Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон*. Энциклопедический Словарь.
[76] *Широкова Н. С.* Культура кельтов и нордическая традиция античности. — СПб.: Евразия, 2000. — С. 84.

поцілунок зрадника (наприклад, на фресці Джотто поч. 14 ст.), семіт Юда змушений дотягуватися до на голову вищого Ісуса.

На Туринській плащаниці зафіксувалися зображення монет, які були покладені на очі Ісусового тіла. Точно з'ясовано, що це т. зв. «лепта Пилата» — найдрібніша мідна монета, яка була викарбувана Пилатом в 29/30 році н. е. На монеті напис: TIBERIOU CAICAROC — «Тиберій імператор». За свідченням істориків, у юдеїв не було звичаю класти монети на очі померлим, до того ж неймовірно, щоб правовірні юдеї під час ритуалу поховання осквернювали своїх померлих монетами з іменем ненависного і «нечистого» імператора-язичника. Цього звичаю дотримувалися арійці, які здійснили покладення Ісусового тіла до тимчасової гробниці. До речі, звичай класти монети на очі померлим і донині поширений серед українців та інших арійських чи аріїзованих народів.

2.11.2. Місце проживання

Майже все життя Хрестос прожив у Назареті, тому Його часто називали Ісусом з Назарета або Ісусом Назарянином. «*"Єврейська Енциклопедія" наголошує, що батьківщиною Ісуса Хреста був Назарет. Отже, всі джерела згодні з тим, що Він був галілеянином, незалежно від місця Його народження»*, — пише авторитетний американський дослідник Дуглас Рід у фундаментальному дослідженні «Суперечка про Сіон» (1956) у розділі «Галілеянин».

Галілея і Юдея були окремими країнами з географічної, політичної, етнічної, культурної та релігійної точок зору. Вони не мали навіть спільного кордону: щоб потрапити з Галілеї в Юдею, треба було пройти понад 50 км через Самарію.

З погляду природного середовища Галілея і Юдея були майже повними протилежностями. Галілея була найбільш благодатною частиною Палестини з добрим водопостачанням, чудовою урожайністю, якісними шляхами, високою щільністю населення, відкритістю до європейської культури. Галілейське море давало багато риби. Рибальство і мореплавство — це традиційно арійські заняття, зовсім не властиві семітам, так само як і свинарство, а євангелія повідомляють, що навколо озера масово розводили свиней (Мк 5.11, Лк 8.32). Окрім того, галілеяни займалися бджолярством (Лк 24.42). «*Родючі землі і рибальство забезпечували процвітання цій землі. Торгівля тісно пов'язувала Галілею із зовнішнім світом, звідки проникали нові ідеї та нові ідеали, які були ворожими для традиційного юдаїзму»*[77]. Цілком іншою була природа Юдеї: «*Південна частина країни, власне Юдея, була повною протилежністю щодо Півночі. Непривітна і безплідна, вона подібна до гористої*

[77] Библейская энциклопедия. Российское библейское общество, 1998. С. 24—25. (Це переклад з англомовної «Encyclopedia of the Bible», Lion Publishing, Oxford, England, 1989.)

пустелі з оазами»[78]. На південному сході Юдеї знаходиться надзвичайно солоне Мертве море; риба, яка потрапляє сюди з життєдайного Йордану, тут же гине.

З політичної точки зору Галілея і Юдея були хоч і підвладними Римові, а проте цілком окремими державами. В євангельські часи Галілеєю правив Ірод Антипа (з 4 р. до н. е. до 39 р. н. е.), а Юдеєю — Понтій Пилат (з 26 по 36 р. н. е.), про що також повідомляє євангеліст Лука (3.1). Юдея і Галілея були штучно об'єднані Давидом в 11 ст. до н. е., однак після смерті його сина Салимона (Соломона) у 927 р. до н. е. ця імперія розпалася на Ізраїль зі столицею в Самарії і вчетверо меншу Юдею зі столицею в Єрусалимі. У часи Хреста в Галілеї проживала незначна юдейська діаспора, а в Юдеї були компактні поселення галілеян, наприклад, у Витанії неподалік Єрусалима.

Галілеяни і юдеї відрізнялися не лише етнічно, але й расово, — перші були арійцями (вихідцями з Північного Надчорномор'я), а другі — семітами (вихідцями з Аравійського півострова). Про етнічно-расові відмінності, серед іншого, свідчить те, що «*арамейська мова була загальновживаною мовою Палестини часів Ісуса»*[79], проте, розмовляючи нею, галілеяни і юдеї суттєво відрізнялися способом її вимови. Наприклад, попри всі старання Петра, єрусалимляни його легко впізнали за галілейською вимовою (Мт 26.73, Мк 14.70, Лк 22.59).

Варто пояснити, що після повернення юдеїв з вавилонського полону арамейська мова стала у них розмовною, хоч їхні священні тексти традиційно писалися давньоєврейською мовою. Галілеяни також сприйняли арамейську мову, але зберігали свою материнську, «хатню» мову. Саме цією мовою Хрестос промовив свої останні слова: «*А коло дев'ятої години Ісус скрикнув сильним голосом, кажучи: Елі Елі лема савахтані*» (Мт 27.46). Почувши їх, юдеї подумали, що Ісус кличе пророка Ілію (Мк 15.34—35). Згідно з помилковим стереотипом, ці слова, сказані НЕЗРОЗУМІЛОЮ МОВОЮ, перекладають як «Боже мій, Боже мій, чому Ти мене покинув?!» Мовляв, перед самою смертю Хрестос почав цитувати «Псалом Давида» № 22: «*Боже мій, Боже мій, нащо мене Ти покинув?*», що є абсурдом, який суперечить усьому сенсу життя, вчення і діянь Сина Божого.

Насправді ж остання фраза Ісуса звучала так: «*Лельо, Лельо, лем в мя ся остані*» (буквально «Тато, Тато — лише в мені останься»). Цей фразеологічний зворот (ідіому) можна перекласти як «Тату, тепер лише на Тебе моя надія». Ці слова були сказані галльською мовою, якою Марія розмовляла зі своїм

[78] *Мень Александр, прот.* Сын Человеческий. — Bruxelles: FOYER ORIENTAL CHRETIEN, 1998. — С. 17.
[79] *Геллей Генри.* С. 410.

Сином від самого Його народження[80]. Для тодішніх юдеїв, які прийшли подивитися на розп’яття Ісуса, ці слова були абсолютно незрозумілими. Натомість вони зовсім не потребують перекладу навіть для теперішніх українців карпатського регіону, звідки галілеяни переселилися в Палестину[81]. Правильність саме такого, «західноукраїнського» перекладу підтверджується євангелістом Лукою, який дає грецький еквівалент згаданого гальського фразеологічного звороту: «Отче, у Твої руки віддаю дух Мій!» (Лк 23.46), тобто «Тату, тепер все у Твоїх руках!»

Юдеї не сприймали Ісуса за свого, добре розуміючи Його галілейське походження: «*І приступила до Петра одна служниця, кажучи: І ти був з Ісусом Галілеєм*» (Мт 26.69). Під час урочистого в’їзду Ісуса до Єрусалима люди, що Його супроводжували, пояснювали здивованим городянам: «*Це Ісус, пророк із Назарета Галілейського*» (Мт 26.11). Походження Ісуса точно визначив Понтій Пилат: «*Пилат, почувши це, запитав, чи Він галілеянин; переконавшись, що є з підвладних Иродових, відіслав Його до Ирода, який саме був у Єрусалимі*» (Лк 23.6—7), адже Ирод Антипа, нагадаємо, був правителем Галілеї.

Отже, для юдеїв Галілея була «закордонням», тим більше, що «*змішані шлюби між мешканцями цих двох країн були заборонені, і ще до народження Хреста Симон Тарсис, один із Маккавейських князів, силоміць переселив усіх юдеїв, які мешкали в Галілеї, знову до Юдеї*», — наголошує Дуглас Рід. Справді, у «Першій книзі Маккавеїв» (5.21—23) читаємо: «*І вирушив Симон в Галілею і провів багато битв з язичниками. Він переслідував їх до воріт Птолемаїди, а загинуло з язичників до трьох тисяч мужів, і він взяв здобич їхню. Також взяв він з собою юдеїв, що знаходилися в Галілеї і Арваттах, з жінками і дітьми і зі всім майном їхнім і привів у Юдею з великою радістю*». Підсумовуючи, Рід твердить: «*Таким чином, і за расою, і політично галілеяни та юдеї були різними народами*».

2.11.3. Релігія

«*Чи можна сказати, що Хрестос був «євреєм» за релігією?* — продовжує Дуглас Рід. — *Юдаїстські авторитети, звісно, це категорично заперечують. Те, що на цю тему часто лунає з церковної кафедри та на зібраннях, викликало б бурю обурення в будь-якій синагозі. Незрозуміло, як такі твердження можуть висловлюватися відповідальними громадськими діячами. В епоху Ісуса Хреста не існувало ні «єврейської», ні навіть юдейської релігії. Був культ Єгови з*

[80] Відомі випадки, коли така «мова для своїх» («хатня мова») зберігається протягом кількох століть.
[81] *Ткач Микола.* Якою була материнська мова Ісуса Хреста? — Газета «Українське слово», 16 січня 1997 р.

його різними сектами фарисеїв, саддукеїв, ессеїв та ін., які затято сперечалися одна з одною та боролися за владу над народом через синагогу. Це були не тільки секти, а й політичні партії, а найсильнішими з них були фарисеї з їхнім «усним переказом» того, що Бог начебто заповідав Мойсеєві.

Якщо вважати нинішніх сіоністів «євреями» (претензія, що її, вочевидь, визнають усі народи Заходу), то партією, яка відповідала їм в епоху Ісуса Хреста, слід вважати фарисеїв. Хрестос усю силу своєї критики скеровував саме проти фарисеїв. Він також картав і садукеїв, і книжників, але із Св. Писання незаперечно випливає, що саме їх (фарисеїв) Він вважав ворогами Бога і людини, а Його картаючий гнів з усією силою було скеровано головним чином проти них. Він атакував їх за те в них самих і в їхній вірі, що сучасні сіоністи оголошують головними характерними особливостями евреїв, єврейства й юдаїзму. За своєю релігією Ісус Хрестос, поза всяким сумнівом, був цілковитою протилежністю й ворогом усього того, що творить правовірного єврея сьогодні і чим були правовірні фарисеї Його часу».

2.11.4. Ще раз про духовну війну

Таким чином, Хрестос не був юдеєм ні за походженням (расою), ні за місцем проживання, ні за релігією. Всі факти говорять про те, що Він був галілеянином, майже все життя прожив у Галілеї[82], всі Його апостоли, за винятком юдея Юди Іскаріота, були галілеянами, в Галілеї (а не в Єрусалимі) Він зіслав на апостолів Святого Духа і заснував свою Церкву, галілеяни першими масово сприйняли Хрестове вчення, тому Його послідовників протягом кількох століть найчастіше називали «галілеянами». Такий однозначний висновок випливає з Євангелія та історичних реалій того часу, він ґрунтується на відкритих і загальнодоступних джерелах.

Незрозуміло інше: чому, попри весь наведений вище комплекс загальнодоступних відомостей, у масовій свідомості домінує уявлення про те, що Хрестос був юдеєм?[83] І це при тому, що проти цієї облуди свідчать і Євангеліє, і історія, і навіть самі правовірні юдеї!

[82] Згідно з Євангелієм, в Юдеї Ісус був лише 3 рази: 1) разом з учнями перед призначенням 12-ти апостолів (Ів 3.22); 2) під час воскресіння Лазара (Ів 11.7); 3) під час Єрусалимської кризи (від дня входження в Єрихон до дня Воскресіння в Єрусалимі). Загалом час Його перебування на території Юдеї на перевищував двох-трьох тижнів.

[83] Значно більше формальних підстав стверджувати, що Тарас Шевченко був росіянином: народився і жив в Російській імперії, більшу частину життя перебував за межами України, багато творів і листів, навіть свій щоденник, написав російською мовою, мав багато друзів серед росіян, служив у російській армії тощо. І тим не менш ніхто не заперечить, що Шевченко — щирий українець.

Відповідь проста: **проти Хрестового вчення і його Церкви протягом двох тисячоліть ведеться прихована інформаційно-духовна війна.** Вона почалася ще за життя Ісуса: «*Тоді привели до Нього біснуватого: сліпого та німого, і Він зцілив його, так що німий і говорив, і бачив. І здивувалися всі люди. А фарисеї сказали: Отой не інакше виганяє бісів, як тільки Вельзевулом, князем бісівським*» (Мт 12.22—24).

Ця війна активізувалася після відходу Ісуса з цього світу, коли ворог виявив диявольську активність у спотворенні Євангелія і Хрестового вчення, масово тиражуючи сфальсифіковані рукописи Євангелія і популяризуючи такі фальшивки, як «Книга Якова».

Сьогодні війна проти Хреста досягла безпрецедентних масштабів. Наслідки методичного отруєння християнської свідомості очевидні: західноукраїнських галлів перестали відрізняти від семітів, квітучу Галілею назвали околицею напівпустельної Юдеї, галілеян Ісуса Хреста і Діву Марію записали євреями, головну ідею Його вчення про боголюдську трансформацію підмінили фарисейським «воскресінням мертвих», а потенційних синів Божих майже переконали в тому, що вони є створеними «з праху земного» недолугими рабами-біороботами.

— Але чому тоді Ісус, не будучи юдеєм, разом зі своїми учнями святкував юдейський Пейсах?

Це ще одна дуже небезпечна закладка в нашу масову свідомість.

12. Пейсах чи Перехід?

Вже у 2 ст. ідея святкування Ісусом Хрестом юдейського Пейсаха[84] була засуджена як «квадродециманська єресь» зокрема, такими авторитетами, як Климент Александрійський і Аполлінарій Яропольський[85], а у 341 р. Антіохійський собор узагалі відлучив від Церкви прихильників цієї ідеї як «юдействуючих»[86]. Дивно, але сьогодні ця єресь знову набуває поширення, зокрема, на превеликий жаль, у творах протоієрея Олександра Меня, до праць якого ми ставимось з повагою. Так, у книзі «Сын человеческий» (розд. 15) можна прочитати фантазії і про запечене пасхальне ягня, і про ретельно виконаний юдейський ритуал, і про те, як Хрестос розповідав апостолам про вихід євреїв з Єгипту, і навіть про те, що всі лежали «на низьких ложах», хоча галілеяни зазвичай

[84] «*Від євр. дієслова passah — переходити*», — пояснюється у книзі: *Архимандрит Никифор*. Иллюстрированная полная популярная библейская энциклопедия. — М.: Астрель, 2000. — С. 479.
[85] Ярополь — місто у Малій Азії, де Аполлінарій був єпископом.
[86] Див. сайт http://apologia.narod.ru/holiday/pasha.htm

користувалися стільцями — як і всі арійці, причому ще з трипільських часів (про що свідчать численні глиняні фігурки людей на стільцях).

Насправді ж у євангеліях розповідається зовсім не про юдейський Пейсах, хоча б тому, що святкувати його в четвер було протизаконно (Пейсах починався у п'ятницю ввечері), і сам факт такого порушення закону став би головним звинуваченням проти Ісуса в руках Синедріона. Насправді ж у той четвер розпочався триденний Перехід (Пасха) Хреста: страждання, входження у стан смерті і повернення назад — воскресіння до життя в оновленому тілі. На Таємній вечері відбулося прощання Ісуса з апостолами і установлення тайни Пресвятої Євхаристії — цілком у дусі хліборобських, арійських традицій (хліб і вино). Нагадаємо, що слово «пасха-паска» (гелленською πάσχα) походить від арійського кореня «пас», що буквально означає «ПЕРЕХІД». Наприклад, в англійській мові, відомій своїми архаїзмами, слово «pass» має головні значення «рухатися вперед», «переходити», «перетворюватися», «передавати», а слово «Пасха» перекладається як «Passover» (pass — переходити, over — вище, понад), тобто «ПЕРЕХІД НА ВИЩИЙ РІВЕНЬ».

Звідси ж англійське і французьке *passage* (перехід, переправа). В українській мові цей корінь зберігся у слові «пас» у значенні ременя для переходу-передачі від одного шківа до іншого, а також передачі м'яча у спортивних іграх. У гелленській мові є слово πάσσăλος (пассалос), яке означає кілок або дерев'яний цвях, тобто «той, що проникає», «проходить наскрізь». У єврейській мові від кореня «пас» походить слово «пассах» (перехід) — це щодо походження слів.

Саму ж ідею переходу юдеї запозичили з арійської традиції, переробивши її до невпізнання. Якщо в арійців йдеться про перехід на вищий рівень життєдіяльності, то юдеї пов'язують своє свято з геноцидом — масовим умертвленням єгипетських первородних, яке начебто здійснив Єгова перед виходом євреїв з Єгипту. Назву ж «пейсах» виводять від того, що за наказом Єгови юдеї вимазали одвірки і пороги своїх домів кров'ю жертовного агнця, тому Єгова «перескочив-перейшов» через ці позначені кров'ю помешкання, а в усіх інших вчинив тотальне винищення первородних людей і навіть тварин (див. книгу Вихід 12.13).

Цікаво, що **в арійський традиції при святкуванні Паски-Переходу використовують спеціально випечений хліб — паску.** Вона робиться так, що в процесі випікання виразно змінюється-перетворюється-трансформується: паска росте вгору, збільшуючись по висоті у три-чотири рази. Такий різкий перехід від однієї форми до іншої символізує ідею

боголюдської трансформації людини. Добрі плоди такої трансформації (сила, здоров'я, краса, боголюдська свідомість, фізичне безсмертя) символізуються тим, що паска завжди робиться дуже багатою, красивою, поживною і смачною.

Повною протилежністю є юдейська традиція Пейсаху, для якого також випікають спеціальний хліб — опрісноки, що називається мацою. В порівнянні з паскою маца зовсім не смачна, оскільки робиться лише з муки і води (на відміну від багатої на компоненти паски). Мацу готують без закваски, тому вона не підростає при випіканні, до того ж її намагаються зробити якомога тоншою (паску ж роблять якомога вищою). Під час святкування Пейсаху під страхом смерті забороняється навіть тримати поруч будь-який хліб, що може нагадувати паску з її символікою переходу-перетворення: «*Сім днів їжте прісний хліб; з самого першого дня знищіть все квашене в домах ваших, бо якщо хто буде їсти квашене з першого до сьомого дня, душа та буде винищена з середовища Ізраїлю*» (Вихід 12.15).

Але повернімось до Таємної вечері і звернімо увагу на те, що перед установленням тайни Євхаристії Ісус відіслав з приміщення Юду Іскаріота — єдиного апостола-юдея. Отож сокровенні слова Ісуса Хреста були сказані лише для арійців. Нарешті зауважимо, що інформаційна зброя під назвою «юдохрістиянство» була спроектована для цілеспрямованого враження саме Хрестової церкви. Церква весь час боролася з описаними вище та іншими елементами юдохрістиянської єресі, але до кінця їх не подолала. Цього бур'яну ще багато й очищення від нього християнської свідомості — нагальна потреба часу: «*Україні потрібна Церква, що стане містичним Тілом Святого Духу і буде все очищати від скверни — довкола себе і у собі самій*»[87].

Очевидно, що для багатьох це очищення не пройде безболісно. Можливо, що найважче відбуватиметься оздоровлення священичої ієрархії, хоч саме ця частина Хрестової громади мала б бути найбільш творчою і динамічною. Внаслідок довготривалої і методичної інформаційної війни багато хто зі священства вирішив, що юдохрістиянство — це і є хрестиянство. З юдохрістиянських позицій було виголошено багато пристрасних проповідей і написано багато товстих книжок, захищені дисертації і отримані наукові звання, в юдохрістиянському стилі оформлено більшість церков, елементи юдохрістиянства присутні навіть у Літургії… Спробуй-но від цього просто так відмовитися.

[87] *Маринович Мирослав.* С. 525.

— Але ж завдяки юдейській духовній культурі людство відкинуло морок язичництва і прийшло до монотеїзму, поклонившись єдиному Богові!

Це ще одна інформаційна закладка. Якщо взяти часи приходу євреїв у Ханаан, то достеменно відомо, що культурний рівень єврейських племен був невисоким: «*Як на норми розвинених на 1250 рік до Р. Х. суспільств, вони все ще лишалися примітивним народом. Навіть у своїй духовності вони мали чимало елементів відсталості і протягом сторіч їх зберігали. Все це щедро підтверджено розкопками, які показують євреїв разюче нижчими за їхніх ханаанських попередників у галузі цивільної технології, особливо в будівництві й гончарстві*»[88].

Ще цікавіша ситуація з віруваннями. Ханаанці вірили в Бога-Отця (Еля), єдиного для всіх народів, Бога справедливості і любові, якому підпорядковувалася велика і різноманітна ієрархія духовних сутностей. Натомість євреї заперечували існування єдиного для всіх люблячого Бога-Отця, оскільки вірили у свого ревнивого родоплемінного бога Єгову, могутнішого за інших богів, який опікується лише своїм «обраним народом» і легко віддає накази про знищення інших: «*Палкий бог, і мстивий господь, господь мстивий та лютий...*» (Наум 1.2). У наш час поширюється думка, що хрестияни, магометани та інші віруючі мають бути вдячними юдаїзму, незалежно від його помилок, за те, що він начебто був першою універсальною релігією. Цей облудний стереотип активно просувається в масову свідомість, хоча достеменно відомо, що **ідея єдиного Бога була поширена за кілька тисячоліть до появи на Землі юдейського племені.** Насправді ж юдаїзм був не творцем, а заперечувачем цієї ідеї.

Ще одним ключовим моментом для розуміння сутності хрестиянства та закономірностей його розвитку є питання про його етнічну основу. Без розв’язання «галілеянської проблеми» неможливе адекватне розуміння Євангелія.

13. Галли—галілеяни—тиверці

Починаючи з середини 6 тис. до н. е., тобто з моменту народження Трипільської (Арійської) цивілізації, Україна виступала в ролі постійно діючого «етнотворчого казана», в якому нові народи народжувалися, зростали і розходилися на всі сторони світу. Це інтенсивне зростання народонаселення було спричинене високою народжуваністю і низькою смертністю, що стало можливим завдяки отриманим божественним знанням.

По-перше, розмноження арійської людини і освоєння нею земних просторів було релігійною вимогою.

---

[88] *Джонсон Пол.* Історія євреїв. — К.: Альтернативи, 2000. — С. 52, 59.

По-друге, ретельно розроблена система ритуалів і природовідповідне соціальне структурування (варновий устрій) підтримували високий рівень свідомості та гігієни. В результаті люди в своїй масі мали здорові біополя і чисту психіку, які підживлювалися здоровим колективним біополем (когерентним полем соціуму) і чистою етнопсихікою. Це, у свою чергу, не залишало місця для хвороб, оскільки причини майже всіх хвороб знаходяться на біополевому рівні, а хвороби фізичного тіла — це вже видимий наслідок невидимих проблем. Тому серед арійських народів була висока тривалість життя.

Одним з таких народів, народжених в українському етнотворчому казані, були *галли* (зовнішня назва — *кельти*). Велика кількість племен кельтів-галів пішла на захід — лише у Галії-Франції Цезар нарахував понад 50 племен. Одним з найвідоміших гальських племен, що воювали проти Риму, були «бойї-бойки» (тобто «воїни»), від імені якого походять західноукраїнська Бойківщина, чеська Богемія і німецька Баварія (первісно — Боїварія). Це плем’я тривалий час домінувало в Центральній Європі, а одним з його осередків було місто Горгобина у французькій Галлії. Після входження до Риму Галлія постачала йому знаменитих могутніх легіонерів, якими Римська імперія завойовувала тодішній світ.

Інша частина кельтів-галлів помандрувала на південь. Повторимо, що в Малій Азії, яку тоді називали Східною Галлією, вони заснували державу Галатія. «*Галати були відгалуженням галлів, вихідців з північних берегів Чорного моря, що відокремились від головного переселення в західному напрямку (до нинішньої Франції). Вони закріпилися в Малій Азії у III ст. до Р.Х. До Галатії належали міста Іконія, Лістра, Дервія і, вірогідно, Антіохія Пісидійська*»[89]. Словники давньогрецької мови повідомляють, що слово Γαλατία (Галатія) означає і Галлія, і Галатія (область в Малій Азії)[90].

Частина галлів пішла ще далі на південь і поселилася в Північній Палестині над озером Генезарет (Галілейським морем, пізніше перейменованим на Тиверіадське море). Назва «Палестина« походить від *пал* — «воїн», *стан* — «табір», а вже від неї походить етнонім «филистимляни», яких ще називали «народом моря». Вони оселились на цій території в 13 ст. до н. е. і були вихідцями з Кіпру, Криту і Малої Азії, як про це пишуть Біблія (Єзекеїль 15.16, Єремія 47.4, Амос 9.7) та сучасні історики[91]. Нині достовірно відомо, що це були пелазги («лелеки») — вихідці з

[89] *Геллей Генри.* Библейский справочник. — СПб., 1999. — С. 605.
[90] Древнегреческо-русский словарь И. Х. Дворецкого. Греческо-русский словарь А. Д. Вейсмана.
[91] *Грант Майкл.* История древнего Израиля / Пер. с англ. — М.: ТЕРРА, 1998. — С. 77.

Північного Надчорномор’я, народ того самого арійського кореня, що й галли[92].

На території Палестини лишилися й інші арійські топоніми: міста Скіфополь («союзна столиця»[93]), Азот (місто асів-азів[94]), Єрусалим (Яро-салим — «сонячне місто»), Єрихон-Ярихо (Яри-гон — «сонячна сила»), Рама (хрест, символ поєднання божественного і земного, оберіг Білої раси), ріка Йордан (Яр-дана — «яра, сонячна вода»), Голан (від «гал-лан» — «край галів», територія на північному сході Галілейського моря), Галілея[95], Самарія (від «самари» — сонячні воїни), Назарет — від слова «назирати», оскільки місто знаходиться на південному схилі гори на висоті 350 м над рівнем моря («*з Назарета відкривається вид на велику дорогу і велике історичне поле битви — долину Ездраелон, яка є єдиним плоским коридором через гірські хребти між Середземним морем і Сходом. Через цю рівнину проходив торговий маршрут між Дамаском і Єгиптом, відомий як Морський шлях*»[96]*)*.

Народ галілеян всесвітньо відомий тим, що саме в його середовищі народилося хрестиянство: галілеянами були Ісус Хрестос, Діва Марія, всі апостоли (за винятком Юди Іскаріота, який був юдеєм[97]), численні Хрестові учні та їхні послідовники. Інакше кажучи, хрестиянство має галілеянську етнічну основу[98].

— Але хіба можна прив’язати універсальну релігійну систему до якогось первинного етносу?

---

[92] *Шамбаров В. Е.* — С. 107.

[93] Корінь *пол означає місто як центр влади, а Скіфія-Скуфія-Скупщина — це союз, об’єднання. Скіфополь був столицею Десятимістя — союзу 10-ти арійських міст.

[94] Корінь *ас-*аз-*яс означає «божественна сутність», звідси *аз* — перша буква слов’янського алфавіту, що нагадує людині її божественне походження, *аси* — боги, *Асгард* — місто богів, *Азов* — місто асів, *Асія-Азія* — країна асів, *Азман-Асман-Атман* — боголюдина, *ясний* — сонячний, світлий, божественний, ім’я Ясус-Єзус-Ісус — ясний, світлий, божественний.

[95] «Галілея — історична країна на Близькому Сході (тепер у північній частині Ізраїлю); до кінця VIII ст. до н. е. ізраїльська провінція; пізніше завойована Ассирією та заселена прибульцями зі східних територій Ассирії; від 105-го року до н. е. знову в Ізраїльській державі; як свідчить Новий Заповіт, Галілея була колискою християнства (Ісус і більшість його учнів походили з Галілеї)» (Універсальний словник-енциклопедія — УСЕ).

[96] *Браунринг Рональд.* Кто есть кто в Новом Завете (Словарь) / Пер. с англ. — М.: Внешсигма, 1998. — С. 93.

[97] «*Він був єдиним юдеєм серед апостолів, які всі були галілеянами, і виправдав собою давнє прислів’я "галілеянин любить честь, а юдей — гроші"*» — Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона, http://encycloped.narod.ru/encyclopedia.htm

[98] Одним з перших в Україні на це звернув увагу Юрій Канигін, див.: *Канигін Юрій.* Шлях аріїв: Україна в духовній історії людства. — К.: Україна, 1997.— 325 с.

Не те що можна, а це завжди треба робити, якщо хочемо щось зрозуміти.

2.13.1. Етнічна основа хрестиянства

Якщо прагнеш щось зрозуміти — пізнай, як воно виникло

Річ у тім, що будь-яка релігійна система стоїть на чотирьох «опорах»:

1) особистість засновника;
2) етнічна основа;
3) усна і письмова традиція (передання);
4) церковна організація (школа).

Наприклад, Мойсей заснував культ Єгови (що від нього походить сучасний юдаїзм), який прийняли і поширили кочові єврейські племена. Аналогічно основоположником ісламу є Магомед, першими ж його прийняли кочові арабські племена Аравійського півострова. Те ж саме стосується всіх інших релігій, бо інакше й не може бути — будь-яка релігія виникає в конкретний час, у конкретному місці, в середовищі конкретного етносу, який її сприймає і є її першим поширювачем.

— Невже не можна обійтися без «етнічної опори» релігії?

Для того щоб нове знання спромоглося поширитися і жити в віках, для нього має бути створена відповідна структура з носіїв цього знання. Якраз етнос і є такою природною структурою, згуртованою і надзвичайно живучою. Сприйняття знань певним етносом є ідеальним варіантом на першому етапі їх поширення.

Хоча можливі й інші варіанти. Ось що розповідають про зародження буддизму, засновником якого був Сак’я-муні (буквально «Сак’я-людина», тобто людина зі скіфського племені Саків), він же Будда («пробуджений»), вчення якого протягом трьох століть передавалося усно, доки не було записане за наказом індійського імператора Ашоки у 3 ст. до н. е.: «*Почавши свою проповідницьку діяльність, Сак’я-муні зіткнувся з повним неприйняттям — один проти всіх. Місця для нього не було, світ і учні вже були поділеними між вчителями. А наявність учнів — це наявність певної структури, певної «життєвої сили» того чи іншого знання. Щоб внести у світ нове знання, треба внести у світ носіїв цього знання. Усвідомивши це, Сак’я-муні пішов в учні до аскета Кас’япу, у якого на той час було понад 600 послідовників. Після того як аскет визнав істинність вчення Сак’я-муні, за ним потягнулися і всі його учні. Тепер Будда вже був не один, його вчення*

одержало фізичне тіло»[99]. Ми не знаємо, представники якого етносу домінували у школі згаданого аскета, хоч сама школа – це вже своєрідний міні-етнос.

Одне слово, існують універсальні принципи виникнення і поширення нового вчення, одним з яких є принцип етнічної першооснови. Не є винятком і хрестиянство, яке виникло в Галілеї, а його першими носіями стали галілеяни (щоб переконатися в цьому, досить вдумливо прочитати Євангеліє і мати загальне уявлення про реалії тодішньої Палестини). **Всіляке ж приховування і затуманення цього факту можна пояснити лише інформаційною війною, яка ведеться як проти України, так і хрестиянства в цілому.**

Ще більшою таємницею стали вихід галілеян з Палестини і повернення їх значної частини (перехід) у Північне Надчорномор’я.

— Що ж їх спонукало до такого рішучого кроку, адже люди просто так не зриваються з насиджених місць?

Їх привела у рух заповідь Ісуса Хреста проповідувати Його вчення всім народам, а також усвідомлення галілеянами своєї ключової ролі у виконанні Божого плану перетворення людства.

2.13.2. Вихід галілеян з Палестини

Як повідомляє Євангеліє, після воскресіння Ісус зібрав апостолів у Галілеї, дав їм останні настанови, благословив, зіслав на них Святого Духа і наказав навчати всі народи. Тому після відходу Його з цього світу почався все активніший вихід галілеян з Палестини і повернення їх значної частини на свою прабатьківщину в Західній Україні. Скіфія, як відомо, була однією з країн світу, в яку пішли з проповіддю апостоли — зрозуміло, не самі, а з численними помічниками, переважно галілейського походження. Нагадаємо, що Скіфією[100] протягом тривалого часу після зникнення цієї держави називали територію, яка в цілому збігається з територією сучасної України (т. зв. «Скіфський квадрат»).

Окрім того, **значна частина галілеян серйозно поставилася до Ісусового пророцтва про неминучість руйнування Єрусалима та грядущого лихоліття, які**

---

[99] *Расторгуев С. П.* Философия информационной войны. — С. 305.

[100] Назва Скіфія походить від слова Скупія (об’єднання, союз, сукупність, скупщина, зібрання). Річ у тім, що букву **Y** (упсилон), яка в класичному грецькому (гелленському) алфавіті відповідає українській **У**, у новогрецькій мові почали читати як букву **I** (іпсилон). В результаті первинне Скуфія-Скупія почали читати як Скіфія, відповідно Скуфополь (столиця союзу) став Скіфополем, Сурія (сонячна) стала Сирією, а УперБо́рія (вища, потужніша Бо́рія) стала ІперБорією-ГіперБорією. Про класичний і новогрецький алфавіти див.: Лингвистический энциклопедический словарь. — М.: Советская энциклопедия. 1990. «Греческое письмо».

мали відбутися ще протягом життя їхнього покоління. Ті, які повірили в насування смертельної загрози, разом з дітьми і родинами почали організоване переселення на землю прадідів. Вони йшли на північ через Сирію і Малу Азію, і це пояснює швидке поширення хрестиянства саме на цих територіях. Як пише авторитетний дослідник християнства Юрій Ніколаєв: «*Першою країною, яка цілком потрапила під християнський вплив, була Мала Азія... Вже в апостольські часи малоазійські церкви вражали своєю багаточисельністю; ми маємо точні відомості про більш чи менш великі громади, що виникли уже в другій половині (а деякі і з середини) I століття в Ефесі, Колоссах, Тарсі, Іконії, Лістрі, Лаодікії, Троаді, Пергамі, Смирні, Сардах, Траллах, Магнезії, Єраполі Фригійському, Фіатирі, Філадельфії і багатьох інших містах та містечках Малої Азії*»[101].

Пророцтво про руйнування Єрусалима незабаром збулося. Як відомо, у 66 р. почалося перше юдейське повстання проти Риму, яке призвело до міжетнічних війн, у тому числі на території Галілеї. Придушуючи повстання, Римська імперія фактично вчинила геноцид на території Палестини, Єрусалим у 70 році було стерто з лиця землі і перейменовано на Aelia Capitolina, сама ж Юдея була перейменована на римську провінцію «Сирія Палестина». Оскільки галілеяни також були учасниками бойових дій (захищали свої поселення як від юдейських повстанців, так і від римлян), то були змінені й галілейські топоніми, зокрема, Галілею римляни перейменували на Тиверіаду, а галілеян — на тиверійців. До речі, щось подібне Російська імперія вчинила у Криму після депортації кримських татар, коли на карті з'явилися такі дивні назви, як Планєрскоє, Пєрвомайскоє, Почтовоє, Научний, Аерофлотскій тощо.

Смуга суцільних війн і повстань, юдейського тиску і римського (починаючи від Нерона з 64 р.) переслідування хрестиян змусили галілеян-тиверійців масово покидати насиджені місця. **Природно, що вони пішли на північ до етнічно близьких Каппадокії і Галатії, а далі рушили на прабатьківські землі Прикарпаття.** З погляду розгортання хрестиянства Рим у ті часи виглядав далекою периферією. Центром же була населена галлами-галатами Східна Галлія (Мала Азія), а згодом і Надчорномор'я, оскільки, згідно з церковною історією, тут проповідували апостоли Андрій, Лука і Филип. Тож коли у 99 році н. е. єпископ Риму св. Климент прибув у Крим, то застав там поважну громаду з двома тисячами хрестиянських родин і численними храмами як

[101] *Николаев Юрий*. В поисках божества. — К.: София, 1995. — С. 82—83.

результат проповіді апостола Андрія[102], а згодом сам заснував 75 нових церковних громад[103].

На думку дослідників, назва «хрестияни» вперше з’явилася в Антіохії Сирійській приблизно у 43 році (Діяння 11.26). **Проте, повторимо, протягом принаймні чотирьох наступних століть послідовників Хреста найчастіше називали «галілеянами».** Гелленське слово Γαλιλαῖος (галілеос) означає як «галілеянин», так і «хрестиянин»[104]. Фактично слова «галілеянин» і «хрестиянин» вважалися синонімами, тобто в тодішньому світі було ясне усвідомлення галілейської етнооснови хрестиянства[105]. Самі ж хрестияни називали себе «віруючими», «братами» або «святими»[106]. Автор «Першого послання Петра», адресованого «*вибраним переселенцям, розсіяним Понту, Галатії, Каппадокії, Азії та Вітинії*», так звертається до хрестиян: «*Ви ж рід вибраний, царське священство, народ святий*» (2.9). Епітети «царське священство» і «народ святий» не були перебільшенням чи компліментом: галілеяни та інші перші послідовники Ісуса Хреста справді усвідомлювали свою всесвітню місію носіїв боголюдського вчення, функцію священства для цілого світу. А оскільки найсильнішим аргументом є особистий приклад, то вони прагнули до святості за прикладом свого Вчителя.

2.13.3. Нова Тиверіада між Прутом і Бугом

Вірогідно, що значна маса галілеян-тиверійців прибула у пониззя рік Прут, Дністер і Буг вже у 1 столітті. Ця подія майже збігається з наступними повідомленнями про стрімке поширення хрестиянства на території Південно-Західної України. Зокрема: «*Від Тертуліана (160—230) знаємо про успіхи в християнізації скіфських країв. У III ст. поширюється християнство в римській провінції Мезія, тобто в нинішньому Покутті (південно-західна Україна)... Святий Ієронім (347—420) пише: «Зимні країни Скіфії є сповнені вогнем віри»*»[107]. «*Тиверці і уличі були християнами ще до Нікейського собору 325 року (апостол Филип)*»[108]. Наприкінці 3

[102] *Ляшевский Стефан, протоиерей.* История христианства в Земле Русской с I по XI век. — М.: ФАИР-ПРЕСС, 2002. — С. 7.
[103] *Крисаченко Валентин Семенович.* Україна на сторінках Святого письма та витяги з першоджерел, що засвідчують процес поширення християнства на теренах України від апостола Андрія до князя Володимира. — Видання НАН України. К: Наукова думка, 2000. — С. 111.
[104] Древнегреческо-русский словарь И. Х. Дворецкого.
[105] Див.: «Краткий православный словарь» http://www.trifon.ru/e_dictionary/, а також «Малый энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона», статтю «Галилея», http://encycl.yandex.ru/
[106] *Нюстрем Эрик.* — С. 486.
[107] *Ортинський Іван.* — С. 21.
[108] *Паік Володимир.* Корінь безсмертної України. — Львів: «Червона калина», 1995. — С. 203.

— на початку 4 ст. вже існувала Скіфська єпархія, а її глава у 325 році був учасником Першого Вселенського собору[109], в якому також брали участь єпископи Кадм Боспорський, Филип Херсонеський і Теофіл Готфський[110].

Стрімке поширення християнства напередодні виникнення держави антів підтверджується результатами археологічних розкопок. Наприклад, біля с. Чорнявка Новоселицького району Чернівецької області в культурному шарі другої пол. 4 – поч. 5 ст. н. е. знайдено атрибути раннього християнства. Особливий інтерес викликає двостороння ливарна форма, з якої виготовляли хрестики завтовшки 4 мм з круглою ямкою для камінця чи емалі. Очевидно, що йдеться, як підтвердив український історик М. Брайчевський, «*про масове місцеве виробництво*»[111]. **А якщо було масове виробництво, то, очевидно, був і масовий попит.**

До переходу галілеян з Палестини в Україну прилучилася і частина галлів Східної Галлії. Переслідування християн, особливо при імператорах Нероні (64–68), Деції (250–251), Валеріані (257–280), Діоклетіані та його наступниках (307–313), сприяли витісненню християн за межі Римської імперії. Схоже, саме міграція стала головною причиною того, що до III—IV ст. н. е. на території Малої Азії на зміну мові галатів прийшла гелленська[112].

Таким чином, на території південно-західної України у 2—3 ст. н. е. відбулася етнотворча взаємодія галілеян-тиверійців з місцевим арійським населенням, унаслідок чого спочатку виникла Тивер[113], а згодом на території сучасної України постало могутнє об’єднання племен під назвою Антський союз.

— Розглядаючи галльське походження Діви Марії, ми згадали апокрифічну книгу Якова. Що це таке — апокрифи?

Євангельські відомості про Марію дуже лаконічні, врешті, як і про інших діючих осіб, адже головною метою євангелістів був якомога точніший опис діянь і вчення втіленого Сина Божого.

2.13.4. Галілеянка Діва Марія

Що стосується етнічних коренів Діви Марії, то з Євангелія відомо лише те, що вона була галілеянкою, жила в Назареті, а всі її найближчі родичі також були галілеянами. Згідно з

[109] *Лебедев Л.* Крещение Руси. — М.: Изд. Московской патриархии, 1987. — С. 57.
[110] *Ляшевский Стефан.* — С. 17.
[111] *Войнаровський Віктор.* Версія виникнення ранньохристиянського вчення на західноукраїнських землях (IV—V ст. н. е.) // Київська церква (Альманах християнської думки). Київ—Львів, 4/1999. С. 55—57.
[112] Лингвистический энциклопедический словарь. — С. 92.
[113] Проте можливо, що ім’я Тивер має місцеві, давньоарійські корені — подібно до річки Тибр (італійською — Tevere).

переданням, Діва Марія походила з міста Сепфоріс, яке до 25 року н. е. було столицею Галілеї (пізніше столиця була перенесена до Тиверіади). Сепфоріс знаходився на відстані 5 км від Назарета. Ім'я Марія було поширеним серед галілеян, у євангельських текстах зустрічаємо ще 3 жінок з цим іменем.

— Але ж у літературі можна прочитати про те, що Марія належала до царського роду Давида і виховувалася в Єрусалимському храмі?

Походження Діви Марії виявилося втаємниченим, але ж людей воно надзвичайно цікавило, так само як і подробиці дитинства Ісуса та інші моменти, не відображені в євангеліях. Узагалі, народні маси у всі часи найбільше цікавляться саме практично-побутовою стороною життя: де і як народився, у що одягався, які мав улюблені страви, які переживав юнацькі пригоди тощо. Звідси така популярність телевізійних «мильних опер». У ті часи телебачення не було, зате були люди з уявою, які вміли цікаво розповідати і писати. Про це з'явилося багато здогадок, припущень і відвертих фантазій, які ходили як в усних переказах, так і в записах.

14. Обережніше з апокрифами!

Значна частина простонародних уявлень про Ісуса і Марію увійшла до т. зв. апокрифів («таємних», «прихованих», «сокровенних» — від слова «покрити», «скрити») — не визнаних церквою писань на релігійні теми. Найпопулярнішими з них були захоплюючі пригодницькі оповідання з великою кількістю всіляких чудес і казкової фантастики.

2.14.1. Народна фантастика

Взяти хоча б просто нашпиговану чудесами апокрифічну «Книгу про народження блаженнійшої Марії і дитинство Спасителя», де яскраво й емоційно розповідається про те, як по дорозі до Єгипту святу родину охороняли леви і леопарди, як маленькому Ісусові поклонилася велика зграя жахливих драконів, або як на його слово нахилилася пальма, даруючи свої плоди, а з-під її коренів раптом пробилося джерело з найсмачнішою водою тощо[114].

Церква ставилась поблажливо до апокрифів, якщо лише вони не мали принципових розбіжностей з церковним вченням. Урешті-решт, такого роду писання збуджували уяву людей і викликали їхнє зацікавлення християнською тематикою, тож були неначе першим щаблем у засвоєнні Хрестового вчення. Таким чином, вже у 2 ст. н. е. зафіксовано багато різноманітних творів, що «доповнювали» євангельські

[114] Новозаветные апокрифы. — СПб.: Амфора, 2001. — 423 с.

оповідання. Біля витоків усієї цієї літератури стоять два найпопулярніші апокрифи 2 ст. — згадана вище «Книга про народження блаженнійшої Марії і дитинство Спасителя», а також «Історія Якова про народження Марії», інша її назва — «Книга Якова», як називав цей твір видатний християнський апологет і письменник Оріген (близько 185—253/254); у науковій літературі цей твір чомусь прийнято називати «Протоєвангелієм Якова»[115].

Церква не могла визнати «Книгу Якова» канонічною: вона була оприлюднена занадто пізно[116], а казкові деталі контрастували з оповіданням євангелій. Проти цієї книги різко виступив святий Ієронім (347—420), тож у 5 ст. її було включено до списку заборонених. Найсильнішою була опозиція проти неї в західній церкві аж до 16 ст. Менший опір «Книга Якова» зустріла на Сході: вона не лише читалася і тлумачилася, але навіть дала підставу для низки Богородичних свят, зокрема уведення Богородиці в храм. Проте й на Сході ця книга згадується у списках заборонених. На Русь «Яковлева повість» прийшла в 12 ст., а у 14 ст. ця повість уже зустрічається в списках заборонених книг[117].

Саме з цієї забороненої Церквою книги були взяті фантазії про належність Марії до Давидового роду, її введення в Єрусалимський храм, навчання в цьому храмі, деталі знайомства з Йосипом і багато чого іншого.

— Це просто дивовижно! Як могло статися, що релігійні свята були запроваджені Церквою на основі книги, яка була заборонена самою ж Церквою?

Розгадку неважко знайти, якщо мислити в категоріях інформаційної війни або, що те ж саме, маніпуляцій свідомістю. Людина або спільнота, яка стала жертвою маніпулятора, робить нерозумні вчинки, а потім не може второпати, як це сталося. Згадайте, як після проголошення Україною незалежності майже всі прагнули негайно позбутися ядерної зброї, сьогодні ж майже всі цього б не хотіли, проте вже немає ні зброї, ні гарантій безпеки. Вдало проведена інформаційна атака — і другої за потужністю ядерної держави не стало без жодного пострілу.

2.14.2. Спецоперація «Книга Якова»

Історія з поширенням «Книги Якова» та її загадковим впровадженням у церковне життя попри церковну заборону дуже

[115] Детальний аналіз «Книги Якова» та історичного контексту див. на інтернет-сторінці http://www.pravoslavie.org/biblicalstudies/Lib/NTApok/PEIakov.html.
[116] «Книга Якова» була написана до руйнування Єрусалима, проте її масоване просування фіксується у середині 2 ст. н. е.
[117] http://www.pravoslavie.org/biblicalstudies/Lib/NTApok/PEIakov.html

нагадує вдало проведену операцію в інформаційній війні. У сучасних термінах, згадана книга зіграла роль «інформаційної закладки», «троянського коня» або «годинникової бомби» з колосальним руйнівним потенціалом, що «вибухнула» через багато століть.

Руйнівний вплив «Книги Якова» полягав у тому, що вона під виглядом возвеличення гідності Ісуса Хреста і Діви Марії несла цілий пакет вигадок: що батьки Марії були багатими правовірними юдеями, що у трирічному віці Її віддали на виховання до Єрусалимського храму, що Йосип познайомився з Марією у старечому віці, що заручини Йосипа і Марії відбулися в цьому ж храмі, що Марія була правовірною юдейкою і багато іншого з численними казково-фантастичними деталями. Звісно, все це прямо або дотично суперечило канонічним євангеліям, а також історичним реаліям і юдейським звичаям. З огляду на перелічені обставини «Книга Якова» і була внесена Церквою до списку заборонених книг.

— Чому ж тоді вона стала такою популярною в народі?

Поширення цієї книги серед простолюду певною мірою можна пояснити гострою нестачею достовірних відомостей про походження Діви Марії і присмаком «забороненого плоду». Проте це не пояснює, чому до неї почали звертатися як до джерела навіть церковні авторитети — попри офіційне засудження цієї книги. Навряд чи це могло статися випадково, саме по собі. Логічніше виглядає думка, що мало місце цілеспрямоване просування «Книги Якова» у хрестиянську свідомість.

До такого висновку підштовхує те, що майже одночасно відбулася подія, яку в термінах інформаційної війни можна визначити як «відволікаючий удар». Ідеться про «Правдиве слово» (177—178) — відверто антихристиянський брутальний пасквіль Цельса. На тему християнства, походження Хреста і Богородиці цей автор зібрав усі мислимі вигадки та найбрудніші плітки, що на той час поширювалися передусім в ортодоксальному юдейському середовищі (перший розділ книги називається «Юдаїзм проти християнства»)[118]. Сучасні дослідники зауважують, що до цієї «енциклопедії антихриста» пізніші вороги Хреста вже мало що могли додати: майже все, що можна вигадати з цієї теми, вже давно було у Цельса[119].

Додамо, що у 2 ст. н. е. і пізніше з’явилося багато інших антихрестиянських писань, проте вся ця численна література

---

[118] «*Відсутність у новозавітній традиції достовірних відомостей про матір Ісуса дала можливість супротивникам християн, насамперед ортодоксальним юдеям, висунути свою версію її життя. Цю версію виклав Цельс у «Правдивому слові»*» — http://www.pravoslavie.org/biblicalstudies/Lib/NTApok/ PEIakov.html

[119] Текст книги Цельса — http://www.heretics.com/library/anti/celsus/celsus.htm

відходила на другий план порівняно з шаленою атакою «Правдивого слова». Тому саме ця книга потрапила в поле зору Орігена, який по пунктах заперечив її положення у своєму фундаментальному трактаті «Проти Цельса».

Привертає увагу те, що Цельс написав у своїй книзі багато очевидних навіть на той час дурниць, з чого випливає припущення, що його не дуже цікавила переконливість свого писання. Та й претензійна назва цього пасквіля — «Правдиве слово» — розрахована на те, щоб викликати обурення.

— Тоді для чого було його писати?

Саме для того, щоб спровокувати всезагальне обурення, викликати на себе град критики і відвернути увагу від головного удару по хрестиянству, який, згідно з основним правилом інформаційних маніпуляцій, мав лишитися непомітним. Прихована агресія завжди небезпечніша, ніж агресія відкрита, отим-то прихована деструкція «Книги Якова» виявилася значно шкідливішою, аніж лобова атака «Правдивого слова». Найцікавішим є те, що в назвах обох згаданих книжок закладено натяк на маніпуляцію.

— З «Правдивим словом» зрозуміло, а в чому натяк на лукавість у назві «Книга Якова»?

Річ у тім, що юдейське ім'я «Яаков» (не плутати з арійським Яків), згідно з книгою Буття (27.36), означає «обманець, хитрун, хитрий обманець», про що відверто пишеться у коментарях до Біблії[120] і біблійних довідниках[121]. Ідеться про легендарного родоначальника євреїв. Свою «кар'єру» він розпочав з того, що обдурив старшого брата Ісава, який тяжко працював у полі і прийшов додому смертельно голодний, тоді як молодший Яаков «у наметах сидів» (Буття, 25.27). Так от цей Яаков хитрістю купив в Ісава його первородство, заплативши йому сочевичною юшкою, яка йому (Яакову) навіть не належала, бо годував сім'ю не він, а Ісав. Згодом Яаков обманув свого рідного батька Ісака, видуривши у нього благословення. Втікаючи від лютої помсти Ісава (якого можна назвати «першим антисемітом»), він зупинився у свого дядька Лавана в Падані Арамейськім. Там Яаков одружився з двома дочками Лавана, які доводилися Яакову двоюрідними сестрами. Згодом він обдурив Лавана і таємно втік разом із дядьковою худобою та його дочками. За таку підступність Лаван намірився покарати свого племінника так само, як раніше цього хотів його брат-близнюк Ісав.

Пізніше цей Яаков-хитрун силою отримав благословення від якогось темного духа (світлий дух не боявся

[120] Біблія або книги Святого Письма Старого і Нового заповіту. — М., 1988. — С. 40.
[121] *Нюстрем Эрик.* — С. 146; *Костів Костянтин.* Словник-довідник біблійних осіб, племен і народів. — К.: Україна, 1995. — С. 403.

б ранкового світла) і привласнив собі арійське ім'я Ізраїль, що на три наступні тисячоліття внесло небачене сум'яття у людські голови. Заради справедливості зауважимо, що до останньої брехні Яаков не мав жодного стосунку, оскільки фальшиву історію про присвоєння Яакову імені Ізраїль-«богоборець» (Буття 32.29) вигадали значно пізніше його не менш «винахідливі» нащадки-фарисеї. А оскільки ця вигадка про перейменування не лише виглядала сумнівною, а й викликала недобрі підозри, то через кілька сторінок її довелося повторити: тепер уже не якийсь невідомий «нечистий» дає Яакову ім'я Ізраїль, а сам Єгова (Буття 35.10).

Так що у назві «Книга Якова» дається символічний натяк на те, що насправді це «Книга Обманщика» — так само облудна, як і «Правдиве слово».

— А може, ця книга писалася автором з добрими намірами, але потім «вийшло так, як завжди»?

Тепер важко аргументовано сперечатися про справжні наміри автора. Доцільніше скористатися євангельським принципом, що всяке дерево пізнається за його плодами: «*Стережіться фальшивих пророків, що приходять до вас в одежі овечій, а всередині — хижі вовки. По їхніх плодах ви пізнаєте їх. Бо хіба ж виноград на тернині збирають, або фіги — із будяків?*» (Мт 7.15—20). Сьогодні є очевидним, що «Книга Якова» зіграла на користь антихрестиян, юдохрістиян та єресі юдействуючих, які завжди намагалися причепити до юдейського ґрунту всі чотири опори хрестиянства — засновника, етнічну основу, вчення і церковну організацію.

— А чи можна сьогодні виявити автора і спонсора згаданої маніпуляції?

Це не просто, адже заключним етапом маніпуляції є знищення слідів маніпулятивного втручання. Проте немає нічого тайного, що не стало б явним. Якщо провести ретельне розслідування, то можна буде знайти авторів маніпуляції. Тим більше, що є одна начебто незначна зачіпка: «Книга Якова» в «науковій» літературі з 16 ст. почала називатися «Протоєвангелієм» або «Першоєвангелієм», хоча до Євангелія вона не має жодного стосунку. Просування терміну «Протоєвангеліє Якова» — це ще одна маніпуляція з назвами, яка має на меті «узаконити» в масовій свідомості цей єретичний текст. Адже така наукоподібна назва ставить «Книгу Обманщика» не лише в один ряд з канонічними євангеліями, а й вище їх — як «першоєвангеліє». З погляду інформаційної війни все це можна назвати «операцією прикриття». Було б надзвичайно цікаво дослідити, хто першим почав просувати назву «протоєвангеліє».

Треба сказати, що проведення згаданого вище сакрального розслідування давно назріло. Воно може принести багато цікавих відкриттів, дуже неприємних для професійних маніпуляторів і баламутів. Згадайте принцип, наведений в розділі 2.10.7. «Духовна війна проти Хреста»: «*Початок інформаційної війни визначити неможливо, і це дає певні переваги агресорові. Але парадокс полягає в тому, що якщо жертва нападу встигне усвідомити, що проти неї ведеться інформаційна війна, то отримані агресором на початковому етапі переваги можуть обернутися проти нього самого*». З цих позицій доцільно розглянути ще дві «закладки» — про «східні мандри» Ісуса та про його «братів».

2.14.3. Чи були «східні мандри»?

У численній літературі можна знайти оповідання про те, наче до початку свого служіння Ісус десь навчався — чи то в Єгипті, чи то в Індії, чи в Тібеті та різних інших екзотичних місцях. У такий спосіб люди намагалися пояснити, звідки у Нього були високі знання і надзвичайні якості, оскільки у канонічних євангеліях майже нічого не сказано про дитинство і молодість Ісуса.

Ми вже звертали увагу, що головною метою євангелій було викладення вчення та діянь Ісуса Хреста, а не подання біографічної інформації про євангельських героїв. Природно, що брак такої інформації дав поштовх для виникнення гіпотез і відвертих фантазій. **Проте дуже енергійне і масштабне просування у масову свідомість категоричних тверджень про навчання Ісуса у різного роду магів, йогів чи єгипетських фокусників (про це писав ще Цельс) можна пояснити лише фактом інформаційно-психологічної війни**. Мета зрозуміла — принизити Його божественну сутність. Справді, адже якщо мудрості, телепатії, ходінню по воді, зціленню, воскресінню з мертвих Ісус навчився у якихось вчителів, то Він потрапляє в один ряд з цими вчителями, а то й опиняється нижче. Адже апологети «східних мандрів» доводять, що і Його вчення, і Його чудеса для «східних окультистів» були речами очевидними, мало не банальними.

Додамо, що в основі подібних тверджень лежить пантеїстичне уявлення про природу нашого світу, а пантеїзм і буддизм, як ми вже говорили, — це прихована форма матеріалізму (див.: 1.4.3. «Архетип «Матерія»). Такого роду світогляд не дозволяє припустити, що Ісус Хрестос як втілена божественна особистість міг володіти іншими джерелами інформації та енергії. Згадайте, що, згідно з євангеліями, Ісус майже не спав, незважаючи на те, що кожен день його служіння був насичений дуже інтенсивними фізичними та ментальними навантаженнями. А коли надвечір учні, що

Його супроводжували, напівмертві від утоми валилися з ніг і тут же засинали, Він усамітнювався і проводив ніч у спілкуванні з Творцем Всесвіту.

Важливою причиною фантазій на тему «Звідки Хрестос брав знання?» є примітивні уявлення про галів-галілеян як про якихось затюканих селюків. Очевидно, що це наслідок юдейської пропаганди та їхнього зверхнього ставлення до галілеян, врешті, як і до всіх неєвреїв. Ця пихатість і зневажливість виявлялася в усьому: від неадеквантного сприймання квітучої, багатолюдної і культурної Галілеї як «околиці» гористо-напівпустельної і культурно відсталої Юдеї — до виразу «дурний галілеянин», що його юдеї перетворили на стійкий фразеологізм на кшталт московського «упрямый хахол».

Але мало хто замислювався над тим, що палестинські галілеяни і європейські кельти-галли — це народ того ж самого суперетносу, вихідці з того ж самого регіону — Західної України. **І якщо в усьому світі великою повагою користуються високі знання і магічні здібності галльських мудреців — друїдів**[122]**, то логічно припустити, що такі ж самі друїди були і в галлів-галілеян**[123]. Не випадково магічне мистецтво друїдів-волхвів до сьогодні збереглося саме в Карпатах — у традиції українських магів-мольфарів. Хрестос обрав на апостолів простих рибалок не тому, що в Галілеї не було своїх мудреців. Просто Йому потрібні були учні, не обтяжені колишніми знаннями і тому здатні сприйняти знання нового циклу, щоб без перекручень та власних домислів донести їх до всього світу. Прикладом саме такої — точної і лаконічної — передачі отриманої інформації є чотири канонічні євангелія.

Апологети «східних мандрів» не можуть зрозуміти: для досконалого знання юдейських писань і пророцтв Ісусу зовсім не обов’язково було вчитися в індійських йогів або в юдейських законників. Так само не був потрібним і «храмовий варіант» — начебто Він отримав знання з Єрусалимського храму за посередництвом Діви Марії, яка там виховувалася згідно з юдохрістиянською «Книгою Якова» (див.: 2.14.2. «Спецоперація «Книга Якова»»). Сучасна наука знайома з альтернативними способами засвоєння інформації, що виходять за межі буденного запам’ятовування. Хрестоматійним є приклад з американським ясновидцем Едгаром Кейсі, який опановував шкільні підручники за одну

[122] Нагадаємо, що Рене Генон виводить слово «друїд» від «dru-vid» («сила-відати» — знавець сили). — *Генон Рене*. Символы священной науки. С. 196.
[123] На цю обставину вперше звернув увагу Юрій Канигін у доповненому варіанті книги «Шлях аріїв». — К: А.С.К., 2003. — С. 313: «*Галілея славилася своїми знаменитими друїдами — великими жерцями і великими провидцями. Ще й досі галілейські (друїдські) гороскопи та пророцтва дуже поціновуються не тільки на Сході, а й у Європі*».

ніч — просто поклавши їх перед сном під подушку[124], і це при тому, що Кейсі був простою людиною з дуже посередніми здібностями.

Ми ще не знаємо, яким чином навчався Ісус Хрестос, проте дуже вірогідно, що Він умів прямо підключатися до «небесного комп'ютера» (Загального інформаційного поля) і миттєво брати звідти все необхідне. Вочевидь, Йому це не важко було робити з огляду на те, що Він постійно знаходився у активному контакті з Богом-Отцем і ангелами, які Йому допомагали.

Нарешті, **в євангеліях є переконлива вказівка на те, що Ісус до початку свого служіння весь час перебував у рідному місті і не ходив навчатися в інші країни:** «*Прибув Він у Назарет, де був вихований, увійшов своїм звичаєм на зібрання громади і почав до них промовляти. І всі погоджувалися з Ним і дивувались словам ласки, які виходили з уст Його і говорили: Чи Він не син Йосипа?*» (Лк 4.16—22); «*Прибувши в свою батьківщину, Він навчав їх на їхньому зібранні, так що вони дивувалися і говорили: Звідкіля в нього ця мудрість і сила чудодійна? Хіба він не син теслі? Хіба не його мати зветься Марія? Звідки ж йому це все? І зневірювалися в Ньому. Ісус же сказав їм: Пророк не має пошани лише в своїй батьківщині та в себе вдома. І не зробив там чудес через їхню невіру*» (Мт 13.54—58); «*І не міг зробити там ніякого чуда, лише вилікував деяких недужих, поклавши на них руки, і дивувався їх невірству*» (Марко, 6.1—6). Причина невірства мешканців Назарета очевидна: вони не могли сприйняти за Учителя чоловіка, який ще вчора жив серед них звичайним життям, можливо, працював теслею, робив для них столярні вироби і заробляв цим на хліб. Принципово іншою була б ситуація, якби Він хоч на півроку пішов в іншу країну на навчання — тоді б його сприйняли абсолютно по-іншому, мовляв, наш земляк пішов десь далеко, навчився і повернувся додому просвітленим. Але Ісус нікуди далеко не ходив, тому для назаретян Його нова роль Учителя стала просто шокуючою несподіванкою.

2.14.4. Чи були в Ісуса рідні брати?

Ще однією світоглядною диверсією з метою применшити гідність Ісуса Хреста є поширення вигадок, наче у нього були рідні брати і сестри, тобто Марія начебто була багатодітною матір'ю, а Ісус був одним з багатьох її дітей.

Насправді Ісус був єдиним сином Марії. Вона не мала інших дітей, тому Ісус, вмираючи, доручив опікування Нею своєму улюбленому учню — апостолу Івану: «*Потім каже до учня: Ось мати твоя. І від тієї хвилини учень взяв її до себе*» (Ів

[124] *Прийма А. К.* Эдгар Кейси. — М.: Олимп, 1999. — С. 58—59.

19.27). Навіть Ернест Ренан був вимушений визнати, що назаряни називали Ісуса «сином Марії» (Мк 6.3) тому, що Він був відомий «як єдиний син удови».

Згідно з євангеліями, Ісус мав двох нерідних братів[125] — Якова і Йосипа (Мт 13.55, Мк 6.3), які були синами «іншої Марії» (Мт 27.61) — Марії Клеопової. Ця Марія була, найвірогідніше, двоюрідною сестрою Діви Марії, оскільки не буває рідних сестер з тим самим іменем. Відповідно, Яків і Йосип були троюрідними братами Ісуса.

Діва Марія мала ще одну сестру — Саломію. В оповіданні про розп’яття Ісуса розповідається, окрім Діви Марії, про трьох жінок: «*При таврі Ісуса стояли Його мати,* ***сестра Його матері, Марія Клеопова та Марія Магдалина***» (Ів 19.25); «*Між ними* ***Марія Магдалина, Марія — мати Якова та Йосипа, і мати синів Заведея***» (Мт 27.56); «*Між ними була* ***Марія Магдалина, Марія — мати Якова Молодшого та Йосипа, і Саломія***» (Мк 15.40); «***Як же минула субота, Марія Магдалина, Марія — мати Якова, та Саломія прийшли до гробниці, як сходило сонце***» (Мк 16.1). Ці три жінки були найближчими до Діви Марії:

- Саломія, сестра Діви Марії, мати синів Заведея — Івана і Якова;
- Марія Клеопова — мати Якова Молодшого і Йосипа;
- Марія Магдалина (з галілейського міста Магдала, або Магадан).

Згідно з християнською традицією, Саломія була **рідною** сестрою Діви Марії: «*Сім’я Заведея була, згідно з переданням, в родинних стосунках з сім’єю Пресвятої Діви: Саломія і Пресвята Діва були рідними сестрами, — і це передання цілковито відповідає тому факту, що Спаситель... доручив Івану опікуватися Пресвятою Дівою*» (ТБ, с. 831). Якщо це справді так, тоді сини Заведея — Яків та Іван — були племінниками Діви Марії і двоюрідними братами Ісуса.

15. Галілеяни і юдеї

Давид, створивши свою державу в 11 ст. до н. е., дав їй ім’я Ізраїль. На думку історика Майкла Гранта, «*первісне значення цього слова втрачене*»[126], тобто єврейська етимологія слова Ізраїль невідома. Це наводить на думку, що розгадку цієї назви треба

[125] До речі, в українській, гелленській, арамейській та інших мовах слова «брат» і «сестра» можуть означати різний ступінь спорідненості, подібно як у шумерській і давньоукраїнській мовах слово «онук» означало «нащадок» або «родич», напр. «онуки Дажбожі», «Велесовий онук» тощо. Прикладом також можуть бути українські «тітка» і «дядько», які можуть означати і родичів, і просто жінку чи чоловіка.

[126] *Грант Майкл*. История древнего Израиля / Пер. с англ. — М.: ТЕРРА, 1998. — С. 42.

шукати не в семітських, а в арійських мовах. Тоді Ізраїль — це «із-ра-їль», тобто «від сонячного Бога» (порівняйте з укр. «іскра» — «від кусочка сонця» або «Іскаріот» — «із Каріота»). Відомо, що це слово у формі Is-ra-il присутнє в ханаанських текстах середини 3 тис. до н. е.[127]

— Незрозуміло, чому Давид дав своїй державі арійське ім'я….

Самé ім'я Давид нагадує арійські імена Яровид, Святовид і, можливо, є скороченням від «Данвид» (знавець води, «дана» — вода, «вид» — відати). Давайте приглянемось до цієї історичної постаті.

2.15.1. Русявий Давид — воїн, поет і музикант

Дослідники вважають, що Давид народився у 1085 році до н. е. у Вифлеємі — містечку на північних кордонах Юдеї. Він був молодшим із восьми синів Єссея, який належав до племені Юди. Про Давида відомо, що «*він був вельми гарної зовнішності, мав біляве волосся, відрізнявся швидкістю бігу і міцністю м'язів*»[128]. «*Порівняно з Саулом*[129] *Давид був меншого зросту, білявим, гарним обличчям, статечним і фізично сильним, з привабливою вдачею*»[130].

Природно, виникає питання, як у чорноволосих євреїв-семітів міг народитися білявий[131] син? Про Давидову матір відомо лише, що вона не була єврейкою[132].

Оскільки гени (точніше, алелі) чорного волосся є домінантними щодо «світловолосих генів», то найбільш можливими є два варіанти:

1) мати Давида була світловолосою (належала до європейської раси) або, принаймні, була носієм рецесивних «білих генів», а Єссей не був чистим семітом, тобто також мав рецесивні «білі гени«;
2) мати Давида була носієм «білих генів», а його біологічним батьком був не Єссей, а якийсь європеєць або, принаймні, носій «білих генів».

---

[127] Мифы народов мира. М.: Советская энциклопедия, 1980—2000. Т. 1. — С. 488.

[128] *Архимандрит Никифор.* — С. 158.

[129] Саул — перший цар євреїв, був високого зросту: «*Цілою головою він був вищий від кожного з усього народу*» (1Цар 9.1—2). Вшановував ханаанських богів: його сина звали Ешбаал («Баал існує»), а онука Меріббаал («Баал винагороджує») (1Пар 9.39—40).

[130] *Геллей Генри.* Библейский справочник. — СПб.: 1999. — С. 189.

[131] Наведемо цитати з Російського Синодального тексту Біблії: «*І післав Єссей і привели його. Він був білявим, з гарними очима і приємним лицем*» (1Сам 16.12); «*І поглянув на нього Филистимлянин і, побачивши Давида, з презирством подивився на нього, бо він був молодий, білявий і вродливий*» (1Сам 17.42).

[132] *Костів Костянтин.* С. 100.

Друга версія є правдоподібнішою, оскільки відомо, що:

1) Єссей одружився з матір'ю Давида уже на старості: «*І цей чоловік (*тобто Єссей. *— **І. К.**) за Саулових днів був старий, увійшов у літа*» (1 книга Самуїлова, 17.12);
2) матір Давида була законною дружиною Єссея, проте Давид визнає, що «*я в беззаконні народжений і в гріху зачала мене мати моя*» (Псалом 50.7);
3) незважаючи на релігійну заборону міжрасового змішування, євреї таки одружувались на красивих білих дівчатах филистимлян. Навіть «зразково-показовий» Самсон, який десь 20 років був суддею Ізраїлю і непримиренним ворогом филистимлян, двічі одружувався саме на филистимлянках[133]. У будь-якому разі, євреї і филистимляни перебували у тісному контакті.

Звідси напрошується висновок, що батьками Давида могли бути європейці, скоріше всього филистимляни — вправні мореплавці, які й дали йому морське арійське ім'я Давид. Тим більше, що пелазги-филистимляни були ще незмішаною хвилею переселенців з Північного Надчорномор'я, тому в основному були русявими — «богосвітлими пелазгами» (Гомер, Одіссея, XIX). Версія про арійське походження Давида підкріплюється такими відомостями.

1) Давид, на відміну від своїх семи старших братів-семітів, мав особливе музичне обдарування. Відомо, що арійські народи мали найрозвиненішу музичну культуру (прикладом може бути пісенність кельтів-галлів і сучасних українців).
2) Давид був талановитим воїном, а филистимляни були професійними вояками, на відміну від «народного ополчення» євреїв.
3) Давид тривалий час користувався військовою підтримкою филистимлян і завдяки їй правив спочатку містом Циклаг (Секелаг), а згодом і всією Юдеєю як їхній васал[134]. Пізніше у столиці Юдеї Хевроні він був помазаний на царя Юдейського.
4) Улюбленою і останньою жінкою Давида була євусеянка (тобто арійка-ярусеянка) Вірсавія[135], колишня дружина героїчного воїна хіттеянина Урія (Юрія). Як арійська

[133] *Нюстрем Эрик.* С. 385.
[134] *Грант Майкл.* С. 88—89.
[135] Можливо, її справжнє ім'я — Ярусавія, тобто ярусеянка — «жінка з Яруса». З Біблії відомо, що Євус — це інша назва Єрусалима, а пророк Ісая також називає це місто Ариїлом, тобто «Сонячним духом» (Іс. 29.1, 2, 7) — див. *Архимандрит Никифор.* — С. 51, 261). Імовірно, що «Євус» — це пом'якшена форма слова «Ярус», викликана труднощами у євреїв з вимовою дзвінкого звука «р». Тому «євусеї» — це, скоріше всього, «ярусеї» або, можливо, «ярруси».

жінка, вона не допустила, щоб Давид після неї брав ще й інших жінок. Художники зазвичай зображають Вірсавію з ясними золотистими кучерями, що спадають на плечі досконалої форми, з винятково вродливими рисами обличчя і ніжною шкірою[136]. Сина Вірсавії — Салимона (Соломона), не найстаршого, але найулюбленішого свого сина Давид призначив своїм наступником.

5) «*Найнадійнішими силами були у Давида зовсім не євреї, а охоронці з чужинських найманців — керетяни і пелетяни*»[137]. Ідеться про филистимлян, частина яких, як відомо, прийшла до Палестини з острова Крит (звідси — «керетяни»). На юдеїв Давид не дуже покладався.

Захоплення Давидом арійського Єрусалима (Євуса, Яруса, Ариїла) поклало кінець його дружнім стосункам з филистимлянами. Звернемо увагу, що до захоплення цього міста «*залучені були тільки цар та його люди — професійне царське військо, без племінних ополчень, — щоб Давид із певністю міг заявити, що він сам, особисто (*тобто без євреїв. *— **І. К.**) здобув Єрусалим. ...Він не вирізав єрусалимлян і не прогнав їх геть. Навпаки: він ніби хотів зробити з них своїх особистих вірних прибічників*»[138]. З цього часу Давид, професійний воїн, талановитий полководець і дипломат, почав проводити цілком самостійну політику. Перші два десятиліття його правління пройшли у завойовницьких війнах і привели до небувалого раніше розширення території держави. «*Перший і єдиний раз в історії Ізраїль став головною політичною силою, цілісною близькосхідною імперією*»[139]. Столицю своєї держави Давид переніс з юдейського Геброна в євусейський (арійський) Ярусалим і зробив його політичним та релігійним центром імперії.

У це своє місто він переніс на постійне, фіксоване перебування Ковчег Заповіту, що цілком відповідало традиціям землеробського Ханаану, але суперечило фундаментальному єврейському принципу про неприв'язаність Бога до певної території. Перенесення було здійснено в чисто ханаанських традиціях, з веселими піснями і енергійними танцями. Сам Давид, **оголений по пояс,** «*танцював перед Господом **зо всієї сили***», «***танцював та стрибав** перед Господнім лицем*» (Друга книга Самуїлова 6.14-15). Що ж це за такий енергійний танець зі стрибками зо всієї сили, який виконувався воїном-царем в оголеному по пояс вигляді? Це був традиційний бойовий арійський танець, на зразок гопака. Назва «гопак»

---

[136] *Дин Эдит.* Все женщины Библии: Пер. с англ. — М.: КРОН-ПРЕСС, 1998. — С. 145.
[137] *Джонсон Пол.* С. 68.
[138] Там само. С. 71.
[139] Там само. С. 94.

походить від «гопати-гопкати», тобто стрибати чи тупати ногами, стрибаючи або танцюючи[140], звідси українське «не кажи гоп, поки не перескочиш».

Усе, що відбувалося у цей час в Ярусалимі, було незвичним для євреїв і суперечило їхнім традиціям. Здивована Мелхола — перша дружина Давида, дочка колишнього юдейського царя Саула, не стрималась і гостро висловила свій осуд. Давид же їй відповів зі спокоєм і гідністю: «*Перед лицем Господа, що вибрав мене* ***над твого батька та над весь дім його*** *і наказав мені бути* ***володарем над Господнім народом, над Ізраїлем****, — буду танцювати перед Господнім лицем!*» (2 Сам 6.21).

Чому Давид став поводитися по-іншому настільки, що викликав здивування та осуд Мелхоли і, напевно, багатьох інших євреїв? Тому що він вже досягнув свого, він став царем. Часи загравання як з филистимлянськими феодалами, так і з юдеями відходили у минуле, тепер Давид чимраз більше міг бути самим собою — арійським воїном-кшатрієм. Як констатує М. Грант, «*"стрибання і танці перед Господом" під музичний супровід, засуджені його дружиною Мелхолою (засмученої падінням дому Саула) як безглузді і негідні, були* ***ритуалом****, що безпосередньо випливав з релігійної практики ханаанців*»[141].

Новації Давида зачепили і релігійну сферу. «*Державна релігія, яку очолив Давид, була зовсім не чистим яхвізмом, але змішанням яхвізму і ханаанського культу*»[142]. Що стосується державного управління, то бюрократичний апарат формувався за фінікійською моделлю із залученням єгипетських радників[143].

Надзвичайна енергія і блискуча обдарованість Давида подарували Ізраїлеві безприкладну епоху тривалого миру і процвітання, так що його правління, за всіх кривавих подій, ретроспективно розглядалося як прообраз і передвісник обіцяного Богом майбутнього Золотого віку. Одним з багатьох його чудових обдарувань, яке Давид поширив у своїй державі, була пристрасна любов до музики, що брала початок у глибинній ханаанській (арійській) традиції. Особливу славу у наступних поколінь Давид заслужив саме як співак і творець релігійної поезії.

Кілька слів про наступника Давида — Салимона. Ім'я Салимон («салим» — мир, «мон»-«ман» — людина[144]) походить від арійського «салим» і означає «мирний» — на честь майбутніх мирних часів, які, згідно з пророцтвом Натана,

[140] *Грінченко Борис.* Словарь української мови.
[141] *Грант Майкл.* С. 96.
[142] Там само.
[143] Там само. С. 94.
[144] Порівняйте з етнонімом «Росомони» («русо-мани» — буквально, руси-люди).

мали настати після войовничого періоду Давида. Цікаво, що Салимон-Саливон — це давнє, дохристиянське українське ім’я, яке має той самий корінь, що й українське «село» — мирне поселення (на відміну від «поль-поліс», що означає укріплене поселення, наприклад, Костополь, Сімферополь чи Севастополь).

Салимон (євреї називають його Шломо) найбільше прославився тим, що здійснив мрію свого батька про побудову Храму. Як і слід було очікувати, «*цю споруду збудовано й устатковано в цілковито чужому для євреїв стилі. Храм мав дуже мало спільного з чистою релігією Яхве*»[145]. Храм Соломона було виконано «*в ханаанських, або, що те ж саме, фінікійських традиціях... Оскільки власне візуальне мистецтво в євреїв було відсутнє — чи тому, що друга заповідь трактувалася як заборона на будь-які зображення, чи через нестачу власних талантів, чи одночасно з обох причин, — у фінікійській манері було виконано і все внутрішнє оздоблення. Два величезні Херувими нагадували знайдені у Біблі і Мегіддо статуї, присвячені Ашторет (Астарті). Змішання яхвістських і ханаанських уявлень було удосталь представлене в ефектній церковній службі. Старі свята ханаанського походження були перетворені на послідовність розкішних державних святкувань, ставши засобом приваблювання набожного населення до престолу. А свято Соломона з нагоди освячення Храму, судячи з усього, відтворювало урочистості, якими відзначали завершення побудови святилищ Баала. І з яким би пієтетом та рішучістю не підносили засновника Храму пізніші автори, Соломон (за походженням лише наполовину єврей*[146]*) був ще менш правовірним яхвістом, ніж Саул і Давид*»[147]. Називати Ізраїльську імперію Давида та Соломона єврейською буде великою помилкою і цілковитим ігноруванням історії.

2.15.2. Протистояння «Північ» — «Південь»

Після розпаду імперії Давида і Салимона (927 р. до н. е.) на території Палестини відбулося багато змін[148]. Серед іншого, у 8 ст. до н. е. Ізраїль було підкорено Ассирією, куди було переселено частину його населення. З іншого боку, на територію Ізраїлю переселялися люди з різних регіонів Ассирійської імперії, зокрема з етнічно близької Сирії (Арама). Таким чином, починаючи з 7-го століття до н. е.:

1) **євреї Ізраїлю (центрального і північного Ханаану) асимілювалися поміж арійцями-ханаанцями**;

---

[145] *Джонсон Пол.* С. 77—78.
[146] Насправді він узагалі не був євреєм, оскільки його батьки Давид і Вірсавія були арійцями.
[147] *Грант Майкл.* С. 101—102.
[148] Детальніше див. «Арійський стандарт», с. 261 і далі.

2) назва «Ізраїль» стала позначати арійський край на противагу переважно семітській Юдеї.

Приблизно у 3 ст. до н. е. до Палестини прибула нова хвиля з Північного Надчорномор'я. Як ми вже знаємо, це були кельти-галли (див. 13. «Галли—галілеяни—тиверці»). За свідченням видатного англійського історика й етнографа Д. С. Прічарда, кельти-галли були вихідцями з нинішньої Галичини[149], що підтверджується антропологічно, оскільки кельти і галли переважно були русявими та високорослими брахікефалами[150]. У Малій Азії вони заснували державу Галатія. Частина галів пішла ще далі на південь і поселилася в Північній Палестині над озером Генезарет (Галілейським морем). Від середини 4 тис. до н. е. тут проживало землеробське індоєвропейське населення, так що галати-галілеяни зупинилися у «своїх», вливши у них свіжу арійську кров. На місці вони засвоїли загальновживану в Палестині арамейську мову, хоч не забували і рідну, принесену з України.

У 1 тисячолітті до н. е. Палестина стала ареною протистояння двох рас: євреїв-семітів і пелазгів-ханаанців-індоєвропейців. Давид, скориставшись підтримкою як одних, так і других, об'єднав їх у єдиній імперії. Державна релігія так майстерно поєднувала їх вірування й обрядовість, що і євреї, і ханаанці вважали її своєю. Головним релігійним центром був Єрусалимський Храм, у якому домінували ханаанська і фінікійська естетика та обрядовість.

Через тисячоліття після Давида територія Палестини знаходилась під зверхністю іншої імперії — Римської (з 63 р. до н. е.). Але протистояння семіти — арійці залишилося, на цей раз з однієї сторони були юдеї, а з другої — галілеяни і самаряни. Це протистояння мало і геополітичні причини, оскільки Юдея і Галілея були цілковитими протилежностями не лише психологічно, а й географічно.

Галілея була найбільш благодатною частиною Палестини з добрим водопостачанням, чудовою урожайністю, якісними шляхами, високою щільністю працелюбного населення, відкритістю до гелленської культури. Генезаретське озеро (давня назва — Кіннарет, імовірно, від імені арійських кінахів-кіннотників) давало багато риби. Рибальство і мореплавство — це традиційно арійські заняття, зовсім не властиві семітам, так само як свинарство, а євангелія повідомляють, що навколо озера масово розводили свиней (Мк 5.11, Лк 8.32). За Йосипом Флавієм, у Галілеї було не

---

[149] *Prichard J. S.* Eastern origin of the Celtic nation. — London, 1857. Див. також: *Кобаль Геннадій.* Проблеми історії кельтів у новітній українській історіографії (http://www.weagle.lviv.ua/yhc/textes/kobal.htm).

[150] *Широкова Н. С.* Культура кельтов и нордическая традиция античности. – СПб.: Евразия, 2000. — С. 83—87.

менше 404 міст і поселень. «*Родючі землі і рибальство забезпечували процвітання цій землі. Торгівля тісно пов'язувала Галілею із зовнішнім світом, звідки проникали нові ідеї та нові ідеали, які були ворожими для традиційного юдаїзму. Галілеяни значно краще зналися на реаліях Римської імперії, ніж пихаті юдеї, які бачили у своїх північних «двоюрідних братах» лише неотесаних селюків і неповноцінних у расовому відношенні «полукровок»*»[151]. У Біблії ця територія називається «Галілеєю язичеською», оскільки тут переважало неєврейське населення, яке міцно трималося своїх батьківських вірувань: «*Євреї ставилися з презирством до жителів Галілеї через їхнє змішане походження і релігію, а також діалект. Вираз «Мужі галілейські» в устах ворогів був майже образою*»[152]. Жителі Витанії (Вифанії) — поселення неподалік Єрусалима, де любив зупинятися у своїх земляків Ісус Хрестос — були переважно галілеянами[153]. Розмовляли в Галілеї в основному арамейською мовою, а ще однією мовою міжнаціонального спілкування була гелленська. «*Єврейською мовою тут практично не говорили. Це була мертва мова, що її вивчали в ліцеях, які відвідували лише обрані*»[154].

Варто додати, що «*арамейська мова була загальновживаною мовою Палестини часів Ісуса. Після повернення з Вавилонського полону вона повністю витіснила єврейську розмовну мову*»[155]. Тобто з 6 ст. до н. е. євреї і галілеяни розмовляли тією ж самою — арамейською — мовою.

— Чому тоді євреї і галілеяни розмовляли на різних, виразно відмінних діалектах?

Річ не в діалектах, а у відмінностях вимови в рамках тієї ж самої мови. Ця відмінність викликана належністю до різних рас і відповідно різною будовою голосового апарату. Наприклад, **євреї в Україні гаркавлять не тому, що говорять на іншому діалекті, а тому, що інакше не можуть,** бо мають інший голосовий апарат, сформований на базі іншої, неарійської генетики.

До речі, останнім часом на радіо і телебаченні все частіше можна почути гаркавлячих дикторів (у цьому плані задає тон російська служба радіо «Свобода», де переважає єврейський персонал). Однією з причин цілеспрямованого просування «гаркавлячої вимови» є прагнення привчити до неї слухачів і знизити їхню здатність розрізняти «на слух» євреїв та арійців. З цією ж метою на візуальній рекламі все частіше зображаються семіти і

[151] Библейская энциклопедия. С. 24—25.
[152] Нюстрем Эрик. С. 85.
[153] *Браунригг Рональд.* Кто есть кто в Новом Завете. М.: Внешсигма, 1998. — С. 49.
[154] *Мизун Ю. В., Мизун Ю. Г.* Апостол Павел и тайны первых христиан. — М.: Вече, 1999. — С. 14.
[155] *Геллей Генри.* С. 410.

мулати (хоч це вже нагадує не рекламу, а «мічення» своєї території).

Та повернімося до Палестини. **На протилежному її боці знаходилась Юдея.** «*Південна частина країни, власне Юдея, була повною протилежністю щодо Півночі. Непривітна і безплідна, вона подібна до гористої пустелі з оазами*»[156]. На південному сході Юдеї знаходиться надзвичайно солоне Мертве море; риба, яка потрапляє сюди з життєдайного Йордану, тут же гине.

Приблизно такою була територія проживання юдеїв і тисячоліттям раніше. Сам цей факт говорить про те, що успіхи євреїв у завоюванні Ханаану були більше ніж скромними, принаймні значно меншими, ніж це представлено у старозавітних і новітніх єврейських писаннях. Адже так не буває, щоб переможець животів у напівпустелі, а переможені розкошували на благодатних землях.

— Так було завоювання Ханаану чи ні?

Євреї завоювали малопривабливі території на півдні країни, та й то не всі, —наприклад, їм не вдалося взяти Єрусалим. На решті значно кращих земель Ханаану прибульці змушені були мирно уживатися з місцевим населенням, піддаючись неминучій асиміляції. Тому свою автентичність зберегли лише племена Юди і Веніаміна, що завоювали в основному напівпустелю навколо Мертвого моря і перебували у відносній ізоляції. Всі інші 10 племен, якщо вони справді існували, асимілювалися.

Інша річ, що було розроблено грандіозний план завоювання Ханаану, згідно з яким кожне плем'я мало виділену для нього територію. Наприклад, Галілею було заплановано завоювати племенам Неффалима та Завулона. Очевидно, що дальше цього «геніального плану» справа не пішла.

Таким чином, завоювання євреями Ханаану — це, якщо без викрутасів, історична містифікація, підміна бажаного і дійсного. На цьому сходяться серйозні дослідники, хоча й не завжди кажуть про це прямо[157]. А інколи про це можна прочитати і в такій завуальованій формі: «*Близько 1200 р. ізраїльський народ заволодів Палестиною, тож природно очікувати археологічних свідчень завоювання. Проте поки що таких свідчень надзвичайно мало*»[158]. В останній цитаті «ізраїльським народом» називаються єврейські племена, що є абсолютно некоректним.

[156] *Мень Александр, прот.* Сын Человеческий. С. 17.
[157] Див.: *Грант Майкл.* С. 64; *Джонсон Пол.* Розділ «Ізраеліти».
[158] Библейская энциклопедия. С. 46.

Самарія знаходилась між Галілеєю і Юдеєю. Відомо, що у 9 ст. до н. е. Самарія, як і весь Ізраїль, була переважно ханаанським краєм. Відомо також, що у місті Самарія (тодішній столиці Ізраїлю) культу Яхве взагалі не існувало. «*Зате існували культи ханаанських богів, а інкрустація меблів і застосування слонової кістки в оздобленні палацу — як і раніше у Соломона — за стилем були чисто ханаанськими*»[159].

Після підкорення ассирійцями у 721 р. до н. е. Самарія була заселена вихідцями з Сирії. Пізніше Александр Великий переселив туди сирійсько-македонських колоністів. Природа Самарії багатша, ніж у Юдеї, хоч і не така пишна, як у Галілеї.

Ворожнеча між юдеями та самарянами почалася від самого початку вторгнення євреїв у Палестину, а після розвалу імперії Давида набула особливої гостроти. Юдеї ненавиділи самарян, для них самé слово «самарянин» (врешті, як і ханаанець чи галілеянин) було лайливим, а його вживання «осквернювало» правовірного юдея. Самі ж самаряни пишалися своїм походженням — вважали себе «істинними ізраїльтянами», а юдеїв — відступниками від правдивої віри.

Вважається, що завоюванням Ханаану зайнявся союз 12-ти єврейських племен, який називався Ізраїль і походив від 12-ти синів Яакова. Проте дослідники стверджують, що «*у ті часи ніяких визначених ізраїльських племен ще не існувало*»[160]. «*Число 12 може бути умовністю: тим самим числом злічено і синів Ізмаїла, Нахора, Йоктана й Ісава*»[161]. Це пояснюється тим, що в арійській, а згодом сумерсько-вавилонській традиції число 12 (дюжина, тузінь) позначало організаційну завершеність. Єврейські племена були знайомі з цією традицією, адже Авраам походив з постсумерського міста Ур.

2.15.3. Юдея проти Ізраїлю

Тисячолітня ворожнеча між юдеями і самарянами як «істинними ізраїльтянами» викликає запитання, яке на перший погляд видається парадоксальним: «А чи були юдеї ізраїльтянами?»

Розповідаючи про юдеїв, «Єврейська енциклопедія» стверджує: «*Судячи з усього, це було неізраїльське плем'я*»[162]. На думку Дугласа Ріда, головною причиною розколу між юдеями і ізраїльтянами було несприйняття останніми доктрини богообраності: «*Ізраїль відкинув юдейську доктрину обраного народу і пішов своїм власним шляхом (назва «Ізраїль», надана сіоністській державі, заснованій у Палестині*

---

[159] *Грант Майкл.* С. 128.
[160] *Рид Дуглас.* Спор о Сионе. — М: Твердь, 1993. — С. 9.
[161] *Джонсон Пол.* С. 35.
[162] Jewish Encyclopedia, New-York, — 1905, 1909, 1912, 1916. — Цит. за книгою Дугласа Ріда.

в 1948 році, — облудна претензія на чуже ім'я)»[163]. Відповідно «*ізраїльтяни не були євреями*», стверджує той же автор, посилаючись на Британську енциклопедію, і продовжує: «*Коротка спільна історія Ізраїлю та Юдеї прийшла до кінця в 937 р. до Р. Х. Після смерті Соломона ця неміцна асоціація розпалася остаточно. Кастейн* (відомий єврейський історик. — ***І. К.***) *так описує цей період: «У цих країн було не більше спільного, ніж у будь-яких двох країн зі спільним кордоном. Час від часу вони воювали одна з одною, потім мирилися й укладали угоди, але завжди лишалися абсолютно відокремленими. Ізраїльтяни втратили віру у будь-яке особливе призначення, і за царя Єровоама* (тобто відразу ж після смерті Соломона. — ***І. К.***) *Ізраїль як політично, так і релігійно повністю розірвав з Юдеєю*»[164].

— Так були євреї ізраїльтянами чи ні?

Схоже, що перед нами ще одна історична фальсифікація — цілком у дусі хронологічної війни (див. 9. «Війна за розум»). На основі сучасних уявлень можна зробити таку історичну реконструкцію.

1. У квітучий арійський Ханаан протягом багатьох століть проникали семітські кочові племена (наприклад, як в Європу цигани) і більше чи менше асимілювалися в ньому.

2. У 13 ст. до н. е. в Ханаан удерлася нова група семітських племен євреїв (хабіру) — з метою його завоювання. Можливо, навіть було розроблено масштабний план розподілу «обітованої землі» між цими племенами. Проте вірогідніше, що цей план виник значно пізніше — в 6 ст. до н. е. — в голові «батька юдаїзму» Єзекеїля, який уявно розподілив чужу землю між уявними єврейськими племенами (48.1—8). Як би там не було, а задум завжди гарніший, ніж його втілення: насправді вторгнення відбувалося хаотично, племена самостійно вирішували, чи будуть вони брати участь у тих чи інших бойових діях. Завоювати вдалося лише південну частину Палестини — здебільшого гористу, з пустелями, напівпустелями й окремими оазами. Тобто описані в старозавітних текстах грандіозні перемоги були або перебільшені, або вигадані. Наприклад, оповите масою героїчних легенд взяття Єрихона виглядає сумнівним, оскільки «*за даними розкопок, в той час там не існувало ніякого міста (останнє місто було зруйноване до 1300 р.)*»[165]. Частина ж племен узагалі не брала участі у боях, натомість мирно змішалася з місцевим населенням. «*Сама Біблія у деяких своїх фрагментах не приховує, що місцеві правителі іноді вітали прибульців*

[163] *Рид Дуглас.* С. 11.
[164] *Рид Дуглас.* С. 13.
[165] *Грант Майкл.* С. 62. Ще більшою вигадкою, на думку історика, виглядає захоплення міста Гай.

(можливо, як потенційних підданих) за умови, що ті можуть пожертвувати великі стада худоби і готові освоїти необроблювану територію»[166].

3. Станом на 12 ст. до н. е. південні гористі території Палестини були контрольовані єврейськими племенами, де головну роль відігравало плем’я Юди. Території північніше Єрусалима і морське узбережжя контролювалися пелазгами-филистимлянами та ханаанськими правителями.

4. Давид силоміць об’єднав семітський Південь та арійську Північ в одне царство під арійською назвою «Ізраїль» зі столицею в Єрусалимі і новою державною релігією. «*Вибір Єрусалима столицею став майстерним кроком: дотикаючись до територій ізраїльських* (тобто північних. — ***І. К.***) *племен, місто не входило до них і не було об’єктом суперництва. Зручним було і розташування міста між північними племенами і Юдеєю, чию взаємну ворожість лише тимчасово і ненадійно вгамовувала та обставина, що цар мав особисті зв’язки як з північчю, так і з півднем*»[167]. «*Давидове царство було, принаймні на початку, не об’єднаною нацією, а* ***двома осібними національними утвореннями****, кожне з яких мало свій окремий договір із Давидом*»[168].

5. Після смерті Соломона (Салимона) імперія Ізраїль відразу ж розпалася на дві ворогуючі частини — порівняно невелику Юдею і вчетверо більший Ізраїль. В Юдеї після кількох століть кривавої боротьби переміг культ Єгови (Яхве). Релігія ж Ізраїлю розвивалася на базі універсальної релігії Давида і прадавніх місцевих традицій. Це й давало підстави самарянам уважати себе «істинними ізраїльтянами», а юдеїв — «відступниками», оскільки останні обрали свій, цілком відокремлений шлях. Описуючи юдеїв, Кастейн пише: «*Вони вирішили, що їм призначено стати особливою расою.., що їхній спосіб життя має бути зовсім іншим, ніж в оточуючих їх народів. Відмінність, яка вимагалася, не допускала навіть думки про зливання їх із сусідами. Вони хотіли бути відокремленими, абсолютно відмінними від усіх*»[169].

6. Арійське походження імені «Ізраїль» підтверджується тим, що воно було цілком сприйняте арійським населенням Ханаану-Палестини і категорично відкинуте юдеями.

7. Пізніше штучне поширення назви «ізраїльтяни» на юдеїв дозволяло останнім долучитися до слави імперії Давида і Соломона з відповідними політичними, соціальними, морально-психологічними та бізнесовими наслідками. З цією метою арійське ім’я Ізраїль було прив’язано до патріарха Яакова (з вигаданою історією про його «богоборство») і до

[166] *Грант Майкл.* С. 64.
[167] *Там само.* С. 89.
[168] *Джонсон Пол.* С. 69.
[169] *Рид Дуглас.* С. 13.

начебто консолідованої групи 12-ти єврейських племен, які вдерлися на територію Ханаану-Ізраїлю.

— Чи це не дивно, що спочатку ворогували, а потім взяли собі вороже ім'я?

Нічого дивного. Якщо говорити сучасною мовою, то назва «Ізраїль» була добре розкрученим брендом, чим не забарилися скористатися. Так само Московія взяла на щит бренд «Русія-Росія», а Чечня — «Ічкарія» («Країна аріїв»). У давнину не гірше нас розуміли, що «як назвеш корабель, так він і попливе». Звідси Арта-Аратта-Артанія («сонячна земля», «підсоння»), Геллада («сонячний лад»), Яригон («сонячна сила»), Ярусалим («сонячне місто»), Ганаан («сила небес») тощо. Якщо слідувати історичній логіці, то нинішня єврейська держава мала б називатися Юдеєю, але до цього слова прив'язано стільки негативу, що батьки-засновники не зважилися на такий самогубний крок.

16. Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники

Синедріон — це вищий урядовий і судовий орган в юдеїв, якому всі вони зобов'язані були підкорятися[170]. Він перебував у Єрусалимі, його рішення стосувалися всіх питань релігійного, державного і громадського життя. В умовах римського панування Синедріон був органом юдейського самоврядування з широкими повноваженнями, зокрема з правом виносити смертні вироки, проте для їх виконання потрібен був дозвіл римського правителя.

Кількісно Синедріон налічував, за різними джерелами, від 70 до 72 членів, які були представниками панівної верхівки. **До його складу входили:**

1) первосвященики — вище духовенство (архієреї) та члени їхніх родів;

2) світські особи: старійшини родів, багатії, вчені (юристи, знавці законів, священних текстів і традицій) та інші впливові люди.

Керував Синедріоном верховний первосвященик. В інших містах були менші синедріони, які складалися, за різними джерелами, із 3, 7 чи 23 членів. У подальшому викладі загальне слово «синедріон» ми писатимемо з малої літери, а єрусалимський Синедріон (який ще називали «Великим Синедріоном») — з великої.

---

[170] При підготовці цього підрозділу використані наступні головні джерела: *Нюстрем Эрик.* Библейский словарь; Библейский словарь Брокгауза (на СД «Библиология 1.0»); *Архимандрит Никифор.* Иллюстрированная полная популярная библейская энциклопедия; *Геллей Генри.* Библейский справочник.

В Євангелії склад Синедріона описується формулою: «*Первосвященики, вчені та старшина народу*» (Лк 19.47). Первосвященики і старшина були головними носіями реальної влади, натомість учені-інтелектуали виконували допоміжну функцію. Члени Синедріона групувалися у дві політичні партії — садукеїв і фарисеїв. Первосвященики однозначно належали до садукеїв, натомість учені (юристи, законовчителі) і старшина могли належати як до партії садукеїв, так і до партії фарисеїв. Проте, згідно з Євангелієм, «старшиною», «старшими народу» або «начальниками» називаються саме фарисеї. Наприклад, у Матвія 26. 47 сказано: «*Він говорив ще, як надійшов Юда, один з дванадцятьох, і з ним великий натовп з мечами та кілками, **від первосвящеників та старших народу***». Натомість у Івана 18.3 про той самий епізод написано: «*Юда, отже, узявши слуг **первосвящеників та фарисеїв**, прибув туди з ліхтарями, смолоскипами та зброєю*». Тому там в Євангелії, де йдеться про владну верхівку, можна прочитати дві рівнозначні конструкції, що несуть той самий сенс: «первосвященики та старші» (Мт 21.23, 26.47, 26.59, 27.1, 27.3, 27.12, 27.20, Лк 22.52 та ін.) означає те ж саме, що й «первосвященики і фарисеї» (Мт 21.45, 27.41, 27.62, Ів 7.32, 7.45, 11.47, 11.57, 18.3).

Садукеї («нащадки Садока») переважно складалися з членів родів первосвящеників та їхніх прихильників з вищих класів суспільства. Вони виводили своє походження від Садока — первосвященика часів царя Давида (звідси й назва). Фактично, садукеї і первосвященики — це майже синоніми. Садукеї вважалися аристократією серед юдеїв, були більш схильні до співпраці з римською владою, дотримувалися консервативних поглядів, серед святих книг визнавали передусім Тору (П’ятикнижжя Мойсеєве).

Фарисеї («відособлені») походили з нижчих класів суспільства і серед них знаходили найбільшу підтримку. Якщо садукеї були аристократією, то фарисеїв можна було б назвати «демократами». Вони гостро не сприймали все іноземне, зокрема римську владу і гелленську культуру, а самих себе вважали праведниками, носіями особливої святості. Фарисеї стверджували, що є носіями таємного усного передання від Мойсея, і нерідко це передання ставили вище священної Тори. Насправді фарисейські «передання старців» здебільшого були брехливими вигадками і зручним інструментом для маніпуляцій людською свідомістю. Ісус Хрестос найбільше картав фарисеїв — саме через їхні брехливість, безпринципність і лицемірство. В Євангелії фарисеї представлені як професійні демагоги і провокатори.

Садукеї і фарисеї нерідко конфліктували між собою, як це буває в сучасних парламентах між «республіканцями» і «демократами», «консерваторами» і «лейбористами», «правовірними комуністами» і «ліберальними бізнесменами». У той же час садукеї і фарисеї добре усвідомлювали свої спільні інтереси, тому в принципових питаннях виступали консолідованою силою — як, наприклад, у своєму прагненні знищити Ісуса Христа.

В Євангелії часто згадується ще одна група, що входила до складу Синедріона. В перекладах вона зазвичай позначається незрозумілим і туманним словом «**книжники**». Насправді гелленське слово γραμματεὺς (грамматеус) означає: «писар, учений»[171], «секретар, державний секретар, учений»[172], «знавець закону, вчена людина, міський чиновник»[173]. Тобто γραμματεὺς — це письменна, вчена, грамотна людина.

Такі вчені люди необхідні для здійснення будь-якої влади. «*У даному випадку книжник — це світська людина, вчитель чи публічний писар, левіт або священик, якщо він займався тлумаченням закону чи переписуванням священних книг. Це витончені дослідники писань, хранителі передань і звичаїв. Їх вводили до Синедріона як законознавців та юристів*»[174]. Одне слово, вченим («книжником») могла бути людина духовна чи світська, фарисей чи садукей — подібно до того, що юристом, економістом чи політологом може бути і комуніст, і демократ, і утилітарно-прагматичний бізнесмен.

Правильність саме такого розуміння слова «вчений» знаходимо в Євангелії. Наприклад, οἱ_γραμματεῖς τῶν_Φαρισαίων — «*вчені, що були з фарисеїв*» (Мк 2.16), тобто йдеться про тих учених, що належали до партії фарисеїв. Або: «*Довідавшись, що Він замкнув уста садукеям, фарисеї зібралися навколо Нього. І от один із них, законовчитель, спитав Його, спокушаючи...*» (Мт 22, 34—35), тобто одним з фарисеїв був законовчитель, тобто «вчений», «грамматеус». Деякі зі вчених, схоже, намагалися стояти на об’єктивних позиціях і погоджувалися з Ісусом, наприклад: «*Деякі зі вчених, озвавшися, заговорили: Учителю, Ти сказав добре. І не насмілювались ні про що більше Його питати*» (Лк 20.39—40).

Зі сказаного вище випливає, що конструкції «первосвященики і старші народу» або «первосвященики (садукеї)[175] і фарисеї» є логічно коректними. Натомість «учені

[171] Древнегреческо-русский словарь И. Х. Дворецкого.
[172] Греческо-русский словарь А. Д. Вейсмана.
[173] Греческо-русский словарь Нового Завета.
[174] http://rus-baptist.narod.ru/dop/sud2.htm
[175] Первосвященики і садукеї — це майже синоніми, адже самé слово «садукеї» означає «нащадки Садока», тобто первосвященика часів царя Давида.

та фарисеї» або «вчені та первосвященики» є логічно некоректними, оскільки змішують в одне різні смислові категорії на кшталт «один зелений, а другий направо», або «мама русская, а папа юріст». А оскільки богонатхненне Євангеліє не може містити логічних суперечностей (суперечності й помилки є атрибутами диявола), то треба визнати, що такого роду вирази є наслідком фальсифікації. У деяких місцях ці вставки зафіксовані текстологами, наприклад, у фрагменті: «*Тоді зібралися первосвященики,* вчені *і старші народу в палаті первосвященика, що звався Каяфа, і радились, як би підступом схопити Ісуса й убити*» (Мт 26.3). «Тлумачна Біблія» пояснює, що «*Слів "вчені і" немає в кращих кодексах, тому вони мають бути випущені*»[176]. Справді, фраза «*первосвященики і старші народу»* є цілком логічною, оскільки вказує на присутність духовної і світської старшини. Натомість фраза «*первосвященики і вчені»* — це майже те ж саме, що «русскіє і юрісти».

Але повернімось до фальшивої конструкції «вчені та фарисеї» або «вчені та первосвященики». Навіщо було в багатьох місцях Євангелія додавати слово «вчені»? Відповідь елементарна: **для зняття з фарисеїв та первосвящеників відповідальності за смерть Ісуса Христа і «переведення стрілок» на якихось «учених».** Весь фокус у тому, що відповідальність — це така річ, яку не можна розділити. Тобто якщо відповідає більше однієї особи (або більше однієї групи), то це означає, що вже не відповідає ніхто. Наприклад, коли говориться, що «за провал справи відповідає Петренко», то тут ясно, хто заслуговує покарання. Коли ж говориться, що «за провал справи відповідають Петренко і Сидоренко», то така однозначність зникає — тут вже не можна нікого покарати, бо один з двох може бути невинний, а карати невинного є несправедливим. Тоді треба провести розслідування з пошуку винного, а це не просто, оскільки Петренко і Сидоренко, виправдовуючи себе, звинувачують один одного. В результаті розслідування заходить у глухий кут і винний виходить з нього безкарним, продовжуючи провалювати інші справи.

Яскравим прикладом перекладання частини вини на вчених є відомий фрагмент з багатократним повторенням «Горе вам, учені та фарисеї!» (Мт 23.13—33), причому слово «учені» стоїть на початку, начебто вони є головним об'єктом Ісусового звинувачення, а фарисеї знаходяться десь на другому плані. Насправді має бути «*Горе вам, фарисеї!*» Підтвердженням такого висновку є наведене тут же звернення «*Сліпий фарисею!*» (Мт 23.26). За логікою, якщо є «Горе вам,

[176] Толковая Библия. Комментарий на все книги Святого Писания. Том 2. — С. 696.

учені та фарисеї!», то мало б бути «Сліпі вчені та фарисеї!» Фальсифікатор не ризикнув подати таку фразу, можливо, тому, що одне діло просто дописати слово «вчені», а інше — змінювати всю конструкцію, особливо з огляду на неприродність виразу «сліпий вчений» (якщо він сліпий, то як може бути вченим?).

І тим не менше в деяких місцях фальсифікатор таки пішов на пряму підміну, замість слова «фарисеї» написавши слово «вчені» (подібно до того, як у багатьох місцях «Євангелія від Матвія» вираз «Царство Боже» було замінено на «Царство небесне»). Наприклад: «*Остерігайтесь* ***книжників****, що люблять ходити собі у довгих шатах, вітання на майданах, перші сидження на зібраннях, перші місця на бенкетах, що з'їдають доми вдовиць і довго моляться на показ. Вони матимуть тяжкий засуд*» (Мк 12.38—39, Лк 20.45—47). Якщо заглянути в паралельне місце Мт 23.1—7, то очевидно, що тут ідеться саме про фарисеїв. Таким чином, тут виразно простежується прагнення фальсифікатора зняти частину відповідальності з фарисеїв, переклавши її на вчених. В інших місцях (див. розглянуте вище Мт 26.3) робиться спроба частково «вигородити» весь Синедріон.

— Цікаво, а чому Ісус не сказав «Горе вам, первосвященики!»?

Тому що в тій конкретній ситуації (Мт 23.1—33) Він розмовляв саме з фарисеями, первосвящеників там не було. До того ж лицемірство і релігійне шахрайство, яке картав Ісус, було властиве передусім фарисеям, а не консервативній священичій аристократії. Так само Ісус не міг сказати «Горе вам, вчені!», оскільки частина вчених стояла на консервативних засадах первосвящеників, тож таке огульне звинувачення було б несправедливим. Як бачимо, з різних точок зору **конструкція «вчені і фарисеї» виглядає фальшивою**. **Так само фальшивою виглядає фраза «первосвященики, вчені і старші»** (Мт 16.21, 26.3, 27.41, Мк 8.31, Мк 11.27, Мк 14.43, Мк 14.53, Мк 15.1, Лк 9.22, 19.47, 20.1, 22.66). Її метою є «розчинення відповідальності», коли провина первосвящеників і фарисейської старшини частково перекладається ще й на вчених. Звісно, вони також несуть відповідальність, але вона на порядок менша у порівнянні з відповідальністю первосвящеників (родової аристократії) і фарисейської старшини, які володіли реальною владою і багатствами. Завдяки численним вставкам слова «вчені» створена ілюзія могутнього суспільного класу інтелектуалів, який нарівні з первосвящениками і фарисеями керує державними справами через Синедріон і, відповідно, несе відповідальність за його

рішення. Насправді ці вчені, грамотні, освічені, книжні люди виконували допоміжні функції, тому численні вставки слова «вчені» — це типова спроба перекласти вину на «обслуговуючий персонал», знайти «стрілочників», — мовляв, це все вчені зробили, а ми не винуваті — вони нас так навчили».

Характерним прикладом фальсифікації є епізод про приведення Ісуса на суд Синедріона. Ось як про це читаємо в трьох євангеліях:

1. Ті, що схопили Ісуса, повели Його до первосвященика Каяфи, де зібралися вчені та старші (Мт 26. 57).

2. Як же настав день, зібралася рада старших народу — первосвященики та вчені (Лк 22.66).

3. Повели Ісуса до первосвященика, і зібрались усі первосвященики, старші та вчені (Мк 14.53).

З першого фрагменту випливає, що на зібранні Синедріона не було первосвящеників (тобто вони не винні у смертному вироку Ісусові), з другого фрагменту — що не було фарисейської старшини. Обидва варіанти є неймовірними, оскільки Синедріон складався з первосвящеників і світської, переважно фарисейської, старшини. Все стає на свої місця, якщо замість «вчених» у першому фрагменті поставити «первосвященики», а в другому — «старші». Тобто в первісному євангельському тексті в усіх трьох фрагментах було «первосвященики і старші», що справді відповідає історичним реаліям. **Слово «вчені» фальсифікатор в різних випадках використовував: а) для виправдання первосвящеників; б) для виправдання фарисейської старшини; в) для збільшення діючих осіб і розмивання відповідальності (як у третьому фрагменті).**

Наведені вище міркування не лише допомагають очистити Євангеліє від вставок, але й вказують на автора і спонсора фальсифікації — передусім на секту фарисеїв, а також на весь єрусалимський Синедріон, без рішення якого фальсифікація Євангелія не могла би бути такою швидкою, масштабною, скоординованою і ефективною.

3 *ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕКСТІВ*

ДВОТИСЯЧОЛІТНЯ ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА
ЖНИВА ГОСПОДНІ ПОЧАЛИСЯ
КОРИСТУЄМОСЬ ВІДКРИТИМИ ДЖЕРЕЛАМИ
СИЛА І СЛАБКІСТЬ ТЕКСТОЛОГІЇ
РОЗКРИТТЯ СТРАТЕГІЇ ФАЛЬШУВАННЯ
ІНДИКАТОРИ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ

Тепер, після попереднього знайомства з історичним і лінгвістичним контекстом євангелій, можна приступити до їх уважного прочитання та спокійного осмислення. Цією важливою справою вже займалося багато дослідників протягом двох тисячоліть. У нас є можливість просунутися значно далі в розумінні Божого Слова, оскільки маємо такий дослідницький інструментарій, про який наші попередники могли тільки мріяти.

1. Притча про інформаційну війну

Майже відразу ж після народження християнства проти нього розпочалася масштабна і систематична інформаційна війна. Хрестос знав про її неминучість, тому для своїх спадкоємців залишив притчу про кукіль у пшениці, в якій дуже сконцентровано пояснив, що відбувається і що треба робити. Не випадково саме ця притча стала головним об'єктом інформаційної атаки. Для зручності наведемо її ще раз:

«*Ще одну притчу подав він їм, кажучи: Царство небесне подібне до чоловіка, що був посіяв добре зерно на своїм полі. Та коли люди спали, прийшов його ворог і посіяв кукіль поміж пшеницю й пішов. Коли виросло збіжжя і вигнало колосся, тоді й кукіль появився. Прийшли слуги господаря і кажуть до нього: Пане, хіба не добре зерно ти посіяв на твоїм полі. Звідки взявся кукіль? Він відповів їм: Ворог-чоловік зробив це. Слуги йому кажуть: Хочеш, ми підемо його виполемо? Ні! — каже, щоб, виполюючи кукіль, ви часом не вирвали разом з ним пшениці. Лишіть, нехай росте до жнив одне й друге разом. А під час жнив я женцям скажу: зберіть перше кукіль та зв'яжіть його у снопи, щоб його спалити; пшеницю ж складіть у мою клуню*» (Мт 13.24—30).

Для розуміння символіки цієї притчі необхідно звернутися до попередньої притчі «Євангелія від Матвія» (13.1—9) — про сіяча, яку подають також євангелісти Марко (4.1—9) і Лука (8.4—8). В узагальненому варіанті вона виглядає так:

«Слухайте: ось вийшов сіяч сіяти. І коли він сіяв, деяке зерно впало край дороги і було потоптане, і прилетіло птаство і видзьобало його. Інше впало на кам'янистий ґрунт, де не було багато землі, і зараз же проросло, бо земля була неглибока. Коли ж зійшло сонце, воно вигоріло, а що не мало вогкості і коріння, усохло. Інше впало між тернину, і вибуяла тернина і, вигнавшись з ним вкупі, заглушила його, і воно не дало плоду. Ще інше впало на добру землю і, піднявшись гарно вгору, принесло плід: одне у тридцять, одне у шістдесят, а одне у сто разів більше. І, кажучи це, Ісус голосно додав: Хто має вуха слухати, хай слухає!»

Перше запитання: що означає пшеничне зерно? Згідно з поясненням притчі, що подається Марком (4.14), «*сіяч сіє слово*», тобто істинне знання, Боже вчення. Ще однозначніше про це сказано у Луки (8.11): «*Зерно — це слово Боже*».

Друге запитання: що означає ґрунт, в який потрапляє зерно? Зі всіх трьох варіантів притчі однозначно випливає, що ґрунт — це «людське серце», тобто свідомість людини. В залежності від якості цієї свідомості зерно може потрапити як на «кам’янистий ґрунт», так і на «добру землю».

Притча про кукіль наводиться Матвієм відразу ж після пояснення притчі про сіяча. Але погляньте, як вона тлумачиться в канонічному тексті Євангелія: «Тоді Він відіслав народ і прийшов додому. І підійшли до Нього його учні і кажуть: Виясни нам притчу про кукіль, що на полі. Він у відповідь сказав їм: той, хто сіє добре зерно — це Син чоловічий; поле — це світ; добре зерно — це **сини царства**; кукіль — це сини лукавого; ворог, що його посіяв — це диявол; жнива — це кінець світу; женці — це ангели» (Мт 13.36—39). Це тлумачення потребує ретельного аналізу, оскільки містить виразні сліди фальсифікації.

Перша фраза «той, хто сіє добре зерно — це Син чоловічий» — не викликає жодних сумнівів. А от друга «поле — це світ» вже потребує уточнення: поле — це масова свідомість, в яку засівається слово Боже... Стоп! У наведеному фрагменті цей усталений євангельський символ пояснюється зовсім по-іншому: «добре зерно — це сини царства». Симптоматично, що терміну «сини царства» більше немає в жодному місці «старозавітного» і «новозавітного» канону, окрім оповідання про слугу сотника, поданого у тому ж таки «Євангелії від Матвія»: «Кажу вам, що багато прийде зі сходу і заходу, і засядуть з Авраамом, Ісааком і Яковом у царстві небеснім, а **сини царства** будуть викинуті геть у темряву кромішню, де буде плач і скрегіт зубів» (Мт 8.11—12). Натяк зрозумілий: царство було призначене юдеям («синам царства»), але вони виявилися негідними, тому їхнє місце посядуть інші народи. Цілком у дусі юдохрістиянських фантазій.

Тут варто пояснити, що Ісус викладав своє вчення особливою символічною мовою, де кожний символ має однозначне трактування. Тому поява в Євангелії чужорідних термінів відразу привертає до себе увагу і потребує розслідування: а чи не є це часом навмисною вставкою?

Якщо прочитати повний опис згаданого вище оповідання про слугу сотника, то стає очевидною юдохрістиянська вставка. Судіть самі: «*Коли Ісус увійшов у Капернаум, приступив до нього сотник, благаючи його:*

Господи, слуга мій лежить дома розслаблений і мучиться тяжко. Ісус каже до нього: Я прийду і оздоровлю його. Сотник у відповідь мовив: Господи, я недостойний, щоб Ти увійшов під мою покрівлю; скажи лише слово, і слуга мій видужає. Бо і я підвладний чоловік, маю вояків під собою і кажу цьому: (йди) — і він йде; і тому: ходи — і він приходить; і слузі моєму: зроби це — і він робить. Почувши це, Ісус здивувався і сказав тим, що за ним ішли: Істинно кажу вам: ні в кого в Ізраїлі я не знайшов такої віри» (Мт 8.5—11). Поки що все більш-менш літературно гладко і логічно.

Аж раптом цей зв’язний текст ні сіло ні впало переривається улюбленим юдохрістиянським пасажем: «Кажу вам, що багато прийде зі сходу і заходу, і засядуть з Авраамом, Ісааком і Яковом у Царстві Небеснім, а сини царства будуть викинуті геть у темряву кромішню, де буде плач і скрегіт зубів» (Мт 8.11—12). Явна вставка, якої, до речі, немає в паралельному місці «Євангелія від Луки» (Лк 7.1—10). Далі ж знову йде логічне продовження речення, написаного перед вставкою: «*І сказав Ісус сотникові: Іди, хай тобі станеться за твоєю вірою! І слуга видужав тієї ж години*» (Мт 8.13).

Нескладний аналіз уже дозволяє сформулювати дві ознаки ворожих вставок: 1) застосування неєвангельських символів, наприклад, «сини царства»; 2) переривання плавного і логічно зв’язного викладу. До речі, наявність таких переривань свідчить не лише про те, що вставки зроблені пізнішим «редактором», але й про те, що в інтелектуальному плані цей «редактор» стояв значно нижче євангелістів і робив свою брудну справу дуже грубо, похапцем, без занурення у контекст.

А тепер знову повернімось до пояснення притчі про кукіль у пшениці. На основі наведеного вище аналізу можемо стверджувати, що фраза «добре зерно — це **сини царства**» є стовідсотковою фальсифікацією, яка натякає, наче добрим зерном є юдеї. Логічним продовженням стала наступна фальсифікація: «кукіль — це сини лукавого», тобто це люди, які від самого початку є зіпсованими, оскільки ворог, що їх посіяв у світ — диявол (Мт 13.39). Неважко побачити, що всі ці спотворення Святого Євангелія виходять з архаїчних юдейських уявлень про те, що юдеї є відначально обраним народом, а всі інші люди — якщо не проклятими, то принаймні неповноцінними.

— А чи можна відновити первинне Хрестове пояснення згаданої притчі?

Це неважко зробити, досить замість символів підставити їхні точні значення:

● Царство Боже — стан поєднання в людині божественного і людського (боголюдський стан);

● той, хто сіє добре зерно — Ісус Хрестос;

● добре зерно — це основоположні поняття Хрестового вчення про Царство Боже;

● кукіль — це брехня, дезінформація, спотворення первинного сенсу;

● ворог, що посіяв кукіль — це фальсифікатор, «ворог-чоловік» (Мт 13.28), ворог Хреста, інспірований дияволом — «брехуном і батьком брехні» (Ів 8.44);

● жнива — це завершення циклу, коли визрівають плоди добрих і поганих справ, тож стає очевидною різниця між добром і злом, правдою і брехнею;

● женці — це спадкоємці Ісуса Хреста, праведні душі, «слуги господаря» (Мт 13.27), істинні хрестияни, для яких наслідування Хреста є не просто словами, а самим способом життя.

Тепер можна зробити коректний переклад притчі з символічної мови на сучасну: Ісус Хрестос приніс людям боголюдське вчення. Та коли люди ще мали низький розвиток свідомості («спали» або перебували в наївній безпечності), Хрестові вороги приховано вставили в Його вчення облудні положення. Помітивши це, свідомі хрестияни матимуть намір видалити ці ворожі закладки. Проте Ісус попереджує, що вони до цього ще не готові, тож є небезпека разом з брехнею видалити й істинні знання. Тому треба почекати завершення циклу, коли стануть явними («дозріють») плоди добра і зла, а спадкоємці Хрестового вчення матимуть достатньо знань і можливостей для відділення правди від брехні. Тоді й треба буде зібрати виявлені «інформаційні закладки» і назавжди викинути геть («спалити»), а правдиве вчення зібрати в цілісну систему.

Додатковим підтвердженням правильності такого трактування Хрестового пророцтва є сама історія християнства. Гострі суперечки про правдиве та облудне в християнській традиції розпочалися з самого початку її розвитку і багато хто мав намір відразу ж виполоти весь «кукіль». Проте Церква врешті-решт прийняла мудре рішення: всі більш-менш вірогідні релігійні джерела були зібрані в книгу під назвою «Біблія», яку проголосили святою. Завдяки такому рішучому кроку первинні тексти збереглися у майже незмінному стані протягом двох тисячоліть, а мільйони читачів по всій Земній кулі дістали доступ до потужного джерела інформації, придатного для об’єктивного дослідження.

Сьогодні ми живемо в часи завершення величезного природно-історичного циклу і початку нового циклу — кінця старого світу і початку світу нового. Глобальна трансформаційна криза захопила і християнське вчення: відбувається його перехід до четвертої фази розвитку — «збирання плодів», Золотої доби. **Окрім накопичення величезної кількості відомостей і знань, відбулися ще три принципові події, які вказують на наближення «жнив»:**

1) комп'ютерні технології виводять текстологічні дослідження на принципово вищий рівень, оскільки дозволяють за кілька хвилин робити те, на що раніше потрібно було витратити кілька місяців марудної праці;

2) глобальна мережа Інтернет перетворилась на планетарну базу даних, яка дозволяє за лічені хвилини зібрати всю наявну в ній інформацію з досліджуваного питання;

3) маємо систематизовані знання з психоінформатики, історії, археології та інших наук.

Завдяки цим безпрецедентним можливостям, зокрема технологіям контекстного пошуку, можна порівняно легко виявляти чужорідні вставки. «Ворог-чоловік», який порозкидав їх по тексту Євангелія, не міг цього передбачити. Тож зроблені ним **інформаційні закладки, які ще 10 років тому могли вважатися «ідеальними підробками», сьогодні виглядають як брудні сліди на чистій тканині.**

Наочним прикладом є проаналізоване вище пояснення притчі про кукіль у пшениці, яке містить виразні підміни: замість «слово Боже» ворог написав «сини царства», замість «облуди» — «сини лукавого» тощо. Але наведені спотворення — це лише підготовка до наступного «рішучого удару» — великої брутальної фальсифікації, яка протягом двох тисячоліть збурювала християнську свідомість. Під виглядом продовження теми ворог робить наступну вставку: «Так, як збирають кукіль і у вогні палять, так само буде при кінці світу: Син чоловічий пошле своїх ангелів, які зберуть із Його царства всі спокуси і тих, що чинять беззаконня, і кинуть їх до вогненної печі: там буде плач і скрегіт зубів. І тоді праведні засяють, як сонце, в царстві Отця свого. Хто має вуха, нехай слухає» (Мт 13.40—43).

По-перше, тут впадає в око різкий перехід до іншої теми.

По-друге, вираз «вогненна піч» є цілком чужим для символічної мови Євангелія: у Новому Заповіті він ще раз зустрічається лише в одному місці, причому також у формі відвертої юдейської вставки до притчі про невід: «Так буде і при кінці світу: ангели вийдуть і відділять злих від праведних і

кинуть до вогненної печі: там буде плач і скрегіт зубів» (Мт 13. 49—50).

По-третє, легко простежити першоджерело зазначеного виразу — Псалом № 20 (21): «Знайде рука твоя всіх ворогів твоїх, знайде правиця твоя твоїх ненависників. На час гніву свого ти їх учиниш огненною піччю, Господь гнівом своїм їх понищить, і огонь пожере їх. Ти вигубиш плід їхній із землі, а їхнє насіння з-поміж синів людських» (10—11). Усе це разом є віддзеркаленням примітивних юдейських уявлень про кінець світу як катастрофу — на відміну від арійських уявлень про циклічність розвитку, згідно з якими кінець старого світу є водночас початком світу нового.

По-четверте, так само чужим для стилю і духу Євангелія є вираз «скрегіт зубів» — він 6 разів зустрічається у Матвія і лише 1 раз у Луки, та й то у формі очевидної юдейської вставки, механічно причепленої до притчі про тісні двері: «Там буде плач і скрегіт зубів, коли побачите Авраама, Ісаака та Якова й усіх пророків у царстві Божім, самих же себе вигнаних геть. Прийдуть тоді зі сходу й зі заходу, з півночі й з півдня, і возсядуть на бенкеті в царстві Божім» (Лк 13.28—29).

По-п'яте, фраза «І тоді праведні засяють, як сонце, в царстві отця свого» — це відлуння юдейський уявлень про родоплемінне божество, що опікується лише «своїм» народом: «І спасе їх господь, їхній бог, того дня, свій народ, як отару, бо вони, як каміння корони, засяють у краї його» (Захарія 9.16).

І, нарешті, по-шосте, для надання більшої правдоподібності згаданій вставці ворог необачно завершив її фразою «Хто має вуха, нехай слухає!» Він не врахував, що Хрестос уживав ці слова з чітко визначеною метою: для того, аби вказати на те, що певний момент Його вчення є утаємниченим і його треба розуміти в символічному сенсі. Таку Хрестову вказівку на присутність таємниці ми зустрічаємо в Євангелії ще 9 разів, але жодного разу в поясненнях до притч, де таємниці вже немає за визначенням. **Отже, маємо надійні докази того, що фрагмент «Євангелія від Матвія» (13.41—43) є вставкою.**

Запропонований підхід відкриває великі можливості для виявлення у Євангелії й інших ворожих вставок. Відкинувши їх геть і зібравши Хрестове вчення в очищене Євангеліє, ми виконаємо Його настанову: «*Зберіть перше кукіль та зв'яжіть його у снопи, щоб його спалити; пшеницю ж складіть у мою клуню*».

2. Скорочені позначення першоджерел

Для виконання цієї відповідальної роботи спиратимемось передусім на авторитетні християнські джерела:

ТБ — Толковая Библия. Комментарий на все книги Святого Писания под редакцией профессора богословия Александра Лопухина. Том 2. — Минск: Харвест, 2001. — 1311 с. (уперше було видано протягом 1904—1913 рр у 12 томах).

ЄЛ — Новий Завіт з коментарем під ред. о. д-ра Мирослава-Івана кардинала Любачівського. — Львів: Стрім, 1994. — 672 с.

БФ — Біблія. Книги священного писання Старого і Нового Завіту у перекладі Патріарха Філарета (Денисенка). — Київ: Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату. — 2004. — 1416 с.

БО — Біблія, або Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту (у перекладі митрополита о. Івана Огієнка). — Москва: Видання Московського Патріархату. — 1988. — 1528 с.

ЄК — Ісус Хрестос, його життя, наука, чуда: Згармонізований переклад чотирьох Євангелій на основі грецького тексту з поясненнями під редакцією о. Михайла Кравчука — Львів, 1934. — 294 с.

Для зручності читання первісний текст Євангелія позначатимемо жирним, а вставки і перекручення — звичайним шрифтом. Після кожного фрагмента євангельського текста даватимемо коментарі, а також аргументацію, чому виділені місця тексту є вставками.

В якості базового тексту Євангелія використовуємо **ЄЛ**, оскільки він супроводжується детальним коментарем. Деякі важливі місця цього тексту уточнені на основі канонічного тексту Євангелія давньогрецькою (гелленською) мовою.

Для роботи з текстами Євангелія, написаними давньогрецькою мовою, використовуємо такі словники:

СНЗ — Греческо-русский словарь Нового Завета: Пер. краткого греческо-английского словаря Нового Завета Баркли М. Ньюмана. — Москва: Российское библейское общество, 1997. — 240 с.

СД — Древнегреческо-русский словарь И. Х. Дворецкого (под ред. С. И. Соболевского). — Москва: Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1958.

СВ — Греческо-русский словарь, составленный А. Д. Вейсманом. — Санкт-Петербург, 1899. — 1370 с.

Окрім цього, будемо звіряти різні варіанти перекладу Євангелія з гелленської (давньогрецької) мови, представлені в електронній християнській бібліотеці «Бібліологія 1.0», створеній за участю Одеської богословської семінарії.

3. Що дослідила текстологія

Прагнення людей долучитися до первісних євангельських текстів привели до формування спеціальної наукової дисципліни — текстології або текстуальної критики. «*Традицію цієї дисципліни започаткували автори перших біблійних рецензій — Оріген та Лукіан, її наслідували автори першодрукованих Біблій та її критичних видань. Завдання текстуальної критики полягає у відновленні біблійного тексту якомога ближче до оригіналу, врахування та опрацювання всіх різночитань шляхом зіставлення різних рукописних традицій та версій Біблії, встановлення найбільш достовірних варіантів тексту. Аналіз текстів здійснюється за зовнішніми та внутрішніми ознаками. До перших належать вік (датування) манускрипту і вміщеної в ньому структури тексту; ареал її поширення (ширша географія підвищує цінність тексту) тощо. До других — насамперед особливості мови і письма автора та переписувача*»[177]. Виходячи з цього, текстологи застосовують певні критерії та правила, наприклад:

- «*дослідник скоріше віддасть перевагу давнішому, аніж пізнішому списку чи варіанту написання та прочитання;*
- *коротший варіант розглядається як більш ранній (виходячи з гіпотези, що переписувачі не прагнули до скорочення священного тексту);*
- *радше обирається таке прочитання, з якого не випливає певної догматичної упередженості та однобічного тлумачення;*
- *вибирається варіант, словниковий запас та мовні звороти якого ймовірніше відповідають авторові, його певному культурному образу;*
- *для уточнення імовірного первинного тексту послуговуються стародавніми перекладами, рецензіями, а також цитатами ранньохристиянських письменників*»[178].

Текстологічні дослідження ґрунтуються на переконанні, що євангелія були спотворені ненавмисно внаслідок багаторазового неточного копіювання протягом багатьох століть історії християнства, тобто спотворення мали випадковий (несистемний) характер. Величезна дослідницька праця, здійснена текстологами, дозволяє їм стверджувати, що начебто на сьогоднішній день ми володіємо текстами євангелій, які є дуже близькими до оригіналу, а можливі відхилення мають непринциповий характер. На цьому можна було б заспокоїтись, якби не одне «але».

---

[177] *Головащенко С. І.* Біблієзнавство. Вступний курс: Навч. посібник. — К: Либідь, 2001. — С. 171.
[178] Там само. С. 172. Загалом автор описує 11 критеріїв та правил.

Річ у тім, що теологи, намагаючись вибудувати цілісне християнське вчення на ґрунті представлених текстологами євангельських текстів, зустрічаються з непереборними труднощами. Виявляється, що тексти чотирьох євангелій мають внутрішні суперечності, а також нерідко суперечать одне одному, історичним реаліям і навіть здоровому глузду. Все це разом суперечить уявленню про богонатхненність євангелій, адже Святий Дух, будучи духом істини, не може бути джерелом помилок і неправди.

Природно, виникає запитання: **наскільки далеко в минуле сягають текстологічні дослідження?**

Згідно з даними текстології, «*письмова фіксація ранньохристиянських текстів тривала, починаючи від 50-х років н. е.*»[179], тобто майже відразу ж після Хрестового воскресіння. На жаль, жоден автограф Євангелія не зберігся[180]. Найдавнішою копією Євангелія вважається папірус P52, датований 125—130 роками н. е. — це т. зв. «*папірус Джона Райленда, що містить фрагменти з 18-ї глави Євангелія від Івана*»[181]. Інші найдревніші папіруси P46 і P47 з фрагментами євангелій датовані приблизно 200 і 270 роками н. е. Отже, максимальною глибиною текстологічних досліджень є 125—130 роки н. е. Натомість нескладний аналіз показує, що вставки в Євангеліє були здійснені ще до руйнування Єрусалима, тобто до 70 року н. е. — див. 1.2. «Історія інформаційного злочину». Цей період недоступний для текстології через відсутність предмету досліджень — рукописів.

І тим не менш у нас є реальна можливість здійснити реконструкцію первинного тексту Євангелія.

— Як можна відновити первинний рукописний текст, якщо немає рукописів?

Як ми вже згадували в розділі 1.2, фальсифікація Євангелія здійснювалася так, як описано у Хрестовій притчі про пшеницю і кукіль, а саме шляхом лише додавання нових текстів без вилучень з оригінального тексту. Оригінальний текст спотворювався у рідкісних випадках, наприклад, в Євангелії від Матвія вираз «Царство Боже» майже всюди замінено на «Царство небесне». Тобто нинішній канонічний текст Євангелія, ретельно опрацьований текстологами, складається з двох абсолютно різних за походженням і змістом частин: 1) первісного тексту євангелістів, 2) пізніших зловорожих вставок. А для того, що відрізнити пшеницю

---

[179] Там само. С. 38.
[180] *Гандри Роберт*. Обзор Нового завета: Пер. с англ. — СПб.: Христианское общество «Библия для всех», 2001. — С. 80—81.
[181] *Головащенко С. І.* — С. 144.

Божого слова від куколю фальсифікацій, треба нарешті визнати два фундаментальні положення:

— євангелія були натхненними Святим Духом, тому вони абсолютно логічні та літературно досконалі, в них немає суперечностей, вони гармонійно доповнюють одне одного;

— в євангелія були свідомо внесені вставки та спотворення, тому «суперечності євангелій» — це насправді суперечності вставок та фальсифікацій.

Для того, щоб переконатися в істинності цих положень, давайте уважно приглянемось до текстів євангелій. У цьому нам допоможуть індикатори фальсифікації, сформульовані на основі наведених вище текстологічних критеріїв і сучасного розуміння суті Доброї Новини.

4. Індикатори фальсифікації

Отже, для виявлення вставок застосовуватимемо 7 основних індикаторів:

1. Різке переривання тексту, порушення логіки викладу або немотивований перехід на іншу тему.
2. Використання неєвангельської символіки і нехарактерної мови.
3. Залякування та погрози.
4. Багатослівний, туманний, нелогічний, суперечливий, заплутаний, неправдоподібний, беззмістовний виклад, багатократне повторення того ж самого.
5. Наявність лаконічніших і чіткіших описів у паралельних місцях інших трьох євангелій.
6. Суперечність з іншими трьома євангеліями, зокрема, спотворення послідовності подій.
7. Суперечність з історичними реаліями.

Кожен з цих індикаторів не є стовідсотковим критерієм фальсифікації, проте наявність навіть одного з них указує на необхідність якомога глибше придивитися до відповідного місця досліджуваного тексту.

ЄВАНГЕЛІЄ ЗА МАТВІЄМ

Просіть, і дасться вам; шукайте, і найдете; стукайте, і відчинять вам. Кожний бо, хто просить, одержує; хто шукає, находить; хто стукає, тому відчинять

Кожне добре дерево родить гарні плоди, а лихе дерево — плоди погані. Не може добре дерево приносити плодів поганих, ані лихе дерево — плодів добрих. По їхніх плодах, отже, пізнаєте їх

Істинно кажу вам, коли матимете віру й не завагаєтесь, зробите не тільки таке зі смоковницею, але коли й горі цій скажете: двигнись і кинься в море! — воно станеться. І все, чого проситимете в молитві з вірою, одержите

У гелленському тексті — Κατα Ματθαιον («за Матвієм», «на основі Матвія»). Стародавні укладачі Євангелія усвідомлювали, що, окрім автентичного євангельського тексту, до рукопису потрапили чужорідні вставки з інших джерел. Якби вони цього не знали, то назвали б його «Євангелієм Матвія», проте вони лишилися інтелектуально чесними і дали адекватну назву — «Євангеліє за Матвієм».

Предки Ісусові

1 1. Родовід Ісуса Христа, сина Давида, сина Авраама. 2. Авраам породив Ісаака, Ісаак породив Яакова, Яаков породив Юду і братів його. 3. Юда породив Фареса та Зару від Тамари. Фарес породив Есрома, Есром породив Арама, 4. Арам породив Амінадава, Амінадав породив Наасона, Наасон породив Салмона, 5. Салмон породив Вооза від Рахави, Вооз породив Йоведа від Рути, Йовед породив Єссея, 6. Єссей породив царя Давида, Давид породив Соломона від жінки Урії. 7. Соломон породив Ровоама, Ровоам породив Авію, Авія породив Асафа, 8. Асаф породив Йосафата, Йосафат породив Йорама, Йорам породив Озію, 9. Озія породив Йоатама, Йоатам породив Ахаза, Ахаз породив Єзекію, 10. Єзекія породив Манасію, Манасія породив Амоса, Амос породив Йосію, 11. Йосія породив Єхонію і братів його за вавилонського переселення. 12. А після вавилонського переселення Єхонія породив Салатіїла, Салатіїл породив Зоровавела, 13. Зоровавел породив Авіюда, Авіюд породив Еліякима, Еліяким породив Азора, 14. Азор породив Садока, Садок породив Ахима, Ахим породив Еліюда, 15. Еліюд породив Єлеазара, Єлеазар породив Маттана, Маттан породив Яакова, 16. Яків породив Йосипа, чоловіка Марії, з якої народився Ісус, що зветься Хрестос. 17. Поколінь же всіх було: від Авраама до Давида чотирнадцять, від Давида до вавилонського переселення чотирнадцять і від вавилонського переселення до Хреста — поколінь чотирнадцять.

Весь фрагмент 1—17 є суцільною юдохрістиянською вставкою, яка до того ж суперечить іншій вставці з «родоводом» Ісуса (Лк 3.23—38). Ці «родоводи» з самого початку викликали чи не найбільше запитань і суперечок серед дослідників (індикатор фальсифікації № 4). **ЄЛ** пояснює, що це «*родовід не в біографічному, а в богословському значенні*», своєрідне богословське роздумування, медитація, в якій «*юдохристиянський богослов старається пояснити собі і жидівській громаді, хто такий Ісус...*» (ЄЛ, с. 11). **ТБ** пояснює, що все це писалося для юдеїв, бо, за словами Івана Златоуста, «*ніщо не могло бути приємнішим для юдея, як сказати йому, що Ісус Хрестос був нащадком Авраама і Давида*» (ТБ, с. 564). ТБ також повідомляє, що в цьому фрагменті є пізніша вставка, відома вже Іринею у 2 ст. (с. 565), тобто вставка у вставці.

Народження Господнє

18. Народження Ісуса Хреста сталося так. Марія, його мати, була заручена з Йосипом; але перед тим, як вони зійшлися, виявилося, що вона була вагітна від Святого Духа. 19. Йосип, її чоловік, бувши праведним і не бажавши її ославити, хотів тайкома її відпустити. 20. І от, коли він це задумав, ангел Господній з'явився йому уві сні й мовив: Иосипе, сину Давида, не бійсь узяти Марію, твою жінку, бо те, що в ній зачалось, походить від Святого Духа. 21. Вона породить

сина, і ти даси йому ім’я Ісус, *бо він спасе народ свій від гріхів їхніх. 22. А сталося все це, щоб збулось Господнє слово, сказане пророком: 23. Ось діва матиме в утробі й народить сина, і дасть йому ім’я Еммануїл, що значить: з нами Бог.* 24. Прокинувшись від сну, Йосип зробив, як велів йому ангел Господній: прийняв свою жінку; 25. і не пізнав її, аж поки не родила сина, і він дав йому ім’я Ісус.

● Весь текст аж до початку розділу 3 є суцільним апокрифом, тобто суто людською спробою дофантазувати те, чого не було в первинному тексті цього євангелія (про апокрифи див. 2.14. «Обережніше з апокрифами«). Стиль викладу дуже нагадує «Книгу про народження блаженнійшої Марії і дитинство Спасителя», а також «Історію Якова про народження Марії» (інша її назва — «Книга Якова»), заборонену Церквою принаймні з 5 ст. Апокрифічність вказаного фрагменту не означає абсолютну брехню, проте вказує на те, що він не є натхненним Святим Духом, тому може містити будь-які помилки. Цінність цієї апокрифічної вставки полягає в тому, що вона відбиває уявлення автора вставки про євангельські події, тому заслуговує уваги. Найцікавіше, що ця вставка містить пізніше редагування (вставка у вставці), яке ми позначили курсивом. ● 19. Після заручин хлопець і дівчина з правової точки зору вважалися законним подружжям, проте деякий час ще жили окремо; у день вінчання дівчина переходила до дому свого нареченого (ЄЛ, с. 12). «Тайкома відпустити» означає розірвати подружжя (дати розлучення) без публічного оголошення у суді (ТБ, с. 566). ● 21. Повторимо, що юдохристияни виводять ім’я Ісус (гелленською Ἰησοῦς — Іесус, Єсус) від єврейського Єгошуа, яке начебто означає «Єгова спасає». Це типова юдейська народна етимологія на кшталт «Сваот» (арійське «Святий Отець») — начебто від євр. «цава» (війська), «Галілея» (Галлія—Гальлея, країна галів) — начебто від євр. «галіл» (округ, околиця), «Михаїл» (арійське «могутній дух») — від начебто євр. «хто яко бог» тощо[182]. Насправді ім’я Ісус було поширеним у тодішній індоєвропейській Палестині, а **подібні імена — Іасіус, Іасіон, Ясон та Іасус — були звичайними для давньої Греції.** Вони могли походити від кореня *ас-*аз-*яс, що в арійських мовах означав «божественна сутність» (звідси *аси* — боги, *Асгард* — місто богів, *Азов* — місто асів, *Асія* — країна асів, *Азман-Асман-Атман* — боголюдина, *ясний* — сонячний, світлий, божественний). Тож це ім’я арійського походження, як і більшість євангельських імен. Для того, щоб прив’язати ім’я Ісус до Єгошуа, у виділеній вставці тут же дається пояснення — «бо він спасе народ свій від гріхів їхніх». Відразу

[182] Дослідники так і кажуть, що «Єгова спасає» — це не що інше, як народна етимологія. — Див.: *Гандри Роберт*. Обзор Нового завета: Пер. с англ. — СПб.: «Христианское общество «Библия для всех», 2001. — С. 161.

ж виникає запитання: «Який свій народ?» Юдохрістияни вважали, що месія-спаситель прийшов лише до юдеїв — свого «обраного народу». Це явне заниження значення Ісуса Христа, який є Спасителем усього людства, а не юдейським родоплемінним вождем. ● 22. Типова недоречна прив’язка до старозавітного пророцтва Ісаї, сказаного юдейському цареві Ахазу з приводу нашестя на Юдею царів сирійського та ізраїльського (ТБ, с. 567). Пророцтво стосується конкретної політичної ситуації, до того ж у ньому йдеться про ім’я Еммануїл, а не Ісус. ● 25. У пізніших численних рукописах (на відміну від найдавніших) уживається слово «первісток», що дало привід облудним твердженням, неначе Марія була багатодітною матір’ю.

Маги зі сходу

2 1. Коли Ісус народився у Вифлеємі Юдейськім за днів Ірода царя, маги прийшли в Єрусалим зі сходу 2. і спитали: Де цар юдейський, що народився? Бо ми бачили його зорю на сході і прийшли поклонитись йому. 3. Почувши це, цар Ірод стривожився, і весь Єрусалим з ним. 4. Зібравши всіх первосвящеників та вчених народу, він випитував у них, де Хрестос має народитись. 5. Вони йому сказали: У Вифлеємі Юдейськім, бо так написано пророком: 6. і ти, Вифлеєме, земле Юди, нічим не менший між містами Юди, бо з тебе вийде вождь, що буде пасти мій народ, Ізраїля. 7. Тоді Ірод, покликавши тайкома магів, випитав у них пильно про час, коли з’явилась зоря, 8. і відіслав їх у Вифлеєм, кажучи: Ідіть та розпитайтесь пильно про дитя, і коли найдете, сповістіть мені, щоб і я пішов йому вклонитись. 9. Вислухали вони царя і пустилися в дорогу. І ось зоря, що бачили на сході, ішла перед ними, аж поки не прийшла й не стала зверху, де було дитятко. 10. Побачивши зорю, вони зраділи радістю вельми великою. 11. Увійшли до хати й побачили дитятко з Марією, матір’ю його, і, впавши ниць, поклонились йому; потім відкрили свої скарби й піднесли йому дари: золото, ладан і миро. 12. І, попереджені вві сні не завертати до Ірода, пустились іншою дорогою у край свій.

● 1. Вифлеєм Юдейський (8 км південніше Єрусалима) в давнину ще називався Єфрафа (Книга Ісуса Навина, 15.59). Ще один Вифлеєм знаходився неподалік Галілейського озера (там же, 19.15). Слово «маги» (тобто «могутні») часто перекладають як «волхви» (що найближче до оригіналу), а також «мудреці» і навіть «царі» (останнє є пізнішою вигадкою, — пояснює ТБ, с. 568). ● 2. Під зорею, яку бачили східні маги, треба розуміти внутрішнє світло, інтуїтивне відчуття екстраординарної події надзвичайного духовного значення. Коли маги наблизились до Єрусалима, зоря згасла — пояснює ЄК, с. 27. Це можна пояснити темною аурою тодішнього Єрусалима. ● 3. Тогочасний Єрусалим був центром духовного засліплення і лицемірства, тому народження Ісуса викликало в місті не радість, а тривогу. ● 4. «Вчених народу» (γραμματεῖς τοῦ λαοῦ) — письменних, учених, освічених людей. ● 5. Юдейські мудреці пояснюють Іродові те, що його найбільше цікавить, — де може народитися претендент на його престол. Вони це роблять на основі пророцтва Міхея (5.1), де

пророкується прихід з Вифлеєма Владики Ізраїлю та його перемога над Ассирією (5.5). Чому з Вифлеєма? Тому що Міхей ностальгічно мріяв про майбутнє відновлення легендарної імперії Давида, який народився саме у Вифлеємі. Згідно з логікою пророка, «новий Давид» мав походити з цього ж самого міста. На думку ТБ, юдейські первосвященики та вчені і гадки не мали, де народиться новий юдейський цар, проте змушені були дати Іродові хоч якусь більш-менш задовільну відповідь — «*в надії, що Ірод, який намагався видавати себе за юдея, повірить їхнім словам*» (ТБ, с. 570). Проте треба визнати, що це пророцтво Міхея присвячене конкретним історичним подіям 8—7 ст. до н. е. і до втілення Сина Божого не має жодного встосунку[183]. ● 9. Після виходу з Єрусалима маги знову відчули в душі світло.

Утеча до Єгипту

13. Як же вони вирушили в дорогу, ангел Господній з'явився уві сні Йосипові й каже: Устань, візьми дитятко і його матір, і втікай у Єгипет, і пробудь там, поки я тобі не скажу, бо Ірод розшукуватиме дитя, щоб його вбити. 14. Вставши, Иосиф узяв уночі дитятко та його матір і пішов у Єгипет, 15. де пробув до смерті Ірода, *щоб збулося сказане Господом через пророка: з Єгипту я покликав мого сина.*

● 15. Тут апокриф містить відверті сліди пізнішого редагування (вставка у вставці). Схоже, що юдействуючому редакторові хотілося знайти хоч якесь пророцтво про Єгипет, тож він взяв перше, що потрапило під руку, — з книги пророка Осії (11.1—2): «На зорі загине цар Ізраїлю! Коли Ізраїль був юний, Я любив його і з Єгипту викликав сина Мого. Як часто їх кликав, так вони йшли від Мене, — приносили жертви Ваалам і кадили бовванам». Бажання юдействуючих будь-що прив'язати основні євангельські події до стародавніх пророцтв випливає з архетипу їхнього мислення (див. 1.4.1. «Архетип «Біоробот»). Згідно з цим метафізичним архетипом, людина є створеним Богом біороботом, який діє згідно з розробленою програмою. Тому все майбутнє людства начебто є запрограмованим, а найкраща для людини стратегія поведінки — чітко слідувати цій програмі.

Убивство дітей

16. Тоді Ірод, побачивши, що маги насміялись з нього, розлютився вельми й послав убити у Вифлеємі й по всій окрузі всіх дітей, що мали менше ніж два роки, згідно з часом, що пильно вивідав був від магів. *17. Тоді збулось те, що сказав був пророк Єремія: 18. В Рамі чути голос, плач і тяжке ридання: то Рахиль плаче за дітьми своїми й не хоче, щоб її втішили, бо їх немає (Єремія 31.15).*

---

[183] «Його обіцянка, що правитель прийде з Вифлеєма, вселяла надію на порятунок країни від ассирійців людиною з Юдеї, проте християни інтерпретували ці слова як пророцтво про Ісуса» (*Грант Майкл.* С. 277).

● 16. Злочин дітоубивства приписали Іродові через те, що фарисеї люто ненавиділи як самого Ірода, так і його нащадків, зокрема, його сина Ірода Антипу, тетрарха Галілеї. Насправді Ірод Великий помер у 4 р. до н. е., тобто за чотири роки до народження Ісуса. Коли це з'ясувалося, то теологи не відмовилися від вставки, а просто перенесли народження Ісуса на 5 років у минуле. ● 17—18. Ще одна відверта юдейська вставка в апокриф. Як пояснює ТБ, плач Рахилі символізує тугу за єрусалимлянами і юдеями, переселеними до Вавилону царем Навуходоносором у 597 р. до н. е. Рахиль же була двоюрідною сестрою і дружиною юдейського патріарха Яакова, тобто померла за багато століть до вавилонського полону. Але якби вона встала з гробу, — продовжує ТБ, — і прибула до Рами, то стала б плакати по своїх нащадках, відведених у вавилонський полон (ТБ, с. 571). Очевидно, що це неймовірна натяжка і «плач Рахилі» не має стосунку до начебто убитих Іродом немовлят.

З Єгипту в Назарет

19. Як же вмер Ірод, ангел Господній з'явився вві сні Йосипові в Єгипті 20. і каже: Встань, візьми дитятко та його матір і вернися в ізраїльську землю, бо вмерли ті, що чигали на життя дитятка. 21. Устав він, узяв дитятко та його матір і прийшов в ізраїльську землю, *22. але почувши, що в Юдеї царює Архелай замість Ірода, батька свого, боявся іти туди. Попереджений же вві сні, він пішов у Галілейські сторони* 23. і, прибувши туди, оселився в місті, що зветься Назарет, *щоб збулося сказане пророками, що Назорей назветься*.

● Після смерті Соломона імперія Давида розпалася на дві ворогуючі держави — Юдею на півдні та вчетверо більший Ізраїль на півночі (див. 2.15.2. «Протистояння «Північ» — «Південь»»). Йосип уві сні отримав ясну вказівку повертатися саме в ізраїльську землю. Якщо ж слідували логіці виділеної вставки, то Йосип попри чітку вказівку намірився йти не в Ізраїль, а в Юдею, і лише після повторного попередження уві сні таки пішов у край ізраїльський, конкретно — в Галілею. Тоді не зрозуміло, навіщо Йосипу треба було йти у юдейський Вифлеєм, де в нього не було де жити, замість того, щоб просто повернутися до рідної хати в Назареті. Скоріше всього, що автор вставки хотів якомога сильніше прив'язати Ісуса до Юдеї. Звертає увагу й те, що він уперто називає Юдею Ізраїлем, хоча вже минуло 9 століть від того часу, коли Юдея належала до єдиної імперії під назвою Ізраїль. Гостра ностальгія за імперією Давида, часи якої юдеї вважали «золотою добою» своєї історії, нагадує ностальгію багатьох людей, передусім етносу русскіх, за колишньою імперією СРСР. ● 23. Пророцтва «бо Назорей назветься» немає у Старому Заповіті — стверджує ЄЛ, с. 15.

Тут закінчується апокрифічна вставка і починається первісний текст Євангелія від Матвія. Як і три інші євангелія, воно починається лаконічним оповіданням про Івана Предтечу з негайним переходом до викладу діянь і вчення Ісуса Хреста. Саме це є метою Чотириєвангелія. Все інше (Його походження, народження, дитинство тощо) вважається несуттєвим або, принаймні, вторинним у порівнянні з головним — максимально точним викладом діянь Ісуса і його вчення.

Іван Предтеча

3 **1. Того часу з'явивсь Іван Омиватель і проповідував у пустині** Юдейській**. 2. Він говорив: Оновлюйтесь, бо наблизилося Царство** Небесне. 3. Це той, про якого говорив пророк Ісая, кажучи: Голос волаючого в пустині: приготуйте Господню дорогу, вирівняйте стежки його. **4. Сам же Іван мав одежу з верблюжого волосу й шкіряний пояс на крижах у себе; їжа ж його була — сарана й дикий мед. 5. Тоді виходили до нього** Єрусалим і вся Юдея, і **вся околиця йорданська, 6. і приймали омивання від нього в ріці Йордані, сповідаючись у своїх гріхах. 7. Побачивши, що сила фарисеїв** та садукеїв **іде на омивання до нього, він до них мовив: Гадюче кодло!** Хто вас навчив тікати від наступаючого гніву? **8. Принесіть же плід, гідний оновлення, 9. і не гадайте, що можете самі собі казати: маємо за батька Авраама.** Кажу бо вам, що Бог з цього каміння може збудити дітей Авраама. 10. Сокира вже при корінні дерев: кожне дерево, що не приносить доброго плоду, зрубають і в вогонь кинуть. **11. Я вас омиваю водою на оновлення, а той, хто йде за мною, від мене потужніший; я негідний носити Йому взуття. Він вас омиватиме Духом Святим** і вогнем**.** 12. Лопата вже в руці в нього, і він очистить тік свій та збере свою пшеницю до засіків, а полову спалить вогнем незагасним.

● 1. Омиватель — буквальний переклад гелленського слова βαπτιστὴς (баптістес), яке походить від слова βαπτισω — омивати через поливання водою або занурення у неї. Відповідно βαπτιστὴς — це «той, хто ллє воду» (ілля), омиває, очищає водою. У слов'янських перекладах це слово невірно перекладається як «Хреститель». Насправді хрест — це символ не ритуального омивання, а поєднання божественного і земного. Коли людина хреститься, то вона кладе на себе цей арійський знак-оберіг, який нагадує людині про її боголюдську природу, наближає її до Бога і у такий спосіб захищає від зла. Натомість ритуальне омивання має інший сенс: коли тіло людини омивають водою, то вона в цей час повинна уявляти, як з її душі змивається всяка нечисть. У випадку правильного виконання цього обряду реально відбувається очищення

людської психіки та її оновлення — метанойя (покаяння). Тому замість неточного перекладу «Іван Хреститель» має бути «Іван Омиватель» («Іван Баптістес»), «Іван Очищувач» або «Іван Омиван». ● 1. Іван проповідував не в Юдейській пустелі, в районі містечка Витавара («місце переправи») на східному березі Йордану (ТБ, с. 842). Юдейська ж пустеля знаходиться на західному березі Мертвого моря приблизно в 30 км від Йордану. Вжитий у гелленському тексті вираз ἐν τῇ_ἐρήμῳ означає «на безлюдді, на пустирі» (СД, СНЗ), «в усамітненні, в спокійному місці» (СВ). Тобто Іван знайшов для проповіді тихе, спокійне місце, віддалене від людської метушні. Це аж ніяк не пустеля, оскільки довкола Йордану були буйна рослинність і багатий тваринний світ. Порівняйте з пустинею, де Хрестос нагодував 5 тисяч людей — «*Було ж багато трави на тому місці, і сіли вони числом приблизно п'ять тисяч чоловіків*» (Ів 6.10). ● 2. Пізніший фальсифікатор замість точного терміну «Царство Боже» майже всюди поставив двозначне «Царство небесне», яке можна розуміти і як боголюдський стан, і як посмертне вмістилище праведних душ, і як омріяне юдеями нове юдейське царство, яке буде відновленням імперії Давида і матиме небесну підтримку. Згідно з коментарем ЄЛ, уживання терміну «Царство Небесне» «*мабуть, пов'язане з тим, що жиди лякалися вимовляти ім'я Боже*» (с. 16). У трьох інших євангеліях уживається первинний Хрестовий термін — «Царство Боже». Тому **надалі в тексті «Євангелія від Матвія» ми відновлюємо первісне написання: замість «Царства Небесного» всюди ставимо «Царство Боже»**. ● 2. «Оновлюйтесь» — в оригіналі: Μετανοεῖτε (метанойте), тобто «оновлюйтесь», «кайтеся». ● 3. Вставка з Євангелія від Івана 1.23, де Іван пояснює свою функцію предтечі надісланим з Єрусалима священикам і левітам, використовуючи для цього зрозумілі юдеям образи та авторитетні для них тексти. ● 5. До Івана передусім ішли мешканці територій навколо Йордану, адже ця річка не протікала по території Юдеї (оскільки західний її берег належав до Переї), а до Єрусалима треба було пройти понад 40 км гористою місцевістю. Натомість зі слів фальсифікатора виглядає, начебто в центрі подій були Єрусалим і Юдея, а на периферії — Йорданська околиця. ● 7. «Та садукеїв» — вставка, що є спробою фарисеїв прив'язати вираз «гадюче кодло» до садукеїв, тобто партії первосвящеників. Про подібні спроби див.: Мт 16.6, Мт 20.18, Мт 26.3, Мк 8.15. ● 7. «Хто вас навчив тікати від наступаючого гніву?» — вставка, оскільки ніде ще не йдеться про гнів і покарання, а лише про наближення Царства Божого. ● 7—9. В оригіналі: μετάνοια («метанойя»), буквально «оновлення згори» — зміна свідомості, перехід на вищий рівень мислення, що

зазвичай приводить до поступового поліпшення фізичного здоров’я. Масове очищення людей в Йордані підривало монополію Єрусалима на «канонічне» очищення, зменшувало потік прочан до єрусалимського храму і грошовий потік до його скарбниці. Це дуже стурбувало Синедріон, тому вони послали в розвідку фарисеїв, замаскованих під звичайних прочан (садукеї-первосвященики не пішли, бо вважали це нижчим своєї гідності). Іван відразу ж розпізнав лицемірство цих «прочан» і закликав їх до справжнього очищення. Натомість фарисеї вже зарахували себе до праведників, пишалися своїм походженням від Авраама і автоматично переносили на себе його чесноти. ● 9—10, 12. Вставка з використанням погроз (Хрестос представляється як Месник) і неєвангельської символіки: під пшеницею автор вставки розуміє праведників, хоча насправді цей символ позначає Боже Слово. ● 11. Іван Предтеча закликає відмовитися від своїх минулих гріхів (покаятися, змінити свідомість, оновитися), проте він не бачить майбутнього і не знає, що далі робити, — про майбутнє має навчити Ісус. Іван констатує завершення старого циклу, Ісус провіщає початок нового. «Омивання Святим Духом» — це освячення людини силою всепроникаючого Святого Духу, пробудження у ній божественного начала. ● 12. Представлення Хреста в ролі караючого Месії.

Омивання Ісуса в Йордані

13. Тоді Ісус прибув із Галілеї на Йордан до Івана, щоб омитися від нього, 14. але Іван противився Йому, кажучи: Мені треба омитися в Тебе, а Ти приходиш до мене? 15. Ісус у відповідь сказав до нього: Лиши це тепер, так бо личить нам здійснити всяку правду. І він допускає Його. 16. А здійснивши омивання, Ісус зараз же вийшов з води. І ось розкрилось небо, і Він побачив Духа Божого, який спустився, мов голуб, і зійшов на Нього. 17. І голос пролунав з неба: Це Син мій любий, якого Я вподобав.

● 15. Мав відбутися ритуальний контакт між Предтечею і Хрестом — сказати б так, «офіційна передача естафети». ● 17. Ів 1.32—33.

Спокуси в пустині

4 1. Тоді Дух повів Ісуса в пустиню, щоб диявол спокушав Його**. 2. Він постив сорок днів і сорок ночей і нарешті зголоднів.** 3. Тоді підійшов до нього спокусник і сказав: Коли ти Син Божий, вели, щоб це каміння стало хлібом. 4. Він відповів: Написано: чоловік житиме не самим хлібом, а кожним словом, що виходить з уст Божих. 5. Тоді диявол бере його у святе місто, ставить на наріжник храму і каже: Коли ти Син Божий, кинься додолу, написано бо: він ангелам своїм велітиме про тебе, і вони візьмуть тебе на руки, щоб ти ногою не спіткнувсь об камінь. 7. Ісус

сказав до нього: Написано також: не будеш спокушати Господа, Бога твого. 8. Знову бере його диявол на височенну гору й показує йому всі царства світу і їхню славу, 9. кажучи: Оце все дам тобі, як упадеш ниць і поклонишся мені. 10. Тоді Ісус сказав до нього: Геть, сатано! Написано бо: Господу, Богу твоєму, поклонишся і йому єдиному будеш служити. **11.** Лишив тоді Його диявол. **І ось ангели приступили й почали Йому служити.**

● Текст, близький до 1, 2, 11, є в Євангелії від Марка (1.12—13) і Луки (4.1—2), все інше — наївні вигадки. ● 1. Ісус пішов у пустиню не задля боротьби з дияволом, а для глибокого очищення тіла і психіки перед своїм служінням. ● 2. Приблизно 40-денне голодування (точна тривалість є індивідуальною для конкретної людини) дає повну психічну й фізичну очистку організму і є найпотужнішою оздоровчою процедурою, під час якої організм «з'їдає» у собі все слабке і хворобливе. Через кілька днів після початку голодування у людини зникає апетит, який повертається лише тоді, коли очистка закінчилася і треба негайно виходити з голодування. ● 11. Ісус знищив у собі все, за що могли «зачепитися» демонічні сутності згідно з принципом «подібне притягується до подібного». Після такого фундаментального очищення тіла і психіки Він, виходячи у простір духовного світу, контактував лише з ангелами і Богом-Отцем (див. 2.8. «Маги, волхви, егрегори, сили, боги»).

Проповідь у Галілеї

12. Почувши, що Івана ув'язнено, Ісус вернувся в Галілею. 13. І, покинувши Назарет, пішов і оселивсь у Капернаумі, що при морі, на границях Завулона та Нафталі, 14. щоб збулося те, що сказав був пророк Ісая: 15. О земле Завулона та земле Нафталі, приморський шляху, країно за Йорданом, поганська Галілеє! 16. Народ, який сидів у темноті, побачив велике світло; тим, що сиділи в країні й тіні смерті, зійшло світло. **17. З того часу Ісус почав проповідувати й говорити: оновлюйтесь, бо Царство Боже близько.**

● 12. «*Почувши, що Івана ув'язнено*», — це речення має бути перед Мт 10.1, оскільки ув'язнення Івана відбулося значно пізніше — у період між перебуванням Ісуса з учнями на Йордані поблизу Юдеї (Ів 3.22—24) і призначенням 12-ти апостолів (Мт 10.1, Мк 3.13, Лк 6.12). Ув'язнення Івана стало поштовхом для різкої активізації Ісусом проповідницької діяльності. ● 13—16. Укотре містифікатор намагається приписати Ісусові виконання наперед заданої юдейськими пророками програми. Ісая брав активну участь у політичному житті Юдеї 8 ст. до н. е., тому його слова (див.: Книга пророка Ісаї 8.23, 9.1), використані автором вставки, мають сенс лише щодо подій того часу. Про уявну «землю Завулона та Нафталі» див. 2.15.3. «Юдея проти Ізраїлю». ● 14. За часів Ісаї, як і раніше — за Давида і Соломона — Галілея була «поганською», тобто «неєврейською». Слово «поганський» (язичницький,

народний) походить від латинського «paganus» — сільський, простонародний. Його часто вживали в розумінні «неук», «профан», «селюк», «лох». Для юдеїв поганами вважалися всі, окрім них самих. З погляду носіїв Хрестового вчення юдеї самі були неуками, тобто «поганами» і «язичниками». ● 17. В оригіналі Μετανοεῖτε (метанойте) — оновлюйтесь, відмовляйтеся від старого, виходьте на вищий рівень свідомості, очищайтесь і оздоровлюйтесь. «Царство Боже» — стан поєднання в людині чи суспільстві божественного та земного. Прояви Царства Божого можуть бути у вельми широкому діапазоні — від малопомітного «гірчичного зерна» до великого «дерева» (Мт 13.31). «Царство Боже близько» — прийшов Богочоловік, який словом і власним прикладом навчає людей реалізувати свої боголюдські потенції.

Покликання перших учнів

18. Раз, ідучи попри Галілейське море, Він побачив двох братів: Симона, що звався Петро, **і Андрія,** його брата, **що кидали сіті у море, бо були рибалки, і мовив до них: 19. Ідіть за Мною, Я вас зроблю рибалками людей. 20. І ті негайно кинули сіті й пішли за Ним. 21. Пройшовши звідтіль далі, побачив інших двох братів: Якова**, сина Заведея, **та Івана,** його брата, **що в човні з батьком Заведеєм лагодили сіті, і їх покликав. 22. Вони зараз же, кинувши човна і свого батька, пішли слідом за Ним.**

● 18. «Що звався Петро» — насправді Симон отримав це ім'я пізніше (пор. з Мк 1.16). Симон-Петро й Андрій походили з Витсаїди з заможної галілейської родини і володіли доволі великим риболовецьким човном. «Його брата» — ще одна вставка, адже в цьому ж реченні вже сказано «*Він побачив двох братів*». ● 19. «Ідіть за Мною» — в оригіналі: Δεῦτε ὀπίσω μου. Це формула, якою Ісус запрошує стати його послідовниками. Звертаючись до майбутніх учнів, Він також уживає фразу Ἀκολούθει μοι — «Слідуй мені» (Мт 9.9), тобто «будь моїм послідовником». ● 21. На момент покликання Іванові було приблизно 19 років. «Сина Заведея» та «його брата» — вставки, що порушують логіку викладу. В євангеліях Яків завжди згадується перед Іваном, оскільки він був старшим братом (подібно як Симон був старшим братом Андрія). ● 22. Брати Симон та Андрій, Яків та Іван уже раніше були знайомі з Ісусом (Ів 1.35—42). Після проходження ініціації Симон отримав від Ісуса ім'я Петро, а Іван та Яків — ім'я Воанергес (див. 1.5. «Воанергес — Сини грому»). Всі троє складали внутрішнє (езотеричне) апостольське коло і отримували знання безпосередньо у Ісуса. Один вчитель плюс три учні — це ідеальна структура для навчання і керування,

про що свідчить весь людський досвід, зокрема, воєнний. Тому число три символізує життя, а дев’ять (три по три) — вічне життя (див. коментар до Мт 5.3—12). Кожний з трьох апостолів внутрішнього кола опікувався іншими трьома апостолами зовнішнього кола, тобто апостольський гурток був структурований на три четвірки, разом 12. Можна припустити, що принцип «один плюс три» застосовувався наступними послідовниками Хрестового вчення для поширення знань. У будь-якому разі в такий спосіб Ісус передав нам ясну вказівку щодо організації навчання та формування його Громади.

Добра новина

23. І ходив Ісус по всій Галілеї, навчаючи по громадах їхніх, звіщаючи Добру Новину про царство **і зціляючи всяку хворобу та всяку недугу в народі. 24. Чутка про Нього розійшлась по всій Сирії, і приносили до Нього всіх хворих на різні недуги, знеможених стражданням, біснуватих, сновид, розслаблених, і Він оздоровлював їх. 25. І йшла за Ним велика сила людей з Галілеї, з Десятимістя, з Єрусалима, з Юдеї та з Зайордання.**

● 23. «*Навчаючи по громадах їхніх*» — в оригіналі: διδάσκων ἐν ταῖς_συναγωγαῖς αὐτῶν. Гелленське слово συναγωγη (чит. «синагоге», від συν — спільний, αγωγη — рух, напрям, лад) означає «зібрання громади», «громада» (СНЗ), а також (друге значення) «місце зібрання громади» (СВ). Найповніший давньогрецько-російський словник Дворецького (70 500 статей з великою кількістю цитат античних авторів) наводить 11 значень слова συναγωγη, серед яких перші два: 1) «об’єднання, союз, зв’язок»; 2) «зібрання, збори», а останнє значення — 11) «синагога» як юдейська громада і приміщення для її зібрань.

Громадські зібрання зазвичай відбувалися просто неба або у приватних помешканнях керівників громади чи просто заможних її членів, які мали найпросторіші будинки. У містах для громадських зібрань, окрім майданів, використовувалися також приміщення органів місцевого самоврядування.

Свої зібрання-громади мали різні народи, в т. ч. галілеяни, самаряни, юдеї. Тому читаємо: ἐν ταῖς_συναγωγαῖς τῶν_Ἰουδαίων («у громадах юдейських», Діяння 13.5), καὶ ἦλθεν κηρύσσων εἰς τὰς_συναγωγὰς αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν_Γαλιλαίαν («*І Він пішов і проповідував у їхніх громадах по всій Галілеї*», Мк 1.39).

Після розпаду Римської імперії гелленським словом «синагога» почали позначати виключно юдейські релігійні громади та приміщення для їхніх зібрань. З цієї причини грубою помилкою є те, що в перекладах Євангелія слово συναγωγη перекладають не як «громада» чи «зібрання», а як

«синагога» (тобто дають без перекладу). Цікаво, що в інших місцях це слово таки дається у перекладі, наприклад, в «Апокаліпсисі»: συναγωγη τοῦ σατανα («зібрання сатанинське», 2.9, 3.9) або у посланні Якова: εἱς συναγωγὴν ὑμῶν («на зібрання ваше», 2.2).

Таким чином, читаючи у перекладі це місце Євангелія, ми маємо справу з містифікацією — з метою переконати необізнаного читача, неначе кожне галілейське село мало юдейську синагогу, що є абсурдом. Насправді ж у селах були не синагоги, а громади. Тому в залежності від контексту слово συναγωγη перекладається або як «громада», або як «зібрання».

Варто додати: якщо напочатку головним значенням слова синагога було «громадське зібрання», то з часом це слово все частіше вживалося як «приміщення для зібрання». Подібна трансформація сталася зі словами «церква» (громада) і «клуб» (скупчення, клубок). У Євангелії слово συναγωγη найчастіше вживається саме у першому значенні — «зібрання громади», оскільки спеціальних будинків для громадських зібрань майже не було, тому-то Ісус, як відомо, здебільшого навчав народ просто неба, значно рідше — у приміщеннях (напр., Мк 2.1). ● 23. «Про царство» — юдохрістиянська вставка, яка має на увазі відновлене юдейське царство. 24. У ті часи Сирією (Сурією, тобто «сонячною») називали всю Палестину (колишній Ханаан), у тому числі землі сучасних Сирії, Ливану та Йорданії. ● 25. *«...З Єрусалима, з Юдеї...»* — Єрусалим суттєво відрізнявся від Юдеї — подібно до того, як Москва разюче відрізняється від решти Росії.

Нагірна проповідь

5 1. Побачивши натовп, Він зійшов на гору. І коли сів, підійшли до Нього його учні; 2. і Він, відкривши уста, почав навчати їх:

Блаженства

3. Щасливі скромні, бо їхнє Царство Боже. 4. Щасливі лагідні, бо вони успадкують землю. 5. Щасливі засмучені, бо вони отримають допомогу. 6. Щасливі голодні та спраглі праведності, бо вони наситяться. 7. Щасливі милосердні, бо вони зазнають милосердя. 8. Щасливі чисті серцем, бо вони побачать Бога. 9. Щасливі миротворці, бо вони синами Божими стануть. 10. Щасливі, що витримали переслідування через праведність, бо їхнє Царство Боже. 11. Щасливі ви, коли вас будуть зневажати, гонити та наговорювати всяке лихе на вас, обмовляючи, мене ради. **12. Радійте й веселіться, бо нагорода ваша велика** на небесах; так бо переслідували пророків, які були перед вами.

● 1. Це повчання призначене не людським масам, яких Хрестос повчав в основному притчами, а його учням, з яких у майбутньому виросте нова Громада (Церква) — тобто нам з вами. Навчання своїх учнів Він починає з науки етики. ● 2. Нагірна проповідь — це звернення до грядущого нового народу, боголюдства, носіїв духовного вогню. Вона починається із заохочення виконувати етичні приписи. Вісім «блаженств» — це яскраві метафори, подані, найімовірніше, арамейською мовою у віршованій формі для кращого запам'ятовування. Можна сказати, що це своєрідний «мнемотехнічний каркас» — зручна для запам'ятовування конструкція, яка відтворює етичну серцевину Хрестового вчення[184]. Ці мнемотехнічні метафори мали чітке пояснення, яке окремо давалося учням, натомість було приховане від натовпу. ● 3. В оригіналі: Μακάριοι οἱ_πτωχοὶ τῷ_πνεύματι. Згідно з ТБ, давньогрецькому слову μακάριος (макаріос) відповідає наше «щасливий» (ТБ, с. 582). «*Найбільш вірогідним виглядає переклад виразу οἱ_πτωχοὶ τῷ_πνεύματι через "смиренні", "скромні"*» — пояснює ТБ, с. 583. ● 4. Лагідні — ті, що з увагою і любов'ю ставляться до інших. ● 5. Смуток — це відчуття незадоволення існуючим станом, яке спонукає людину до пошуку виходу. Без такого відчуття людина не здатна до вдосконалення. У деяких перекладах гелленське μακάριοι οἱ_πενθοῦντες (блаженні засмучені) невірно перекладається як «блаженні плачучі» під впливом юдохрістиянскої вставки «Горе вам, що смієтеся нині, бо будете ридати і сумувати» (Лк 6.25). ● 5. «Бо вони отримають допомогу». В оригіналі: ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. Як стверджує ТБ, наведений вище переклад є найточнішим (ТБ, с. 584). ● 6. Небайдужі люди, які шукають істинних знань та справедливості, — все це отримають. ● 7. Як вчиниш іншим, так врешті-решт буде вчинено і тобі. ● 8. Подібне притягується до подібного. Щоб відчути в собі Бога, треба очистити душу від найменшого бруду. ● 9. «*В оригіналі «названими будуть», але це гебраїзм-грецизм, треба: будуть, стануть*» (БО, с. 1189). Миротворці — ті, що досягли миру з собою і поширюють його навколо себе. Мир (від слова міра) — це знання міри і дотримання правильних пропорцій. Відповідно, миротворець — це той, хто встановлює і підтримує правильні, Божі пропорції. Цікаво, що «Миротворець» — назва

[184] Мнемотехніка — це технології прискореного запам'ятовування інформації. Прикладом застосування мнемотехніки для запам'ятовування кольорів райдуги є відома російська фраза: «**К**аждый **о**хотник **ж**елает **з**нать, **г**де **с**идит **ф**азан» (**к**расный, **о**ранжевый, **ж**елтый, **з**еленый, **г**олубой, **с**иний, **ф**иолетовый). Про мнемотехніку див.: *Каганець І.* Згадай себе! // Перехід-IV, випуск 11, 2003.

інтегрального психологічного типу українського народу[185]. ● 10. Щасливі сильні і сміливі, які здатні до жертовних вчинків заради істини та справедливості. ● 11. Вставка, яка явно випадає з віршованої форми попередніх речень; до того ж вона подається як пряме звертання до слухачів, тоді як у попередніх реченнях слухачі згадуються у третій особі. ● 12. «*На небесах*» — вставка. Насправді людина, що дотримується законів етики, покращує вже своє земне життя, тобто отримує винагороду вже тут, на землі в цьому житті і в ході наступної палінгенезії (багаторазового народження). Мета цієї вставки — переключити увагу хрестиян на неземні речі, дозволивши ворогові заволодіти фізичним світом. ● 12. Словами «радійте і веселіться» Хрестос підсумовує звернення до своїх спадкоємців — нового народу Божого. «Так бо переслідували пророків...» — характерна юдейська вставка, логічно не зв'язана з попередніми словами «*радуйтеся і веселіться*», натомість прив'язана до вставки 11. Якщо ж її визнати за оригінальний текст, тоді виходить, начебто гоніння і всіляке зло з боку несвідомих (а отже — темних, нещасних і гідних співчуття) переслідувачів мають викликати у послідовників Хреста радість і веселість, що є абсурдом. Із хрестиянської точки зору радіти треба у протилежній ситуації — коли твій колишній ворог змінює свідомість (кається, здійснює метанойю) і стає твоїм другом, а колишній переслідувач Хреста преображається і стає його послідовником. ● 3-12. Загалом цей розділ складається з 9-ти речень, а дев'ятка (3 х 3) є числом повноти буття і вічного життя, адже зберігається при множенні її на будь-яке число, наприклад, 9 х 8 = 72 (7+2=9) або 9 х 236 = 2124 (2+1+2+4=9). У перших восьми реченнях Ісус формулює 8 блаженств — 8 кроків боголюдського розвитку до стану Царства Божого, для цього термін «Царство Боже» присутній у першому і останньому, восьмому, блаженстві (позначає початок і закінчення смислового блоку). У першому реченні термін «Царство Боже» вказує на мету, у восьмому — на досягнення мети.

Дев'яте речення підбадьорує і заохочує тих, хто став на шлях 8 кроків боголюдського перетворення. Розглянемо послідовність перетворення людини, подану Ісусом в образно-поетичній формі:

1. «*Скромні*» — відкриті до нових знань, позбавлені засліплюючої гордині.

2. «*Лагідні*» — здатні ставитися до навколишнього світу з увагою і любов'ю.

---

[185] *Миро Продум.* Структура українського характеру // Перехід-IV, випуск 1 (3), 2000.

3. «*Засмучені*» — незадоволені існуючим станом недосконалості себе і світу.

4. «*Голодні і спрагнені праведності*» — ті, що шукають вихід у пошуках досконалості.

5. «*Милосердні*» — милосердя є шляхом до досконалості, бо це божественна якість. Милосердна людина отримує милосердя від людей, ангелів і Творця.

6. «*Чисті серцем*» — чистота свідомості дозволяє людині відчути в собі божественне ядро.

7. «*Миротворці*» — усвідомлення своєї божественної природи і пробудження внутрішньої сили перетворюють людину на активного носія Божого миру, знавця міри і відновлювача на землі Божих пропорцій. Для того, щоб бути миротворцем, потрібні ясні знання, відкритість до Святого Духа, фізична досконаліcть і незламна воля — віра, що «рухає гори».

8. «*Що витримали переслідування через праведність*» — вищий рівень боголюдського розвитку передбачає спроможність до героїчно-жертовного опору злу і здатність перемагати за прикладом боголюдини Ісуса Христа.

Сіль землі і світло світу

13. Ви — сіль землі. Коли ж сіль звітріє, чим її солоною зробити? Ні на що не придатна більше, хіба викинути її геть, щоб топтали люди. 14. Ви — світло світу. Не може сховатись місто, що лежить на верху гори. 15. І не запалюють світла і не ставлять його під посудиною, лише на свічник, і воно світить усім у хаті. 16. Так нехай світить перед людьми ваше світло, щоб вони, бачивши ваші добрі вчинки, прославляли вашого Отця, що на небесах.

● 13. «*Сіль*» — це перетворюючий фермент, закваска, носій сонячної активності та ініціативи, арійське начало Хрестової Церкви. Якщо ви втратите свої сонячні якості, тоді хто ж інший наснажить вас духовним сонцем? Арійські слова «сіль» і «сонце» (символ духовного світла) походять від того ж самого кореня. Звідси, наприклад, Коломия — місто, де миють «коло»-«соло», тобто сіль (порівняйте з лат. «sol» — сонце). В районі цього карпатського міста багато солоних джерел, тут раніше добували сіль випарюванням з солоної води — розсолу. До речі, етнонім Сколоти (від «з кола», тобто «з сонця») означає «сонячні, світлі, русяві, діти сонця, ра-сини, русини»; «скіфи» — це зовнішня назва (від Скіфія—Скуфія—Скупщина, тобто союз, об’єднання), а «сколоти» — самоназва. ● 14—15. «Світло світу» — вказівка на сонячність, пасіонарність. Спадкоємці Хрестові повинні сміливо нести людям своє духовне світло, свою пасіонарність (ярість, духовний жар, jar),

свої знання, свій спосіб життя[186]. ● 16. «*На небесах*». Під небесами розуміється простір, в якому перебувають Бог-Отець і ангели.

Доповнений закон

17. Не думайте, що я прийшов усунути закон чи пророків: я прийшов їх не усунути, а доповнити. 18. Істинно бо кажу вам: доки мине небо й земля, ні одна йота, ні одна риска з закону не перейде, поки все не здійсниться. 19. Хто, отже, порушить одну з оцих найменших заповідей і навчить інших так робити, той буде найменшим у царстві небеснім. А хто виконає їх і навчить, той буде великим у царстві небеснім. 20. Кажу бо вам, що коли ви своєю праведністю не перевищите вчених та фарисеїв, не ввійдете в царство небесне.

● 17—20. Суцільна юдохрістиянська вставка, жодним чином не пов'язана з попереднім текстом. ● 17. З погляду юдействуючих, Хрестос лише доповнює юдейські закон та пророцтва. ● 18. Головна ідея — абсолютне виконання заданої в далекому минулому зовнішньої програми у повній відповідності з архетипом «Біоробот». ● 19. «Царство небесне» розуміється автором вставки як створення месіанської юдейської держави, яка матиме небесну підтримку. Щоб у нього потрапити, потрібно детально виконувати юдейський закон і навчати цьому інших. ● 20. А ще треба мати праведність, яка перевищує праведність фарисеїв. Тобто фарисеї, яких так гостро критикував Хрестос за їхнє лицемірство і закостенілість, на думку фальсифікатора, є праведниками, а хрестияни, орієнтуючись на них, мають стати «ще праведнішими». Зміст вставки однозначно вказує на фарисейське авторство цієї фальсифікації.

Гнів на брата і мир з братом

21. Ви чули, що було сказано стародавнім: не вбивай; і коли хто уб'є, той підпаде під суд. 22. А Я кажу вам, що кожний, хто гнівається на брата свого, підлягає суду. Хто ж скаже братові: нікчема! — той підлягає синедріону. А хто скаже: дурень! — той впаде у геєну вогненну. **23. Коли, отже, приносиш на жертовник дар твій і там згадаєш, що твій брат має щось на тебе, 24. зостав там перед жертовником твій дар; піди, помирись перше з твоїм братом і тоді прийдеш і принесеш дар твій.** 25. Мирися з твоїм противником швидко, коли ти ще з ним у дорозі, щоб противник часом не видав тебе судді, а суддя виконавцю, щоб тебе не вкинули в темницю. 26. Істинно кажу тобі: не вийдеш звідти, доки не заплатиш останнього кодранта.

● 21. Хрестос продовжує навчання своїх учнів і всіх майбутніх членів нової спільноти, Божого братства. Він дає нам нову, боголюдську етику, спрямовану не лише на покращання людських стосунків, але й духовне вдосконалення людини як

---

[186] Про арійський спосіб життя див.: *Каганець Ігор.* Держава Землі Білого Вепра // Перехід-IV, випуск 11, 2003 — http://www.perehid.org.ua/editors/15.html

втіленої духовної сутності та поліпшення її долі в наступних втіленнях. ● 22. Людина, яка ображає і принижує інших, тим самим погіршує свою земну долю, а після повернення після смерті в духовний простір може потрапити на його нижчий рівень і навіть у пекло — зону відчуження від божественного світла. ● 22. «... *Підлягає суду*»— йдеться про Божий суд, який може мати і земні наслідки. Натомість автор наступної вставки має на увазі суто земний суд (юдейський синедріон) і земне покарання (на єрусалимському сміттєзвалищі — у геєні вогненній). ● 25-26. Різкий перехід на зовсім іншу тему з елементами залякування. Ісус каже про мир з братом (24), а фальсифікатор — про мир із супротивником (25). *Кодрант* — дрібна монета.

Перелюб

27. Ви чули, що було сказано: не чини перелюбу. 28. А Я кажу вам, що кожний, хто дивиться на жінку з пожаданням, той вже вчинив перелюб з нею в своїм серці. 29. І коли твоє праве око тебе спокушає, вирви його й кинь геть від себе: ліпше тобі, щоб один твій член загинув, аніж щоб усе твоє тіло вкинуто в геєну. 30. І коли твоя правиця тебе спокушує, відітни її і кинь геть від себе: ліпше тобі, щоб один твій член загинув, аніж щоб усе твоє тіло пішло в геєну.

● 27-28. Достеменно з'ясовано, що неправильні думки і емоції руйнують біополе людини та її долю. Думка є таким же реальним вчинком у духовному світі, як і практична дія у фізичному світі. Нова спільнота повинна прагнути досконалості не лише в діях, але й у думках[187]. Як людина мислить, так вона врешті-решт і діє, бо нечисті думки спокушають людину до нечистих вчинків, які завдають шкоди і людині, і суспільству, і всьому космічному порядку. Кожна брудна думка — це ментальне забруднення створеного Богом-Отцем Всесвіту. ● 29. Жорстка словесна конструкція про спалювання людської плоті в земному вогні (єрусалимській геєні) є характерною для юдейських текстів, але абсолютно не властива Євангелію. Ця вставка перериває плавний виклад, присвячений ставленню до жінки.

[187] «З різних історичних причин поняття моралі, зокрема християнської, зредуковано в нашому уявленні до цілого ряду табу виключно в сексуальній сфері. Саме такі асоціації в першу чергу виникають у людей при згадуванні слова «мораль». Однак мене завжди вражало, яким терпимим був Хрестос до «плотських» гріхів слабких людей і яким натхненно осудливим — до лукавства фарисеїв і книжників у їхньому ставленні до тої Істини, яку вони покликані були нести. Ясна річ, цим я не хочу сказати, що Ісус забував про шкоду від перелюбів і розпусти (пор. Мт 15, 19). І взаємозв'язок гріхів плоті і гріхів проти Духу давно встановлений. Однак найемоційніші вислови Ісуса… вочевидь стосуються лише тих випадків, коли люди говорять слова добрі, злими бувши (пор. Мт 12, 34). Брак доброти і любові, схильність до підступу, зла й ворожнечі — ось на яких моральних прикметах людського життя фокусує свою увагу Ісус» (*Маринович Мирослав.* — С. 180).

Перелюб

31. Сказано теж: хто відпускає свою жінку, хай дасть їй розвідний лист. 32. А Я кажу вам: хто відпускає свою жінку, хіба у випадку подружньої зради, той робить з неї перелюбку, і хто взяв би розведену, чинить перелюб.

● 32. Фундаментальною цінністю нового народу Божого — нових аріїв — має стати святість і міцність подружжя. Людина, яка прийняла рішення одружитися, має усвідомлювати, що подружжя нерозривне (окрім екстраординарних випадків, які роблять його неможливим, зокрема, «у випадку подружньої зради» одного з подругів). Важливим кроком у забезпеченні міцності подружжя є психоінформаційна культура: розуміння особливостей людської індивідуальності та законів персональної сумісності. В ідеалі подруги мають належати до дуальних (персонально сумісних) соціотипів, бути одного рівня розвитку (їх всього 4) і входити до тієї ж самої варни (соціальної підсистеми): брахманів, кшатріїв, бізнесменів або спеціалістів[188]. «*І хто взяв би розведену, чинить перелюб*», — цей аспект можна краще зрозуміти, якщо пам’ятати про феномен телегонії (див. «Арійський стандарт»), коли будь-який тісний контакт між людьми лишає на обох психоінформаційний відбиток. Наприклад, зафіксовані випадки, коли білі жінки мали статеві стосунки з неграми без народження дітей, проте значно пізніше вони або їхні дочки несподівано народжували мулатів від білих чоловіків.

Присяга

33. Ви чули теж, що було сказано стародавнім: не клянись неправдиво — і виконаєш твої клятви Господеві. 34. А Я кажу вам не клястися зовсім: ні небом, бо це престол Бога; 35. ні землею, бо це підніжок стіп його; ні Єрусалимом, бо це місто великого царя. 36. Та й головою твоєю теж не клянися, бо ти не можеш ані одного волоска зробити білим або чорним. **37. Хай буде ваше слово: так — так; ні — ні. А що більше цього, те від лихого.**

● 33—37. Якщо клятва має підтвердити, що людина каже правду, то випадає так, що без клятви вона може говорити й неправду. Інакше має бути у нових аріїв: вони завжди повинні бути правдивими, ясно мислити і чітко, без лукавства висловлювати свої думки: «так — так», «ні — ні», пообіцяв — зроби, не впевнений — не обіцяй. У цьому їхня сила і конкурентоспроможність. ● 37. «*Від лихого*» (від злого) — від диявола, у висловлюваннях якого завжди туман, плутаність, суперечливість, сумнівність.

[188] Детальніше див.: *Каганець І. В.* Психологічні аспекти в менеджменті: типологія Юнга, соціоніка, психоінформатика. — Київ—Тернопіль: Мандрівець, 1997. — 204 с.

Як противитися злому

38. Ви чули, що було сказано: око за око, зуб за зуб. 39. А Я кажу вам: не противтеся злому. **Хто вдарить тебе в праву щоку, оберни до нього й другу. 40. Хто хоче позиватися з тобою і взяти з тебе одежу, лиши йому і плащ. 41. І хто тебе силуватиме йти милю, іди з ним дві. 42. Дай тому, хто в тебе просить, а хто хоче позичити в тебе, не відвертайся.**

● 38. «*Око за око, зуб за зуб*» — примітивна помста, нетворча реакція на агресію, свідому чи несвідому. Така симетрична реакція здебільшого не викорінює зло, а лише призводить до його ескалації. На відміну від поган (профанів, простолюддя, «язичників») нові арії мають бачити витоки зла і боротися передусім з його причинами. ● 39. «*Не противтеся злому*» — вставка, що явно суперечить духу і букві Євангелія. У паралельному місці «Євангелія від Луки» цієї вставки немає (Лк 6.27—36). Вставлена зловмисником на основі буквального розуміння рядків 39—41: «*Хто вдарить тебе...*». Якби Хрестос справді заповідав «не противитися злому», тоді для чого радив би учням продати свою одіж і купити меча (Лк 22.36) або подав наочний приклад силової боротьби зі злом — жорстке вигнання торговців і міняйл (обмінювачів валюти) з Єрусалимського храму (Ів 2.16). ● 39—41. «*Хто вдарить тебе в праву щоку, оберни до нього й другу...*» — перша фаза психологічного айкідо, яка передбачає своєрідне «злиття» з противником і тимчасовий рух з ним в одному напрямі, що дозволяє краще зрозуміти його і переспрямувати у потрібному напрямі. Система айкідо дозволяє використовувати грубу енергію противника для його ж знешкодження і досягнення ідеальної перемоги[189]. Ідеальна перемога — це коли твій ворог стає твоїм другом. Для порівняння: принцип «око за око, зуб за зуб» робить противника ще більшим ворогом.

Любов до ворогів

43. Ви чули, що було сказано: люби ближнього свого й ненавидь ворога свого. 44. А Я кажу вам: любіть ворогів ваших і моліться за тих, що гонять вас; 45. таким чином станете синами Отця вашого, що на небесах, який велить своєму сонцю сходити на праведних і неправедних. 46. Бо коли ви любите тих, що вас люблять, то яка вам за це нагорода? Хіба не те саме й збирачі податків роблять? 47. І коли ви вітаєте лише братів ваших, що надзвичайне чините? Хіба не те саме й грішники роблять? **48. Тож будьте досконалі, як Отець ваш небесний досконалий.**

● 44—45. Ідеться про божественну, досконалу любов, яка тут позначається гелленським словом ἀγάπη (агапе) — на відміну

[189] Застосування цієї системи непогано описано у книзі: *Добсон Терри, Миллер Виктор.* Айкидо в повседневной жизни. Практика решения конфликтных ситуаций. Пер. с англ. — К.: София, 1999. — 208 с.

від земної любові φιλία (філіа). У цій, здавалося б, парадоксальній фразі заховано принаймні три глибинні сенси: **1**. Кожна людина — це не лише втілена духовна сутність, але й втілена божественна сутність — частинка Бога-Отця: «*Відповів їм Ісус: Чи не написано в вашім законі: Я сказав: ви боги?*» (Ів 10.34)[190]. Це усвідомлення божественної, святої складової, присутньої в кожній людині, робить природним бажати їй добра, допомагати їй усвідомити та реалізувати свої боголюдські потенції. **2**. Оскільки кожна людина є частинкою Бога-Отця, то Хрестос пропонує своїм послідовникам дивитися на світ очима Бога-Отця і мислити масштабами Всесвіту та Вічності. **3**. Ефективний воїн діє без ненависті, оскільки вона затуманює його мислення і веде до поразки. Зупиняючи ворога і не дозволяючи йому робити зло, в тому числі й вимушено перериваючи його злочинне земне існування, воїн світла прагне врятувати злонамірену втілену духовну сутність від її ще більшого падіння і дати їй шанс виправитися у наступному земному втіленні. Тобто **воїн світла, який рішуче зупиняє злочинця, виявляє досконалу любов до його втіленого духа, і навпаки — потураючи зловорожій діяльності, він ненавидить нещасного носія зла.**

А що робити в екстремальній ситуації, коли ворог хоче тебе вбити, тобто йде на порушення заповіді «не убий»? З любові до його духовно-божественної сутності його треба зупинити всіма можливими засобами, в тому числі шляхом дострокового переривання його «сеансу земного втілення». Для посмертного існування його духу (зокрема, у наступних втіленнях) це буде благом у порівнянні з тим станом, у який він би потрапив, здійснивши вбивство. **Людина, яка дозволяє злочинцеві робити зло, насправді ненавидить його духовно-божественну сутність. Людина, яка не дозволяє злочинцеві робити зло, насправді любить його духовно-божественну сутність.**

До певної міри подібною є ситуація з нерозумними дітьми: хто дозволяє дитині робити шкоду — ненавидить її, хто зупиняє її у чиненні злого — любить її. Злочинець — це немудра людина. Його треба спрямовувати до мудрості, зокрема рішуче зупиняти у творенні ним зла, бо, перебуваючи у стані душевної темноти, він шкодить і собі, і всьому космічному ладові. Додамо, що **життя того, хто захищається від агресії, завжди має вищий пріоритет у порівнянні з життям агресора.** Стратегія боротьби зі злом конкретизується у Хрестовому поясненні Золотого правила етики (Мт 7.1—5).

[190] «*Станьмо подібними до Христа, бо він став подібний до нас. Зробімося богами задля нього, бо він став людиною задля нас*» (св. Григорій Богослов). — *Катрій Ю.* Перлини Східних Отців. — С. 181.

● 46—47. Вставка, на яку вказує зневажливе ставлення до збирачів податків, невластиве для Ісуса, натомість характерне для юдейської верхівки. Римські податківці сприймались нею як конкуренти, які збирають з юдейського народу ті гроші, які належать їй. ● 48. Бог-Отець, створивши Всесвіт і постійно підтримуючи його розвиток, дає можливість людині на власному досвіді пізнати добро і зло, для чого відпускає їй достатньо земного часу. Людина, будучи образом Божим (втіленою божественною сутністю), повинна брати приклад з Божої любові, милосердя і терпеливості. Фраза «*будьте досконалі*...» свідчить про те, що така божественна досконалість і божественна любов є можливими для людини.

Милостиня

6 **1. Уважайте добре, щоб ви не чинили ваших добрих учинків перед людьми, які б вас бачили, а то не матимете нагороди в Отця вашого, що на небесах. 2. Отож, коли даєш милостиню, не труби перед собою, як роблять лицеміри по зібраннях та вулицях, щоб їх хвалили люди. Істинно кажу вам: вони вже мають свою нагороду. 3. Ти ж, коли даєш милостиню, нехай твоя ліва рука не знає, що робить твоя права: 4. щоб твоя милостиня була таємна, і Отець твій, що бачить таємне, воздасть тобі.**

● Добрі дії приносять найбільше користі тій людині, яка їх здійснює, оскільки кожна світла думка, добре слово, шляхетний вчинок роблять цю людину досконалішою духовно, психічно і фізично, щасливішою, сильнішою. Звідси відома мудрість, що краще давати, ніж брати. Ця заповідь учить нас робити добро завжди, незалежно від того, дізна́ються про це люди чи ні.

Молитва

5. **А коли молитеся, не будьте як лицеміри, що люблять молитися перед усіма на зібраннях та на перехрестях, щоб показатися людям. Істинно кажу вам: вони вже мають свою нагороду. 6. Ти ж, коли молишся, увійди у свою кімнату, зачини за собою двері й молись Отцеві твоєму, що в тайні, і Отець твій, що бачить таємне, воздасть тобі.**

● Продовження попередньої думки (1—4). Головне призначення молитви — підтримка постійного зв’язку між земною і божественною свідомістю, між людиною і Богом-Отцем. Цей зв’язок найлегше підтримувати у тиші, коли зовнішні впливи не відволікають людину від концентрації на своїх внутрішніх глибинах, в яких перебуває твоя індивідуальна частинка Бога-Отця. Контакт з Богом-Отцем

здійснюється через контакт з власною індивідуальною божественною сутністю.

7. Коли ж молитесь, не говоріть зайвого, як неуки; гадають бо, що за своїм многословієм будуть вислухані. 8. Не будьте, отже, подібні до них, бо Отець ваш небесний знає, чого вам треба, перш ніж ви просите в нього.

● По-перше, молитва-прохання має силу лише тоді, коли супроводжується ясними думками. По-друге, під час такої молитви треба мати на увазі лише одну мету, яку треба формулювати максимально виразно і лаконічно (без «многословія»). По-третє, у Бога-Отця треба просити найважливіше, не розмінюючись на дрібниці (так само як не йдуть до царя просити нових черевиків, бо дріб'язкове прохання може бути для нього принизливим). Про те, що́ треба просити, ідеться в наступних рядках. ● 7. «Неуки» — в оригіналі οἱ_ἐθνικοί (від ἔθνος — етнос, народ), тобто простонароддя, простолюд, невіруючі, профани, простаки, «лохи». Це слово також можна перекласти як «грішники», оскільки профани завжди роблять життєві помилки, тобто грішать.

9. Тож моліться так: Отче наш, що єси на небесах!

● Молитва починається з означення того, до кого звертаємось — до Творця Всесвіту, Володаря видимого і невидимого світу. Давні арійці його називали: «Бог небесного (ра) і земного (ма) — Вишній і Святий», скорочено «Брахма Вишній Святий» (символ «х» означає гармонійне поєднання)[191]. Через кілька тисячоліть в індоарійський традиції ця формула трансформувалася в «Брахма, Вішну, Шива», а її первинний сенс було втрачено. Звертання «Отче наш!» підтверджує, що Творець любить нас так само, як досконалий батько любить своїх дітей. Творець є нашим первісним батьком, а ми є дітьми Бога. ● Під небесами розуміється духовний світ — простір проживання ангелів — і божественний світ — простір Бога-Отця. В арійській традиції божественний простір ще називали Сваргою, а Бога-Отця — Сварогом. Тобто небеса — це разом ангельський і божественний простір; у слов'янській традиції терміну «небеса» відповідає термін «прав».

Хай святиться ім'я Твоє.

● Нехай славиться Твоє святе ім'я, щоб уся земля знала про Тебе.

---

[191] Про символіку рун див.: *Каганець Ігор.* Пізнай себе! // Перехід-IV, випуск 11, 2003.

10. Хай прийде царство Твоє; хай буде воля Твоя як на небесах, так і на землі.

● Хай до нас прийде Царство Боже — стан поєднання божественного і земного в кожній людині (потенційній боголюдині) і у всій спільноті дітей Божих (потенційному боголюдстві).

11. Хліб наш насущний дай нам днесь.

В Євангельській символіці «хліб» позначає знання, що сходить з небес, тобто від Бога-Отця. Напр.: «*А Він у відповідь сказав: Недобре відбирати хліб у дітей і давати щенятам*» (див. коментар до Мт 15.26). Отже, «**хліб**» — це істинне знання. «**Наш**» — знання, призначене саме для нас (на відміну від знання, призначеного для когось іншого). «**Насущний**» — знання, без якого неможливо обійтися, найголовніше, найсуттєвіше. «**Днесь**» — цього дня, сьогодні, тобто те знання, яке відповідає нашому сьогоднішньому розвитку і яке ми зможемо зрозуміти. Вчорашнє знання може бути застарілим або вже засвоєним, тому й не цікавим. Завтрашнє знання, яке ми сьогодні не зможемо сприйняти, може бути для нас небезпечним і шкідливим. Таким чином, рядок 11 треба розуміти так: дай нам найголовніше знання, яке призначене саме для нас і яке ми сьогодні спроможні зрозуміти. У Бога-Отця треба просити не матеріальних благ, а істинних знань, опанувавши які людина здатна самостійно здобути для себе все, необхідне їй для життя. Образно кажучи, треба просити не рибу, щоб поїсти один раз, а вудку для рибальства, щоб мати рибу завжди.

12. Відпусти нам борги наші, як і ми відпускаємо боржникам нашим.

● У ширшому сенсі: виявляй щодо нас милосердя у міру того, наскільки ми виявляємо щодо інших — тоді нам легше буде зрозуміти, наскільки правильно ми поводимось (принцип зворотного зв'язку). Якщо ми будемо прощати наших боржників — то дай нам відчути на собі прощення наших власних боргів, якщо ж будемо немилосердними — дай нам відчути на собі Твою справедливість. «Відпусти» — в оригіналі: ἄφες, від ἄφεσις — відпущення на волю, звільнення.

13. Не введи нас у спокусу, але визволь нас від лукавого.

Цей рядок мав би бути після рядка 11 «хліб наш насущний дай нам днесь». Бог-Отець не може ввести людину у спокусу, бо спокушування — це річ диявольська. Ситуація спокуси від Бога-Отця може виникнути лише тоді, коли Він дає нам знання, яке перевищує наші розумові можливості. Наприклад, якщо малій дитині розповісти про технологію її зачаття, то для

неї це буде шок і спокуса. Іншими словами, у подібних випадках ситуація спокуси виникає від невідповідності між складністю знань і нашою спроможністю їх осягнути. Тому ми просимо нашого небесного Батька: **не дай нам знання складніші, чим ми можемо їх сприйняти.** Якщо використовувати символіку їжі, то їжа дорослих — хліб, а їжа немовлят — молоко. Якщо немовляті дати хліб, то воно може вдавитися і вмерти, а якщо людині дати надто складне знання — вона може спокуситися і занапастити свою душу. «*Від лукавого*» (ἀπὸ τοῦ_πονηροῦ) — від злих вчинків, злодіянь, порочних дій, усього гріховного, лихого, помилкового.

14. Коли ви відпускатимете людям їхні проступки, і Отець ваш небесний відпустить вам. 15. А коли ви не будете відпускати людям, і Отець ваш небесний не відпустить вам проступків ваших.

● 14. «*Проступки*» — у гелленському оригіналі: παραπτώματα — промахи, омани, помилки, похибки (СД), падіння (СВ). ● 14—15. Ці рядки є коментарем до рядка 12 — стверджує ЄЛ, с. 24. Це підтверджує висновок про те, що рядок 13 має йти після рядка 11. Чому відбулася перестановка означених рядків? Подібні випадки трапляються в поетичних творах, коли поет робить такого роду перестановки для дотримання рими. **З'ясовано, що арамейський текст молитви «Отче наш» побудовано чотиристопними римованими віршами.** «*Виглядає дуже вірогідним, що ця римічна форма була вироблена самим Ісусом Христом і що в арамейському тексті молитви ми маємо власні слова Господа в їх початковому звучанні*»[192]. До речі, навіть в українському перекладі Господня молитва зберігає виразний ритм, адже арамейська мова є близькосхідним відгалуженням первісної арійської (праіндоєвропейської) мови, що виникла на території України після 55 ст. до н. е. В усіх перекладах з арамейської на інші мови втрачається первинна рима, тому рядок «*І не введи нас у спокусу, але визволь нас від лукавого*» доцільно поставити на належне з погляду логіки місце. Тоді молитва «Отче наш» виглядає так:

Отче наш, що єси на небесах!
Хай святиться ім'я Твоє;
Хай прийде царство Твоє;
Хай буде воля твоя
як на небесах, так і на землі.
Хліб наш насущний дай нам днесь,
І не введи нас у спокусу,
але визволь нас від лукавого.

---

[192] *Мень Александр.* Сын человеческий. — С. 365.

I прости нам борги наші,
як і ми прощаємо боржникам нашим.

Піст

16. Коли постите, не будьте сумні, як лицеміри: бо вони виснажують своє лице, щоб було видно людям, що вони постять. Істинно кажу вам: вони вже мають свою нагороду. 17. Ти ж, коли постиш, намасти свою голову й умий своє лице, 18. щоб не показати людям, що ти постиш, але Отцеві твоєму, що в тайні; і Отець твій, що бачить у тайні, воздасть тобі.

● Піст корисний людині для очищення її тіла та психіки, а також як вправа для гартування характеру і тренування волі. Показний піст не дає духовних плодів (див. також Мт 6.1—8), хоча й корисний для тіла. ● 18. Стаючи досконалішою, людина пожинає добрі плоди як на землі, так і на небесах (потрапляє у кращий простір духовного світу).

Скарби на небі

19. Не збирайте собі скарбів на землі, де міль і хробаки нищать і де злодії підкопують і крадуть. 20. Збирайте собі скарби на небесах, де ні міль, ні хробаки не точать і де злодії не проломлюють стін і не крадуть. 21. Бо де твій скарб, там і твоє серце буде.

● Людина голою приходить на землю і голою повертається в духовний світ. Єдине, що вона може взяти з собою, — це ті духовні якості, що їх вона виробила під час земного життя з його випробуваннями і боротьбою. Якість її безсмертного духу — ось справжній скарб (див. також Мт 12.35). Інший її скарб — це ті вартості, що їх вона лишила після себе на землі: знання, культуру, здорових дітей, чисту природу. Під час наступного втілення вона, якщо не наробить забагато помилок, знову долучиться до них і користатиметься з добрих плодів свого попереднього життя. Арійці про це добре знали, тому не боялися смерті — їх лякала лише негідна смерть. Українські козаки, повторимо, казали так: «Хто у цьому житті помре рабом, той народиться рабом у наступному». Таке мислення є проявом боголюдського архетипу на відміну від архетипу «Біоробот» (див. 1.4. «Метафізичні архетипи«), згідно з яким зі смертю людини все закінчується, тож треба ловити момент і брати від цього земного життя все можливе. Ернест Ренан цю відмінність світоглядів підсумував так: «*Семіт прагне, щоб добро прийшло поки він живий; арієць же будує свій дім для вічності*».

Око ясне і лихе

22. Світло тіла — око. Як, отже, твоє око ясне, все тіло твоє буде світле. 23. А коли твоє око лихе, все тіло твоє

буде в темряві. Коли ж те світло, що в тобі, є темрявою, то якою великою буде темрява!

● 22—23. Людина, що дивиться на потворні речі, сама стає потворною; людина, яка спостерігає здоров'я і красу, сама стає здоровішою і красивішою. Контролюйте те, що входить у вас через зір. У давнину добре знали цей принцип, тому старалися, щоб вагітні жінки дивилися лише на гарні речі і спілкувалися з гарними й здоровими людьми, бо тоді зростає вірогідність, що діти їхні народяться гарними і здоровими. Українці на цю тему кажуть: «*З ким поведешся, того й наберешся*». Диявольські сили намагаються зробити наш світ потворним: у ролі «видатних» співаків нам накидають осіб без голосу і слуху, прославляють художників, здатних малювати лише однотонні квадрати, для візуальної реклами просувають образи збочені та бездумні тощо. Проте чим гострішою є хвороба, тим енергійнішою і далекосяжнішою буде оздоровлююча й очищаюча дія нових аріїв. ● 23. «Коли ж те світло...» — туманна і внутрішньо суперечлива вставка.

Бог і мамона

24. Ніхто не може двом панам бути рабом: бо або одного зненавидить, а другого буде любити, або буде триматися одного, а того знехтує. Не можете бути рабами Богові і мамоні.

● 24. Юдейська вставка з характерними метафорами рабства, яка повинна викликати у хрестиян відразу до майна, щоб легше було збагачуватися «дітям диявола» (арамейське слово «мамона» означає майно, від слова «мати»). За логікою містифікатора, у людини жорсткий вибір: або Бог, або майно. Це суперечить як здоровому глузду, так і Хрестовій тезі: «*Віддайте кесареве кесареві, а Боже — Богові*» (Мт 22.21). Згідно з юдейським Талмудом, все майно, що належить «гоям» (або «акумам», тобто неюдеям), уважається неначе нічийним і належить тому юдеєві, який перший його захопить. Наприклад, у книзі «Кицур Шульхан Арух»[193] написано: «Гроші акумів суть як би добро безгосподарне й кожний, хто прийшов першим, заволодіє ним». «Стосовно акума не існує обману» (Хошен га-мишпат 156-5, Хага; 227-26; 348-2, Хага). Ця релігійна норма дозволяє зрозуміти, чому в процесі розвалу СРСР і безсовісного розкрадання загальнонародного майна його левова частка опинилася в руках саме юдейських олігархів.

Доволі дневі його лиха

25. Ось чому кажу вам: не тривожтеся вашим життям, що б вам їсти та що б пити; ні тілом вашим, у що б одягнутись. Хіба життя не більше їжі, тіло — не

[193] Цю книгу офіційно видано в 2001 р. у Москві Конгресом Єврейських Релігійних Організацій й Об'єднань у Росії. Це скорочене видання юдейського зібрання законів «Шульхан арух», складеного кілька сторіч тому на основі Талмуда й обов'язкового до виконання донині.

більше одежі? 26. Гляньте на птиць небесних: не сіють і не жнуть, ані не збирають у засіки, і Отець ваш небесний їх годує. Хіба ви не вартніші від них? 27. Хто з вас, журячись, може добавити до свого зросту хоч один лікоть? 28. І про одежу чого ж вам клопотатись? Гляньте на польові лілеї, як вони ростуть: не працюють і не прядуть. 29. Та я кажу вам, що й Соломон у всій своїй славі не вдягався так, як одна з них. 30. І коли польове зілля, яке сьогодні є, а завтра вкидають до печі, Бог так одягає, то чи не багато більше вас, маловірні? **31.** Тож **не тривожтесь, кажучи: що будемо їсти, що пити і в що одягнемося? 32. Про все те побиваються неуки.** Отець же ваш небесний знає, що вам усе це потрібне. **33. Шукайте перше Царства Божого та правди його, і все те вам додасться. 34. Не журіться, отже, завтрашнім днем, завтрашній день журитиметься сам за себе. Доволі дневі його лиха.**

● 25—30. Продовження деструктивної вставки, спрямованої на підрив конкурентоспроможності хрестиян. Хрестос закликає марно не тривожитися через матеріальні речі (31), а ставити на перше місце психофізичне вдосконалення, вершиною якого є боголюдський стан Царства Божого (33), бо досконала людина здобуде собі все необхідне до повноцінного життя. Натомість фальсифікатор все перевертає з ніг на голову: він підриває мотивацію до продуктивної праці і формує безглузду надію на «безкоштовне диво», просуває безвідповідальну думку, що все якось саме собою владнається. ● 34. Заклик не боятися майбутнього і не піддаватися тривозі, оскільки вона не приносить жодної користі, а лише виснажує людину. Чимало людей вигадують собі можливі та неможливі майбутні проблеми, а потім страждають від цих фантомів. Більше того, своїм мисленням вони програмують негативні сценарії майбутнього для себе й інших. Хрестос закликає бути реалістами і не перейматися шкідливими ілюзіями.

Чужа скалка і своя колода

7 **1. Не осуджуйте, щоб вас не осудили; 2. бо яким судом судите, таким і вас будуть судити, і якою мірою міряєте, такою і вам відміряють. 3. Чого ти дивишся на скалку в оці брата твого? Колоди ж у власнім оці не бачиш? 4. Або як можеш твоєму братові сказати: дай, вийму скалку в тебе з ока, як он колода в твоїм оці? 5. Лицеміре! Вийми спершу із свого ока колоду і тоді побачиш, як вийняти з ока брата твого скалку.**

● Продовження повчання про етику стосунків у Хрестовій громаді. ● 1—2. Не судіть несправедливо. Ідеться про Золоте правило етики: роби іншим те, що хотів би, аби робили тобі. Хрестос дає ще одне його формулювання: **за яким законом судиш інших, за таким же законом судитимуть тебе**. Наприклад, людина, яка намірилась на вбивство, має бути готовою до того, що її саму вб’ють — згідно із Золотим

правилом етики. ● 3. Хрестос відразу ж дає чітке правило, як уникнути несправедливого суду: **перед тим, як судити іншого, приглянься до себе.** Перед тим, як виправляти недоліки інших людей, виправ свої недоліки. Варіант цієї мудрості: «Спасися сам, і тисяча спасеться навколо тебе». Запропонований підхід формує здоровий і відповідальний народ, очищує його від лицемірства і марнословності, закладає потужний механізм індивідуального і колективного вдосконалення. «Даєш братові пораду — підкріпи її особистим прикладом»: у виконанні цього правила заховані сила і динамізм нових аріїв.

Святощі і перли

6. Не давайте святого псам, і не кидайте перел ваших перед свиньми, щоб не потоптали їх ногами і, обернувшись, не роздерли вас.

● 6. Це продовження попередньої теми про те, як давати своїм братам поради і повчання. Річ у тім, що Хрестове вчення про тайни Царства Божого доступне не всім, а лише людям з творчим мисленням: «*Підійшовши, учні сказали Йому: Чому ти говориш до них притчами? А Він у відповідь сказав їм: Бо вам дано пізнати таємниці Царства Божого, а їм не дано*» (Мт 13.11). Люди зі спрощеним, емпіричним мисленням можуть мати добре серце, проте вони спроможні пізнавати лише очевидні, елементарні, перевірені власним досвідом істини. Якщо ж їм давати нові знання у незрозумілій для них формі, то це їх не лише дратуватиме, але й викликатиме у них небезпечну агресію. Так само свині та собаки, будучи в арійському суспільстві найближчими помічниками людини, можуть стати агресивними і небезпечними, якщо їх дратувати незрозумілими, «неїстівними» речами. До речі, у наведених вище Хрестових словах немає жодної образи, оскільки, повторимо, арійці сприймали більшість тварин, особливо домашніх, як своїх друзів. Наприклад, у давній українській міфології вовк фігурує не інакше, як «вовчик-братик», а свиня — як «свинка золота щетинка»: символ матеріального статку, фізичного здоров'я і плодючості[194] (у протилежність юдейським поглядам на свиню як уособлення бруду і гріховності). Тож Хрестос, розуміючи обмеженість простих людей, ставиться до них з любов'ю і милосердям, бо вони також є втіленими божественними сутностями і потенційними носіями Царства Божого. Ще одним підтвердженням саме такого трактування образів «псів» та «свиней» є те, що в іншому місці Хрестос порівнює простих людей зі щенятами (див.: Мт 15.21—28).

---

[194] Детальніше див.: *Каганець Ігор.* Земля Вепра.

Просіть, шукайте, стукайте

7. Просіть, і дасться вам; шукайте, і найдете; стукайте, і відчинять вам. 8. Кожний бо, хто просить, одержує; хто шукає, находить; хто стукає, тому відчинять. 9. Чи ж є між вами хто такий, що коли син попросить у нього хліба, дасть йому камінь? 10. Або коли попросить риби, дасть йому гадюку? 11. Тож коли ви, будучи поганими, вмієте давати дітям вашим добрі дари, оскільки більш Отець ваш, що на небесах, дасть добра тим, що його просять. 12. Все, отже, що ви бажаєте, щоб люди вам чинили, те ви чиніть їм; це бо закон і пророки.

● 7—8. Схоже, що ці два речення були сказані Ісусом у віршованій формі арамейською мовою. ● 12. Це Золоте правило етики — найвищий, універсальний принцип людського співжиття. «Бо це закон і пророки» — вставка, насправді фарисейська етика «обраного народу» базувалася на принципі власної вищості, а всі неюдеї вважалися недолюдками, напівтваринами.

Вузька брама

13. Входьте вузькою брамою, бо простора брама й розлогий шлях, що веде до погибелі, і багато ним ходять. 14. Але тісна брама й вузький шлях, що веде до життя, і мало таких, що його находять.

● Символіка понять «життя» і «погибель» має аспекти як духовні, так і земні, адже Євангеліє Царства Божого — це вчення про поєднання божественного і земного, підтверджене фактом земного втілення Сина Божого.

Неважко здогадатися, що в духовному аспекті «життя» — це посмертне перебування в райському (ангельському) просторі світу духів, а «погибель» — це скочування на пекельний рівень згаданого світу.

У земному аспекті «життя» — це розвиток до Царства Божого, тобто боголюдського стану. Йдеться про розвиток саме в цьому напрямі, адже якби малося на увазі звичайне земне існування, яким сьогодні живуть мільярди людей, то для нього зовсім не обов’язково проходити «вузькою брамою».

Але тоді виникає запитання: а що в земному аспекті означає «погибель»? **Розгадка суті цього терміну знаходиться в усвідомленні гострої глобальної кризи, в яку нині втягнулося все людство.** Криза викликана вичерпанням існуючої екологічної ніші, тобто всієї системи стосунків «людина—Творець» (духовна криза), «людина—людина» (соціальна криза), «людина—природа» (екологічна криза) і «людина—техносфера» (техногенна криза)[195]. Ця криза

[195] Детальніше див.: *Каганець І.* Стратегія України // Перехід-IV, випуск 1, 1999. — www.perehid.org.ua

є планетарною еволюційною розвилкою і може мати лише два розв’язання: або самознищення людства і зникнення його як біологічного виду (його погибель), або Перехід до нової екологічної ніші — до цивілізації 4-го рівня розвитку (рівня мудрості і святості).

Цей перехід зможе здійснити лише спільнота, яка володіє для цього необхідними якостями: в термінах психоінформатики — це раса четвертого рівня (нові арії, раса-4), в термінах Євангелія — боголюдство, новий народ Божий. Тобто перехід до нової екологічної ніші буде цивілізаційно-расовим переходом. Додамо, що протягом історії людського роду цей перехід буде четвертим[196].

Два тисячоліття тому Ісус Хрестос приніс нам знання про шлях здійснення Четвертого переходу і підкріпив їх особистим прикладом. З цих позицій набувають ясності загадкові слова про «вузьку браму» і «вузький шлях».

«Вузька брама» — це точка входу до нової цивілізації, це істинний світогляд і якісне, правильно організоване людське середовище. З цієї причини спільноти людей (гуртки, клуби, школи), де культивується євангельське перетворення людини, називаємо «Брамами Переходу», «Брамами у майбутнє» або «Расотворчими Брамами».

Слово «вузька» означає, що цю браму треба постаратися знайти, а щоб увійти до неї, треба докласти цілеспрямованих зусиль. Так само «вузький шлях» (в термінах Переходу-IV — «Золота Стежка») — це оптимальні стратегія і тактика переходу до нової екологічної ніші, шлях вірних пропорцій і точних кроків. Увійти крізь Браму і пройти Золотою Стежкою («по лезу бритви») зможе лише спільнота, яка здійснить внутрішнє преображення згідно із вченням і прикладом Хреста. Лише такий новий народ спроможний пройти крізь «вушко голки» міжциклової кризи, яка вже охопила всю планету (є глобальною), всі аспекти життя (є тотальною) і неминуче несе радикальні перетворення (є трансформаційною).

Відповідно **«простора брама» і «розлогий шлях»** — це «очевидні» (примітивні) рішення, безбожний світогляд, етичний нігілізм, безвідповідальна політика, пасивне існування, духовна розслабленість, нездатність до концентрації, самодисципліни, вольових рішень і сміливих вчинків. У цю «простору браму» вже увійшов сучасний світ і все швидше котиться «розлогим шляхом» до своєї погибелі.

---

[196] Про три попередні переходи див.: *Каганець І.* Четверте пришестя Спасителя // Перехід-IV, випуск 8, 2001.

По їхніх плодах пізнаєте їх

15. Стережіться лжепророків, що приходять до вас в овечій одежі, а всередині — хижі вовки. 16. Ви пізнаєте їх по їхніх плодах; хіба збирають виноград з тернини або з будяків — смокви? 17. Так кожне добре дерево родить гарні плоди, а лихе дерево — плоди погані. 18. Не може добре дерево приносити плодів поганих, ані лихе дерево — плодів добрих. 19. Всяке дерево, що не родить доброго плоду, рубають і в вогонь кидають. **20. По їхніх плодах, отже, пізнаєте їх.**

● 15. Лжепророки — це люди, які під виглядом шляху до життя пропонують шлях до погибелі. ● 16. Хрестос дає абсолютний критерій, як їх розпізнати — за плодами їхньої діяльності. Про «євангельську антропологію» див. Ів 10.7—17. ● 19. Явне порушення логіки викладу, властиве для вставок. Ця ж сама фраза-вставка приписується Іванові Предтечі (Мт 3.10). ● 20. Продовження речення 18.

21. Не кожний, хто до Мене каже: «Господи, Господи!», ввійде в Царство Боже, але той, хто чинить волю Отця мого, що на небесах. 22. Багато мені того дня скажуть: Господи, Господи! Хіба ми не твоїм ім'ям пророкували? Хіба не твоїм ім'ям бісів виганяли? Хіба не твоїм ім'ям силу чудес творили? 23. І тоді я їм скажу прилюдно у вічі: я вас не знав ніколи! Відійдіть від мене, ви, що чините беззаконня!

● 21. «Отця мого, що на небесах» — вказівка на авторство вставки представника школи Філона Юдея (див. коментар до Ів 1.1). Щойно Ісус говорив про «*Отця вашого, що на небесах*» (Мт 7.11), а тут раптом «Отця мого» (а не вашого), неначе йдеться про двох різних Творців Всесвіту. Цей же вираз у формі вставки знаходимо у Мт 26.29, Ів 2.26 та ін. ● 22. Вставка, що відбиває юдохрістиянські уявлення про те, наче Царство небесне — земний рай у формі месіанської юдейської держави — настане лише після «кінця світу» і «страшного суду», а суддею буде Месія — Владика Ізраїлю.

Хрестове слово і слухачі

24. Кожний, хто слухає оці слова й виконує їх, подібний до розумного чоловіка, що збудував свій дім на скелі. 25. Полилася злива, розлились потоки, подули вітри й натиснули на той дім, та він не повалився, бо був збудований на скелі. 26. А кожний, хто слухає оці мої слова й не виконує їх, подібний до необачного чоловіка, який збудував свій дім на піску. 27. Полилась злива, розлились потоки, подули вітри й ударили на той дім, і він повалився, і руїна його була велика. 28. І як Ісус скінчив ці слова, натовпи не могли надивуватись Його навчанню, 29. бо Він навчав їх як повновладний, а не як їхні вчені.

● 24. Продовження попередньої думки (перед вставкою) про необхідність підкріплення слів добрими справами. ● 28—29.

Вставка. Натовпи не могли дивуватися, оскільки нагірна проповідь призначалася лише Хрестовим учням.

Очищення прокаженого

8 **1. Коли ж Ісус зійшов з гори, за Ним ішла слідом сила народу. 2. І приступив до Нього прокажений, вклонивсь Йому і мовив: Господи, коли хочеш, можеш мене очистити. 3. Ісус простягнув руку й доторкнувся до нього, кажучи: Хочу, очисться! І він негайно ж очистився від прокази. 4. Ісус промовив до нього: Гляди, не кажи нікому**; іди, покажися священикові й принеси дар, приписаний Мойсеєм, їм на свідоцтво**.**

● Мк 1.40, Лк 5.12—16. ● 4. Ісус ніколи нікому не наказував виконувати приписи Мойсея. Можна було б припустити, що цей прокажений був юдеєм, а згідно з юдейським законом (книга Левіт XIV), «прокажений, що очистився, мав іти до Єрусалима, там представитися для огляду священикам і принести визначені жертви» (ТБ, с. 612). У такий спосіб Ісус міг зробити демонстративне послання в Єрусалим, яке мало повідомити юдейських старшин про прихід Боголюдини («їм на свідоцтво»). Проте в такому посланні не було жодної необхідності, оскільки значно раніше Матвій повідомляє, що «*йшла за ним велика сила людей з Галілеї, з Десятимістя, з Єрусалима, з Юдеї та з Зайордання*» (Мт 4.25). Отже, фраза «іди, покажися священикові...» є вставкою. Тим більше, що цей очищений прокажений зовсім не збирався йти до Єрусалима: «*Як тільки той вийшов, став говорити уголос та ширити усюди про те чутку, так що Ісус не міг одверто ввійти в місто і пробував осторонь у самітних місцях*» (Мк 1.45). Важко припустити, що цей чоловік після чудесного оздоровлення міг так проігнорувати категоричний наказ Господа. Отже, ніякого наказу виконувати приписи Мойсея не було.

Сотників слуга

5. Коли Ісус увійшов у Капернаум, приступив до Нього сотник, благаючи Його: 6. Господи, слуга мій лежить дома розслаблений і мучиться тяжко. 7. Ісус каже до нього: Я прийду й оздоровлю його. 8. Сотник у відповідь мовив: Господи, я недостойний, щоб Ти ввійшов під мою покрівлю; скажи лише слово, і слуга мій видужає. 9. Бо і я підвладний чоловік, маю вояків під собою і кажу цьому: — і він іде; і тому: ходи — і він приходить; і слузі моєму: зроби це — і він робить. 10. Почувши це, Ісус здивувався і сказав тим, що за Ним ішли: Істинно кажу вам: ні в кого в Ізраїлі **Я не найшов такої віри.** 11. Кажу вам, що багато прийде зі сходу й заходу, і засядуть з Авраамом, Ісааком та Яковом у царстві небеснім, 12. а сини царства будуть викинуті геть у темряву кромішню, де буде плач і скрегіт зубів. **13. І сказав Ісус сотникові: Іди,**

хай тобі станеться за твоєю вірою! І слуга видужав тієї ж години.

● 10. «В Ізраїлі» — вставка, адже в євангельські часи слово «Ізраїль» не вживалося як географічне поняття, натомість були конкретні топоніми «Галілея», «Юдея», «Перея», «Десятимістя» тощо. Це слово вживали лише юдейські ідеологи, що мріяли про відновлення імперії Давида і Соломона під іменем «Ізраїль». ● 11. Згідно з юдохрістиянськими поглядами, Царство небесне — це земний рай, первісно призначений для юдеїв, але вони виявилися негідними і тому будуть викинуті геть. ● 12. Ця залякуюча вставка про «плач і скрегіт зубів» зустрічається ще в кількох місцях «Євангелія від Матвія» (13.42, 13.50, 22.13, 24.51, 25.30) і в одному місці «Євангелія від Луки» (13.28). ● 13. Продовження речення 10.

Петрова теща

14. Як Ісус прийшов до Петра в хату, побачив його тещу, що лежала в гарячці. 15. Він доторкнувсь до її руки, і гарячка її покинула, і вона встала, і услуговувала Йому.

Багато біснуватих

16. І як настав вечір, принесли до Нього багато біснуватих, і Він словом вигнав духів і зцілив усіх недужих,
17. щоб збулося сказане пророком Ісаєю: він узяв наші недуги й поніс наші хвороби.

● 17. Цілком безглузда вставка: Ісус лікував хвороби, а не брав їх на себе. Це спроба прив'язати особистість Хреста до «раба Єгови», пророкованого в «Книзі Ісаї» (53) — чоловіка, який має врятувати свій народ, добровільно взявши на себе його хвороби, гріхи і страждання. Якщо він це зробить, то матиме велику винагороду: «*Тому то дам уділ йому між великими і з потужними буде ділити здобич*» (Іс 53.12). Очевидно, що йдеться про політичного лідера, до того ж з недалекого майбутнього, а то й тодішньої сучасності, адже Ісая брав активну участь в політичному житті Юдеї 8 ст. до н. е.

Прагнення якось раціонально пояснити цю вставку викликало серед дослідників багато суперечок і найрізноманітніших тлумачень. Як подає ТБ, сучасні дослідники бачать у пророцтві Ісаї чоловіка, «*який відповідає за народ перед месниками, що за вчинену образу вимагають видачі однієї особи — в якості відповідача за спільну провину, з погрозою, у випадку невиконання цієї вимоги, знищити всіх, як це вимагалось у відповідності до древніх понять про помсту*» (ТБ, с. 614). Тобто візії пророка збігаються з традиційними юдейськими уявленнями про те, що хтось може взяти на себе гріхи інших. Практичним проявом цих уявлень є юдейський звичай на свято очищення приносити в жертву «козла для

відпущення» («цапа-відбувайла»), на якого первосвященик урочисто покладає гріхи всього народу згідно із законом Мойсея: «*І понесе той козел всі їхні гріхи*» (Левіт 16.22). Звідси походить юдохрістиянське уявлення про те, що Ісус Хрестос є Месією («помазаником», рабом Єгови), який прийшов у фізичний світ для того, щоб взяти на себе гріхи світу. Наприклад, у статті «Козел для відпущення» після опису згаданого юдейського звичаю стверджується: «*Значення цього величного звичаю очевидне: він був прообразом добровільної смерті Богочоловіка за гріхи всього роду людського*»[197]. Додамо, що справжньою метою Ісуса Хреста було навчання людей Царству Божому — стану поєднання божественного і земного в окремій людині і цілому суспільстві. Богочоловік приніс нам «не рибу, а вудку» — тобто здійснив не одноразовий акт очищення від гріхів, а навчив, як досягати стану безгрішності і постійно перебувати у ньому. Див. також: 2.2. «Хрестос і Хрістос».

18. Побачивши силу народу навколо себе, Ісус велів відплисти на другий бік. 19. І приступив один вчений та сказав до нього: Учителю, куди б ти не пішов, я піду за тобою. 20. Ісус каже до нього: Лисиці мають нори і птиці небесні — гнізда, а Син людський не має де голови прихилити. 21. Другий з учнів сказав до нього: Господи, дозволь мені піти спершу поховати мого батька. 22. Ісус сказав до нього: Іди за мною і зостав мертвим ховати своїх мертвих.

19-20. Різке переривання плавного викладу. Сама ж вставка позбавлена внутрішньої логіки. Схоже, що таким чином містифікатор хотів підкріпити попередню вставку (8.17) про «раба Єгови», бідного і безпритульного. Насправді ж Ісус мав власний дім, а при бажанні міг легко знайти притулок в різних містах і селах у великої кількості своїх послідовників. Щодо бідності, то гурток Ісусових учнів не був зібранням жебраків: він володів скарбницею, яка дозволяла не лише оплачувати харчування і ночівлю, але й допомагати іншим. Згадаймо, що апостоли могли легко викласти 200 денарів для нагодування хлібом 5-тисячного натовпу (Мк 6.37). ● 21—22. Продовження вставки з невластивою для Ісуса жорсткою і черствою відповіддю (індикатор фальсифікації № 2).

Утихомирення бурі

23. Як Він увійшов до човна, то слідом за Ним увійшли його учні. 24. Аж ось зірвалася на морі така велика буря, що хвилі заливали човен. Він спав. 25. Ті кинулись до Нього, збудили Його й кажуть: Рятуй, Господи, ми погибаємо! 26. А Він до них каже: Чого ви полохливі, маловіри? Тоді Він встав, дав наказ вітрам і морю, і

[197] *Архимандрит Никифор.* Иллюстрированная полная популярная библейская энциклопедия. — С. 349.

настала велика тиша. 27. І зачудувались люди та й заговорили між собою: Хто це такий, що і вітри і море слухають його?

● 23. Продовження розповіді, обірваної вставкою 19—22. ● 24—26. Невже човен був настільки великим і комфортним, що на ньому можна було навіть спати під час бурі? Вірогідніше виглядає інше пояснення: на той час Ісус навчав своїх учнів керувати стихіями силою віри, тож навмисне удав сплячого, щоб випробувати їх «у ділі». Проте в учнів нічого не вийшло, тому Він і піджартував над ними: «*Чого ви полохливі, маловіри?*» і ще раз показав, як це робиться. Про вміння апостолів керувати стихіями див. 1.5. «Воанергес — Сини грому». Якби учні потенційно не могли б самі заспокоїти бурю, тоді слова «*Чого ви полохливі, маловіри?*» виглядали б як знущання над людською обмеженістю. Додамо, що Ісус спав значно менше за учнів або майже не спав (жодного разу, окрім згаданого, Його не бачили сплячим). Це ще одне підтвердження того, що і цього разу Він лише вдавав сплячого. ● 27. Вставка, спрямована на дискредитацію апостолів, представлення їх збіговиськом затурканих і полохливих неуків. При цьому замість слова «учні» вставка містить слово «люди» (ἄνθρωποι), яке вживається стосовно неозначених людей, випадкового натовпу.

Гадаринські біснуваті

28. Коли ж Він прибув на той бік, у край гадаринський, зустріли **Його** два біснуваті**, що** вийшли **з гробів,** такі люті**,** що ніхто не міг перейти тією дорогою. **29. І стали кричати: Що Тобі до нас, сину Божий? Прийшов єси сюди, щоб нас мучити перед часом? 30. Оподаль же від них паслося велике стадо свиней. 31. Біси попросили Його: Як Ти нас виганяєш, пошли нас в оте стадо свиней. 32. Ідіть! — сказав їм. І вийшли з** них**, і ввійшли у свиней. Тоді все стадо кинулося з кручі в море й утопилось у хвилях. 33. А пастухи втекли і, прибігши в місто, все розповіли, і про** біснуватих**. 34. І ось все місто вийшло Ісусові назустріч, і, побачивши Його, попросили, щоб відійшов з їхніх околиць.**

● 28. «Ніхто не міг перейти тією дорогою» — очевидне перебільшення. Якби біснуватий нападав на людей, його б просто убили. ● 28. «Два біснуваті». В автентичному тексті йшлося про одного біснуватого, проте переписувач додав ще одного, аби логічно погодити з наступним текстом, де біси називають себе у множині: «*Що тобі до нас, сину Божий?..*» Переписувач не був знайомий з іншими євангеліями, в яких говориться про те, що в одному біснуватому було багато бісів — «легіон» (Мк 5.1—20, Лк 8.26—39). В оригіналі мало бути так: *28. Коли ж Він прибув на той бік, у край гадаринський, зустрів Його біснуватий, що вийшов з гробу. 29. І став кричати:*

Що тобі до нас, сину Божий? Прийшов єси сюди, щоб нас мучити перед часом? 30. Оподаль же від них паслося велике стадо свиней. 31. Біси попросили Його: Як Ти нас виганяєш, пошли нас в оте стадо свиней. 32. Ідіть! — сказав їм. І вийшли з нього, і ввійшли у свиней. Тоді все стадо кинулося з кручі в море й утопилось у хвилях. 33. А пастухи втекли і, прибігши в місто, все розповіли, і про біснуватого. ● 28. Гадара — місто з населенням європейського (арійського) походження на південний схід від Галілейського моря. «*Місто було зруйноване юдеями, а потім відновлене Помпеєм*» (ТБ, с. 616). Гадара входила до десяти міст т. зв. Десятимістя, до якого також належали міста Скіфополь[198] (столиця цього союзу міст), Іпон, Діон, Пелла (Пелея), Гергес, Філадельфія, Рафана (Рофон), Канафа і Дамаск. «*Ці міста складали свого роду союз, подібно до Ганзейських міст, і користувалися особливими правами*»[199] (можливо, щось на зразок Магдебурзького права). ● 30. Навколо Галілейського моря масово розводили свиней. Етнологи і расологи знають, що розведення народом свині вказує на осілий спосіб життя і є для дослідників надійним етнозвичаєвим орієнтиром. Наприклад, євангельське оповідання про гадаринських свиней є доказом того, що навколо Галілейського моря жили арійські народи. Додамо, що свиняче м'ясо і особливо сало є надійним расовим ідентифікатором. Народи семітського, тюркського, угро-фінського походження не володіють арійською культурою обробки свинини, тому здебільшого вважають її «нечистою» (ця обставина неодноразово рятувала українців від голодної смерті, коли завойовники забирали з господарства все їстівне, окрім свиней). Однією з причин такого упередженого ставлення є те, що свиняче м'ясо швидко псується, тож його якісна обробка потребує від людей спеціальних знань і навичок. Найвища у світі культура обробки свинини збереглася на прабатьківщині арійців — в Україні, де відповідні знання протягом тисячоліть передаються з покоління в покоління (див. «Земля вепра» // Перехід-IV, випуск 11).

Розслаблений у Капернаумі

9 1. Сівши у човен, Він переплив і прибув у своє місто. 2. І от принесли до Нього розслабленого, що лежав на ношах. Побачивши їхню віру, Ісус сказав розслабленому: Дерзай, сину! — твої гріхи відпускаються. 3. Тут деякі з вчених **заговорили між собою: Він хулить. 4. Ісус, знаючи їхні думки, каже: Чого лукаве думаєте в серцях ваших? 5. Що легше сказати:**

[198] Нагадаємо, що сама назва «Скіфополь» буквально перекладається як «скуфії місто», тобто столиця союзу-скупщини-об'єднання.
[199] *Архимандрит Никифор.* Иллюстрированная полная популярная библейская энциклопедия. – М.: Астрель, 2000. — С. 169.

відпускаються тобі гріхи — чи сказати: встань і ходи! 6. Та щоб ви знали, що Син людський має владу на землі гріхи відпускати, — каже розслабленому, — встань, візьми твої ноші і йди до свого дому. 7. Встав той і пішов до свого дому. 8. Натовпи, бачивши це, зачудувалися і славили Бога, що дав таку владу людям.

● 2. Ісус прийшов пробудити в людях їхні боголюдські потенції (Царство Боже). Тому він зцілював лише тих, хто виявляв віру. У даному випадку вірив і розслаблений чоловік, і ті, що його принесли. Фактично, Хрестос навчав людей самим зцілювати себе і лише допомагав їм це робити. Керування своїми боголюдськими можливостями людина здійснює за допомогою віри, яка є вищим проявом волі. Тому Ісус перед зціленням закликав людей бути сміливішими, бадьорішими, навчав їх входити у стан піднесення і впевненості що все відбудеться так, як вони прагнуть. Слово «дерзай!»[200] означає вищий прояв сміливості, шляхетну рішучість переступити межу і наважитися на те, що вважається неможливим. Арійський корінь «дер»-»дра» пов'язаний зі здійсненням надзусилля, рішучої концентрованої дії (звідси «дерти» — бити, «драка» — бійка, «дракар» — арійський бойовий човен, «Андрій» або «Індра» — від Ан-дерій, тобто небесний воїн, «драгун» — воїн-кіннотник тощо). ● 3—4. Замість «учених» має бути «фарисеїв» (Лк 5.21). Фарисеї перемовлялися між собою пошепки, Ісус не чув їхніх слів, але прочитав їхні думки. ● 5. «*Відпускаються тобі гріхи*» — в оригіналі: Ἀφίενταί σου αἱ_ἁμαρτίαι. Гелленське ἁμαρτημα означає «промах, помилка, погрішність, проступок, вада, хиба». Життєві помилки і вади, які заважають людині і суспільству наближатися до стану Царства Божого (боголюдського стану), називаємо гріхами. Гріхи обмежують людські можливості, руйнують біополе, деформують психіку, сковують свободу, роблять невільниками. Відпущення гріхів — це звільнення від кайданів, які накладають на людину згадані життєві проступки, фізичні вади, помилкове мислення. Гріховні деформації тонких і фізичних структур людини здійснюються передусім неправильними думками і словами, тому ліквідація, «розчинення» цих деформацій (відпущення гріхів) здійснюється світлими думками і словами. ● Ім'я «Син людський» означає, що Ісус Христос прийшов на землю відстоювати інтереси людей — утілених духовно-божественних сутностей. ● 6. Якщо людина спромоглася силою віри повністю зцілити себе, то це означає, шо бодай на короткий

[200] «*ДЕРЗАТИ — сміливо прагнути до чого-небудь величного, нового; діяти сміливо, рішуче*» — Великий тлумачний словник сучасної української мови. — К.: Перун, 2002. — 1440 с.

час вона увійшла в стан Царства Божого і відчула його силу. Тобто ця людина всупереч всім своїм попереднім помилкам у цей момент впритул наблизилася до головної мети людини (осягнення Царства Божого), отже, її гріхи втратили всю свою колишню злу силу, людина звільнилася, гріхи відпустили її, а вона відпустила свої гріхи. Таким чином, **існує прямий зв'язок між актом зцілення, відпущенням гріхів і станом Царства Божого.** Хвороба є наслідком гріхів — людини чи її батьків, здійснених у цьому житті чи попередніх життях. Навіть тимчасово входячи в боголюдський стан, людина очищається від гріхів і, як наслідок, зцілюється, оскільки стан гріховності (і хворобливості) є несумісний зі станом Царства Божого.

Якщо короткотривалі акти входження в стан Царства Божого перетворяться на стабільний контрольований стан, то це означатиме, що людина піднялася на рівень Боголюдини і досконало наслідує Христа. Оскільки існує описаний вище зв'язок між станом здоров'я і станом Царства Божого, то чимраз більше оздоровлення тіла і психіки сприяє наближенню до Царства Божого: «В здоровому тілі — здоровий дух». Це стосується як окремої людини, так і суспільства в цілому. ● 8. «*...Дав таку владу людям*», тобто кожній людині, адже розслаблений зцілився силою своєї віри, хоча й за допомогою Ісуса.

Покликання Матвія

9. Ідучи звідтіля, Ісус побачив мимохідь чоловіка, на ім'я Матвій, що сидів на митниці, і сказав до нього: Слідуй за Мною! Той устав і пішов слідом за Ним. 10. Коли Ісус був при столі в його домі, прийшло багато митарів і грішників**, і посідали з Ним і з Його учнями. 11. Побачивши це, фарисеї почали говорити Його учням: Чого ваш учитель їсть з митарями та грішниками? 12. Почувши те, Ісус озвався: Здорові не потребують лікаря, лише недужі.** 13. Ідіть, отже, і навчіться, що значить: я милосердя хочу, а не жертву**.** Я бо прийшов покликати не праведних, а грішних.

● 9. «*Слідуй за Мною!*» — в оригіналі: Ἀκολούθει μοι, буквально «Слідуй мені!» Це формула, якою Ісус запрошує стати Його послідовниками. Тому цю фразу можна було б перекласти «Стань моїм учнем!» ● 10. Має бути «митарів та інших» — так як у Лк 5.29. Інакше виходить, що митарі є безгрішними, які протиставляються грішникам. З іншого боку, випадає так, неначе євангеліст відразу ж вішає на багатьох незнайомих йому людей ярлик грішників. ● 11. Для фарисеїв усі, окрім них самих, вважалися грішниками. ● 13. Відверта вставка з посиланням на фрагмент з книги Осії (6.6), в якому картається невірність Юди і Єфрема: «*Бо я милості хочу, а не жертви, і*

Богопізнання — більше від цілопалень. Вони заповіта мого порушили...» Очевидно, що ця вставка тут зовсім недоречна — просто дивно, наскільки грубо працював фальсифікатор. Вставка відсутня в паралельному місці Мк 2.17. ● 13. «Я бо прийшов покликати не праведних, а грішних» — вставка, подібна на Мт 18.11—14 та Лк 15.7. Фальсифікатор стверджує, що Ісус прийшов лише до грішників.

Питання про піст

14. Тоді приступили до Нього учні Івана й кажуть: Чому ми й фарисеї **постимо, а Твої учні не постять? 15. Ісус відповів їм: Чи ж личить весільним гостям сумувати, поки молодий з ними? Надійдуть дні, коли від них візьмуть молодого, і тоді будуть постити. 16. Ніхто не пришиває латки з нової тканини до старої одежі, бо латка в одежині збіжиться, і діра стане гірша. 17. І не вливають нового вина в старі бурдюки, а то бурдюки тріснуть, і вино розіллється, і бурдюки пропадуть; а вливають молоде вино в нові бурдюки, і одне й друге збережеться.**

● Мк 2.18, Лк 5.33 ● 14. Формально це запитання стосується лише постів, хоч насправді йдеться про всю усталену систему ритуалів та звичаїв. ● 14. «Й фарисеї» — вставка. Фарисеї не були авторитетом для учнів Івана Предтечі, більш того — фарисеї ненавиділи Івана та його учнів (Мт 3.7), і всі про це знали. Неймовірно, щоб у запитанні учні Івана поставили себе в один ряд зі своїми ненависниками і гонителями. ● 15. Перша частина відповіді стосується конкретного питання про піст. ● 16. Друга частина відповіді має узагальнюючий характер. «Тканина» і «бурдюки» — це зовнішній прояв релігійної системи, її ритуали та звичаї, в тому числі й пости. З одного боку, ритуали нової релігії не допоможуть старій релігії, а ще більше її зруйнують. З іншого боку, старі ритуали не придатні для оформлення вільного духу нового вчення. Нове вчення потребує нових форм, нових ритуалів. На думку частини теологів, тут конкретно йдеться про несумісність юдаїзму і християнства: «*Юдаїстичне християнство, яке, визнаючи благодать і Євангеліє, намагається зберегти закон і заохочує праведність за законом, ще більше огидне в очах Божих, чим лицемірний Ізраїль, що в минулому поклонявся ідолам*»[201]. Інший теолог стверджує те ж саме: «*Так Цар застеріг своїх учнів від змішування старого і нового. І все ж таки це якраз те, що було зроблено у християнському світі. Юдаїзм залатано і повсюдно прийнято до християнських церков, і на старий одяг наклеєно ярлик «Християнство». В результаті — хаотична*

[201] *Arno C. Gaebelein.* The Gospel of Matthew, p. 193 (цит. за *Макдональд Уильям.* Библейские комментарии для христиан. Новый завет. — Bielefeld: CLV, 2000. — С. 61).

суміш: ні юдаїзм, ні християнство, а обрядова заміна віри в живого Бога мертвими ділами»[202].

Начальникова дочка і кровоточива жінка

18. Коли Він їм казав це, приступив один начальник і, вклонившися, мовить Йому: Дочка моя щойно померла**. Прийди, поклади на неї руку, і вона житиме. 19. Підвівсь Ісус і пішов за ним з учнями. 20. І от одна жінка, що дванадцять років нездужала на кровотечу, приступила ззаду й доторкнулась до краю його одежі. 21. Казала бо сама до себе: «Як тільки доторкнуся до краю його одежі, видужаю». 22. Ісус, обернувшись, побачив її і каже: Дерзай, дочко! Віра твоя спасла тебе. І видужала жінка тієї ж години. 23. Коли Ісус прибув до дому начальника й побачив там сопільників і схвильовану юрбу, сказав: Уступіться, бо дівчинка не вмерла, а спить. І насміхалися з Нього. 25. Як же випроваджено людей, Він увійшов, узяв її за руку, і дівчинка встала. 26. Чутка про це розійшлась по всій тій країні.**

● 18. «Щойно померла» — має бути «при смерті» (Мк 5.23, Лк 8.42). ● 22. Хрестос підтримав ініціативу жінки, яка намірилася випробувати можливості своєї віри. «*Віра твоя спасла тебе*» — Ісус підкреслює, що не Він ізцілив жінку, але вона сама це здійснила силою своєї віри. Найбільша радість для Ісуса — коли люди йдуть Його шляхом і пробуджують у собі боголюдські можливості. ● 23. Протягом кількох днів після смерті людська психіка (душа) ще є живою (див. 2.10.3. «Воскресіння живих і «воскресіння мертвих»»).

Два сліпці

27. І як Ісус відходив звідти, слідом за ним пішли два сліпці, кричачи: Помилуй нас, сину Давидів! 28. І коли він увійшов до хати, сліпці приступили до нього, і він спитав їх: Чи віруєте, що я можу це зробити? Так, Господи! — вони йому кажуть. 29. Тоді він доторкнувся до їхніх очей, кажучи: Нехай вам станеться за вашою вірою! 30. І відкрились їхні очі. Ісус суворо наказав їм: Глядіть, щоб ніхто не знав про це. 31. Та вони, вийшовши, розголосили про нього чутку по всій країні.

● Вставка у формі скороченого і спотвореного переказу Мк 10.46—52.

Німий біснуватий

32. Як вони виходили, привели до Нього німого, що був біснуватий. 33. Коли ж він вигнав біса, німий почав говорити, і люди дивувалися, кажучи: Ніколи чогось такого не видано в Ізраїлі. 34. Фарисеї ж говорили: Він виганяє бісів князем бісівським!

● Неточний переказ Мт 12.22—32 і Мк 3.20—30.

---

[202] *Pettingill W. L.* Simple Studies in Matthew, p.111 (цит. за *Макдональд У.,* с. 61).

Милосердя над вівцями без пастуха

35. Ісус обходив усі міста і села, навчаючи в їхніх громадах, проповідуючи Євангеліє царства **та вигоюючи всяку хворобу й недугу. 36. Він, бачачи натовпи народу, милосердився над ними, бо вони були стомлені і прибиті, немов вівці, що пастуха не мають. 37. Тоді Він каже своїм учням: Жнива великі, та робітників мало. 38. Просіть, отже, господаря жнив, щоб вислав робітників на свої жнива.**

● 35. Євангеліє, або Євангеліє Царства Божого — це добра звістка про можливість боголюдського преображення людини за прикладом Хреста. «Євангеліє царства» — це юдохрістиянська вигадка. ● 38. Ісус закликав учнів молитися разом з Ним до Творця, щоб допоміг відібрати 12 апостолів — організаційну основу Хрестової церкви: «*Тими днями Він вийшов на гору молитись і провів усю ніч у молитві до Бога. А як настав день, покликав своїх учнів і вибрав з них дванадцятьох, яких назвав апостолами*» (Лк 6.12-13).

Дванадцять апостолів

10 1. Прикликавши своїх дванадцять учнів, Ісус дав їм владу над нечистими духами, щоб їх виганяли і лікували всяку хворобу й усяку неміч. 2. Ось імена дванадцятьох апостолів: перший Симон, прозваний Петром, і Андрій, брат його; Яків, син Заведея, та Іван, брат його; 3. Филип та Вартоломей; Тома й Матвій, митар; Яків, син Алфея, і Тадей; 4. Симон Кананій та Юда Іскаріотський, що зрадив його.

● 1. Продовження речення 9.38. Через стрімке зростання маси людей, які жадали зцілень і Слова Божого, Хрестос створив організаційну структуру: Учитель — три найближчі і найсильніші апостоли (Іван, Петро, Яків) — три трійки решти апостолів — інші учні — прихильники і симпатики. ● 1. Апостоли («посланці», «повноважні представники») вже пройшли достатню підготовку, навчилися входити у стан Царства Божого і могли змінювати світ силою своєї віри, а також володіли мистецтвом пробудження віри (вищого прояву волі) в інших людей. «*Учням на той час було, вірогідно, років по двадцять*»[203]. ● Призначення апостолів і різка активізації Ісусом проповідницької діяльності відбулися відразу ж після того, як було ув'язнено Івана Предтечу (Мт 4.12). ● 3. Вартоломей, тобто «син Толомея» (Толомейович), мав справжнє ім'я Натанаїл. Про це повідомляє лише апостол Іван, оскільки ім'я Натанаїл, вірогідно, вживалося лише всередині апостольського гуртка (Ів 21.2).

[203] *Макдональд У.* Библейские комментарии для христиан. Новый завет. — С. 64.

Ісус, висилаючи апостолів, наказує їм

5. Оцих дванадцятьох Ісус вислав і наказав їм: У дорогу до народу не пускайтесь і в самарійське місто не заходьте. 6. Ідіть радше до погиблих овець дому Ізраїлю. **7. Ідіть, проповідуйте, кажучи, що Царство Боже близько. 8. Оздоровляйте недужих, воскрешайте мертвих, очищайте прокажених, бісів виганяйте. Даром ви взяли — даром давайте. 9. Не беріть ні золота, ні срібла, ні дрібних грошей у череси ваші. 10. Ні торби на дорогу, ні двох одежин, ні взуття,** ні палиці, **бо робітник вартий утримання свого. 11. Як зайдете в яке місто чи село, спитайте, хто в ньому достойний, і там пробувайте, поки не вийдете. 12. Входячи ж у дім, вітайте його, кажучи: мир дому цьому! 13. І як той дім достойний, нехай ваш мир зійде на нього; а як недостойний, нехай ваш мир до вас вернеться. 14. Як хто вас не прийме й не послухає ваших слів, то ви, виходячи з дому чи з міста, обтрусіть порох із ніг ваших.** 15. Істинно кажу вам: легше буде судного дня землі содомській і гоморській, ніж місту тому.

● 5—6. «У дорогу до народу не пускайтесь...» — вставка, відсутня у Мк 6.7 і Лк 9.1. ● 8. Хрестос навчив апостолів робити багато з того, що вмів робити сам, навіть воскрешати померлих. Здійснення чудес було наочною демонстрацією можливостей людей, які осягнули стан Царства Божого. ● 9—10. Це потрібно було для того, щоб апостоли відчули свободу, самодостатність і небесну підтримку, яку забезпечував їм Хрестос. Після Його відходу ситуація радикально змінюється: «*Тепер же, хто має гаманець, нехай візьме ще й торбу; хто ж не має, хай продасть свою одежу і купить меч*» (Лк 22.35—36). ● 10. «Ні палиці» — вставка, яка не відповідає наступному поясненню «бо робітник вартий утримання свого»: за свою роботу апостоли мали отримувати винагороду від людей у вигляді їжі, одягу, взуття і всього іншого, потрібного для життя. Палиця ж потрібна для полегшення руху по пересіченій місцевості, окрім того, вона традиційно вважається символом духовної, брахманської влади (натомість символом кшатріївської влади є меч). У сучасній християнській церкві символом духовної влади служить єпископський жезл. Порівняйте Мк 6.8: «*І наказав їм, щоб нічого не брали на дорогу, крім самої палиці — ні хліба, ні торбини, ні мідяків у черес*». ● 11. «*Достойний*» — гостинна людина, відкрита до сприйняття Доброї Новини. ● 14. «Обтрусити порох з ніг» — не мати нічого з ними спільного, не бути їм ні в чому зобов’язаним. ● 15. Неприховане залякування: прояв юдейських уявлень про жорстоку помсту всім «невірним» у день «страшного суду» (індикатор фальсифікації №3).

Будуть переслідувати вас

16. Оце я посилаю вас, немов овець поміж вовків. Будьте, отже, мудрі, як змії, і прості, як голубки. 17. Стережіться людей, бо вони видадуть вас синедріонам і бичуватимуть вас по своїх синагогах. 18. Волочитимуть вас і до правителів, і до царів за мене, щоб свідчити перед ними й поганами. 19. І коли видадуть вас, не журіться, як або що вам говорити; вам буде дано на той час, що маєте говорити; 20. не ви бо будете говорити, а Дух Отця вашого в вас говоритиме. 21. Брат видасть на смерть брата й батько дитину; діти повстануть на батьків і будуть їх убивати. 22. Вас ненавидітимуть усі за моє ім'я, але хто витримає до кінця, той спасеться. 23. А як будуть вас переслідувати в тому місті, тікайте в інше. Істинно кажу вам: не встигнете обійти міст ізраїльських, як прийде син людський. 24. Учень не є понад учителя, ні слуга понад пана свого. 25. Досить для учня, коли стане, як його вчитель, а слуга — як його пан. Коли господаря назвали Вельзевулом, то скільки більше — його домашніх.

● 16—25. Вставка подібно до Лк 12.2—12. Насправді ця апостольська місія (Мт 10.7) пройшла цілком успішно і ніхто з апостолів не постраждав. ● 16. «Мудрі як змії» — насправді зміями Іван Предтеча і Ісус називали фарисеїв (Мт 3.7, 23.33). «Прості як голубки» — апостоли, які вміли воскрешати померлих і керувати стихіями, зовсім не нагадували беззахисних голубок. ● 21—22. Програмуюча на ненависть вставка, яка цілком відповідає юдейським уявленням про те, що народи будуть ненавидіти і переслідувати «обраний народ», тобто юдеїв (див. також Мк 13.12). Прототипом вставки є фрагмент з Ісаї: «*І будуть воювати брат проти брата, і кожен із ближнім своїм...*» (Іс 19.2). Фраза «*вас ненавидітимуть усі за Моє ім'я*» вочевидь не може стосуватися справжніх хрестиян, оскільки вони несуть світло і любов, тож викликають ненависть лише у «дітей диявола» (Ів 8.44). ● 23. «*Не встигнете обійти міст ізраїльських...*» — юдохрістиянські уявлення про швидкий прихід Месії і відновлення ним імперії Давида.

Не бійтеся тих, що вбивають тіло

26. Тож ви їх не лякайтесь. Нема нічого схованого, що не виявиться; нічого тайного, що не стане знаним. 27. Що вам кажу в темноті, кажіть при світлі; і що чуєте на вухо, звіщайте з покрівель. 28. Не бійтеся тих, що вбивають тіло, душі ж убити не можуть, бійтесь радше того, хто може погубити душу й тіло в пеклі. 29. Хіба не за шага продається пара горобців? Проте ні один із них не впаде на землю без волі Отця вашого. 30. У вас все волосся на голові пораховано. 31. Не бійтесь, отже: ви вартніші за багатьох горобців. 32. Кожний, отже, хто визнає мене перед людьми, того і я визнаю перед моїм Отцем небесним. 33. А хто мене зречеться перед людьми, того й я зречусь перед Отцем моїм небесним.

● Продовження вставки подібно до Лк 12.2—12.

Не мир, а меч

34. Не думайте, що я прийшов принести мир на землю. Не мир прийшов я принести на землю, а меч. 35. Я прийшов розлучити чоловіка від його батька, дочку від її матері і невістку від її свекрухи. 36. І ворогами чоловіка будуть його домашні.

● Продовження вставки на основі вставки з Лк 12.49—53.

Обіцяні нагороди

37. Хто любить батька або матір більше, ніж мене, той мене недостойний. І хто любить сина або дочку більше, ніж мене, той мене недостойний. 38. Хто не бере свого тавра й не йде слідом за мною, той мене недостойний. 39. Хто знайшов своє життя, той його погубить; а хто своє життя погубить задля мене, той його найде. 40. Хто вас приймає, той Мене приймає; хто ж Мене приймає, той приймає того, хто Мене послав. 41. Хто приймає пророка, тому що він пророк, той одержить пророчу нагороду, і хто приймає праведного, тому що він праведний, той одержить праведничу нагороду. 42. Хто напоїть, як учня, одного з цих малих тільки кухликом холодної води, істинно кажу вам, той не втратить своєї нагороди.

● 37—38. Продовження вставки, скомпільованої на основі Лк 14.26—27. «Хто не бере свого тавра...» — в гелленському оригіналі вживається слово «σταυρὸς» («ставрос»), яке позначає Т-подібну конструкцію з дерева, тобто палю з поперечною перекладиною нагорі. В основі цього слова лежить корінь *тавр-*тур (бик), оскільки буква Т (тау) нагадує голову бика з рогами. Тому-то Т-подібні опори для мостів називаються «биками», звідси ж у металопрокаті такі терміни, як «тавр» (Т-подібний профіль) і «двотавр». За часів Римської імперії на ставросах розпинали злочинців, прирікаючи їх на повільну смерть у важких муках від палючого сонця, нестерпної пози, хижих птахів і комах. Верхня планка ставроса потрібна була для того, щоб прив’язати або прибити до неї людину, аби її тіло не сповзало вниз. Переклад слова «ставрос» як «хрест» є пізнішим непорозумінням, так само як і те, що неуки пояснюють ім’я Хрестос розп’яттям Ісуса «на хресті». Додамо, що так само некоректним є вираз «хрест тау» або «Т-подібний хрест», адже хрест — це завжди перехрещення відрізків прямої, а в знаку Т жодного перехрещення немає. ● 39. Продовження вставки на основі Мк 8.35, Лк 9.24, Ів 12.25. ● 40. «Філонівська» вставка (див. Ів 1). ● 41—42. Вставка, подібна до вставки Мк 9.41.

Посланці від Івана Предтечі

11 1. Коли Ісус скінчив навчати дванадцятьох своїх учнів, пішов звідти навчати і проповідувати по їхніх містах. 2. Почувши у в’язниці про діла Хрестові, Іван через своїх учнів послав спитати Його: 3. Ти єси той, що має прийти, чи іншого маємо чекати? 4. У відповідь на це Ісус сказав їм: Ідіть і сповістіть Івана про те, що чуєте й бачите: 5. сліпі бачать і криві ходять, прокажені очищуються і глухі чують; мертві воскресають і вбогим проповідується Добра Новина. 6. Щасливий, хто через Мене не потрапить у пастку.

● 1. Відіславши апостолів з проповіддю, Ісус з іншими учнями пішов проповідувати по Галілеї. ● 6. «*Не потрапить у пастку*» (μὴ σκανδαλισθῇ) — вірно зрозуміє те, що відбувається, не буде

бездіяльним. Щасливий той, хто не впаде в стан ейфорії і розслаблення, вирішивши, що вже настало Царство Боже і більше нічого не треба робити, бо Хрестос всіх оздоровить, навчить і нагодує. Насправді боротьба лише починається.

Як здобувається Царство Боже

7. Тоді, як ті відходили, Ісус почав говорити людям про Івана: На що ви вийшли дивитися в пустиню? На тростину, яку колише вітер? 8. На що ви вийшли дивитись? На чоловіка, одягненого в м'яку одежу? Таж ті, що носять м'яку одежу, сидять у царських палатах. 9. Чого ж тоді ви вийшли? Бачити пророка? Так, кажу вам, і більше як пророка. 10. Це той, про якого написано: Ось я посилаю мого вісника перед тобою, що приготує тобі дорогу перед тобою. 11. Істинно кажу вам, що між народженими від жінок не було більшого від Івана Хрестителя; однак найменший у царстві небеснім більший від нього. 12. Від часів Івана Хрестителя і понині **Царство Боже здобувається силою; і ті, що вживають силу, схоплюють його.** 13. Усі бо пророки й закон пророкували до Івана. 14. І коли хочете знати, він — Ілліяху, що має прийти. 15. Хто має вуха, нехай слухає.

● Майже суцільна юдохрістиянська вставка, суперечлива і незрозуміла (індикатор фальсифікації № 4), що відбиває юдейські уявлення про повернення на землю Ілліяху — стародавнього пророка, начебто взятого на небо в земному тілі. Згідно з цієї вставкою, Іван Предтеча — це Ілліяху, що повернувся на землю. ● 10. Ця фраза належить пророку Малахії (3.1), проте наведена зі спотворенням — замість слова «тобою» повинно бути «мною». Ця ж неточна цитата вставлена в Мк 1.2 і Лк 7.27. Зрозуміло, що Святе Письмо не може містити помилок, на відміну від пізніших вставок. ● 12. Ісусова фраза «*Царство Боже здобувається силою; і ті, що вживають силу, схоплюють його*» є продовженням попереднього речення (11.6). Її зміст: боголюдський стан людини та суспільства (Царство Боже) не приходить сам собою — щоб його осягнути («схопити», «вловити»), необхідні концентровані вольові зусилля.

Притча про химерних дітей

16. До кого б мені прирівняти покоління це? Воно подібне до дітей, що сидять на майданах та кличуть до інших, 17. кажучи: грали ми вам на сопілці, та ви не танцювали; співали ми вам жалобної, та ви не били себе в груди. 18. Прийшов бо був Іван, що не їв, не пив, і вони кажуть: він біса має. 19. Прийшов Син людський, що їсть і п'є, і вони кажуть: оцей чоловік ненажера й п'яниця, приятель митарів і грішників! І виправдалась мудрість власними ділами.

● Вставка, не пов'язана з попереднім викладом. До того ж вона суперечить настроям людей того часу, адже Іван користувався надзвичайно великим авторитетом у народі, ще більшим авторитетом користувався Ісус. Проти Івана та Ісуса виступали лише фарисеї та інша юдейська старшина, проте їх не можна порівняти з дітьми — їхні нападки були викликані не дитячою наївністю і вередливістю, а духовною темнотою і злобністю, через що Ісус їх називав спадкоємцями диявола (Ів 8.44).

Горе містам, що не покаялися

20. Тоді Ісус почав докоряти тим містам, у яких відбулося найбільше його чуд, за те, що не покаялись: 21. Горе тобі, Хоразине! Горе тобі, Витсаїдо! Бо якби чуда, що в вас відбулися, сталися в Тирі й Сидоні, вони б давно покаялись у волосяниці та в попелі. 22. Тому кажу вам: Тирові й Сидонові судного дня легше буде, ніж вам. 23. Та й ти, Капернауме, чи хочеш піднестися до небес? Аж до аду зійдеш! Бо якби чуда, які відбулися в тобі, сталися в Содомі, вона стояла б і досі. 24. Тому кажу вам: землі содомській легше буде судного дня, ніж тобі.

● Вставка цілком у дусі юдейських погроз і проклять (індикатор фальсифікації № 3) з елементами юдейської міфології. Цікаво, що тут засуджуються міста Галілеї і Фінікії, які, на думку фальсифікатора, є ще гіршими, чим юдейський Содом.

Таїнство Отця і Сина

25. Відтак, продовжуючи, Ісус заговорив: Я восхваляю тебе, Отче, Господи небес й землі, що затаїв єси це від мудрих та розумних і відкрив це немовлятам. 26. Так, Отче, бо так Тобі було до вподоби. 27. Все передане Мені моїм Отцем, і ніхто не знає Сина, крім Отця, і Отця ніхто не знає, крім Сина, та кому Син схоче відкрити. 28. Прийдіть до мене всі втомлені й обтяжені, і я облегшу вас. 29. Візьміть моє ярмо на себе й навчіться від мене, бо я лагідний і сумирний серцем, і найдете полегшу душам вашим. 30. Ярмо бо моє зручне й тягар мій легкий.

● 25—27. Вирвана з контексту вставка на основі вчення Філона Юдея про посередника між Творцем і людиною (див. коментар до Ів 1.1—18). ● 28—30. Вставка, логічно не прив’язана до попереднього речення.

Син людський — Господь і суботи

12 **1. Того часу Ісус проходив ланами в суботу. Учні ж його, зголоднілі, стали рвати колоски і їсти. 2. Побачили це фарисеї і кажуть до Нього: Он твої учні роблять те, чого не можна робити в суботу. 3. Він відповів їм:** Хіба ви не читали, що зробив Давид, як зголоднів був він і ті, що були з ним? 4. Як він увійшов у дім Божий і їв хліби предложення, яких, за винятком самих священиків, не можна було їсти ні йому, ні тим, що з ним були. 5. Або хіба ви не читали в законі, як священики в суботу порушують у храмі суботу й не мають провини? 6. А я кажу вам, що тут більше, ніж храм. 7. Якби ви зрозуміли, що значить: я милосердя хочу, а не жертви, — ви безвинних не осуджували б. **8**. Бо **Син людський — Господь і суботи.**

● Фарисеї з Єрусалима постійно стежили за Ісусом. ● 1. Семиденним тижнем користувалися ще шумери (сумери, самари) і, пізніше, вавилоняни. Межиріччя Тігра і Євфрата, де й виникли Сумер та Вавилон, було заселене у другій половині 6 тис. до н. е. вихідцями з Північного Надчорномор’я — прабатьківщини індоєвропейців. Календарна система з 7-денним тижнем (а також сумерським 12-місячним роком) була народжена у Північному Надчорномор’ї — на батьківщині Гіперборійської (Арійської) традиції, тобто системи високих знань божественного походження. Згідно з цією традицією, у

Межиріччі, Середземномор’ї і цілій Європі кожний день тижня був присвячений певній планеті. Найсприятливішим днем для започаткування і освячення нових справ, особливо духовних та інтелектуально містких, вважався перший день — День Сонця (День Господній, неділя)[204]. У той же час найменш сприятливим, нещасним для початку нових справ був останній день — субота (День Сатурна), тому вважалося, що в цей день не варто виявляти творчу активність, оскільки все одно нічого вартісного не вийде[205]. Це була головна причина, чому в суботу вважалося за краще спокійно доробити незавершені справи, але не здійснювати складної, творчої роботи. Так от: **день, який у арійців вважався найнесприятливішим для творчої праці, фарисеї перетворили на «святий день», найсприятливіший для спілкування з їхнім богом.** Більше того, будучи лицемірами і святошами, за що їх картав Хрестос, фарисеї заборонили у цей день взагалі будь-яку, навіть рутинну, роботу, навигадувавши купу штучних обмежень та ритуалів. Цей факт вказує на те, що **найсуттєвішою рисою фарисеїв була відсутність творчого начала і ворожість до нього.** Заперечення творчості — це те найголовніше, що робить людину ворогом Творця і наближає її до диявола, який відсутність у себе творчості підмінює імітацією, брехнею, пародіюванням, механічною комбінаторикою. Натомість творча, арійська людина прагне уподібнюватися Богу-Творцю, звідси звичай започатковувати нові справи у День Господній — День Непереможного Сонця. ● 3—4. Безглузда вставка: розповідь про Давида, який їв жертовний хліб, не має жодного стосунку до суботи. ● 5—7. Юдохрістиянська вставка, відсутня в інших євангелістів. Нелогічним є порівняння проходження полем зі священодійством у храмі. І вже зовсім недоречна цитата з книги пророка Осії «*я милосердя хочу, а не жертви*» (див. коментар до Мт 9.13). Плутаність мови і багатослівність, що абсолютно невластиво для Ісуса, є індикатором фальсифікації № 4. ● 8. Див. також Лк 6.5, Мк 2.28.

Оздоровлення сухорукого

9. Звідти пішов Ісус до їхньої громади. 10. А був там чоловік з сухою рукою. І вони, щоб обвинуватити Його, спитали, кажучи: Чи можна зціляти в суботу? 11. Він

---

[204] В українців, як і в інших європейських народів, тиждень починається з неділі, після якої слідують понеділок («день після неділі»), вівторок (другий), середа (середина тижня), четвер (четвертий), п’ятниця (п’ятий) і субота (шостий).

[205] Українці вважали, що «*усяка справа, розпочата в суботу, тягтиметься довго, та й не відомо, чи закінчиться успішно. Проминальні дні, коли вшановували предків, також випадали на суботу*» (*Завадська В., Музиченко Я., Таланчук О., Шалак О.* 100 найвідоміших образів української міфології. — К.: Орфей, 2002. — 448 с., с. 107).

сказав до них: 12. Чи є який між вами, що, маючи одну вівцю, не візьме її і не витягне, коли вона впаде в суботу в яму? А скільки ж чоловік над вівцю вартніший! Тим-то і в суботу можна добро чинити. 13. Тоді сказав до чоловіка: Простягни твою руку! Простягнув той, і вона стала здорова, як і друга. 14. А фарисеї вийшли звідти й прийняли рішення проти Нього, щоб Його погубити.

● Подібний опис дають Марко (3.1) і Лука (6.6). ● 9. Йдеться про місцеву галілейську громаду (див.: 2.14.3. «Чи були «східні мандри»?») . ● 10. «*І вони...*» — йдеться про тих самих фарисеїв, які перед цим дорікали Ісусу, див. Мт 12.2. ● 14. Єрусалимські фарисеї постановили знищити Ісуса. Їхня рішучість пояснюється тим, що вони мали чітку інструкцію, описану в книзі «Второзаконня» (13.2-6): «Якщо постане серед тебе пророк або сновидець, і дасть тобі ознаку або чудо, і збудеться та ознака й те чудо, що сказав він тобі, до того говорячи: Ходімо ж за іншими богами, яких ти не знав, і будемо їм служити, 4 то не слухайся слів того пророка або того сновидця, бо цим Господь, Бог ваш, випробовує вас, щоб пізнати, чи ви любите Господа, Бога вашого, усім своїм серцем і всією своєю душею... А пророк той або той сновидець нехай буде забитий, бо намовляв на відступство від Господа, Бога вашого..., і вигубиш зло з-посеред себе». Порадившись між собою (14), вони прийшли до висновку, що Ісус і є тим пророком, вбивства якого вимагає їхній закон. Розуміючи серйозність загрози, Ісус відразу ж пішов з того поселення. Див. також коментар до Мк 3.4.

Пророцтво про слугу Господнього

15. Довідавшись про це, Ісус пішов геть звідти. Слідом за Ним пішла сила народу: він оздоровив їх усіх, 16. але суворо наказав їм Його не виявляти, 17. щоб збулося сказане Ісаєю пророком: 18. Ось мій слуга, якого я вибрав, улюблений мій, якого моя душа вподобала собі. Я покладу на нього духа мого, і він звіщатиме поганам правосуддя. 19. Він не буде ні змагатися, ні кричати, і голосу його ніхто не буде чути на майданах. 20. Він надломаної очеретини не доломить, і тліючого ґнота не загасить, аж поки не доведе право до перемоги. 21. На його ім'я будуть надіятись погани.

● 16. З паралельного місця Мк 3.12 зрозуміло, що йдеться про наказ злим духам не виявляти Його як Сина Божого. ● 17-21. Очевидна вставка з Ісаї (42.1-4): «*Ось раб мій, якого я тримаю за руку...*», яка до Хреста не має жодного відношення (про пророка Ісайю див. коментар до Мт 8.17). Справді, як фразу «*голосу його ніхто не буде чути на майданах*» можна чіпляти до того, хто протягом тривалого часу навчав багатотисячні натовпи? Або фразу «*він надломаної очеретини не доломить і тліючого ґнота не загасить*» до того, хто демонстративно і жорстко вигнав з Єрусалимського храму юдейських торговців та мінял, замахнувшись на «найсвятіше» — юдейський бізнес?

Богохульство фарисеїв

22. Тоді привели до Нього біснуватого: сліпого та німого, і Він зцілив його, так що німий і говорив, і бачив. 23. І здивувалися всі люди й говорили: Чи не є часом цей син Давида? **24. А фарисеї,** почувши це, **сказали: Отой не інакше виганяє бісів, як тільки Вельзевулом, князем бісівським. 25. Знаючи думки їхні, Ісус сказав їм: Кожне царство, розділене в собі, запустіє, і кожне місто чи дім, розділені в собі самому, не встоїться. 26. І коли сатана сатану виганяє, то він розділений у собі самому, як же тоді вдержиться його царство?** 27. І коли я виганяю бісів Вельзевулом, сини ваші ким виганяють? Тому то вони будуть вашими суддями. 28. Коли ж я духом Божим виганяю бісів, досягло вас царство Боже. 29. Або як може хто увійти в дім сильного й розграбити його майно, й якщо він перше не зв'яже сильного, і тоді дім його розграбить? **30. Хто не зо Мною, той проти Мене, і хто зо Мною не збирає, той розкидає. 31. Тому кажу вам: усякий гріх, уcяка хула проститься людям; але хула на Духа не проститься. 32. І коли хто скаже слово проти Сина людського, проститься йому. Коли ж хто скаже проти Святого Духа, йому не проститься ні на цьому світі, ні на тому.**

● 23. Події відбуваються в Галілеї, в Капернаумі, вірогідно, в Ісусовому домі, куди він запросив своїх учнів, з яких переважна більшість належала до народу галілеян. Тою неймовірно, щоб «усі люди говорили» про Ісуса як можливого сина Давида, оскільки такого роду уявлення були поширеними лише серед юдеїв. ● 26. Хрестос і Сатана — протилежні і непримиренні сили, між якими не може бути жодного співробітництва. ● 27—29. Туманна вставка, що викликає у дослідників величезну кількість суперечливих тлумачень. Речення 27 ставить на один щабель чудеса Хреста і юдейських заклинателів духів, які, начебто, будуть суддями фарисеїв. З нього випливає, начебто вигнання бісів є досягненням Царства Божого, а це не так. І вже зовсім недоречним є приклад з пограбуванням будинку. ● 30. Продовження речення 26 про рішуче розділення між Хрестом і Сатаною. Проміжних варіантів не існує: хто не «збирає» (будує, творить) з Хрестом, той «розкидає» (знищує, руйнує) разом із Сатаною. ● 31. Дар зцілення — це дар Святого Духа. Той, хто заперечує цей дар — зневажає Святого Духа, що є найбільшим гріхом. Завдяки всепроникаючому Святому Духу стає можливим гармонійний зв'язок між божественним і земним, тому зневага до Нього унеможливлює досягнення людиною своєї головної мети — стану Царства Божого.

З повноти серця уста промовляють

33. Виплекаєте добре дерево, то й плід його буде добрий; а посадите погане дерево, то й плід його буде

поганий. Бо дерево пізнається з плоду. 34. Гадючий роде, як можете говорити слова добрі, бувши злими? З повноти бо серця уста промовляють. 35. Добра людина з доброго скарбу добро виносить, лиха ж з лихого скарбу лихе виносить. 36. Кажу бо вам: за кожне пусте слово, яке скажуть люди, дадуть відповідь судного дня за нього. 37. Бо за словами твоїми будеш засуджений.

● 33. Пояснення причини, чому фарисеї говорили проти Святого Духа: тому, що є духовно темною спільнотою, мають «злий скарб», тобто є втіленням злих духовних сутностей (порівняйте з повчанням про скарби, що збираються на небі — Мт 6.19—21). Бо якою є духовна сутність у невидимому світі, таке й мислення її у земному світі. ● 36—37. Попередження фарисеям, що насмілилися на слова диявольської зневаги Хреста і Святого Духа, і водночас повчання для нових аріїв. Слово — це вчинок, оскільки воно змінює наш світ в добру чи злу сторону. Будь відповідальним, стеж за своїми словами! Кожне твоє пусте слово може стати останньою краплею, від якої залежатиме твоя доля — небесна і земна. «Судний день» — момент після земної смерті, коли духовна сутність людини звільняється від фізичної оболонки і прямує у той простір духовного світу, який відповідає її стану (якості). Ця якість духу визначається попередніми земними ділами, словами і думками людини.

Фарисеї вимагають знаку

38. Тоді деякі з учених та **фарисеїв озвались до Нього: Учителю, ми хочемо побачити знак від тебе. 39. Він у відповідь сказав їм: Лукаве кодло і перелюбне вимагає знаку, та знаку не буде йому дано,** як тільки знак пророка Йони. 40. Як Йона був у нутрі кита три дні й три ночі, так буде Син людський у лоні землі три дні й три ночі. 41. Люди ніневійські стануть на суді з цим родом і його засудять, бо вони покаялися на проповідь Йони, а тут — більше ніж Йона. 42. Цариця півдня стане на суді з цим родом і його засудить, бо вона прибула з кінця світу, щоб побачити мудрість Соломона, а тут — більше від Соломона.

● «Учених» — вставка, див. 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники». Лукавим кодлом Ісус називав виключно фарисеїв, те ж саме робив Іван Предтеча (Мт 3.7). ● 38. Фарисеї, почувши такі сильні і справедливі звинувачення на свою адресу щодо образи Ісуса і Святого Духа (Мт 12.24), намагаються виправдатися, мовляв, ми таке сказали, бо у нас немає чітких гарантій (знаку), що ти від Бога. ● 39. «Як тільки знак пророка Йони» — вставка, якої немає в описі подібної ситуації в Мк 8.12. Ісус знає, що справа не в знаках (їх було зроблено більше ніж достатньо), а в духовній темноті і злобі фарисеїв. Таких людей немає сенсу переконувати — вони вважають, що уже «все пізнали», тож більше не хочуть нічого чути. ● 40—42. Вставка з поясненням для всіх, хто не

знайомий з міфом про пророка Йону, а також власні думки фальсифікатора про царицю півдня і Соломона.

Коли нечистий дух вертається

43. Коли нечистий дух вийде з чоловіка, блукає по місцях безводних, шукаючи спочинку, та не находить. 44. Тоді каже: вернусь у дім свій, звідки я вийшов. Приходить і находить його порожнім, виметеним та прибраним. 45. Тоді він іде, бере з собою сім інших духів, гірших від себе, і вони входять і оселяються там, і останнє того чоловіка буде гірше, ніж перше. Так буде і з цим лукавим родом.

● Продовження попередньої вставки, заплутаної і не пов'язаної з попереднім текстом.

Ісусова родина

46. Коли Він промовляв ще до народу, мати його та брати стояли надворі, бажаючи з Ним говорити. 47. Каже один до Нього: Он твоя мати і твої брати стоять надворі, бажаючи говорити з Тобою. 48. Він відповів тому, що говорив до Нього: Хто моя мати і хто мої брати? 49. І, вказавши рукою на своїх учнів, мовив: Ось моя мати й мої брати! 50. Бо хто чинить волю мого Отця, що на небі**, той мій брат, сестра і мати.**

● 46. Євангеліє згадує про двох троюродних братів Ісуса — Йосипа і Якова (якого називали «Молодшим», щоб відрізняти від апостола Якова, сина Алфея), які були синами двоюрідної сестри Діви Марії — Марії Клеопової, тобто дружини Клеопи (гелленське ім'я *Клеопас* означає «знаменитий»). ● 46. «*Бажаючи з Ним говорити*» — насправді вони хотіли, щоб Ісус пообідав і трішки перепочив, див. Мк 3.20—21. Вони вже перед тим кликали Ісуса, проте якраз тоді до Нього привели сліпово і німого біснуватого, якого Він оздоровив. ● 49—50. Здавалося б, буденний життєвий епізод Ісус миттєво перетворює на завершальний акорд своєї проповіді-повчання про Боже і диявольське. Головною ознакою нової спільноти є життя в єдності з Творцем та з власною божественною природою. Саме цією думкою Ісус невимушено завершив проповідь (тут закінчується розділ євангелія, причому однаково у Матвія і Марка). Таким чином, як тільки Він почув про бажання Діви Марії бачити Його, так відразу ж перервав своє спілкування зі слухачами. Термінове завершення свого повчання Ісус зробив у формі найглибшої поваги до слухачів. ● 50. Замість «волю мого Отця, що на небі», має бути «волю Божу» — так, як у Мк 3.35, див. також Лк 8.21. Це т. зв. «філонівська» вставка, здійснена в рамках вчення Філона Юдея (див. коментар до Ів 1). Ісус говорив людям про нашого спільного небесного Батька, не наголошуючи на своїх виняткових відносинах з Ним. Натомість, згідно з концепцією Філона Юдея, Логос є особливим, унікальним творінням Отця, і вони перебувають між собою в унікальних стосунках, неможливих для людей.

Цей «філонівський слід» вказує на те, що нашпигований вставками юдохрістиянський варіант усіх чотирьох євангелій був остаточно відредагований фальсифікатором, який мав перед собою «Євангеліє від Івана», вже перероблене Філоном Юдеєм (або його учнем, що менш вірогідно — надто відповідальна справа, щоб її доручати послідовникам).

Притча про сіяча

13 **1. Того дня Ісус вийшов з дому і сів край моря. 2. І зібралася коло Нього така сила народу, що Він увійшов у човен і сів у ньому, а ввесь народ стояв на березі. 3. Він повчав їх багато у притчах, кажучи: Вийшов сіяч сіяти. 4. І коли він сіяв, деяке впало край дороги, і прилетіло птаство і видзьобало його. 5. Інше впало на кам'янистий ґрунт, де не було багато землі, і зараз же проросло, бо земля була неглибока. 6. Як зійшло сонце, воно вигоріло, а що не мало коріння, усохло. 7. Інше впало між тернину, і вибуяла тернина й заглушила його. 8. Інше впало на добру землю і вродило одне в сто разів, друге в шістдесят, а інше в тридцять. 9. Хто має вуха, нехай слухає.**

● Мк 4.1—9, Лк 8.4—8. ● 1—2. За тихої безвітряної погоди над дзеркалом води дуже добре поширюється звук. ● 9. Попередження, що йдеться про приховану мудрість.

«Чому у притчах говориш?»

10. І приступили його учні й сказали до Нього: Чому Ти у притчах говориш до них? 11. Він у відповідь сказав їм: Тому, що вам дано знати тайни Царства Божого, а тим не дано. 12. Бо хто має, тому дасться, і він надто буде мати; а в того, хто не має, візьмуть і те, що має. **13. Через це у притчах до них говорю, тому що дивлячись, не бачать і, слухаючи, не чують і не розуміють.** 14. На них збувається пророцтво Ісаї, що каже: Слухом почуєте, та не зрозумієте, і, дивлячись, не побачите, 15. бо серце в цього народу затверділо. Вони на вуха тяжко чують і заплющили свої очі, щоб не бачити очима, і вухами не чути, і не зрозуміти серцем, та не навернутись, щоб я зцілив їх. **16. Ваші ж очі щасливі, бо бачать; та й ваші вуха, бо чують.** 17. Істинно кажу вам: багато пророків і праведних хотіли бачити, що ви бачите, і не бачили, і чути, що ви чуєте, і не чули.

● Мк 4.10—20, Лк 8.9—15. ● 11. Здатність сприйняти тайни Царства Божого залежить від духовного розвитку людини і наявності у неї вірної світоглядної моделі. Ісус дає людям знання у тій формі, в якій вони здатні його сприйняти: духовно зрілим — «хліб» (тверда їжа), духовно незрілим — «молоко» (їжа немовлят). ● 12. Фрагмент вставки з Мт 25.29. ● 13. Бо кожна людина сприймає нові знання в міру свого розвитку. Якщо простим людям давати знання «в чистому вигляді», то вони все одно їх не зрозуміють, так, ніби вони не бачать і не

чують. ● 14—15. Юдейська вставка (Іс 6.9—13), неначе на народ накладене прокляття не бачити і не чути, аж доки земля його не буде спустошена. ● 16. Продовження речення 13 про відмінність між учнями (посвяченими) і простолюдом (непосвяченими, профанами, або, що те ж саме — поганами, язичниками). ● 17. Продовження вставки у тому самому стилі, що й 14—15. Затягування і повторювання того ж самого, що не властиво для лаконічної мови Ісуса.

Пояснення притчі про сіяча

18. Слухайте, отже, притчу про сіяча: 19. До кожного, хто чує слово Царства Божого і його не розуміє, приходить лукавий і викрадає те, що посіяне в його серці. Це той, хто був прийняв насіння край дороги. 20. А той, хто був прийняв його на кам'янистім ґрунті, це той, що чує слово і зараз же з радістю його приймає, 21. але він коріння в собі не має, непостійний, і коли настане яка скрута чи переслідування задля слова, він швидко зневірюється. 22. А той, хто прийняв його між тернину, це той, хто слухає слово, але турботи цього світу та омана багатства заглушують те слово, і воно не приносить плоду. 23. Той же, нарешті, хто прийняв його на добрій землі, — це той, хто слухає і розуміє слово, і плід приносить; і приносить один у сто разів, інший у шістдесят, ще інший у тридцять.

● 20. «Слово» — повідомлення, що несе знання.

Кукіль у пшениці

24. Ще одну притчу подав Він їм, кажучи: Царство Боже подібне до чоловіка, що був посіяв добре зерно на своїм полі. 25. Та коли люди спали, прийшов його ворог і посіяв кукіль поміж пшеницю й пішов. 26. Коли виросло збіжжя і вигнало колосся, тоді й кукіль появився. 27. Прийшли слуги господаря і кажуть до нього: Пане, хіба не добре зерно ти посіяв на твоїм полі? Звідки взявся кукіль? 28. Він відповів їм: Ворог-чоловік зробив це! Слуги йому кажуть: Хочеш, ми підемо його виполемо? 29. Ні! — каже, щоб, виполюючи кукіль, ви часом не вирвали разом з ним пшениці. 30. Лишіть, нехай росте до жнив одне й друге разом. А під час жнив я женцям скажу: зберіть перше кукіль та зв'яжіть його в снопи, щоб його спалити; пшеницю ж складіть у мою клуню.

● Кукіль — бур'ян з родини гвоздикових із темнорожевими, зрідка білими квітками й отруйним насінням; росте серед хлібних злаків (Новий тлумачний словник української мови. — Київ: Аконіт, 2001).

Зерно гірчиці

31. Іншу притчу Він подав їм, кажучи: Царство Боже подібне до зерна гірчиці, що його взяв чоловік і посіяв на своїм полі. 32. Воно, щоправда, найменше з усіх зерен; але як виросте, стає найбільшим з усієї городини, і навіть стає деревом, так що птаство небесне злітається і гніздиться на його гілках.

Закваска

33. Ще іншу притчу оповів їм: Царство Боже схоже на закваску, яку бере жінка і кладе до трьох мірок муки, аж поки все не скисне. 34. Все це говорив Ісус до людей у притчах, і без притч не говорив до них нічого, 35. щоб збулося сказане пророком. Уста мої відкрию в притчах, оповім тайни, сховані від початку світу.

● 35. Хрестос говорив у притчах не тому, що виконував чиюсь програму (див. 1.4.1. Архетип «Біоробот»), а тому, що простолюддя здатне сприймати і передавати знання саме в такій образній формі. Згаданий фрагмент «пророцтва» взято з Книги псалмів (Пс 77.2), точніше, з «Пісні повчальної Асафової». Окрім слова «притча», у ньому немає нічого спільного з Хрестовими повчаннями.

Пояснення притчі про кукіль

36. Тоді Він відіслав народ і прийшов додому. І підійшли до Нього його учні й кажуть: Виясни нам притчу про кукіль, що на полі. 37. Він у відповідь сказав їм: Той, хто сіє добре зерно — це Син людський; 38. поле — це світ; **добре зерно** — це сини царства; **кукіль** — це сини лукавого; **39. ворог, що його посіяв** — це диявол; **жнива — це кінець епохи; женці** — це ангели. **40. Так, як збирають кукіль і в вогні палять, так само буде при кінці епохи**: 41. Син людський пошле своїх ангелів, які зберуть із його царства всі спокуси й тих, що чинять беззаконня, 42. і кинуть їх до вогненної печі: там буде плач і скрегіт зубів. 43. І тоді праведні засяють, як сонце, в царстві Отця свого. Хто має вуха, нехай слухає.

● 38. Насправді, згідно з поясненням до притчі про сіяча (Мт 13.18—23), «поле» — це серце людини (її свідомість), «добре зерно» — це слово Боже (слово про Царство Боже). Легко здогадатися, що «кукіль» — це протилежність Божому слову істини, тобто брехня, дезінформація. Терміну «сини царства» немає ні в старозавітних, ні в новозавітних текстах. ● 39. «Ворог» — це людина, ворог Хреста («ворог-чоловік», Мт 13.28), кодло гадюче (Мт 23.33), діти диявола (Ів 8.44). Кінець епохи в гелленському тексті: συντέλεια αἰῶνός — кінець еону (епохи, ери, великого циклу). «Женці» — це Хрестові послідовники.

Скарб і перлина

44. Царство Боже подібне до скарбу, схованого в полі, що чоловік, найшовши, ховає і, радіючи тим, іде й продає все, що має, і купує те поле. 45. Царство Боже іще подібне до купця, що шукає добрих перел. 46. Найшовши одну дорогоцінну перлину, іде, продає все, що має, і купує її.

● Фрагмент 44-48 має бути після речення 32. ● Стан Царства Божого — це найкраще і найприємніше, що людина може досягнути в земному житті. Один раз відчувши, що це таке, людина вже ні на що його не проміняє.

Притча про невід

47. Подібне також Царство Боже до невода, що, закинутий у море, набрав усякої всячини. 48. Коли він виповниться, тягнуть його на берег і, сівши, збирають, що добре, в посуд, а непридатне викидають. 49. Так буде при кінці світу: ангели вийдуть і відділять злих від праведних і 50. кинуть їх до вогненної печі: там буде плач і скрегіт зубів.

● 49—50. Автор вставки взагалі не розумів, про що йдеться, тобто був повним профаном. У притчі ж ідеться про те, що людина, розвиваючись до стану Царства Божого, неминуче робить радикальну переоцінку життєвих цінностей, залишає лише корисне і рішуче відмовляється від усього шкідливого та зайвого.

Нове і старе добро

51. Чи ви це все зрозуміли? — Так, — Йому відповіли. 52. Тоді сказав їм: Ось чому кожний освічений, **навчений про Царство Боже, подібний до господаря, який виймає зі свого скарбу нове і старе.**

● 52. Освічений, гелленською γραμματεὺς (граматеус) — букв. грамотний (грамотій), учений, письменний. «*Виймає зі свого скарбу нове і старе*» — переосмислює свій життєвий досвід і відділяє нове та перспективне від того, що має залишитися у минулому.

Ісус у Назареті

53. Як же Ісус скінчив ці притчі, пішов звідти. 54. Прибувши в свою батьківщину, Він навчав їх на їхньому зібранні, так що вони дивувалися і говорили: Звідкіля в нього ця мудрість і сила чудодійна? 55. Хіба він не син теслі? Хіба не його мати зветься Марія? І його брати Яків, Йосип, Симон та Юда? 56. І його сестри хіба не всі між нами? **Звідки ж йому це все? 57. І зневірювалися в Ньому. Ісус же сказав їм: Пророк не має пошани лише в своїй батьківщині та в себе вдома. 58. І не зробив там** багато **чудес через їхню невіру.**

● 54. «*На їхньому зібранні*» — на зібранні громади Назарета (див. коментар до Мт 4.23). ● 55. Матір Ісуса, окрім Нього, не мала інших дітей, тому Ісус, вмираючи, доручив опікування Нею своєму найкращому і найнадійнішому учневі — апостолові Івану: «*Потім каже до учня: Ось мати твоя. І від тієї хвилини учень взяв її до себе*» (Ів 19.27). Докладніше див. 2.14.4. «Чи були в Ісуса рідні брати?» ● 55. Фальсифікатор намагався ввести в середовище Ісуса якомога більше юдеїв, тому серед братів Ісуса раптом з'являються Юда і, для маскування цієї вставки, якийсь Симон. Подібним чином у компанію до «поганого юдея» Юди-зрадника був вигаданий ще один «добрий юдей» — «апостол Юда» (Ів 14.22), арієць апостол Матвій перетворився на юдея Леві (Мк 2.14), а апостол Симон з Кани Галілейської став Симоном Зелотом, тобто юдейським фанатиком (Лк 6.15). ● 57. Це оповідання підтверджує, що Ісус ніколи на тривалий час не залишав Назарет (див. 2.14.3. «Чи були «східні мандри»?»). ● 58. «Багато» — вставка, див. Мк 6.5. Ісус зазвичай робив чудеса лише для тих, хто мав віру — див. Мт 9.2.

Страта Івана Предтечі

14 1. Того часу чутка про Ісуса дійшла до Ірода четвертовласника, 2. І він сказав до своїх слуг: Це Іван Омиватель! Це він воскрес із мертвих, і тому чудодійні сили діють у ньому. 3. Бо Ірод був схопив Івана, зв'язав його і вкинув у темницю — через Іродіяду, жінку брата свого Филипа; 4. Іван бо говорив до нього: Не можна тобі її мати. 5. Він хотів його вбити, та боявсь народу, бо його мали за пророка. 6. Коли настав день народження Ірода, дочка Іродіяди танцювала перед усіма й догодила Іродові; 7. і він, клянучись, обіцяв їй дати, чого тільки попросить. 8. Вона, під намовою матері своєї, сказала йому: Дай мені тут на полумиску голову Івана Хрестителя. 9. І засмутивсь цар, але задля клятви і тих, що разом за столом були, велів дати. 10. І послав стяти голову Іванові в темниці. 11. Принесли, отже, на полумиску його голову й дали дівчині, а та подала своїй матері. 12. І прийшли його учні, взяли тіло й поховали його. І пішли та сповістили про те Ісуса.

● 1—12. Фрагмент про страту Івана Предтечі, де тетрарх Ірод раптом починає називатися царем, суперечить історичним реаліям того часу. Вірогідно, що подібна історія відбулася століттям раніше за правління царя Юдеї Александра Янная (103—76 рр. до н. е.)[206], в якого була дружина Александра-Саломея, що була царицею Юдеї від його смерті до 67 р. до н. е. і мала дочку Саломею від першого шлюбу. Титул царя прийняв попередник Александра Янная — Арістобул І (104—103). На ті часи Юдея все більше набувала рис гелленістичної монархії. Див. також коментар до Мк 6.14—29.

Чудесна гостина для п'ятьох тисяч

13. Почувши це, **звідти Ісус відплив човном у пустинне й самітне місце; народ же, довідавшись про це, пішов за**

[206] *Владимиров Александр.* Кумран и Христос.

Ним із міст пішки. 14. Вийшовши, Ісус побачив силу народу і змилосердився над ними та вигоїв їхніх недужих. 15. Як же настав вечір, підійшли до Нього Його учні й кажуть: Пустинне це місце та й час минув уже. Відпусти людей, нехай ідуть по селах та куплять собі поживи. 16. Ісус сказав їм: Не треба їм відходити: дайте ви їм їсти. 17. Вони ж мовлять до Нього: Ми маємо тут тільки п'ять хлібів і дві риби. 18. Тоді Він каже: Принесіть мені їх сюди. 19. І, велівши народові сісти на траві, взяв п'ять хлібів і дві риби, підвів очі до неба, поблагословив і розламав хліби і дав учням, а учні — людям. 20. Всі їли до наситу й назбирали куснів, що зосталися, дванадцять кошів повних. 21. Тих же, що їли, було яких п'ять тисяч чоловіків, окрім жінок та дітей.

● 13. Схоже, що у визначений час Ісус прибув туди, де наперед домовився зустрітися з апостолами після закінчення їхньої місії. «Почувши це» — вставка для зв'язку з попередньою вставкою. ● Мк 6.32—44, Лк 9.10—17, Ів 6.1—15. ● 19. «*І, велівши народові сісти на траві...*» **—** щоб не створювати штовханини і масового психозу, натовп було організовано: як повідомляє Лука, людей розсадили рядами по 50 чоловік (Лк 9.14). ● 19. Ісус здійснив чудо помноження (копіювання) хліба і риби за наявними зразками. Для здійснення цього чуда достатньо було однієї хлібини і однієї рибини (оригіналів для копіювання). Хрестос здійснив це чудо передусім для навчання учнів, адже сам процес помноження такої великої кількості хлібів передбачав їхню активну участь: хліб множився не лише у руках Ісуса, але й у руках апостолів. Можливо, саме з цією навчальною метою Хрестос зібрав такий великий натовп людей. Як зазначає ТБ, «*Апостоли повинні були перш за все навчитися, що їм треба було виконати доручення наситити народ навіть тоді, коли для цього не вистачало природних засобів*» (ТБ, с. 648). ● 20. Наголошення євангелістів на тому, що після насичення людей залишилося багато куснів хліба, потрібне для констатації, що це не була масова ілюзія. Схоже, що євангелісти були знайомі з можливостями колективного гіпнозу. Людям протягом обмеженого часу можна навіяти, неначе вони поїли і наситилися, проте 12 кошів куснів хліба свідчать про реальність здійсненої Хрестом матеріалізації. Додамо, що коли люди наїлися, то ще взяли з собою хліба і риби — стільки, скільки могли позапихати в торби і кишені. Можна собі уявити, в якій ейфорії перебував народ, бо 12 кошів куснів хліба — це те, що лежало на землі і за чим уже ніхто не хотів нагинатися. Ісус наказав зібрати залишки їжі передусім з поваги до хліба — трепетне ставлення до хліба властиве народам з хліборобською ментальністю. Окрім того,

прибравши після себе територію, він показав приклад екологічного мислення і досконалої поведінки.

Ходіння по воді

22. **І зараз же примусив учнів увійти до човна й переплисти на той бік раніше від Нього, тим часом як відпускав народ. 23. І коли відпустив народ, пішов на гору молитись на самоті. Як звечоріло, Він був там сам один.**

● Мк 6.45, Ів 6.16—21. ● 22. Про причину того, навіщо учні мали терміново переплисти на протилежний берег, повідомляє лише апостол Іван: коли люди наїлися хліба і риби (для багатьох уперше в житті донесхочу), у них виникло природне бажання, щоб такий стан «харчового блаженства» тривав надалі. Тому багатотисячний натовп забажав насильно зробити Ісуса своїм царем. Відомо, наскільки небезпечним є натовп у стані масового психозу. Відчуваючи загострення ситуації, Ісус передусім вирішив евакуювати своїх учнів, а оскільки вони не хотіли залишити його віч на віч зі збудженим натовпом, Він «***примусив*** *учнів увійти до човна й переплисти на той бік раніше від Нього*», а сам у цей час заспокоював натовп, переключаючи його увагу на інші цілі — «*відпускав народ*».

24. Човен уже був посеред моря і його кидали хвилі, бо вітер був супротивний. 25. О четвертій сторожі ночі Ісус прийшов до них, ідучи по морю. 26. Учні, побачивши, що Він іде по морю, були вражені. То привид! — заговорили і з переляку закричали. 27. Та Ісус тієї ж миті мовив до них: Будьте спокійні — це Я, не бійтеся! 28. Тоді Петро озвавсь до Нього й каже: Господи, коли це Ти, вели мені прийти по воді до Тебе! 29. Іди! — сказав Ісус. І вийшов Петро з човна, почав іти по воді і прийшов до Ісуса; 30. але, побачивши, що вітер сильний, злякався, почав потопати і скрикнув: Господи, рятуй мене! 31. Ісус зараз же простягнув руку, вхопив його і мовив до нього: Маловіре, в чому усумнився? 32. І як увійшли до човна, вітер ущух. 33. Тоді ті, що були в човні, вклонилися йому до ніг, кажучи: Ти істинно — Син Божий!

● 25. Римляни ділили ніч на 4 «сторожі», кожна по 3 години (ЄЛ, с. 50). Тут ідеться про час приблизно о четвертій ранку (БО, с. 1206). Після того, як апостоли цілу ніч боролися із супротивним вітром, вони дуже втомилися і хотіли спати. Це якраз той стан, який сприятливий для переходу у змінений стан свідомості, під час якого легше розкриваються боголюдські можливості. ● 28—33. За своїм характером Петро — людина дії, яка швидко приймає рішення. З погляду психоінформатики, він є логіко-сенсорним екстравертом,

псевдонім — «Адміністратор» (див. згадану вище книгу: «Психологічні аспекти в менеджменті»). Схильність таких людей до швидкої реакції виявляється в тому, що нерідко вони спочатку діють, а потім думають. Побачивши, як Ісус іде по воді, його учні були вражені, а оскільки вони в усьому намагалися наслідувати Вчителя, то у них виникло природне бажання самим це спробувати. Але поки вони про це міркували, Петро вже промовив: «*Господи, коли це Ти, вели мені прийти по воді до Тебе!*» Отримавши заохочення Вчителя, сповнений віри Петро став на воду і прийшов до Нього. І лише тут, серед бурхливих хвиль, Петро почав раціонально розмірковувати, що він, власне, робить. Із погляду земної логіки це був безумний вчинок. Миттєво раціонально-земне начало Петра взяло гору над його духовно-божественним началом, його віра різко ослабла, він перелякався і став потопати. Та Ісус заспокоїв Петра, підтримав його віру, взявши за руку, і вони удвох повернулися по воді до човна. ● 33. Автор цієї вставки мислив доволі шаблонно: Ісус (пан) робить чудеса — учні (слуги) кланяються Йому. Насправді розуміння, що Ісус є втіленим Сином Божим, тобто Боголюдиною, відкрилося апостолам пізніше (Мт 16.16).

Недужі в землі генесаретській

34. І, перепливши, прибули в землю Генезаретську. 35. Пізнали Його місцеві люди і розголосили по всій тій околиці вістку про Нього. І принесли до Нього всіх недужих 36. і просили Його, аби тільки приторкнутись їм до краю його одягу. І скільки їх доторкалося, одужували.

● Звістка про чудесні діяння Ісуса миттєво поширилася по всьому краю, всюди виникали натовпи людей з вірою у те, що вони також будуть оздоровлені. Психологічною наукою достеменно з’ясовано: якщо людина стає частиною натовпу, то якою б розумною і критично мислячою вона не була, рівень її інтелекту визначається інтегральним інтелектом натовпу, який, у свою чергу, визначається рівнем найменш інтелектуально розвиненої людини. Різке послаблення раціонально-земного мислення вивільнює дрімаючі в людині потенції її віри. Про це добре знають екстрасенси і цілителі, які працюють з великими масами людей: у натовпі, коли люди «заражають» одне одного вірою та ентузіазмом, робити зцілення значно легше, ніж сам на сам.

У натовпах, які в стані небувалого піднесення йшли до Ісуса, поширилося переконання — щоб оздоровитися, достатньо доторкнутися до його одягу. Насправді люди оздоровлювалися силою власної віри, а доторкання до одягу Хреста було лише «спусковим гачком», завдяки якому людина на якусь мить входила у змінений стан свідомості — стан Царства Божого — і цього одного дотику

людини до власного божественного начала було достатньо для гармонізуючого перетворення її плоті.

Передання старших

15 1. Тоді приступили до Ісуса фарисеї та вчені **з
Єрусалима й кажуть: 2. Чому твої учні порушують
передання старших: не миють рук, коли споживають
страву? 3. А Він у відповідь сказав їм: А ви чого
порушуєте заповідь Божу вашим переданням? 4. Бог бо
заповів: шануй батька твого й матір. І далі: хто
проклинає батька-матір, хай буде караний на смерть. 5.
А ви кажете: хто скаже батькові чи матері: добро, яким
би я міг помогти вам, є дар Божий, 6. той може не
шанувати свого батька чи матір свою. Так вашим
переданням ви усуваєте заповідь Божу. 7. О лицеміри!
Добре про вас пророкував був Ісая: 8. Народ цей устами
мене поважає, а серце їхнє далеко від мене. 9. Та вони
марно мене шанують, навчаючи людських наказів.**

● Мк 7.1—15. ● 1. «*Книжники і фарисеї прибули до Галілеї з Єрусалима, про що одноголосно стверджують Матвій і Марко. У порівнянні з місцевими ці люди відрізнялися найсильнішою ненавистю до Христа. Вірогідно, ці фарисеї і книжники були прислані Єрусалимським Синедріоном*» (ТБ, с. 649). ● 1. «Та вчені» — вставка, див. 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники». Відповідь Ісуса спрямована конкретно проти фарисеїв, а не невизначених учених. Додатковим підтвердженням є те, що в Мт 15.12 йдеться лише про фарисеїв. ● 2. Ідеться про ритуальне обмивання рук в юдейських обрядах. «*У фарисеїв була багато обмивань, дотримання яких доходило до крайньої дріб'язковості. Розрізнялись, наприклад, різні сорти води, що мали різну очищувальну силу, числом до шести, причому було точно визначено, яка вода підходить для того чи іншого обмивання. Особливо ретельно розписувалися процедури обмивання рук. Усі ці обмивання були не законними приписами, а т. зв. переданням старців*» (ТБ, с. 649). ● 3. Ісус не виправдовується, а відразу ж переходить у контратаку. Єрусалимські емісари намагаються нав'язати юдейські обряди учням Ісуса, з яких майже всі були галілеянами. На їхні закиди Ісус відповідає: яке ви маєте право нав'язувати іншим свої звичаї, засновані на далекому від релігії усному переданні, якщо самі не виконуєте вимоги власного писаного закону — заповідей Мойсея. ● 5. Звичай, що його засуджує Ісус, полягав у тому, що фарисеї дозволяли людині посвячувати свою власність храму і у такий спосіб ухилятися від обов'язку допомагати своїм батькам (ТБ, с. 650). ● 7—9. Ісус добре знав юдейські писання. Інколи Він їх цитує, але лише тоді, коли намагається в чомусь переконати

юдеїв, використовуючи для цього звичні для них поняття, або коли перемагає фарисеїв їхньою ж зброєю.

Чисте і нечисте

10. І, прикликавши людей, сказав їм: Слухайте й розумійте! 11. Не те, що до уст входить, сквернить людину, а те, що з уст виходить, те сквернить людину. 12. Тоді приступили учні й кажуть Йому: Чи знаєш, що фарисеї взяли Тобі за зле, як почули, що Ти так говориш? І3. Ісус озвався: Кожна рослина, яку не посадив мій Отець небесний, буде вирвана з корінням. **14. Лишіть їх: це сліпі проводарі сліпих! Коли ж сліпий веде сліпого, обидва впадуть у яму. 15. Тоді Петро заговорив до Нього й каже: З'ясуй нам ту притчу. 16. Він відповів: То й досі ви без розуміння? 17. Хіба не розумієте, що все те, що до уст входить, іде до нутра й геть виходить? 18. А те, що з уст виходить, іде з серця і сквернить людину; 19. із серця бо виходять лихі думки, убивства, перелюби, розпуста, крадежі, лживе свідчення, богохульства. 20. Це сквернить людину, а їсти немитими руками не сквернить людину.**

● 12. Ідеться лише про фарисеїв, що підтверджує вставку «та вчені» в Мт 15.1. ● 13. Вставка: перехід на іншу тему з порушенням логіки викладу (індикатор фальсифікації № 1). Вираз «Отець мій небесний» вказує на школу Філона Юдея. ● 14. На зауваження учнів, що фарисеї Його не зрозуміли і, як неважко здогадатися, ще більше возненавиділи, Ісус радить не звертати на них уваги і не намагатися у чомусь переконати, адже це «сліпі проводарі сліпих». ● 20. Ідеться про ритуально невмиті руки — це дещо інше, ніж звичайне гігієнічне миття.

«Діти» і «щенята»

21. Ісус вийшов звідти й пішов в сторони тирські та сидонські. 22. Аж ось жінка хананейка **вийшла з тих околиць і стала кричати: Змилуйся надо мною, Господи**, сину Давида**! Біс тяжко мучить мою дочку. 23.** Він не озвався до неї і словом. Тут приступили його учні й почали Його просити: Відпусти її, бо вона кричить за нами. 24. Він у відповідь сказав: Я посланий лише до погиблих овець дому Ізраїля. **25. Вона підійшла і, вклонившись Йому в ноги, каже: Господи, поможи мені! 26. Він відповів їй: Не личить брати хліб у дітей і кидати щенятам. 27. А вона каже: Так, Господи! Але й щенята їдять кришки, що падають зо столу** в панів їхніх**. 28. Тоді Ісус у відповідь сказав їй: О жінко, велика твоя віра! Хай тобі буде, як бажаєш. І видужала її дочка від тієї години.**

● Мк 7.24—30. ● 22. «Хананейка» — вставка фарисейського фальсифікатора, який жив ностальгічними уявленнями тисячолітньої давнини, тому і застосував цей архаїчний етнонім. В євангельські часи ніяких хананеян вже не було, так

само як і топоніму Ханаан. Вставка зроблена для того, щоб показати неюдейське походження жінки і подати подію так, наче неюдеїв Ісус уважав «людьми другого сорту». ● 22. Лише юдеї, які очікували свого Месію, іноді називали Ісуса сином Давида, жінка ж походила з Сирії, яка в ті часи була населена арійською людністю, передусім галлами. Нагадаємо, що Юдея знаходилася на півдні Палестини, а Тир і Сидон — на півночі, тож юдейські впливи там були ще меншими, ніж у Самарії та Галілеї. ● 23—24. Суцільна вставка з тією ж самою метою: неначе Ісус демонстративно ігнорує прохання жінки-неюдейки. Такого роду черствість абсолютно не властива Ісусові, який допомагав усім, хто до Нього звертався. При цьому використовується фраза зі вставки Мт 10.6. ● 26. У перекладі з символічної мови: не личить роздавати знання («хліб») випадковим неосвіченим людям («щенятам») на шкоду своїм учням («дітям»). ● 27. «У панів їхніх» — вставка. Йдеться не про панів, а про «дітей», тобто учнів. Марко уточнює: «*Так, Господи, але й щенята їдять під столом кришки по дітях*» (Мк 7.28). ● 28. Жінка твердо вірила, що Ісус зцілить її дитину, тому наполягала на своєму, вступивши з ним у полеміку.

Ісус зціляє багатьох

29. Звідти Ісус прийшов до Галілейського моря і зійшов на гору й сів там. 30. Сила народу прийшла тоді до Нього, що мали при собі кривих, калік, сліпих, німих, чимало й інакших, та й клали їх до його ніг, і Він зціляв їх. 31. І чудувались люди, бачачи, що німі говорять, каліки одужують, криві ходять і сліпі бачать. І прославляли Бога Ізраїлю.

● 31. Вставка, якої немає в паралельному місці у Мк 7.37. Як зауважує ТБ, виразу «прославляли Бога Ізраїлю» немає в жодному іншому місці Нового Заповіту (ТБ, с. 651). Окремо вираз «Бог Ізраїлів» зустрічається лише в юдохрістиянській вставці у Луки 1.68. Принагідно нагадаємо, що арійська назва «Ізраїль» означає «Із сонячного Бога» (див. 2.15.2. «Протистояння «Північ» — «Південь»»). Це ім'я дав Давид своїй імперії, в якій переважна кількість населення мала арійське походження. Після смерті Соломона імперія розпалася на дві ворогуючі держави: порівняно невелику семітську Юдею і вчетверо більший аріїзований Ізраїль (див.: 2.15.3. «Юдея проти Ізраїлю«).

Чудесна гостина для чотирьох тисяч

32. Тим часом Ісус покликав своїх учнів і сказав їм: Жаль Мені цих людей, бо ось уже три дні, як вони зо Мною, не мають що їсти, а відпустити їх голодними не хочу, щоб, бува, не охляли десь в дорозі. 33. Кажуть до Нього учні: Де нам узяти стільки хліба в пустині, щоб нагодувати

стільки люду? 34. Ісус спитав їх: Скільки у вас хлібів? Сім, — кажуть, — і кілька риб. 35. Тоді він велів людям сісти на землю, 36. взяв сім хлібів та рибу, воздав хвалу, розламав і став давати учням, а ті людям. 37. Усі їли до наситу й назбирали куснів, що зосталися, сім повних кошів. 38. Тих же, що їли, було яких чотири тисячі чоловіків, окрім жінок та дітей. 39. І, відпустивши народ, Ісус сів до човна і прибув у сторони Магадана.

● Мк 8.1—10. ● Незважаючи на подібність до наведеного раніше оповідання (Мт 14.15—21), тут розповідається про другий випадок чудесного насичення народу. ● 33. Учні запитують, де взяти хліба у пустині, сподіваючись на повторення недавнього чуда, в якому вони взяли безпосередню участь. ● 35. Натовп було впорядковано, щоб не створювати штовханини і масового психозу (див. коментар до Мт 14.19). ● 36. «*І став давати учням, а ті людям*» — Ісус помножував хліб і рибу, роздавав учням, а вони, у свою чергу, далі їх помножували і передавали людям. ● 39. На думку дослідників, Магадан (або Магедан — «могутня вода») — це те ж саме, що й Магдала (ТБ, с. 652), з якої походила Марія Магдалина.

Знак з неба

16 **1. І приступили фарисеї** та садукеї**, і, спокушаючи Його, просили, щоб показав їм знак з неба. 2. А Він у відповідь сказав їм:** Як настане вечір, ви кажете: буде гарна погода, бо червоне небо; 3. а вранці: сьогодні буде негода, бо небо щось червонясто-похмуре. То вигляд неба ви вмієте розпізнавати, а знаків часу ви не здатні розпізнавати? **4. Рід лукавий і перелюбний шукає знаку, але знаку йому не дасться**, хіба що знак Йони**. І покинув їх і пішов звідти.**

● Мк 8.11—13. ● 1. «Та садукеї» — вставка, відсутня у Мк 8.11. Це спроба фарисеїв перекласти частину відповідальності на садукеїв, що вказує на фарисейське авторство фальсифікації. Про подібні спроби див. Мт 16.6, Мт 20.18, Мт 26.3, Мк 8.15. ● Ісус не бажає переконувати фарисеїв і садукеїв, бо вони ставлять запитання не для того, щоб навчитися і осягнути Царство Боже, але щоб спіймати Ісуса на слові й осудити Його. При цьому вони ігнорують Його науку і всі зроблені Ним чудеса, які самі по собі вже є найвиразнішим «знаком». ● 2—3. Вставка, відсутня у Мк 8.11—12. ● 4. «*Хіба що знак Йони*» — вставка, якої немає у паралельному місці в Мк 8.12.

Закваска фарисейська

***5.* Коли перепливали учні на той бік, забули взяти хліба. 6. Ісус сказав їм: Глядіть, бережіться закваски фарисейської** і садукейської**. 7. Вони ж перемовлялись між**

собою і говорили — **тому що не взяли хліба. 8. Помітив це Ісус і каже: Чого перемовляєтеся між собою, маловіри, що не взяли хліба? 9. І ви досі не збагнули? Чи ж ви не пам'ятаєте п'ять хлібів для п'яти тисяч, і скільки ви кошів зібрали? 10. Ані тих сім хлібів для чотирьох тисяч, і скільки ви кошів зібрали?** 11. То ж як не розумієте, що я не про хліб вам говорив, коли казав: бережіться закваски фарисейської і садукейської? 12. Тоді ті зрозуміли, що він говорив їм стерегтися не хлібної закваски, а фарисейської та садукейської науки.

● 6. «І садукейської» — вставка, відсутня у Мк 8.14 і Лк 12.1. Садукеї були консервативною аристократією, натомість лицемірство і брехливість були характерною рисою саме фарисеїв. ● 7. «І говорили» — вставка, яка порушує плавний виклад, адже перед цим уже сказано «перемовлялись між собою». Мета вставки: створити враження, неначе учні не зрозуміли метафору про закваску фарисейську. Насправді ж, коли Ісус ужив слово «закваска», хтось із учнів асоціативно подумав про хліб і згадав про його відсутність. ● 9—10. Ісус нагадує учням, що вони можуть отримати стільки їжі, скільки потрібно. Тобто проблема не в їжі, яку можна отримати в будь-якій кількості, а в осягненні боголюдського стану та істинних знань: «*Шукайте перше Царства Божого та правди його, і все те вам додасться*» (Мт 6.33). ● 11. Вставка, відсутня у Мк 8.21. Проблема була не в тому, що учні не зрозуміли виразу про «закваску фарисейську», а в іншому — вони почали тривожитися щодо нестачі хліба, хоч щойно взяли участь у його примноженні і нагодували хлібом масу людей. Саме через це Ісус назвав їх маловірами, бо вони ще не звикли до своєї здатності надалі примножувати їжу. Якби вони не зрозуміли метафори про закваску, то Ісус назвав би їх не «маловірами», а «некмітливими» (Мк 7.18).

«Ти — Хрестос, Син Бога живого»

13. Прийшовши в околицю Филипової Кесарії, Ісус спитав своїх учнів: За кого мають люди Сина людського? 14. Ті відповіли: Одні за Івана Омивателя, інші **за Іллю,** ще **інші за** Єремію або **одного з пророків. 15. На вашу ж думку, — каже до них, — хто Я? 16. Озвався Симон Петро і заявляє: Ти — Хрестос, Син Бога живого.** 17. У відповідь Ісус сказав до нього: Щасливий ти, Симоне, сину Йони, бо не тіло й кров це тобі відкрили, а Отець мій небесний. 18. Тож і я тобі заявляю, що ти — Петро-Скеля і на цій скелі збудую мою Церкву й адові ворота її не подолають. 19. Я дам тобі ключі Царства Небесного, і що ти зв'яжеш на землі, буде зв'язане на небесах; і те, що ти розв'яжеш на землі, буде розв'язане на небесах. **20. Тоді Він наказав учням, щоб вони нікому не казали, що Він Хрестос.**

● Мк 8.29—30, Лк 9.19—21. ● 14. «За Івана Омивателя» — вставка. Ісуса могли вважати Іллею (тобто предтечею). Проте Ісуса аж ніяк не могли сприймати за втілення Івана Предтечі,

оскільки вони жили і діяли в один і той самий час. Не могли їх і переплутати, оскільки їхня діяльність суттєво відрізнялася: Іван здійснював очищення психіки через специфічний обряд омивання водою, натомість Ісус здійснював масові зцілення. Про це чітке розрізнення народом Івана і Ісуса читаємо: «*Багато людей зійшлося до Нього й казали: Іван не зробив ні одного чуда, але все, що Іван говорив про Нього, була правда*» (Ів 10.41). Метою згаданої вставки є підтвердження наклепу на Ірода Антипу, що начебто він винен у смерті Івана Предтечі (див. Мт 14.1—12, Лк 9.7—9). ● 14. «За Єремію» — вставка (див. Мк 8.28). ● 15. Ісус запитує у всього апостольського гуртка. ● 16. Петро як логіко-сенсорний екстраверт мав найшвидші реакції, тому відразу ж і відповів, поки інші ще думали, як про це краще сказати. Те, що Петро вже мав готову відповідь, пояснюється тим, що він висловив вже раніше сформовану думку всіх апостолів (див. 2.2. «Хрестос і Хрістос»). ● 17—19. Юдохрістиянська вставка, якої немає ні у Марка, ні у Луки. Мета вставки — вивищення Петра і надання йому статусу «найголовнішого апостола» та «глави Церкви». Це суперечить заповіді Хреста: «*Ви ж не давайте себе звати: равві; один бо ваш Учитель, а ви усі брати. Та й отця собі теж не іменуйте на землі: один бо у вас Отець — той, що на небесах. Ані наставниками не давайте себе називати, один бо ваш Наставник — Хрестос*» (Мт 23.8—10). ● 17. «Плоть і кров» (гебраїзм) — прийняте у юдейських рабинів позначення людини з підкресленням її тілесної слабкості (ТБ, с. 654), що вказує на юдейське авторство цієї вставки. Так само на вставку вказує вираз «сину Йони», який більше ніде не зустрічається, адже батько Симона-Петра називався Іваном. ● 18. Симон отримав ім'я Петро ще тоді, коли Ісус вибрав його в апостоли (Мк 3.16). Так само тоді Іван і Яків отримали ім'я Воанергес — «Сини грому» (Мк 3.17). Саме ці троє апостолів утворили внутрішнє (езотеричне) коло всередині апостольського гуртка. Вірогідно, що вони пройшли особливу ініціацію, тому, як прийнято в таких випадках, отримали нове ім'я. Характер вставки дозволяє поставити запитання: кому це вигідно? Вочевидь, у фальсифікаторів був план перетворення Риму на головний оплот юдохрістиянської єресі, тому вставка була зроблена для вивищення контрольованої фарисеями римської юдохрістиянської громади («якщо рух не можна зупинити, то його треба очолити»). ● 19. Вираз «ключі Царства Небесного» автор вставки розумів як «ключі» до небесного раю. Насправді в Євангелії всюди йдеться про Царство Боже як стан поєднання божественного і земного, тому ключі до Царства Божого не є ключами до небесного раю. Наявність лише у Петра ключів від раю фактично означає релігійну монополію,

подібну до монополії Єрусалимського храму (юдейського бізнес-центру) на спілкування з Богом. Вірогідно, що після зруйнування колишньої імперської столиці — Єрусалима в 70 році юдейські бізнесмени від релігії вирішили перенести свій центр до нової імперської столиці — Рима, де згодом і було розгорнуту масштабну торгівлю мощами, освяченими предметами, індульгенціями, сувенірами тощо. ● 20. Передчасне розкриття перед народом цієї істини могло перешкодити здійсненню Ісусом своєї місії. З цієї думкою логічно пов’язані наступні його повчання.

Господь каже наперед про свої страсті

21. З того часу Ісус почав виявляти своїм учням, що Йому треба йти в Єрусалим і там багато страждати від старших, первосвящеників та вчених**, і бути вбитим, і на третій день воскреснути. 22. Тоді Петро, взявши Його набік, став Йому докоряти: Пожалій себе, Господи! Нехай це не станеться з Тобою! 23. Він обернувся і сказав Петрові: Геть від Мене,** сатано**! Ти Мені спокуса, бо думаєш не про Боже, а про людське. 24. Тоді Ісус сказав до Своїх учнів:** Коли хто хоче йти за Мною, нехай зречеться себе самого, візьме хрест свій і йде за Мною. 25. Хто хоче спасти своє життя, той його погубить; а хто своє життя погубить ради Мене, той його найде. **26. Яка користь людині, коли здобуде увесь світ, але пошкодить своє життя? Що може людина дати взамін за своє життя?** 27. Син людський має прийти в славі Отця свого з ангелами своїми й тоді воздасть кожному згідно з його ділами. **28. Істинно кажу вам: є деякі між тут присутніми, які не зазнають смерті, поки не побачать Сина людського, що приходить в царстві його.**

● Мт 10.38—39, Мк 8. 32—38, Лк 14.27. ● 21. Єрусалим був головним центром «кодла гадючого» (Мт 3.7, 12.34, 23.33) — ворогів Ісуса і його вчення. Незабаром єрусалимський центр зла було стерто з лиця землі, як і пророкував Ісус Хрестос. ● 21. «Та вчених» — вставка, див. 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники». ● 22. Швидка і безпосередня реакція Петра є яскравим проявом його характеру (див. коментар до Мт 14.28 і Мт 16.16) з властивим для нього типом мислення — конкретним, практичним, відвертим, діловим, прямолінійним. Люди цього соціотипу схильні до швидких реакцій, а це нерідко виявляється в тому, що вони спочатку говорять і діють, а потім думають. Петро завжди говорив те, що думав, причому відразу ж, як у нього з’являлася ця думка (Мт 14.28, 16.16, 17.4, 19.27, 26.33, 26.35, Мк 11.21, Лк 5.8, Лк 8.45, Ів 13.6—9, 13.24, 18.10, Ів 20.6, 21.7). Нерідко він відразу ж і прямо казав те, про що думали інші апостоли, але не насмілювалися відразу про це запитувати або обмірковували, в якій формі краще поставити це запитання. Петро відрізнявся ясним, конкретним і практичним мисленням, проте у справах, які

виходили за межі чуттєвої реальності, він почувався менш упевнено і часто виявляв у них дитячу наївність. На аспектах метафізики найкраще знався Іван (етико-інтуїтивний інтроверт, «Миротворець», «Син грому»). ● 23. Нагадаємо, що Євангеліє Матвія було написане арамейською мовою (три інші євангелія — гелленською, тобто давньогрецькою). Слово «сатана» на арамейській мові означає «противник», «той, що противиться»[207]. На Ісуса чекали надзвичайно серйозні випробування, тож умовляння Петра підривали Його рішучість здійснити свій задум. У щирій любові до Учителя Петро мимоволі виступив у ролі спокусника. Ісус дорікає Петру, що той мислить у категоріях не божественного, а земного. У наш час слово «сатана» означає «диявол», тому це арамейське слово треба перекладати, подаючи його первинне значення, зафіксоване в арамейському оригіналі — «противник», «той, хто противиться». Інакше виходить, що Ісус начебто називає Петра дияволом (злим духом), що є безглуздям, адже Петро входив до трійки найближчих Ісусових учнів і пізніше став уособленням організаційної основи Хрестової церкви. ● 24—25. Вставка, що програмує страждання і самознищення. Див. також коментар до Мт 11.38. ● 26. Цінність земного життя перевищує всі багатства світу. Тоді що може бути вищим за земне життя? — запитує учнів Ісус. ● 27. Типова юдохрістиянська вставка, яка перериває плавний виклад Євангелія. ● 28. Вище земного життя є лише боголюдський стан Царства Божого. Щоб дійти до нього, потрібно вдосконалюватися протягом багатьох земних втілень — у палінгенезії (Мт 19.28). Це вдосконалення відбувається через шляхетні та саможертовні вчинки. Тож заради Царства Божого, тобто індивідуального і колективного боголюдського стану, можна пожертвувати своїм земним життям. Деякі учні ще в цьому житті побачать силу і красу майбутньої боголюдини, що покаже їм Ісус (під час преображення). Ці боголюдські можливості очікують у наступних втіленнях тих послідовників Хреста, які присвятять його справі своє життя. Так Ісус пояснив мету своєї жертовної смерті. Зауважимо, що під «царством його» тут мається на увазі Царство Боже (див. паралельні місця Мк 9.1, Лк 9.27).

Преображення Господнє

17 **1. По шістьох днях узяв Ісус Петра, Якова та Івана, його брата, повів їх окремо на високу гору 2. і преобразився перед ними: обличчя його сяяло, наче сонце, а одежа стала білою, наче світло.** 3. І ось з'явилися їм Мойсей та Іліяху і з ним розмовляли. **4. Озвавсь Петро й каже до Ісуса: Господи, добре нам тут бути!** Як хочеш, зроблю тут три

[207] *Мень Александр, прот.* Сын Человеческий. — С. 191.

намети: один для тебе, один для Мойсея і один для Ііляху. **5. Він говорив іще, аж ось ясна хмара повила їх і з хмари було чути голос: Це — мій улюблений Син, якого Я вподобав: Його слухайте. 6. Почувши це, учні впали лицем до землі і злякались вельми. 7. Ісус же підійшов, доторкнувся до них і каже: Устаньте, не бійтеся! 8. Підвівши очі, вони не бачили нікого, крім самого Ісуса. 9. Коли ж сходили з гори, Ісус наказав їм: Нікому не розповідайте про це видіння, аж поки Син людський не воскресне з мертвих.**

● 1. Ісус взяв лише апостолів, які належали до внутрішнього кола — Петра («Скелю») і двох Воанергес («Синів грому»). Згідно з християнською традицією, подія відбулася на горі Тавор (Фавор) у Галілеї, 8 км східніше Назарета. ● 2. Ісус увів учнів у змінений стан свідомості, перебуваючи в якому вони побачили красу Його астрального тіла («психоенергетичний каркас»). У християнській традиції це називається «бачити таворське світло», у Карлоса Кастанеди (книга «Друге кільце сили») — «бачити шаблон людини». Спостерігання людиною таворського світла супроводжується яскравим відчуттям неземного блаженства. ● 3. Юдохрістиянська вставка, яка має на меті принизити Хреста до рівня Мойсея та Ііляху. Підставою для вставки стало біблійне оповідання про сяюче обличчя Мойсея, коли він отримав скрижалі (Вихід 34.29), та про Ііляху, якого «з тілом» було забрано «до неба». Все це відбиток примітивних уявлень юдействуючих фальсифікаторів про небеса і світ духів. Учні не могли побачити астральні тіла Мойсея та Ііляху, оскільки ті були мертвими, тож їхні астральні оболонки давно розклалися. ● 4. Петро, який без вагань говорив те, що думав, відразу ж повідомив про своє відчуття блаженства. ● 5. У стані розширеної свідомості людина може бачити специфічні візуальні образи («ясна хмара») і чути неземні голоси. ● 6. Учні перебували в стані блаженства, тому мається на увазі не страх перед чимось небезпечним, а незвичні гострі відчуття і велике зачудування перед незбагненним. ● 7. Словами «не бійтеся!» Ісус часто заспокоював своїх учнів, коли вони стикалися з новими проявами Його сили. ● 8. Після цих слів учні підвели очі і не побачили нікого, хто міг би бути джерелом почутого ними голосу, окрім Ісуса у своєму звичному людському образі. ● 9. У кондаку на свято Преображення співається: «*На горі преобразився Ти і, скільки змогли, учні твої славу твою, Христе Боже, бачили, щоб коли побачать, як Тебе розпинатимуть, зрозуміли добровільність твого страждання, а світові проповідять, що Ти єси во істину Отче сяяння*». Тобто преображення Ісуса в силі і славі мало переконати учнів, що його страждання, які незабаром мали відбутися, є добровільними і є частиною його задуму, а зовсім не

перемогою Синедріона і керованого ним натовпу. Заборона розповідати про це видіння зроблена для того, щоб не вплинути на добровільний вибір юдеїв між Богом і дияволом під час Єрусалимської кризи.

10. Тоді учні його спитали Його: Чому вчені кажуть, що спершу має прибути Ілля? 11. Він відповів їм: Ілля справді приходить й підготовлює все. 12. Але Я вам кажу, що Ілля вже прийшов був, та вони його не пізнали і вчинили над ним сваволю. Так і Син людський має від них постраждати. 13. І зрозуміли тоді учні, що Він їм говорив про Івана Омивателя.

● 10. Після преображення учні остаточно переконалися, що перед ними Богочоловік, Хрестос. Тому запитують Вчителя, чи не помиляються вчені (οἱ_γραμματεῖς, «грамматеіс», тобто грамотні люди, вчені, освічені, письменні), коли кажуть, що перед пришестям Хреста спочатку має прийти Ілля? ● 11. Спочатку Ісус дає визначення, хто такий Ілля: це той, хто приходить і відновлює порядок, підготовлюючи прихід Боголюдини, тобто Ілля — це предтеча (не плутати з юдейським пророком Іліяху). Адже для того, щоб правильно почався новий цикл, спочатку має з’явитися той, який підіб’є підсумки попереднього циклу і оголосить його завершення. Це архетипова ситуація, яка постійно відтворюється в людській історії. ● 12. Предтеча — Іван Омиватель — вже прийшов був. Проте, всупереч юдейським уявленням, він не був втіленням пророка Іліяху[208], про що однозначно висловився сам Іван: «*І запитали його* (юдейські священики і левіти з Єрусалима)*: То хто ж ти? Чи не Іліяху? Відповів: Ні. Чи ти пророк? Відповів: Ні. Сказали йому: Хто ж ти такий? Щоб дали ми відповідь тим, які послали нас. Що скажеш про себе самого? Відповів: Я голос того, що волає в пустині: Рівняйте дорогу Господові*» (Ів 1.21—23). Зауважимо, що в цій розмові з юдеями Іван використав зрозумілі для них поняття і образи, у даному випадку подібні до пророцтва Ісаї. Такий самий риторичний прийом використовував Ісус у дискусіях з юдеями. При спілкуванні ж з неюдеями Він жодного разу не цитує юдейських пророків, а використовує арійські хліборобські образи: «сіяч», «ґрунт», «зерно», «жнива» тощо. ● 12. Ісус постраждав від юдейської верхівки — первосвящеників і фарисеїв на чолі з Синедріоном, підтриманих юдейським народом. **Отже, згідно з прямим свідченням Ісуса, Іван також постраждав саме від них, тобто Синедріон організував убивство Івана Предтечі.** Пізніше в Єрусалимі Ісус привселюдно висловив це

[208] Таке вірування юдеїв ґрунтувалося на забобонах, начебто Іліяху був узятий на небо (!) в земному тілі (!), тож рано чи пізно мав знову повернутися на землю в тому ж самому тілі.

обвинувачення безпосередньо первосвященикам (Мт 21.25, Мк 11.30, Лк 20.4). Фальсифікатори Євангелія знали про це, тому здійснили спробу перекласти вину за даний злочин на галілейського тетрарха Ірода Антипу, для чого вигадали історію про Іродіяду та Саломію — див. вставки Мк 6.14—29 і Лк 9.9. Імовірно, що подібна історія (з іншими дійовими особами) відбулася століттям раніше за правління царя Юдеї Александра Янная (103—76 рр. до н. е.), схильного бо буйних оргій[209]. ● 13. Лише тепер Ісус пояснює учням місію Івана Омивателя як свого предтечі. Це ще раз підтверджує той факт, що фрагмент Мт 11.7-12, 13-15 є вставкою, адже якби апостоли вже знали про Іллю, то не ставили б тепер такого запитання. ● Чому предтечу називали Іллею? Тому, що ім’я Ілля означає «той, хто ллє воду». Справді, Іван Омиватель здійснював очищувальний ритуал поливанням водою: «*Я вас омиваю водою на оновлення*» (Мт 3.11). Сутність ритуалу: для того, щоб прийняти нове вчення, треба спочатку очистити душу. Підтвердженням зв’язку «предтеча—Ілля—той, хто ллє» є те, що в арійсько-слов’янській традиції Іллею називали бога дощу і зливи. Дощ готує ґрунт до прийняття зерна. Тому перед приходом Сіяча (Сина Божого), який омиває Святим Духом, спочатку з’являється Ілля (предтеча), який омиває водою, готуючи людську свідомість («ґрунт») до сприйняття зерна Божого Слова (істинного знання). В арійській символіці поєднання води і вогню дає життя. Ця ідея життя втілена в арійському жовто-блакитному прапорі (нагорі божественне сонце, внизу земна вода). Нагадаємо, що поєднання божественного і земного позначається словом «хрещення», відповідно жовто-блакитний прапор є еквівалентом символу хреста.

Біснуватий юнак

14. Коли ж прийшли до народу, приступив до Нього один чоловік і, припавши Йому до ніг, 15. каже: Господи, змилуйся над моїм сином, бо він причинний і тяжко нездужає: часто кидається в огонь, часто й у воду. 16. Я був привів його до твоїх учнів, та вони не могли його зцілити. 17. Роде невірний та розбещений, — **відповів Ісус**, — доки я маю бути з вами? **Приведіть Мені його сюди! 18. Ісус погрозив йому, і біс вийшов з хлопця; і юнак видужав тієї ж хвилі. 19. Тоді підійшли учні до Ісуса на самоті й спитали: Чому ми не могли його вигнати? 20. Ісус сказав їм: Через вашу малу віру; бо істинно кажу вам: коли матимете віру, як зерно гірчиці, скажете цій горі: перенесися звідси туди — і вона перенесеться, і нічого не буде для вас**

[209] *Владимиров Александр*. Кумран и Христос.

неможливого. 21. А щодо цього роду бісів, то його виганяють лише молитвою і постом.

● 16. Ісус навчав учнів методам зцілення, а також іншим боголюдським можливостям (керування вітром, ходіння по воді тощо. Див. також 1.5. «Воанергес — Сини грому»). ● 17. Вставка, яка намагається показати Ісуса зверхнім і роздратованим. Вона викликала багато суперечок у дослідників: одні вважали, що ці різкі і зневажливі слова стосуються присутніх юдеїв, інші — апостолів. Схоже, що саме друге є головною метою цієї вставки: показати апостолів темними, недолугими і зіпсованими профанами. Саме ця теза про нікчемність апостолів уже неодноразово просувалася фальсифікатором у попередніх вставках. ● 20. Віра — це вищий прояв волі. Людина, яка володіє вірою, керує не лише своїм тілом, а й своїми намірами, уявою, фантазіями, бажаннями. Віра — це сила, яка пересуває гори і творить галактики. Її джерело — божественна сутність людини, через яку вона єднається із всемогутністю Творця Всесвіту. Пояснимо, що людина — це духовна істота, що занурилась у фізичний світ (здобула плоть, воплотилась), а кожна духовна істота — це божественна істота, що занурилась у світ духів (здобула духовне тіло). ● 21. Вставка, якої немає у давніших рукописах, тому її немає у багатьох сучасних версіях Євангелія[210]. Ця вставка логічно суперечить попередньому реченню, оскільки подає іншу причину невдачі учнів у зціленні хвороби: Ісус каже про недостатню віру, а автор вставки — про відсутність посту і молитви. Мета цієї фарисейської вставки — поставити ритуал вище живої віри.

Господь удруге провіщає

22. Як вони зібралися в Галілеї, Ісус сказав до них: Син людський готується бути виданим у руки людям, 23. і вони Його уб’ють, але третього дня Він воскресне. І вони тяжко зажурились.

● Мк 9.30 ● 22. «*Як вони зібралися в Галілеї*» — здавалося б, незрозуміло, навіщо це було писати, адже і так ясно, що події відбуваються в Галілеї, під горою Тавор поблизу Назарета. Тобто виглядає, що між Мт 17.20 і Мт 17.22 пропущено суттєвий фрагмент. І справді, цей відсутній у Матвія великий фрагмент подає Іван в оповіданні про воскресіння Лазаря, коли Ісус несподівано прийшов в Юдею і непомітно повернувся в Галілею (Ів 11.1—11.54). ● 22—23. Ісус розповідає учням про таїнство Переходу (Пасхи), що триватиме неповні три доби — від моменту ув’язнення до воскресіння. Вони мають усвідомити, що всі наступні події —

[210] *Макдональд Уильям.* Библейские комментарии для христиан. Новый завет. — С. 104.

це не випадковість і не прояв слабкості, а рішуча реалізація Ісусового задуму. Слово «*готується*» вказує на близькість цієї події. ● 23. Тяжка зажура учнів означає, що вони добре зрозуміли намір Учителя пройти через жахливі страждання і сприйняли їх цілком серйозно.

Храмовий податок

24. Коли вони прийшли в Капернаум, підійшли збирачі дидрахми до Петра й питають: Чи заплатить ваш учитель дидрахму? 25. Так, — каже. І як увійшов до хати, Ісус випередив його, кажучи: Як тобі, Симоне, здається? Земні царі з кого беруть данину чи податок? Із своїх синів чи з чужих? 26. Коли він відповів: з чужих, Ісус сказав до нього: Отже, сини вільні. 27. Однак, щоб вони нам цього не взяли за зле, піди до моря, закинь вудку, візьми першу, яка попадеться, рибу, і відкрий їй рота: там найдеш ти статир, візьми його й дай їм за мене й за себе.

● Мк 9.33 ● Після слова «Капернаум» — суцільна юдейська вставка, якої, до речі, більше ніде немає, зокрема в паралельному місці у Марка. Мета вставки — переконати хрестиян, що Ісус начебто підтримав Єрусалимський храм, заплативши обов'язковий для всіх юдеїв храмовий податок. Наявність вставки визнає ТБ: «*Паралельна розповідь синоптиків (до Мт 17.23, Мк 9.32, Лк 9.45) була перервана вставкою в Мт 17.24—27 розповіді про сплату податку, якої немає в інших євангелістів*» (ТБ, с. 657).

Хто буде найбільший?

18 1. Того часу підійшли до Ісуса учні й мовлять: Хто найбільший у Царстві Небеснім? **2. Ісус покликав дитину, поставив її серед них 3. і каже:** Істинно кажу вам: якщо ви не навернетеся і не станете, як діти, не ввійдете в Царство небесне. 4. Хто, отже, стане малим, як ця дитина, той буде найбільший у Царстві Небесному. **5. Хто приймає дитину в Моє ім'я, той Мене приймає.**

● Мк 9.33—37, Лк 9.46 ● Текст цього оповідання цілком спотворено автором вставки. Точний виклад події знаходимо у Марка: «*33. Прибули до Капернаума. І коли був у домі, запитував їх: Що це дорогою ви сперечалися? 34. Вони ж мовчали. Бо сперечалися один з одним дорогою, хто з них є більшим. 35 Сівши, покликав дванадцятьох і каже їм: Якщо хто хоче бути першим — хай буде всім слугою. 36. Узяв дитину, поставив її посеред них, обняв і сказав їм: 37. Якщо хто отаку одну дитину прийме в Моє ім'я, той Мене приймає*». Тут Ісус дає пояснення про роль керівника громади і робить це у виразно арійському дусі: найголовніший має бути батьком для всіх своїх підлеглих, навіть найменших, яких Він порівнює з дітьми. Тож керівник, який турбується про найменшого зі своєї громади, перебуває в духовній єдності з Сином Божим і Богом-Отцем. ● 5. Дитина є образом слабкої, беззахисної і довірливої людини, яка потребує захисту і допомоги з боку сильніших та мудріших членів громади.

Горе від спокус

6. А хто спокусить одного з тих малих, що вірують у Мене, такому було б ліпше, якби млинове жорно повішено було йому на шию і він був утоплений у глибині моря. 7. Горе світові від спокус. Воно й треба, щоб прийшли спокуси, однак горе тій людині, через яку спокуси приходять! 8. Коли твоя рука або нога стає тобі причиною падіння, відітни її і кинь геть від себе: ліпше тобі ввійти в життя одноруким чи кульгавим, ніж з обома руками чи з обома ногами бути вкиненим у вогонь вічний. 9. І коли око твоє призводить тебе до гріха, вирви його й кинь геть від себе: ліпше тобі ввійти в життя однооким, ніж з обома очима бути вкиненим у вогненне пекло.

● 6. Продовження попереднього речення, побудоване на контрасті: «хто прийме...» (5) — «хто спокусить...» (6). Той, хто шкодить душі чи тілу такої довірливої і беззахисної людини («людини простої»[211]), чинить страшний гріх. Краще вмерти, ніж чинити таке зло. ● 7. Прихід спокус є закономірним явищем, проте це не виправдовує носіїв зла. ● 8—9. Різкий перехід на іншу тему і зміна стилістики вказують на юдейську вставку. Мотив цієї вставки висвітлює відповідний коментар: «*Згідно з жидівським поняттям, деякі члени тіла є місцем пожадань; разом з цими членами можна викорінити жадобу*» (ЄЛ, с. 58). З цієї причини в деяких семітських державах досі існує звичай відрубувати злодіям руки, щоб у такий спосіб викоренити їхні пороки.

Заблукана вівця

10. Глядіть, щоб ви ніким з оцих малих не гордували: кажу бо вам, що ангели їхні на небі повсякчас бачать обличчя мого Отця Небесного. 11. Бо Син людський прийшов спасти те, що загинуло. 12. Що ви гадаєте? Коли хто має сто овець і одна з них заблудить, чи він не кине дев’ятдесят дев’ять у горах і не піде шукати ту, що заблудила? 13. І коли пощастить найти її знову, істинно кажу вам, що він радіє нею більше, ніж дев’ятдесят дев’ятьма, що не заблудили. 14. Так само і в Отця вашого небесного немає волі, щоб загинуло одне з тих малих.

● 10. Кожна людина має ангела-охоронця, який завжди може звернутися за допомогою до всемогутнього Бога-Отця. Той, хто скривдить просту беззахисну людину, матиме справу з Божою справедливістю. ● 11—14. Порушення логіки викладу, адже вираз «те, що загинуло» найменше стосується дітей. ● 13. Неявне заохочення до того, щоб грішити, адже випадає так, що начебто Бог більше радіє одному розкаяному грішникові, ніж 99-ти праведникам.

Брат, що завинив

15. Коли брат твій завинить супроти тебе, піди й докори йому віч-на-віч. Коли послухає тебе, ти придбав брата

---

[211] *Каганець Ігор*. Політична антропологія // Перехід-IV, випуск 7, 2001.

твого. 16. Коли не послухає тебе, візьми з собою ще одного або двох, щоб усяка справа полагоджувалась за словом двох або трьох свідків. 17. І коли він не схоче слухати їх, скажи Церкві**; коли ж не схоче слухати** Церкви**, нехай буде для тебе як поганин** і податківець**.** 18. Істинно кажу вам: усе, що ви зв’яжете на землі, буде зв’язане на небесах, і все, що розв’яжете на землі, буде розв’язане на небесах.

● 15—16. Продовжується повчання про етику стосунків між членами Хрестової громади — новими аріями. Дається технологія подолання заподіяної кривди. ● 17. Слово «церква» (ἐκκλησία — «екклезія») означає «народне зібрання» (порівн. з лат. *circus* — «цiркус», коло). В Чотириєвангелії слово «церква» вживається лише двічі і лише у Матвія. Перший раз (Мт 16.18) — усередині вставки, другий раз (Мт 18.18) — перед вставкою. Якби йшлося про таку фундаментальну річ, як організовану Хрестову громаду, то це слово мало б уживатися в інших місцях Євангелія. Оскільки воно вживається лише один раз, то це дає підстави вважати, шо замість слова «церква» (ἐκκλησία) має бути звичне слово «громада» (συναγωγη). ● 17. Конфлікти, які не вдалося полагодити приватним чином, виносяться на суд духовної громади. Якщо ж людина не слухається авторитету громади, тоді вона автоматично випадає з неї: сприймається її членами як поганин, тобто «непосвячений у Хрестове вчення», «темний», «неук». ● 17. «І податківець» — в оригіналі τελώνης (збирач податків). Ісус, подібно як Іван Предтеча, нормально ставився до митарів-податківців, один із них — Матвій — навіть став апостолом. Натомість юдейська верхівка їх ненавиділа, оскільки вони збирали гроші для Риму, а не для Єрусалима. Можна сказати, що Рим був конкуруючою структурою для юдейського псевдорелігійного бізнес-центру в Єрусалимі. ● 18. Повторення слів зі вставки Мт 16.19, проте вони вже говоряться не самому Петрові, а всім учням. Сутність цієї вставки доволі туманна, тож дає простір для найрізноманітніших тлумачень. «*Це місце зазвичай трактується як право духовних осіб відпускати людям або утримувати за ними гріхи*» (ТБ, с. 654). Наведена інтерпретація органічно випливає з юдейських уявлень про те, що гріх — це щось таке, що можна зняти з людини і перекласти, наприклад, на цапа-відбувайла (див. коментар до Мт 8.17). Насправді духовна особа лише допомагає людині пробудити приховане в ній божественне начало і самостійно позбутися власного гріха (тобто помилок, слабкостей, хиб і проступків), подібно як Ісус допомагав людям оздоровлюватися силою їхньої власної віри (див. коментар до Мт 9.2). У земних умовах гріх — це все те, що заважає людині

та громаді досягнути стану Царства Божого, зокрема тому, що гріховні думки, слова і вчинки руйнують дух, психіку і плоть людини, деформують індивідуальне і колективне біополе.

Спільна молитва сильна

19. Істинно кажу вам ще раз: коли двоє з вас згодиться на землі просити що б там не було, воно буде дано їм моїм Отцем небесним; 20. бо **де двоє або троє зібрані в Моє ім'я, там Я серед них.**

● Продовження речення 17 про те, що найвищим авторитетом після Ісуса є організація його послідовників — громада, церква. Там, де створюється організація хоча б з двох чи трьох Хрестових послідовників — виникає нова системна якість, де за Його сприяння народжуються вищі можливості. Тому істинні хрестияни мають діяти не наодинці, а згуртовано, починаючи від груп з двох або трьох однодумців. ● 19. Фрагмент від слів «ще раз» є вставкою. Імовірно, що її першоджерелом послужили речення 17.20 і 21.22, в яких ідеться про могутність віри. Варто додати, що у Бога-Отця треба просити не «що б там не було», а найголовнішого, найсокровеннішого — просвітлення Святим Духом, істинних знань, любові, незламної волі, духовних дарів. Саме про це вчив Ісус, даючи нам молитву «Отче наш» (Мт 6.9). Для реалізації ж більш «земних і конкретних» прохань треба звертатися до Ісуса Хреста і робити це з непохитною вірою.

Прощати один одному

21. Тут підійшов Петро й каже до Нього: Господи! Коли мій брат згрішить супроти мене, скільки разів маю йому простити? Чи маю до семи разів прощати? 22. Ісус промовив до нього: Не кажу тобі: до семи разів, а до семидесяти семи. 23. Тому царство небесне похоже на царя, що хотів звести рахунки з рабами своїми. 24. Коли він розпочав зводити рахунки, приведено йому одного, що був винен десять тисяч талантів. 25. А що не мав той чим віддати, пан велів продати його, жінку, дітей і все, що він мав, і віддати. 26. Тоді раб, впавши йому до ніг, поклонився лицем до землі й каже: Потерпи мені, пане, все тобі верну. 27. І змилосердився пан над тим рабом, відпустив його й подарував йому борг той. 28. Вийшовши, той раб здибав одного з своїх товаришів по рабству, який винен був йому сто денарів, схопив його й почав душити його, кажучи: Верни, що винен. 29. Товариш по рабству впав йому в ноги й почав його просити: Потерпи мені, я тобі верну. 30. Та той не хотів; пішов і кинув його в темницю, аж поки не верне борг. 31. Коли товариші його побачили, що сталось, засмутились вельми, пішли до свого пана й розповіли йому про всю справу. 32. Тоді пан покликав його і сказав йому: Рабе лукавий! Я простив тобі ввесь борг той, бо ти мене благав. 33. Чи не слід було й тобі змилосердитись над твоїм товаришем, як я був змилосердився над тобою? 34. І, розгнівавшись, його пан передав його катам, аж поки не верне йому всього боргу. 35. Отак і мій Отець небесний буде чинити вам, якщо кожний з вас не прощатиме братові своєму з серця свого.

● 22. «До семидесяти семи» — завжди, без обмеження. ● 23. Юдохрістиянська вставка, якої немає в інших євангелістів, до того ж без жодного стосунку до поняття Царства Божого як

стану поєднання божественного і земного. Вставка відбиває похмурі юдейські уявлення, згідно з якими Царство небесне подібне до рабовласницької держави, а Бог нагадує суворого і примхливого рабовласника, який після смерті грішників віддасть їх на катування. Це абсолютно суперечить арійським уявленням про Бога-Отця, Вишнього і Святого, люблячого батька для всіх людей, «*який велить своєму сонцю сходити на праведних і неправедних*» (див. коментар до Мт 5.48).

Чи можна чоловікові відпустити жінку?

19 **1. І коли Ісус скінчив ці слова, покинув Галілею і прибув у сторони Юдеї на протилежний берег Йордану. 2. Сила народу йшла за Ним, і Він їх оздоровив там. 3. І підійшли до Нього фарисеї і, спокушаючи Його, спитали: Чи можна чоловікові відпустити свою жінку з якої-будь причини? 4. Він відповів їм: Хіба ви не читали, що Творець від початку створив їх, чоловіка і жінку, 5. і мовив: тому покине чоловік батька й матір і пристане до своєї жінки, і вони будуть двоє єдиним тілом, 6. так що вони не будуть більше двоє, лиш одне тіло. Що, отже, Бог злучив, людина хай не розлучає. 7. Кажуть вони до Нього: Чому ж тоді Мойсей велів дати розвідний лист і відпустити її? 8. Він сказав їм: Задля жорстокості сердець ваших Мойсей дозволив вам відпускати жінок ваших; спочатку ж не було так. 9. А Я кажу вам: хто відпускає свою жінку — за винятком розпусти — і жениться з іншою, той чинить перелюб; і хто жениться з розведеною, чинить перелюб.**

● Мк 10.1, Лк 9.51, Ів 7.10 ● 4. Спілкуючись з юдеями, Ісус у звичній для нього манері посилається на юдейські тексти і використовує зрозумілі для них порівняння (див. також коментар до Мт 15.7, Мт 17.12). У даному випадку Він посилається на книгу Буття 2.24. ● 8. Ісус відповідає фарисеям, тому його відповідь стосується лише юдеїв. Закони Мойсея були спрямовані на семітів-кочівників, які в порівнянні з арійським населенням Ханаану перебували на суттєво нижчому рівні культурного, організаційного і цивілізаційного розвитку (див. 2.15. «Галілеяни і юдеї»).

Скопці заради Царства небесного

10. Кажуть до нього учні: Коли така справа чоловіка з жінкою, то ліпше не женитись. 11. Він відповів їм: Не всі розуміють це слово, лише ті, кому дано. 12. Бувають бо скопці, що з матірнього лона такими народились; бувають і скопці, яких люди оскопили; бувають і скопці, що самі себе оскопили задля Царства небесного. Хто може збагнути, нехай збагне.

● 10. Вставка, якої немає в інших євангелістів. Запитання 10 могли поставити лише семіти, призвичаєні до багатоженства, а не учні-галілеяни з арійськими традиціями одноженства. Згідно з юдейськими звичаями, чоловік міг на власний розсуд

«відпустити» (фактично вигнати) дружину, якщо вона йому набридла, і взяти собі кілька інших. Для таких фраза Ісуса про перелюбство виглядала великим обмеженням їхніх «законних прав». ● 12. Наступні ж банальні міркування про скопців і неплідних від народження взагалі не мають жодного відношення до стосунків між чоловіком і жінкою. Потворна ідея про «самооскоплення заради царства небесного» могла визріти лише в семітському середовищі з його традиціями обрізання, але аж ніяк не в арійському, де людське тіло вважається досконалим Божим творінням, тож всяке його «хірургічне вдосконалення» є брутальною зневагою Творця. Згадана диявольська вставка призвела до того, що багато людей, бажаючи наблизитись до Бога, покалічили себе. Прикладом може бути Оріген, який у молодості в запалі релігійного ентузіазму оскопив себе, в чому вже на старість розкаявся (ТБ, с. 664). Варто додати, що правовірні юдеї мали скопців за неповноцінних і такими, що не можуть «увійти на збори Господні» (Второзаконня 23.2), тому єресь «релігійного оскоплення» спрямована на руйнування неюдеїв. Останнє зауваження дає додаткові підстави розглядати юдохрістиянство як духовно-інформаційну зброю, створену для руйнування носіїв Хрестового вчення (див. коментар до Мт 9.16). Що стосується взагалі традиції обрізання та іншого «вдосконалення» людського тіла, то вона поширена у негроїдів і семітів, тож не випадково, що ісламісти (в основному семіти і негроїди) і сьогодні вперто відстоюють свій протиприродний звичай «жіночого обрізання» (травмування жіночих геніталій).

«Не бороніть їм приходити до Мене»

13. Тоді привели до Нього дітей, щоб Він, поклавши на них руки, помолився. Учні ж боронили їм. 14. Ісус сказав їм: Пустіть дітей! Не бороніть їм приходити до Мене, бо таких Царство Боже. 15. І, поклавши на них руки, пішов звідти.

● Мк 10.13, Лк 18.15 ● 13. Учні намагалися не перевтомлювати Учителя справами, які вважали несуттєвими. ● 14. Людина від народження призначена для Царства Божого. Незіпсовані діти мають найбільше шансів його осягнути — якщо їм дати добре виховання і добрий приклад. Наші діти мають перевершити нас у боголюдській самореалізації. Ще один важливий момент: діти схильні вірити в те, що дорослі вважають неможливим. Стан Царства Божого для багатьох людей здається неможливим і навіть неіснуючим, позаяк їхня уява і віра паралізовані шаблонами «життєвого досвіду» та атеїстичного виховання. Діти ж вільні від цих шаблонів, тому відкриті для чудесного. Окрім того, маленькі діти нерідко пам’ятають свої попередні життя і певний час усвідомлюють себе втіленими духовними сутностями, поки

дорослі їх врешті-решт не переконають у протилежному. До речі, від фахівців і просто спостережливих батьків часто можна почути, що немовлята спочатку ведуть себе розумніше, ніж пізніше, тобто в міру дорослішання обмежена земна свідомість починає домінувати над значно ширшою духовною свідомістю.

Багатий шугай

16. Аж ось один приступив до Нього й каже: Учителю! Що благого маю чинити, щоб мати життя вічне? 17. Ісус сказав до нього: Чому питаєш Мене про благе? Тільки один є Благий. Як хочеш увійти в життя, додержуй заповідей. 18. Яких? — питає його. Ісус до нього: Не вбивай, не чини перелюбу, не кради, не свідчи неправдиво, 19. поважай батька-матір і люби ближнього твого, як себе самого. 20. Каже юнак до Нього: Все це я зберіг ізмалку. Чого мені ще бракує? 21. Якщо хочеш бути досконалий, — сказав Ісус до нього, — піди, продай, що маєш, дай бідним і будеш мати скарб на небі, потім приходь і слідуй за Мною. 22. Почувши це слово, юнак відійшов смутний, мав бо велике майно. 23. Тоді Ісус сказав до своїх учнів: Істинно кажу вам: важко багатому входити в Царство Боже. 24. Іще кажу вам: легше верблюдові пройти крізь вушко в голці, ніж багатому ввійти в Царство Боже. 25. Почувши це, учні здивувались вельми і сказали: Хто ж тоді може бути спасенний? 26. Ісус глянув на них пильно й мовив: У людей це неможливо, Богові — все можливо.

● Мк 10.17, Лк 18.18. ● 17. Ісус у непрямій формі підтверджує свою божественність: «Чому називаєш мене благим? Чи не тому, що тільки Бог є благим?» (подібне трактування пропонує ТБ, с. 665). Цей молодий чоловік інтуїтивно відчув божественність Ісуса. ● 18—19. Дотримання цих загальнолюдських моральних норм є обов’язковою умовою духовного розвитку. ● 20. Багатий юнак був праведником, тому в паралельному місці Мк 10.21 сказано: «*Тоді Ісус, глянувши на нього, полюбив його*». ● 21. Ісус запрошує чоловіка стати учнем: «*Слідуй за Мною*» — будь моїм послідовником. ● 22-23. Через своє багатство цей праведний чоловік відмовився від честі стати Хрестовим учнем, хоч після цього йому вже не потрібно було б це багатство: володіючи надзвичайними здібностями та якостями (цілительство, телепатія, мистецтво примноження їжі, красномовство, краса, могутнє здоров’я тощо), Хрестові учні легко могли стати забезпеченими людьми. Тому фраза «*важко багатому входити в Царство Боже*» природно викликала як цілковите розуміння серед учнів, так і співчуття до цього багача, який відмовився від набагато ціннішого скарбу. ● 24—26. Відверта юдохрістиянська закладка, спрямована на підрив економічної бази хрестиянства і розчистку простору для юдейського бізнесу. Ця вставка повторена містифікатором також у Мк

19.24—27 і Лк 18.25—27 — з причини її принципової важливості в інформаційній війні між фарисейським і арійським началом. ● 24. «Легше верблюдові пройти крізь вушко голки, ніж багатому ввійти в Царство Боже». Як повідомляє ТБ, подібне прислів'я зустрічається у Талмуді для позначення будь-яких труднощів (с. 665). Буквальне розуміння цього фрагменту було і є підставою для обґрунтування пролетарських революцій, продовжує ТБ. До сьогодні значення цих слів залишається незрозумілим, підсумовує ТБ.

У сто раз більше і життя вічне

27. Тоді озвавсь Петро і сказав до Нього: Ось ми покинули все й пішли за Тобою; що будемо за те мати? 28. Ісус відповів їм: Істинно кажу вам: ви, що пішли за Мною, в палінгенезії, коли Син людський сяде на престолі своєї слави, сидітимете й ви на дванадцятьох престолах, щоб судити дванадцять колін Ізраїлю. 29. І кожний, хто задля мене покине дім, братів, сестер, батька, матір, жінку, дітей, поля, **у сто разів більше одержите і життя вічне успадкуєте.** 30. Багато з перших будуть останніми, а останні — першими.

● 28. У гелленському тексті вжито слово «παλινγενεσίᾳ» («палінгенезія», у слов'янському перекладі — «пакибитіє»). Цей термін, який також вживається у «Посланні апостола Павла до Тита» (3.5), використовували гелленські філософи, зокрема Платон і Піфагор, для позначення реінкарнації, тобто феномену перевтілення людського духу і його багаторазового земного існування[212]. Йдеться про перевтілення саме духовної істоти, а не душі (психіки), оскільки для перевтілення душі вживається термін «*метемпсихоз*». У природі існують обидва феномени, проте палінгенезія — це універсальне правило, а метемпсихоз — це надзвичайно рідкісний виняток з цього правила. Людина, яка йде за Хрестом, поліпшує свою долю (карму) в цьому житті і у наступних земних утіленнях, і вона не потрапить до пекла, тобто матиме вічне життя (існування в пеклі не вважається життям). Детальніше див. 2.10. «Палінгенезія, тобто реінкарнація». ● 30. Вставка, яка є частиною ширшої вставки у Євангелії від Луки: «Там буде плач і скрегіт зубів, — коли побачите Авраама, Ісаака, Якова і всіх пророків у Царстві Божім, а себе — вигнаними геть. І прийдуть зі сходу, із заходу, з півночі, з півдня і засядуть у Царстві Божім. І тоді останні будуть першими і перші будуть останніми» (Лк 13.28—30). Останнє речення знайшло відображення в словах сатанинського гімну «Інтернаціонал» — «кто бил нічєм, тот станєт всєм». Ця вставка була потрібна фальсифікаторові для того, щоб для її «пояснення» здійснити велику наступну вставку (20.1—16).

[212] *Поляков Евгений.* Кому уподоблю род сей? Или ортологический катехизис. — Санкт-Петербург, 1993. — С. 215 (VII. О палингенезии).

Притча про робітників у винограднику

20 1. Царство небесне подібне до чоловіка-господаря, що рано-вранці вийшов найняти робітників у свій виноградник. 2. Домовившись із робітниками по денарію денно, він послав їх у свій виноградник. 3. А вийшов коло третьої години, побачив інших, що бездільно стояли на ринку. 4. І сказав їм: Ідіть і ви в мій виноградник, що буде по справедливості, дам вам. 5. І ті пішли. Коли він знову вийшов, біля шостої та дев'ятої години, зробив так само. 6. Вийшовши коло одинадцятої, стрінув інших, що стояли, і сказав їм: Чого тут увесь день стоїте бездільно? 7. Кажуть йому: Бо ніхто не найняв нас. 8. І він сказав їм: Ідіть і ви у виноградник. 8. Коли ж настав вечір, власник виноградника наказав своєму управителеві: Поклич робітників і дай їм заплату, почавши від останніх аж до перших. 9. Ті, що прийшли коло одинадцятої години, взяли по денарію. 10. Коли приступили перші, думали, що дістануть більше. 11. Але й вони взяли по денарію. І, взявши, стали ремствувати на господаря, 12. кажучи: Ті останні одну годину працювали, і ти зрівняв їх з нами, що несли тягар і спеку дня. 13. Той, відповідаючи одному з них, сказав: Друже, не кривджу тебе; чи не за денарія ти згодився був зо мною? 14. Бери своє та йди! Хочу бо й цьому останньому дати, що й тобі. 15. Хіба не вільно мені робити зо своїм, що захочу? Чи око твоє лукаве тому, що я добрий? 16. Так то останні будуть перші, а перші – останні, бо багато є покликаних, та мало обраних.

● Вставка, якої немає в інших євангеліях. Її мета — показати Бога-Отця як примхливого господаря з нелюдськими уявленнями про справедливість. Вставка цілком відповідає юдейським уявленням про абсолютну прірву між людиною і незбагненним для неї Богом (див. 1.4.1. «Архетип «Біоробот»), який дає людині свої дари не тому, що вона їх заслужила, а тому, що він так хоче. Запропонований у вставці принцип оплати праці є руйнівним для будь-якої організації. ● 1. Як ми вже казали, термін «Царство Боже» (стан поєднання божественного і земного) фальсифікатор замінив терміном «Царство небесне», трактуючи його як посмертне життя в раю. Мета такої підміни зрозуміла: послабити земну активність хрестиян, переконавши їх, що земне життя — це в основному страждання, а щастя можливе лише після смерті в раю. **Людина, яка сприймає такий світогляд, легко стає жертвою агресора-кочівника, рішучого в досягненні своїх чисто земних цілей — влади, багатства, рабів,** самовпевненого і переконаного, що його грізний і ревнивий бог пообіцяв йому «великі і гарні міста, які ти не будував, та доми, повні всякого добра, яких ти не наповнював, і тесані колодязі, яких ти не тесав, і виноградники та оливки, яких ти не садив, і будеш їсти і наситишся... А худоба твоя велика і худоба твоя мала розмножиться, і срібло та золото розмножаться тобі... І ти винищиш всі ті народи, що господь, бог твій, дає тобі, — не змилосердиться око твоє над ними... Кожне місце, що на нього ступить ваша нога, буде ваше» (Второзаконня 6.10—11, 7.16, 8.13). Останній пасаж, до речі, точно відповідає гаслу інших кочівників — московських: «Гдє ступіла наґа русскава чєлавєка, там русская зємля». ● 16. Цікаво, що «Тлумачна Біблія» (як і деякі інші видання) дає речення «бо багато є покликаних, та мало обраних», і тут же вказує, що його «*треба визнати пізнішою вставкою, як на*

основі свідчення кращих і авторитетніших рукописів, так і з погляду внутрішніх міркувань» (ТБ, 667). У деяких інших виданнях Євангелія цей фрагмент подається в дужках, а в деяких (напр., ЄЛ) його взагалі немає.

Третє провіщення страстей

17. І коли наближались до Єрусалима, Ісус узяв набік дванадцятьох і дорогою сказав їм: 18. Оце ми піднімаємось до Єрусалима, і Син людський буде виданий первосвященикам і вченим**, і засудять Його на смерть. 19. І видадуть Його грішникам, щоб ті глумилися, катували та розіп'яли Його; і третього дня Він воскресне.**

● Мк 10.32, Лк 18.31. ● 17. Продовження речення 19.29, коли Ісус, поблагословивши дітей (19.15), пішов з учнями до Єрусалима, на ходу відповідаючи Петрові про винагороду тим, хто пішов за Ним (19.27). ● 17—19. Ісус пояснює апостолам основні елементи свого плану, причому робить це утаємничено, оскільки передчасне оприлюднення цього плану може призвести до його порушення. Принциповим аспектом Господнього задуму було те, щоб юдеї зробили **вільний** вибір між Ним і дияволом. Якби Ісус оприлюднив інформацію про те, що юдеї незабаром винесуть Йому присуд смерті через розп'яття, то наступні події можна було б пояснити тим, що Ісус сам сформував цю подію, а юдеї були лише вимушеними виконавцями його волі. ● 18. «І вченим» — фальсифікація. Має бути «і фарисеям», оскільки рішення про убивство Ісуса було прийняте Синедріоном, який складався з первосвящеників (садукеїв) та фарисеїв (Ів 11.45—53). Ця вставка чітко вказує на її фарисейське авторство, адже тут фальсифікатор намагається «вигородити» лише фарисеїв. Див. 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники». ● 19. «Грішникам» — гелленською τοῖς_ἔθνεσιν. Слово τα_ἔθνη тут вживається у значенні: простолюд, профани, неуки, простаки, «лохи». Не маючи знань, вони постійно припускалися життєвих помилок, тому були грішниками. На цій підставі, в залежності від контексту, гелленське слово «етне» можна перекласти і як «грішники», і як «неуки». У слов'янському перекладі Євангелія цьому слову відповідає «язичники», в латинському перекладі — слово paganus, що означає «сільський, простонародний».

Не панувати, а служити

20. Тоді підійшла до Нього мати Заведеєвих синів зо своїми синами і вклонилась, щоб Його щось просити. 21. Він сказав їй: Чого бажаєш? Та Йому відповіла: Скажи, щоб оці два сини мої сіли у Твоєму царстві, **один праворуч,**

другий ліворуч Тебе. 22. Ісус у відповідь мовив: Не знаєте, чого просите. Чи можете ви пити чашу, яку Я маю пити? Сказали Йому: Можемо. 23. Промовив до них: Чашу мою питимете, але сісти праворуч мене чи ліворуч, не моє це давати, лише — кому приготовано від Отця мого.

● Мк 10.35 ● 20. Заведей — це типове українське ім'я; наприклад, у телефонній базі міста Києва знаходимо багато людей з прізвищами Заведій, Заведія, Заводій, Заведенко, Заводян, Заводюк тощо. Українське слово «заведій-заводій» означає ініціативну людину, яка веде за собою, активізує, «заводить», вигадує різні витівки («заводіяка», «задерій»), а також зачинає-заводить пісню — «заспівувач». Дружина Заведея, матір Івана і Якова, звалася Саломія (Σαλώμη, Саломі) (ТБ, с. 667), що означає «мирна» (порівняйте: *Соломон-Салимон* — мирна людина; *салим* — мирне поселення, село; *Ярусалим* — сонячне поселення). Згідно з переказами, Саломія була рідною сестрою Діви Марії (ТБ, с. 831). ● 21. Замість «у Твоєму царстві» має бути «у Твоїй славі» (Мк 10.37). ● 21. Іван і Яків належали до внутрішнього (езотеричного) апостольського гуртка (разом з Петром) і володіли незламною пристрасною вірою, за що отримали від Ісуса внутрішнє ім'я Воанергес (див.: 1.5. «Воанергес — Сини грому»). Імовірно, що через свою матір вони передали прохання Ісусові, щоб дозволив їм здійснити разом з Ним Перехід і також здобути славу через власне воскресіння. Схоже, що спочатку вони порадились зі своєю матір'ю, і вона благословила своїх синів на мученицьку смерть і Перехід разом з їхнім Учителем. ● 22. Смерть апостолів разом з Ісусом не передбачалася Планом. Окрім того, Іван і Яків, можливо, не усвідомлювали всю важкість страждань, які доведеться перетерпіти. «*Реальний сенс їхнього прохання був страшний, але учні цього не підозрювали*» (ТБ, с. 668). Тому Ісус запитав, чи готові вони розділити його долю разом зі стражданнями. ● 22. Учні підтверджують свою рішучість йти до кінця. ● 23. Ісус твердо обіцяє, що вони будуть співпричетні до Його долі («питимуть Його чашу»), продовжуючи Його справу у палінгенезії-реінкарнації (Мт 19.28). ● 23. «Але сісти праворуч мене чи ліворуч...» — відверта юдохрістиянська вставка згідно з юдейськими уявленнями про царство, що його Єгова приготував для свого «обраного народу» (див.: Мт 25.34, Друга книга Маккавеїв 12.45, Третя книга Ездри 7.61 тощо). При цьому Месія нічого не вирішує, бо, згідно з цими уявленнями, він є «рабом Єгови».

24. Почувши це, десятеро почали нарікати на двох братів. 25. Ісус покликав їх і сказав: Ви знаєте, що князі народів панують над ними, і вельможі гнітять їх. 26. Не

так має бути між вами. Але хто хотів би у вас бути великий, нехай буде вам за слугу. 27. І хто б хотів у вас бути перший, нехай стане вам за раба. 28. Так само Син людський прийшов не щоб Йому служили, але щоб служити й дати життя своє як викуп за багатьох**.**

● Мк 10.41, Лк 22.24 ● Ісус розкриває арійські уявлення про функцію керівника як люблячого і відповідального батька. Чим вищий статус керівника, тим більша його відповідальність перед громадою. Перша особа, що наділена максимальною владою, повинна нести максимальну відповідальність за свої вчинки, а її особисті інтереси мають повністю підпорядковуватись інтересам громади. Сприймання керівника (отамана, гетьмана) як батька, а громади (війська) як його дітей органічно притаманне українській традиції, яка є прямим продовженням Гіперборійської традиції Землі Вепра[213]. Ісус навчав учнів особистим прикладом. Арійська модель управління засновується на особистому прикладі керівника, на його авторитеті або, як кажуть, харизматичності (від кореня «хар-ар-яр», тобто на його «ярості», «сонячності», «пасіонарності»). Ефективність арійської організації полягає в тому, що її структурні підрозділи очолюють відповідальні харизматичні особистості — арії, які дотримуються євангельського принципу: «*Але хто хотів би у вас бути великий, нехай буде вам слуга*» (слуга — гелленською διάκονος, диякон). ● 28. Юдейські уявлення про «раба Єгови», який приноситься в жертву за свій народ, беручи на себе його гріхи на зразок козла відпущення (див. коментар до Мт 8.17).

Єрихонські сліпці

29. Коли вони виходили з Єрихона, ішло за ним багато народу. 30. Два сліпці сиділи край дороги і, почувши, що Ісус проходить мимо, закричали, кажучи: Господи, сину Давида, змилуйся над нами! 31. Люди картали їх, щоб замовкли. А ті ще більше голосили: Змилуйся над нами, Господи, сину Давида! 32. Тоді Ісус зупинився, покликав їх і мовив: Що бажаєте, щоб я учинив вам? 33. Вони кажуть йому: Господи, щоб очі нам відкрились. 34. Змилувався Ісус, доторкнувсь їхніх очей, і вони негайно прозріли й пішли слідом за ним.

● Вставка у формі скороченого і спотвореного переказу Мк 10.46—52.

Хрестос в'їжджає в Єрусалим

21 1. Наближаючись до Єрусалима, вони прийшли у Витфагію, коло Оливної гори. Тоді Ісус послав двох учнів, 2. кажучи їм: Ідіть у село, що перед вами; зараз же найдете прив'язану ослицю й **осля** з нею**, відв'яжіть і приведіть до Мене. 3. А як хто вам що скаже, ви відповісте, що Господь** їх **потребує** і Він незабаром поверне їх**.** 4.

[213] Земля Вепра — це одна з сакральних назв Північного Надчорномор'я (поряд з назвами Україна, Гіперборія, Свята Русь). Див. статтю: *Каганець І.* «Земля Вепра» // Перехід-IV, № 11, 2003.

Сталось це, щоб збулося слово пророка, який говорив: 5. Скажіть дочці сіонській: Ось цар твій іде до тебе, лагідний і верхи на ослиці, на осляті, синові під'яремної. **6. Учні пішли й зробили так, як Ісус велів їм: 7. привели вони** ослицю та **ослятко, поклали на** них **одіж і Ісус сів на** них**. 8. Багаточисельний натовп стелив свою одіж по дорозі, а інші різали з дерев гілки і клали по дорозі. 9. Натовпи, що йшли попереду й ззаду, викрикували:** Осанна синові Давида! **Благословен той, що йде в ім'я Господнє! Осанна на висотах небес! 10. І коли Він увійшов у Єрусалим, було вражене все місто, питаючи: Хто це такий? 11. Натовпи казали: Це пророк, Ісус із Назарета в Галілеї.**

● Мк 11.1, Лк 19.29, Ів 12.12 ● 1. Витфагія й Витанія — це два невеликі селища в трьох-чотирьох кілометрах східніше Єрусалима. Між ними і цим головним юдейським містом була пологa Оливна гора заввишки 800 м. ● 2. У трьох інших євангеліях згадується про молодого осла, на якого ще ніхто не сідав. Вставка про ослицю потрібна була для прилучення цієї події до старозавітних «пророцтв». ● «І Він незабаром поверне» — вставка. Насправді перед нами класичний пароль: запитання «*Навіщо відв'язуєте?*» і лаконічна відповідь «*Господь його потребує*» (Лк 19.31). Метою вставки є спроба зобразити цю наперед сплановану акцію як якусь випадкову подію, мовляв, господарі турбуються про свою власність, а учні їх заспокоюють, що незабаром повернуть. ● 4—5. Вставка, якої немає в інших євангеліях, звідси й очевидне переривання плавності розповіді. Вставлений фрагмент взято з розділу 9 книги Захарії (6 ст. до н. е.), зміст якого, окрім згадки про царя, Єрусалим і віслюка, не має жодного стосунку до євангельського оповідання. Судіть самі: «Пророцтво Господнього слова на землю Хадрах та Дамаск, місця спочинку його, бо око Господнє на Арам та на всі Ізраїлеві племена, а також на Гамат, що межує із ним, на Тир та Сидон, бо він став дуже мудрий. І Тир твердиню собі збудував, і срібла нагромадив, як пороху, а щирого золота як багна на вулицях. Ось Господь зробить бідним його, і на морі поб'є його потугу, і він сам буде пожертий огнем. Побачить це Ашкелон, та й злякається, і Азза, і дуже настрашиться, і Екрон, бо надія його засоромиться. І згине цар із Аззи, а Ашкелон не буде заселений. І буде в Ашдоді сидіти байстрюк, і Я вигублю гордість филистимлян. І викину кров його з його уст, а гидоту його з-між зубів його, і для нашого Бога достанеться й він, і він буде, як князь той у Юді, а Екрон як євусей. І стану табором біля Свого дому проти війська, проти того, хто переходить і хто вертається; і вже не перейде гнобитель повз них, бо тепер Я це бачив Своїми очима. **Радій вельми, о дочко Сіону, веселись, дочко Єрусалима! Ось Цар твій до тебе гряде, справедливий і повний спасіння, покірний, і їде на ослі, і на молодім віслюкові, сині ослиці.** І вигублю Я колесниці з Єфрема, і коня з Єрусалима, і військовий лук знищений буде...» і так далі. Після того, як в євангельське оповідання вставили ослицю,

воно втратило свою логічну стрункість, а у дослідників викликало величезну кількість суперечок і запитань: «Навіщо була ще й ослиця?», «Як Ісус міг сісти одночасно на них обох?» тощо. ● 9. «Осанна синові Давида!» — вставка, якої немає у Лк 19.38. Галілеяни не могли цього вигукувати, оскільки Ісус не вважав себе сином Давида (Мт 22.41—46).

Очищення храму

12. Ісус увійшов у храм і вигнав усіх, що продавали й купували в храмі; перевернув столи міняйлів і ослони тих, що продавали голубів, 13. і сказав їм: Написано: дім мій домом молитви буде зватись, ви ж чините з нього печеру розбійників. 14. І підійшли до Нього в храмі сліпі та кульгаві, і Він зцілив їх. 15. Первосвященики ж та вчені, побачивши чуда, які Він творив, і дітей, що кричали в храмі: «Осанна синові Давида!», обурилися 16. і мовили до Нього: Чуєш, що оці кажуть? А Ісус відповів їм: Хіба ви ніколи не читали: устами немовлят та ссущих ти вчинив собі хвалу? **17. І, покинувши їх, вийшов з міста у Витанію і там заночував.**

● 12. Прямий удар по «канонічному» бізнесу юдейської верхівки, розкриття його аморальності і злочинності. ● 15—16. Вставка, відсутня у всіх інших євангеліях. Виявляється, що первосвященики обурилися не через енергійне очищення храму від торговців, а через вигуки дітей. Мета вставки — відвернути увагу від бізнесових інтересів первосвящеників, перевівши конфлікт чисто в формальну площину: син Давида чи не син Давида? В даному випадку фальсифікатор намагається «вигородити» первосвящеників. ● 17. Ісус не бажав ночувати в Єрусалимі — як з погляду безпеки супроводжуючих Його учнів (юдейська старшина вже віддала наказ про вбивство Ісуса), так і через погану енергетику цієї столиці «кодла гадючого». Що стосується Витанії, то в цьому поселенні поблизу Єрусалима компактно жили галілеяни (див. 2.15.2. «Протистояння «Північ» — «Південь»»).

Безплідна смоковниця

18. Уранці, вертаючись до міста, Він зголоднів. 19. Побачивши край дороги смоковницю, Він підійшов до неї, та не найшов на ній нічого, крім самого листя, і сказав до неї: Нехай повік не буде з тебе плоду! І тут же **смоковниця всохла. 20. Побачивши це, учні здивувались і говорили: Як це смоковниця** тут же **засохла? 21. Ісус у відповідь сказав їм: Істинно кажу вам, коли матимете віру й не завагаєтесь, зробите не тільки таке зі смоковницею, але коли й горі цій скажете: двигнись і кинься в море! — воно станеться. 22. І все, чого проситимете в молитві з вірою, одержите.**

● Мк 11.12 ● 18. Імовірно, всю ніч Ісус провів у молитві та пості. ● 19. Можливо, через почуття голоду Ісус звернув увагу на смоковницю, хоч не мав жодного наміру їсти її плоди, адже вони дозрівають влітку, а це була весна. Тобто увага Ісуса до смоковниці виникла через асоціацію з почуттям голоду. ● 19. На смоковниці ж не було нічого, крім листя, не було навіть незрілих плодів. Схоже, що дерево було хворе і йшло до загибелі або було безплідним. **На прикладі цієї смоковниці Ісус показав учням свою могутність, щоб підбадьорити їх перед тим, як увійти до ворожого, темного і небезпечного міста.** ● 19—20. «Тут же» — вставка. У Мк 11.20 уточнюється, що смоковниця засохла наступного ранку. З метою увиразнення сенсу того, що відбулося, Матвій сконцентрував ці дві події в одну. ● 21. За допомогою смоковниці Ісус показав учням силу віри — вищого прояву людської волі. Якщо вони володітимуть вірою, то нічого не буде для них неможливого. Дуже імовірно, що Ісус постійно звертав увагу апостолів на цю істину, за кожної зручної нагоди підтверджуючи її наочними прикладами (див. коментар до Мт 17.20).

Питання і відповідь про владу

23. Коли Він увійшов у храм і почав навчати, прийшли до Нього первосвященики і старші народу і мовили: Якою владою ти чиниш це? Хто тобі дав цю владу? 24. Ісус у відповідь сказав їм: Я теж спитаю вас одну річ, і коли Мені на неї відповісте, Я вам теж скажу, якою владою Я чиню це. 25. Іванове омивання звідки було? З неба чи від людей? Вони почали міркувати між собою: «Як скажемо: з неба, він нам скаже: чого ж тоді ви не увірували в нього? 26. А як скажемо: від людей, — боїмось народу, всі бо вважають Івана за пророка». 27. І вони відповіли Ісусові: Не знаємо. Тоді Він сказав їм: І Я вам не скажу, якою владою чиню це.

● Див. коментар до Мк 11.27—31. ● 25. Приховане звинувачення юдейської верхівки у вбивстві Івана Предтечі, див. Мт 17.12. ● 27. Вимушеною відповіддю «не знаємо» первосвященики і старші виставили себе на посміховисько, оскільки змушені були лукавити, причому це лукавство було виявлено перед усім народом, який добре знав про їхнє однозначно негативне ставлення до Івана Омивателя і наполегливі спроби зашкодити йому. Вони змушені були піти на це приниження, оскільки була загроза розкриття Ісусом їхньої причетності до смерті Івана Омивателя.

Притча про двох синів

28. Як вам здається? Один чоловік мав двох синів. Звернувшись до першого, він мовив: Піди, дитино, нині працювати у винограднику. 29. Той озвався: Піду, Господи. І не пішов. 30. Звернувшись до другого, сказав так само. А цей

відповів: Не хочу. Але потім, розкаявшись, пішов. 31. Котрий з двох учинив волю батька? Останній, — відповіли ті. Тоді Ісус сказав їм: Істинно кажу вам, що митарі й блудниці вас випереджають у Царстві Божім. 32. Прийшов бо був до вас Іван дорогою правди, та ви не повірили йому; митарі і блудниці повірили йому, а ви, бачачи це, навіть потім не розкаялися, щоб повірити йому.

● Вставка, відсутня в інших євангеліях, яка перериває логіку розгортання подій.

Виноградник і виноградарі

33. Слухайте іншу притчу. Був один чоловік-господар, що насадив виноградник. Він обвів його огорожею, видовбав у ньому чавило, вибудував башту, найняв його виноградарям і відійшов. 34. Коли ж настала пора винозбору, послав він слуг своїх до виноградарів, щоб узяли від них належні плоди. 35. А виноградарі, схопивши його слуг, кого побили, кого вбили, кого ж укаменували. 36. Тоді він послав інших слуг, більше від перших, та й ті вчинили з ними те саме. 37. Нарешті послав до них свого сина, кажучи: Матимуть пошану до мого сина. 38. Та виноградарі, узрівши сина, заговорили між собою: Це спадкоємець. Ходімо, вб'ємо його й візьмемо собі його спадщину. 39. І, взявши його, вивели геть з виноградника й убили. 40. Отож, коли прибуде господар виноградника, що зробить з тими виноградарями? 41. Лютих люто вигубить, — відповіли йому, — а виноградник найме іншим виноградарям, що будуть давати йому своєчасно його плоди. 42. Тоді Ісус сказав їм: Чи ви в Писанні ніколи не читали: Камінь, що відкинули будівничі, став наріжним каменем. Від Господа це сталось, і дивне в очах наших. 43. Тому кажу вам: відніметься від вас Царство Боже й дасться народові, що буде приносити плоди його. 44. Хто впаде на цей камінь, розіб'ється, а на кого він упаде, того роздушить. **45. Почувши** ці притчі, **первосвященики й фарисеї** зрозуміли, що Він про них говорить. **46.** І **намагалися схопити Його, та боялися людей, бо ті мали Його за пророка.**

● Мк 12.1, Лк 20.9 ● 33—44. Вставка з імітацією Ісусової притчі. Поведінка господаря абсурдна: переконавшись у злочинності орендарів, він посилає на смерть свого єдиного сина. На думку фальсифікатора, під господарем виноградника треба розуміти Бога-Творця, а під орендарями — юдеїв. Месія прийшов до свого «обраного народу», але його не прийняли, тому його спадок дістанеться неюдеям. Ця вставка внесла велике збурення у християнську свідомість, адже Син Божий у ній символізується каменем. Та головна мета вставки: приховати справжню причину того, чому юдейська старшина хотіла схопити Ісуса. Псевдопритча про виноградарів вклинюється в логіку Євангелія і розриває зв'язок між причиною та наслідком. ● 45. Замість «ці притчі» має бути «ці слова». Юдеїв обурила не туманна притча, а Ісусові слова з непрямим звинуваченням Синедріона у смерті Івана Предтечі. Після цих слів (27) первосвященики і фарисеї сповнилися такої шаленої люті, що готові були Його вбити, але боялися людей. Натомість вставка 28—44 має на меті переконати, що юдеї обурилися через теологічні нюанси: «блудниці вас випереджають у Царстві Божім», «ви, бачачи це, навіть потім не розкаялися» (31), «відніметься від вас Царство Боже» (43),

«хто впаде на цей камінь, розіб’ється» (44). ● У всі три синоптичні євангелія вставлено практично той самий текст «притчі про виноградарів»; відсутність нової та доповнюючої інформації додатково вказує на вставку (індикатор фальсифікації № 4).

22 1. Ісус, озвавшися, знову заговорив до них у притчах: 2. Царство небесне схоже на царя, що справив своєму синові весілля. 3. Він послав своїх слуг кликати запрошених на весілля, але вони не хотіли прийти. Тоді він знову послав інших слуг, кажучи: Скажіть запрошеним: ось я зготував обід мій, зарізано волів та годовану худобу, все готове, ідіть на весілля. 5. Та вони ним знехтували й пішли геть, хто на власне поле, хто до свого крамарства; 6. інші ж, схопивши слуг, знущалися з них і вбили. 7. Розгнівався цар і вислав військо, яке вигубило тих убивців, а їхнє місто спалило. 8. Тоді він мовив своїм слугам: Обід готовий, але запрошені були негідні. 9. Підіть, отже, на роздоріжжя, і кого лише здибаєте, кличте на весілля. 10. Вийшли ці слуги на дороги й зібрали всіх, кого тільки спіткали, і злих і добрих, так що весільна світлиця була повна гостей. 11. Як же ввійшов цар, щоб подивитися на гостей, побачив там чоловіка, що не був убраний у весільну одіж, 12. і сказав до нього: Як ти ввійшов сюди, друже, не маючи весільної одежі? Той мовчав. 13. Тоді цар промовив до слуг: Зв’яжіть йому ноги й руки й киньте геть у темряву кромішню. Там буде плач і скрегіт зубів. 14. Багато бо покликаних, але мало вибраних.

● Тексту 22.1—14 немає в інших євангеліях. Це очевидна юдохрістиянська вставка — плутана і залякуюча, яка намагається імітувати Ісусові притчі, але фактично є пародією на них. У фрагменті немає нічого про досягнення стану Царства Божого, а сам цар — це вже знайомий нам старозавітний рабовласник, примхливий і жорстокий (див. Мт 18.23). Зауважте: цей самодур закликає на весілля випадкових перехожих, після чого висуває звинувачення, що хтось не вбраний у весільний одяг. Уся ця незграбна імітація притчі закінчується улюбленим юдохрістиянським залякуванням: «Там буде плач і скрегіт зубів».

Податок кесареві

15. Тоді фарисеї пішли й радили раду, як би Його піймати на слові. 16. І вислали до Нього своїх учнів разом з іродіянами**. Учителю, — кажуть вони, — ми знаємо, що ти щирого серця і що дороги Божої навчаєш по правді і не зважаєш ні на кого, бо не дивишся на лице людей. 17. Скажи нам, як тобі здається: чи вільно давати кесареві**[214] **податок, чи ні? 18. Ісус, знаючи їхнє лукавство, озвався: Чого Мене спокушаєте, лицеміри? 19. Покажіть Мені податковий гріш. Ті принесли Йому денарій. 20. Він спитав їх: Чий це образ і напис? 21. Відповідають Йому: — Кесарів. Тоді Він до них каже: Віддайте кесареве**

[214] Слово «кесар» походить від арійського кореня «кес», що означає меч. Тобто кесар — це буквально «мечник». З якогось часу так почали називати військових зверхників. Порівняйте з українськими «касарня» (примішення для воїнів), «кіш» (військовий табір), «косак» (великий ніж), «козак» (воїн).

кесареві, а Боже — Богові. 22. Почувши це, вони здивувались і, лишивши Його, відійшли.

● Логічне продовження 21.46, яке додатково підтверджує фальшивість фрагменту 22.1—14. Події ж розвиваються дуже динамічно. Після програшу у дискусії з Ісусом (21.23—46) фарисеї прагнули реваншу. Для цього вони вигадали запитання про податок імператорові (на той час ним був Тиберій), яке мало б поставити Ісуса в безвихідне становище. Адже податок, що його збирали з юдеїв римляни («язичники», «гої», «невірні»), суперечив теократичній ідеї, викликав народне обурення і вважався юдеями ознакою рабства. Якщо Ісус висловиться за податок, то викличе проти себе народне обурення, а якщо заперечить його, то стане підбурювачем проти римської влади. ● 16. «Разом з іродіянами» — вставка, відсутня в паралельному місці Мт 12.14. Зроблена з метою перекласти частину провини на Ірода Антипу, якого люто ненавиділи фарисеї — див. коментарі до Мк 3.6, Мк 10.33 і Лк 23.11. ● 18—21. Ісус дає відповідь у максимально зрозумілій, наочній і однозначній формі. Її сенс: служіння кесареві не заважає істинному служінню Богові, у ширшому значенні — земне не суперечить божественному. ● 22. Ісусова відповідь виявилася цілковитою несподіванкою для фарисеїв.

Садукеї і воскресіння

23. Того ж самого дня приступили до Нього садукеї, що кажуть, ніби нема воскресіння, і спитали Його: 24. Учителю, Мойсей сказав: коли хто вмре бездітним, нехай брат його одружиться з його жінкою і дасть потомство братові своєму. 25. Було в нас сім братів. Перший, одружившись, умер, не маючи потомства, і зоставив свою жінку братові своєму. 26. Так само і другий, і третій — аж до сьомого. 27. Нарешті, після всіх померла й жінка. 28. У воскресінні, отже, котрого з сімох буде жінка? Всі бо мали її. 29. Ісус у відповідь сказав їм: Помиляєтеся, бо не знаєте ні Писання, ні Божої сили. **30. У воскресінні не женяться і не виходять заміж, але є як ангели в небесах.** 31. А щодо воскресіння мертвих, то хіба ви не читали слова Божого, яке вам каже: 32. Я бог Авраама, бог Ісаака і бог Якова? Бог — не мертвих, але живих! **33. І, чувши це, народ дивувався його навчанню.**

● Мк 12.18, Лк 20.27. Детальне пояснення цього оповідання див.: 2.10.3. «Воскресіння живих і «воскресіння мертвих»». Згідно з ученням фарисеїв, після смерті психічні оболонки людей-біороботів певний час перебувають у напівсвідомому стані в шеолі — «царстві тіней». У «кінці віку» душі всіх людей утіляться у новостворені копії своїх колишніх тіл: чудесне нарощування плоті на сухих кістках описує «батько юдаїзму»

Єзекеїль (37.1—13). Після «Страшного суду» начебто відбудеться розділення праведників і грішників: перші насолоджуватимуться життям у відновленому земному юдейському царстві Месії («Царстві небесному»), а другі зі своїми тілами підуть на вічні муки в «геєну вогненну» (земне пекло). **Ісус виразно заперечив це недолуге вчення фарисеїв, проте воно стало головною догмою юдохрістиянства — інформаційно-духовної зброї, спеціально створеної юдейською релігійною верхівкою для знищення Хрестового вчення та його носіїв.** Характерно, що юдейське «Царство небесне» є цілком земним, а юдохрістиянське «Царство небесне» — виключно духовним, неземним. З погляду інформаційної війни ця підміна мала на меті переключити увагу хрестиян на неземні речі, у такий спосіб ЗВІЛЬНЯЮЧИ ЮДЕЯМ ПРОСТІР ДЛЯ ЧИСТО ЗЕМНОГО ПАНУВАННЯ. ● 23. Садукеї були супротивниками партії фарисеїв, яка претендувала на духовну монополію, посилаючись на начебто отриманий від Мойсея особливий усний переказ. Тож запитання садукеїв явно спрямоване на те, щоб показати абсурдність фарисейського вчення. ● 29. «Помиляєтеся, бо не знаєте ні Писання, ні Божої сили» — вставка, відсутня в Лк 20.34, де цей епізод описаний найдетальніше. Ісус відповідав садукеям, які визнавали священним текстом лише П'ятикнижжя Мойсея (Тору). Проте там нічого не говориться про воскресіння, тож Ісус не міг посилатися на ці писання. Це фарисейська вставка з метою дошкулити садукеям, які не визнавали фарисейських вигадок. ● 30. Ісус пояснює, що в новій епосі стосунки між чоловіками і жінками будуть суттєво відрізнятися від існуючих звичаїв одруження. ● 31. Вставка, подібна до Лк 20.37—38. Воскресіння можливе лише протягом кількох днів після смерті тіла, коли ще жива психіка людини (душа), яка й визначає земну особистість людини. Тобто воскресіння — це перетворення людського тіла за живої душі, що й було продемонстровано Ісусом Хрестом шляхом власного воскресіння на третій день після смерті тіла. Іншими словами, «воскресіння мертвих» не буває.

Найбільша заповідь

34. Довідавшись, що Він замкнув уста садукеям, фарисеї зібралися навколо Нього. 35. І от один із них, законовчитель, спитав Його, спокушаючи: 36. Учителю, котра найбільша заповідь у законі? 37. Він сказав до нього: Люби Господа, Бога твого, всім твоїм серцем, усією твоєю душею і всією думкою твоєю: 38. це найбільша й найперша заповідь. 39. А друга подібна до неї: люби ближнього твого, як себе самого. 40. На цих двох заповідях стоять весь закон і пророки.

● 34. «*Замкнув уста садукеям*» — ця фраза передає зловтіху фарисеїв, для яких садукеї були політичними конкурентами. ● 39. Лука подає продовження цієї розмови притчею про милосердного самарянина — див. Лк 10.25—37. ● 40. Вставка, відсутня у Мк 12.28—34.

Син Давидів

41. Коли фарисеї були вкупі, Ісус спитав їх: 42. Що ви думаєте про Месію? Чий він син? Кажуть йому: Давидів. 43. Він до них мовить: Як же Давид у натхненні називає його Господом, 44. кажучи: Господь промовив владиці моєму: Сідай праворуч мене, доки не покладу твоїх ворогів тобі під ноги. 45. Коли, отже, Давид його називає Господом, як він може бути його сином? 46. Ніхто не міг Йому відповісти й слова, і від того дня ніхто не важився більше Його питати**.**

● Мк 12.35, Лк 20.41 ● Ісус, запитуючи про Месію, зовсім не має на увазі себе — йдеться лише про суперечність фарисейського вчення. ● 42. Ця фарисейська ідея походить від Єзекеїля: «А Я, Господь, буду їм Богом, а раб Мій Давид князем серед них. Я, Господь, це сказав!» (34.23—24, 37.24—25) ● 45. Ісус показує фарисеям, що їхнє вчення про Месію (раба Єгови) суперечить їхнім же священним текстам. Відповідно, все їхнє вчення, яке було побудоване саме на месіанських очікуваннях, є облудним. Після руйнування Єрусалима фарисейське вчення стало фундаментом юдаїзму[215]. ● 46. «І від того дня ніхто не важився більше Його питати» — вставка, яка суперечить подальшому розгортанню подій, оскільки й пізніше Ісуса запитували і Він відповідав. Фраза «*і ніхто не смів більше Його питати*» описує попередню ситуацію — Мк 12.34 і Лк 20.40.

Лицеміри на сідалищі Мойсеєвім

23 **1. Тоді Ісус промовив** до натовпу й **до своїх учнів: 2. На сідалищі Мойсея сіли** вчені та **фарисеї.** 3. Робіть і зберігайте все, що вони скажуть вам, але не робіть, як вони роблять. Бо вони говорять, а не роблять. **4. В'яжуть тяжкі, не під силу тягарі і кладуть людям на плечі; самі ж і пальцем своїм рушити не хочуть. 5. Усі свої діла вони роблять на те, щоб бачили їх люди; поширюють свої філактери[216] й побільшують свої китиці. 6. Люблять перші місця на бенкетах і перші сидження на зібраннях 7. та вітання на майданах многолюдних, щоб люди звали їх: равві! 8. Ви ж не давайте себе звати: равві; один бо ваш Учитель, а**

[215] «*Після придушення повстань проти Риму у 70 і 135 роках палестинський юдаїзм почав консолідуватися навколо фарисейства*» (*Гандри Роберт.* Обзор Нового завета. — С. 71).

[216] Філактери — це коробочки, до яких благочестиві юдеї кладуть записані уривки зі своїх священних текстів. Під час молитов ці філактери прив'язують до голови або лівої руки.

ви усі брати. 9. Та й отця собі теж не іменуйте на землі: один бо у вас Отець — той, що на небесах. 10. Ані наставниками не давайте себе називати, один бо ваш Наставник — Хрестос. 11. Найбільший з вас хай буде вам слугою. 12. Хто себе вивищить, той буде принижений, а хто себе принизить, той буде вивищений.

● 1. У паралельному місці: «*І коли весь народ слухав, Він сказав своїм учням...*» (Лк 20.45). Таким чином, наведене вище повчання було призначене не натовпу, а Хрестовим учням і, відповідно, майбутній Хрестовій Церкві. ● 2. Фарисеї паразитують на авторитеті Мойсея. «Вчені та» — вставка, оскільки частина вчених підтримувала первосвящеників (садукеїв) і була в гострій опозиції до фарисеїв. ● 3. Вставка з метою виправдання вчення фарисеїв, проти якого щойно виступив Ісус. Чітко вказує на фарисейське авторство цієї вставки. ● 8—10. Ісус наголошує, що всі учні є братами, членами єдиної духовної громади, батьком якої є Творець Всесвіту, а учителем і наставником — Хрестос, боголюдина, зразок для наслідування. Головна думка полягає в тому, що земні титули не повинні руйнувати духовну єдність. ● 11. Вставка, взята з навчання Ісуса про стосунки між керівниками і громадою (Мт 20.26). ● 12. Ще одна видерта з контексту фраза, взята з імітації притчі про весілля (Лк 14.7-11). Мета вставки — формування серед хрестиян культу самоприниження, що не має нічого спільного зі скромністю, адекватною самооцінкою і смиренністю (відкритістю) перед Богом.

«Горе вам, фарисеї»

13. Горе вам, вчені та **фарисеї, лицеміри, що людям замикаєте Царство Боже! Самі не входите й не дозволяєте ввійти тим, які бажали б увійти. 14. Горе вам,** вчені та **фарисеї, лицеміри, бо ковтаєте хати вдовиць, а про людське око довго молитеся, — за це матимете дуже тяжкий осуд. 15. Горе вам,** вчені та **фарисеї, лицеміри, що проходите море й землю, щоб придбати одного новонаверненого, і коли найдете, робите його удвоє більше, ніж ви, гідним пекла. 16. Горе вам, сліпі проводирі, що кажете: хто клянеться храмом, це — нічого; а хто клянеться золотом храму, той винуватий. 17. Нерозумні й сліпі! Що більше — золото чи храм, який освячує золото?** 18. І хто клянеться жертовником, це — нічого; хто ж клянеться даром, що на ньому, той винуватий. 19. Сліпі! Що більше? Дар чи жертовник, який освячує дар? 20. Хто клянеться жертовником, той клянеться ним і всім тим, що на ньому. 21. І хто клянеться храмом, той клянеться ним і Тим, хто живе в ньому. 22. І хто клянеться небом, той клянеться Божим престолом і Тим, хто сидить на ньому. **23. Горе вам,** вчені й **фарисеї, лицеміри, що даєте десятину з м’яти, кропу і кмину, а занедбуєте, що найважливіше в законі: справедливість,**

милосердя і віру. І те слід робити, і того не слід лишати. **24. Сліпі проводирі, що комара відціджуєте, а ковтаєте верблюда. 25. Горе вам,** вчені й **фарисеї, лицеміри, що очищаєте зверху чашу й миску, а всередині вони повні здирства та нездержливості. 26. Сліпий фарисею! Очисть спершу середину чаші й миски, щоб і назовні були чисті. 27. Горе вам,** вчені й **фарисеї, лицеміри, що схожі на побілені гроби, які зверху здаються гарними, а всередині повні мертвих кісток і всякої нечисті. 28. Отак і ви: назовні здаєтесь людям справедливі, а всередині ви повні лицемірства й беззаконня.** 29. Горе вам, вчені й фарисеї, лицеміри, що будуєте гроби пророків та прикрашуєте нагробники праведних, 30. і кажете: якби ми жили за батьків наших, ми не були б причетні з ними крови пророчої. 31. Ви, таким чином, самі признаєтесь, що ви сини тих, які вбивали пророків. 32. Доповнюйте мірку батьків ваших! **33. Змії, гадюче кодло! Як ви можете уникнути пекельного засуду?** 34. Тому-то посилаю до вас пророків, мудреців і вчених. Ви деяких з них уб'єте й розпнете, а деяких бичуватимете у ваших синагогах і гонитимете з міста в місто, 35. щоб, таким чином, упала на вас уся кров праведна, пролита на землі, від крові праведного Авеля до крові Захарії, сина Варахії, якого ви вбили між святинею і жертовником. 36. Істинно кажу вам: усе це впаде на цей рід! 37. Єрусалиме, Єрусалиме, що вбиваєш пророків і каменуєш посланих до тебе! Скільки разів хотів я зібрати дітей твоїх, як квочка збирає курчат своїх під крила, але ви не бажали! 38. Ось дім лишиться вам порожній. 39. Кажу бо вам: ви не побачите мене віднині, доки не скажете: благословен той, що приходить в ім'я Господнє!

● Лк 11.39—48 ● Після повчання своїх учнів Ісус звертається до фарисеїв, розкриваючи їхні лицемірство, нелогічність, засліпленість і беззаконність, а також деструктивність їхнього диявольського вчення. ● 13. Тут і далі перед словом «фарисеї» фальсифікатором усюди вставлено «вчені» для того, щоб пом'якшити звинувачення, спрямовані саме на фарисеїв, переклавши більшу частину відповідальності на вчених, адже в переліку обвинувачених їх поставили на перше місце. Насправді за допомогою цієї вставки знімається відповідальність з фарисеїв, бо відповідальність не ділиться, тобто там, де відповідає більше одного, вже не відповідає ніхто. ● 15. Фарисейська діяльність псує духовну сутність людини і веде її до пекла. ● 18—22. Багатослівна вставка, зроблена за аналогією з попереднім реченням. ● 23. «*Даєте десятину з м'яти, кропу і кмину*» — виконуєте дрібні, несуттєві приписи. ● 25—28. Фарисеї були брудні духом (мали темні духовні сутності), тож не могли бути чистими душею (психікою) і поведінкою. ● 26. Тут ідеться лише про фарисея. Це підтверджує, що багатократно повторюване слово «вчені» є вставкою. ● 29—32. Фальсифікатор, прочитавши слово «гроби», вирішив розвинути цю тему у вигляді нелогічної і неправдоподібної вставки. Наприклад, з неї випливає, неначе фарисеї мали звичай відбудовувати гроби пророків, а діти несуть повну відповідальність за гріхи своїх батьків і навіть

повинні їх доповнювати. ● 32—33. Фарисеї вже ухвалили рішення вбити Ісуса, тому втратили шанс «уникнути пекельного засуду». Після цих гострих слів Ісус покидає храм, не бажаючи продовжувати розмову зі своїми майбутніми вбивцями. ● 34—36. Юдохрістиянська вставка, пов’язана з епізодом старозавітної другої Книги Хронік (24.20), до того ж помилкова, бо «*в тексті є переплутання між Захарією, сином Йоада, і пророком Захарією, сином Варахія*» (ЄЛ, с. 74). ● 34—39. У паралельному місці у Луки (11.49) це не слова Ісуса, звертає увагу ТБ (с. 684), а цитата з невідомого джерела, схожа на деякі місця з юдейської книги Ездри.

Зруйнування храму

24 **1. Ісус вийшов з храму, і коли Він ішов, учні Його приступили до Нього, щоб показати Йому храмові будівлі. 2. Він у відповідь сказав їм: Чи бачите все це? Істинно кажу вам: не лишиться тут камінь на камені, який не був би перевернений.**

● 1. Марко уточнює: «*Як виходив з храму, каже Йому один з його учнів: Учителю, поглянь, яке каміння, яка будова!*» (Мк 13.1). Легко здогадатися, що цим учнем був Юда, оскільки лише він походив з Юдеї, був знайомий з Єрусалимом і, як і всі юдеї, захоплювався храмовими будівлями. Для всіх інших апостолів Єрусалим був чужоземним і ворожим містом. ● 2. Пророцтво про руйнування Єрусалима, яке точно збулося.

Попередження про війну

3. І коли Він сів на Оливній горі, його учні приступили до Нього на самоті й питали: Скажи нам, коли це буде і який буде знак твого приходу й кінця віку**? 4. Ісус у відповідь мовив їм:** Глядіть, щоб ніхто не звів вас. 5. Багато бо прийде в моє ім’я, що будуть казати: я Хрестос, і зведуть багатьох. **6. Ви почуєте про війни та воєнні поголоски; глядіть же, не тривожтесь, бо треба, щоб це все сталось, але це ще не кінець. 7. Народ бо на народ повстане і царство на царство.** Голод, чума та землетруси будуть по різних місцях, 8. та все це — початок страждання. 9. Тоді видадуть вас на муки й уб’ють вас; вас будуть ненавидіти всі народи імені мого ради. 10. Багато тоді спокусяться і видаватимуть один одного й будуть ненавидіти один одного. 11. Чимало лжепророків устане і зведуть багато людей. 12. Тому, що розбуяє беззаконня, любов багатьох охолоне. 13. Але хто витримає до останку, той спасеться. 14. І це євангеліє царства буде проповідуватись по всьому світі, на свідоцтво всім народам. І тоді прийде кінець.

● 3. Після звичайного запитання учнів — «*Коли це буде?*» — зроблена юдохрістиянська вставка, якої немає у Марка (13.3—4). Юдохрістияни були переконані, що руйнування Єрусалима відбудеться при кінці світу, тобто в час приходу Месії і Страшного суду. З цього, між іншим, безперечно випливає, що принаймні частина вставок у Євангеліє була зроблена до руйнування Єрусалима. ● 6. Ісус застерігає своїх

послідовників від паніки. «*Треба, щоб це все сталось*» — столиця «гадючого кодла» повинна бути зруйнованою. ● 7. Буде війна між народами (громадянська війна) і між державами. ● 7—15. Зі словами «голод, чума і землетруси» починається суцільна юдохрістиянська фантазія, туманна і плутана, яка до того ж суперечить іншим синоптикам. Як визнає ТБ, «*ця есхатологічна промова Христа сповнена непереборних труднощів для тлумачення*» (с. 686). Такі «непереборні труднощі» зазвичай є прямою вказівкою на фальсифікацію, оскільки Ісус висловлювався точно, ясно, лаконічно.

Велика скорбота

15. Отож коли побачите мерзоту запустіння, провіщену пророком Даниїлом, поставлену на святім місці — хто читає, нехай розуміє! — **16. тоді ті, що в Юдеї, нехай тікають у гори;** 17. а хто на покрівлі, хай не сходить узяти речі зі своєї хати, **18. і хто в полі, хай не вертається назад** узяти свою одіж**. 19. Горе вагітним і годуючим у ті дні! 20. Моліться, щоб ваша втеча не сталася зимою**, ані в суботу. 21. Тоді буде скорбота велика, якої не було від початку світу аж понині, та й не буде**.** 22. І коли б ті дні не були вкорочені, ніяка плоть не врятувалася б; але заради обраних будуть вкорочені дні тії.

● 16—18. Усе відбудеться дуже швидко і несподівано. ● 21. Очевидне перебільшення, викликане очікуваннями катастрофічного кінця світу. У Луки в цьому місці читаємо: «*Бо на землі буде насильство велике і гнів проти народу цього*» (Лк 21.23) — мається на увазі гнів проти юдеїв, адже Єрусалим був столицею Юдеї. ● 22. Продовження вставки, яку зробили також у Марка (13.20). «*"Ніяка плоть" — гебраїзм, що означає — ніхто з живучих людей і навіть з тварин*» (ТБ, 688), це ще одне очевидне перебільшення. «Заради обраних» — юдохрістиянська теза про наперед обраних Богом, який їх урятує, а всіх інших знищить.

Знак Сина людського

23. І коли хто скаже тоді вам: глянь, ось Месія чи онде, — не вірте, 24. бо встануть лжемесії і лжепророки, які чинитимуть великі знаки й чуда, щоб, коли можна, звести навіть і вибраних. **25. Ось я попередив вас.** 26. Коли вам, отже, скажуть — ось він у пустині, — не вірте! 27. Як блискавка, що на сході блисне і вмить аж на самім заході сяє, так буде й прихід Сина людського. 28. Де бо є труп, там і орли зберуться. 29. Негайно по тих днях скорботних сонце затьмиться, місяць не дасть більше свого блиску, зорі падатимуть з неба і захитаються небесні сили. 30. Тоді на небі з'явиться знак Сина людського, і тоді усі племена землі битимуть себе у груди й побачать Сина людського, коли він приходитиме на небесних хмарах з потугою та славою великою. 31. Він пошле своїх ангелів із сурмою вельми голосною, і ті зберуть обраних його з чотирьох вітрів, від одного аж до другого кінця неба.

● 26—27. Використання фрагмента з Луки 17.23—24, вставленого в інший контекст. ● 28. Фрагмент із вставки у Луки 17.37, цілком видертий з контексту. ● 29. Суцільний

юдохрістиянський «потік свідомості» за мотивами юдейських книг: Ісаї 5.30, 13.10, Єремії 4.28, Єзекеїля 32.7—8, Йоіля 2.10—11, Амоса 8.9—10, Міхея 3.6. Як визнає ТБ (с. 689), уся ця писанина не надається раціональному поясненню.

Смоковниця дає науку

32. Від смоковниці навчіться порівняння. Коли віття її стає м'яке й вона виганяє листя, ви знаєте, що близько літо. 33. Отак і ви: коли це все побачите, знайте, що він уже близько, при дверях. 34. Істинно кажу вам: це покоління не промине, поки не збудеться це все. 35. Небо й земля пройдуть, але слова мої не пройдуть.

● 32. «*Порівняння*» — гелленською παραβολή («параболе»): образ, загадка, притча, алегорія. ● 33. Коли дійдуть до вас чутки про війну — отже, вже наблизилося велике лихо, жорстока війна і руйнування Єрусалима. ● 34—35. Руйнування Єрусалима неминуче відбудеться протягом життя одного покоління. І справді, все це сталося через 4 десятиліття після пророцтва.

Невідомий день і година

36. А про той день і годину ніхто не знає, ані ангели небесні, ані Син, лише один Отець. 37. Як було за днів Ноя, так буде й за днів Сина людського. 38. Бо як за днів перед потопом їли й пили, женилися та віддавались аж до дня, коли Ной увійшов у ковчег, 39. і ніхто не знав нічого, аж поки не прийшов потоп і змив усіх, так буде й прихід Сина людського. 40. Тоді з двох, що будуть у полі, одного візьмуть, другий лишиться. 41. Дві молотимуть на жорнах: одну візьмуть, друга лишиться. 42. Чувайте, отже, бо не знаєте, якого дня Господь ваш прийде. 43. Знайте те, що коли б господар відав, у яку сторожу прийде злодій, пильнував би і не дав би підкопати свого дому. 44. Тому й ви будьте готові, бо Син людський прийде тієї години, про яку ви й не думаєте.

● Тут і далі — велика суперечлива вставка з метою затуманити пророцтво про руйнування Єрусалима і перетворити його на пророцтво про близький прихід Месії-месника. ● 36. Див. коментар до Мк 13.32.

Слуга, настановлений над челяддю

45. Хто є вірний та мудрий слуга, якого пан настановив над челяддю своєю давати їм поживу у свій час? 46. Щасливий той слуга, як його пан, вернувшися, найде його при роботі. 47. Істинно кажу вам, що він поставить його над усім своїм маєтком. 48. Коли ж той злий слуга скаже в своєму серці: мій пан бариться 49. і почне бити своїх товаришів-слуг, їсти та пити з п'яницями, 50. пан того слуги прийде в день, якого він не сподівається, і в годину, якої він не знає, 51. і розітне його надвоє і долю його покладе з лицемірами. Там буде плач і скрегіт зубів.

Десять дів

25 1. Тоді царство небесне буде подібне до десятьох дів, що взяли свої лямпи й вийшли назустріч молодому. 2. П'ять з них були нерозумні, а п'ять мудрі. 3. Нерозумні взяли з собою світичі, та не взяли оливи з собою. 4. Мудрі ж узяли в посудинках оливу. 5. А що молодий забарився, всі задрімали й поснули. 6. Та опівночі залунав крик: Ось молодий! Виходьте йому назустріч! 7. Схопились тоді ті діви і приготували свої світичі. 8. І нерозумні

кажуть до мудрих: Дайте нам вашої оливи, бо наші світичі гаснуть. 9. Мудрі ж у відповідь їм кажуть: Щоб часом і нам, і вам не забракло — підіть краще до продавців і купіть собі. 10. І як вони пішли купувати, прибув молодий, і ті, що були готові, ввійшли з ним у весільну світлицю, і замкнули двері. 11. Нарешті приходять також інші діви й кажуть: 12. Господи, Господи, відчини нам! Він у відповідь сказав їм: Істинно кажу вам: я вас не знаю. 13. Чувайте, отже, не знаєте бо ні дня, ні години.

Притча про таланти

14. І царство небесне буде мов той чоловік, що, пускаючись у дорогу, прикликав своїх рабів і передав їм своє майно. 15. Одному він дав п'ять талантів, другому — два, а третьому — один, кожному за його здібністю, і від'їхав. 16. Той, що взяв п'ять талантів, негайно пішов і орудував ними, і придбав других п'ять талантів. 17. Так само і той, що взяв два, також придбав два других. 18. А той, що взяв один, пішов, викопав у землі яму і сховав гроші пана свого. 19. По довгім часі приходить пан рабів тих і зводить з ними рахунок. 20. Приступив той, що узяв був п'ять талантів, і приніс других п'ять талантів: Мій пане, каже, ти мені дав п'ять талантів, ось я придбав других п'ять талантів. 21. Сказав до нього його пан: Гаразд, рабе добрий і вірний. Ти був вірний у малому, поставлю тебе над великим. Увійди в радість пана твого. 22. Приступив і той, що взяв був два таланти й каже: Пане, два таланти дав ти мені. Ось других два придбав я. 23. Сказав до нього пан його: Гаразд, рабе добрий і вірний! Ти був вірний у малому, поставлю тебе над великим. Увійди в радість пана твого. 24. Приступив і той, що взяв був один талант, і каже: Пане, знав я тебе, що ти жорстокий чоловік: жнеш, де не сіяв, і збираєш, де не розсипав. 25. Тому, зо страху, я пішов і закопав талант твій у землю. Ось він, маєш твоє. 26. Озвався його пан і каже до нього: Лукавий рабе й лінивий! Ти знав, що я жну, де не сіяв, і збираю, де не розсипав. 27. Тож треба було тобі дати мої гроші торгівцям, і я, вернувшись, взяв би своє з відсотками. 28. Візьміть, отже, талант від нього й дайте тому, хто має десять. 29. Бо кожному, хто має, додасться, і він матиме *над* міру; а в того, хто не має, візьмуть і те, що має. 30. А нікчемного раба того викиньте в темряву кромішню. Там буде плач і скрегіт зубів.

● У відповідності до юдейських уявлень, Бог у цій притчі подається як жорстокий рабовласник, який «жне, де не сіяв, і збирає, де не розсипав». Сама ж притча закінчується залякуючим образом «темряви кромішньої», де буде все той же «плач і скрегіт зубів».

Суд над усіма народами

31. Коли Син людський прийде у славі своїй, і всі ангели з ним, він сяде на престолі своєї слави. 32. І зберуться перед ним усі народи, і він відлучить їх одних від одних, як пастух відлучує овець від козлів; 33. і поставить овець праворуч себе, а козлів ліворуч. 34. Тоді цар скаже тим, що праворуч нього: Ходіте, благословенні Отця мого, візьміть у спадщину царство, що було приготоване вам від створення світу. 35. Бо я голодував, і ви дали мені їсти; мав спрагу, і ви мене напоїли; чужинцем був, і ви мене прийняли; 36. нагий, і ви мене одягли; хворий, і ви навідались до мене; у тюрмі був, і ви прийшли до мене. 37. Тоді озвуться праведні до нього: Господи, коли ми бачили тебе голодним і нагодували, спрагненим і напоїли? 38. Коли ми бачили тебе чужинцем і прийняли, або нагим і одягнули? 39. Коли ми бачили тебе недужим чи в тюрмі і прийшли до тебе? 40. А цар, відповідаючи їм, скаже: Істинно кажу вам: усе, що ви зробили одному з моїх найменших братів, ви мені зробили. 41. Тоді скаже й тим, що ліворуч: Ідіть від мене геть, прокляті, у вогонь вічний, приготований дияволові й ангелам його, 42. бо я голодував, і ви не дали мені їсти; мав спрагу, і ви мене не напоїли; 43. був чужинцем, і ви мене не прийняли; нагим, і ви мене не одягнули; недужим і в тюрмі, і ви не навідались до мене. 44. Тоді озвуться і ті, кажучи: Господи, коли ми бачили тебе голодним

або спраглим, чужинцем або нагим, недужим або в тюрмі, і тобі не послужили? 45. Він відповість їм: Істинно кажу вам: те, чого ви не зробили одному з моїх найменших братів, і мені не зробили. 46. І підуть ті на вічну муку, а праведники — на життя вічне.

● Вставка про очікуваний юдеями «кінець світу» і «Страшний суд». Фальсифікатор взяв за зразок старозавітні писання — Ісая 58.7 і Єзекеїль 18.7.

Змова вбити Ісуса

26 1. Як же скінчив усі ці слова, сказав до своїх учнів: 2. Ви знаєте, що через два дні буде Перехід й Син людський буде виданий на розп'яття. 3. Тоді зібралися первосвященики, вчені **і старші народу в палаті первосвященика, що звався Каяфа, 4. і радились, як би підступом схопити Ісуса й убити. 5. Тільки ж казали: Не в свято, щоб не було в народі заколоту.**

● 2. На переконання кращих екзегетів, ці слова Ісуса були сказані у вівторок увечері, Тайна вечеря відбулася вночі з четверга на п'ятницю, а розп'ятим Він був у п'ятницю. **На думку Орігена, Ісус говорив не про юдейське свято Пейсах, а про нову Пасху** (ТБ, с. 696), тобто Перехід. Нагадаємо, що слово «Пасха» походить від арійського кореня «пас» і буквально означає «перехід». Наприклад, в англійській мові, відомій своїми архаїзмами, слово «pass» має головні значення «рухатися вперед», «переходити», «перетворюватися», «передавати». В українській мові цей корінь зберігся у слові «пас» в значенні ременя для переходу-передачі від одного шківа до іншого. У єврейській мові, яка багато запозичила з арійських мов, від кореня «пас» походить слово «пассах» (перехід). ● 3. «*Слів "і вчені" немає в кращих кодексах, тому вони мають бути випущені*», — читаємо в ТБ, с. 696. Річ у тім, що головну роль в Синедріоні відігравали саме первосвященики і фарисейська старшина, натомість вчені (юристи, законовчителі, знавці традиції) виконували допоміжні функції.

Похоронне миро

6. Коли ж Ісус був у Витанії в домі Симона «Прокаженого», 7. підійшла до нього одна жінка з алебастровою пляшиною, повною вельми дорогого мира, і вилляла Йому на голову, як Він сидів при столі. 8. Побачивши це, учні нарікали й казали: Навіщо таке марнотратство? 9. Це можна б було дорого продати й дати бідним! 10. Ісус зауважив це і сказав їм: Чому ви докучаєте цій жінці? Вона зробила добре діло для Мене: 11. завжди бо бідних маєте з собою; Мене ж не завжди маєте. 12. Виливши це миро на моє тіло, вона вчинила те на мій похорон. 13. Істинно кажу вам: де тільки буде

проповідуватися це Євангеліє по всьому світі, оповідатиметься і про те, що вона зробила, їй на спомин.

● Подія 6—12 є цілковитим протиставленням попередній події 3—5, для підкреслення контрасту Матвій вживає вираз «коли ж». Ось як про це пише ТБ (с. 697): «*Христові вороги радилися, як хитрістю захопити Його і вбити, але не хотіли робити це під час свята, бо боялися народу. І тут же євангеліст переносить нас з дому первосвященика в мирний дім у Витанії. Там — ворожість, ненависть, підступність, злоба, страх перед народом. Тут — люблячі Христа і віддані Йому друзі вже готують Його до поховання*». ● 6. Витанія була поселенням галілеян, тому тут Хрестос знаходився серед своїх, у любові та безпеці. «*У Витанії, на Оливній горі, знаходилось галілейське поселення (в 1923 році знайшли склеп 1-го століття з назвою «Галілеяни»). Мешканці Витанії також переважно були галілеянами. Ось чому, коли Ісус відвідував Марію, Марту і Лазаря, то радо залишався на ночівлю у своїх земляків. Цей факт також пояснює ту легкість, з якою учні змогли роздобути віслюка для тріумфального в'їзду Ісуса в Єрусалим у вербну неділю*»[217]. Витанія (Віфанія) знаходилась поблизу Єрусалима. ● За деякими переказами, Симон «Прокажений» був батьком Лазара, Марії і Марти[218] ● 7. Жінка мала чисту душу, вона інтуїтивна зрозуміла, що перед нею богочоловік, який готується до Переходу і потребує підтримки, тож учинила нестандартний, магічний вчинок. Він повчає нас, що треба бути чуйними один до одного, підтримувати своїх ближніх і робити для них добрі справи, доки вони ще живі. ● 8. Євангеліст Марко замість «учні» дає уточнююче «деякі» (Мк 14.4), тобто хтось з учнів, натомість Євангеліст Іван, який був свідком цієї події, конкретно вказує, що нарікав лише Юда Іскаріот (Ів 12.4) — бо в нього вже «увійшов сатана» (Лк 22.3), у нього затьмарився розум, тож лише він один бачив події у спотвореному світлі і виявляв неадекватну реакцію. ● 13. Мільйони людей у всьому світі з любов'ю згадують про цю жінку і її надзвичайний вчинок, допомагаючи цим її духу в палінгенезії, поліпшуючи її долю у нових і нових земних втіленнях.

Апостол-зрадник

14. Тоді один із дванадцятьох, що звався Юда Іскаріотський, пішов до первосвящеників 15. і каже: Що хочете мені дати, я вам його видам? Ті відважили йому тридцять срібняків. 16. І з того часу він шукав доброї нагоди, щоб Його видати.

---

[217] *Браунригг Рональд*. Кто есть кто в Новом Завете. — М.: Внешсигма, 1998. — С. 49.

[218] *Костів Костянтин.* Словник-довідник біблійних осіб, племен і народів. — К.: Україна, 1995. — С. 240.

● Юдейська старшина вже давно полювала на Ісуса, проте так і не змогла Його вбити — таємно чи відкрито через підбурений юдейський натовп, який кілька разів намагався Його каменувати. Тому Ісусові вороги радо вдалися до послуг зрадника — єдиного юдея серед апостолів-галілеян, який походив з міста Каріот в Юдеї. Прізвище **Із-Каріот** вказує на те, що його дали Юді люди, що спілкувалися арійською мовою, так само як слово **Із-Ра-Їль** — «від сонячного Бога» (див. 2.15.2. «Протистояння «Північ» — «Південь»”»), **іс-к-ра** — «від кусочка сонця», **с-таврос** — «з тавра», «від тавра», «тавроподібний» (Т-подібна конструкція, яку ще називають «тавр» або «бик», оскільки вона нагадує голову тура-бика з рогами, звідси гелленська назва букви Т — «тау», див. коментар до Мк 15.32). ● 15. Тридцять срібняків — це, згідно з Торою, була вартість раба (Вихід 21.32). Цією символічною сумою первосвященики висловили свою зневагу до Ісуса Хреста, прирівнявши його до раба. Дивовижно, як на це пішов Юда, адже, погодившись на таку плату, він також принизив свого Учителя до рівня звичайного раба. Вочевидь, голос крові виявився сильнішим за голос розуму і сумління, адже Юда суттєво відрізнявся від інших апостолів за своїм походженням: географічно (походив з юдейського міста Каріот), антропологічно (належав до семітської раси), культурно (виховувався у традиціях юдейської зверхності, неначе лише юдеї є повноцінними людьми, а всі інші, згідно з Торою і усною релігійною традицією, — це недолюдки, гої, напівтварини). Це архетипова ситуація, коли минуле людини керує її сьогоденням — хоча б тому, що принаймні 80% людської особистості формується у дитинстві. Особливо це стосується юдеїв, у яких з дитячих років надзвичайно велика увага приділяється релігійно-ідеологічному вихованню[219].

Перехід з учнями

17. Першого дня Опрісноків **приступили учні до Ісуса й питають: Де хочеш, щоб ми приготовили Тобі їсти паску? 18. Він відповів їм: Ідіть до такого й такого в місто і скажіть йому: Учитель каже — час Мій близько, у тебе я справлю Перехід з учнями Моїми. 19. Учні зробили так, як їм велів Ісус, і приготовили паску. 20. Коли ж настав вечір, Він сів до столу з дванадцятьма учнями, 21. і коли вони їли, Він промовив: Істинно кажу вам: один з вас Мене зрадить. 22. Засмучені глибоко, почали кожний з них питати Його: Чи то часом не я, Господи. 23. Він відповів: Хто опустив зо Мною руку в миску, той Мене зрадить. 24. Син людський іде**, як написано про Нього, **та горе тому чоловікові, через якого Син людський зраджується.**

[219] *Макдональд Кевін.* Ідеологічна обробка і стратегії групової еволюції в юдаїзмі // Перехід-IV, № 3 (5)-2000. — http://www.perehid.org.ua/doc/n5-7.zip

Ліпше було б тому чоловікові не народитись! 25. Юда, зрадник Його, і собі озвався: Чи то часом не я, равві? Каже Ісус до нього: ти мовив.

● 17. Мається на увазі, першого дня Переходу (πάσχα — перехід). Слово «опрісноки» є вставкою, оскільки юдейське свято Опрісноків святкувалося починаючи з другого дня юдейського свята Пейсах протягом 7-ми днів. Таємна вечеря відбулася у четвер ввечері, а Пейсах починався у п’ятницю ввечері (див. Мт 26.2, а також 2.12. «Пейсах чи Перехід?»). ● 17. «Їсти паску» — урочистою трапезою розпочати ритуал Переходу, перетворення, трансформації. В символічному сенсі це перехід від темряви до світла, від поразки до перемоги; з цієї причини Хрестовий Перехід почався в юдейському Єрусалимі (столиці «кодла гадючого») і завершився посвяченням апостолів в арійській Галілеї. ● 18. Ісус чітко назвав ім’я того, до кого треба було йти, проте Матвій не називає його, щоб не накликати на людину ненависть і помсту юдеїв. Це є підтвердженням того, що дане євангеліє було написане «по свіжих слідах» зображених у ньому подій, коли їхні учасники ще були живими. ● 22. Апостоли подумали, що можуть зрадити ненароком, несвідомо, проти власної волі. Вони не могли собі навіть уявити можливість свідомої і добровільної зради. ● 23. Сутність цього вислову: Мене зрадить той, хто їсть зі Мною (а їли з Ним усі апостоли), тобто один з дванадцяти, про що так і сказано у Марка 14.20: «*Він же сказав їм: Один з дванадцятьох, що вмокає зі Мною в мисці*». ● 24. У жодній зі старозавітних книг не ідеться про те, що Месія буде зраджений, тому слова «як написано про Нього» свідчать про спотворення, свідомо зроблене юдейським фальсифікатором, який у всьому вбачав виконання записаної давніми пророками програми. Точне формулювання цього речення збереглось у Луки: «*Син людський іде, **як призначено**, але горе тому чоловікові, що Його видає*» (22.22). Фраза «*як призначено*» вказує на ясний задум і наперед розроблений план, згідно з яким чітко діяв Ісус. ● 24. «*Горе тому чоловікові, через якого Син людський зраджується…*». Ісус востаннє делікатно застерігає Юду не робити злочину зради. ● 25. Щоб приховати свою зраду, Юда й собі запитав, вживаючи при цьому форму звертання «равві» (учителю), тоді як всі інші зверталися «Господи». Тобто для Юди Хрестос лишається тільки учителем, коментує ЄЛ, с. 82. ● 25. «Каже Ісус до нього: ти мовив» — вставка, відсутня у трьох інших євангеліях (Мк 14.18—21, Лк 22.21—23, Ів 13.21—30). На зрадника Ісус непомітно вказав лише апостолу Івану (Ів 13.23—26). Розкриття зрадника фразою «ти мовив» призвело б до порушення природного ходу подій. Ісус не хотів впливати на добровільне рішення Юди, оскільки вже почалася

криза Переходу (т. зв. «Єрусалимська криза»), коли мала виявитися справжня, глибинна сутність кожної людини, причетної до цього кризового іспиту. Тут спадає на думку афоризм Френка Герберта: «*Сутність випробовування — криза і спостереження*». Найпростішим прикладом випробовування є шкільний іспит, під час якого вже ніхто не має права впливати на рішення випробовуваного. З іншого боку, якби Ісус відкрито вказав на зрадника, тоді Іванові не було б сенсу приховано про це Його запитувати. Додамо, що Юда, покинувши Таємну вечерю, міг зупинитися і не зраджувати Господа — в нього ще була година для вільного вибору. В цей час ніхто на нього не тиснув, тож він міг спокійно обміркувати останнє застереження-заклик Учителя, проголошене персонально для Юди: «*Син людський іде, як призначено, та горе тому чоловікові, через якого Син людський зраджується. Ліпше було б тому чоловікові не народитись!*» (Мт 26.24).

Таємна вечеря

26. Як же вони їли, Ісус узяв хліб, поблагословив, розламав і дав учням, кажучи: Беріть, їжте: це моє тіло. **27. Потім узяв чашу, воздав хвалу і подав їм, кажучи: Пийте з неї всі,** 28. бо це кров мого Заповіту, яка за багатьох проливається на відпущення гріхів. **29. Кажу вам: не питиму віднині з цього виноградного плоду аж до того дня, коли питиму з вами** нове вино в царстві Отця Мого. **30. І, проспівавши славлення, вони вийшли на Оливну гору.**

● Здійснення ритуалу ламання ОДНОГО хліба і його споживання, а потім пиття з ОДНІЄЇ чаші — це, згідно з хліборобською арійською традицією, є запровадженням непорушної інтелектуальної і духовної єдності, клятвою завжди любити один одного і ніколи не зраджувати. У такий спосіб учні підтвердили свою рішучість виконати заповідь: «*Як Я любив вас, так любіте й ви один одного! По тому всі знатимуть, що ви Мої учні, коли матимете любов один до одного*» (Ів 13.34—35). Освячений і розділений між учнями хліб є символом Хрестового вчення, яке об’єднуватиме учнів навіть тоді, коли вони розійдуться по всьому світу. Освячене вино, яке випили учні з однієї чаші, символізує те, що вони назавжди сповнені того ж самого Хрестового духу і взаємної любові. Відсутність же любові, що виявляється у відсутності інтелектуальної і духовної єдності, вказує на те, що люди не є Хрестовими учнями, хоча й називають себе такими. ● 26. «Це моє тіло» — брутальна вставка того ж самого «філонівця», який нахабно здійснив велику вставку в Ів 6.48—58 (див. коментар). ● 28. Вставка того ж автора. Про «відпущення гріхів» див. коментар до Мт 8.17. ● 29. Замість «коли питиму з вами нове вино в царстві Отця Мого» має бути «*буду його пити з вами новим*» (Мк 14.25). Ідеться про зустріч Ісуса з учнями

після воскресіння, коли Він став НОВИМ, тобто вже перебував в оновленому тілі. Справді, після воскресіння Ісус їв і, природно, пив зі своїми учнями (Лк 24.30, 24.41—43, Ів 21.5, 12—13).

Провіщення Петрові

31. Тоді Ісус сказав їм: Усі ви потрапите у безвихідь в мені **цієї ночі.** Написано бо: вражу пастиря і розбіжаться вівці стада. **32. Але після Мого воскресіння Я випереджу вас у Галілеї. 33. Озвався тоді Петро й каже Йому: Навіть якби всі потрапили у безвихідь** в тобі**, я не потраплю ніколи. 34. Ісус мовив до нього: Істинно кажу тобі: цієї ж ночі, перше ніж заспіває півень, ти тричі відмовишся від Мене. 35. Каже йому Петро: Навіть якби я мав з Тобою вмерти, не відмовлюся від Тебе! Так само говорили всі учні.**

● 31. Безвихідь (σκάνδαλον, «скандалон», буквально: «гачок у пастці, до якого чіпляється принада»), також має значення: випробування, перешкода, безвихідь (СНЗ). Цієї ночі апостоли потраплять у безвихідь, коли все розвиватиметься незалежно від їхньої волі, і вони нічого з цим не зможуть зробити. Тому їм треба лише обережно спостерігати з безпечної відстані, щоб часом самим не постраждати. Але все минеться — каже Ісус, і Я чекатиму вас у Галілеї. ● 31, 33. «У мені», «у тобі» — вставки, яких немає у Марка 14.27. ● 31. «*Написано бо: вражу пастиря і розбіжаться вівці стада*» — це вставка з книги Захарії (13.7) для того, щоб штучно прив'язати євангельські події до юдейських пророцтв, а також принизити Ісуса (якого начебто можна було вразити проти його волі) і апостолів (які начебто були полохливими простаками). Вставка наведена з помилкою, ось оригінальний текст: «О, меч! піднімись на пастиря Мого и на ближнього Мого, говорить Господь Саваот: **врази** пастиря, і розсіються вівці! І я поверну руку Мою на малих. І буде на всій землі, говорить Господь, дві частини на ній будуть винищені, вимруть, а третя залишиться на ній» (Зах 13.7—8). Зрозуміло, що цей фрагмент не має жодного стосунку до слів Ісуса. ● 32. «Тлумачна Біблія» коментує: «*Всі учні, окрім Юди, були з Галілеї, тож Ісус Хрестос вказує їм, що зустріне їх або явиться їм на їхній батьківщині*» (ТБ, с. 705). Це дуже важливий момент: **напередодні своєї смерті Ісус призначає учням місце зустрічі в Галілеї.** Про конкретне місце не йдеться: головне, щоб апостоли були разом, а Він вже їх сам знайде. З Галілеї має розпочатися поширення хрестиянства по всьому світу, тому в гелленській мові слово Γαλιλαιοζ (галілеос) означає і галілеянин, і хрестиянин (СД), а протягом кількох століть послідовників Ісуса Хреста називали галілеянами. ● 33. Петро з властивим йому молодечим запалом стверджує, що за будь-яких, навіть найважчих обставин керуватиме собою, що його

поведінка залежатиме лише від його волі, що він не потрапить під неконтрольований прес страху, зневіри чи чогось іншого. ● 34. Ісус іронічно зауважує, що обставини будуть сильнішими за Петра, тож попри свою волю він змушений буде формально відмовитися від Учителя. ● 35. Петро знову це заперечує, явно недооцінюючи серйозність ситуації і переоцінюючи власні сили. При цьому він, а за ним і всі учні заявляють, що готові вмерти за Вчителя. ● 35. Євангеліє від Івана пояснює, що, згідно з Ісусовим планом, учням необхідно буде залишити Учителя, щоб зберегти своє життя, потрібне їм для наступної проповіді Євангелія. Це й зрозуміло, адже не для того Ісус стільки часу навчав апостолів, щоб тепер вони безглуздо загинули від рук темного натовпу. Для того, щоб зберегти своє життя, учням треба буде стрімко розсіятися (σκορπίσω — розсіювати, розкидати, σκορπίδιον — невеликий стріломет), а Петру навіть доведеться заперечити своє знайомство з Ісусом. Тому Ісус дає їм чіткий наказ: «*Ось надходить година, і [вже] настала, що розсієтеся кожний окремо, а мене самого залишите. Та я не сам, бо зі мною Батько. Це я сказав вам, щоб ви були спокійні за Мене. У світі на вас тиснутимуть. Але будьте відважні: Я переміг світ*» (Ів 16.32—33). Іншими словами: вам потрібно розійтися і лишити Мене самого. Але нехай вас не мучить сумління і скорбота, бо Я не один — зі Мною Творець Всесвіту. Тож Я сам дам собі раду, а ви виконуйте цей наказ і будьте мужніми. ● 35. «*Так само говорили всі учні*» — всі учні разом з Петром засвідчили свою вірність. Проблема Петра полягала в тому, що він не розрахував свої сили, тож, потрапивши до самого центру «гадючого кодла» (будинку первосвященика), змушений був рятувати своє життя всіма засобами. У цей час інші апостоли спостерігали за розгортанням подій, не привертаючи до себе уваги. А щодо апостола Івана, то він, перебуваючи в будинку первосвященика, був невидимим для ворогів, бо володів мистецтвом характерника.

Скорбна молитва

36. Тоді Ісус приходить з ними на місце, зване Гетсиманія, і каже до учнів: Сидіть тут, поки Я піду та помолюся там. 37. І взяв Петра з собою і двох синів Заведея, і почав скорбіти та тужити. 38. І сказав їм: Душа моя смутна до смерті. Зостаньтесь тут і чувайте зо Мною. 39. І пройшовши трохи далі, упав лицем до землі, молячися й промовляючи: Отче мій, якщо можливо, нехай мине Мене ця чаша. Одначе не як Я бажаю, але — як Ти. 40. Вернувся Він до учнів і, бачачи, що вони заснули, каже до Петра: То так ви й однієї години не могли чувати зо Мною? **41. Чувайте й моліться, щоб не ввійшли у спокусу, бо дух бадьорий, але тіло немічне.** 42. Знову вдруге відійшов Він і почав молитись: Отче мій, коли ця чаша не може минути, щоб Я її не пив, хай буде Твоя воля! **43. І, вернувшися,** знову **побачив, що вони**

спали, бо очі в них були отяжілі. 44. Лишив Він їх, пішов знову й почав молитись утретє, повторюючи ті самі слова. **45**. Потім вернувся до учнів **і каже до них: спите, значить, і відпочиваєте? Наблизилась уже година, і Син людський буде виданий грішникам у руки. 46. Уставайте, ходімо! Ось наблизився мій зрадник.**

● Усе це оповідання виглядає дуже довгим і затягнутим, особливо в порівнянні з лаконічним викладом Луки 22.39—46. Трикратне повторення тієї ж самої ситуації властиве для народних казок — для кращого запам'ятовування, але не для Доброї Новини. Насправді ж події розвивалися стрімко, оскільки Юда вже повертався з озброєним натовпом. Первосвященикам було принципово важливо убити Ісуса до святкування Пейсаху, адже його проповідь перед десятками тисячами прочан, що вже масово прибували до Єрусалима, могла остаточно підірвати їхню псевдорелігійну бізнес-монополію. Зрада Юди давала їм останній шанс. ● 36. Гетсиманія — це оливний сад біля підошви Оливної гори, який був відділений від Єрусалима Кедронським потоком. ● 37—40. Вставка в дусі вчення Філона Юдея про Месію, який не має власної волі, а є лише виконавцем волі Творця (див. коментар до Ів 1.1). Ключова фраза «філонівської» фальсифікації: «Не може Син від себе діяти нічого, як тільки те, що бачить, як Отець діє» (Ів 5.19). Звідси: «Одначе не як Я бажаю, але — як Ти» (Мт 26.39). Незрозуміло лише, хто міг почути цю молитву, щоб вона потрапила до Євангелія. По-перше, всі учні спали. По-друге, навіть якщо не заснули, то все одно нічого б не почули, адже Ісус «*відійшов від них так далеко, як кинути каменем*» (Лк 22.41), тобто метрів на 50. Важко уявити, що Ісус молився, голосно декламуючи, — якби Він це робив, то учні б уважно слухали і не заснули. Їхній сон попри наказ Учителя свідчить про те, що вони опинилися в повній тиші, тому заспокоїлися і заснули. ● 42, 44. Вставки того ж самого походження. Випадає так, що замість зосередженої молитви Ісус начебто метушливо ходив між апостолами і місцем молитви. Також випадає, що попри свою рішучість пройти через страждання і смерть Він в останній момент начебто вирішив «домовитися» з Отцем і все «переграти». Неймовірно і те, що навіть після двох попереджень апостоли знову заснули. Мета цих вставок: 1) зобразити Ісуса «рабом Єгови», якого Єгова приносить в жертву незалежно від волі самого Месії; 2) представити апостолів слабкими і безвідповідальними типами, які зовсім не здатні керувати собою.

Наскок і схоплення

47. Він говорив ще, як надійшов Юда, один з дванадцятьох, і з ним великий натовп з мечами та кілками, від первосвящеників та старших народу. 48.

Зрадник його дав їм знак, кажучи: Кого я поцілую, то він, беріть його. 49. І відразу він підійшов до Ісуса й каже: Радій, Равві! І поцілував Його. 50. Ісус його питає: Чого прийшов єси, друже? І зараз ті приступили, наклали на Ісуса руки і схопили Його. 51. Аж тут один із тих, що були з Ісусом, простягнув руку, вихопив меч і, вдаривши слугу первосвященика, відтяв йому вухо. 52. Ісус сказав до нього: Вклади твій меч назад до піхов: всі бо, що за меч беруться, від меча загинуть. 53. Чи гадаєш, що Я не міг би попросити Отця мого, і він зараз же не дав би Мені більш як дванадцять легіонів ангелів? 54. Як же тоді збулося б Писання, що воно так мусить статись? **55. Тоді Ісус промовив до натовпу: Немов на розбійника вийшли ви з мечами та кілками, щоб Мене схопити! Щодня сидів Я, навчаючи у храмі, і ви Мене не взяли.** 56. Та все це сталося, щоб збулися Писання пророків. **Тоді всі учні лишили Його і розбіглися.**

● 48. Воїни потребували чіткого знаку, щоб уночі помилково не схопити когось іншого (див. також: 2.11. «Чи був Хрестос юдеєм?») ● 49. «*Радій!*», гелленською Χαῖρε (Хайре) — це поширене тогочасне арійське вітання. Імовірно, походить від слів «Хай» (Хай буде) і «Ра» (Сонце, сонячний Бог), тобто перекладається як «Хай буде Сонце з тобою» або «Хай буде Бог з тобою». На санскриті це вітання звучить як «Сваcті!» (Сва з тя), тобто «Святий з тобою!» або «Хай буде Святий з тобою!» Як бачимо, «Хайре!» і «Свастя!» — це те ж саме арійське вітання. ● 52—54. Юдохрістиянська вставка з характерною спробою подати всі події як виконання стародавніх юдейських пророцтв. Безглузда фраза «всі бо, що за меч беруться, від меча загинуть» зроблена для того, щоб підірвати волю хрестиян до опору ворогові. Насправді ж усе навпаки: хто ходить без свого меча, той ризикує загинути від чужого. ● 56. Вставка в дусі архетипу «Біоробот» (див. 1.4. «Метафізичні архетипи»). ● 56. «*Тоді всі учні лишили Його і розбіглися*». Згідно з Євангелієм від Івана (18.3), Ісус цілком контролював ситуацію і наказав учням лишити Його, щоб вони часом не постраждали. Лука (22.47) ж навіть розповідає про рішучість учнів «вдарити мечем» і взагалі нічого не каже про їхню втечу. Таким чином, апостоли залишили Вчителя організовано, згідно з Його наказом. Юдохрістиянська інтерпретація використовує факт «втечі» для приниження апостолів-галілеян і виставлення їх боягузами та зрадниками, не набагато кращими за юдея Юду. Насправді ж Ісус НАКАЗАВ учням залишити Його, щоб зберегти їхні життя для поширення Божого Слова народам усього світу. Див. також коментар до Мк 14.50.

Ісус перед Синедріоном

57. Ті, що схопили Ісуса, повели Його до первосвященика Каяфи, де зібралися вчені **та старші. 58. Петро ж ішов слідом за Ним оподалік, аж до палати первосвященика і, увійшовши до середини, сів із слугами, щоб побачити, чим воно скінчиться. 59. Первосвященики та весь Синедріон шукали ложного свідоцтва на Ісуса, щоб Його вбити, 60. і не найшли, дарма що було з'явилось багато ложних свідків. Нарешті прийшло двоє 61. і кажуть: Цей казав: я можу зруйнувати храм Божий і за три дні його відбудувати. 62. Тут підвівся первосвященик і сказав до нього: Нічого не заперечуєш, що вони на тебе свідчать? 63. Але Ісус мовчав. Первосвященик каже до Нього: Заклинаю тебе живим Богом, щоб ти сказав нам, чи ти Месія — Син Божий. 64. Тоді Ісус сказав до нього: Ти мовив.** Тільки ж кажу вам: віднині побачите Сина людського, який сидітиме праворуч Всемогутнього й ітиме на небесних хмарах. **65. Тоді первосвященик роздер свою одежу, кажучи: Він сказав богохульство! Нащо нам іще свідків? Ось ви тепер чули богохульство! 66. Як вам здається? Ті відповіли: Він винен смерті. 67. Тоді вони почали плювати Йому в лице та бити кулаками; інші ж били Його в лице 68. і промовляли: Пророчи нам, Месіє, хто тебе вдарив?**

● 57. Замість «вчені» має бути «первосвященики», див. 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники». ● 58. Петро таємно йшов за Ісусом — і це є додатковим підтвердженням того, що учні не розбіглися в переляку, а за Його наказом відійшли на достатню відстань, щоб не потрапляти на очі озброєному фанатичному натовпу. Євангеліє від Івана (18.15) додає, що разом з Петром за Ісусом пішов також апостол Іван. Інші апостоли теж непомітно спостерігали за розвитком подій (не могли ж вони просто піти додому відпочивати). ● 63. Ісус визнав себе Сином Божим лише перед апостолами, суворо заборонивши їм про це розповідати людям до свого воскресіння. Первосвященник міг дізнатися про те, що Ісус визнавав себе Сином Божим, лише від Юди Іскаріота. ● 64. «*Ти мовив*». Лука (22.70) уточнює цю фразу: «*Ти мовив, що це Я*». Тобто, це ваші слова, самі вирішуйте. У цей час кризи кожен мав сам вирішувати, на чиєму він боці — Боголюдини чи диявола. ● 64. «Тільки ж кажу вам...» — відверта юдохрістиянська вставка, порівняйте з вставкою: «Тоді на небі з'явиться знак Сина людського, і тоді усі племена землі битимуть себе у груди й побачать Сина людського, коли він приходитиме на небесних хмарах з потугою та славою великою» (Мт 24.30). ● 65. Богохульною для юдеїв була конструкція «Месія — Син Божий». Згідно з їхніми уявленнями, Месія мав бути «рабом Єгови» подібно до козла відпущення, що приноситься в жертву

за свій народ. Відповідно Месія не міг бути втіленим Сином Божим, оскільки юдейська концепція категорично відкидала саму можливість земного втілення божественної особистості через неподоланну прірву між Богом і людиною (див. 1.4.1. «Архетип «Біоробот»).

Петро відрікається і плаче

69. Петро ж сидів надворі. Аж тут одна служниця підійшла до нього й каже: І ти був з Ісусом Галілеєм. 70. Але той перед усіма відмовився і заявив: Не знаю, що говориш. 71. Коли ж він вийшов до воріт, уздріла його інша й каже до тих, що там були: Цей був з Ісусом з Назарета. 72. Він знову, кленучись, відмовився: Не знаю я цього чоловіка. 73. Трохи згодом приступили ті, що там стояли, і заговорили до Петра: Ти таки справді один з них, бо й твоя вимова тебе виявляє. 74. Тоді Петро почав клястися та божитися: Я не знаю цього чоловіка. І враз заспівав півень. 75. І Петро згадав слово, що Ісус казав був: «Раніше ніж півень заспіває, ти тричі відмовишся від мене». І вийшовши звідтіль, заплакав гірко.

● Петро таки потрапив у пастку, передбачену Ісусом (Мт 26.34), у можливість якої він ніяк не міг повірити. З одного боку, йому потрібно було зберегти себе, щоб через три дні зустрітися з Учителем у Галілеї. З іншого боку, для цього йому треба було заперечити перед ворогами свій зв’язок з Ним. Тож у Петра не було іншого виходу і йому довелося відректися від Учителя попри свою волю. Петро потрапив у ситуацію жорсткого розгортання наперед визначеного сценарію, коли від нього вже мало що залежало. І він заплакав від свого безсилля, йому стало соромно за свою самовпевненість і недовіру до слів Учителя. Юдохрістияни облудно трактують цей момент «відречення Петра» як зраду, що йде в річищі їхніх системних зусиль дискредитувати апостолів, показати їх темними і слабкими невігласами. Додамо, що ситуація жорсткого розгортання подій попри людську волю («безвихідь», «пастка») нерідко трапляється в житті кожної людини.

Ведуть до Пилата

27 **1. Як же настав ранок, усі первосвященики і старші народу прийняли рішення проти Ісуса, щоб Його умертвити. 2. І, зв’язавши Його, повели й видали правителеві Пилатові.** 3. Тоді Юда, що зрадив його, побачивши, що його засудили, розкаявся й вернув назад тридцять срібняків первосвященикам і старшим. 4. Згрішив я, — сказав, — видавши кров невинну. Ті ж відповіли: Що нам до того? Ти побачиш! 5. Тоді він кинув гроші у святиню, пішов геть і повісився. 6. Первосвященики взяли ті гроші й кажуть: їх не годиться класти до скарбоні, бо це ціна крови. 7. Порадившись, вони купили за них гончарське поле, щоб ховати там чужинців. 8. Тому це поле й досі зветься Полем крови. 9.

Тоді здійснилося слово пророка Єремії, що каже: І взяли вони тридцять срібняків, ціну того, що був оцінений синами Ізраїлю, 10. і дали їх за гончарське поле, як Господь мені велів був.

● 2. Понтій Пилат (лат. Pontius Pilatus) був п'ятим римським прокуратором Юдеї, Самарії та Ідумеї за імператора Тиберія. Відомо, що він належав до стану вершників. Відносно тривалий час його правління (26 — 36 р. н. е.), вочевидь, свідчить про його компетентність. Його діяльність викликала ненависть в юдеїв, про що свідчить твір Філона Юдея «Про посольство до Гая», де правління Пилата показане жорстким і безжальним. У згаданому творі розповідається про делегацію до імператора Калігули (офіційне ім'я — Гай Юлій Цезар Германік), очолену Філоном Юдеєм (див. 8.2. «Два центри фальсифікацій»). ● 3—10. Ця юдохрістиянська вставка, що її немає в інших євангеліях, різко перериває розповідь. Мета вставки — спроба виправдати Юду, який начебто не хотів, щоб засудили Ісуса. Тоді незрозуміло, на що він розраховував, видаючи Ісуса юдейській старшині, яка ще до згаданого формального судилища прийняла рішення Його вбити. До того ж Юда видав Учителя за принизливу суму в 30 срібняків, яка в юдеїв була символічною ціною раба. ● 7—10. Фальсифікатор продовжує спроби подати євангельські події як виконання старозавітної програми, знайшовши у книзі Захарії (11.12) слова про 30 срібняків і гончара, сказані в зовсім іншому контексті. Як пояснює ЄЛ, фрагмент 3—10 «*виходить з народного переказу, який зв'язує смерть зрадника з назвою місця Гакельдамаг — Поле крові*» (с. 86). Зрозуміло, що богонатхненне Євангеліє і народні перекази — це зовсім різні речі.

Ісус перед Пилатом

11. Привели вони Ісуса перед правителя, і правитель спитав Його: Ти цар юдейський? Ісус відповів: Ти кажеш. 12. Та коли первосвященики і старші Його обвинувачували, Він не відповідав нічого. 13. Тоді Пилат каже до Нього: Хіба не чуєш, скільки свідчать проти тебе? 14. Він не відповів йому ані на одне слово, так що правитель вельми дивувався. 15. На свято правитель звик був відпускати народові одного в'язня, якого вони хотіли. 16. Був же тоді визначний в'язень, що звавсь Варавва. 17. І от коли вони зібрались, Пилат каже до них: Кого бажаєте, щоб я відпустив вам: Варавву чи Ісуса, називаного Месією? 18. Знав бо він добре, що вони з зависти видали Його. 19. І коли він сидів на судилищі, його жінка прислала йому сказати: Нічого не роби праведникові тому, бо я цієї ночі вві сні багато витерпіла заради Нього.

● 11. Продовжується речення 2, що підтверджує наявність вставки 27.3—10. ● 11. У ситуації кризи (κρίσις — суд, вирок,

осудження), що виникла після схоплення Ісуса, кожен повинен був сам вирішувати, на чиєму він боці. Тому-то в цей час, коли визначається справжня сутність людини, Ісус уже майже нічого не каже, натомість знову вживає вираз «ти кажеш». ● 19. За деякими повідомленнями, дружина Пилата була галілеянкою. Це цілком імовірно, адже римський намісник був арійцем, на що вказує його ім'я. Так, слово «Понтій» вказує на зв'язок з Понтом, тобто Руським морем (сучасним Чорним морем, яке геллени називали *Понтом Евксинським*) і прилеглими до нього територіями (Понтом також називався край на півночі Східної Галлії, на південному березі моря). Слово Пилат (лат. Pilatus) означає «списометальник» і походить від слова «пилум», латинське *homo pilatus* означає «людина з пилумом». Це важкий дротик (метальний спис), що його римляни запозичили в іберійських (тобто іспанських) галлів-кельтів, так само як і короткий двогострий меч «гладіус» (тому він у науці отримав назву Gladius Hispanicus). Цілком можливо, що Пилат чи його предок отримав своє прізвисько через майстерне володіння пилумом; подібне походження мають українські прізвища Бартко (від «бартка» — топірець, кельт), Боярчук (від «бояр» — воїн), Довбня (таран), Кінько (від «кінька» — катапульта), Пилат, Сагайдачний (від «сагайдак» — сумка або футляр для стріл), Сокирко, Таран тощо. Тож цілком природно, що арієць Понтій, маючи скоріше всього галльське походження, взяв собі за дружину жінку-галілеянку, а не семітку чи негритянку. Згідно з переказами, Понтій Пилат став хрестиянином, тому в Коптській та Ефіопській церквах він долучений до святих — день святого Пилата відзначається 25 червня. Його дружина Клавдія Прокула (Прокла) канонізована Грецькою церквою.

Народові на вибір

20. Та первосвященики і старші намовили народ просити, щоб пустив Варавву, а Ісуса видав на смерть. 21. Заговорив правитель і сказав їм: Кого з двох бажаєте, щоб я відпустив вам? Ті відповіли: Варавву. 22. Каже до них Пилат: А що маю робити з Ісусом, називаним Месією? Усі відповіли: Нехай буде розп'ятий! 23. Він спитав: Що злого вчинив він? Вони ж ще більше стали кричати: Нехай буде розп'ятий. 24. Пилат, бачачи, що нічого не вдіє, а заколот дедалі більшає, взяв води й умив перед народом руки та й каже: Я невинний крові його; ви бачили. 25. Увесь же народ відповів, кажучи: Кров його на нас і на дітей наших! 26. Тоді він відпустив їм Варавву, а Ісуса, бичувавши, видав на розп'яття.

● 24. Фанатичний юдейський натовп, опанований психозом ненависті, кричав і вже нікого не слухав. Тоді Пилат зробив

несподіваний крок — почав демонстративно умивати руки (згідно зі стародавнім звичаєм, що символізує невинність). Здивований натовп на хвилю затамував подих, тому почув Пилатові слова — «*Я невинний крови його; ви бачили*» **—** і відповів на них жахливою формулою-самопрокляттям: «*Кров його на нас і на дітей наших!*»

У терновому вінці

27. Вояки правителя, взявши Ісуса у преторію, зібрали на Нього всю когорту 28. і, роздягнувши Його, накинули на Нього червоний плащ, 29. і, сплівши вінець з тернини, поклали Йому на голову і дали тростину в праву руку. Потім, падаючи перед Ним на коліна, глузували з Нього, кажучи: Радуйся, царю юдейський! 30. І плювали на Нього, брали тростину й били Його по голові. 31. Насміявшись з Нього, скинули з Нього плащ, надягнули на Нього його одіж і повели на розп'яття.

● 27—31. Вставка, оскільки накладення тернового вінця і одягання в багряницю відбулися до винесення остаточного вироку (Ів 19.1—16). Пилат улаштував бичування для того, щоб, частково покаравши Ісуса, викликати до Нього жалість з боку юдеїв і врятувати Його від несправедливої смерті. Натомість ця вставка зроблена з тією метою, щоб перекласти на римських воїнів частину провини за знущання над Ісусом і відповідно пом'якшити вину юдеїв. Нагадаємо, що глузування, плювання в лице і побиття відбулися раніше на зібранні Синедріона (Мт 26.59—68, Мк 14.53—65, Лк 22.63—65), тут же фальсифікатор приписує ці самі ганебні дії римським воякам. ● 27. Неймовірно, щоб у такий напружений момент (загроза масових заворушень) для знущання над Ісусом спеціально зібрали «всю когорту», тобто приблизно 500 вояків (ТБ, с. 718). ● 29—30. Римські вояки, що славилися залізною дисципліною, зображені як збіговисько садистів. Неймовірно, щоб Пилат, який доклав стільки зусиль для врятування Ісуса, дозволив би це безглузде знущання. ● 31. Зі вставки випливає, що начебто римським воякам не було чим зайнятися, тому вони для розваги влаштували комедію з переодяганням. У цій вставці юдейський фальсифікатор висловив усю свою ненависть і зневагу до римлян, представивши їх як жорстоких бездушних тварин.

«Це Ісус — цар юдейський»

32. Виходячи ж, вони зустріли одного чоловіка з Киринеї, на ім'я Симон, і примусили його нести тавр Його. 33. Прибувши на місце, що зветься Голгота, тобто Череп, 34. дали Йому пити вина, змішаного з жовчю**, але Він, покуштувавши, не хотів пити. 35. Ті ж, що розп'яли Його, поділились Його одежею, кинувши жереб. 36. А потім сіли, щоб Його стерегти там. 37. Над головою в Нього прибили напис, за що Його засуджено: «Це Ісус — цар юдейський». 38. Тоді розп'яли з Ним двох розбійників,**

одного праворуч, а другого ліворуч. 39. Ті ж, що проходили повз Нього, лихословили Його й кивали головою, 40. кажучи: Ти, що руйнуєш храм і за три дні будуєш знову, спаси себе самого; якщо ти Син Божий**, зійди з тавра! 41. Так само й первосвященики насміхалися з** ученими та **старшими, кажучи: 42. Інших спасав — себе спасти не може! Він цар Ізраїлю: нехай тепер зійде з тавра, і ми увіруємо в нього. 43. Він покладався на Бога, нехай же Бог визволить його нині, якщо він його любить. Сам бо казав: я — Син Божий. 44. Так теж і розбійники, що були з Ним розп'яті, ображали Його.**

● 32. Тавр, гелленською σταυρὸς (ставрос) — це Т-подібна дерев'яна конструкція, див. коментар до Мк 15.32, яку помилково перекладають словом «хрест». На таврах розпинали невільників і злочинців. Ісус, а потім і Симон з Киринеї несли на місце страти не весь тавр (бо він надміру тяжкий), а лише поперечку до нього. «*Чужинець помагає Ісусові нести поперечку хреста*» — пояснює ЄЛ, с. 88. ● 34. «Змішаного з жовчю» — має бути «*змішаного зі смирною*» (Мк 15.23), тому ЄЛ тут дає такий коментар: «*Ісус відмовляється пити знеболюючий напій з вина і смирни. Пс 69.22 говорить про жовч*» (ЄЛ, с. 88). Тобто ЄЛ вказує нам джерело вставки: «І жовчі поклали у мій хліб потішення, а в спразі моїй оцтом мене напували... Бодай пасткою стала їм їхня трапеза, а їхні учти тенетами, бодай їхні очі потемніли, щоб їм не бачити, а їхні клуби хай завжди хитаються! Вилий на них Свою ревність, а полум'я гніву Твого нехай їх доганяє! Нехай їхнє село опустошене буде, хай мешканця в їхніх наметах не буде!» — Псалом 68(69). Мета вставки зрозуміла — здійснити ще одне «пророцтво», а оскільки в цьому епізоді не було хліба, то фальсифікатор домішав жовч до вина. ● 40, 43. «Якщо ти Син Божий» — вставка, відсутня у Мк 15.30. Перехожі не могли казати цих слів, бо цього не знали. Про те, що Ісус визнавав себе Сином Божим, знали лише члени Синедріона від Юди-зрадника, оскільки Ісус заборонив своїм учням про це розповідати до воскресіння: «*Озвався Симон Петро і заявляє: Ти — Хрестос, Син Бога живого. Тоді Він наказав учням, щоб вони нікому не казали, що Він Хрестос*» (Мт 16.16—20, Мк 8.29—30, Лк 9.20—21). ● 41. «Ученими» — вставка, див. 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники».

Ісус умирає

45. Від шостої години темрява настала по всім краю аж до дев'ятої години. 46. А коло дев'ятої години Ісус скрикнув сильним голосом, кажучи: Елі Елі, лема савахтані, тобто: Боже мій, Боже мій, чому ти мене покинув? **47. Деякі з тих, що там стояли, почувши це, казали: Він Ілляху кличе. 48. І негайно один із них підбіг, узяв губку і,**

намочивши її в кислому вині, настромив на тростину й дав Йому пити. 49. Інші ж казали: Лиши, побачимо, чи прийде Іліяху його рятувати. 50. Ісус, скрикнувши сильним голосом, віддав духа. 51. Тоді завіса храму роздерлася надвоє, від верху аж до низу, земля затряслася, скелі розпались; 52. гроби відкрилися, багато тіл святих померлих устали 53. і, вийшовши з гробів по його воскресінні, ввійшли у святе місто й багатьом з'явились. 54. А сотник і ті, що стерегли з ним Ісуса, бачивши землетрус і те, що сталось, вельми налякались і мовили: Це справді був Син Божий. **55. Було ж там багато жінок, які дивилися здалека; вони слідом ішли за Ісусом з Галілеї і служили Йому: 56. між ними Марія Магдалина, Марія — мати Якова та Йосипа, і мати синів Заведея.**

● 46. Ісус скрикнув сильним голосом, проте присутні юдеї Його не зрозуміли, хоч добре почули. Отже, вони не зрозуміли мову, якою були сказані ці слова. А сказані вони були рідною мовою галілеян («Лельо, лельо, лем в мя ся остані!») і буквально означали: «Тату, тату, лише (ти) в мене остався!» в розумінні «Тату, тепер лише на тебе надія!», «Тепер усе в Божих руках» або «Боже, помагай!» — так кажуть, коли починають ризиковану справу: йдуть на іспит, стрибають з великої висоти, починають хірургічну операцію тощо. У нашому випадку Ісус вирішив, що вже час Йому увійти в стан смерті (так, наче він стрибав з високої кручі у бурхливу річку), щоб пробути у ньому більше доби і наступного дня завершити свій Перехід воскресінням. Тут ніхто з людей вже не міг Йому допомогти — лише Бог-Отець. Імовірно, слова «Лельо, лельо, лем в мя ся остані!» були усталеним виразом (фразеологічним зворотом, ідіомою), тому їх не можна перекладати буквально — подібно до фразеологізмів «як з неба на голову» (тобто несподівано), «впало в око» (привернуло увагу), «з'їсти зуби» (мати великий досвід) тощо. **Галілейському фразеологізму «Лельо, лельо, лем в мя ся остані!» Лука дає грецький еквівалент — «Отче, у Твої руки віддаю дух Мій!», тобто цілком покладаюся на Твою волю** (Лк 23.46). Це вже не перший випадок, коли один євангеліст наводить звучання слів в оригіналі, а другий їх перекладає. Наприклад, сказані арамейською мовою слова «Таліта, кум!», наведені в Мк 5.41, перекладаються як «Дитинко, пробудися!» у Лк 8.54. ● 47. Йдеться про юдеїв, що не розуміли галілейської мови, зате вірили в пророка Іліяху. ● 48. «*Кисле вино*» — в оригіналі ὄξος (оксос): «кисле вино, кислий напій» (СНЗ), «винний оцет» (СД, СВ), «кислий, квасний напій», «квас». У даному випадку йдеться, найімовірніше, про розбавлене водою кисле (сухе) вино, яке мали з собою люди, що стояли біля розп'ятого Ісуса. Завдяки наявності кислоти і алкоголю вода була захищена від хвороботворних бактерій, що особливо важливо в умовах спекотної погоди. ● 51—54. Плутана і неправдоподібна

вставка, відсутня в інших євангелістів, написана в дусі юдейських уявлень про кінець світу. Ісус щойно помер, а фальсифікатор уже написав «по його воскресінні...».

Похорон Ісусів

57. Як же настав вечір, прийшов заможний чоловік з Ариматеї, на ім'я Йосип, що й сам був навчений Ісусом. 58. Він прийшов до Пилата і просив тіла Ісуса. Тоді Пилат велів видати тіло. 59. Йосип узяв тіло, загорнув його в чисте полотно 60. і поклав у свою нову гробницю, що її висік був у скелі. І, прикотивши до входу гробниці великий камінь, відійшов. 61. Була там Марія Магдалина й інша Марія, що сиділи проти гробниці.

● 57. Ариматея, або Рама (ТБ, с. 721), або гелленською Рамафаїма, була самарійським містом у 15 км північно-східніше Лідди. Тут при розкопках були знайдені залишки мозаїк середньовічної церкви, освяченої на честь Йосипа Ариматейського. Юдохрістиянські інтерпретації про те, що Йосип Ариматейський був членом юдейського Синедріона (ТБ, с. 761), не враховують один принциповий психологічний момент: Пилат ніколи не віддав би тіло Ісуса тим, хто шантажем примусив його видати на смерть невинного праведника. Пилат ненавидів цю зграю фарисеїв і первосвящеників, тому, в якості дрібної помсти, наказав назло юдеям прибити на таврі напис трьома мовами «Ісус Назарянин, цар юдейський» (Ів 19.19). Крім того, Пилат міг остерігатися, що юдеї поглумляться над тілом померлого, тому не захотів би брати ще один гріх на душу. Якби Йосип, згідно з твердженнями фальсифікатора, був членом Синедріона, він не зміг би переконати Пилата, що насправді був таємним учнем Ісуса. Принаймні, довідки про «таємне учнівство» у Йосипа не було, а його словам Пилат не повірив би, оскільки знав ціну словам юдейської верхівки (ще зранку вони брехливо обвинувачували Ісуса в його претензіях на юдейське царство). Те, що Пилат без зайвих розмов віддав тіло Йосипу, безперечно свідчить про те, що Йосип Ариматейський був людиною не лише авторитетною і впливовою, але й користувався довірою Пилата. Найімовірніше, Йосип був радником Пилата — «*поважним радником*» (Мк 15.43). ● 60. Нова гробниця була спеціально зроблена для тимчасового збереження Ісусового тіла від години його смерті до Воскресіння (трохи більше доби). Її за дорученням Ісуса заздалегідь спорудив начебто для себе Йосип Ариматейський — щоб не викликати зайвих підозр і потенційної протидії з боку юдеїв. Гробниця була спеціальної конструкції з величезним каменем, призначеним для одноразового закривання гробниці без можливості її наступного

відкривання. Згідно з деякими відомостями, для того, щоб відкотити від гробниці велетенський камінь, потрібні були зусилля двадцятьох чоловік (див. коментар до Мк 16.4), тобто без спеціальних технічних засобів її неможливо було відкрити. Камінь котився по спеціально зробленому жолобу. Вся конструкція була зроблена так, щоб для надійного закриття входу до гробниці досить було вибити клин, що і зробив Йосип. Цей камінь згодом відкотив воскреслий Ісус силою своєї віри, спроможною пересувати гори. Про невипадковість спорудження цієї гробниці свідчить і те, що інших гробниць у цьому районі не було. Це й не дивно, адже хто захоче влаштувати свій посмертний спочинок поряд з місцем страт і катувань, яким була Голгота, і звідки періодично лунали зойки страждання та прокляття. Знаємо також, що навколо гробниці був сад (Ів 19.41).

Сторожа біля гробу

62. На другий день, що після п'ятниці, зібралися первосвященики й фарисеї до Пилата й кажуть: 63. Ми пригадали собі, пане, що той обманник ще за життя сказав був: я по трьох днях воскресну. 64. Вели, отже, щоб гріб був добре забезпечений аж по третій день, щоб часом не прийшли його учні та не вкрали його й не сказали людям: він воскрес із мертвих! І буде ця остання омана гірша за першу. 65. Пилат каже до них: Маєте сторожу, ідіть і забезпечте, як знаєте. 66. Вони пішли й забезпечили гріб, запечатавши камінь, і поставили сторожу.

● Вставка, якої немає в інших євангелістів. Автор вставки вважав, що відсутність тіла є головним аргументом на користь Воскресіння Ісуса. Насправді єдиним аргументом було Його з'явлення учням у трансформованому (оновленому, прославленому) тілі.

Порожня гробниця і ангел Господній

28 **1. Після вечора суботи, як зайнялося на світання першого дня тижня, прийшла Марія Магдалина та інша Марія навідатися до гробниці. 2. І ось** зчинився великий землетрус, **ангел** бо **Господній зійшов із неба**, приступив, відкотив камінь і сів на ньому. **3. Вигляд його був наче блискавка, а одежа, як сніг, біла**. 4. Зо страху перед ним сторожа затремтіла і стала наче мертва. **5. Тоді ангел заговорив до жінок, кажучи: Не бійтесь: знаю бо, що ви шукаєте Ісуса розп'ятого. 6. Нема Його тут, бо Він воскрес, як сказав був. Ходіть, гляньте на місце, де Він лежав. 7. І біжіть хутко, скажіть Його учням, що Він воскрес із мертвих. Он Він вас випередить у Галілеї, там ви Його побачите.** Ось я **вам сказав**.

● 1. Перший день тижня — неділя, арійський «День Сонця». ● 2. Землетрус — це очевидна фантазія для того, щоб воскресіння виглядало дивовижнішим. Так само безплотний ангел не міг відкотити важкого каменя — це зробив сам Ісус Хрестос силою своєї віри для того, щоб жінки і учні могли

увійти до вже порожньої гробниці. ● 4. Жодної сторожі не було, тому більше ніхто з євангелістів про неї не згадує. ● 7. «Ось я вам сказав» — має бути так, як у Мк 16.7: «*Як Він сказав вам*».

Воскреслий являється

8. І вони поспішно лишили гріб зо страхом і великою радістю, і побігли сповістити його учнів. 9. Аж ось Ісус зустрів їх і каже: Радуйтеся! Ті підійшли й, упавши Йому в ноги, вклонились. 10. Тоді Ісус сказав їм: Не бійтесь! Ідіть і сповістіть Моїх братів, щоб ішли назад у Галілею: там Мене побачать.

● Ісус зустрів жінок тоді, коли вони бігли сповістити учнів про його воскресіння. Він підтвердив слова ангела про те, що його зустріч з учнями відбудеться в Галілеї — так, як про це вони домовились напередодні Єрусалимської кризи (Мт 26.32). ● 9. Від несподіванки і великого здивування у жінок підкосилися ноги. ● 10. Слово «брати» в цьому реченні означає довірених учнів, пояснює ЄЛ, с. 91, 287.

Чутка, за яку заплачено

11. Коли ті йшли, деякі зі сторожі прийшли до міста й оповіли первосвященикам про все, що сталося. 12. Вони, зібравшись із старшими та скликавши раду, дали воякам досить грошей 13. і веліли: Скажіть, що його учні прийшли вночі і вкрали його, коли ми спали. 14. А як почує це правитель, ми умовимо його й він не буде вас турбувати. 15. Вони, узявши гроші, зробили так, як їх навчили. І рознеслася про це чутка поміж юдеями — аж по цей день.

● Вставка, відсутня в інших Євангеліях, описує абсурдну ситуацію. Мало того, що насправді такий величезний камінь не можна було безшумно відкотити, тож цій брехні ніхто б не повірив. Виявляється, що за гроші вояки визнали, що спали на посту і здійснили злочин, який карався смертю, а правитель «крізь пальці» дивився на те, як юдеї розкладають хабарями його військо.

Господнє доручення учням

16. А одинадцять учнів пішли в Галілею на гору, куди їм призначив Ісус. 17. Побачивши Його, вони вклонились Йому; але деякі сумнівались. **18. Ісус приступив і промовив до них: Дана Мені всяка влада на небесах і на землі. 19. Ідіть, отже, і зробіть учнями усі народи, оновлюючи їх в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа, 20. навчаючи їх берегти все, що Я вам доручив. Ось Я з вами по всі дні аж до кінця віку.**

● 16. Продовження речення 10. ● 17. Вставка, яка свідчить те, що її автор був знайомий з Євангелієм від Івана, куди вставлена вигадка про невіруючого Тому (Ів 20.24—28). Це додатково вказує на те, що остаточне редагування сфальсифікованої версії Чотириєвангелія було здійснене однією рукою, найімовірніше — рукою Філона Юдея. ● 18.

Новий, прославлений стан Ісуса означає Його цілковиту владу над духовним і фізичним світами. ● 19. Відразу ж після свого воскресіння Ісус дає учням наказ розійтися на навколишні території, поширюючи Його вчення і засновуючи хрестиянські громади. ● 19. «*Оновлюючи*» (змінюючи душу і тіло) — гелленською βαπτίζοντες (баптізонтес), буквально — «омиваючи». ● 20. «До кінця віку» — довіку, вічно, завжди. ● 20. «*Доручив*» — гелленською ἐνετειλάμην, від ἐντελλω — доручати, пропонувати, наказувати (СД).

ЄВАНГЕЛІЄ ЗА МАРКОМ

Ніхто не наливає нового вина у старі бурдюки, бо вино прорве бурдюки, і пропаде вино й бурдюки, але нове вино вливають у нові бурдюки

Тоді Він устав, погрозив вітрові і сказав до моря: Замовкни! Ущухни! І затих вітер, і настала велика тиша. Тоді сказав до них: Чого ви такі боязкі? Ще досі не маєте віри?

Майте віру бога! Істинно кажу вам, що хто скаже цій горі: двигнись і кинься в море, та не сумніватиметься у своїм серці, але віруватиме, що відбувається те, що

каже, — буде йому так. Тому й кажу вам: коли молитесь і просите, віруйте неначе все вже отримали, і буде вам

Проповідь Івана Предтечі

1 **1. Початок Євангелія Ісуса Хреста, Сина Божого.** 2. Як написано в пророка Ісаї: Ось я посилаю мого вісника перед тобою, який приготує тобі дорогу. 3. Голос волаючого в пустині: готуйте дорогу Господові, вирівняйте стежки його**. 4. З’явився Іван, омиваючи у пустині та проповідуючи** омивання **оновлення на** прощення гріхів**. 5. І виходили до нього вся країна** юдейська та всі мешканці Єрусалима**, омивались від нього в ріці Йордані і визнавали гріхи свої.**

● 2. Вставка з внутрішніми помилками: фраза, яка приписується Ісаї, насправді належить Малахії (3.1), до того ж наведена зі спотворенням — замість слова «тобою» повинне бути «мною». Ця ж фраза вставлена в Мт 11.10 і Лк 7.27. ● 3. Для вставки використана фраза, якою Іван відповів на запитання єрусалимських священиків і левітів: «*Що скажеш про себе самого? Відповів: Я голос того, що волає в пустині: Рівняйте дорогу Господові, — як ото сказав був пророк Ісая*» (Ів 1.21—23). Див. коментар до Мт 17.10. ● 4. Іван проповідував не омивання оновлення, а самé оновлення (метанойю, покаяння). «Прощення гріхів» — має бути «звільнення від гріхів». У гелленському тексті: εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, що можна буквально перекласти як «звільнення від вад, відхилень, промахів, помилок, пороків», тобто позбавлення від помилкового мислення і хибної поведінки, від усього, що заважає повноцінному життю.

Іде сильніший

6. Іван був одягнений в одежу з верблюжого волосу, носив шкіряний пояс на стегнах і їв сарану й дикий мед. 7. Він проповідував, кажучи: Слідом за мною йде сильніший від мене, якому я недостойний, нахилившись, розв’язати ремінця його сандалів. 8. Я вас омивав водою, а Він омиватиме Духом Святим.

Ісусове хрещення в Йордані

9. **Тими днями прийшов Ісус із Назарета, що в Галілеї, і був омитий Іваном у Йордані. 10. І коли виходив з води, побачив, як небо розкрилось, і Духа, що, неначе голуб, сходив на Нього. 11. І голос пролунав з неба: Ти єси Син мій возлюблений, у Тобі — моє уподобання.**

Сорок днів у пустині

12. І відразу Дух повів Його в пустиню; 13. і Він пробув у пустині сорок днів, спокушуваний сатаною, і був із дикими звірами, і ангели Йому служили.

● 12. Див. коментар до Мт 3.1. ● 13. Перед нами типовий приклад ініціації, коли людина проходить жорстке випробовування між життям і смертю, після чого стає якісно іншою. Бути сорок днів на самоті, без їжі, в оточенні хижаків — це справді дуже важко і ризиковано. Та Ісус пройшов це фізичне і психічне очищення, в результаті встановив нерозривний зв'язок з ангельською ієрархією і Богом-Отцем («і ангели Йому служили»). З іншого боку, диявол вже не міг знайти в Ісусі навіть найменшої слабини і зачіпки для впливу на Нього (Мт 4.11).

Ісус починає проповідь

14. Коли ж видали Івана, **Ісус прийшов у Галілею і проповідував там Євангеліє Боже, 15. кажучи: Сповнився час, і Царство Боже близько; оновлюйтесь і вірте в Добру Новину.**

● 14. «Коли ж видали Івана» — вставка, адже ув'язнення Івана Предтечі відбулася значно пізніше. Ісус повернувся до Галілеї після завершення ініціації. ● 15. «*Оновлюйтесь*», гелленською мовою — μετανοεῖτε (метанойте).

Перші учні

16. Проходячи повз Галілейське море, побачив Він Симона й Андрія, його брата, як вони кидали сіті в море, були бо рибалками. 17. Ісус їм сказав: Ідіть за Мною, Я зроблю вас рибалками людей. 18. І вмить вони покинули сіті й пішли слідом за Ним. 19. Пройшовши трохи далі, побачив Якова, сина Заведея, та Івана, його брата, що теж були у човні й направляли сіті, 20. і відразу їх покликав. І вони зоставили батька Заведея в човні з наймитами та пішли слідом за Ним.

● Принаймні з частиною майбутніх апостолів Ісус був знайомий ще до початку свого прилюдного служіння (Ів 1.37—50), тому вони так легко покинули свої справи і пішли з Ним. З іншого боку, вже від першого знайомства з Ісусом ці молоді люди інтуїтивно відчули, що перед ними великий Учитель, тож були духовно готовими стати Його учнями. Цей невидимий резонанс, що миттєво виник між Учителем і учнями, дозволяє припустити, що незабаром після народження Ісуса на території Галілеї протягом короткого часу (приблизно десяти років) відбулося втілення групи високорозвинених духовних сутностей — для сприйняття і поширення Хрестового вчення. Це можна порівняти з висадкою десанту на наперед визначеній території, де в ролі «небесних десантників» виступили майбутні апостоли і жінки-галілеянки, які самовіддано служили Хрестовій справі. ● 19. Заведей (типове українське прізвище, див. Мт 20.20) був заможним господарем, бо мав свій баркас і найманих робітників.

У капернаумській громаді

21. Прийшли вони в Капернаум, і Він у суботу **відразу увійшов до зібрання і почав навчати. 22. І дивувалися Його навчанню, бо навчав Він їх як повновладний, а не як учені.**

● 21. «*Увійшов до зібрання*» — на зібрання місцевої громади галів-галілеян. «*У суботу*» — вставка. Ісус пішов на зібрання «відразу» після прибуття в Капернаум, не чекаючи суботи чи неділі. Фальсифікатор мав на увазі, що юдеї збираються на зібрання у суботу, яка вважається у них святковим днем. Натомість арійські народи з самого початку свого виникнення найсвітлішим днем вважали неділю — «День Сонця», а субота вважалася несприятливим днем для творчої праці, тому на суботу залишали рутинні справи, наприклад, прибирання сміття. Що стосується зустрічі Ісуса з громадою, то вона могла відбутися у будь-який день. ● 22. Учені (οἱ_γραμματεῖς, «грамматеіс») — грамотні люди, граматеї, вчені, освічені, письменні.

Чоловік з нечистим духом

23. А був якраз на їхньому зібранні чоловік з нечистим духом, що закричав, кажучи: 24. Що нам і тобі, Ісусе Назарянине? Прийшов єси нас погубити! Знаю бо, хто ти: святий Божий! 25. Ісус погрозив йому: Мовчи, вийди з нього! 26. Нечистий дух стряс ним, скрикнув сильним голосом і вийшов геть із нього. 27. Здивувалися всі й один одного питали: Що це за нова повновладна наука? Навіть нечистим духам наказав, і ті слухаються Його! 28. І вмить чутка про Нього розійшлася по всіх усюдах, по всій країні Галілейській.

● 23—24. «*Чоловік з нечистим духом*» — чоловік, психікою якого заволоділа темна духовна сутність (оскільки світлі духовні сутності не роблять таких гріховних учинків). Цей «нечистий дух» зрозумів, що має справу з Боголюдиною, і повідомив про це всіх присутніх. Проте Ісус заборонив йому про це казати, оскільки люди повинні були прийти до цього власним розумом. Ця ж сама заборона стосувалася і Ісусових учнів, яким Він тимчасово — до свого воскресіння — заборонив розповідати народу, що є Сином Божим (напр., Мт 16.20, Мт 17.9, Мк 5.43, Мк 8.30, Мк 9.9, Лк 9.21 тощо). Річ у тім, що у ході Єрусалимської кризи (κρίσις — «крізіс», суд, рішення, рішучий вислід) мало відбутися добровільне, без сторонньої підказки чи тиску розділення людей на послідовників Бога і диявола, носіїв арійського і фарисейського духу. Після воскресіння і завершення кризи, коли відбулося остаточне розділення на арійську тезу і фарисейську антитезу, Ісус дав

учням іншу настанову — якомога активніше розповідати про все, що вони бачили і чули: «*Ідіть і зробіть учнями усі народи, оновлюючи їх в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа, навчаючи їх берегти все, що Я вам заповідав*» (Мт 28.19); «*Ідіть по цілому світові та проповідуйте Добру Новину всякому творінню*» (Мк 16.15).

Симонова теща

29. І зараз же Він вийшов із зібрання і разом з Яковом та Іваном пішов у дім Симона та Андрія. 30. Симонова теща лежала у гарячці, і Йому негайно сказали про неї. 31. Він підійшов і, взявши її за руку, підвів її, і покинула її гарячка, і вона стала їм услуговувати.

● Симон походив з міста Витсайди, що неподалік Капернаума. Схоже, що після одруження він перебрався в Капернаум і мешкав в одному будинку з родиною своєї дружини.

Недужі й біснуваті

32. Як же настав вечір, по заході сонця, почали приносити до Нього усіх недужих та біснуватих. 33. Усе місто зібралося перед дверима. 34. І Він оздоровляв чимало недужих на різні хвороби, і бісів багато вигнав, але заборонив бісам говорити, бо вони знали про Нього.

По всій Галілеї

35. Уранці ж, іще геть за ночі, вставши, вийшов і пішов на самоту й там молився. 36. Та Симон і ті, що були з Ним, поспішили за Ним, 37. найшли Його й кажуть до Нього: Усі тебе шукають. 38. Він відповів їм: Ходімо в інші поселення, щоб і там Я проповідував, бо на те Я прийшов. 39. І Він пішов і проповідував по їхніх громадах усієї Галілеї і виганяв бісів.

Очищення прокаженого

40. Прийшов до Нього прокажений, благав Його та, впавши на коліна, каже Йому: Якщо хочеш, можеш мене очистити. 41. Змилосердився Ісус і простягнув руку, доторкнувся до нього і сказав йому: Хочу, будь чистий! 42. І вмить проказа зійшла з нього, і він став чистий. 43. І, звернувшись до нього суворо, негайно відпустив його 44. й мовив йому: Гляди, нікому не кажи нічого, але йди та покажися священикові, і принеси за твоє очищення, що велів був Мойсей, їм на свідоцтво**. 45. Як тільки той вийшов, став говорити уголос та ширити усюди про те чутку, так що Ісус не міг одверто ввійти в місто і пробував осторонь у самітних місцях. І приходили до нього звідусюди.**

● Мт 8.2—4, Лк 5.12—16. ● «Марко вставляє передання, не зв'язане ні з місцем, ні з часом, в основі якого лежить

поширений опис очевидців», — коментує ЄЛ, с. 97. Насправді ж Марко уточнює відповідне оповідання синоптиків.

2 1. Коли ж по кількох днях Ісус вернувся до Капернауму, чутка пішла, що Він у домі. 2. І там зібралося стільки народу, що не було більш місця, навіть перед дверима; і Він промовляв до них словом. 3. І от прийшли до Нього, несучи розслабленого; несли його четверо. 4. А що із-за народу не могли принести до Нього, розкрили стелю над місцем, де він був, і через отвір спустили ліжко, на якому лежав розслаблений. 5. Ісус, побачивши їхню віру, каже до розслабленого: Сину, відпускаються тобі твої гріхи. 6. Були ж деякі з вчених**, що сиділи там і думали собі: 7. Як може цей так говорити? Він богохулить! Хто може прощати гріхи, крім одного Бога? 8. Ісус вмить збагнув духом, що вони таке собі думають, і каже до них: Чого таке мислите у серцях ваших? 9. Що легше — сказати розслабленому: відпускаються тобі гріхи, чи сказати: встань, візьми твоє ліжко й ходи? 10. Та щоб ви знали, що Син людський має на землі владу відпускати гріхи, — мовить до розслабленого, — 11. кажу тобі: встань, візьми своє ліжко і йди додому. 12. Устав той і зараз же взяв ліжко, й вийшов перед усіма, і дивувалися всі, хвалили Бога й казали: Ніколи ми такого не бачили.**

● 1. Ідеться, найімовірніше, про приватний дім, можливо, Ісус був у себе вдома. ● 5. Про відпущення гріхів див. Мт 9.5. ● 6. Замість «учених» має бути «фарисеїв» (Лк 5.21).

Покликання митаря

13. І знову вийшов Він над море, і увесь народ приходив до Нього, і Він навчав їх. 14. Проходячи, побачив Він Леві, сина Алфея**, що сидів на митниці, і каже до нього: Іди за мною! Той устав і пішов слідом за Ним. 15. І коли Він сидів за столом у його домі, багато митарів і** грішників **сіли з Ісусом та його учнями, бо чимало було із них, що за Ним ішли. 16. І коли вчені, що були з фарисеїв, побачили, що Він їсть із митарями** та грішниками**, сказали його учням: Чого Він їсть і п'є з митарями та грішниками? 17. Ісус, почувши те, сказав їм: Не здорові потребують лікаря, а недужі.** Я прийшов кликати не праведних, а грішників.

● 14. Має бути не «Леві, сина Алфея», а «Матвія» (див. Мт 9.9). У переліку апостолів є Матвій, але немає ніякого Леві (Мт 10.1—4, Мк 3.13—19, Лк 6.12—16). Спотворення імені було вчинене фальсифікатором для того, щоб ввести до кола апостолів ще одного юдея, окрім Юди Іскаріота. Подібним чином Тадея спробували замінити на «Юду-не-Іскаріота» (Лк

6.16, Ів 14.22). Що стосується «сина Алфея», то ним був Яків. По батькові вказувалося лише тоді, коли було двоє апостолів з тим самим іменем, тому маємо Якова сина Заведея і Якова сина Алфея. Є ще Симон на прізвисько Кананій — для того, щоб точно відрізнити його від Симона-Петра. Якби справді був Леві, то йому не треба було б вказувати «син Алфея», оскільки про інших Леві в апостольському гурті не згадується. ● 15. Має бути «митарів та інших» — так, як у Лк 5.29. Інакше виходить, що митарі є безгрішними і протиставляються грішникам. З іншого боку, виходить, неначе євангеліст відразу ж вішає на багатьох незнайомих йому людей ярлик грішників. ● 16. Мається на увазі — «з митарями та іншими грішниками». Для фарисеїв усі, окрім них самих, уважалися грішниками, особливо збирачі податків. Це перша згадка у цьому євангелії про фарисеїв. Очевидно, відомості про Ісуса вже дійшли до Єрусалима, тож Синедріон наказав стежити за Ісусом, щоб спіймати Його на помилковому слові чи вчинку і знищити. ● 17. Див. Мт 9.13.

Піст без пори і в пору

18. Учні ж Івана й фарисеї **постили; і приходять до Ісуса та кажуть: Чого учні Івана** та учні фарисеїв **постять, а Твої не постять? 19. Ісус відповів їм: Чи можуть постити весільні гості, поки молодий з ними?** Поки молодий з ними, вони не можуть постити. **20. Але настане час, коли в них візьмуть молодого, і тоді вони будуть постити за тих днів.**

● 18. Запитують учні Івана (Мт 9.14). «Й фарисеї» — вставка. Фарисеї не були авторитетом для учнів Івана Предтечі, більше того — фарисеї ненавиділи Івана та його учнів (Мт 3.7). Неймовірно, щоб у своєму запитанні учні Івана поставили себе в один ряд зі своїми найбільшими ненависниками і гонителями. ● 19. «Поки молодий з ними, вони не можуть постити» — вставка, відсутня в Мт 9.15 і Лк 5.34. Ця вставка не несе жодної нової інформації, що невластиво для лаконічного викладу євангелій. Її мета — відволікти увагу від двох попередніх вставок.

Нове вино в нові бурдюки

21. Ніхто не пришиває латки з сирового сукна до старої одежини, бо нова латка відірветься від старої одежини, і діра стане більшою. 22. І ніхто не наливає нового вина у старі бурдюки, бо вино прорве бурдюки, і пропаде вино й бурдюки, але нове вино вливають у нові бурдюки.

● Мк 2.18, Лк 5.33 ● Нове вчення потребує нових форм, нових ритуалів, нових символів (див. Мт 9.16).

Субота для людини, не навпаки

23. Однієї суботи проходив Ісус ланами, і його учні на ходу зривали колоски. 24. Фарисеї кажуть Йому: Глянь! Чому вони роблять у суботу те, що не дозволено? 25. Він їм відповів: Невже ви не читали, що зробив Давид, бувши в потребі, коли він і ті, що були з ним, зголодніли? 26. Як він за первосвященика Авіятара увійшов у храм Божий і їв жертовні хліби, яких не дозволено їсти нікому, крім священиків, і дав також тим, що були з ним? 27. І каже до них: Суботу установлено для людини, а не людину для суботи, **28.** тому **Син людський — владика й над суботою.**

● Мт 12.1, Лк 6.1. ● 25—26. Безглузда вставка: розповідь про Давида, який їв жертовний хліб, не має жодного стосунку до суботи. «За первосвященика Авіятара» — цю фразу вважають вставкою багато дослідників, оскільки згідно з Першою книгою Самуїловою (21.4) первосвящеником тоді був Авімелех, а Авіятар був його сином, — повідомляє ТБ (с. 737). ● 27. Вставка, відсутня у Мт 12.8 і Лк 6.5. Субота в арійській традиції вважалася днем, найменш придатним для духовної і будь-якої творчої праці, тому не могла бути установленим святом. Зазвичай у суботу робили рутинні справи, наприклад, прибирання сміття (щось на зразок радянських «суботників»). Див. коментар до Мт 12.1.

Оздоровлення в суботу

3 1. І увійшов знову до зібрання. А був там чоловік, який мав суху руку. 2. І стежили за Ним, чи Він оздоровить його в суботу, щоб Його обвинуватити. 3. І мовив Ісус до чоловіка, який мав суху руку: Стань посередині! 4. Потім каже до них: Годиться в суботу чинити добро чи зло, спасти життя чи погубити? Вони мовчали. 5. Тоді, поглянувши на них гнівно, зажурений, що їхні серця закам’яніли, каже до чоловіка: Простягни руку! І той простягнув, і рука його стала здоровою. 6. І вийшли фарисеї, і зараз же з іродіянами **радили раду проти Нього, як би Його погубити.**

● 2. Фарисеї пильно стежать за словами і діями Ісуса. ● 4. Ісус звертається до фарисеїв і вказує на їхнє лицемірство. Вони виступали проти того, щоб зцілювати людей в суботу, водночас у суботу вони виношували наміри погубити Ісуса. Фактично Ісус указав фарисеям на їхню сатанинську сутність, адже у святий для них день суботи вони забороняють зцілення, натомість планують убивство. Ісус потрапив у саму точку, тож фарисеї не спромоглися нічого сказати, а їхні серця неначе закам’яніли. ● 6. «З іродіянами» — вставка з метою перекласти частину провини на Ірода Антипу, якого люто ненавиділи фарисеї — див. коментар до Мт 22.16 і Мк 10.33. Ця вставка відсутня в паралельних місцях Мт 12.14 і Лк 6.11.

Натовп йде за Ісусом

7. Тоді Ісус пішов до моря зі своїми учнями. Сила людей із Галілеї йшла за Ним, і з Юдеї, 8. з Єрусалима, з Ідумеї та й геть із Зайордання, і з околиць Тира та Сидона; великий натовп людей, довідавшись про те, що діяв, прийшов до Нього. 9. Тоді Він сказав своїм учням, щоб приготовили Йому човен задля народу, щоб не тиснув Його. 10. Бо Він багато з них оздоровив, і ті, що мали які недуги, кидалися до Нього, щоб Його доторкнутись. 11. І духи нечисті, бачивши Його, падали ниць перед Ним і кричали: Ти — Син Божий! 12. Він, однак, суворо наказав їм, щоб вони Його не виявляли.

● 11—12. Див. коментар до Мк 1.23—24.

Призначення дванадцятьох

13. Потім вийшов на гору й покликав тих, яких сам хотів, і вони прийшли до Нього. 14. І Він призначив дванадцятьох, щоб були при Ньому та щоб їх посилати проповідувати; 15. і дав їм владу виганяти бісів. 16. Призначив Він дванадцятьох: Симона, якому дав ім'я Петро; 17. Якова, сина Заведея, та Івана, брата Якова, і дав їм ім'я Воанергес, у перекладі — Сини грому; 18. Андрія, Филипа, Вартоломея, Матвія, Тому, Якова, сина Алфея, Тадея, Симона Кананія 19. та Юду Іскаріота, що Його зрадив.

● 13. Із великої маси своїх учнів Хрестос вибрав 12 найкращих. ● 14. Число 12 символізує організаційну довершеність. За чисельності групи понад 12 вона має виражену тенденцію розпадатися на дві групи. ● 16. Серед 12-ти апостолів виділяються троє, які складали внутрішнє, езотеричне коло: Симон, Іван і Яків Заведеєві. Вони пройшли особливу ініціацію і отримали друге ім'я. Нове ім'я Симона — Петро (камінь, скеля) символізує непорушність права, силу організаційних принципів, твердість воїна. Це друге ім'я відбивало як особистий характер Симона (логіко-сенсорний екстраверт, псевдонім «Адміністратор», рішучий, діловий, стрімкий, з миттєвими сенсорними реакціями і готовністю дати негайну відсіч), так і його призначення — розвивати організаційну, правову, кшатріївську складову Церкви. ● 17. Брати Іван та Яків отримали однакове ім'я — Воанергес (див. 1.5. «Воанергес — Сини грому»), що може свідчити про подібність їхніх характерів. Про Якова в Євангелії сказано дуже мало, тому відомості про характер братів можемо взяти з описів поведінки Івана. Він був етико-інтуїтивним інтровертом, псевдонім «Миротворець», умів налагоджувати з людьми щирі стосунки, інтуїтивно проникав у сутність речей, володів потужною психоенергетикою, незламною вірою і якостями характерника

(Ів 18.15). Саме ці риси характеру символізувало арамейське ім'я «Военергес» — «Син грому» чи, можливо, «Син блискавки». Якщо Петро—Скеля—Адміністратор — це типовий кшатрій (воїн-організатор), то Іван—Син грому—Миротворець — це типовий брахман (священик, друїд, волхв, маг, мольфар). ● 18. «*Симон Кананій*». Прізвисько Кананій означає «той, хто належить до Кани». Цієї думки, наприклад, дотримувався святий Ієронім (347—420): «*Ієронім виводить ім'я Кананій від Кани Галілейської*» (ТБ, с. 624). Існує також думка, що саме на весіллі Симона Кананія відбулося чудо перетворення води на вино. ● 19. «*Іскаріот*» (із Каріот) вказує на походження з юдейського поселення Каріот або Керіот (ТБ, с. 624). Юда був єдиним апостолом-негалілеянином.

Богохульний наклеп фарисеїв

20. І приходить Він у дім, і сходиться знову натовп, що немає змоги їм і хліба з'їсти. 21. Довідавшись про те, Його ближні прийшли, щоб Його взяти, бо говорили: Він перевтомився! 22. А вчені**, які прийшли були з Єрусалима, казали, що він Вельзевула має і бісівським князем бісів виганяє. 23. Тоді Ісус прикликав їх до себе й заговорив притчами до них: Як може сатана сатану виганяти? 24. Коли яке царство поділене саме в собі, те царство не може встоятись. 25. Коли яка родина розділена сама в собі, не може та родина встоятись. 26. І коли сатана став сам на себе й розділився, він не може встоятись, і кінець настав йому.** 27. Ніхто не може вдертись до сильного в хату й розграбувати його добро, якщо він спершу не зв'яже сильного, і тоді розграбує його хату. **28. Істинно кажу вам: усе буде відпущене синам людським, гріхи та богохульства, скільки б вони не хулили. 29. Але хто виречe хулу проти Святого Духа, тому повіки не проститься: він буде винен у гріху вічнім. 30. Вони бо мовили: «Він має нечистого духа».**

● 22. З Єрусалима прийшли не вчені, а фарисеї (Мт 12.24). ● 27. Вставка, логічно не пов'язана з попереднім фрагментом 26—26, де ідеться про внутрішнє розділення (див. Мт 12.27—29, Лк 11.17). ● 29. Усі ми («сини людські») перебуваємо в потоці Святого Духа, завдяки якому існують наш Всесвіт і всі живі істоти. Завдяки ласці Святого Духа людина, як би низько вона не впала, має шанс піднятися і стати на шлях розвитку. Якщо ж людина зневажає Святого Духа, то вона позбавляє себе цього шансу і прирікає на загибель. ● 30. Єрусалимські фарисеї заперечували очевидну дію Святого Духа, яка виявлялася у зціленні хворих.

Мати і брати Ісусові

31. Приходять мати та брати його і, стоячи надворі, посилають до Нього, щоб Його прикликати. 32. Народ же

сидів круг Нього, і кажуть Йому: Ось твоя мати і брати надворі Тебе шукають. 33. Він у відповідь сказав їм: Хто моя мати та брати? 34. І, поглянувши навкруги на тих, які сиділи довкола Нього, каже: Ось моя мати та мої брати. 35. Бо хто чинить волю Божу, той — мені брат, сестра і мати.

● Лк 8.19—21, Мт 12.46—50 (див. коментар).

Притча про сіяча

4 1. Знову почав Ісус навчати над морем. Сила людей зібралась навколо Нього, і Він увійшов у човен та сидів у ньому на морі, і весь народ був на землі при морі. 2. Він багато навчав їх у притчах, і говорив до них у своїм навчанні: 3. Слухайте: ось вийшов сіяч сіяти. 4. Коли він сіяв, дещо з зерна впало при дорозі, та прилетіло птаство й видзьобало його. 5. Інше впало на ґрунт каменистий, де не було багато землі, і вмить зійшло, бо земля була неглибока. 6. Коли ж зійшло сонце, воно згоріло і, за браком коріння, висохло. 7. А інше впало між тернину, і зійшла тернина та його поглушила, і воно не дало плоду. 8. Ще інше впало на добру землю і, вигнавшись гарно вгору, принесло плід: одне у тридцять, одне у шістдесят, а одне у сто разів більше. 9. І додав: Хто має вуха слухати, хай слухає!

Пояснення притчі про сіяча

10. Коли Ісус був на самоті, спитали Його ті, що були біля Нього разом із дванадцятьма, про притчу. 11. І Він сказав їм: Вам дана тайна Царства Божого; тим же, що зовнішні, усе дається у притчах, 12. щоб вони, дивлячись, не бачили, слухаючи, не розуміли, щоб, бува, не навернулись і щоб їм не простилось. **13. І сказав їм: Не розумієте цієї притчі? Як же тоді вам розуміти всі притчі? 14. Сіяч сіє слово. 15. Ті, що край дороги, де сіється слово, коли почують слово, сатана зараз же приходить і бере геть посіяне в них слово. 16. Так само посіяне на каменистому ґрунті — це ті, що, почувши слово, зараз же з радістю його приймають, 17. але, не маючи у собі коріння й стійкості, вони згодом, коли настає утиск або переслідування за слово, негайно зневірюються. 18. Ще інші, посіяні між терня, це ті, що чули слово, 19. але ось клопоти світу цього, принада багатства й жадоба інших речей, увіходять і заглушують слово, і воно стає неплідним. 20. А що посіяні на добрій землі, це ті, які чують слово, його приймають і приносять плід: хто у тридцять, хто у шістдесят, хто у сто разів більше.**

● 10. Марко доповнює Матвія 13.18**:** «*Слухайте, отже, притчу про сіяча...*». Згідно з Марком, Хрестос почав пояснення

притчі про сіяча не з власної ініціативи, а у відповідь на прохання учнів. ● 12. Спотворений текст, первинний — у Мт 13.13. Див. коментар до Лк 8.10. ● 13. Ця притча є основою для розуміння всіх інших притч, бо в ній подаються три фундаментальні символи: *сіяч* — це Син Божий, боголюдина; *зерно* — це істинні знання, Слово Боже; ґрунт — це людська свідомість, яка може бути різної якості: від поверхової, нестійкої, заглушеної пристрастями і клопотами — до чистої і творчої.

Немає нічого тайного

21. І говорив їм: Хіба вносять світло на те, щоб поставити його під посудом або під ліжком, і не на те, щоб поставити його на свічнику? 22. Немає бо нічого схованого, що не мало б стати явним, ані немає нічого тайного, що не вийшло б на явне. 23. Хто має вуха слухати, хай слухає! 24. І казав їм: Вважайте, що чуєте. Якою мірою міряєте, такою й вам відміряють, та ще й причинять вам. 25. Бо хто має, тому дасться, а в того, хто не має, візьмуть і те, що має.

● 21. Вставка, переписана з Мт 5.15. ● 22. Вставка з Лк 12.2 у повчанні про гріх лицемірства. ● 23. Формулу «Хто має вуха слухати, хай слухає!» Хрестос уживав з чітко визначеною метою: для того, аби вказати на те, що певний момент Його вчення є утаємниченим і його треба розуміти в символічному сенсі. В даному ж випадку згадана формула видерта з контексту. ● 24. Ще одна видерта з контексту вставка, переписана з Мт 7.2. ● 25. Фрагмент вставки з Мт 25.29.

Насіння, що кільчиться й росте

26. І казав їм: тож із Царством Божим подібно до того, як із чоловіком, що кидає насіння в землю: 27. чи спить він, чи встає, чи то вночі, чи вдень, насіння те кільчиться й росте. А як — він сам не знає. 28. Сама від себе земля плід приносить: спершу стебельце, потім колос, а потім повну в колосі пшеницю. 29. А коли плід доспіє, він зараз же з серпом посилає, бо жнива настали.

● 26. Ісус продовжує пояснювати притчу про сіяча. Це унікальне пояснення, якого немає в жодному іншому євангелії. ● 27. Боже Слово, тобто істинне знання, поступово проростає в людській свідомості навіть без прямої участі Сіяча, тобто Сина Божого. Сіяч переходить до активних дій — посилає своїх робітників — лише тоді, коли дозріли плоди і починаються Жнива. Два тисячоліття Слово Боже проростало у людській свідомості. Сьогодні, на початку III тисячоліття, визріли плоди добра і зла, а люди дозріли до їх розуміння. Починаються Жнива Господні, а ми — женці на його ниві.

Гірчичне зерно

30. І мовив: До чого прирівняємо Царство Боже — або у якій притчі ми його представимо? 31. Воно — немов гірчичне зерно, що коли сіється у землю, найменше від

усіх насінин, що на землі. 32. А як посіяне зійде, стає більшим від всякої городини і пускає таке велике віття, що птаство небесне може сховатися в його тіні. 33. І багатьма такими притчами Він проповідував їм слово, наскільки вони могли зрозуміти. 34. Без притчі не говорив Він їм; на самоті ж пояснював усе своїм учням.

Вітер і море Йому послушні

35. Того ж дня, як настав вечір, Він їм каже: Перепливімо на той бік! 36. І, зоставивши народ, беруть Його з собою, так як він був у човні; були ж і інші човни з ним**. 37. І знявся сильний буревій, і хвилі линули в човен, так що він уже наповнювався водою. 38. А Він був на кормі і спав на подушці. Вони збудили Його й кажуть Йому: Учителю, байдуже Тобі, що гинемо? 39. Тоді Він устав, погрозив вітрові і сказав до моря: Замовкни! Ущухни! І затих вітер, і настала велика тиша. 40. Тоді сказав до них: Чого ви такі боязкі? Ще досі не маєте віри?** 41. Страх великий огорнув їх, і вони казали один до одного: Хто це такий, що йому вітер і море послушні?

● Мт 8.23—26, Лк 8.22—25. ● Невже човен був настільки великим і комфортним, що на ньому можна було навіть спати під час бурі? Вірогідніше виглядає інше пояснення: на той час Ісус навчав своїх учнів керувати стихіями силою віри, тож навмисне удав сплячого, щоб випробувати їх «у ділі». Проте в учнів нічого не вийшло, тому Ісус і піджартував над ними: «*Чого ви такі боязкі? Ще досі не маєте віри?*» і ще раз наочно показав, як заспокоювати вітер. Про вміння апостолів керувати стихіями див. 1.5. «Воанергес — Сини грому«. Якби учні потенційно не могли б самі заспокоїти бурю, тоді слова Ісуса «*Чого ви такі боязкі? Ще досі не маєте віри?*» виглядали б як знущання над людською обмеженістю. Додамо, що Ісус спав значно менше за учнів або майже не спав (жодного разу, окрім згаданого, Його не бачили сплячим). Це ще одне підтвердження того, що й цього разу Він лише вдавав сплячого. ● 36. Вставка, що порушує логіку викладу. Вона відсутня в інших синоптиків. ● 41. Вставка, спрямована на дискредитацію апостолів, зображення їх збіговиськом затурканих і полохливих неуків.

Герасинський біснуватий

5 1. Переплили вони на той бік моря, в країну Герасинську**. 2. І коли Він вийшов з човна, зразу ж вийшов Йому назустріч чоловік з гробів, що мав у собі нечистого духа. 3. Він пробував у гробах, і ніхто ланцюгом не міг його зв’язати, 4. раз у раз його зв’язували кайданами та ланцюгами, але він розривав ланцюги і трощив кайдани, і ніхто не міг його уговтати. 5. Днями і ночами, завжди перебував він між гробами і в**

горах, кричав і товк себе камінням. 6. Побачивши здалека Ісуса, він прибіг, уклонився Йому 7. і закричав великим голосом: Що Тобі до мене, Ісусе, Сину Вишнього Бога? Заклинаю тебе Богом: не муч мене! 8. Ісус бо сказав був до нього: Вийди, нечистий душе, з цього чоловіка! 9. І спитав його: Як тебе звати? Той відповів: Легіон — мені ім'я, багато бо нас! 10. І благав Його вельми, щоб не виганяв їх з краю. 11. А було там на узгір'ї велике стадо свиней, що там паслося. 12. І стали Його просити: Пошли нас у ті свині, щоб ми увійшли в них. 13. І Він їм дозволив. І, вийшовши, нечисті духи ввійшли у свиней, і кинулось стадо, яких дві тисячі, з кручі в море та й утопилось у морі. 14. Пастухи втекли й розповіли про те в місті та по селах, і вийшли люди побачити, що сталося. 15. Приходять вони до Ісуса й бачать біснуватого: сидить він одягнений, при умі, — той, що мав у собі легіон, — і злякалися. 16. Розповіли їм очевидці, як воно сталося з біснуватими і зі свинями. 17. І просили Його, щоб вийшов з їхніх околиць. 18. Коли Він сідав у човен, біснуватий став Його просити, щоб бути з Ним. 19. Ісус йому не дозволив і сказав до нього: Іди до свого дому, до своїх, і повідай їм, що Господь зробив для тебе і як змилосердився над тобою. 20. Пішов він і став проповідувати у Десятимісті, що зробив йому Ісус, і всі дивувалися.

● 1. «Герасинську» — має бути «Гергесинську», адже близьке за звучанням місто Гераза знаходиться далеко на південний схід від Галілейського моря. В той же час Гергеза — це місто, яке знаходилося поблизу Галілейського моря і входило до округу міста Гадара (ТБ, с. 616, 741), в якому проживало населення арійського походження (див. коментар до Мт 8.28). ● 13. Входження бісів (темних духовних сутностей) у свиней і наочна демонстрація злих наслідків такого входження (масове потоплення в озері) справили велике враження на людей, змінивши їхні уявлення про природу одержимості. Окрім того, цим актом Ісус показав, що одне людське життя важливіше за життя тисяч свиней. Можливо також, що цим вчинком Ісус хотів звернути нашу увагу на те, що в тих краях жило арійське населення. ● 20. Гадара входила до десяти міст т. зв. Десятимістя, до якого також належали міста Скіфополь (столиця цього союзу міст), Іпон, Діон, Пелла (Пелея), Гергес, Філадельфія, Рафана (Рофон), Канафа і Дамаск. «*Ці міста складали свого роду союз, подібно до Ганзейських міст, і користувалися особливими правами*»[220] (можливо, щось на

[220] *Архимандрит Никифор*. Иллюстрированная полная популярная библейская энциклопедия. – М.: Астрель, 2000. — С. 169.

зразок Магдебурзького права). Імовірно, що зцілений біснуватий мав родичів у поселеннях Десятимістя.

Дочка Яірова і кровоточива жінка

21. Коли Ісус переплив човном знову на той бік, зібралась до Нього сила народу, і пробував Він над морем. 22. Аж ось приходить один із старших громади, Яір на ім'я, і, побачивши Його, упав Йому до ніг 23. і благав Його вельми, кажучи: Дочка моя при смерті. Прийди, поклади на неї руки, щоб видужала й жила. 24. І Він пішов з ним. Слідом же за Ним ішло багато люду, що тиснувся до Нього. 25. І ось одна жінка, що дванадцять років страждала на кровотечу 26. й натерпілась чимало від багатьох лікарів та витратила все, що мала, а полегші ніякої не зазнала, ба й, навпаки, ще гірше їй стало, 27. почувши про Ісуса, підійшла в натовпі ззаду й доторкнулась Його одежі. 28. Мовила бо: «Як доторкнуся до його одежі — видужаю». 29. І висохла тієї ж хвилини її кровотеча, і вона почула тілом, що видужала від недуги. 30. Ісус, вмить почувши, що з Нього вийшла сила, обернувся до народу і спитав: Хто доторкнувся до моєї одежі? 31. Учні Його сказали Йому: Бачиш, як натовп тиснеться до Тебе, і питаєш: хто Мене доторкнувся? 32. І озирнувся навколо, щоб побачити ту, що так вчинила. 33. Жінка ж, налякана, тремтячи, — знала бо, що сталось з нею, — приступила, впала перед Ним і оповіла всю правду. 34. Він їй сказав: Дочко, віра твоя спасла тебе. Іди в мирі й будь здорова від твоєї недуги. 35. Коли Він ще говорив, приходять від старшини громади й кажуть: Дочка твоя померла, чого іще завдаєш клопоту Учителеві? 36. Але Ісус, почувши слово, що ті сказали, промовив до старшини громади: Не бійся! Тільки віруй. 37. І не дозволив іти нікому з собою, окрім Петра, Якова та Івана, брата Якова. 38. Приходять вони до старшини громади в хату, й бачить Він метушню і тих, що ридали й голосили вельми. 39. Увійшов Він і каже: Чого метушитесь і плачете? Дитина не померла, вона спить! 40. І насміхалися з Нього. Він же, виславши усіх, узяв батька дитини та матір і тих, що з Ним були, і увійшов туди, де лежала дитина. 41. Взяв Він дитину за руку і сказав до неї: «Таліта кум» (що означає у перекладі: дівчино, кажу тобі: пробудися)**. 42. І в ту ж мить дівчина встала й почала ходити**; мала ж вона дванадцять років**. І всі тим здивувалися вельми. 43. Та Він велів їм суворо, щоб ніхто про те не довідався, і наказав дати їй їсти.**

● 41. «Що означає у перекладі: дівчино, кажу тобі, пробудися» — вставка переписувача з неточним перекладом з

арамейської. Точний переклад дає Лука: Дитинко, пробудися! (Лк 8.54), гелленською — Ἡ_παῖς, ἔγειρε. Арамейське «таліта» звучить подібно до українського «малятко». ● 42. «Мала ж вона дванадцять років» — вставка. У 12 років дівчата на Півдні вже доволі дорослі, раніше в цьому віці їх нерідко видавали заміж, натомість у тексті часто вживається слово «дитина». Окрім того, ця дівчинка була одиначкою (Лк 8.42). Тому імовірніше виглядає її малий вік, адже у ті часи сім'ї були багатодітні, а зі вставки випливає, що голова громади, окрім неї, вже 12 років не мав інших дітей. Також виглядає дивним, що вік дівчинки збігається з тривалістю хвороби жінки.

Пророка вдома не шанують

6 1. І, вийшовши звідти, прибув у свою батьківщину, і слідом за Ним пішли Його учні. 2. Як же настала субота, **Він почав навчати на зібранні; багато з тих, що Його слухали, дивувалися, кажучи: Звідкіль оте в нього? Що то за мудрість, що йому дана, і такі чуда, що діються його руками? 3. Хіба він не тесля, син Марії? брат Якова, Йосипа,** Юди та Симона? І сестри його — хіба не тут між нами? **І зневірювалися у Ньому. 4. Але Ісус промовив до них: Нема пророка без пошани, як тільки у своїй країні, між власною родиною та у своєму домі. 5. І не міг зробити там ніякого чуда, лише вилікував деяких недужих, поклавши на них руки; 6. і дивувався їх невірству. І обходив Він навколишні села, навчаючи.**

● Мт 13.53—58, Лк 4.16. ● 3. Див. коментар до Мт 13.55, а також 2.14.4. «Чи були в Ісуса рідні брати?»

Посилає по двох на проповідь

7. Покликав Він дванадцятьох і став їх посилати по двох, даючи їм владу над нечистими духами. 8. І наказав їм, щоб нічого не брали на дорогу, крім самої палиці — ні хліба, ні торбини, ні мідяків у черес, 9. щоб обувалися в сандалі й не одягалися у дві одежі. 10. І говорив їм: До якого б дому ви не увійшли, там пробувайте, аж поки не вийдете звідти. 11. А коли в якому місці вас не приймуть і не слухатимуть вас, виходячи звідтіль, обтрусіть і порох з ваших ніг на свідоцтво їм. 12. Вони вийшли і проповідували оновлення, 13. виганяли численних бісів і намащували олією чимало хворих та оздоровлювали їх.

● 8. Палиця — це символ влади і водночас інструмент для самозахисту. Брахманам (волхвам) заборонялося носити і застосовувати холодну зброю, тому вони традиційно опановували мистецтво рукопашного бою і володіння палицею. ● 8. «*Ні мідяків у черес*». Черес, гелленською ζώνη (дзоне) — широкий арійський пояс, який також використовували як

гаманець. ● 12. У гелленському тексті: ἵνα μετανοῶσιν («щоб оновлювались»), від арійського «метанойя» (мета — вище, нойя — оновлення), буквально «вишнє оновлення», «оновлення, що підносить вгору», тобто оновлення з виходом на вищий рівень. ● «*Обтрусити порох*» — символ того, що з тими людьми не хочемо нічого мати спільного, навіть їхнього пороху.

Смерть Івана Хрестителя

14. І зачув цар Ірод, — бо ім'я його стало явним. І говорили, що Іван Хреститель воскрес із мертвих, і тому чудодійні сили діють у ньому. 15. Інші ж твердили: то — Іліяху, а ще інші: то пророк — один із пророків. 16. Почувши про те, Ірод мовив: То Іван, якому я відтяв голову, він устав із мертвих. 17. Бо то був той Ірод, що послав був схопити Івана і зв'язав його в темниці задля Іродіяди, жінки Филипа, свого брата, бо оженився був з нею. 18. Іван казав Іродові: Не личить тобі мати жінку брата твого. 19. Іродіяда ж лютилась на нього й бажала убити його, та не могла, 20. бо Ірод боявся Івана, знаючи, що він був чоловік справедливий і святий, і беріг його. Слухаючи його, він дуже непокоївся, однак слухав його охоче. 21. Як же настав сприятливий час, коли Ірод у день свого народження справляв бенкет для своїх вельмож, тисячників та знатних галілейських, 22. увійшла дочка тієї Іродіяди, танцювала і догодила Іродові та гостям. 23. Цар сказав дівчині: Проси в мене, чого бажаєш, я дам тобі, хоч би й половину мого царства. 24. Вийшла вона й каже матері: Чого маю просити? Вона ж відповіла: Голову Івана Хрестителя! 25. І зараз же, увійшовши хутенько до царя, дівчина попросила: Хочу, щоб ти дав мені негайно на полумиску голову Івана Хрестителя. 26. Цар вельми засмутився, та задля присяги й гостей не хотів їй відмовити. 27. І послав цар відразу свого наглядача, наказавши йому принести голову Івана. Пішов той, відтяв йому голову у в'язниці, 28. приніс її на полумиску й подав дівчині, а дівчина дала її матері. 29. Учні його, довідавшись про те, прийшли й узяли його тіло та поклали його до гробу.

● 14—29. Суцільна вставка, що перериває логіку Євангелія. Подібні вставки зроблено у Мт 14.1—12 і Лк 9.7—9. Ірод Антипа тут з якогось дива називається «царем» (βασιλεὺς, базілевс), хоча насправді він був лише тетрархом (провінційним князем). Згідно зі свідченням Ісуса, убивство Івана Предтечі здійснила юдейська верхівка (Мт 17.12). Вона ж і здійснила спробу перекласти вину за цей злочин на Ірода Антипу, вигадавши описану в наведеній вище вставці історію. Насправді подібна історія могла відбутися століттям раніше за правління царя Юдеї Александра Янная (103—76 рр. до н. е.)[221], в якого була дружина Александра-Саломея, що була царицею Юдеї від його смерті до 67 р. до н. е. і мала дочку Саломею від першого шлюбу. ● 14. Принагідно пояснимо, що Ірод Антипа — це другий син Ірода Великого. Імператор Антоній у 37 р. до н. е. призначив Ірода В. царем Юдеї. Сам же Ірод В. був другим сином прокуратора Юдеї ідумея Антипатра. Формально Ірод В. видавав себе за юдея (належачи до етносу ідумеїв), але за своїми вподобаннями і способом життя був великим шанувальником гелленської культури. Його другий син Ірод

[221] *Владимиров Александр.* Кумран и Христос.

Антипа виховувався в Римі, а після смерті батька у 4 ст. до н. е. згідно з його заповітом і після утвердження імператором Августом став правителем-тетрархом Галілеї і Переї (краю на східному березі Йордану).

Перша чудесна гостина

30. Апостоли вернулися до Ісуса й розповіли Йому про все, що робили і чого навчали. 31. Він їм каже: Ідіть самі одні осторонь, десь на самоту, і відпочиньте трохи. Бо тих, що приходили й відходили, так було багато, що вони не мали часу навіть що перекусити. 32. І відійшли вони човном у відлюдне місце самі одні. 33. Але їх бачили, як вони відпливали, і багато пізнали їх, і пішки збіглись туди з усіх міст, і випередили їх. 34. Вийшовши, Ісус побачив силу народу і змилосердився над ними, бо вони були немов вівці, що пастуха не мають. І Він навчав їх чимало. 35. А коли була вже пізня година, приступили до Нього його учні й кажуть: Місце самотнє тут, і час уже пізній. 36. Відпусти їх, хай підуть в околишні слободи й села та куплять собі що їсти. 37. А Він відповів їм: Дайте ви їм їсти. Вони Йому кажуть: Хіба піти нам та купити хліба за двісті денарів і дати їм їсти? 38. Він каже їм: Скільки хлібів маєте? Підіть і подивіться. Довідавшись, вони кажуть: П’ять хлібів і дві риби. 39. І велів їм посадити всіх гуртками на зеленій траві. 40. І посідали гуртками по сотні та півсотні. 41. Узяв Він п’ять хлібів і дві риби і, звівши очі на небо, благословив, і розломив хліби, і став роздавати учням, щоб клали перед ними, і розділив дві риби між усіма. 42. І їли всі й наситилися. 43. І назбирали окрушин хліба повних дванадцять кошів та рештки риби. 44. Тих же, що їли, було п’ять тисяч чоловіків.

● Чудо помноження хлібів і риби описують, доповнюючи один одного, всі чотири євангелісти (Мт 14.16, Лк 9.13, Ів 6.5), що доводить принципову важливість цієї події. ● 37. Один денар (δηναρίον — денаріон, лат. denarius) — це римська срібна монета, вартість якої відповідала вартості роботи за один день (звідси й назва — денар). Апостоли приблизно підрахували, що для втамування голоду цього багатотисячного натовпу потрібно було купити хліба щонайменше на 200 денарів. Така сума грошей була в їхній скарбниці, тому апостоли були готові негайно піти в село за хлібом. Сучасні розрахунки також підтверджують, що 200 денарів було досить для прогодування такої кількості людей[222]. Див. також коментар до Мт 14.16—21.

[222] *Мельниченко Игорь*. Когда и сколько заплатили Иуде Искариоту. — К.: Парламентское издательство, 2003. — С. 34.

Цей епізод засвідчує, що апостоли не були бідняками, у їхній скарбниці були значні кошти (див. також Мт 5.3).

Ходіння по воді

45. Зараз же примусив учнів сідати в човен і плисти поперед Нього на той бік щодо Витсайди, поки Він не відпустить народу. 46. Відпустивши їх, пішов на гору молитись. 47. Як настав вечір, човен був серед моря, а Він сам один на землі. 48. Коли ж побачив, як вони втомилися, веслуючи, бо вітер їм був противний, пішов до них близько четвертої сторожі ночі, ідучи по морю, і хотів минути їх. 49. Вони ж, побачивши, як Він ступає по морю, гадали, що то примара, і закричали. 50. Усі бо уздріли Його й занепокоїлись, а Він вмить заговорив до них, кажучи: Будьте мужні: це Я, не бійтесь! 51. І увійшов до них у човен, і ущух вітер. І дуже від надзвичайного в самих собі дивувались, 52. адже не зрозуміли вони на хлібах, але було їх серце закам’яніле**.**

● 48. Ісус спеціально дочекався, поки апостоли дуже втомляться і їхнє раціональне мислення ослабне. Це той перехідний (напівсонний, трансовий) стан, коли найлегше розкрити дрімаючий в людині потенціал. У цьому випадку йдеться про природну здатність людини до левітації (зменшення ваги) у формі ходіння по воді. Матвій (14.28) розповідає, що, перебуваючи у стані зміненої свідомості, по воді першим пішов Петро. Видимо, після нього по воді пішли й інші апостоли. ● 51. Апостоли надзвичайно здивувалися з тієї причини, що це був їхній перший досвід левітації. Очевидно, що Ісус вчив апостолів цьому мистецтву, а Петро був першим, хто наважився здійснити цю спробу. Можна здогадатися, що продемонстровані Петром сміливість і віра сильно піднесли його авторитет серед апостолів, які були його ровесниками — переважно 20-річними хлопцями. ● 51. *«І дуже від надзвичайного в самих собі дивувались»* — καὶ λίαν [ἐκ περισσοῦ] ἐν ῡαυτοῖς ἐξίσταντο — дивувались тій могутній силі, яка була захована в них, а тепер зненацька проявилась. ● 52. Туманна вставка, яка не надається ні для точного перекладу, ні для раціонального пояснення. ЄЛ (с. 112) називає цей фрагмент «додатком» — очевидно, тому, що він виразно контрастує з попереднім реченням. ТБ (с. 745) зауважує, що «*ця заява євангеліста, найімовірніше, прямо суперечить тому факту, що апостоли раніше виступали проповідниками від імені Хреста (реч. 30), і особливо свідченню євангеліста Івана про те, що учні увірували в Хреста ще при самому їх покликанні (Ів 1.41)*». Мета вставки — спотворити сенс речення з точністю до навпаки. Апостоли були в захопленні від власних чудодійних

можливостей, натомість вставка показує їх тупоголовими і закам'янілими.

Хворі в генезаретській околиці

53. І, перепливши, прибули вони в землю Генезаретську й причалили. 54. А коли вийшли з човна, люди зараз же Його пізнали 55. і розбіглися по всьому краю та почали приносити хворих на ліжках, де тільки чули, що Він пробуває. 56. І куди Він тільки приходив, у села, чи міста, чи в слободи, клали на майданах хворих і просили Його, щоб їм можна було бодай доторкнутися краю його одежі; і хто тільки торкались Його — зцілювалися.

● 53. Ідеться про західний берег Галілейського моря південніше Капернаума. ● 56. «*Зцілювалися*», гелленською ἐσῴζοντο — були врятовані, спасенні, звільнені.

Божа заповідь і людське передання

7 **1. Фарисеї** й деякі з учених**, що були з Єрусалима, зібрались коло Ісуса. 2. І бачили, що дехто з його учнів їсть хліб нечистими, тобто немитими, руками. 3. Фарисеї** й усі юдеї**, додержуючи передання старших, не їдять, поки не вимиють добре рук, 4. і, вернувшися з торгу, не споживають, поки себе не покроплять; ще багато іншого вони перейняли й дотримують: миття чаш, глечиків, мідного посуду, лавок. Питають, 5. отже, Його** вчені та **фарисеї: Чому твої учні не живуть за переданнями старших і їдять немитими руками? 6. Він відповів їм: Добре пророкував про вас, лицемірів, Ісая, як написано: «Народ цей устами мене почитає, серце ж їхнє далеко від мене; 7. та вони марно мене почитають, навчаючи наук — наказів людських». 8. Занедбавши заповідь Божу, притримуєтеся людського передання: миєте глечики та кухлі й ще багато в тому роді. 9. І сказав їм: Як ви хитро-мудро відкидаєте заповідь Божу, щоб берегти ваше передання. 10. Мойсей бо наказав: шануй батька твого й матір твою, і хто проклинає батька або матір — смерть такому! 11. А ви твердите: коли хто батькові чи матері скаже — «корван», тобто «священний дар є те, чим ви мали б користатися від мене», — 12. тому не даєте більше змоги зробити що для батька-матері. 13. Таким чином, касуєте слово Боже вашим переданням, яке ви самі завели. І іншого такого чините чимало. 14. І, прикликавши знову народ, промовляв до нього: Слухайте Мене всі й розумійте. 15. Нема нічого зовнішнього для людини, що, входячи в неї, могло б її осквернити; те, що виходить з людини, те осквернює людину. 16. Хто має вуха слухати, хай слухає.**

● Мт 15.1. ● 1. «І деякі з учених» — вставка, див. 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники». Відповідь Ісуса спрямована конкретно проти фарисеїв, а не невизначених учених, які могли бути і садукеями. ● 2—3. Ідеться про ритуальне обмивання рук в юдейських обрядах. «*У фарисеїв була багато обмивань, дотримання яких доходило до крайньої дріб'язковості. Розрізнялись, наприклад, різні сорти води, що мали різну очищувальну силу, числом до шести, причому було точно визначено, яка вода підходить для того чи іншого обмивання. Особливо ретельно розписувалися процедури обмивання рук. Усі ці обмивання були не законними приписами, а т. зв. переданням старців*» (ТБ, с. 649). ● 3. «Й усі юдеї» — фарисейська вставка, оскільки далеко не всі юдеї дотримувалися фарисейських звичаїв, нашпигованих дріб'язковістю і мертвим формалізмом. ● 5. «Вчені та» — вставка, див. вище. ● 6. При спілкуванні з юдеями Ісус використовував зрозумілі для них поняття і посилався на авторитетні для них джерела. ● 15. Найголовнішою, внутрішньою складовою людини є її дух і душа, які оскверняються не їжею, а нечистими думками та пристрастями. ● 16. Дана формула вказує на те, що перед цим було вжито утаємничений образ, притчу, метафору.

Роз'яснення для учнів

17. І коли Він увійшов до хати, дальше від народу, учні спитали Його про притчу. 18. Він каже їм: І ви ще такі некмітливі? Не розумієте, що все, що входить у людину ззовні, не може її осквернити? 19. Воно бо не входить в її серце, а в живіт, потім виходить геть на належне йому місце, очищуючи всяку їжу. 20. Він говорив: те, що виходить з людини, те оскверняє людину. 21. З нутра бо, з серця людини виходять недобрі намисли, розпуста, злодійство, душогубство, 22. перелюби, загребущість, лукавство, обман, безсоромність, заздрий погляд, наклеп, гордість, безум. 23. Уся ця погань виходить із нутра й оскверняє людину.

● 20. «*Виходить з людини*» — виходить з духовної сутності людини, з її свідомості, з її серцевини («серця»).

«Діти» і «щенята»

24. І, вирушивши звідти, пішов у сторони Тира та Сидона. Увійшовши ж до одного дому, не хотів, щоб довідався хто про те, але не міг приховатися. 25. Бо відразу одна жінка, дочка якої мала злого духа, дізнавшися про Нього, прийшла і впала Йому до ніг. 26. Була ж та жінка гелленка, родом сирофінікійка. **Благала вона Його, щоб вигнав біса з її дочки. 27. Він відповів їй: Дай спершу, щоб діти наїлись; не личить бо взяти хліб у дітей і кинути щеня-**

там. 28. Вона ж озвалась і каже Йому: Так, Господи, але й щенята їдять під столом кришки по дітях. 29. І сказав їй: За це слово йди: біс вийшов з твоєї дочки. 30. Вернулася вона до свого дому й найшла, що дитина лежала на ліжку, і біс вийшов.

● Див. коментар до Мт 15.21. ● 26. «Була ж та жінка гелленка, родом сирофінікійка» — вставка, яка перериває плавність викладу і зроблена з тією ж метою, що й у паралельному місці Мт 15.22. У жодному місці Євангелія спеціально не повідомляється етнічне походження того, хто зцілився, адже Ісус допомагав УСІМ.

Глухонімий чує і говорить

31. І знову, покинувши Тирську країну, прийшов через Сидон над Галілейське море у межі околиць Десятимістя. 32. І приводять Йому глухонімого і благають Його, щоб поклав на нього руку. 33. Взяв Він його набік від народу, вклав йому пальці свої у вуха і, добувши своєї слини, доторкнувсь до його язика; 34. підвівши очі на небо, зітхнув і каже: Еффата, що значить «відкрийся». 35. І зараз же відкрились його вуха, і язик у нього розв'язався, і він почав виразно говорити. 36. І наказав їм нікому про це не говорити. А що більше Він їм наказував, то більше вони те розголошували. 37. І здивовані над міру, говорили: Він усе добре зробив: і глухим дає слух, і німим — мову.

Друга чудесна гостина

8 1. За тих днів, як знову була сила народу, а не мали що їсти, закликав учнів і каже їм: 2. Жаль мені цих людей, ось вони уже три дні зі Мною, і не мають що їсти. 3. Коли відпущу голодних додому, ослабнуть у дорозі; деякі бо з них прийшли здалека. 4. Учні йому відповіли: Звідкіль хто міг би нагодувати їх хлібом тут у пустині? 5. Він спитав їх: Скільки маєте хлібів? Сім, — відповіли. 6. Тоді Він велів народові сісти на землю і, взявши сім хлібів та воздавши хвалу, розламав їх і дав учням, щоб роздавали, і вони роздавали народові. 7. Мали вони також кілька рибок; Він благословив їх і наказав теж роздати. 8. І вони їли й наситились, і зібрали сім кошів куснів, що зостались. 9. Було їх яких чотири тисячі. І відпустив їх. 10. Ввійшовши відразу в човен з учнями, прибув у межі Далманута.

● Див. коментар до Мт 15.32. ● 10. Де розташовувалася Далманута — невідомо. Можна лише сказати, що це поселення, як і Магдала, знаходилось на західному березі Галілейського моря (ТБ, с. 747).

Фарисеї хочуть знаку з неба

11. Вийшли тоді фарисеї і стали сперечатися з Ним, і вимагали від Нього знаку з неба, спокушаючи Його. 12. Зітхнув Він важко з глибини серця й каже: Чого цей рід вимагає знаку? Істинно кажу вам: не дасться цьому родові знаку! 13. І, покинувши їх, знову сів у човен і поплив на той бік.

● Мт 16.1—4.

Закваска фарисейська

14. Учні ж забули взяти хліба — мали з собою хіба одну хлібину у човні. 15. Він остерігав їх, кажучи: Глядіть, бережіться закваски фарисейської та Іродової**! 16. І вони стали говорити між собою про те, що не мають хліба. 17. Ісус, довідавшись про те, каже до них: Чого говорите між собою, що не маєте хліба?** Невже ви іще не розумієте й не тямите? Невже у вас іще нечуле серце? 18. Маючи очі — не бачите? Маючи вуха — не чуєте? **Не пам'ятаєте, 19. як Я ламав п'ять хлібів на п'ять тисяч? Скільки кошів, повних куснів, ви зібрали? Дванадцять, — кажуть Йому. 20. А коли Я розламав сім хлібів на чотири тисячі, скільки кошів куснів ви зібрали? Сім, — кажуть. 21. І Він сказав їм: Іще не розумієте?**

● 15. «Та Іродової» — вставка, в паралельному місці вставлено «садукейської» (Мт 16.6). Мета цієї вставки зрозуміла — показати, що начебто у стосунках між Ісусом і галілейським тетрархом Іродом Антипою було напруження, подібно до вставки Лк 13.31. У такий спосіб єрусалимська верхівка, спричинивши ув'язнення і смерть Івана Предтечі, здійснила спробу перекласти вину на Ірода Антипу, вигадавши історію про Іродіяду і Саломію — див. коментар до Мт 14.2 і Мк 6.14. Додамо, що фарисеї люто ненавиділи Ірода Великого, який їх утискав і винищував, і ця ненависть потім перекинулася на його сина з таким самим іменем. ● 16. Почувши про хлібну закваску, апостоли асоціативно згадали про хліб і стривожилися, що його замало. ● 17—21. Почувши або прочитавши їхні схвильовані думки, Ісус нагадав їм, що вони з однієї хлібини можуть отримати скільки завгодно хліба — так, як це вони вже двічі робили, примножуючи хліб і рибу. Схоже, що апостоли ще не звиклися з цією думкою і зі своїми новими можливостями. ● 18. Вставка, якої немає в паралельному місці у Мт 16.5—12. Мета цієї ворожої вставки, пов'язаної зі вставкою Мк 6.52, — принизити апостолів, виставивши їх тупуватими простаками.

Сліпий у Витсаїді

22. Приходять вони у Витсаїду, і ось приводять Йому сліпого і просять Його, щоб його доторкнувся. 23. Узявши сліпого за руку, вивів Він його за містечко і,

помазавши йому слиною очі, поклав на нього руки і спитав його: Чи бачиш що? 24. Глянув той і каже: Бачу людей — наче б дерева ходячі. 25. Тоді Він знову поклав йому руки на очі, і той прозрів, і одужав, і бачив усе ясно й далеко. 26. Послав Він його додому, кажучи: Не входь у містечко.

Петрове визнання віри

27. І пішов Ісус із учнями до сіл Кесарії Филипової і в дорозі питав учнів, кажучи до них: За кого Мене мають люди? 28. Вони Йому відповіли: Одні — за Івана Омивателя, інші — **за Іллю,** ще **інші — за одного із пророків. 29. А ви, — спитав їх, — що кажете про Мене: хто Я? Озвавсь Петро й каже до Нього: Ти — Хрестос. 30. І Він наказав їм гостро, щоб нікому не говорили про Нього.**

● Мт 16.13. ● 28. Ісуса не могли сприйняти за втілення щойно померлого Івана Предтечі, адже вони активно діяли у той самий час (див. коментар до Мт 16.14). Багато хто вважав Ісуса за пророка, тобто виразника волі Бога (Мт 21.11). ● 29. Хрестос, тобто Боголюдина. Див. коментар до Мт 16.16. ● 30. Щоб до Єрусалимської кризи вони не розкривали цієї таємниці, інакше криза перестане бути випробуванням і свобідним вибором власного шляху.

Перше провіщення страстей

31. І почав навчати їх, що Синові людському треба багато страждати, і старші, первосвященики та вчені відкинуть Його і Його уб’ють, і Він по трьох днях воскресне. 32. Він говорив про це відкрито. Тут Петро, взявши Його набік, почав Йому докоряти. 33. Він, обернувшись, і глянувши на учнів, зганив Петра й сказав: Геть від мене, сатано**! Бо ти думаєш не про те, що Боже, а про те, що людське.**

● 31. «Та вчені» — вставка, див. 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники». ● 33. Слово «сатана» арамейською мовою означає «противник», «той, що противиться»[223]. У наш час слово «сатана» означає «диявол», тому це слово треба перекладати, подаючи його первісне значення. Ісус не міг назвати дияволом Петра — свого апостола з трійки найближчих учнів, чистого душею молодого чоловіка, якого Він навчав таємницям Царства Божого і якому передав дар зцілення, красномовства та чудотворення.

Що важливіше за земне життя

34. **І, прикликавши** натовп разом із учнями, **сказав їм:** Коли хто хоче йти за мною, хай зречеться себе самого, візьме на себе тавр свій та йде слідом за мною. 35. Бо хто хоче спасти свою душу, той її погубить; а хто погубить свою душу мене ради та євангелія, той її спасе. **36. Яка бо користь**

[223] *Мень Александр, прот.* Сын Человеческий. — С. 191.

людині здобути світ увесь і пошкодити своєму життю? 37. Що бо людина може дати взамін за власне життя? 38. Хто, отже, буде соромитися мене й моїх слів перед цим родом перелюбним та грішним, того буде соромитися Син людський, коли прийде у славі Отця свого зі святими ангелами.

● Див. коментар до Мт 16.21—28. ● 34. Жодного натовпу не було (див. Мт 16.24), Хрестос розмовляв лише з учнями. 36. Логічне продовження речення 33 — про Боже, яке перевершує людське. Що є важливішим за земне життя? ● 38. Юдохрістиянська вставка про Страшний суд, яка перериває плавний виклад Євангелія.

9 1. І сказав їм: Істинно кажу вам: є деякі отут з присутніх, що не зазнають смерті, аж поки не побачать Царства Божого, що прийде у могутності.

● 1. Продовження 8.37: деякі з присутніх побачать те, що є важливішим за земне життя (як один з багатьох сеансів земного втілення) — це боголюдський стан, тобто стан активного поєднання в людині земного і божественного.

Преображення Господнє

***2.* Шість день після цього Ісус бере зі собою Петра, Якова та Івана і веде їх самих на високу гору окремо. І преобразився перед ними: 3. одежа Його стала блискучою й такою білою, що ніякий білильник на землі так не вибілив би її.** 4. З'явився їм Іліяху та Мойсей і говорили з Ісусом. **5. І Петро звернувся до Ісуса: Учителю, добре нам тут бути!** Зробімо три намети, тобі один, Мойсеєві один та Іліяху один. **6. Не знав бо, що сказати**, тому що страх огорнув їх. **7. І тут отінила їх хмара, і пролунав голос із хмари: Це Син мій возлюблений, слухайте Його! 8. І, оглянувшись негайно навколо,** вже **нікого не побачили, крім самого Ісуса з ними. 9. А коли вони сходили з гори, наказав їм, щоб нікому не оповідали те, що бачили, аж поки Син людський не воскресне з мертвих. 10. І зберегли вони в собі це слово, спільно розмірковуючи, що воно значить — воскреснути з мертвих.**

● 4. Іліяху і Мойсей не могли говорити з Ісусом, бо вони давно померли, тож не могли мати астральних тіл, випромінювання яких могли б спостерігали апостоли (див. коментар до Мт 17.1—9). ● 5—6. У Петра не було слів, щоб висловити своє захоплення. Насправді апостоли переживали не страх, а блаженство. ● 6. Вставка «тому що страх огорнув їх» суперечить попереднім словам Петра про відчутий ним стан блаженства. Страх у формі священного трепету апостоли пережили лише тоді, коли неначе потрапили в ясну хмару (увійшли в розширений стан свідомості) і почули голос Творця (Мт 17.5—6). ● 7. «Вже» — вставка, адже апостоли і раніше

нікого не бачили, окрім Ісуса. ● 8. Звичайна людина не здатна витримати близького контакту з Творцем, тому стан «ясної хмари», під час якого апостоли почули голос Творця, тривав лише коротку мить. При цьому апостоли не опинилися в стані паралічу волі, навпаки — вони негайно озирнулися навколо себе, шукаючи джерело голосу. ● 9. До завершення Єрусалимської кризи народ не повинен був знати, що Ісус є боголюдиною — Хрестом, Сином Божим.

Ілля вже прийшов

11. І спитали вони Його: Чому вчені кажуть, що перше має прийти Ілля? 12. Він відповів їм: бо Ілля приходить раніше і все підготовлює. Але як то воно про Сина людського написано, що він мусить багато страждати й бути погордженим? **13. Однак кажу вам, що Ілля вже був прийшов, і вони вчинили з ним сваволю**, як написано про нього**.**

● 12. Вставка на основі спотвореного фрагменту Мт 17.12: «*Так і Син людський має від них постраждати*». ● 13. «Як написано про нього» — вставка, якої немає в паралельному місці Мт 17.12. Це юдохрістиянська параноя: начебто ми живемо у заздалегідь запрограмованому світі, тому все, що робив Хрестос, вже начебто було передбачене юдейськими пророками багато століть тому (див. 1.4.1. «Архетип «Біоробот». ● Насправді йдеться про арійський архетип, добре відомий галілейським ученим (11): спочатку приходить Предтеча, який підбиває підсумки старому циклові та готує ґрунт для початку нового циклу, наче поливаючи цей ґрунт водою. Звідси й ім'я Ілля — буквально «дух поливання», «дух, що ллє», з цієї ж причини в арійсько-слов'янській традиції Іллею називали бога дощу і зливи. У численних перекладах Івана Предтечу ще називають «Хрестителем». Цим словом неточно переклали гелленське слово βαπτιστὴς (баптістес), яке походить від слова βαπτισω — «омивати через поливання водою або занурення в неї». Відповідно βαπτιστὴς — це той, хто ллє воду, омиває, очищає водою. Фактично ці слова — Баптістес (гелленською мовою) та Ілля (мовою галлів-галілеян) — є синонімами. Згідно з хліборобським, арійським архетипом після Іллі («того, хто ллє») приходить Сіяч («той, хто сіє»), який у підготовлений, зволожений ґрунт вкладає зерно істинних знань — Слово Боже. Ці зародки нового способу життя спочатку приховано розвиваються, потім виходять на поверхню життя, а після дозрівання плоду дають багатий урожай (Мк 4.26—29). І тоді починаються Жнива Господні.

Біснуватий епілептик

14. Вернувшися до учнів, побачили великий натовп навколо них і вчених, що сперечалися з ними. 15. Як тільки

весь натовп Його уздрів, був вражений і, біжучи до Нього, став Його вітати. **16. Він спитав їх: чого сперечаєтеся з ними? 17. І відповів Йому один з натовпу: Учителю, я привів до тебе сина мого, що має німого духа, 18. і де тільки його вхопить, кидає його об землю, так що він пускає піну, скреготе зубами і ціпеніє. Просив я учнів Твоїх, щоб його вигнали, та вони не могли. 19. Він у відповідь каже їм:** О роде невірний! Доки я буду з вами? Доки вас терпітиму? **Приведіть його до Мене. 20. І привели його до Нього. Як тільки дух побачив Його, зараз же потряс ним, і той повалився на землю, запінився і почав качатися. 21. Він спитав його батька: Скільки часу, як це йому сталося? З дитинства, — відповів той. — 22. Часто він кидає його у вогонь і в воду, щоб його погубити. Якщо можеш, поможи нам, змилосердься над нами. 23. Ісус каже йому: Якщо можеш? — Все можливе тому, хто вірує. 24. І вмить батько хлопчини скрикнув крізь сльози: Вірую, поможи моєму невірству! 25. Ісус, бачачи, що збігається натовп, погрозив нечистому духові, кажучи: Німий та глухий духу! Наказую тобі: вийди з нього й не входь більше в нього. 26. І, закричавши та сильно ним стрясши, вийшов з нього. І той став мов мертвий, і багато хто казали: він умер. 27. Ісус узяв його за руку, підвів його, і той устав.** 28. Коли він увійшов у дім, учні питали його на самоті: Чому ми не могли його вигнати? 29. Він відповів їм: Цей рід нічим не можна вигнати, тільки молитвою та постом.

● 15. Вставка. Зовсім незрозуміло, з якої причини натовп «був вражений». До того ж фраза «біжучи до Нього» суперечить реченню 25, де говориться, що натовп лише починав збігатися. Мета вставки зрозуміла: фальсифікатор натякає, що тіло Ісусове продовжувало світитися після преображення — подібно до того, як у Мойсея після спілкування з Єговою начебто світилося обличчя (Вихід 34.29). ● 19. Вставка, в якій фальсифікатор намагається показати Ісуса зверхнім і роздратованим. Вона викликала багато суперечок у дослідників: одні вважали, що ці різкі і зневажливі слова стосуються присутніх юдеїв, інші — апостолів. Схоже, що саме друге є головною метою цієї вставки: показати апостолів темними, недолугими і зіпсованими профанами. Саме ця теза про нікчемність апостолів уже неодноразово просувалася фальсифікатором у попередніх вставках. ● 28. Вставка, зроблена з Мт 17.19 для того, щоб вставити наступне речення 29. ● 29. Вставка, яка суперечить Мт 17.20 про силу віри, для якої немає нічого неможливого. Фальсифікатор проводить протилежну думку, неначе піст і молитва можуть бути сильнішими за силу віри.

Друге провіщення страстей

30. Вийшовши звідти, проходили крізь Галілею**, і Він не хотів, щоб хто знав. 31. Навчав** адже **учнів своїх і казав їм: Син людський буде виданий у руки людям і вб'ють Його, і убитий після трьох днів воскресне.** 32. Та вони не розуміли цього слова й боялись Його питати.

● 30. Замість «Галілею» має бути «Юдею». Подібного роду явну підміну знаходимо в Лк 7.17. Насправді після воскресіння Лазара вони таємно пройшли крізь Юдею, після чого, як читаємо у паралельному місці, «*зібралися в Галілеї*» (Мт 17.22). ● 31. «Адже» — вставка, відсутня в Мт 17.22. Ісус таємно вийшов з Юдеї (Ів 11.54) і здійснив стрімкий перехід у Галілею, де почувався зі своїми учнями у безпеці. ● 32. Вставка, яка продовжує виставляти апостолів нерозумними і заляканими істотами. Натомість в паралельному місці читаємо: «*Як вони зібралися в Галілеї, Ісус сказав до них: Син людський має бути виданий у руки людям, і вони Його уб'ють, але третього дня Він воскресне. І вони тяжко зажурились*» (Мт 17.22—23). Тяжка зажура учнів означає, що вони добре зрозуміли наміри Учителя і сприйняли їх цілком серйозно.

Перший той, хто буде усім слугою

33. Прийшли вони у Капернаум, і як був Він у домі, спитав їх: Про що ви розмірковували в дорозі? 34. Вони мовчали, бо сперечалися були в дорозі, хто з них більший. 35. Тоді Він, сівши, прикликав дванадцятьох і каже до них: Коли хто хоче бути першим, нехай буде з усіх останнім і **усім слугою. 36. Потім узяв дитину, поставив її серед них і, обнявши її, каже до них: 37. Хто прийме одне з таких дитят у Моє ім'я — Мене приймає;** а хто Мене приймає — не Мене приймає, а того, хто послав Мене.

● Ісус дає пояснення ролі керівника громади, роблячи його цілком в арійському дусі: найголовніший має бути батьком для всіх своїх підлеглих, навіть найменших, яких Він порівнює з дітьми. Дитина є образом слабкої, беззахисної і довірливої людини, яка потребує захисту і допомоги з боку сильніших та мудріших членів громади. Керівник, який турбується про найменшого зі своєї громади, перебуває в духовній єдності з Сином Божим і Богом-Отцем. Про роль керівника див. також Мк 10.43—45. ● 35. «*З усіх останнім*» — вставка того ж роду, що й Мт 19.30. ● 37. «А хто Мене приймає...» — «філонівська» вставка, відсутня у Мт 18.5. Про Філона Юдея див. Ів 1, а також 8.2. «Два центри фальсифікацій».

38. Іван сказав до нього: Учителю, ми бачили одного, що твоїм ім'ям бісів виганяє, але не ходить з нами, і ми заборонили йому, бо не ходить з нами. 39. Ісус відповів: Не бороніть йому. Немає бо такого, хто робив би чуда моїм ім'ям і міг би скоро лихословити мене. 40. Бо хто не проти нас, той за нас. 41. Хто напоїть вас кухлем води тому, що ви від Месії, істинно кажу вам, той не

втратить своєї нагороди. **42. Хто ж спокусить одне з оцих малих, що вірують, краще було б такому, щоб йому повішено на шию жорновий камінь та вкинено в море.** 43. І коли твоя рука спокушає тебе, відітни її: краще тобі ввійти в життя калікою, ніж з двома руками піти у пекло, у вогонь незагасний, 44. де черв'як їхній не вмирає й вогонь не вгасає. 45. І коли нога твоя спокушає тебе, відітни її: краще тобі ввійти в життя кривим, ніж з двома ногами бути кинутим у пекло, 46. де черв'як їхній не вмирає й вогонь не вгасає. 47. І коли око твоє спокушає тебе, вирви його: краще тобі ввійти у Царство Боже однооким, ніж з двома очима бути кинутим у пекло, 48. де черв'як їхній не вмирає і вогонь не вгасає. 49. Бо кожен вогнем посолиться, і кожна жертва сіллю посолиться. 50. Сіль — річ добра; та коли сіль стане несолоною, чим її приправите? Майте у собі сіль і живіть у мирі між собою!

● 38—40. Вставка, подібна до Лк 9.49—50. ● 41. Див. вставку Мт 10.42.● 42. Логічне продовження речення 37. ● 43. Вставка, аналогічна вставці в Мт 18.8, не пов'язана з попереднім реченням. ● 49—50. Ще одна вставка, не пов'язана з попереднім реченням. Як стверджує ТБ, цьому фрагментові неможливо дати природне пояснення (с. 750).

Подружжя нерозлучне

10 1. Вийшовши звідти, Ісус приходить у межі Юдеї на протилежний берег Йордану. І знову сходяться до Нього люди, і Він, своїм звичаєм, знову навчає їх. 2. Приступили фарисеї і, спокушаючи Його, питали: Чи можна чоловікові відпустити жінку? 3. Він у відповідь сказав їм: Що заповів вам Мойсей? 4. Вони сказали: Мойсей дозволив написати розвідного листа і відпустити. Ісус сказав їм: 5. То через жорстоке серце ваше написав він вам той припис. 6. На початку ж сотворення Бог создав їх чоловіком та жінкою. 7. Ось чому чоловік покине батька-матір і пристане до своєї жінки, 8. і обоє будуть одним тілом; тому вони вже не двоє, а одне тіло. 9. Що, отже, Бог з'єднає, людина хай не розлучає. 10. В домі ж учні знов Його про те спитали. 11. І він сказав їм: Хто відпускає свою жінку й бере іншу, чужоложить з нею. 12. І коли жінка покине свого чоловіка й вийде за іншого, чужоложить.

● Мт 19.3. ● 1. Ісус з учнями переходить Йордан через брід поблизу Витавари і рухається в напрямку Єрусалима.

Ісус благословляє дітей

13. І принесли до Нього дітей, щоб доторкнувся їх, але учні заборонили їм. 14. Бачачи те, Ісус розгнівався і **сказав їм: Пустіть дітей приходити до Мене, не бороніть їм: таких бо Царство Боже.** 15. Істинно кажу вам: хто Царства Божого не прийме, як дитина, не ввійде до нього. **16. І, обнявши їх, поклав на них руки і благословив їх.**

● Мт 19.13—15. ● 13—14. Учні затримали батьків з дітьми, маючи добрі наміри — щоб не відривати Учителя від важливіших справ. Проте Він це побачив і таки приділив дітям хвильку свого часу. Жодних підстав для того, щоб гніватися, — звичайна робоча ситуація. ● 15. Вставка, відсутня у Мт 19.13—15. Насправді стан Царства Божого досягається свідомими цілеспрямованими зусиллями: «*Царство Боже здобувається силою, і ті, хто застосовують силу, схоплюють його*» (Мт 11.12). Ця вставка також повторена у ширшій вставці Лк 18.15—17.

Багатий відходить

17. Коли Він вже вирушив у дорогу, прибіг один, упав перед Ним навколішки й почав Його питати: Учителю благий, що мені робити, щоб унаслідувати життя вічне? 18. Чого називаєш Мене благим? — сказав Ісус до нього. — Ніхто не благий, крім одного Бога. 19. Заповіді знаєш: не вбивай, не чужолож, не кради, не свідчи неправдиво, не кривдь, шануй батька-матір. 20. Він у відповідь мовив до Нього: Учителю, я все те дотримував змалку. 21. Тоді Ісус, глянувши на нього, полюбив його і сказав йому: Одного тобі бракує: піди, продай, що маєш, дай бідним, і будеш мати скарб на небі. Тоді прийди і йди за Мною. 22. Той, засмучений тим словом, відійшов вельми зажурений, мав бо великі багатства.

● 17. Подія трапилася в той час, коли Ісус з учнями прямував до Єрусалима. ● 21. У даному оповіданні найголовнішим є не продаж майна, а те, що Ісус запросив цього чоловіка стати його учнем. Цінністю є не роздача багатства бідним, а долучення до навчання і проповіді Євангелія разом з іншими учнями, заради чого потрібно звільнитися від щоденних турбот про багатство.

Не покладатися на багатство

23. Ісус, глянувши навколо, сказав до Своїх учнів: як тяжко багаті входитимуть у Царство Боже. 24. Учні були здивовані цими словами. Тоді Ісус знову заговорив до них і каже: Діти, так тяжко в Царство Боже увійти. 25. Легше верблюдові пройти крізь вушко голки, ніж багатому ввійти в Царство Боже. 26. Дивувалися вони ще більше й один до одного казали: Хто ж тоді може спастися? 27. Ісус, глянувши на них, мовив: У людей це неможливо, але не в Бога; у Бога все можливо.

● 23. Через своє багатство цей праведний чоловік відмовився від честі стати Ісусовим учнем, хоч після цього йому вже не потрібно було б це багатство: володіючи надзвичайними здібностями (цілительство, телепатія, мистецтво примноження їжі, красномовство тощо), учні легко могли стати забезпеченими людьми. Тому фраза «*як тяжко багаті входитимуть у Царство Боже*» природно викликала повне розуміння серед учнів, а також співчуття до цього багача,

який відмовився від значно ціннішого скарбу. ● 24—25. Насправді ж після того, як багач відмовився стати Ісусовим учнем, згадана фраза не могла викликати в учнів жодного здивування. ● 25. *«Легше верблюдові пройти крізь вушко голки, ніж багатому ввійти в Царство Боже».* Як повідомляє ТБ, подібне прислів'я зустрічається у Талмуді для позначення будь-яких труднощів (с. 665). Буквальне розуміння цього фрагменту було і є підставою для обґрунтування пролетарських революцій, продовжує ТБ і підсумовує: досьогодні значення цих слів залишається незрозумілим. ● 24-27. Відверта юдохрістиянська закладка, спрямована на підрив економічної бази хрестиянства і розчистку простору для юдейського бізнесу. Ця вставка повторена містифікатором також у Мт 19.24-26 і Лк 18.25-27 — з причини її принципової важливості в інформаційній війні між фарисейським і арійським началом.

Заплата теперішня й вічна

28. Заговорив до нього Петро: Ось ми покинули все й пішли слідом за Тобою. 29. Ісус озвавсь і каже: Істинно кажу вам: нема такого, хто, кинувши свій дім або братів, або сестер, або батька-матір, або дітей або поля, ради мене та ради євангелія, 30. не дістав би сторицею домів, братів, сестер, матерів, дітей і полів, тепер, у цьому часі, серед переслідувань, і в майбутньому віці життя вічне. 31. І багато з перших стануть останніми, а останні — першими.

● Суцільна вставка, зроблена на основі спотвореного фрагмента з Мт 19.27—29. Подібна вставка зроблена також у Лк 18.28—30. ● 31. Майже точна цитата з «Інтернаціоналу» — юдо-сатанинського пролетарського гімну: «Кто бил нічєм — тот станєт всєм».

Третє провіщення страждань

32. Були ж вони в дорозі, простуючи в Єрусалим. Ісус ішов перед ними, і дивувались вони, ідучи за Ним, і були в страху. Взявши знову дванадцятьох, Він почав їм говорити, що має з Ним статися: 33. Оце йдемо в Єрусалим, і Син людський буде виданий первосвященикам і вченим**, і засудять Його на смерть, і видадуть Його грішникам, 34. і насміхатимуться з Нього, й уб'ють, і по трьох днях Він воскресне.**

● 32. Ісус з учнями продовжують рухатися до Єрусалима. «*І були в страху*» — учні були свідомі того, які драматичні події їм доведеться пережити. ● 33. «І вченим» — фальсифікація. Має бути «і фарисеям», адже рішення про вбивство Ісуса було ухвалене Синедріоном, який складався з первосвящеників (садукеїв) та фарисеїв (Ів 11.45—53). Ця вставка чітко вказує на її фарисейське авторство, адже тут фальсифікатор намагається «вигородити» лише фарисеїв (див. 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники»). ● 34. Ісус

підбадьорює учнів, щоб вони не тривожились і нічого не боялися, бо все завершиться великою перемогою.

Не так хай буде між вами

35. Тут Яків та Іван, сини Заведея, підходять до Нього й кажуть Йому: Учителю, хочемо, щоб Ти нам зробив те, чого попросимо. 36. Він їм відповів: Що хочете, щоб Я зробив вам? 37. Дай нам, — ті Йому кажуть, — щоб ми сиділи один праворуч, другий ліворуч Тебе у твоїй славі. 38. Ісус сказав їм: Не знаєте, чого просите. Чи можете пити чашу, яку Я п'ю, і омиватися омиванням, яким я омиваюся**? 39. Вони Йому відповіли: Можемо. Ісус сказав їм: Чашу, яку Я п'ю, питимете**, і омивання, яким я омиваюся, омиватиметесь**.** 40. Сидіти ж праворуч мене чи ліворуч — не моє дати вам, а кому приготовано. **41. Почули про те десятеро й обурились на Якова та Івана. 42. Тоді Ісус прикликав їх і сказав їм: Ви знаєте, що ті, яких вважають князями народів, верховодять ними, і їхні вельможі утискають їх. 43. Не так воно хай буде між вами, але хто з-між вас хоче стати великим, хай буде вам слугою, 44. і хто з-між вас хоче бути першим, хай буде рабом усіх.** 45. Бо Син людський не прийшов на те, щоб Йому служили, лише щоб служити й віддати своє життя як викуп за багатьох.

● 38. У перекладах зазвичай подається так: «І хреститися хрещенням, яким Я хрещуся». Це туманна вставка, якої немає в Мт 20.22. Незрозумілість цієї фрази посилюється ще й тим, що в гелленському тексті йдеться не про хрещення (поєднання божественного з людським), а про ритуальне омивання водою: ἢ τὸ_βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι. Про некоректність перекладу слова «омиватися» словом «хреститися» див. коментар до Мк 9.11—13. ● 40. Вставка — начебто Ісус сам нічого не сміє вирішувати, бо, згідно з фарисейськими уявленнями, Месія є «рабом Єгови». ● 41—44. Див. коментар до Мт 20.24—28. ● 42. «*Яких вважають князями народів*», тобто вони не є правдивими князями, це «так звані князі», сучасним сленгом — «тіпа князі». ● 45. Вставка згідно з юдейськими уявленнями про Месію як козла відпущення, на який можна перекласти гріхи народу (див. коментар до Мт 8.17).

Сліпий жебрак Вартимей

46. Приходять вони в Єрихон. Коли ж Він з учнями своїми і з силою народу виходив з Єрихона, син Тимея — Вартимей, сліпий жебрак, сидів край дороги. 47. Довідавшися, що то Ісус із Назарета, закричав він, кажучи: Сине Давидів, Ісусе, змилуйся наді мною! 48. Багато хто сварив його, щоб мовчав, та він кричав ще більше: Сину Давидів, змилуйся наді мною! 49. Ісус спинивсь і каже: Покличте його! Кличуть, отже, сліпого й говорять до

нього: Дерзай! Устань, Він кличе тебе. 50. Тоді Він, скинувши верхню одежу, скочив і підійшов до Ісуса. 51. Ісус, звернувшись до нього, каже: Що хочеш, щоб Я зробив тобі? Сліпий Йому каже: Учителю мій — щоб я прозрів! 52. Сказав Ісус до нього: Іди, віра твоя спасла тебе. І негайно прозрів той, і пішов дорогою за Ним.

● Єрихон — місто на території тодішньої Юдеї, неподалік Єрусалима. ● 47. Серед юдеїв було поширене очікування Месії з роду Давидового, тому чим ближче до Єрусалима, тим частіше звучить звертання «Сине Давидів». ● 48. Можливо, люди гадали, що своїм криком сліпий просто нахабно вимагав милостині. ● 51. Сліпець уже чув про Ісуса і був переконаний (вірив), що Він може його зцілити, тому-то так енергійно-настирливо домагався його уваги.

Урочистий в’їзд до Єрусалима

11 1. Коли вони наблизились до Єрусалима, до Витфагії і Витанії, **біля Оливної гори, Він послав двох своїх учнів, 2. кажучи їм: Ідіть у село, що перед вами, і як тільки ввійдете у нього, найдете прив’язане осля, на яке ніхто з людей ще не сідав. Відв’яжіть і приведіть його. 3. А коли вам хто що скаже:** Що робите? — **скажіть: Господь його потребує** і негайно відішле його назад сюди**. 4. Пішли вони й найшли осля, прив’язане коло дверей, на вулиці, і відв’язали його. 5. Деякі з тих, що там стояли, сказали їм:** Що робите, **чому відв’язуєте осля? 6. Ті їм відповіли, як сказав Ісус, і їх відпустили. 7. Привели вони осля до Ісуса, поклали на нього свою одежу, і Він сів на нього. 8. І багато хто стелили свою одіж на дорозі, інші ж різали віття на полі і стелили по дорозі. 9. Ті, що йшли попереду, і ті, що ішли позаду, вигукували: Осанна! 10. Благословен, хто приходить в ім’я Господнє!** Благословенне грядуче Царство отця нашого Давида. **Осанна в найвищих! 11. І Він увійшов у Єрусалим, у храм, і оглянув усе; а що було вже пізно, вийшов з дванадцятьма у Витанію.**

● 1. У Мт 21.1 ідеться лише про Витфагію, оскільки вони вже вийшли з Витанії, де напередодні зупинилися на ночівлю у Лазара і його сестер (Лк 10.38—42, Ів 12.1—8). При цьому зауважимо, що жителі Витанії (Вифанії) були переважно галілеянами[224]. ● 3. «Що робите», «І негайно відішле його назад сюди» — вставка. Насправді перед нами класичний пароль: запитання «*Навіщо відв’язуєте?*» і лаконічна відповідь «*Господь його потребує*» (Лк 19.31). Метою вставки є спроба перетворити цю наперед сплановану акцію на якусь випадкову подію, мовляв, господарі турбуються про свою власність, а учні їх заспокоюють, що лише позичають і незабаром повернуть, тож ця обіцянка

---

[224] *Браунригг Рональд.* Кто есть кто в Новом Завете. — С. 49.

переконує господарів і вони дозволяють взяти осля. Насправді осля було наперед приготоване і спеціально прив'язане на видному місці біля самого входу в село, причому біля дверей будинку, де господарі очікували посланців від Ісуса. ● 10. «Благословенне грядуще Царство отця нашого Давида» — вставка, якої немає у Лк 19.38. Ісусові учні не могли вигукувати цих слів, оскільки галілеяни не вважали Давида своїм предком, а сам Ісус не мав жодного наміру відроджувати імперію Давида. ● 11. Найімовірніше, Ісус уперше був в Єрусалимі. ● 11. З міркувань безпеки для своїх учнів Ісус зупинився не у ворожому Єрусалимі, а серед земляків у Витанії.

Смоковниця без смокв

12. Наступного дня, коли вони виходили з Витанії, зголоднів Він. 13. Побачивши здалека смоковницю, вкриту листям, приступив, чи часом не найде чого на ній, та, підійшовши до неї, окрім листя не найшов нічого, бо ще не була пора смокв. 14. І, звернувшись до смоковниці, промовив: Нехай ніхто повіки не їсть плоду з тебе! Учні Його чули це.

● Див. коментар до Мт 21.18—22.

Дім молитви чи печера розбійників?

15. Приходять вони в Єрусалим, і, ввійшовши у храм, Ісус став виганяти тих, що продавали й купували в храмі; Він перекинув столи міняйлів та ослони тих, що продавали голубів, 16. і не дозволив, щоб хто переносив що через храм. 17. Навчав Він їх і казав їм: Хіба не написано: «Дім Мій домом молитви назветься для всіх народів»? А ви з нього зробили печеру розбійників! 18. Почули це первосвященики та вчені **й шукали, як би Його погубити, але боялися Його, бо весь народ дивувався його науці. 19. А як настав вечір, Він вийшов за місто.**

● Мт 21.12, Лк 19.45, Ів 2.14. ● 15—16. Дивовижно, але юдеї нічого не могли подіяти з Ісусом — такою могутньою була його сила. ● 17. У суперечках з юдеями Ісус зазвичай використовував авторитетні для них тексти, в даному випадку Він процитував книгу Ісаї 56.7. ● 18. Замість «учені» має бути «старшина», див. 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники», а також Лк 19.47. Первосвящеників, старшину та їхніх прихильників Іван позначає словом «юдеї» (Ів 2.18).

Молячись, віруйте і прощайте

20. Проходивши ж тудою вранці, вони побачили смоковницю, всохлу від кореня. 21. Тоді Петро, згадавши, каже Йому: Учителю, дивися, смоковниця, що прокляв єси, усохла. 22. Ісус у відповідь сказав їм: Майте

віру бога! 23. Істинно кажу вам, що хто скаже цій горі: двигнись і кинься в море, та не сумніватиметься у своїм серці, але віруватиме, що відбувається те, що каже, — буде йому так. 24. Тому й кажу вам: коли молитесь і просите, віруйте, неначе все вже отримали, і буде вам. 25. І коли стоїте на молитві, прощайте, як маєте що проти кого-небудь, щоб і Отець ваш, який на небі, простив вам провини ваші. 26. Коли ж ви не простите, і Отець ваш, що на небі, не простить провин ваших.

● 22. «*Майте віру бога*» — в оригіналі: Ἔχετε πίστιν θεοῦ (в інших перекладах: майте віру божу). Іншими словами, пам'ятайте, що ви є втіленими божественними сутностями, потенційними богами. Подібне твердження: «*Я сказав: ви — боги*» (Ів 10.34). ● 25. Вставка з Мт 6.14—15. Відсутній логічний зв'язок з попереднім реченням.

Питання про владу Ісусову

27. І прийшли знов у Єрусалим. І коли Він ходив у храмі, підійшли до нього первосвященики, вчені **та старші 28. й кажуть до Нього: Якою владою чиниш це? Хто дав тобі владу це робити? 29. Ісус відповів їм: Спитаю Я вас одну річ; дайте Мені відповідь, і Я скажу вам, якою владою Я чиню. 30. Іванове омивання було з неба чи від людей? Дайте Мені відповідь. 31. Вони почали міркувати між собою й говорити: як відповімо: з неба, — скаже: чому ж ви не повірили йому? 32. А скажемо: від людей, — боялися народу, бо всі вважали Івана за пророка. 33. І відповіли Ісусові: Не знаємо. Ісус же сказав їм: І Я вам не скажу, якою владою Я це чиню.**

● 27. «Учені» — вставка, див. Мт 21.23, а також 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники». ● 28. Юдейська верхівка, обурена вигнанням торговців з храму, звинувачує Ісуса у незаконності цього вчинку. Це обурення викликане тим, що торгівля приносила значні доходи юдейській старшині, тож Ісус порушив їхній бізнес. ● 29. Як це часто було в дискусіях з фарисеями, Ісус не захищається, а відразу ж переходить в атаку і запитує про «законність» убивства Івана Предтечі, організованого юдейською верхівкою. Про це Він не каже прямо, проте вони все зрозуміли. ● 31. Питання «*Чому ж ви не повірили йому?*» Ісус міг поставити ще гостріше: «Чому ж ви вбили його?» ● 33. Справа йшла до великого скандалу, якщо не релігійного бунту, тому первосвященики з компанією вирішили «зам'яти» цю справу.

Притча про виноградник і виноградарів

12 1. І почав до них промовляти у притчах: Один чоловік насадив виноградник, обвів його муром, видовбав винотоку, збудував башту, найняв його виноградарям і від'їхав на чужину. 2. І послав він у свій час до виноградарів слугу, щоб узяти у них свою частину плодів виноградних. 3. Вони його схопили, побили і відіслали ні з чим. 4. І знов послав до них

іншого слугу, але й тому побили голову і зневажили. 5. Ще іншого послав він, та вони того вбили. Та багато інших послав він, і їх вони або побили, або повбивали. 6. Мав він єдиного сина возлюбленого, і його послав до них наостанку, кажучи: матимуть пошану до мого сина. 7. Та виноградарі ті казали між собою: це спадкоємець, ходіть уб'ємо його, і спадщина буде наша. 8. І, схопивши його, вбили й викинули з винограднику. 9. Що, отже, зробить господар винограднику? Прийде, вигубить виноградарів, і виноградник віддасть іншим. 10. Чи ви не читали цього Писання: Камінь, який відкинули будівничі, став каменем наріжним. 11. Господь зробив це, і воно дивне в очах наших. **12. І шукали Його піймати, але боялися народу,** бо зрозуміли, що Він до них сказав ту притчу. **І зоставили Його й відійшли.**

● Мт 21.33—46, Лк 20.9—19. ● Імітація Ісусової притчі, див. коментар до Мт 21.33—46.

«Давати данину кесареві чи ні?»

13. Послали до Нього декого з фарисеїв та іродіян**, щоб Його піймати на слові. 14. Прийшли ті й кажуть до Нього: Учителю, знаємо, що Ти праведний і не зважаєш ні на кого: бо не дивишся на лице людей, лише по правді наставляєш на путь Божу. Личить давати данину кесареві чи ні? Маємо давати чи не давати? 15. Він, знаючи їхнє лукавство, сказав їм: Чого Мене спокушаєте? Принесіть Мені денарій, щоб Я бачив. 16. Ті принесли. Він сказав їм: Чий це образ і напис? Ті Йому відповіли: Кесарів. 17. Тоді Ісус промовив до них: Віддайте кесареві, що кесареве, а Богові, що Боже. І вони дивувались Йому.**

● Мт 22.15, Лк 20.20. ● 13. Продовження речення 12: нова спроба юдейської верхівки знищити Ісуса. ● 13. «Та іродіян» — вставка з метою перекласти частину провини на Ірода Антипу, якого люто ненавиділи фарисеї — див. коментар до Мт 22.16, Мк 3.6 і Мк 10.33. ● 14. Запитання про податок імператору (на той час ним був Тиберій), яке мало поставити Ісуса в безвихідне становище. Адже податок, що збирали римляни (яких юдеї вважалися нечистими, невірними і взагалі гоями-недолюдками), суперечив теократичній ідеї, викликав народне обурення. Якщо Ісус висловиться за податок, то викличе проти себе гнів народу, а якщо заперечить його, то виступить підбурювачем проти римської влади. ● 15—17. Ісус дає відповідь у максимально зрозумілій, наочній і однозначній формі. Її сенс: служіння кесареві не заважає служінню Богові. Ісусова відповідь виявилася для фарисеїв абсолютною несподіванкою.

Садукеї і воскресіння

18. Прийшли до Нього садукеї, які кажуть, що немає воскресіння, і питають Його, кажучи: 19. Учителю, Мойсей написав нам, що коли в кого помре брат і

зоставить жінку, а дітей не зоставить, то щоб брат його взяв жінку і дав потомство братові своєму. 20. Сім братів було. Перший узяв жінку й помер, не лишивши потомства. 21. Узяв її другий і помер, не лишивши потомства; так само й третій. 22. Нікотрий із сімох не лишив потомства. А після всіх померла й жінка. 23. При воскресінні, вони як воскреснуть, котрого з них вона буде жінкою? Бо семеро мали її за жінку. 24. Ісус сказав їм: Чи не тому ви помиляється, що не знаєте ні Писання, ні Божої сили? **25.** Бо **як воскреснуть** із мертвих**, ні женитимуться, ні виходитимуть заміж, але будуть як ангели на небі.** 26. А про мертвих, що вони воскреснуть, хіба ви не читали в книзі Мойсея місця про кущ, як Бог сказав до нього: Я — Бог Авраама, Ісаака й Бог Яакова. 27. Він — Бог не мертвих, а живих. Тому ви вельми помиляєтеся.

● Мт 22.23—33, Лк 20.27—38. Детальне пояснення цього оповідання див. 2.10.3. «Воскресіння живих і «воскресіння мертвих»», а також коментар до Мт 22.23—33 і Лк 20.27—38. ● 24. «Чи не тому ви помиляється, що не знаєте ні Писання, ні Божої сили?» — вставка, відсутня в Лк 20.34, де цей епізод описаний найдетальніше. Ісус відповідав садукеям, які визнавали священним текстом лише П’ятикнижжя Мойсея (Тору), але там нічого не говориться про воскресіння. ● 26—27. Вставка. Зазначена фраза з книги Вихід (3.6) не має жодного стосунку до воскресіння.

Найбільша заповідь

28. Один же з вчених, що чув їхню суперечку й бачив, як Він їм добре відповів, підійшов і спитав Його: Яка перша з усіх заповідей? 29. Ісус відповів: Перша: слухай, Ізраїлю, Господь, Бог наш — Господь Єдиний, і **30. будеш любити Господа, Бога твого, всім серцем твоїм, усією душею твоєю, всією думкою твоєю й усією силою твоєю. 31. А друга: будеш любити ближнього твого, як себе самого. Іншої, більшої від цих, заповіді немає.** 32. І сказав йому вчений: Добре, учителю: Ти сказав по правді, що Він — єдиний, і що немає іншого, крім нього. 33. І що любити його усім серцем, усім розумом та силою всією і любити ближнього, як себе самого — це більше, ніж усі всепалення та жертви. 34. Ісус, побачивши, що той відповів розумно, сказав до нього: Ти недалеко від Царства Божого. **І ніхто не смів більше Його питати.**

● 28. Матвій уточнює, що цей вчений (в оригіналі — γραμματεὺς, «грамотій») був законником і мав намір спокусити Ісуса, піймати Його на слові. ● 29. Вставка з Второзаконня 6.4, її немає в паралельному місці Мт 22.34—40. ● 31. Лука подає продовження цієї розмови притчею про милосердного самарянина — див. Лк 10.25—37.● 32. Цієї вставки також немає в паралельному місці Мт 22.40—46. Вчений просто повторив Ісусові слова, а це не є ознакою наближення до боголюдського стану Царства Божого. Вочевидь, ця вставка

зроблена за аналогією з місцем Лк 10.25—27, з якого починається притча про милосердного самарянина. Але там зовсім інша ситуація: Ісус запитує вченого про найбільші заповіді, і вчений відповідає. Вставка 32—34 зроблена для того, щоб посилити авторитет юдейських законників (адже начебто одного з них Ісус навіть похвалив) і водночас спотворити уявлення про Царство Боже.

Син Давидів

35. Заговорив тоді Ісус і казав, навчаючи у храмі: Як то воно вчені **кажуть, що Месія — син Давидів? 36. Адже ж Давид сам промовив був Святим Духом: Сказав Господь Господові моєму: сиди праворуч мене, доки не покладу ворогів твоїх підніжком тобі під ноги. 37. Сам Давид зве його Господом; як же тоді Він — його син? І багато людей слухали Його радо.**

●35. Замість «учені» має бути «фарисеї», адже питання ставиться безпосередньо фарисеям, див. Мт 22.41—42. ● 35. Оскільки більше не було запитань і виникла пауза, Ісус переходить до іншого принципово важливого питання. Згідно з фарисейським ученням, Месія повинен відновити імперію Давида. Цю овіяну міфами і легендами імперію Давида юдеї вважали своєю, хоч насправді за культурою і населенням це була переважно арійська держава (див. «Арійський стандарт», а також 2.15. «Галілеяни і юдеї»). Фарисеї наполягали, що Месія мав походити з роду Давида (метафорично — бути його сином). ● 36—37. Ісус показує фарисеям, що їхнє вчення про Месію (раба Єгови) суперечить їхнім же священним текстам. Відповідно все їхнє вчення, побудоване на месіанських очікуваннях, є облудним. Після руйнування Єрусалима фарисейське вчення стало фундаментом юдаїзму.

Остерігайтесь фарисеїв

38. І Він говорив у своїм навчанні: Остерігайтесь учених**, що люблять ходити собі у довгих шатах, вітання на майданах, 39. перші сидження на зібраннях, перші місця на бенкетах, 40. що з'їдають доми вдовиць і довго моляться напоказ. Вони матимуть тяжкий засуд.**

● 38. Замість «учених» однозначно має бути «фарисеїв» (див. Мт 23.2), що були носіями облудного вчення про юдейського Месію і лицемірної поведінки, яка засвідчує їхню облудність. Натомість частина вчених була в гострій опозиції до фарисеїв.

Вдовині дві лепти

41. І, сівши проти скарбниці, дивився, як народ кидав гроші у скарбницю. Чимало заможних кидали багато. 42. І ось прийшла одна вдовиця і вкинула дві лепти, тобто кодрант. 43. Прикликавши своїх учнів, сказав їм: Істинно кажу вам, що та вбога вдовиця кинула більш від усіх, які кидали у скарбницю. 44.

Усі бо кидали зо свого зайвого, вона ж зо свого убозтва вкинула все, що мала, увесь свій прожиток.

● 41—44. Вставка з метою спонукати віруючих віддавати «на храм» останню копійку. Описана подія абсолютно неправдоподібна. По-перше, пожертвування можна було здійснювати лише срібними «храмовими грошима», а не лептами — найдрібнішими мідними монетами. По-друге, подія відбувається після того, як Ісус перед великим натовпом гостро скартав фарисеїв (Мт 23.13—33), що мало викликати бурю пристрастей. Тому після цього Він аж ніяк не міг спокійно сидіти осторонь і самотньо спостерігати за поведінкою людей.

Храм буде зруйнований

13 І як виходив із храму, каже Йому один з його учнів: Учителю, глянь, яке каміння, яка будівля! 2. Ісус сказав до нього: Бачиш оці великі будівлі? Камінь на камені не лишиться тут, якого б не перевернули.

● Мт 24.1, Лк 21.5 ● 1. Найімовірніше, що цим учнем був Юда, який належав до юдеїв і за їхнім звичаєм неодноразово бував у Єрусалимі, знав це місто і захоплювався його архітектурою.

Початок горя

3. Як Він сидів на Оливній горі, проти храму, Петро, Яків, Іван та Андрій спитали Його на самоті: 4. Скажи нам, коли це буде і який буде знак, коли все те має сповнитися? 5. Тоді Ісус почав до них промовляти: Вважайте, щоб ніхто не обманув вас. 6. Багато прийде під моїм ім’ям і казатимуть вам: це я! — і багатьох зведуть. **7. Коли почуєте про війни та воєнні чутки, не тривожтесь, бо це мусить статися, та це ще не кінець. 8. Народ бо на народ повстане, і царство на царство.** По різних місцях будуть землетруси, буде голоднеча. Це початок горя. 9. Вважайте на себе самих: вас видадуть на суди, битимуть по синагогах, ставитимуть перед правителями та царями ради мене — їм на свідоцтво. 10. Треба, щоб євангеліє проповідувалось спершу всім народам. 11. І коли вестимуть вас, щоб видати, не клопочіться, що будете говорити, лише кажіть те, що дасться вам у ту годину; не ви бо говоритимете, а Дух Святий. 12. Брат видасть на смерть брата, батько — дитину. Діти повстануть на батьків і смерть їм заподіють. 13. І ненавидітимуть вас усі за моє ім’я. Та хто витримає до кінця — той спасеться.

● Фальсифікатор сприйняв пророцтво про руйнування Єрусалима як пророцтво про кінець світу, друге пришестя Месії і «страшний суд». Див. коментар до Мт 24.3—7.

Мерзота запустіння

14. А як побачите мерзоту запустіння, що настане там, де їй не слід бути, — хто читає, хай розуміє! — **Тоді ті, що в Юдеї, нехай утікають у гори;** 15. хто на покрівлі, нехай униз не сходить і не входить до хати, щоб узяти що із неї; **16. а хто у полі, нехай не вертається** назад узяти одежу**. 17. Горе вагітним і тим, що годуватимуть грудьми у**

той час. 18. Моліться, щоб це не сталося зимою. 19. Бо дні ті будуть таким лихом, якого не було від початку світу, який Бог сотворив, аж понині, і ніколи більше не буде. 20. І якби Господь не вкоротив тих днів, ніхто б не врятувався; але заради вибраних, яких вибрав, він укоротить ті дні. 21. І коли вам тоді хто скаже: ось тут Месія! Глянь, он там він! — Не вірте. 22. Постануть бо неправдиві месії та лжепророки й чинитимуть знаки та чуда, щоб, як можна, одурити вибраних. 23. Ви ж бережіться. **Ось Я сказав вам усе наперед.**

● Див. коментар до Мт 13.3—31. Найдетальніший виклад Мк 13.3—23 подається у Луки 21.7—33. ●

Прихід Сина людського

24. За тих днів, після того горя, сонце затьмиться, місяць не дасть свого світла, 25. зорі спадуть з неба, і сили небесні захитаються. 26. І тоді узріють Сина людського, що йтиме на хмарах з великою силою й славою. 27. Тоді він пошле ангелів і збере своїх вибраних із чотирьох вітрів, від краю землі до краю неба.

«Від смоковниці навчіться»

28. Від смоковниці навчіться притчі: коли віття її стає м’яким і пускає листя, знаєте, що літо близько. 29. Так і ви, коли побачите, що це діється, знайте, що він близько, при дверях. 30. Істинно кажу вам: не мине це покоління, доки усе це не збудеться. 31. Небо й земля пройдуть, слова ж мої не пройдуть.

Невідомий день чи година

32. Про день же той чи годину ніхто не знає: ні ангели на небі, ні Син, тільки Отець. 33. Глядіть, чувайте, не знаєте бо, коли настане той час. 34. І воно так, як чоловік, що, від’їжджаючи, зоставив свій дім, дав слугам своїм владу й кожному роботу і велів воротареві пильнувати. 35. Так пильнуйте і ви, бо не знаєте, коли прийде пан дому, увечері чи опівночі, чи як запіє півень, чи уранці, 36. щоб коли вернеться несподівано, не застав вас уві сні. 37. А що вам кажу, кажу всім: чувайте!

● 32. Вставка, яка стверджує жорстку запрограмованість майбутнього згідно з юдейськими уявленнями про природу світу. Вона суперечить реченню 18, з якого випливає, що в залежності від людських молитов передбачені воєнні дії можуть відбутися як влітку, так і взимку. Про дане речення (Мк 13.32) ЄЛ пише: «*Це вставка. Марко, з одного боку, відстоює означене близьке очікування (“цей рід”), а з іншого — каже твердо, що лише Отець знає день і годину*» (с. 133). ТБ додає: «*Цей вираз викликав серед тлумачів великі суперечки. Бентежило те, що в ньому Сину приписується невідання, яке, однак, не може бути приписане Йому як Особі Божества. Святий Амвросій Медіоланський вважав (Про віру, кн.5, гл. VI), що цей вираз вставлено в текст Євангелія аріянами, щоб показати православним, що Христос — не Бог*» (ТБ, с. 756).

Миро на похорон

14 **1. Два дні ж по тому мали бути Пейсах і Опрісноки, і первосвященики** та вчені **шукали, як би**

Його схопити підступом і вбити, та казали: 2. Тільки не під час свята, щоб не було якогось заколоту в народі. 3. Коли Він був у Витанії, в домі Симона «Прокаженого», як був за столом, підійшла жінка з алебастровою посудинкою щирого дорогоцінного нарду і, розбивши посудинку, вилила Йому на голову. 4. Деякі обурилися між собою: Навіщо така втрата мира! 5. Таж його можна було продати більш ніж за триста денаріїв, і гроші дати бідним. І вони докоряли їй. 6. Але Ісус сказав: Лишіть її. Чого її непокоїте? Вона зробила для Мене добрий вчинок. 7. Бідних бо ви завжди маєте з собою, і коли захочете, можете їм добро чинити; Мене ж не завжди маєте. 8. Що могла, те зробила; вона заздалегідь намастила Моє тіло на похорон. 9. Істинно кажу вам: по цілім світі, скрізь, де тільки буде проповідуватись це Євангеліє, оповідатимуть і те, що вона зробила, на пам'ятку про неї.

● Див. коментар до Мт 26.6—13. ● 1. Замість «вчені» має бути «старші» або «фарисеї» (див. 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники»). ● 4. Згідно з євангелістом Іваном, який був свідком цієї події, обурився і докоряв лише Юда Іскаріот (Ів 12.4).

Юдина зрада

10. Юда Іскаріотський, один з дванадцятьох, пішов до первосвящеників, щоб Його видати їм. 11. Почувши це, вони зраділи й згодились дати йому гроші. І він шукав, як би Його видати у сприятливий час.

● Див. коментар до Мт 26.14—16.

Перехід з учнями

12. Першого дня Опрісноків**, коли Перехід жертвували, кажуть до Нього учні: Де хочеш, щоб ми пішли і приготували Тобі їсти паску? 13. Тоді Він послав двох із своїх учнів і сказав їм: Ідіть у місто; і стріне вас чоловік, що нестиме дзбан води; ідіть лишень за ним, 14. і куди він увійде, скажіть господареві дому: Учитель питає, де Моя світлиця, в якій Я міг би їсти з моїми учнями паску? 15. І він вам покаже велику світлицю, вистелену килимами та готову. Там приготуйте нам. 16. Учні пішли, прибули до міста й найшли, як Він сказав їм, і приготували паску. 17. Як же настав вечір, приходить Він з дванадцятьма. 18. І коли вони сиділи за столом та їли, Ісус промовив: Істинно кажу вам, один з вас, що їсть зі Мною, зрадить Мене. 19. Вони засмутились, і один по одному почали Його питати: Чи це я? 20. Він відповів їм: Один з дванадцятьох, що опускає зі Мною руку в миску. 21. Син людський іде, як** написано про Нього**, але горе тому чоловікові, що зрадить Сина людського. Краще було б не родитись чоловікові тому!**

● 12. Мається на увазі — першого дня Переходу. Замість «*Перехід жертвували*» має бути «*Перехід треба було жертвувати*» (Лк 22.7). Слово «опрісноки» є вставкою, оскільки юдейське свято опрісноків святкувалося з другого дня свята Пейсах (Пассах) протягом 7-ми днів. Таємна вечеря відбулася у четвер ввечері, а юдейський Пейсах починався у п'ятницю ввечері (див. Мт 26.2, а також 2.12. «Пейсах чи Перехід?»). Нагадаємо, що слово «Пасха» (гелленською πάσχα) походить від арійського кореня «пас» і буквально означає «перехід». Наприклад, в англійській мові, відомій своїми архаїзмами, слово «pass» має головні значення «рухатися вперед», «переходити», «перетворюватися», «передавати». В українській мові цей корінь зберігся у слові «пас» у значенні ременя для переходу-передачі від одного шківа до іншого. У гелленській мові є слово πάσσᾰλος (пассалос), що означає кілок або дерев'яний цвях, тобто «той, що проникає», «проходить наскрізь». У єврейській мові, яка багато запозичила з арамейської та інших індоєвропейських (арійських) мов, від кореня «пас» походить слово «пассах» (перехід). ● 12. «Жертвували» — в оригіналі ἔθυον, від θυοσκέω — приносити жертву, здійснювати священний ритуал (СД). Це слово часто невірно перекладають як «заколювали», а вираз «жертвували Пасху» перекладають як «заколювали пасхального агнця» (ТБ) — і всі ці фантазії називаються «канонічними перекладами». Таке явне спотворення робиться з метою прив'язати до юдейських звичаїв здійснений Хрестом під час Таємної вечері ритуал Пасхи-Переходу. ● 21. У жодній зі старозавітних священних книг не йдеться про майбутню зраду Месії, тому слова «як написано про Нього» свідчать про спотворення, свідомо зроблене фарисеями, які у всьому вбачали виконання записаної давніми юдейськими пророками програми. Точне формулювання цього речення збереглось у Луки: «*Син людський іде, **як призначено**, але горе тому чоловікові, що Його видає*» (22.22).

Тайна вечеря

22. І коли вони їли, Ісус узяв хліб, благословив, розломив і дав їм, кажучи: Беріть, це моє тіло**. 23. Потім узяв чашу, воздав хвалу, дав їм, і пили з неї всі. 24. І сказав їм:** Це моя кров заповіту, що проливається. **25. Істинно кажу вам, що не питиму більше від плоду винограду аж по той день, як буду його пити новим** у Царстві Божім**. 26. І, проспівавши славлення, вийшли на Оливну гору.**

● 22. «Це моє тіло» — брутальна вставка того ж самого фальсифікатора, який здійснив велику вставку в Ів 6.48—58 (див. коментар). ● 24. «Це моя кров заповіту, що проливається» — вставка того ж самого походження. ● 25.

Ідеться про оновлене, прославлене тіло Ісуса, що виникло в результаті здійсненого Ним воскресіння-переходу. Перебуваючи в новому тілі (будучи новим), Ісус зустрічався з апостолами в Галілеї, їв з ними і, вочевидь, пив разом з ними вино (Лк 24.41—43, Ів 21.5—15). ● «У Царстві Божім» — вставка. Адже Царство Боже — це стан поєднання божественного і земного, в якому постійно перебував Ісус Хрестос. Очевидно, що під Царством Божим містифікатор розумів дещо інше, а саме неземний світ.

Петро відречеться

27. Сказав їм Ісус: Усі ви потрапите у безвихідь, бо написано: вдарю пастиря, і вівці розбіжаться. **28. Та по моїм воскресінні випереджу вас у Галілеї. 29. Петро сказав до Нього: Хоч і всі потраплять у безвихідь, та не я! 30. Відповів йому Ісус: Істинно кажу тобі, що ти сьогодні, цієї ж ночі, заки півень заспіває** двічі**, тричі Мене зречешся. 31. Та він ще більше твердив: Хоч би мені прийшлося з Тобою і вмерти, не відречуся від Тебе! І всі говорили так само.**

● Див. коментар до Мт 26.31—35. ● 27. «Бо написано: вдарю пастиря, і вівці розбіжаться» — це вставка з книги Захарії (13.7) для того, щоб причепити євангельські події до юдейських «пророцтв», а також принизити Ісуса (якого начебто можна було вразити проти Його волі) і апостолів (які начебто були полохливими простаками). Вставка наведена з помилкою, ось оригінальний текст: «О, меч! поднімись на пастиря Мого и на ближнього Мого, говорить Господь Саваот: **врази** пастиря, і розсіються вівці! І я поверну руку мою на малих. І буде на всій землі, говорить Господь, дві частини на ній будуть винищені, вимруть, а третя залишиться на ній» (Зах 13.7—8). Очевидно, що цей фрагмент не має жодного стосунку до слів Ісуса. ● 27—28. Згідно з планом, апостолам потрібно було мужньо витримати три доби Єрусалимської кризи, а на четвертий день чекати Його в Галілеї. Ісус вказує, що при цьому вони потраплять у безвихідне становище (пастку, безвихідь), коли події стрімко розгортатимуться незалежно від їхньої волі, тож їм треба лише спостерігати. ● 29. Петро вважає, що здатний чітко виконати Ісусове доручення, не потрапляючи у непередбачені чи непрораховані ним обставити. ● 30. Слабким місцем Петра була ідеалізація своєї здатності керувати власною поведінкою і недооцінка складності та непередбачуваності навколишнього світу. Та незабаром саме життя зруйнувало цю його ідеалізацію. Згадана психологічна особливість є характерною для людей з соціотипом «логіко-сенсорний екстраверт», які схильні покладатися на свою логіку, систему правил, ретельний план і його точне виконання. ● 30. «Двічі» — вставка, що суперечить Мт 26.34, Лк 22.61. «*Тричі Мене*

зречешся» — в розумінні: «Тобі доведеться тричі Мене зректися, незалежно від твого бажання».

Молитва в Гетсиманії

32. Прийшли вони на місце, що зветься Гетсиманія, і Він сказав своїм учням: Посидьте тут, поки Я помолюся. 33. І взяв із собою Петра, Якова та Івана, і став гостро переживати та тривожитись. 34. Потім сказав до них: Душа моя дуже печальна аж до смерті. Лишіться тут і чувайте. 35. Пройшовши трохи далі, Він припав до землі й почав молитися, щоб, якщо можливо, минула Його ця година. 36. І мовив: Авва-Отче, усе Тобі можливе: пронеси від Мене цю чашу! Та не що Я хочу, але що Ти. 37. І приходить, і находить їх уві сні, і каже до Петра: Симоне, ти спиш? Не міг єси чувати й однієї години? **38. Чувайте, моліться, щоб не ввійти в спокусу. Дух бо бадьорий, але тіло кволе. 39. І,** знову **відійшовши, молився** та говорив те саме слово**. 40. І, вернувшися,** знову **найшов їх уві сні, очі бо в них були отяжілі й вони не знали, що Йому відповісти. 41.** Вернувся Він утретє й **каже їм: Усе ще спите і спочиваєте? Годі! Прийшла година: ось Син людський буде виданий у руки грішникам. 42. Уставайте, ходімо! Зрадник мій ось наблизився.**

● Див. коментар до Мт 26.36—46. ● 38. Спокуса — гелленською πειρασμός (СД), читається «пейрасмос».

Зрадник дає знак

43. І відразу, коли Він ще говорив, прибув Юда, один з дванадцятьох, і з ним юрба з мечами та киями, від первосвящеників, учених **і старших. 44. Його зрадник дав був їм знак, кажучи: «Кого поцілую, то він: візьміть його й ведіте під доброю сторожею». 45. І, прийшовши, зараз приступив до Ісуса й каже: Учителю! І поцілував Його. 46. Вони ж наклали на Нього руки, схопили Його. 47. Один із тих, що були там, витягнув меч, вдарив слугу первосвященика й відтяв йому вухо. 48. Ісус, звернувшись до них, сказав їм: Немов на розбійника ви вийшли з мечами та киями, щоб Мене піймати. 49. Щодня був Я між вами, навчаючи у храмі, і ви Мене не схопили.** Та це — щоб збулося Писання. **50. Тоді всі, лишивши Його, розбіглися.**

● 43. «Учених» — вставка, див. Мт 26.47, коментар до Мт 26.3, а також: 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники». Очевидно, що вчені не мали влади посилати озброєних людей. Євангеліст Іван уточнює, що згадані «старші» були фарисеями (Ів 18.3). ● 50. Ідеться про Ісусових учнів, які, згідно з його планом, стрімко розсіялись, щоб їх не можна було схопити. Незадовго перед цим Він дав учням чіткі інструкції: «*Ось надходить година, і [вже] настала, що розсієтеся кожний окремо, а мене самого залишите. Та я не сам, бо зі Мною Батько. Це Я сказав вам, щоб ви були спокійні за Мене. У світі*

на вас тиснутимуть. Але будьте відважні: Я переміг світ» (Ів 16.32—33). Учням треба було стрімко втекти, швидко розсіятися, тому Іван уживає слово σκορπίσω (скорпісо) — розсіювати, розкидати (СД), порівняйте зі словом σκορπίδιον (скорпідіон) — невеликий стріломет. Згідно з Євангелієм від Івана (18.3—12), Ісус повністю контролював ситуацію і наказав учням лишити Його, щоб вони часом не постраждали. Лука (22.47) ж навіть розповідає про рішучість учнів «ударити мечем» і взагалі нічого не говорить про їхню втечу. Таким чином, апостоли залишили Ісуса лише згідно з його наказом. Фарисейська інтерпретація використовує факт «утечі» для приниження апостолів-галілеян і виставлення їх боягузами та зрадниками, не набагато кращими за юдея Юду. Насправді ж Ісус НАКАЗАВ учням негайно залишити Його, щоб зберегти свої життя і здоров'я для поширення його вчення народам усього світу.

Юнак, що втік

51. Якийсь же юнак, загорнений в одне лиш покривало, ішов за ним. Його схопили, 52. і він, покинувши покривало, втік від них нагий.

● Вставка, оскільки описаний епізод є надто дріб'язковим на тлі схоплення Ісуса, до того ж відсутній в інших євангеліях. ЄЛ пише, що це «*доповнення, яке коментатори іноді розуміли як натяк на особу Марка*» (с. 137). У цьому разі виходить, що Марко був випадковою людиною, адже під час Переходу спокійно спав собі в ліжку.

Ісус перед Синедріоном

53. Повели Ісуса до первосвященика, і зібрались усі первосвященики, старші та вчені**. 54. Петро ж ішов слідом за Ним здалека аж усередину до двору первосвященика і, сівши з слугами, грівся при вогні. 55. Первосвященики і весь Синедріон шукали свідчення на Ісуса, щоб Його вбити, та не находили. 56. Багато бо свідчило неправдиво проти Нього, але свідчення їхні не були згідні. 57. Та деякі, підвівшись, так свідчили проти нього ложно: 58. Ми чули, як він говорив: зруйную храм цей рукотворний і за три дні збудую інший, нерукотворний. 59. Але й ці свідчення не були між собою згідні. 60. Тоді первосвященик, вставши посередині, спитав Ісуса: Не відповідаєш нічого, що оці свідчать проти тебе? 61. Та Він мовчав і нічого не відповідав. Знову спитав Його первосвященик і каже Йому: Чи ти єси Месія, Син** Благословенного**? Ісус відповів: 62.** Я є; і побачите Сина людського, що сидітиме праворуч Всемогутнього та йтиме на хмарах небесних. **63. Тоді первосвященик роздер на собі одежу й каже: Навіщо нам іще свідків? 64. Ви чули богохульство! Як вам здається? І всі вони присудили, що Він винен смерті. 65.**

Деякі стали плювати на Нього, закривати Йому лице й бити Його по щоках та казали йому: Пророкуй! Слуги також били Його по щоках.

● 53. «Та вчені» — вставка, див. 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники». ● 61. Замість «Син Благословенного» має бути «Син Божий» (Мт 26.63, Лк 22.67). Це єдине місце Євангелія, де для позначення Бога вживається термін «Благословенний», повідомляє ТБ (с. 759) і продовжує: «*цей термін застосовувався рабинами, щоб уникнути вживання прямого імені Божого*». Вживання цього специфічного рабинського терміну вказує на походження фальсифікатора з середовища юдейського священства. ● 61. «*Месія, Син Божий*» — формула, яка для правовірних юдеїв була найбільшим богохульством. Згідно з їхніми уявленнями, Месія мав бути «рабом Єгови» подібно до козла відпущення, що приноситься в жертву за свій народ (див. коментар до Мт 8.17). Відповідно Месія не міг бути втіленим Сином Божим, оскільки фарисейська концепція категорично відкидала саму можливість земного втілення божественної особистості через неподоланну прірву між Богом і людиною (див. 1.4.1. Архетип «Біоробот). ● 62. Лука (22.70) і Матвій (26.64) уточнюють цю фразу: «Ти мовив, що це я». Тобто це ваші слова, самі вирішуйте. У цей час кризи кожен мав сам вирішувати, на чиєму він боці — Боголюдини чи диявола. Ісус не міг сказали лише «Я є», оскільки не був юдейським Месією. ● 62—63. Повторимо, що, згідно з юдейськими (фарисейськими) уявленнями, між Творцем і людиною існує величезна прірва, тому сама думка про можливість бути в єдності з Творцем є богохульством. Див. також коментар до Мт 21.33—46. ● 63. «І побачите...» — відверта юдохрістиянська вставка, порівняйте зі вставками: «Тоді на небі з’явиться знак Сина людського, і тоді усі племена землі битимуть себе у груди й побачать Сина людського, коли він приходитиме на небесних хмарах з потугою та славою великою» (Мт 24.30); «Тільки ж кажу вам: віднині побачите Сина людського, який сидітиме праворуч Всемогутнього й ітиме на небесних хмарах» (Мт 26.64). Див. також 2.2. «Хрестос і Хрістос».

Петро відрікається Господа

66. Коли Петро був унизу на подвір’ї, приходить одна зі служниць первосвященика 67. і, побачивши Петра, що грівся, подивилась на нього й каже: І ти був з Ісусом Назарянином. 68. Та він відрікся, кажучи: Не знаю і не розумію, що ти кажеш. І він вийшов на переддвер’я. Тут заспівав півень. **69. Служниця, побачивши його знову, почала говорити тим, що там стояли: Цей із них. 70. Та він відрікся знову. І трохи згодом ті, що там стояли, сказали до Петра: Ти справді з них, бо ти галілеянин. 71.**

Тоді він став клястися і божитися, кажучи: Не знаю цього чоловіка, про якого говорите. 72. І зараз же удруге **заспівав півень. І згадав Петро слово, що Ісус був промовив до нього: «Перше ніж півень заспіває** двічі**, тричі Мене відречешся». Та й заридав гірко.**

● Мт 26.69, Лк 22.56, Ів 18.25. ● Петро таки потрапив у пастку, передбачену Ісусом (Мт 26.34, Мк 14.30), у можливість якої він ніяк не міг повірити. З одного боку, йому потрібно було зберегти себе, щоб через три дні зустрітися з Учителем у Галілеї. З іншого боку, для цього йому треба було заперечити перед ворогами свій зв’язок з Ісусом. Тож у Петра не було іншого виходу, і йому довелося відректися від Учителя попри свою волю. Петро потрапив у ситуацію жорсткого розгортання наперед визначеного сценарію, коли від нього вже мало що залежало. І він заплакав від свого безсилля, йому стало соромно за свою самовпевненість і недовіру до слів Учителя. Юдохрістияни облудно трактують цей момент «відречення Петра» як зраду, що йде в річищі їхніх системних зусиль дискредитувати апостолів, показати їх темними і слабкими невігласами. Насправді зрада мала б місце тоді, якби Петро виявив себе і, потрапивши до рук ворогів, втратив свободу, а то й життя.

Ісус перед Пилатом

15 **1. Зараз же раннього ранку, прийнявши рішення, первосвященики із старшими** та вченими **— увесь Синедріон, зв’язавши Ісуса, повели й видали Пилатові. 2. Пилат спитав Його: Ти — цар юдейський? Він у відповідь каже йому: Ти кажеш. 3. Первосвященики обвинувачували Його багато. 4. І знову спитав Його Пилат, кажучи: Не відповідаєш нічого? Дивись, скільки Тебе обвинувачують. 5. Та Ісус нічого більше не відповідав, і Пилат дивувався.**

● 1. «Та вченими» — вставка, див. Мт 27.1 і 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники». ● У ситуації Єрусалимської кризи кожен повинен був самостійно приймати рішення, тому Ісус майже нічого не говорив, щоб дати учасникам кризи цілковиту свободу вибору та самовиявлення.

«Розіпни його!»

6. На свято Пейсаху він відпускав їм одного в’язня, якого вони просили. 7. А був один, що звався Варавва, ув’язнений з бунтівниками, які під час бунту вчинили були вбивство. 8. І народ, підійшовши, почав просити про те, що він робив їм за звичаєм. 9. Пилат відповів їм, кажучи: Хочете, щоб я вам відпустив царя юдейського? 10. Знав бо, що первосвященики видали Його із заздрощів. 11. Первосвященики ж підбурили народ,

щоб він відпустив їм радше Варавву. 12. Пилат знову заговорив і сказав до них: Що мені робити з тим, якого ви звете царем юдейським? 13. Ті знову закричали: Розіпни його! 14. Пилат сказав до них: Яке зло вчинив він? Та вони ще гірше кричали: Розіпни його! 15. Тоді Пилат, бажаючи догодити юрбі, відпустив їм Варавву, Ісуса ж велів бичувати і видав на розп'яття.

● 9. Юдейська старшина брехливо обвинуватила Ісуса в тому, що Він начебто претендував на роль царя юдейського, тобто почепила на Нього те, що Він сам категорично відкидав. Перед нами приклад відвертої, нахабної і безсоромної брехні, яка й донині нерідко лунає з уст фарисейських послідовників.

Глум і знущання з царя

16. Вояки повели Його в середину двору, тобто у Преторію, і скликали всю когорту. 17. Вони вдягли Його в багряницю і, сплівши вінець із тернини, поклали на Нього 18. й почали Його вітати: Радуйся, царю юдейський! 19. І били Його тростиною по голові, плювали на Нього і, падаючи на коліна, кланялись Йому. 20. Коли над Ним наглумилися, зняли з Нього багряницю й одягнули Його в його одежу.

● 16—20. Вставка, оскільки накладення тернового вінця і одягання в багряницю відбулися до винесення остаточного вироку (Ів 19.1—16), побиття ж Ісуса відбулося напередодні — членами Синедріона та їхніми слугами. Див. коментар до Мт 27.27—31.

Розп'яття на Голготі

21. Опісля ж повели Його на розп'яття. І примусили одного з прохожих, Симона Киринея, батька Александра та Руфа, що вертався з поля, нести його тавр. 22. І привели Його на місце Голготу, що значить Череп-місце, 23. і дали Йому пити вина, змішаного зі смирною, але Він не прийняв. 24. Тоді розп'яли Його й поділились його одежею, кинувши на неї жереб, хто що візьме. 25. Була ж третя **година, коли розп'яли Його. 26. Був також напис, за що Його було засуджено, на якому стояло: «Цар юдейський». 27. І розп'яли з Ним двох розбійників, одного праворуч, другого ліворуч Нього.** 28. Тоді збулося Писання, що каже: До беззаконних зараховано Його. **29. Прохожі хулили Його і, киваючи головами, промовляли: Агов! Ти, що руйнуєш храм і в три дні знов його будуєш, 30. спаси себе, зійди з тавра! 31. Так само й первосвященики разом** із вченими**, глузуючи, говорили між собою: Інших спасав, себе ж спасти не може! 32. Месія, цар Ізраїлю, хай зійде тепер із тавра, щоб ми побачили й увірували. І ті, що були з Ним розп'яті, зневажали Його.**

● 23. Вино, змішане зі смирною, мало одурманюючі якості, пояснює ТБ. «*Господь тому не прийняв такого вина, що хотів померти в стані повної свідомості*» (ТБ, с. 760). ЄЛ додає: «*Ісус*

відмовляється пити обезболюючий напій з вина і смирни» (ЄЛ, с. 88). ● 25. «Третя» — має бути «шоста», пояснює ТБ (с. 760). ● 31. «Із вченими» — має бути «із старшими» (див. Мт 27.41). ● 32. Тавр, гелленською σταυρὸς (ставрос), — це Т-подібна конструкція, «бик». Це слово походить від «тур» або «тавр», оскільки буква **Т** нагадує голову бика з рогами. Тому-то Т-подібні опори для мостів називаються «биками», звідси ж у металопрокаті такі терміни як «тавр» (Т-подібний профіль) і «двотавр». За часів Римської імперії на ставросах розпинали злочинців, прирікаючи їх на повільну смерть у важких муках від палючого сонця, неприродної пози, хижих птахів і комах. Верхня планка тавра потрібна була для того, щоб прив'язати або прибити до неї людину, аби її тіло не сповзало донизу. Переклад слова «ставрос» як «хрест» є пізнішим непорозумінням, так само як і те, що профани ім'я «Хрестос» пояснюють розп'яттям Ісуса «на хресті». Додамо, що так само некоректним є вираз «хрест тау» або «Т-подібний хрест», адже хрест — це завжди перехрещення відрізків прямої, а в знаку **Т** жодного перехрещення немає. ● 28. ЄЛ стверджує, що це пізніша вставка: «*Пізніші тексти додають тут відповідно до Лк 22.37: Тоді збулося Писання, що каже: До беззаконних зараховано Його (Іс 53.12)*» (с. 140). ● 31. Замість «із вченими» має бути «зі старшими» — так, як у Мт 27.41, див. також Лк 23.35 і 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники».

Смерть Ісусова

33. А як настала шоста година, темрява наступила по всій землі аж до дев'ятої години. 34. О дев'ятій же годині Ісус скрикнув сильним голосом: Елої, Елої, лама савахтані! (що означає у перекладі: Боже мій, Боже мій! Чому покинув єси мене?) **35. Деякі з тих, що там стояли, почувши те, казали: Он, Іліяху кличе! 36. Побіг один і, намочивши губку в кислому вині та настромивши на тростину, дав Йому пити,** кажучи: **Чекайте, побачимо, чи прийде Іліяху його зняти! 37. Ісус же, скрикнувши сильним голосом, віддав духа.** 38. Тоді завіса в храмі роздерлася надвоє, зверху аж донизу. 39. Сотник, що стояв проти Нього, бачачи, що так віддав духа, сказав: Чоловік цей справді був Син Божий. **40. Були там і жінки, що дивилися здалека. Між ними були Марія Магдалина, Марія — мати Якова Молодшого та Йосипа, і Саломія, 41. що слідом за Ним ходили і Йому услуговували, як був Він у Галілеї, та й багато інших, що з Ним були прийшли в Єрусалим.**

● 34. «*Елої, Елої, лама савахтані*», в гелленському тексті: Ελωι ελωι λεμα σαβαχθανι — це спроба передати гелленськими буквами звучання галльського фразеологізму «Лельо, лельо, лем в мя ся остані!», тобто «Тату, тату, лише (ти) в мене остався!» в розумінні «Тату, тепер лише на тебе надія!»,

16

«Тепер усе в Божих руках» або «Боже, помагай!» — див. коментар до Мт 27.46. ● 36. Замість «кажучи» має бути «інші ж казали» (Мт 27.49). ● 38. Вставка, див. Мт 27.51. ● 40. Як повідомляє ТБ, «*сім'я Заведея була, згідно з переданням, в родинних стосунках з сім'єю Пресвятої Діви: Саломія і Пресвята Діва були рідними сестрами, — і це передання цілковито відповідає тому факту, що Спаситель... доручив Івану опікуватися Пресвятою Дівою*» (с. 831) — про це див. Ів 19.25—27.

Похорон Господній

42. Коли настав уже вечір, бо то була п'ятниця, тобто перед суботою, **43. Йосип з Ариматеї, поважний радник, що й сам сподівався Царства Божого, прибув і, сміливо ввійшовши до Пилата, попросив тіло Ісуса. 44. Пилат здивувався, що вже вмер; і, прикликавши сотника, спитав його, чи вже помер. 45. Довідавшись від сотника, що так, він видав Йосипові тіло; 46. тоді Йосип,** купивши полотно, **зняв Його, обгорнув полотном і поклав у гробниці, що була висічена у скелі. Потім прикотив камінь до входу гробниці; 47. Марія ж Магдалина й Марія, мати Йосипа, дивились, де Його поклали.**

● 42. «Бо то була п'ятниця, тобто перед суботою» — вставка з надлишковою інформацією, відсутня у Мт 27.57. Зроблена з метою наголосити, що надходила юдейська субота. ● 44. Пилат, найімовірніше, добре знався на тому, скільки може прожити розп'ята людина після бичування. Його здивування щодо незвично швидкої смерті дозволяє висунути припущення, що Ісус пішов з життя тоді, коли вважав за потрібне. На користь цієї гіпотези свідчить те, що перед смертю Він чітко промовляв сильним голосом, тобто мав ще достатньо сили. Отже, Ісус усе вчинив з власної волі: і віддав себе в руки юдеїв, і помер, і згодом воскрес. Цим Він показав свою повну владу в нашому фізичному світі. ● 46. Полотно було приготовлене заздалегідь, так само як і гробниця спеціальної конструкції з величезним каменем, призначеним лише для її закриття без можливості наступного відкочування.

«Він воскрес: Його нема тут»

1. Як же минула субота, Марія Магдалина, Марія — мати Якова — та Саломія купили пахощів, щоб піти та намастити Його. 2. Рано-вранці, першого дня тижня, **прийшли** вони **до гробниці, як сходило сонце, 3. і говорили між собою: Хто нам відкотить камінь від входу до гробниці? 4. Але, глянувши, побачили, що камінь був відвалений, був бо дуже великий. 5. Увійшовши до гробниці, побачили**

юнака, що сидів праворуч, одягнений у білу одежу, і злякались. 6. Він до них промовив: Не бійтеся! Ви шукаєте Ісуса Назарянина, розп’ятого. Він воскрес, Його немає тут. Ось місце, де Його були поклали. 7. Та ви йдіть, скажіть Його учням та Петрові**, що Він випередить вас у Галілеї: там Його побачите, як Він сказав вам. 8. І вони, вийшовши, побігли геть від гробу,** бо страх і трепет огорнув їх, і нікому нічого не казали, бо боялися.

● 1. Якби потрібно було намастити тіло Ісусове пахощами, то це ще у п’ятницю зробили б Йосип Ариматейський і Никодим, у яких було 100 фунтів бальзамічної рідини (Ів 19.39). Жінки пішли подивитися, чи вже відбулося воскресіння. ● 4. У «Кодексі Builder» (євангельському списку 4 ст., що зберігається в Кембриджській бібліотеці), у цьому місці написано про «*камінь, який не могли відкотити двадцять чоловік*»[225]. ● 5. Це був не юнак, а ангел. ● 6. «Та Петрові» — спроба штучного вивищення Петра (див. також Мт 16.17—19). ● 8. Насправді жінки «*поспішно лишили гріб зо страхом і великою радістю, і побігли сповістити Його учнів*» (Мт 28.8); «*Повернувшись від гробу, сповістили про все це одинадцятьом та всім іншим*» (Лк 24.9).

Воскреслий являється

9. Коли Ісус воскрес уранці першого дня тижня, найперше з’явився Марії Магдалині, з якої вигнав був сім бісів. 10. Вона пішла й повідомила тих, що були з Ним і що сумували й плакали. 11. Вони, почувши, що Він живий та що вона Його бачила, не повірили. 12. Після цього з’явився в іншім вигляді двом з них, що ішли на село. 13. І ці, вернувшися, сповістили інших, але і їм не повірили. 14. Пізніше з’явився Він також і одинадцятьом, коли вони були за столом, і докорив їм за їх невірство та зашкарублість серця, що не повірили тим, які бачили Його воскреслого з мертвих.

[225] *Мак-Дауэлл Джош.* Неоспоримые свидетельства. — М.: Соваминко, 1990. — С. 192.

● 9. Першим днем тижня згідно з прадавньою арійською традицією була неділя («День Сонця», англійською «Sunday»). Цей день вважався найсприятливішим для творчої роботи, передусім для духовного розвитку і планування майбутнього. Найменш сприятливим для творчості вважалася (ще з часів Шумеру) субота, тому цей день залишали для рутинної роботи, наприклад, прибирання сміття під час т. зв. «суботників». Антагоністи арійської ідеї творчості зробили своїм святковим днем саме суботу. ● 10. Апостоли не «сумували й плакали», а напружено очікували обіцяного Ісусом воскресіння. ● 11. Це речення характеризує юдейське ставлення до жінки як до істоти другого гатунку, яка не заслуговує жодної довіри. Але про яку недовіру можна казати, якщо апостоли Іван і Петро відразу ж наввипередки побігли до гробниці (Ів 20.3—4). ● 12. Вочевидь, ідеться про двох учнів, яким з'явився Ісус у той час, як вони йшли з Єрусалима в Емаус (Лк 24.13). ● 12. «На село» — неточний переклад виразу εἰς ἀγρόν. Словники вказують, що перше значення слова ἀγρός (агрос) — «поле» і лише друге значення — «село» (СНЗ, СД) у протилежність слову πόλις (поліс) — «місто» (доповнює СВ). Тому має бути «ішли полем» або «ішли в поле», оскільки Емаус був не селом, а містом. ● 13—14. Вставка з метою показати, що начебто тупоголові й недовірливі апостоли всупереч волі Ісуса не пішли в Галілею, а залишилися в Єрусалимі. Насправді ж учні, почувши від жінок новину про воскресіння, відразу ж, тобто з раннього ранку, швидко вирушили з Єрусалима в Галілею, можливо, окремими групами і різними шляхами — щоб не привертати до себе ворожої уваги. Місто Емаус знаходиться приблизно на третині шляху від Єрусалима до Галілеї. ● 14. «І докорив їм за їх невірство...». Ще одна юдейська казка про «недолугих галілеян».

Кінцеве доручення учням

15. І сказав їм: Ідіть по всьому світу і проповідуйте Євангеліє всьому сотворінню. 16. Хто увірував і омився, буде спасенний; а не повіривший буде осуджений. 17. І ось знаки, що будуть супроводити тих, які увірують: ім'ям моїм виганятимуть бісів, говоритимуть новими мовами; 18. братимуть гадюк руками і хоч би випили що смертельне, не пошкодить їм; на хворих кластимуть руки, і їм стане добре. 19. Господь же Ісус, промовивши до них так, вознісся на небо й возсів праворуч Бога. 20. А вони пішли й проповідували всюди, і Господь помагав їм та стверджував слово чудесами, які його супроводили.

● 16-17. Якщо людина увірувала, то вона буде спасенною незалежно від здійснення ритуального омивання. Тим більше, що наступна фраза «а не повіривший буде осуджений» уже не містить обов'язкової вимоги омивання. Ця вставка погрожує «невірним» осудженням, а погрози і залякування цілком суперечать євангельському духу. ● 19. Вставка, подібна до

вставки у Лк 24.51. Сісти праворуч Бога — вираз із Псалма 109.1. ● 20. Фраза, яку вставили для надання цьому євангелію завершеного вигляду. ● **ЄЛ уважає вставкою весь фрагмент Мк 16.9—20:** «*Цього розділу немає між найдавнішими текстами. Він є зведенням, яке виникло у 2 сторіччі з інших Євангелій, переданих описів про появи і повчання Воскреслого. У старому латинському рукописі замість нього знаходиться наступне доповнення: і вони звістили все, що їм було доручено, для оточення Петра. Опісля Ісус сам переслав через них від сходу аж до заходу непроминаючу вістку про вічне спасіння. Амінь. Деякі тексти мають також обидва доповнення*» (ЄЛ, с. 143). **Про це ж саме читаємо в ТБ:** «*Євсевій Кесарійський каже, що Євангеліє від Марка майже у всіх списках закінчувалось 16.8. Майже те ж саме свідчать блаженний Ієронім, Григорій Ніський та деякі інші*» (ТБ, с. 762). **Незавершеність і несподіване закінчення викладу Євангелія від Марка пояснюється тим, що це не окремий твір, а лише одна з чотирьох частин Чотириєвангелія.**

ЄВАНГЕЛІЄ ЗА ЛУКОЮ

Та самаряни Його не пустили, бо прийняли Його за подорожуючого до Єрусалима. Бачачи те, учні Яків та Іван сказали: Господи, хочеш — ми скажемо, щоб вогонь зійшов з неба і пожер їх. Ісус, обернувшись, став докоряти їм. І вони пішли в інше село

Остерігайтесь фарисейської закваски, тобто лицемірства. Нічого бо нема схованого, що б не відкрилось, і скритого, що б не виявилось

Як Я вас посилав без калитки, без торби, без взуття, хіба вам чого бракувало? Нічого, — відповіли. І Він до них

промовив: Тепер же хто має калитку, нехай візьме так само й торбу; хто ж не має, хай продасть свою одежу й купить меч

1 1. Через те, що багато хто брався скласти оповідання про речі, які сталися між нами, 2. як нам передали ті, що були від початку наочними свідками і слугами Слова, 3. рішив і я, розвідавшись про все докладно від початку, написати тобі за порядком, високодостойний Теофіле, 4. щоб ти мав точне знання науки, яку ти прийняв.

● Вставка з якогось тексту, написаного для невідомого Теофіла. Можливо, що це той самий текст, фрагменти якого використані в «Діяннях апостолів», також написаних начебто для Теофіла. Зрозуміло, що Євангеліє не може бути присвячене якійсь одній людині, адже це Господнє послання до всього людства, до людей усіх народів і рас. ● 1.1. «Багато хто...» — автор цього тексту ставить себе в ряд з багатьма письменниками, що немислимо для одного з чотирьох авторів Євангелія, який, безумовно, усвідомлював винятковість, важливість і відповідальність своєї місії. ● «Рішив і я...» — автор цього тексту все написав із власної ініціативи, тоді як ініціатором праці євангелістів був Ісус Хрестос.

Ангел звіщає Захарії

5. Був за часів Ірода, царя юдейського, один священик, на ім'я Захарія, з черги Авії, та його жінка з дочок Аарона, на ім'я Єлисавета. 6. Були вони обоє праведні перед Богом і виконували всі заповіді та накази Господні бездоганно. 7. Але вони були бездітні, бо Єлисавета була неплідна, і обоє були похилі віком. 8. Ось одного разу, коли Захарія за порядком своєї черги служив перед Богом 9. згідно зі звичаєм священичої служби, випав на нього жереб увійти у храм Господній і кадити. 10. А вся сила народу під час кадіння молилася надворі. 11. Тоді з'явивсь йому ангел Господній, стоячи праворуч кадильного жертовника. 12. Захарія, побачивши його, стривожився, і страх напав на нього. 13. Ангел сказав до нього: Не бійся, Захаріє, бо твоя молитва вислухана; жінка твоя Єлисавета породить тобі сина, і ти даси йому ім'я Іван. 14. Він буде тобі радість і веселість, і багато радітимуть з його народження, 15. бо він буде великий в очах Господніх; не питиме він вина, ні напою п'янкого, і сповниться Духом Святим вже з лона матері своєї, 16. і багато синів Ізраїлю наверне до Господа, їхнього Бога. 17. Сам він ітиме перед ним з духом та силою Іліяху, щоб навернути серця батьків до дітей і неслухняних до мудрості праведних, щоб приготувати Господові народ достойний.

«Ти не повірив моїм словам»

18. Захарія сказав до ангела: По чому знатиму це? Я бо старий і жінка моя на схилі віку свого. 19. Ангел озвавсь до нього: Я Гавриїл, що стою перед Богом; мене послано говорити з тобою та принести тобі цю благовість. 20. Ось замовкнеш і не зможеш говорити аж до дня, коли це здійсниться, за те, що ти не повірив словам моїм, які збудуться свого часу. 21. Люди чекали Захарії і дивувались, що він так забарився у храмі. 22. Коли він вийшов, не міг до них говорити, і вони зрозуміли, що він бачив видіння у храмі. Він же давав їм знаки й зоставсь німий. 23. Як кінчилися дні його служби, він вернувся до свого дому. 24. Після тих днів зачала Єлисавета, його жінка, і таїлася п'ять місяців, кажучи: 25. Так учинив мені Господь у ці дні, коли зглянувся, щоб зняти мою ганьбу між людьми.

Ангел звіщає діві Марії

26. Шостого місяця ангел Гавриїл був посланий Богом у місто в Галілеї, якому ім'я Назарет, 27. до діви, зарученої чоловікові, на ім'я Йосип, з Давидового дому; ім'я ж діви було Марія. 28. Ввійшовши до неї, ангел сказав їй: Радуйся, благодатна, Господь з тобою! Благословенна ти між жінками. 29. Вона ж

стривожилась цим словом і почала роздумувати в собі, що могло значити те привітання. 30. Ангел сказав їй: Не бійсь, Маріє! Ти бо найшла ласку в Бога. 31. Ось ти зачнеш у лоні й родиш сина й даси йому ім'я Ісус. 32. Він буде великий і Сином Всевишнього назветься. Господь Бог дасть йому престол Давида, його батька, 33. і він царюватиме над домом Яакова повіки, і царюванню його не буде кінця. 34. Марія сказала до ангела: Як воно станеться, коли я не знаю мужа? 35. Ангел у відповідь сказав їй: Дух Святий зійде на тебе, й сила Всевишнього отінить тебе, тому й святе, що народиться, назветься Син Божий. 36. Ось твоя родичка Єлисавета, вона також у своїй старості зачала сина, і оце шостий місяць тій, що її звуть неплідною; 37. нічого бо немає неможливого в Бога. 38. Тоді Марія сказала: Ось я Господня слугиня: нехай зо мною станеться по твоєму слову. І ангел відійшов від неї.

«Щаслива та, що повірила»

39. Тими днями Марія зібралася й пустилася швидко в дорогу в гірську околицю, в місто Юди. 40. Увійшла вона в дім Захарії і привітала Єлисавету. 41. Як почула Єлисавета привіт Марії, здригнулася дитина в її лоні, і Єлисавета сповнилася Святим Духом 42. і викликнула сильним голосом: Благословенна ти між жінками і благословен плід лона твого. 43. Звідкіля мені це, що прийшла до мене мати Господа мого? 44. Ось бо, як голос твого привітання залунав у моїх вухах, дитина з радості здригнулась у моїм лоні. 45. Щаслива та, що повірила, бо здійсниться сказане їй від Господа.

Пісня Марії

46. І мовила Марія: Величає душа моя Господа, 47. і дух мій радіє в Бозі, Спасителі моїм, 48. бо він зглянувся на покору слугині своєї; ось бо віднині ублажатимуть мене всі роди. 49. Велике бо вчинив мені Всемогутній, і святе його ім'я. 50. Милосердя його з роду в рід на тих, що його бояться. 51. Він виявив потугу рамена свого, розвіяв гордих у задумах сердець їх. 52. Могутніх він скинув з престолів, підняв смиренних угору; 53. наситив голодних благами, багатих відіслав з порожніми руками. 54. Він прийняв Ізраїля, слугу свого, згадавши своє милосердя, 55. як обіцяв був батькам нашим Авраамові і його потомству повіки. 56. І Марія пробула в Єлисавети місяців три; потім вернулася до дому свого.

Народження Івана Хрестителя

57. Тим часом настав Єлисаветі час родити, і вона родила сина. 58. Її сусіди та родина почули, що Господь виявив їй своє велике милосердя, і радувалися з нею. 59. Восьмого дня прийшли обрізати хлоп'я, і хотіли назвати його ім'ям його батька — Захарія; 60. але його мати заговорила, кажучи: Ні, він буде зватися Іван. 61. Кажуть до неї: у твоїй родині нема нікого, хто звався б тим ім'ям. 62. І спитали його батька знаками, як би хотів, щоб той назвався. 63. Попросивши табличку, він написав: «Іван — його ім'я». Всі дивувались тому. 64. Тієї ж хвилини відкрились його уста і язик розв'язався, і він почав говорити та благословити Бога. 65. І страх напав на всіх їхніх сусідів; по всіх гірських околицях Юдеї про все це говорили. 66. Усі, що те чули, берегли те в своїм серці й між собою казали: Що з того хлоп'яти буде? І справді, рука Господня була з ним.

Пісня Захарії

67. Захарія, його батько, сповнився Святим Духом і почав пророкувати: 68. Благословен Господь, Бог Ізраїлю, що навідався і звільнив народ свій, 69. що підняв нам спасенну потугу в домі Давида, слуги свого, 70. як то він сповістив був устами святих своїх від віку пророків, 71. що нас спасе від ворогів наших та з рук всіх тих, що нас ненавидять, 72. що вчинить милосердя з нашими батьками і що згадає святий союз свій: 73. клятву, якою був поклявся Авраамові, нашому батькові, 74. що дасть нам, звільненим з рук ворогів, служити йому безстрашно 75. у святості та справедливості перед ним увесь вік наш. 76. А ти, дитино, пророк Вишнього назвешся, бо перед Господом

будеш ходити, щоб приготувати йому дорогу, 77. дати його народові знання спасіння через відпущення гріхів їх, 78. завдяки сердечній милості нашого Бога, з якою зглянулось на нас Світло з висоти, 79. щоб освітити тих, що сидять у темряві та в тіні смертній, щоб спрямувати наші ноги на дорогу миру. 80. Дитя ж росло і скріплялося на дусі та пробувало в пустині аж до дня свого об'явлення Ізраїлеві.

● Фрагмент 1.1—2.52 — це суцільна вставка. Почнемо з того, що всі чотири євангелія будуються за однаковою схемою: коротка згадка про Івана Предтечу — діяння і вчення Ісуса Христа — його смерть і воскресіння. Євангелія ставлять за мету передати через тисячоліття найсуттєвіше про прихід Боголюдини, втіленого Сина Божого. У наведеній же вище вставці подаються несуттєві відомості, до того ж з великою кількістю помилок і суперечностей. Ця вставка в багатьох місцях перегукується з апокрифічною «Книгою Якова», яка від самого початку була заборонена Церквою як єресь (див. 2.14.2. «Спецоперація «Книга Якова»»). Нескладний аналіз показує, що вставка зроблена на основі «Книги Якова», а не навпаки, як уважають деякі дослідники. Автор «Книги Якова», найімовірніше, взагалі не був знайомий з євангеліями, оскільки цілком проігнорував зафіксоване ними галілейське походження Діви Марії. ● 26. «Ангел Гавриїл» — відгомін арійських уявлень про духа, що відповідає за мовлення, «говоріння». Гавриїл — це Говориїл, Говорило, буквально «дух говоріння». ● 26. У «Книзі Якова» наводиться майже така ж сама історія, щоправда, жодним словом не згадується Назарет — усі події відбуваються в Юдеї, в юдейському етнокультурному середовищі. Згідно з цією книгою, Марія і Єлисавета живуть в Юдеї недалеко одна від одної, тому не виглядає дивним, коли вагітна Марія пішла до своєї тітки. Проте коли автор вставки прив'язує події до галілейського Назарета, то подорож Марії виглядає, м'яко кажучи, дивною. Випадає, що Марія, добре усвідомлюючи свою місію і відповідальність, будучи вагітною пустилася одна в ризиковану подорож до чужої далекої країни, до міста «в гірській околиці» (на думку ТБ, йдеться про місто Вет-Захаріє поблизу Вифлеєма, с. 771). Для цього їй треба було подолати майже 200 км гористої місцевості (145 км по прямій), пройшовши дорогами, на яких нерідко лютували розбійники, а потім через три місяці таким же чином повернутися назад. Зовсім незрозуміло, навіщо їй було йти до тітки в далеку Юдею, якщо всі її родичі жили в Назареті. Тобто якщо в «Книзі Якова» ще проглядається якась логіка (Марія і Єлисавета жили поряд), то у вставці в Євангеліє, що написана на основі цього апокрифу, всяка логіка втрачається. ● 46—56. Як зазначає ЄЛ, ця пісня «*складається з цитат Старого Завіту і могла б бути віднесена до якогось Псалма подяки, що постав у Маккавейських часах*» (с. 150), а як уточнює ТБ (с. 772), «*тут, як і в наступних*

2

строфах, Пресвята Діва виражає почуття свого благовоління перед Богом словами старозавітних гімнів, передусім словами пісні Анни, матері Самуїла (1 Цар ІІ, 1 і далі)».

Народження Христа Господа

1. Тими днями вийшов наказ від кесаря Августа переписати всю вселенну. 2. Це перший перепис, коли Сирією правив Квириній. 3. І всі йшли записатися — кожний у своє місто. 4. Пішов також і Йосип з Галілеї, з міста Назарета в Юдею, в місто Давида, що зветься Вифлеєм, бо він походив з дому й роду Давида, 5. щоб записатися з Марією, зарученою своєю, що була вагітна. 6. Коли вони були там, настав їй час родити, 7. і вона родила свого сина первородного, сповила його та поклала в ясла, бо не було їм місця в заїзді.

● Продовження вставки. ● 1—2. Як стверджує ЄЛ, «*Лука обґрунтовує факт, що Ісус з Назарета народився у Вифлеємі, тим, що цісар Август (31 пер. Хр. — 14 по Хр.) наказав провести в цілому царстві перепис населення* ***для встановлення збирання податків****. Квириній фігурує як сирійський намісник. Той перепис припадає на* ***6/7 р. по Хр****.*» (с. 151). Як бачимо, повідомлення вставки прямо суперечить даті перепису (індикатор фальсифікації № 7). Для виправдання цієї суперечності ЄЛ вимушено пояснює: «*Та Лука не є літописцем світової історії, тільки літописцем Божих планів*» (с. 151). Дивовижне твердження, адже виходить, що для літопису Божих планів потрібна історична брехня. Але ж ми знаємо, що брехня і суперечності — це атрибут диявола, натомість Боже слово — це правда і гармонія. ● 3—5. На час народження Ісуса Юдея і Галілея були окремими державами, які перебували під владою Риму. Юдеєю з 4 р. до н. е. по 6 р. н. е. правив Архелай, а Галілеєю з 4 до 39 р. н. е. — Ірод Антипа. Переписи здійснювалися для упорядкування збирання податків, тобто кого записали в податкову книгу, той згідно з нею зобов'язаний був сплачувати податки. Якби Йосип і Марія, які мешкали в Назареті, записалися в податкову книгу Вифлеєма, то їм щороку треба було б ходити в сусідню державу платити податки, що є абсурдом. Насправді перепис проводився за місцем проживання, тож не було жодного сенсу мешканцям Назарета йти для цього у Вифлеєм. Не менш абсурдним виглядає твердження автора вставки, що неначе Марія на дев'ятому місяці вагітності пішла особисто записатися в податкову книгу, хоч «*записати Марію в число платників податків, якщо б це було потрібно, Йосип міг і один*» (ТБ, с. 775), тим більше що в Назареті та інших поселеннях Галілеї Марія мала багатьох родичів, які могли її доглянути на час відсутності Йосипа. Очевидно, первісним генератором ідеї перепису виступила «Книга Якова», згідно з якою якийсь Йосип, що мешкав у Юдеї, пішов з синами на перепис до Вифлеєму. Абсурд виник тоді, коли місце проживання Йосипа

автор вставки переніс із Юдеї до іноземного міста — галілейського Назарета.

Пастухи та ангели

8. Були ж у тій стороні пастухи, що перебували в чистім полі та вночі стояли на сторожі коло своїх отар. 9. Аж ось ангел Господній з'явився їм, слава Господня їх осіяла, й великий страх огорнув їх. 10. Ангел сказав їм: Не бійтесь, бо я звіщаю вам велику радість, що буде радістю всього народу: 11. сьогодні вам народився у місті Давидовім Спаситель — месія господь. 12. І ось вам знак: ви найдете дитя сповите, що лежатиме в яслах. 13. І вмить пристала до ангела велика сила небесного війська, що хвалила Бога, кажучи: 14. Слава на висотах Богу і на землі мир людям благовоління. 15. І коли ангели знялись від них на небо, пастухи один до одного заговорили: Ходімо лишень до Вифлеєма та подивімося на те, що Господь об'явив нам. 16. Пішли вони поспішно й найшли Марію, Йосипа і дитятко, що лежало в яслах. 17. Побачивши його, вони розповіли, що їм було сказано про це хлоп'ятко; 18. і всі, хто чув їх, дивувались тому, що пастухи їм оповідали. 19. Марія ж пильно зберігала все це, роздумуючи в своїм серці. 20. А пастухи вернулися, прославляючи й хвалячи Бога за все, що чули й бачили, так, як їм було сказано.

● Фрагмент у типовому для багатьох апокрифів казковому стилі. Вставка про народження Ісуса в яслах суперечить вставці в Євангеліє від Матвія, згідно з якою Ісус народився в хаті (Мт 2.11), принаймні про ясла там немає жодного натяку, а маги зі Сходу побачили немовлятко у звичайній хаті (і жодного слова про податковий перепис населення). З іншого боку, вставка в Євангеліє від Луки не згадує такі неординарні події, як прихід магів зі Сходу, вбивство Іродом Великим немовлят і втечу Святої родини до Єгипту, що описані у вставці в Євангеліє від Матвія.

Обрізання Ісуса

21. Як сповнилось вісім день, коли мали обрізати хлоп'ятко, назвали його Ісус, ім'я, що дав був ангел, перше ніж воно зачалося в лоні.

● Вставка каже про те, що на восьмий день мали здійснити обрізання, хоч і не повідомляє, чи дійсно було виконано цей варварський обряд. З історії боротьби хрестиянства і юдохрістиянства безперечно випливає, що ніякого обрізання не було. Видно, автор вставки не насмілився відверто стверджувати неіснуючий факт, тому обмежився лише тим, що через туманну фразу посіяв серед читачів сумніви і дав Хрестовим ворогам привід для облудних інтерпретацій.

Жертва за первородного

22. І як сповнились дні очищення їхнього, вони, за законом Мойсея, привели його в Єрусалим поставити перед Господом, 23. як написано в Господньому законі: Кожний хлопець первородний буде посвячений Господові. 24. І принесли жертву, як написано в Господньому законі: пару горлиць або двоє голубенят.

● Характерна юдохрістиянська фантазія.

Симеон і Анна

25. А був у Єрусалимі чоловік на ім'я Симеон; чоловік той, праведний та побожний, очікував утіхи Ізраїлю, і Дух Святий був на ньому. 26. Йому було

відкрито Святим Духом, що не бачитиме смерті, перш ніж побачить месію господнього. 27. Він прийшов Духом у храм, і як батьки вносили дитя Ісуса, щоб учинити над ним за законним звичаєм, 28. він узяв його на руки, благословив Бога й мовив: 29. Нині, Владико, можеш відпустити слугу твого за твоїм словом у мирі, 30. бо мої очі бачили твоє спасіння, 31. що ти приготував перед усіма народами; 32. світло на просвіту поганам, і славу твого люду — Ізраїлю. 33. Батько його і мати дивувалися тому, що говорилося про нього. 34. Симеон благословив їх і сказав до його матері Марії: Ось цей поставлений для падіння і встання багатьох в Ізраїлі; він буде знаком протиріччя, 35. та й тобі самій меч прошиє душу, щоб відкрились думки багатьох сердець. 36. Була там також і Анна, пророчиця, дочка Фануїла з покоління Асера; вона була вельми похила віком, проживши сім років з чоловіком від дівування свого і, 37. зоставшися вдовою аж до вісімдесят четвертого року, вона не відходила від храму, служачи Богові вночі і вдень постом та молитвою. 38. І надійшла вона тієї самої години й почала прославляти Бога та говорити про нього всім, що чекали визволення Єрусалима.

● 25—26. Апокрифічна «Книга Якова» також згадує Симеона, якому «було провіщено Святим духом, що він не умре, доки не побачить месію господнього» (розділ 24). В євангеліях вираз «месія господній» зустрічається лише двічі, причому обидва рази в межах даної вставки: 2.11 (χριστὸς κύριος — месія господь) і 2.26 (τὸν χριστὸν κυρίου — месію господнього). Цей же специфічний вираз (τὸν χριστὸν κυρίου) зустрічаємо в «Книзі Якова» (розділ 24), **що вказує на джерело вставки — заборонену Церквою «Книгу Якова».** Зазвичай вираз «месія господній» перекладають як «Хрестос Господній», але це є грубою помилкою — див.: 2.2. «Хрестос і Хрістос».

Повернення в Назарет

39. Як вони зробили все за законом Господнім, вернулися в Галілею, до Назарета, свого міста. 40. Хлоп'я ж росло й міцніло, повне мудрості, і Божа благодать була на ньому.

Хлопець Ісус у храмі

41. Батьки його ходили щороку в Єрусалим на свято Пасхи. 42. І як йому було дванадцять років, вони пішли за звичаєм на свято. 43. Коли минули ті дні й вони верталися, хлопчина Ісус зостався в Єрусалимі; батьки ж його про те не знали. 44. Гадаючи, що він у гурті, вони пройшли день дороги і тоді почали його шукати між родичами та знайомими, 45. та, не найшовши, вернулися в Єрусалим, щоб там його шукати. 46. Через три дні найшли його у храмі, як він сидів серед учителів та слухав і питав їх. 47. Усі ті, що його слухали, дивувалися його розумові й відповідям. 48. Побачивши його, вони були здивовані, і його мати сказала йому: Дитино, чому ти так зробив нам? Ось батько твій і я, болючи, тебе шукали. 49. Він відповів їм: Чого ви мене шукали? Хіба не знали, що я маю бути при справах Отця мого? 50. Але вони не зрозуміли слова, що він сказав їм. 51. І він пішов з ними, й вернувсь у Назарет, і був їм слухняний. А мати його зберігала всі ці слова у своїм серці. 52. Ісус же зростав мудрістю, літами і ласкою в Бога та в людей.

● 50. З цього фрагмента випливає, що Діва Марія начебто не розуміла, кого вона народила. Перед нами властиве для тодішніх юдеїв ставлення до жінки як до неповноцінної істоти. Мета юдохрістиянської вставки: виставити галілеян Ісуса, Марію і Йосипа правовірними юдеями, духовно підпорядкованими Єрусалимському храмові.

3

Проповідь Івана Предтечі

1. П'ятнадцятого року правління кесаря Тиберія, коли Понтій Пилат був правителем Юдеї, Ірод тетрархом Галілеї, Филип, його брат, тетрархом краю Ітуреї та Трахонітіди, Лісаній тетрархом Авілени, 2. за первосвящеників Анни та Каяфи слово Боже було до Івана, сина Захарії, **в пустині. 3. І він ходив по всій околиці йорданській, проповідуючи** омивання водою задля **оновлення на звільнення від гріхів**, 4. як писано в книзі пророцтв пророка Ісаї: Голос волаючого в пустині: Готуйте путь Господню, рівняйте стежки його. 5. Кожен байрак заповниться, кожна гора й горб знизиться, нерівне вирівняється, дороги вибоїсті стануть гладкі, 6. і кожна людина побачить спасіння Господнє. 7. Іван говорив до людей, що приходили омиватися до нього: Роде гадючий! Хто вам вказав утікати від грядущого гніву? 8. Чиніть плоди, достойні покаяння, і не заходьтеся говорити собі: маємо за батька Авраама. Кажу бо вам, що Бог з цього каміння може воздвигнути дітей для Авраама. 9. Ба вже й сокира при корені дерев: кожне бо дерево, що не приносить доброго плоду, зрубають та вкинуть у вогонь. **10. Люди питали його: Що нам робити? 11. Він відповів їм: Хто має дві одежі, нехай дасть тому, що не має. А хто має харч, нехай так само зробить. 12. Прийшли також митарі омиватись і казали йому: Учителю, що маємо робити? 13. Він сказав їм: Нічого не домагайтесь більше того, що вам призначено. 14. Вояки теж його питали: А ми що маємо робити? Він відповів їм: Нікому кривди не чиніть, фальшиво не доносьте і вдовольняйтесь вашою платнею.**

● 1. Початок Євангелія за Лукою. Різка зміна стилістики: після суперечливих, історично невірогідних і казково-фантастичних описів юдохрістиянської вставки починається чіткий, лаконічний, цілісний і літературно довершений виклад Слова Божого. ● 2. «Сина Захарії» — вставка на основі «Книги Якова», в жодному іншому євангелії немає цього уточнення. Ключове значення має не ім'я батька, а давньоарійське ім'я Іван (Ян, Йван) — юний, молодий, новий[226]. ● 3. Див. коментар до Мк 1.4. ● 4. Вставка на основі Ів 1.23, де Іван пояснює свою функцію предтечі надісланим з Єрусалима священикам і левітам, використовуючи для цього зрозумілі юдеям образи. ● 4-9. Вставка з фрагмента Мт 3.7—10, з якого випливає, що словами «*кодло гадюче*» Іван звертається лише до фарисеїв і садукеїв, а не до всього народу. ● 8. «Кажу бо вам, що Бог з цього каміння може воздвигнути дітей для Авраама» —

---

[226] Порівняйте: *янгол* — вісник (від. *ян* — новий, *гол* — голос, *янгол* — «новий голос», «нове слово», «новина»), а також *юнга, юнак, Юнона (Juno)* — богиня неба, покровителька шлюбу; *яничари* — нове, молоде військо: для формування елітної турецької піхоти 14—19 ст. — війська яничарів — набирали християнських (тобто слов'янських) дітей; англійське *young* (читається «янг») — молодий, юний, новий; у вірменських прізвищах Балаян, Данелян, Джигарханян тощо суфікс –ян означає новий, тобто — син.

юдейські уявлення про людину як біоробота, див. 1.4.1. «Архетип «Біоробот». ● 9. Юдохрістиянська вставка з використанням погроз, де Ісус показується як Месник.

«Іде сильніший від мене»

15. Оскільки люди у своїм серці вичікували і кожен міркував про Івана, чи не він часом Хрестос, 16. Іван звернувся до всіх і сказав: Я вас омиваю водою, але йде сильніший від мене, якому я негідний розв'язати ремінь сандалів його. Той буде вас омивати Духом Святим і вогнем. 17. Лопата в руці у нього, щоб вичистити тік свій і зібрати пшеницю в свою клуню, а полову спалити вогнем незагасним. **18. Навчаючи ще багато іншого, він звіщав народові Добру Новину.** 19. Тим часом тетрарх Ірод, якому Іван докоряв за Іродіяду, жінку його брата, і за все, що Ірод вчинив, 20. додав до того всього ще й те, що замкнув Івана до в'язниці.

● 15. Можливо, що в той час, коли юдеї очікували приходу свого Месії, серед арійців (галлів і гелленів) було поширеним передчуття приходу боголюдини — Хреста. Нагадаємо, що ім'я Хрест чи, гелленською, Хрестос походить від «завжди красивий і хороший», що є характерним епітетом боголюдини (див.: 2.2. «Хрестос і Хрістос»). ● 16. «Вогнем» — вставка, відсутня в усіх інших євангеліях. ● 17. Вставка. Очевидно, що погрозу «спалити вогнем незагасним» ніяк не можна назвати доброю новиною. ● 18. «*Звіщав народові Добру Новину*» — казав людям про світлі речі, які підносять дух і вселяють надію. ● 19. Вставка, в якій порушено логіку викладу: Ірод начебто замкнув Івана до в'язниці, а проте вже у наступному реченні той же Іван здійснює ритуал омивання. Див. також коментар до Мт 14.1—12.

Хрещення Господнє

21. І сталось, як увесь народ омивався і Ісус, омившись, молився, відкрилось небо, 22. і Святий Дух у тілеснім виді**, немов голуб, зійшов на Нього, і з неба залунав голос: Ти — мій Син возлюблений, Тебе я вподобав. 23. Сам же Ісус, що починав, був приблизно тридцяти років** і, як гадали, був сином Йосифа, сина Елі, 24. сина Маттата, сина Леві, сина Мелхі, сина Янная, сина Йосипа, 25.сина Маттатії, сина Амоса, сина Наума, сина Еслі, сина Наггая, 26. сина Маата, сина Маттатії, сина Семеїна, сина Йосеха, сина Йода, 27. сина Йоаннана, сина Реси, сина Зоровавела, сина Салатіїла, сина Нері, 28. сина Мелхі, сина Адді, сина Косама, сина Елмадама, сина Ера, 29. сина Ісуса, сина Елієзера, сина Йоріма, сина Маттата, сина Леві, 30. сина Симеона, сина Юди, сина Йосифа, сина Йонама, сина Еліякима, 31. сина Мелеа, сина Менни, сина Маттата, сина Натана, сина Давида, 32. сина Єссея, сина Йоведа, сина Вооза, сина Сали, сина Наассона, 33. сина Амінадава, сина Адміна, сина Арні, сина Есрома, сина Фареса, сина Юди, 34. сина Яакова, сина Ісаака, сина Авраама, сина Тари, сина Нахора, 35. сина Серуха, сина Рагави, сина Фалека, сина Евера, сина Сали, 36. сина Каїнама, сина Арфаксада, сина Сима, сина Ноя, сина Ламеха, 37. сина Матусали, сина Еноха, сина Ярета, сина Малелеела, сина Каїнама, 38. сина Еноса, сина Сита, сина Адама, сина Бога.

4

● 21. «*Увесь народ омивався*» — подія відбувається на заключному етапі Іванового служіння, коли бажання пройти ритуальне очищення водою вже опанувало народні маси. ● 22. «У тілеснім виді» — вставка, якої немає в трьох інших євангеліях. ● 23—38. Вставка з «родоводом Йосипа», яка суттєво суперечить вставці з іншим «родоводом» Мт 1.1—17 (див. коментар).

Диявол спокушає Ісуса

1. Ісус же, сповнений Святого Духа, вернувся з-над Йордану, і Дух повів Його в пустиню, 2. де сорок день Його спокушав диявол, і протягом тих днів Ісус не їв нічого. Коли ж вони кінчились, Він зголоднів. 3. Диявол йому і каже: Якщо ти Син Божий, скажи цьому каменеві, щоб став хлібом. 4. Ісус озвавсь до нього: «Написано, що не самим лише хлібом житиме людина». 5. Тоді диявол вивів його високо, показав йому в одну мить усі царства світу 6. і сказав до нього: Я дам тобі всю цю владу і славу їхню, бо вона мені була передана, і я даю її, кому захочу. 7. І коли ти поклонишся передо мною, вся твоя буде. 8. Ісус у відповідь сказав до нього: Написано: ти будеш поклонятись Господові, Богові твоєму, і йому єдиному служити. 9. Потім він повів його в Єрусалим, поставив на крилі храму і сказав до нього: Коли ти Син Божий, кинься звідсіль додолу; 10. писано бо: він ангелам своїм велітиме про тебе, щоб тебе зберігали; 11. і вони знімуть тебе на руки, щоб ти не спіткнувсь ногою об камінь. 12. Ісус озвавсь до нього: Сказано: не спокушатимеш Господа, Бога твого. 13. І, кінчивши всі спокуси, диявол відійшов від нього до якогось часу.

● Мт 4.1, Мк 1.12. ● «*Зголоднів*» — відчув сильний голод, який вказує на необхідність негайного виходу з голодування (див. коментар до Мт 4.2). ● 3—13. Фантазія автора вставки, неначе він особисто спостерігав за діалогом Ісуса з дияволом. «Диявол відійшов від нього до якогось часу» — насправді ж після цього диявол жодного разу не спокушав Ісуса, бо вже абсолютно не мав за що «зачепитися» у Ньому (Ісус здійснив фундаментальне очищення своєї психіки).

Початок навчання

14. Ісус у силі Духа вернувся в Галілею, і чутка про Нього рознеслась по всій околишній країні. 15. Він навчав по їхніх громадах, і всі Його хвалили. 16. Прибув Він у Назарет, де був вихований, увійшов своїм звичаєм суботнього дня **на зібрання громади і** встав, щоб читати. 17. Йому подали книгу, він найшов місце, де було написано: 18. Господній Дух на мені, бо він мене помазав. Послав мене нести добру новину бідним, звіщати полоненим визволення, сліпим прозріння, випустити пригноблених на волю, 19. оповістити рік уподобання Господу. 20. Згорнувши книгу, він віддав її слузі й сів. Очі всіх на зібранні були пильно звернені на нього. 21. І він **почав до них промовляти**: Сьогодні збулось це писання у вухах ваших. **22. І всі погоджувалися з Ним і дивувались словам ласки, які виходили з уст Його, і говорили: Чи він не син Йосипа?** 23. Він сказав їм: Ви, певно, скажете мені приповідку: лікарю, вилікуй себе самого.

Про що ми чули, що сталося в Капернаумі, зроби те й тут, у твоїй батьківщині. 24. І він додав: Істинно кажу вам: ніякого пророка не приймають у його батьківщині. 25. Та я вам кажу по правді: багато вдів було в Ізраїлі за днів Іліяху, як зачинилось було небо на три роки й шість місяців, і великий голод лютував по всьому краю; 26. однак ні до однієї з них не був посланий Іліяху, тільки в Сарепту, що в Сидон-краю, до вдови жінки. 27. Та й прокажених теж в Ізраїлі було чимало за пророка Єлисея; однак ніхто з них не очистився, крім сирійця Наамана.

● 14. Своє служіння Ісус розпочав з рідної Галілеї, яка Його сприйняла дуже добре: «*І всі Його хвалили*» (15). Деяка психологічна проблема виникла лише у Назареті, мешканцям якого було важко сприйняти Ісуса як Учителя, оскільки ще вчора Він був їхнім односельчанином — таким самим, як і вони (Мт 13.54—58). ● 16. Наївно думати, що Ісус для спілкування з місцевими громадами чекав суботнього дня, тим більше, що в арійських народів субота традиційно вважалася найменш сприятливим днем для духовних справ і творчості (див. коментар до Мт 12.1). Що стосується громад, то вони збиралися у будь-який день (здебільшого увечері), аби лише була для цього поважна причина. ● 17—20. Фантазія автора вставки, відсутня в інших євангеліях. Вставка зроблена з метою показати, що Ісус — це обіцяний юдеям Месія, «раб Єгови». ● 19. Це речення має продовження: «…Оповістити рік уподобання Господу та день помсти для нашого Бога» (Іс 61.2), тобто «раб Єгови» має бути месником, проте це не має жодного стосунку до Доброї Новини і діянь Ісуса Христа. ● 23—27. Видерта з логіки викладу і цілком недоречна вставка, адже виходить, що в Назареті всі Ісуса добре приймають, а Він починає їм дорікати щодо неприйняття пророка на батьківщині. Ця вставка вигадана на основі перекручення Мт 13.57 і Мк 6.4.

З Назарета в Капернаум

28. Почувши це, всі на зібранні сповнилися люттю 29. і, вставши, вигнали його геть за місто і вивели на край гори, на якій було збудоване їхнє місто, щоб скинути його додолу. 30. Та він, пройшовши серед них, пішов далі. **31. Потім прийшов у Капернаум, у місто галілейське, і навчав їх** у суботу. **32. І дивувалися Його науці, бо Його слово було повне влади.**

● 28—30. Неймовірно, щоб люди, які щойно «*дивувалися словам ласки, які виходили з уст Його*», раптом вирішили Його вбити. Ця фарисейська вставка має на меті відірвати галілеянина Ісуса від народу галлів-галілеян, заперечити факт галілейського коріння християнства, викликати у читачів відразу до цього арійського народу. Перед нами приклад диявольської тактики нацьковування людей один на одного. Принагідно нагадаємо, що протягом перших століть послідовників Христа зазвичай називали галілеянами — див. 2.13.1. «Етнічна основа християнства».

Чоловік, що мав нечистого духа

33. А був там на зібранні чоловік, що мав нечистого духа; він закричав сильним голосом: 34. Ой, що нам і Тобі, Ісусе Назарянине? Прийшов єси погубити нас? Я знаю, хто Ти: Ти — святий Божий. 35. Ісус погрозив йому, кажучи: Мовчи й вийди з нього. І, кинувши ним об землю перед усіма, демон вийшов з нього, нічого не зробивши йому злого. 36. Зачудування огорнуло всіх, і вони один до одного казали: Що це за мова, що Він з владою й силою велить нечистим духам, і вони виходять! 37. І рознеслася про Нього чутка скрізь по всій тій країні.

● 36. «*Зачудування*». Перше, головне значення гелленського слова θάμβος (тамбос) — подив, зачудування, велике здивування, вражаючий подив, струс (СД, СНЗ, СВ). Якщо висловлюватися сучасним сленгом, то можна було б сказати «і всі були шоковані...». На жаль, у багатьох текстах слово «зачудування» перекладають як «жах», що є принциповою помилкою. По-перше, стан жаху чи страху позначається гелленським словом φόβος (фобос); по-друге, Хрестос сіяв навколо себе мир і любов, тому навіть застосування в Євангелії слова φόβος є способом виразити велике емоційне потрясіння, так само, як ми іноді кажемо «я тебе страшно люблю», «страшно здивувався», «страшенно смачно» чи «страшенна радість». Неправомірне вживання в перекладах слова «жах» є проявом юдохрістиянського світогляду, згідно з яким Месія є месником, який сіє навколо себе страх перед покаранням. Ось як у деяких виданнях перекладають згадану фразу καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάντας (буквально: «і зробився подив на всіх»): «Жах огорнув усіх» (ЄЛ), «І всіх жах обгорнув» (БО), «И напал на всех ужас» (ТБ). Очевидно, що в цьому разі емоційна ситуація вивернута до навпаки: замість описаного Євангелієм стану ласки і благоговійного здивування юдохрістиянські переклади накидають люту ненависть (речення 28) і жах.

Оздоровлення недужих

38. Полишивши зібрання, Він пішов у дім Симона. Теща ж Симона була в тяжкій гарячці, і Його попросили за неї. 39. Нахилившися над нею, Він погрозив гарячці, і гарячка відійшла від неї; зараз же підвівшись, теща почала їм услуговувати. 40. А як заходило сонце, всі, хто мав яких недужих на різні хвороби, приводили їх до Нього, і Він на кожного з них клав руки й оздоровляв їх. 41. А з багатьох з них виходили також і біси, що

5

кричали: Ти — Син Божий! Та Він, грозячи, не давав їм говорити, бо вони знали, що Він — Хрестос.

● 40. Варто зауважити, що зцілення людей Ісус супроводжував повчаннями, і робив це не лише в суботу, а за першої нагоди.
● 41. У цьому випадку в оригіналі, вочевидь, було слово «Хрестос» (Боголюдина), оскільки Месія (Хрістос) не може бути Сином Божим, бо за визначенням є «рабом Єгови».

Проповідь в інших містах

42. Як настав день, Він вийшов і пішов на самітне місце, і люди кинулись Його шукати, і, найшовши, хотіли затримати Його, не пустити від себе. 43. Він сказав їм: Я маю й іншим містам звіщати Добру Новину про Царство Боже, бо на це Я посланий. 44. І проповідував по громадах у Юдеї.

● 44. Цікаво, що події, вочевидь, відбуваються в Галілеї (Назарет, Капернаум, Генезаретське озеро), проте в ЕЛ все-таки пишеться «в Юдеї», щоправда, з приміткою: «*У численних текстах у цьому місці є, за Мк 1.39, зміна: у синагогах Галілеї; пор. Мт 4.23*».

Покликання перших учнів

1. Одного разу, коли натовп тиснувся до Нього, щоб почути слово Боже, і Він стояв біля Генезаретського озера, 2. побачив два човни, що стояли край озера; рибалки вийшли з них і полоскали сіті. 3. Він увійшов в один з човнів, що належав Симонові, і попросив його відплисти трохи від землі, а сам, сівши, з човна почав народ навчати. 4. Коли Він перестав говорити, сказав до Симона: Відчали на глибінь і закиньте ваші сіті на ловитву. 5. Озвався Симон і каже: Наставнику, всю ніч ми трудились і нічого не піймали, але на Твоє слово закину сіті. 6. Так вони й зробили, і піймали велику силу риби, і їхні сіті почали рватися. 7. Тоді вони кивнули до своїх товаришів, що були в другім човні, щоб ті прийшли й помогли їм. Прийшли вони й наповнили обидва човни, аж почали потопати. 8. Побачивши це, Симон Петро припав до стіп Ісуса й каже: Іди від мене, Господи, бо я грішний чоловік. 9. Подив бо великий огорнув його й усіх, що були з ним, від ловитви риб, що їх піймали, 10. як також і Якова та Івана, синів Заведея, які були спільниками Симона. **Ісус промовив до Симона: Не бійся! Віднині будеш ловити**

людей. 11. І, витягши човна на берег, кинули все й пішли слідом за Ним.

● 1. Під час Ісусової проповіді натовп так натиснув на Нього, що Йому важко було триматися на березі. ● 8. Петро був професійним рибалкою і потрапляв у різні ситуації, проте такого з ним жодного разу не було і, на його думку, взагалі було неможливим. Звідси така гостра реакція Петра, посилена безпосередністю, щирістю та імпульсивністю його характеру (див. коментар до Мт 14.28—33). Фактично, це було перше чудо, здійснене Ісусом, оскільки цей фрагмент відповідає оповіданню про покликання перших учнів (Мт 4.18—20, Мк 1.16—18). Проте це чудо можна було пояснити і природними причинами (випадковим скупченням риби), тому першим «100-відсотковим» чудом вважається перетворення води на вино у Кані Галілейській (Ів 2.1—11). ● 9. «*Подив*». В українських і російських перекладах слово θάμβος (зачудування, подив) вперто перекладають як «жах» — можливо, плутаючи з дещо подібним словом φόβος (жах, страх). ● 10. «Як також і Якова та Івана, синів Заведея, які були спільниками Симона» — вставка. Насправді Ісус звернувся до них пізніше, оскільки вони знаходилися «*трохи далі*» (Мт 4.21, Мк 1.19). ● 11. «*Кинули все й пішли слідом за Ним*» — ідеться про Симона і Андрія, які разом були у човні (Мт 4.18, Мк 1.16).

Очищення прокаженого

12. І от, як Він був в однім з міст, з'явився чоловік, увесь у проказі. Побачивши Ісуса, упав він ниць і став Його благати: Господи, якщо хочеш, можеш мене очистити. 13. Ісус простягнув руку, доторкнувсь до нього і каже: Хочу, очистися! І вмить покинула його проказа. 14. І наказав йому: Нікому не говори, але йди та покажись священикові і принеси дар за твоє очищення, як наказав Мойсей, їм на свідоцтво. **15. Чутка про Нього ширилась дедалі більше, і сила людей збігалася, щоб Його почути й вилікуватись від своїх недуг. 16. Та Він відходив у місця самітні й молився.**

● 14. Вставка, див. коментар до Мт 8.2.

Оздоровлення розслабленого

17. Раз якось, коли Ісус навчав, були при тому фарисеї та законовчителі**, що прийшли були** з усіх сіл Галілеї та Юдеї і **з Єрусалима; і сила Господня була на Ньому, щоб оздоровляти. 18. Аж ось люди несуть на ліжку чоловіка, що був розслаблений; вони шукали, як би його внести й покласти перед Ним. 19. Не найшовши кудою б його**

внести через натовп, вилізли на крівлю і крізь череп'яну стелю спустили його з ліжком на середину перед Ісуса. 20. Бачачи їхню віру, Ісус мовив: Чоловіче, прощаються тобі гріхи твої! 21. Вчені та **фарисеї почали міркувати: «Хто це, що говорить богохульства? Хто може гріхи відпускати, крім одного Бога?» 22. Ісус, знаючи думки їхні, відповів їм: Чому так думаєте в серцях ваших? 23. Що легше — сказати: відпускаються тобі гріхи твої; чи сказати: встань і ходи? 24. Та щоб ви знали, що Син людський має владу на землі гріхи відпускати, — мовив розслабленому, — кажу тобі: встань, візьми твоє ліжко і йди додому. 25. І вмить він устав у них перед очима, взяв те, на чому лежав, і пішов до свого дому, славлячи Бога. 26. Всі, дивуючись, остовпіли й прославляли Бога, і, повні зачудування, казали: Сьогодні бачили ми дивні речі.**

●17. «Та законовчителі» — вставка. В паралельних місцях вжито слово «вчені» (Мт 9.3, Мк 2.6). Насправді всюди має бути «фарисеї», як у реченні 21 (див. 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники») ● 17. Неймовірно, щоб єрусалимська юдейська верхівка провела «тотальну мобілізацію» і зібрала однодумців «з усіх сіл Галілеї та Юдеї». Насправді фарисеї та законовчителі прийшли лише з Єрусалима — для розвідки, чи справді з'явився чудотворець. Для цього їм достатньо було невеликої групи спостерігачів.

Покликання митаря

27. Після цього Він вийшов, побачив митника, Леві **на ім'я, що сидів на митниці, і сказав до нього: Ходи за Мною! 28. Той, кинувши все, встав і пішов за Ним. 29. Потім** Леві **справив для Нього великий бенкет у своїй хаті; була там велика сила митарів та інших з ними за столом. 30. Фарисеї та їхні вчені нарікали і, звертаючись до його учнів, говорили: Чого ви з митарями й грішниками їсте й п'єте? 31. Ісус у відповідь сказав їм: Не здорові потребують лікаря, а недужі.** 32. Я прийшов не щоб кликати до оновлення праведників, але грішників.

● 27, 29. Замість «Леві» має бути «Матвій» згідно з Мт 9.9 (див. коментар до Мк 2.14). ● 32. Див. Мт 9.13.

Питання про піст

33. Вони Йому казали: Учні Івана постять часто й моляться, так само й учні фарисеїв**, твої ж їдять та п'ють! 34. Ісус до них**

6

промовив: Чи можете примусити постити весільних гостей, поки молодий з ними? 35. Прийдуть дні, коли візьмуть від них молодого, тоді будуть постити в ті дні. 36. Він їм сказав також цю притчу: Ніхто не відриває куска від нової одежі й не пришиває його до старої, а то й нову порве, і латка від нової не підійде до старої. 37. Ніхто також не вливає молодого вина до старих бурдюків, а то нове вино прорве бурдюки, і вино розіллється, і бурдюки пропадуть. 38. Але молоде вино слід вливати до нових бурдюків. 39. І ніхто, що п'є старе вино, нового не захоче, бо каже: старе ліпше.

● Див. коментар до Мт 9.14—17. ● 33. «Часто й моляться» — вставка, відсутня в Мт 9.14 і Мк 2.18. Більше в цьому оповіданні немає жодного слова про молитву. ● 33. Це сказали учні Івана (Мт 9.14). «Так само й учні фарисеїв» — вставка. Фарисеї не були авторитетом для учнів Івана Предтечі, більш того — фарисеї ненавиділи Івана та його учнів (Мт 3.7). Неймовірно, щоб у своєму запитанні учні Івана поставили себе в один ряд зі своїми найбільшими ненависниками. ● 36—38. Нове вчення потребує нових форм і нових ритуалів. ● 39. Людям властиво остерігатися нового, натомість покладатися на старе й перевірене.

Учні зривають колоски в суботу

1. Одного разу в суботу, коли Ісус проходив засіяними ланами, учні його зривали колоски і, розтерши їх руками, їли. 2. Деякі з фарисеїв їм сказали: Чому ви робите, чого не годиться робити в суботу? 3. Ісус відповів їм: хіба ви не читали, що зробив Давид, як зголоднів, він сам і ті, що були з ним? 4. Як він увійшов у дім Божий, взяв жертовні хліби, їв їх і дав тим, що були з ним, — хліби, яких не дозволено їсти, хіба що самим священикам? 5. Далі сказав їм: **Син людський — владика і суботи.**

● Мт 12.1, Мк 3.23. ● 1. Євангелісти звертають особливу увагу на події в суботу, оскільки саме в цей день — сакральний для юдеїв і рутинний для арійців — відбувалися найгостріші сутички Ісуса з юдейською старшиною (див. коментар до Мт 12.1). ● 3—5. Безглузда вставка: розповідь про Давида, який їв жертовний хліб, не має жодного стосунку до суботи.

Чоловік із сухою рукою

6. Раз якось, другої суботи, увійшов Він на зібрання й почав навчати. А був там чоловік із сухою правою рукою. 7. Вчені та **фарисеї стали за ним назирати, чи Він**

оздоровить у суботу, щоб найти яке оскарження на Нього. 8. Ісус же знав думки їхні і сказав до чоловіка, що мав суху руку: Встань і вийди на середину! Підвівся той і став. 9. Тоді Ісус до них промовив: Питаю вас: чи годиться в суботу добро чинити, чи зло робити? Спасти життя чи погубити? 10. І, глянувши кругом на всіх, сказав до нього: Простягни руку! Той зробив так, і його рука стала здорова. 11. Вони ж наповнилися безумством і змовлялися між собою, що б їм зробити з Ісусом.

● Мт 12.9, Мк 3.1. ● Фарисеї вже зрозуміли, що зіткнулися з особистістю, яка має суттєво інший світогляд і у своїх діях не має жодного наміру зважати на їхні закони і звичаї. Вони побачили перед собою ворога. Тому в цей святковий для них день — суботу — вирішили знайти зачіпку, щоб звинуватити Ісуса у злочині. Знаючи їхні думки, Ісус публічно розкрив лицемірство і безбожність їхнього закону, згідно з яким у святкову суботу було дозволено планувати диявольські підступи, але не дозволено чинити добро. Через це викриття фарисеї у своєму безумстві ухвалили рішення вбити Ісуса згідно з вимогою їхнього закону, що записана у книзі «Второзаконня» (детальніше див. коментар до Мт 12.15—16). ● 7. «Вчені та» — вставка. У Мт 12. 14 згадуються лише фарисеї, а у Мк 3.6 зроблено вставку «з іродіянами», тобто дві вставки суперечать одна одній.

Дванадцять апостолів

12. Тими днями Він вийшов на гору молитись і провів усю ніч у молитві до Бога. 13. А як настав день, покликав своїх учнів і вибрав з них дванадцятьох, яких назвав апостолами: 14. Симона, якого назвав Петром, Андрія, його брата, Якова, Івана, Филипа, Вартоломея, 15. Матвія, Тому, Якова, сина Алфея, Симона на прізвисько Зелот**, 16.** Юду, сина Якова**, та Юду Іскаріота, що став зрадником.**

● Мт 10.1, Мк 3.16, ● 12. Вибір апостолів був дуже відповідальною справою, тому Ісус для пошуку правильного рішення цілу ніч провів у молитві. ● 13. «Апостол» — посланець, уповноважений представник. ● 15. Замість «Зелот» має бути «Кананій» (Мт 10.4, Мк 3.18), тобто «той, хто походить з Кани» (Кани Галілейської). Можливо, фальсифікатор замінив слово «Кананій» на гелленське «Зелот» (ревнитель) на основі того, що останньому відповідає єврейське «каніа» (ревність), близьке за звучанням до «Кана» (ТБ, с. 624). Пізніше цю підміну використовували у спекуляціях, згідно з якими Симон Кананій нібито належав до

юдейської партії зелотів, яких Йосиф Флавій називає «розбійниками». Як уточнює ТБ, «*це були не прості розбійники, а месники, які шляхом війн і грабежів мстили своїм політичним ворогам*» (ТБ, с. 624). Пояснимо, що зелотами («ревнителями») називали тих юдеїв, які з часів Маккавеїв у 1—2 ст. до н. е. і до падіння фортеці Массада у 73 р. н. е. були сповнені фанатичного юдейського шовінізму. Вони чинили жорстокості як проти римлян, так і всіх, хто симпатизував гелленізму, зокрема проти галілеян і самарян[227]. Неможливо повірити, що Ісусовим апостолом був юдейський фанатик. ● 16. «Юда, син Якова» — це ще одне спотворення імені апостола з метою показати, неначе окрім «поганого єврея Юди» був ще й «добрий єврей Юда», і заплутати ситуацію. Спочатку в цьому місці було ім’я Тадей (Мт 10.3, Мк 3.18).

Юрба йде за Ісусом

17. Зійшовши з ними, Він став на рівнім місці; була там велика сила Його учнів і людей вельми багато з Юдеї та з Єрусалима, і з узбережжя Тира та Сидона. 18. Вони прийшли слухати Його й оздоровитись від своїх недуг; і всі ті, що їх мучили нечисті духи, теж оздоровлялись. 19. Увесь народ намагався Його торкнутися, бо сила виходила з Нього й усіх оздоровляла. 20. Тоді Він, звівши на своїх учнів очі, почав казати: Блаженні вбогі, бо ваше царство Боже. 21. Блаженні голодні нині, бо ви насититеся. Блаженні, що плачете нині, бо будете сміятись. 22. Блаженні будете, коли вас ненавидітимуть люди, коли вас вилучать, коли ганьбитимуть вас та коли викинуть як безчесне ваше ім’я Сина людського ради. 23. Радійте того дня й веселіться, бо ваша нагорода велика на небі. Так само бо батьки їхні поводилися з пророками.

● 20—21. Вставка, яка є спотвореним переказом фрагмента з Мт 5.3—12.

«Горе вам»

24. Горе вам, багатим, бо ви одержали втіху вашу. 25. Горе вам, що ситі нині, бо будете голодувати. Горе вам, що смієтеся нині, бо будете ридати й сумувати. 26. Горе вам, коли про вас усі люди будуть добре говорити. Так само бо батьки їхні поводилися з ложними пророками.

● 24—26. Абсурдна і руйнівна вставка, відверте програмування на страждання і соціальний розпад.

Любов для ворогів

27. А вам, що слухаєте, кажу: любіть ворогів ваших, добро чиніть тим, які вас ненавидять, 28. благословляйте тих, які вас проклинають, моліться за тих, що вас зневажають. 29. Тому, хто б’є тебе в одну щоку, підстав і другу; хто ж бере в тебе свиту, не борони й одежі. 30. Дай кожному, хто тебе просить; хто бере що твоє, не допоминайся. 31. І як бажаєте, щоб вам чинили люди, чиніть їм і ви так само. 32. Коли ви любите тих, що вас люблять, яка ваша заслуга? Таж бо й грішники люблять тих, що їх люблять. 33. І коли чините добро тим, що вам чинять, яка ваша заслуга? І грішники те саме чинять. 34. І коли ви

[227] *Браунригг Рональд.* Кто есть кто в Новом Завете. — С. 79.

7

позичаєте тим, від кого маєте надію назад узяти, яка ваша заслуга? Адже і грішники грішникам позичають, щоб відібрати від них рівне. 35. Ви ж любіть ворогів ваших, добро чиніть їм і позичайте, не чекаючи назад нічого, і велика буде ваша нагорода, і будете синами Всевишнього, бо він добрий для невдячних і злих. 36. Будьте милосердні, як і Отець ваш милосердний. 37. Не судіть, і не будете суджені; не засуджуйте, і не будете засуджені, простіть, і вам проститься. 38. Дайте, і вам дасться: міру добру, натоптану, потрясену, переповнену дадуть вам. Якою бо мірою ви міряєте, такою й вам відміряють.

Сліпота і лицемірство

39. Він їм сказав також і притчу: Чи може сліпий водити сліпого? Хіба вони обидва не впадуть у яму? 40. Учень не більший за вчителя, але, навчившися, кожний буде, як його вчитель. 41. Чому дивишся на скалку в оці брата твого, колоди ж у власнім оці не чуєш? 42. І як можеш сказати братові твоєму: дай, брате, вийму скалку, що в твоїм оці, ти, що не бачиш колоди, яка у твоїм оці? Лицеміре, вийми перше колоду з ока свого, і тоді побачиш, як вийняти скалку з ока брата твого.

Дерево і плід

43. Немає доброго дерева, що родило б плід поганий, ані дерева поганого, що родило б плід добрий. 44. Кожне бо дерево по своєму плоді пізнається; не зривають бо з тернини смокви, ані з ожини не збирають винограду. 45. Добра людина з доброго скарбу серця свого виносить добре, лиха ж з лихого лихе виносить, бо з повноти серця уста говорять. 46. Чому ви мене звете: Господи, Господи, а не робите, що я кажу? 47. Кожний, хто приходить до мене, слухає мої слова й виконує їх — скажу вам, на кого він похожий: 48. він похожий на чоловіка, що, будуючи дім, викопав глибоко й поклав підвалину на камінь. І як настала злива, води натиснули на дім той, але не могли його захитати, бо він збудований був добре. 49. Той же, хто слухає й не чинить, похожий на чоловіка, який збудував дім свій на землі, без підвалин. Води натиснули на нього, і він відразу завалився, і руїна того дому була велика.

● 27—49. Весь фрагмент є спотвореним і приблизно втричі скороченим переказом Нагірної проповіді на основі Мт 5.43—7.27.

Слуга капернаумського сотника

1. Коли Ісус кінчив усі свої слова до народу, що слухав Його, ввійшов у Капернаум. 2. А був там в одного сотника слуга хворий, що мав умирати; він був дорогий для нього. 3. Почувши про Ісуса, він послав до Нього старших юдейських, благаючи Його, щоб прийшов і врятував слугу його. 4. Прийшли ті до Ісуса й почали наполегливо Його просити, кажучи: Він достойний, щоб Ти йому зробив це: 5. любить бо народ наш і збудував нам дім для зібрань громади. 6. І пішов Ісус з ними. Та як Він уже був недалеко від дому, сотник вислав друзів, щоб Йому сказати: Господи, не трудися, бо я недостойний, щоб Ти увійшов під мою крівлю. 7. Тому я не насмілився йти до Тебе, але скажи лиш слово, і слуга мій видужає. 8. Бо й я чоловік, що стою під владою, маю вояків під собою і кажу одному: іди, і той іде; іншому: ходи, і той приходить; і слузі моєму: зроби це, і той робить. 9. Почувши це, Ісус здивувався і, обернувшись, сказав до народу, що йшов за Ним: Кажу вам, що в усьому Ізраїлі я не найшов такої віри. 10. І коли послані вернулися додому, найшли слугу здоровим.

● Вставка на основі спотвореного оповідання Мт 8.5—13. Там говориться, що до Ісуса прийшов сотник, а тут — що він

прислав до Ісуса «старших юдейських». Неймовірно, щоб на території арійської Галілеї місцевий або римський сотник посилав з благанням до галілеянина Ісуса юдейських старших, добре знаючи про хронічний конфлікт між галілеянами і юдеями. ● 6. Сотник уперто не бажає особисто прийти до Ісуса. ● 7. Спроба якось логічно пояснити це небажання.

Одинак наїнської вдови

11. Потім пішов Ісус у місто, що зветься Наїн, і з Ним ішли його учні й сила народу. 12. Коли вони наблизились до міської брами, аж ось виносили мертвого сина, єдиного в матері своєї, що була вдовою. І було з нею чимало людей з міста. 13. Побачивши її, Господь зглянувся над нею і сказав до неї: Не плач. 14. І, приступивши, доторкнувсь до мар, і ті, що несли, зупинились. Тоді Ісус сказав: Юначе, кажу тобі, встань! 15. І мертвий підвівся, і почав говорити. Він віддав його матері. 16. Страх огорнув усіх, і вони прославляли Бога й говорили: Великий пророк устав між нами. Бог навідався до народу свого. 17. Чутка про Ісуса розійшлася по всій Юдеї і по всій країні.

● 11. Місто Наїн знаходиться приблизно у 4-х годинах ходу від Назарета. ● 16. «Бог навідався до народу свого» — вставка з юдейською тезою про «обраний народ», яка порушує плавність викладу. ● 17. Ще одна незграбна вставка, адже місто Наїн знаходилося в Галілеї неподалік Назарета, тож чутка мала розійтися передусім по Галілеї, потім по Самарії і в останню чергу по Юдеї.

Посланці від Івана питають

18. Учні Івана сповістили його про те все. Тоді Іван покликав двох із своїх учнів 19. і послав їх до Господа сказати: «Ти той, що має прийти, чи іншого нам чекати?» 20. Прийшовши до Нього, ті мужі кажуть: Іван Омиватель послав нас до Тебе спитати: Ти той, що має прийти, чи іншого нам чекати? 21. Саме того часу Ісус оздоровив багатьох від недуг, немочей та від злих духів і багатьом сліпим дав зір. 22. У відповідь Ісус сказав їм: Ідіть сповістіть Івана, що ви бачили й чули: сліпі прозрівають, криві ходять, прокажені очищуються, глухі чують, мертві воскресають, бідним звіщається Добра Новина. 23. І блаженний той, хто не потрапить у пастку в Мені.

● 23. «*Не потрапить у пастку*» (μὴ σκανδαλισθῇ) — вірно зрозуміє те, що відбувається. Щасливий той, хто не впаде в стан ейфорії і розслаблення, вирішивши, що вже настало

Царство Боже і більше нічого не треба робити, бо Ісус всіх оздоровить, навчить і нагодує. Насправді ж боротьба лише починається.

«Нема більшого понад Івана»

24. А коли посланці Івана відійшли, Ісус почав говорити до народу про Івана: На що ви вийшли дивитися в пустиню? На тростину, що колише вітер? 25. На що вийшли ви глядіти? На чоловіка, одягненого в м'які шати? Таж ті, що в пишних шатах і в розкошах, сидять у царських палатах. 26. На що ви вийшли дивитись? На пророка? Так, кажу вам, і більше, ніж на пророка. 27. Це той, про кого написано: ось я посилаю посланця мого перед лицем твоїм, що приготує путь твою перед тобою. 28. Кажу вам: між народженими з жінок нема нікого більшого понад Івана; але найменший у царстві Божім — більший від нього. 29. Весь народ, що його слухав, і митарі визнали справедливість Божу і омивалися омиванням Івана. 30. А фарисеї та законовчителі відкинули Божий про них намір і не омивалися від нього.

● Заплутана і недоречна вставка, подібна до Мт 11.7. У ній лунає звернення до народу, який зібрався в пустині поблизу Йордану, хоч тут події відбуваються в Галілеї.

Притча про вередливу дітвору

31. До кого, отже, мені порівняти людей оцього роду? На кого вони подібні? 32. Вони подібні на дітваків, що сидять на майдані і кличуть одні до одних: ми грали вам на сопілці, та ви не танцювали; ми вам співали жалобної, та ви не плакали. 33. Прийшов бо Іван Хреститель, що не їсть хліба і не п'є вина, і ви кажете: він біса має! 34. Прийшов Син людський, що їсть і п'є, і ви кажете: це ненажера й п'яниця, приятель митарів та грішників. 35. І всі діти мудрості виправдали її.

● Вставка, припасована до попередньої вставки. Проте вона цілком невірно подає настрої людей у той період Ісусового служіння. Іван користувався надзвичайно великим авторитетом у народі. Ще більшим авторитетом користувався Ісус. Проти них виступали лише фарисеї та інша юдейська старшина, проте останніх не можна порівняти з дітьми, бо їхні напади були викликані не дитячою наївністю і вередливістю, а духовною темнотою і злобністю, через що Ісус називав їх спадкоємцями диявола (Ів 8.44).

Прощення грішній жінці

36. Якийсь із фарисеїв просив Його, щоб їв з ним. І ввійшов Ісус до фарисея в хату й сів за столом. 37. Аж тут жінка, що була грішниця у місті, довідавшись, що Він був за столом у хаті фарисея, принесла алебастрову пляшинку, повну пахощів, 38. і, ставши, вся у сльозах, коло ніг Ісуса ззаду, почала обмивати слізьми його ноги, волоссям своєї голови обтирати і цілувати ноги й мастити їх пахощами. 39. Побачивши те, фарисей, що запросив Його, міркував собі, кажучи: Якби це був пророк, він знав би, хто й яка це жінка, що доторкається його: це грішниця! 40. Тоді Ісус заговорив до нього: Симоне, маю тобі щось сказати. Той відповів: Кажи, учителю. 41. Двоє боржників було в одного позичайла; один був винен п'ятсот денаріїв, а другий п'ятдесят. 42. А що вони не мали звідки віддати, він подарував обом. Котрий, отже, з них більше буде його любити? 43. Озвався Симон і каже: Гадаю, той, якому подарував більше. Ісус сказав до нього: Судив єси добре. 44. І, обернувшись до жінки, промовив до Симона: Бачиш цю жінку? Прибув я у дім твій, і ти не дав Мені води на ноги.

8

Вона ж слізьми обмила Мені ноги й витерла своїм волоссям. 45. Поцілунку Ти мені не дав; вона ж, відколи я ввійшов, не перестала цілувати мені ноги. 46. Оливою не намастив ти голови Моєї; вона ж миром пахучим намастила Мені ноги. 47. Тому кажу тобі, прощаються їй численні її гріхи, бо вона полюбила багато. Кому ж мало прощається, той мало любить. 48. Потім сказав до жінки: Прощаються тобі гріхи твої. 49. І почали ті, що з ним сиділи за столом, говорити між собою: Хто це такий, що й гріхи відпускає? 50. До жінки ж промовив: Віра твоя спасла тебе; іди в мирі.

● Продовження вставки. Оповідання, відсутнє в інших євангеліях. Воно вигадане з використанням деяких елементів Мт 26.6, Мк 14.3 та Ів 12.3, де також фігурує господар дому на ім'я Симон (точніше — Симон «Прокажений»), алебастрова пляшина з пахощами і праведна жінка, яка вилила їх на Ісуса. У цьому ж оповіданні Симон перетворився на фарисея, а праведна жінка — на грішницю. Насправді Ісус ніколи не обідав з фарисеями, оскільки від самого початку знайомства фарисеї зайняли безкомпромісну позицію і прийняли рішення Його убити (Мт 12.14, Мк 3.6, Лк 6.11). Цю вставку зробив фальсифікатор, що був знайомий з трьома іншими євангеліями. Мета вставки — виправдання фарисеїв, спроба змішати докупи Боже і диявольське. ● 50. «Віра твоя спасла тебе» — Ісус вживав цю фразу, коли хтось зцілювався силою своєї віри. Тут же немає факту зцілення.

Гурт жінок-помічниць

1. По тому Ісус проходив через міста та села, проповідуючи й звіщаючи Добру Новину про Царство Боже. З ним були дванадцять 2. і деякі жінки, що були оздоровлені ним від злих духів і недуг: Марія, звана Магдалина, з якої вийшло сім бісів, 3. Іванна, жінка Хузи, Іродового управителя, Сусанна та багато інших, що їм помагали зо своїх маєтків.

● 1. Порушення послідовності подій — цей фрагмент має бути після призначення дванадцяти апостолів. ● 2. Жінки з почуття вдячності допомагали Ісусовій школі, в т. ч. грошима. Тому гурт його учнів був матеріально забезпеченим (Лк 22.35), отож міг не лише допомагати убогим, але й нагодувати багатотисячний натовп (Мт 14.13, Мк 6.32—44, Лк 9.10—17, Ів 6.1—15). Жінки займають гідне місце разом з чоловіками, як це було заведено в арійських народів, зокрема, галлів-галілеян. Арійський звичай рівноправності жінок різко контрастує з юдейськими звичаями, де жінка вважалася істотою другого гатунку (так, наче не мала душі, тобто була твариною), зокрема, була позбавлена права бути присутньої на зібраннях юдейської громади.

Притча про сіяча

4. Коли зібралися сила народу і ті, що з усіх міст прийшли до Нього, Ісус сказав їм у притчі: 5. Вийшов сіяч сіяти своє зерно. І як він сіяв, одне впало край дороги й було потоптане, і птиці небесні його видзьобали. 6. Друге упало на камінь і, зійшовши, висохло, бо вогкості не мало. 7. Інше впало між тернину, і тернина, вигнавшися з ним укупі, його заглушила. 8. Нарешті, інше впало на добру землю і, зійшовши, вродило сторицею. Кажучи це, Ісус голосно мовив: Хто має вуха слухати, хай слухає.

● 8. Фраза «*Хто має вуха слухати, хай слухає*» є вказівкою на наявність прихованого, езотеричного сенсу, «запакованого» у притчу (гелленскою παραβολή — «параболе»).

Навчання притчами

9. Учні його спитали, що означає ця притча. 10. Він сказав їм: Вам дано розуміти тайни царства Божого, іншим же у притчах, щоб вони, дивлячись, не бачили і, слухаючи, не розуміли.

● 10. Спотворений і скорочений фрагмент з Мт 13.10—15. Ця вставка зроблена з метою переконати читачів, неначе Ісус говорив притчами для того, щоб народ не міг Його зрозуміти. Насправді притчі є формою пояснення складних істин, коли сенс передається за допомогою яскравих і зрозумілих образів. За допомогою такої «упаковки» важливі істини передаються без спотворення з покоління в покоління. Сам же фрагмент 10 спотворено під впливом фрагмента з Ісаї 6.8—10: «І почув я голос Господа, що говорив: Кого Я пошлю, і хто піде для Нас? А я відповів: Ось я, пошли Ти мене! А Він проказав: Іди, і скажеш народові цьому: Ви будете чути постійно, та не зрозумієте, і будете бачити завжди, але не пізнаєте. Учини затужавілим серце народу цього, і тяжкими зроби його вуха, а очі йому позаклеюй, щоб не бачив очима своїми, й вухами своїми не чув, і щоб не зрозумів своїм серцем, і не навернувся, і не був оздоровлений він!»

Значення притчі про сіяча

11. Ось що означає ця притча. Зерно — це слово Боже. 12. Ті, що край дороги, це ті, що слухають, та потім приходить диявол і бере геть з їхнього серця слово, щоб вони не увірували й не спаслися. 13. Ті ж, що на камені, це ті, що слухають і з радістю приймають слово, але, не маючи коріння, вірують до часу й під час спокуси відпадають. 14. А те, що впало між тернину, це ті, що, вислухавши, ідуть, та клопоти, багатства і життєві розкоші їх заглушають, і вони не дають плоду. 15.

Нарешті, те, що на добрій землі, це ті, що, чуючи добрим і щирим серцем слово, держать його і дають плід у стійкості.

● 13. «*Під час спокуси*». Гелленською: ἐν καιρῷ πειρασμοῦ, від πειρασμος (пейрасмос) — спокуса, випробовування. Нерідко як «спокуса» невірно перекладають слово σκάνδαλον (читається «скандалон») — пастка, буквально: «гачок у пастці, до якого чіпляється принада», що також має значення: випробування, перешкода, безвихідь (СНЗ), неможливість діяти, заблокованість (див. Мт 26.31).

Світло для тих, що входять

16. Ніхто не засвічує світила, щоб його вкрити посудиною або поставити під ліжко, а, навпаки, його ставлять на свічнику, щоб ті, що входять, бачили світло. 17. Нічого бо нема схованого, що не стало б явним, нічого тайного, що не стало б знаним і не вийшло на яв.

● 16. Видерта з контексту вставка на основі Мт 5.15. ● 17. Вставка з Лк 12.2.

Хто має, тому дасться

18. Вважайте, отже, як слухаєте: бо хто має, тому дасться; а хто не має, візьмуть і те, що йому здається, ніби має.

● Вставка з вставки Мт 25.29.

Мати і брати Ісусові

19. Мати його і брати прийшли до Нього, та через народ не могли до Нього доступитись. 20. Йому сказали: Мати твоя і брати стоять надворі, хочуть побачитись з Тобою. 21. Він у відповідь сказав їм: Мати моя і брати мої — це ті, що слухають слово Боже й виконують його.

● Мт 12.46—50, Мк 3.31—35. Порушення фальсифікатором послідовності розвитку подій — цей фрагмент має бути в іншому місці.

Буря на озері

22. Одного дня Ісус увійшов до човна зо своїми учнями й сказав їм: Переплиньмо на той бік озера. І відплили. 23. Як вони плили, Він заснув. Тим часом зірвалась буря з вітром над озером; їх почало заливати, і вони були в небезпеці. 24. Приступивши до Нього, вони збудили Його й кажуть: Наставниче, наставниче, ми гинемо! Він устав, погрозив вітрові й розбурханим хвилям, і вони ущухли, і настала тиша. 25. Тоді сказав їм: Де ваша віра? Вони, налякані й здивовані, один до одного казали: Хто це, що велить вітрам і воді, і вони слухають його?

● Мт 8.23—26, див. коментар. ● 25. Вставка того ж роду, що й Мт 8. 27.

Герасинський біснуватий

**26. Вони пристали в Гергесин-краю, що проти Галілеї. 27.
Як Ісус вийшов на берег, попався Йому назустріч один
чоловік з міста, що мав бісів. Він з давнього часу не
носив одежі й мешкав не в хаті, а в гробницях. 28.
Побачивши Ісуса, він закричав, припав Йому до ніг і
сказав сильним голосом: Що мені і Тобі, Ісусе, сину Бога
Вишнього? Благаю Тебе, не муч мене! 29. Він бо велів
нечистому духові вийти з чоловіка. Дух той часто хапав
чоловіка, і його тоді в'язали кайданами та ланцюгами і
стерегли, та він трощив окови, і демон гонив його по
пустинях. 30. Ісус спитав його: Як тобі на ім'я? Легіон, —
відповів той, багато бо бісів увійшло в нього. 31. І вони
благали його, щоб Він не велів їм іти в безодню. 32. Було
ж там велике стадо свиней, що паслося на горі, і демони
просили Його, щоб Він дозволив їм увійти в них. Він
дозволив їм. 33. Вийшли демони з чоловіка, увійшли в
свиней, і кинулося стадо з кручі в озеро й потонуло. 34.
Побачивши, що сталося, пастухи кинулись урозтіч і
розповіли про це в місті та по селах. 35. І вийшли люди
подивитися, що сталось. Прибули вони до Ісуса й
найшли, що чоловік, з якого вийшли біси, сидів при
ногах Ісуса, одягнений та при умі — і злякались. 36.
Наочні свідки їм розповіли, як вилікувався біснуватий.
37. Тоді все населення Гергесинської округи почало Його
просити, щоб відійшов від них, бо великий страх огорнув
їх. І Він увійшов до човна й вернувся. 38. А чоловік, з
якого вийшли біси, просив Ісуса, щоб бути з Ним, але Він
відпустив його, кажучи: 39. Вернися додому й розкажи
все, що Бог зробив тобі. Пішов той, сповіщаючи по
всьому місті, що Ісус зробив йому.**

● Мт 8.28—34, Мк 5.1—20.

Яірова дочка і кровоточива жінка

**40. Сталось, як вернувся Ісус, народ прийняв Його, бо всі
Його чекали. 41. Аж ось прийшов чоловік, Яір на ім'я, що
був головою громади. Припавши до ніг Ісуса, він став
просити зайти до нього в хату, 42. бо була в нього дочка
одиначка,** яких дванадцять років, **і вона вмирала. І як Він ішов
туди, люди тиснулися до Нього. 43. Аж тут якась жінка,
що була хвора дванадцять років на кровотечу й
витратила на лікарів увесь свій прожиток, і ніхто з них не**

9

міг її зцілити, 44. підійшовши ззаду, доторкнулась краю його одежі і вмить стала здоровою — спинилась її кровотеча. 45. Ісус спитав: Хто доторкнувся Мене? А що всі відпекувались, Петро мовив: Наставниче, люди коло Тебе товпляться й тиснуться! 46. Ісус сказав: Хтось доторкнувся до Мене, бо Я чув, як сила вийшла з мене. 47. Побачивши, що не втаїться, жінка, тремтячи, підійшла й, упавши Йому до ніг, призналася перед усіма людьми, чому до Нього доторкнулась і як негайно одужала. 48. Сказав їй Ісус: Дочко, віра твоя спасла тебе, іди в мирі! 49. Він говорив іще, як ось приходить хтось від голови громади й каже: Твоя дочка померла, не турбуй більше Вчителя. 50. Ісус, почувши це, озвавсь до нього: Не бійся, тільки віруй, і вона одужає. 51. Прийшовши до хати, Він не пустив нікого з собою всередину, крім Петра, Івана та Якова з батьком та матір'ю дитини. 52. Всі плакали за нею й голосили. Він мовив: Не плачте, вона не вмерла, вона спить. 53. Ті сміялися з Нього, бо знали, що вмерла. 54. Тоді він узяв її за руку й голосно промовив: Дитинко, пробудися! 55. І дух її вернувсь до неї, і вона вмить встала. Він велів дати їй їсти. 56. Батьки ж її були здивовані вельми, та наказав їм нікому не говорити, що сталося.

● 42. Див. коментар до Мк 5.42.

Ісус посилає дванадцятьох

1. Скликавши дванадцятьох, Ісус дав їм силу і владу над усіма бісами, і зціляти недуги; 2. тоді послав їх проповідувати Царство Боже й лікувати недужих. 3. Він до них промовив: Нічого не беріть у дорогу: ні палиці, **ні торби, ні хліба, ні грошей, ані дві одежі не майте. 4. В яку хату ви не увійшли б, там пробувайте, поки не вийдете. 5. А як хто вас не прийме, виходячи з того міста, обтрусіть порох з ніг ваших на свідчення проти них. 6. І вийшли вони та, ходячи по селах, звіщали Добру Новину і оздоровляли всюди.**

● 9.3. «Ні палиці» — має бути «*окрім палиці*», див.: Мк 6.8 і коментар до Мт 10.10.

Ірод і Ісус

7. Ірод тетрарх довідався про все, що діялось, і дивувався, бо деякі казали, що то Іван воскрес із мертвих, 8. інші ж — що **Ілля явився, а** ще **інші, — що якийсь пророк** із давніх устав із мертвих**. 9. Ірод сказав:** Іванові я відтяв голову. **Хто ж це такий, що я про Нього оце чую? І намагався побачити Його.**

● На цей час Іван ще був живим, але навіть якби його напередодні умертвили, то все одно фраза «Іван воскрес із мертвих» є повним безглуздям, адже Ісус робив чудеса ще при живому Івані Предтечі. Мета вставки — звинуватити Ірода Антипу в смерті Івана, переклавши на нього вину первосвящеників і фарисеїв (див. коментар до Мк 6.14). ● 8. «Із давніх устав із мертвих» — вставка того ж ґатунку, що й у Лк 9.19. «Воскресіння мертвих» було ключовим елементом фарисейської ідеології, див. 2.10.3. «Воскресіння живих і «воскресіння мертвих».

Чудесна гостина

10. Апостоли ж, вернувшися, розповіли Йому про те, що зробили. Тоді Він узяв їх і пішов осторонь у напрямі міста, що зветься Витсаїда. 11. Люди, довідавшись про те, пішли слідом за Ним. Він їх прийняв і говорив їм про Царство Боже та оздоровляв тих, що потребували того. 12. День почав хилитись до вечора, і дванадцятеро підійшли до Нього й кажуть: Відпусти людей: хай ідуть по хуторах та селах, що навколо, і найдуть собі притулок та поживу, бо тут ми в пустому місці. 13. А Він їм каже: Дайте ви їм їсти. Вони відповіли: Є у нас тільки п'ять хлібів і дві риби. Хіба що підемо та купимо поживи для всього цього народу. 14. Було бо їх приблизно п'ять тисяч чоловіків. Ісус сказав до своїх учнів: Розсадіть їх гуртами приблизно по п'ятдесят. 15. Вони так зробили й усіх розсадили. 16. Тоді Він узяв п'ять хлібів і дві риби і, звівши очі вгору, благословив їх, поламав і дав учням, щоб вони клали перед народом. 17. Усі їли до наситу й зібрали куснів, що зосталися, дванадцять кошів.

Петро визнає віру

18. Одного разу, коли Він молився на самоті, і були з ним Його учні, Він спитав їх: За кого Мене мають люди? 19. Вони у відповідь сказали: За Івана Омивателя, інші — **за Іллю, ще інші — за якогось із** старовинних **пророків**, що воскрес із

мертвих**. 20. А ви, — спитав їх, — що кажете про Мене? Хто Я? Тоді Петро, озвавшись, мовив: Ти — Хрестос Божий.**

● 19. Люди аж ніяк не могли сприйняти Ісуса за Івана Омивателя, оскільки вони діяли в той самий час і суттєво відрізнялися один від одного: Іван здійснював специфічний обряд омивання-очищення в Йордані, а Ісус — проповідь і зцілення. ● 19. «Що воскрес із мертвих» — вставка, див. Лк 9.8 і Мк 8.28. ● 20. Хрестос (Χρηστός) — боголюдина, тобто людина, яка усвідомлює себе втіленою духовно-божественною сутністю і перебуває в постійному контакті з Творцем. Слово «Хрестос» фактично є протилежністю до слова Месія (Χριστὸς), що в євангельському контексті означає «раб Єгови», який приноситься в жертву за юдейський народ подібно до козла відпущення. Див. 2.2. «Хрестос і Хрістос», а також коментар до Мт 8.17.

Син людський має страждати і воскресне

21. Він сказав їм гостро про це нікому не говорити. 22. Далі додав: Син людський має багато перетерпіти; старші, первосвященики та вчені **Його відкинуть і уб'ють, та Він на третій день воскресне.** 23. Звертаючись до всіх, Він промовив: Коли хто хоче йти за Мною, нехай зречеться себе, візьме щодня на себе тавр свій і йде за Мною. 24. Бо хто хоче спасти свою душу, той її погубить; а хто погубить свою душу задля Мене, той її врятує. 25. Яка бо користь людині, коли весь світ здобуде, себе ж саму погубить або занапастить? 26. Хто буде соромитися Мене та Моєї науки, того й Син людський буде соромитися, коли прийде у славі своїй і Отця, і ангелів святих. 27. Істинно кажу вам, що деякі із тут присутніх не зазнають смерті, аж поки не побачать Царства Божого.

● Мт 16.21, Мк 8.31. ● 21. Про те, що Ісус є боголюдиною, можна було і треба було говорити лише після Його воскресіння, щоб у ході Єрусалимської кризи народ зробив вільний вибір між добром і злом. А до того часу про це могли знати лише Ісусові учні. 22. Ісус розповідає про свій майбутній Перехід: першого дня Його схоплять, а на третій день Він воскресне. ● 22. «Та вчені» — вставка, див. 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники». ● 23-27. Вставка, вирвана з контексту Мт 16.24—28.

Преображення Господнє

28. Через яких вісім днів по цих словах Ісус узяв з собою Петра, Івана та Якова й вийшов на гору молитись. 29. Коли Він молився, вигляд Його обличчя став інший, а одежа — біла та блискуча. 30. І ось два мужі з ним розмовляли: були то Мойсей та Іліяху, 31. що з'явились у славі й говорили про його смерть, якою він мав померти в Єрусалимі. 32. Петро й ті, що були з ним, були прибиті сном. Та як пробудилися, побачили його славу і двох мужів, що з ним стояли. 33. А коли ці розставались з ним, Петро промовив до Ісуса: Наставниче, добре нам тут бути! Зробимо три намети: один тобі, один Мойсееві і один Іліяху. Не знав бо, що говорить. 34. Коли він говорив це, насунулася хмара й огорнула їх; учні

налякались, як надійшла на них хмара 35. І голос залунав із хмари: Це Син мій, возлюблений; його слухайте! 36. І коли роздався цей голос, Ісус зостався один. Учні мовчали, і нічого з того, що бачили, нікому в ті дні не оповідали.

● Спотворений переказ Мт 17.1—9 і Мк 9.2—10 плюс фантазії про сон апостолів.

Біснуватий хлопець

37. Наступного дня, коли вони зійшли з гори, сила людей його зустріла. 38. І ось якийсь чоловік з народу почав кричати: Учителю, благаю тебе, зглянься над моїм сином, бо він єдиний у мене. 39. Дух його хапає, і він кричить раптом, трясе ним, і він пускає піну; той його з трудом кидає і він зовсім знемагає. 40. Просив я твоїх учнів, щоб його вигнали, та вони не змогли. 41. Ісус відповів: О роде невірний та розпусний! Доки маю бути з вами та терпіти вас? Приведи сюди твого сина! 42. Коли наближався хлопець, демон кинув ним об землю й сильно потряс ним; але Ісус погрозив нечистому духові, оздоровив юнака й віддав його батькові. 43. Всі були захоплені величчю Божою. І як усі дивувалися всьому, що Ісус чинив, він сказав до своїх учнів: 44. Затямте собі добре ці слова: Син людський має бути виданий у руки людям. 45. Однак вони не розуміли цього слова; воно було від них скрите, так що вони його не могли збагнути, і боялися його питати про це слово.

● Продовження вставки у формі переказу Мт 14—20. ● 44. Невмотивована різка зміна теми розмови. Точний опис ситуації див. у Мт 17.22—23. ● 45. Апостоли зображені фальсифікатором як темні й залякані простаки. Насправді це були щирі, кмітливі і безстрашні молоді люди, ладні піти на смерть заради Вчителя. Тим більше, вони ніколи не боялися ставити Йому запитання. І слова Ісуса про його страждання вони добре зрозуміли: «*І вони тяжко зажурились*» (Мт 17.23).

Хто найменший, хто великий

46. І таке спало їм на думку: хто з них найбільший? 47. Ісус, знаючи думки їхніх сердець, узяв малу дитину, поставив її біля себе 48. і сказав їм: Хто прийме цю малу дитину в моє ім’я, той мене приймає; а хто мене приймає, той приймає Того, хто мене послав: бо хто найменший поміж усіма вами, той — великий.

● Вставка на основі Мк 9.33—37.

Хто не проти вас, той з вами

49. Озвався Іван і каже: Наставниче, ми бачили одного, що твоїм ім’ям виганяв бісів, і ми йому заборонили, бо він не ходить з нами. 50. Ісус сказав до нього: Не бороніть, бо хто не проти вас, той з вами.

● Вставка, яка суперечить фразі «*Хто не зо Мною, той проти Мене, і хто зо Мною не збирає, той розкидає*» (Мт 12.30). Див. також Мк 9.38.

Самарянське село і небесний вогонь

51. Як наблизився час, коли Ісус мав бути взятий з цього світу, Він твердо постановив пуститися в дорогу до Єрусалима. 52. І вислав посланців перед собою; пішли вони й увійшли в якесь самарянське село, щоб Йому приготувати місце. 53. Та самаряни Його не пустили, бо прийняли Його за подорожуючого до Єрусалима. 54.

Бачачи те, учні Яків та Іван сказали: Господи, хочеш — ми скажемо, щоб вогонь зійшов з неба і пожер їх. 55. Ісус, обернувшись, став докоряти їм. 56. І вони пішли в інше село.

● 51. Весь наступний виклад — це опис подій під час урочистого, прилюдного, демонстративного прямування Ісуса з Галілеї в Єрусалим. ● 53. Буквально: «Бо Він мав вигляд подорожуючого до Єрусалима». ● 54. Коли апостоли йшли з Ісусом до Єрусалима, то вони вже вміли керувати стихіями силою віри. Можна здогадатися, що до цього часу Ісус уже навчив їх ходити по воді, заспокоювати бурю, керувати вітром, читати думки, зціляти хворих, виганяти злих духів. Про могутність апостолів свідчить те, що їм було неважко силою віри (тобто за допомогою уяви і волі) спалити село, принаймні для Івана і Якова це не становило проблеми. Це вже були не просто галілейські рибалки, а маги («могутні», «волхви»). Детальніше див. 1.5. «Воанергес — Сини грому». Підтвердженням могутності апостолів є те, що Ісус став докоряти їм за намір спалити село, тобто до їхньої пропозиції Він поставився дуже серйозно як до справи цілком здійсненної. ● 56. Події відбуваються на території Самарії. Нагадаємо, що самаряни і юдеї гостро ненавиділи одне одного, зокрема через те, що юдеї монополізували храм Соломона (так само як московити після розвалу СРСР захопили Києво-Печерську Лавру). На основі цієї релігійної монополії юдеї розгорнути потужний бізнес, стверджуючи, що по-справжньому поклонятися Творцеві і очищувати душу та тіло можна лише в Єрусалимі, а всі інші місця поклоніння, зокрема в Самарії, є начебто «неканонічними», без благодаті. Все це викли́кало природне обурення з боку самарян. Тож коли самарійська громада дізналася, що Ісус з учнями йде до Єрусалима, то вирішила, що Його мета — паломництво до юдейських святинь і відповідно ігнорування святинь самарійських. З цієї причини самаряни відмовили подорожуючим галілеянам у притулку, що вважалося актом відвертої негостинності, ворожості, нелюдяності. Звідси намір Івана і Якова спалити це аморальне і безбожне, з їхнього погляду, село. Після цього Ісус з учнями пішли в інше село. Найімовірніше, в районі Енона вони перейшли Йордан і далі рухались східним берегом цієї річки. На Енон вказує те, що саме там напередодні свого ув’язнення здійснював ритуальне омивання народу Іван Предтеча. Вочевидь, там був брід (переправа), зручна для прочан з обох берегів Йордану — подібно до того, як це було поблизу Витавари, де й починав своє служіння Іван Предтеча (див. коментар до Ів 1.28). У реконструйованому тексті Євангелія після цього речення міститься фрагмент Лк 11.1—13, в якому згадується про Івана

10

Омивателя: «*Сказав до Нього один з його учнів: Господи, навчи нас молитись, як Іван навчив своїх учнів*». Імовірно, що це прохання було навіяне місцем перебування — поблизу Енона.

Вимоги до тих, що хотіли б іти за Ісусом

57. А як вони подорожували, сказав хтось до нього: Я піду за тобою, куди б ти не пішов. 58. Ісус озвався до нього: Лисиці мають нори й птиці небесні гнізда, Син же людський не має де голови приклонити. 59. До другого сказав: Іди за мною. Та той відповів: Господи, дозволь мені перше піти та поховати мого батька. 60. Лиши мертвим ховати своїх мертвих, — сказав Ісус до нього. — Ти ж іди, проповідуй царство Боже. 61. Інший сказав: Я піду за тобою, Господи, але перше дозволь мені з моїми домашніми попрощатися. 62. Ісус сказав до нього: Ніхто, поклавши руку на плуг і озираючись, не здатний до Царства Божого.

● Вставка, подібна до Мт 8.19—22.

Господь посилає сімдесят двох

1. Після цього Господь призначив сімдесятьох двох інших і послав їх перед собою в кожне місто й місце, куди сам мав прибути. 2. Він до них промовив: Жнива великі, а робітників мало. Просіть, отже, Господа жнив, щоб послав робітників на свої жнива. 3. Ідіть, ось я вас посилаю, як ягнят між вовки. 4. Не беріть із собою ні калитки, ні торби, ні сандалів, і нікого в дорозі не вітайте. 5. В який би дім ви не ввійшли, скажіть перше: мир домові цьому! 6. І коли там буде син миру, мир ваш почине на ньому; а коли ні, до вас повернеться. 7. І зоставайтесь у тім домі, їжте й пийте, що в них є: достоїн бо робітник своєї нагороди. Не переходьте з хати до хати. 8. І в яке місто ви не ввійшли б, і вас приймуть, їжте, що поставлять перед вами; 9. оздоровляйте в ньому хворих і кажіть їм: наблизилося до вас Царство Боже. 10. Коли ж ви ввійдете в яке місто, і вас не приймуть, вийшовши на їхні вулиці, скажіть: 11. Ми вам обтрушуємо й порох з вашого міста, що пристав до наших ніг; та знайте, що Царство Боже близько. Кажу вам: того дня Содомові буде легше, ніж тому місту.

● Вставка на основі Мт 10.5—15. Див. також Мк 6.7—13, Лк 9.1—10. ● 1. Ісус з учнями цілеспрямовано йшов у Єрусалим, тому не було сенсу посилати 72-х учнів у різні міста. У деяких кодексах говориться про 70 учнів (ТБ, с. 794). Це число пов'язують з 70-ма помічниками Мойсея (Числа 11.16), що може вказувати на юдейське коріння цієї вставки. ● 2. Вставка з Мт 9.37—38. Ця фраза була сказана раніше, а саме перед призначенням апостолів. Через стрімке зростання маси людей, які жадали зцілень і Слова Божого, Ісус створив організаційну структуру: Учитель → три найближчі і найсильніші апостоли (Іван, Петро, Яків) → три трійки решти апостолів → інші учні — прихильники і співчуваючі. ● 11. «Того дня Содомові буде легше, ніж тому місту» — характерне фарисейське залякування.

Горе містам, що не покаялись

13. Горе тобі, Хоразине! Горе тобі, Витсаїдо! Бо якби в Тирі та Сидоні сталися ті чуда, що зроблені у вас, вони б давно покаялися, сидячи у веретищі й попелі! 14. Та Тирові й Сидонові легше буде під час суду, ніж вам. 15. І ти,

Капернауме, чи, може, піднімешся аж до неба? Аж до аду провалишся! 16. Хто слухає вас, мене слухає; хто гордує вами, мною гордує; а хто гордує мною, гордує Тим, хто послав мене.

● 13-15. Вставка, подібна до вставки Мт 11.21—24. ● 16. Вставка, подібна до вставки Мт 10.40.

Учні вертаються з радістю

17. Повернулися сімдесят два з радістю, кажучи: Господи, ба й біси коряться нам з-за твого імені. 18. Він сказав їм: Я бачив сатану, що, наче блискавка, падав з неба. 19. Ось я даю вам владу наступати на зміїв, скорпіонів і на всю ворожу силу — і ніщо вам не пошкодить. 20. Одначе не радійте тому, що духи вам коряться, але радійте тому, що імена ваші записані на небі.

● Продовження вставки. ● 19. «Змії і скорпіони» — вираз за аналогією з Пс 90.13. ● 20. Юдейські уявлення про «Книгу життя», в яку Єгова «вносить імена людей, що заслуговують бути громадянами Небесного Царства» (ТБ, с. 796). «Небесним Царством» юдеї називали відновлене «рабом Єгови» Юдейське царство, оскільки воно користуватиметься підтримкою Єгови. Тому й «книга» стосується речей цілком земних: «Тоді ті, що залишилися на Сіоні й уціліли в Єрусалимі, будуть іменуватися святими, всі вписані в **книгу** для життя в Єрусалимі» (Іс 4.3); «Отже, я з першого року Дарія Мідянина став йому підпорою й підкріпленням. Тепер возвіщу тобі істину: от, ще три царі постануть у Персії; потім четвертий перевершить усіх великим багатством, і коли підсилиться багатством своїм, то підніме всіх проти царства Гелленського. ... І настане час тяжкий, якого не бувало відтоді, як існують люди, й дотепер; але врятуються в цей час із народу твого всі, які знайдені будуть записаними в книзі» (Даниїл 11, 12).

Таїнство Отця і Сина

21. Того часу Ісус зрадів Святим Духом і промовив: Прославляю тебе, Отче, Господи неба й землі, що ти втаїв це від мудрих та розумних і відкрив немовляткам. Так, Отче, бо так Тобі подобалося. 22. Все дав мені Отець мій, і ніхто не знає, хто Син, крім Отця, і хто Отець, крім Сина, та кому Син схоче відкрити. 23. Потім, звернувшися до учнів, промовив: Щасливі очі, які бачать, що ви бачите. 24. Кажу бо вам, що багато пророків і царів хотіли бачити, що ви бачите, і не бачили, і чути, що ви чуєте, і не чули.

● 21—22. Вставка, подібна до вставки Мт 11. 25—27. ● 23—24. Вставка з Мт 13.16—17.

Притча про самарянина

25. І ось якийсь законовчитель устав, щоб Його спокусити, й каже: Учителю, що мені робити, щоб вічне життя осягнути**? 26. Ісус мовив до нього:** В законі що написано? Як там читаєш? 27. Озвався той і каже: **Люби Господа, Бога твого, всім серцем твоїм, усією душею твоєю і всією силою твоєю і всією думкою твоєю, а ближнього твого, як себе самого.** 28. Відповів єси добре, — сказав йому, — роби це й будеш жити. 29. Та **той,** бажаючи себе самого виправдати, **каже до Ісуса: І хто є мій ближній? 30. Ісус мовив, кажучи: Один чоловік спускався**

з Єрусалима до Єрихона й потрапив розбійникам у руки, що його обдерли й побили тяжко, і пішли геть, залишивши його півмертвого. 31. Випадково ішов якийсь священик тією дорогою, побачив він його, минув і пішов далі. 32. Так само й левіт прийшов на те місце. Глянув на нього і пройшов повз нього. 33. Але один самарянин, що був у дорозі, надійшов на нього і, побачивши його, змилосердився. 34. Приступив він до нього, перев'язав йому рани, полив їх оливою і вином, потім посадив його на свою худобу, привів до заїзду й доглянув його. 35. Наступного дня він вийняв два денарія, дав їх господареві й мовив: доглядай його, і те, що витратиш на нього більше, я заплачу тобі, коли вернуся. 36. Хто з оцих трьох, на твою думку, був ближнім тому, що потрапив розбійникам у руки? 37. Він відповів: Той, хто вчинив над ним милосердя. Тоді Ісус сказав до нього: Іди і роби ти так само.

● Речення 25 логічно не пов'язане з попереднім реченням «*і вони пішли в інше село*» (9.56). Значить цей фрагмент має бути в іншому місці євангелія, але в якому? По-перше, описана подія відбувається під час якогось зібрання. По-друге, найімовірніше, на території Юдеї. Фарисейське вчення визнавало за ближніх лише одноплемінників-юдеїв, всі ж інші народи вважалися неповноцінними, недолюдками, напівтваринами. Якби Ісус був юдейським Месією, то, на думку законника, мав би вважати за ближніх лише юдеїв, в іншому ж випадку Ісус не міг бути Месією. Фактично законник запропонував Ісусові тест: хто ти — Месія чи ні? Сам же законник, вочевидь, був юдеєм, оскільки на запитання «*Хто з оцих трьох, на твою думку, був ближнім тому, що потрапив розбійникам у руки?*» відповів не коротко «самарянин», а довгою неприродною конструкцією «*Той, хто вчинив над ним милосердя*», оскільки для правовірних юдеїв, а особливо фарисеїв, навіть уживання слова «самарянин» вважалося оскверненням. Таким чином, місце для цього фрагмента треба шукати в описі пізніших подій, що відбуваються в Юдеї, найімовірніше — в Єрусалимі. А тут, нагадаємо, розповідається про події в районі між Галілеєю і Самарією. І справді, після ретельнішого аналізу з'ясовується, що цей фрагмент є доповненням до Мт 22.34—39 і Мк 12.28—31, а згаданий законовчитель був фарисеєм (Мт 22.35). ● 25. Замість «що мені робити, щоб вічне життя осягнути» має бути «яка найбільша з усіх заповідей». ● 26. «В законі що написано? Як там читаєш? Озвався той і каже» — вставка, відсутня в інших синоптиків. ● 28. Так само вставка. ● 29. «Бажаючи себе

11

самого виправдати» — вставка, яка суперечить реченню 25 («*законовчитель устав, щоб Його спокусити*»).

Господь у Марти і Марії

38. Коли вони були в дорозі, Він увійшов в одне село, і якась жінка, Марта на ім'я, прийняла Його в хату. 39. Була у неї сестра, що звалася Марія; ця, сівши в ногах Господа, слухала його слова. 40. Марта ж клопоталася, услуговуючи всіляко. Підійшла вона й каже: Господи, чи тобі байдуже, що сестра моя лишила мене саму служити? Скажи їй, щоб мені помогла. 41. Озвався Господь до неї і промовив: Марто, Марто, ти побиваєшся і клопочешся про багато, 42. одного ж потрібно. Марія вибрала кращу частку, що не відніметься від неї.

● Тут ідеться про Витанію, куди Ісус прибув по дорозі до Єрусалима, тобто насправді ця подія відбулася пізніше (Ів 12.2). У Витанії жив Лазар разом з громадою галілеян, а Марта і Марія були його сестрами. «*Скидається на те, що Христос був прийнятий не в домі Лазара, а в домі Марти, яка могла мати власний дім у тій же Витанії*» (ТБ, с. 797). Перед нами ще один факт спотворення фальсифікатором послідовності подій.

Молитва Господня

1. Раз якось Він молився в одному місці, і як кінчив, сказав до Нього один з Його учнів: Господи, навчи нас молитись, як Іван навчив своїх учнів. 2. Він до них промовив: Коли ви молитесь, кажіть: Отче, нехай святиться ім'я твоє, нехай прийде Царство твоє. 3. Дай нам кожного дня наш хліб насущний. 4. І прости нам гріхи наші, як і ми прощаємо кожному, хто нам винен; і не введи нас у спокусу.

● 1. Подія відбувається поблизу Енона, де раніше Іван здійснював омивання. Після того, як Ісуса з учнями, що йшли до Єрусалима, не пустили в самарійське село, вони перейшли Енонським бродом на лівий берег Йордану. ● 2—4. Неточний і невіршований переказ молитви до Творця, якої Ісус навчив своїх учнів під час Нагірної проповіді (Мт 6.9—13). Насправді учень вже знав цю молитву, тому запитував про дещо інше, а саме — як зробити молитву дійовою.

Дві притчі про молитву

5. Далі до них промовив: **Якби хто з вас мав приятеля, і той прийшов до нього опівночі і сказав до нього: Друже, позич мені три хліби, 6. бо приятель мій прибув до мене з дороги, і я не маю що йому дати, 7. а той зсередини**

відповів би йому: Не докучай мені, двері вже замкнені, і діти мої зо мною в ліжку; не можу встати й дати тобі; 8. кажу вам, що коли й не встане та не дасть тому, що він його приятель, однак через його настирливість підведеться й дасть, скільки той потребує. 9. Отож кажу вам: просіть, і дасться вам; шукайте, і найдете; стукайте, і відчинять вам. 10. Кожний бо, хто просить, одержує, хто шукає, находить, і хто стукає — тому відчиняють. 11. Котрий із вас, батьків, коли син проситиме в нього хліба, дасть йому камінь? 12. Або коли попросить риби, замість риби дасть йому гадюку? Або коли яйце попросить, дасть йому скорпіона? 13. Отак коли ви, будучи злими, умієте давати дітям вашим добрі дари, оскільки більш Отець небесний дасть Святого Духа тим, що у Нього просять.

● Ісус розкриває таємницю дійової молитви: вона повинна бути наполегливою. Творець любить нас, тому не треба боятися зайвий раз нагадати Йому про себе. ● 9—10. Ісус повторює повчання (найімовірніше у віршованій формі), зроблене Ним раніше (Мт 7.7—11) — під час Нагірної проповіді. ● 11—12. Дещо спотворена вставка з Мт 7.9—12.

Ісус і Вельзевул

14. Ісус виганяв біса, що був німий. І як біс вийшов, німий заговорив, і дивувались люди. 15. Та деякі з них говорили: Він Вельзевулом, князем бісівським, виганяє бісів. 16. Інші ж, щоб його випробувати, домагалися від нього знаку з неба. 17. Він же, знаючи їх, сказав їм: Кожне царство, розділене саме в собі, запустіє, і дім на дім, упаде. 18. Коли, отже, і сатана розділений сам у собі, як устоїться його царство? Кажете бо, що Вельзевулом виганяю бісів. 19. Коли я Вельзевулом виганяю бісів, ким виганяють сини ваші? Ось чому вони будуть вашими суддями. 20. Коли ж я перстом Божим виганяю бісів — прийшло до вас царство Боже. 21. Коли хто сильний та озброєний пильнує свого двору, його майно в безпеці. 23. Коли ж надійде хто сильніший, він його подолає, забере у нього всю його зброю, на яку він покладався, і розділить його здобич. Хто не зо мною, той проти мене, і хто зо мною не збирає, той розсипає.

● Неточний переказ Мт 12.22—32 і Мк 3.20—30.

Коли дух нечистий вертається

24. Коли дух нечистий вийде з чоловіка, блукає по місцях безводних, шукаючи спочинку, і, не найшовши, каже: Вернуся в дім свій, звідкіль я вийшов. 25. І, прибувши, находить його заметеним, прибраним. 26. Тоді йде й бере з собою інших сім духів, гірших від себе, і вони входять і там оселюються, і останнє того чоловіка стає гірше, ніж перше.

● Та ж сама недоречна вставка, що й у Мт 12.43—45.

Справжня щасливість

27. Коли він говорив це, якась жінка підняла голос з-між народу і сказала до нього: Щасливе лоно, що тебе носило, і груди, що тебе годували. 28. Він озвався: Щасливі ті, що слухають слово Боже і зберігають його.

● Вставка, оскільки Ісус молився насамоті, після чого до Нього підійшли учні (11.1). Ніякого народу не було.

Знак Йони

29. Коли народу сходилось щораз більше, Ісус почав промовляти: Рід цей — рід лукавий; він шукає знаку, але знаку йому не дасться, окрім знаку Йони, 30. бо як Йона був знаком для ніневитян, так і Син людський буде знаком для цього роду. 31. Цариця півдня встане під час суду з людьми цього роду і його засудить, бо прийшла з кінців світу слухати мудрості Соломона, а ось тут більше від Соломона. 32. Ніневитяни встануть з цим родом під час суду і його засудять, бо вони покаялись на проповідь Йони, а ось тут більше від Йони.

● Неточний переказ оповідання з Мт 12.38—39, де «родом лукавим» Ісус називає фарисеїв.

Світло тіла — око

33. Ніхто не світить світла і не ставить його у сховок, ані під посудину, але на свічник, щоб ті, що входять, бачили світло. 34. Світло твого тіла — око твоє. Коли око твоє здорове, все тіло твоє світле; коли ж воно недуже, все тіло твоє темне. 35. Гляди, отже, щоб світло, що в тобі, не стало темрявою. 36. Коли, отже, все тіло твоє світле й нічого темного не має, воно буде все в світлі, так, як коли б освічувало тебе світло своїм сяйвом.

● 33. Вставка з Мт 5.15. ● 34. Вставка з Мт 6.22.

«Горе вам, фарисеям»

37. Коли він говорив іще, якийсь фарисей запросив його на обід до себе. Ісус увійшов і сів за столом. 38. Побачивши це, фарисей здивувався, що він перш не обмився перед обідом. 39. Господь сказав до нього: От ви, фарисеї, чистите лиш зверху чашу й полумисок, самі ж ви всередині повні здирства й лукавства. 40. Безумні! Чи той, що зробив верх, чи не зробив і середини? 41. Краще дайте милостиню з того, що всередині, і все у вас буде чисте. 42. Та горе вам, фарисеї, бо ви даєте десятину з м'яти, рути та всякої городини, але занедбуєте правосуддя й любов Божу! І це треба було робити, і того не лишати. 43. Горе вам, фарисеї, що любите перші місця в синагогах та привітання на майданах. 44. Горе вам, бо ви — немов гроби непомітні, по яких люди зверху ходять і не знають того.

● Вставка за мотивом Мт 23.23—28, де розповідається про події в Єрусалимі. У нашому ж випадку події відбуваються в Галілеї поблизу кордону з Самарією. До того ж, як зазначає ТБ, «*навряд чи можна припустити, щоб Господь звернувся з такими словами до господаря дому та його друзів*» (с. 799). Додамо, що Ісус ніколи не обідав з фарисеями, оскільки ті від самого початку вирішили Його вбити (Лк 6.11, Мт 12.14, Мк 3.6).

«Горе й вам, законовчителям»

45. Озвавсь тоді один із законовчителів: Учителю, кажучи це, ти й нас ображаєш. 46. Він відповів: Горе й вам, законовчителям, бо ви накладаєте на людей тягарі, які важко носити, самі ж до тих тягарів й пальцем не торкаєтеся. 47. Горе вам, що будуєте гроби пророкам, і ваші батьки їх убили! 48. Ви так стаєте свідками й даєте згоду вчинкам батьків ваших: вони їх убивали, а ви будуєте їм гроби! 49. Тому й каже мудрість Божа: я їм пошлю пророків і апостолів, вони деяких з них уб'ють, а деяких будуть гонити, 50. щоб цей рід відповів за кров усіх пророків, пролиту від сотворення світу, 51. від крові Авеля до крові Захарії, вбитого між вівтарем і храмом. Так, я кажу вам: рід цей відповідатиме за все те. 52.Горе вам, законовчителям, бо ви взяли ключ знання. Самі ви не ввійшли, і тим, що хотіли ввійти, заборонили. 53. Як він вийшов звідти, книжники та фарисеї стали сильно на Нього нападати й

12

ставити Йому різні питання, 54. чигаючи, щоб несподівано піймати яке слово з уст його.

● Продовження вставки на основі Мт 23.13—35. Див. також 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники». ● 53. Загальна фраза. Насправді фарисеї наперед ретельно продумували свої запитання, а не імпровізували по ходу дискусії.

Осторога перед лицемірством

1.Тим часом, як народ зібрався тисячами, так, що одне одного топтало, **Він почав говорити,** перш **до своїх учнів: Остерігайтесь фарисейської закваски, тобто лицемірства. 2. Нічого бо нема схованого, що б не відкрилось, і скритого, що б не виявилось. 3. Ось чому те, що ви сказали потемки, почується при світлі; і те, що ви говорили на вухо по сховках, оголоситься на крівлях.**

● 1. Цей фрагмент спочатку знаходився в іншому місці Євангелія від Луки. Розмова відбувається у човні (Мт 16.6, Мк 8.15) після другого чуда примноження хліба і риби. ● 1. Фарисейська групова стратегія побудована на брехні і лицемірстві. Вона дає переваги брехуну лише доти, доки не виявиться його брехня. А вона обов'язково виявиться, бо так влаштовано наш світ. Тому-то «*нічого нема схованого, що б не відкрилось..., і те, що ви говорили на вухо по сховках, оголоситься на крівлях*». Будь-яка думка фіксується в загальному інформаційному полі і за бажання може бути прочитаною та оприлюдненою. Тому в ідеалі треба жити так, неначе за тобою спостерігає весь світ. Протилежністю фарисейському шляху брехні і лицемірства є арійський шлях Честі і Слави, коли людина живе чесним, відкритим життям і намагається бути прикладом для інших, передусім для нащадків, щоб вони пам'ятали про славного предка і подумки притягнули його до себе для наступного земного втілення.

«Того бійтесь»

4. Кажу вам, моїм друзям: не бійтесь тих, що убивають тіло і потім більш нічого зробити не можуть. 5. Покажу вам, кого треба боятись: бійтесь того, що, вбивши, має владу вкинути у пекло. Так, кажу вам, того бійтесь. 6. Хіба п'ять горобців не продаються за два шаги? Та ні один з них не забутий у Бога. 7. Ба навіть і волосся на голові у вас усе пораховане. Не бійтесь: ви цінніші за багатьох горобців.

● 4—5. Вставка, подібна до Мт 10.28. Насправді нікого не треба боятися, бо ніхто не має влади вкинути людину до пекла після її смерті. Доля людини визначається її поведінкою в палінгенезії, тому боятися можна лише одного — власних негідних вчинків. ● 6—7. Вставка, подібна до вставки в Мт 10.29—31.

Визнавати перед людьми

8. Кажу вам: кожен, хто визнає мене перед людьми, і Син людський визнає його перед ангелами Божими. 9. Хто ж мене відречеться перед людьми, того і я відречуся перед ангелами Божими. 10. І всякому, хто скаже слово проти Сина людського, проститься йому; а тому, хто хулитиме Святого Духа, не проститься. 11. Коли вас приведуть у синагоги, до урядів та до влади, не клопочіться тим, як або що маєте відповідати, або що маєте казати, 12. бо Дух Святий навчить вас тієї години, що треба говорити.

● 8—9. Вставка, подібна до вставок Мт 10.32, Мк 8.38, Лк 9.26.
● 10. Вставка з Мт 12.31.

Багатіти не для себе, а в Бога

13. Відізвався до нього хтось із народу: Скажи братові моєму, щоб поділився зо мною спадщиною. 14. Ісус промовив до нього: Чоловіче, хто настановив Мене суддею або ділителем над вами? 15. Далі промовив до них: Глядіть і бережіться всякої зажерливості, бо не від надміру того, що хто має, залежить його життя. 16. Він розповів їм цю притчу: В одного багача земля вродила гарно. 17. Почав він міркувати, кажучи сам до себе: що мені робити? Не маю де звести урожай мій. 18. І каже: Ось що я зроблю: розберу мої стодоли, більші побудую і зберу туди все збіжжя і весь мій достаток, 19. і скажу душі моїй: душе моя, маєш добра багато в запасі на багато років! Спочивай, їж, пий і веселися! 20. Бог сказав до нього: Безумний, цієї ж ночі душу візьмуть у тебе, і те, що ти зібрав, кому воно буде? 21. Отак воно з тим, хто збирає для себе, замість багатіти у Бога.

● Продовження вставки. 16. Мета цієї пародії на притчу — приниження земного господарювання і знецінення його вартостей, що в кінцевому підсумку має розчистити земний простір для «дітей диявола», які проголосили останнього «князем цього світу». Натомість Ісус учив про Царство Боже, тобто боголюдський стан гармонійного поєднання божественного і земного.

Не журіться і не побивайтесь

22. Далі сказав до своїх учнів: Тому кажу вам: не журіться про життя ваше, що їстимете, ані про тіло, в що вдягнетеся, 23. бо життя більше від їжі і тіло — від одежі. 24. Гляньте на круків, що не сіють, ні жнуть; нема в них ні комори, ні стодоли, і проте Бог їх годує. Оскільки більше варті ви від птахів. 25. Хто з вас, трудившись, може додати до віку свого хоча б один лікоть? 26. Коли, отже, і це найменше понад вашу силу, чому клопочетесь про інше? 27. Гляньте на лілей, як ростуть: не працюють і не прядуть, а кажу вам, що навіть Соломон у своїй славі не вдягався так, як одна з них. 28. Коли, отже, траву, що сьогодні на полі, а завтра кидають до печі, Бог так одягає, то скільки більше вас, маловіри. 29. І не побивайтесь, що вам їсти та що пити, і не клопочіться. 30. Бо щойно всього шукають люди віку цього; Отець же ваш знає, що воно вам потрібне. 31. Отож шукайте його царства, і це вам додасться.

● Неточний переказ фрагмента Нагірної проповіді (Мт 6.25—34).

Скарб на небі

32. Не бійся, мале стадо, бо вашому Отцеві подобалося дати вам царство; 33. Продайте ваше майно й дайте милостиню, зробіть собі гамани, що не старіються, невичерпаний скарб на небі, де злодій приступу не має, ні міль не точить. 34. Бо де скарб ваш, там і серце ваше буде.

● Фарисейське уявлення про свого примхливого бога, який дає земне царство кому захоче. ● 33—34. Вставка з Мт 6.19—21.

Слуги, що не сплять

35. Глядіть, щоб ваш стан був підперезаний, і свічники засвічені. 36. І будьте як люди, що чекають пана свого, коли він вернеться з весілля, щоб йому негайно відчинити, як прийде й застукає. 37. Щасливі ті слуги, яких він, прийшовши, застане несплячими! Істинно кажу вам: він підпережеться, посадить їх за стіл і, приступивши, почне їм служити. 38. І як прийде о другій або о третій сторожі й так усе найде, щасливі вони. 39. Збагніть це добре: коли б господар знав, о котрій годині прийде злодій, пильнував би й не дав би проламати стіни у своїм домі. 40. І ви також будьте готові, бо не знаєте, о котрій годині Син людський прийде.

● Див. Мк 13.32—37, Мт 24.36—44.

Слуга, що над челяддю

41. Тут Петро озвався: Господи, чи ти до нас кажеш цю притчу, чи також до всіх? 42. Господь відповів: Хто той вірний і розважний управитель, якого пан настановить над челяддю своєю, щоб дати їй у визначену пору мірку пшениці? 43. Щасливий той слуга, пан якого, прийшовши, найде, що він так робить. 44. Істинно кажу вам, що він його поставить над своїм маєтком. 45. Коли ж слуга той скаже в своїм серці: мій пан бариться, не приходить, і почне бити слуг та служниць, їсти, пити і упиватись, 46. пан того слуги прийде того дня, якого він не сподівається, і тієї години, якої він не знає, і відлучить його, і між невірними призначить йому долю. 47. Той, що, знаючи волю свого пана, не приготувався, і не зробив по його волі, буде тяжко битий; 48. а той, що її не знав і зробив каригідне, буде мало битий. Від кожного, кому дано багато, вимагатимуть багато; і кому довірено багато, від того будуть більше доправлятись.

● Вставка, подібна до Мт 24.45—51. Бездарна імітація Ісусової притчі.

Не мир, а розділення

49. Вогонь прийшов я кинути на землю — і як я прагну, щоб він уже розгорівся. 50. Омивання маю я прийняти — і як мені на душі важко, поки воно не здійсниться. 51. Гадаєте, що я прийшов мир дати на землі? Ні бо, кажу вам, але розділ, 52. віднині бо п’ятеро в одній хаті будуть розділені: троє проти двох і двоє проти трьох. 53. Будуть розділені батько проти сина і син проти батька, мати проти дочки і дочка проти матері, свекруха проти невістки і невістка проти свекрухи.

● Руйнівна фарисейська вставка. Насправді Ісус приніс мир, тобто усвідомлення «міри», дотримання вірних, божественних пропорцій, гармонію. ● 53. Вставка з книги пророка Міхея (7.5—6): «І другові не довіряйте, не надійтесь на приятеля, від тієї, що при лоні твоєму лежить, пильнуй двері уст своїх! Бо гордує син батьком своїм, дочка повстає проти неньки своєї, невістка проти свекрухи своєї, вороги чоловіку домашні його!»

Розпізнати час

54. Він промовив іще до народу: Коли бачите хмару, що насувається із заходу, зараз кажете: дощ буде; і так воно буває. 55. І коли дме південний вітер, кажете: спека буде; і так буває. 56. Лицеміри, лице землі й небо вмієте розпізнавати; часу ж цього як не розпізнаєте? 57. Чому самі собою не судите, що справедливе?

● Вставка — вирваний з контексту і спотворений фрагмент Мт 16.2—3.

13

Закінчити спір у дорозі

58. Коли йдеш з противником своїм до суду, намагайся визволитися від нього в дорозі, щоб він не потяг тебе до судді, і суддя не видав тебе возному, і возний щоб не кинув тебе до в'язниці. 59. Кажу тобі: не вийдеш звідти, аж поки не віддаси останнього шага.

● Вирвана з контексту вставка з Мт 5.25—26.

Як не покаєтесь, загинете

1. Того ж часу прибули деякі й розповіли йому про галілеян, кров яких Пилат змішав з їхніми жертвами. 2. Озвавшись, він сказав їм: Гадаєте, що ті галілеяни, тому що таке постраждали, були більші грішники, ніж усі галілеяни? 3. Ні, кажу вам, але як не покаєтесь, усі загинете так само. 4. Або ті вісімнадцять, на яких упала силоамська башта і їх забила, гадаєте, що були більш винні від усіх мешканців Єрусалима? 5. Ні, кажу вам, але як не покаєтесь, усі загинете так само.

● Сповнена фаталізму вставка, відсутня в інших євангеліях. У ній заперечується зв'язок між гріхом і покаранням. Таке заперечення, за словами Штрауса, є «*вульгарним єврейським поняттям*» (ТБ, с. 803). Про події, описані у вставці, нічого не відомо.

Притча про смоковницю

6. І він розповів їм цю притчу: Один чоловік мав смоковницю, посаджену в його винограднику. Прийшов він і став шукати на ній плода, та не найшов. 7. Тоді він сказав до виноградаря: оце три роки, як я приходжу, шукаючи плода на цій смоковниці, і не находжу. Зрубай її: навіщо займає землю? 8. Той озвавсь до нього: пане, лиши її ще цей рік: я обкопаю навкруг неї і обкладу гноєм. 9. Може, що вродить нарік, а як ні, зрубаєш її.

● Вставка, логічно не пов'язана ні з попереднім, ні наступним текстом, відсутня в інших євангеліях. Під безплідною смоковницею автор вставки, вочевидь, мав на увазі юдеїв як «обраний народ», що відхилився від свого призначення і буде знищений. Тому до цього народу посилається Месія — як останнє попередження. Подібний сюжет знаходимо в Іс 5.

Зцілення скорченої жінки

10. Ісус навчав в одній з громад у суботу. 11. Була ж там одна жінка, яку тримав дух у недузі вісімнадцять років: вона була скорчена й не могла ніяк випростатись. 12. Побачивши її, Ісус покликав її і промовив до неї: Жінко, ти вільна від своєї недуги. 13. І поклав на неї руки, і вона зараз же випросталась, і почала прославляти Бога. 14. Тоді староста громади, обурений, що Ісус оздоровив у суботу, озвався й мовив до народу: Шість день є, коли маєте працювати; тоді приходьте і зціляйтесь, а не в день суботній. 15. Господь у відповідь сказав до нього: Лицеміри! Хіба кожний з вас не відв'язує в суботу свого вола чи осла від ясел і не веде поїти? 16. Цю ж жінку, дочку Авраама, яку сатана зв'язав ось вісімнадцять років, не треба було від цього вузла звільнити в день суботній? 17. І як він говорив це, усі противники його засоромились, а весь народ радів усім славним вчинкам, які він робив.

● Вставка. Виявляється, що місцевий староста наважився на те, на що ніколи не наважувалися навіть фарисеї, — при всій своїй громаді він відкрито засудив оздоровлення члена цієї громади. Його фраза «тоді приходьте і зціляйтесь» є цілком

безглуздою, неначе зцілення у цій громаді були мало не щоденною рутиною. Насправді ж Ісус по дорозі до Єрусалима міг лише короткий час приділити зустрічі з громадою, тобто можливість зцілення була унікальною нагодою, яка трапляється раз у житті. Згідно з ЄЛ, «*розповідь 10—17 включена в дискусію заради зв'язку*» (с. 192), тобто з чисто літературної точки зору.

Зерно гірчиці і закваска

18. Далі промовив: На що схоже царство Боже? До чого б мені його прирівняти? 19. Воно схоже на гірчичне зерно, що чоловік взяв і кинув у город свій, і воно вигналось і стало великим кущем, і птаство небесне гніздиться у його гіллях. 20. І знову промовив: До чого мені прирівняти царство Боже? 21. Воно схоже на закваску, яку жінка взяла й поклала в три мірки борошна, аж поки все не скисне.

● Вставка з Мт 13.31—33.

Тісні двері

22. Ісус проходив через міста та через села, навчаючи й простуючи до Єрусалима. 23. Хтось сказав до нього: Господи, чи мало буде тих, що спасуться? Він відповів їм: 24. Намагайтеся ввійти через тісні двері, багато бо, кажу вам, шукатимуть ввійти, але не зможуть. 25. І як господар устане й замкне двері, ви ж зостанете надворі й почнете стукати у двері та казати: Господи, відчини нам! Він відповість вам: не знаю вас, звідкіль ви. 26. Тоді ви почнете казати: ми їли й пили перед тобою, і ти навчав нас на майданах наших. 27. Та він відповість: кажу вам — не знаю вас, звідкіль ви; геть від мене всі ви, що чините неправду. 28. Там буде плач і скрегіт зубів, коли побачите Авраама, Ісаака та Яакова й усіх пророків у царстві Божім, самих же себе вигнаних геть. 29. Прийдуть тоді зі сходу й із заходу, з півночі й з півдня, і возсядуть на бенкеті в царстві Божім. 30. І ось деякі останні будуть першими, а перші — останніми.

● Типова юдохрістиянська вставка. Викладена у ній думка цілком суперечить арійському уявленню про милосердного Бога-Творця.

Пророкові не загинути поза Єрусалимом

31. Якраз тоді підійшли деякі фарисеї і сказали йому: Вийди і йди звідси, бо Ірод хоче тебе вбити. 32. Він сказав їм: Ідіть і скажіть тому лисові: ось виганяю бісів і зціляю сьогодні й завтра, третього ж дня скінчуся. 33. Однак сьогодні, завтра й ще наступного дня я мушу простувати далі, бо не годиться, щоб пророк загинув поза Єрусалимом.

● 31. Галілейський тетрарх Ірод Антипа давно шукав можливості познайомитися з Ісусом, щоб побачити від Нього якесь диво (Лк 23.8), тож неймовірно, що він хотів Його вбити. Мета цієї вставки — створити ілюзію протистояння між Ісусом та Іродом Антипою — див. коментар до Мк 8.15. ● 32. Ісус прийняв тверде рішення йти в Єрусалим (Лк 9.51), тож незрозуміло, навіщо Йому було ще затримуватися на три дні. ● 33. Заперечення попереднього речення. До того ж, Ісус ніколи не називав себе пророком, і далеко не всі пророки загинули в Єрусалимі.

14

Докір Єрусалимові

34. Єрусалиме, Єрусалиме, що вбиваєш пророків і каменуєш посланих до тебе! Скільки разів я хотів зібрати твоїх дітей, мов квочка своїх курчат під крила, та ви не хотіли! 35. Ось лишається вам ваш дім. Кажу вам: не побачите мене, аж поки не настане день, коли скажете: Благословен, що приходить в ім’я Господнє!

● 34-35. Подібна вставка у Мт 23.37-39.

Хворий на водянку

1. Одного разу у суботу Ісус пішов їсти в дім одного визначного фарисея, і вони за Ним назирали. 2. Аж ось перед ним якийсь чоловік, хворий на водянку. 3. Звертаючись до законовчителів й фарисеїв, Ісус спитав: Чи вільно зціляти в суботу, чи ні? 4. Вони мовчали. Тоді він, доткнувшись його, оздоровив і відпустив його. 5. І промовив до них: Хто з вас, коли в нього син чи віл упаде в колодязь, не витягне його негайно в день суботній? 6. І вони не могли нічого йому на це відповісти.

● Вставка, відсутня в інших євангеліях. Ісус ніколи не їв разом з фарисеями, див. також Лк 7.36—50.

Де сідати на весіллі?

7. Потім, зауваживши, як вони вибирали собі перші місця, Ісус сказав до запрошених притчу: 8. Як хто покличе тебе на весілля, не сідай на першім місці, щоб, бува, не був хто, запрошений ним, поважніший від тебе, 9. і той, хто запросив тебе і його, не підійшов і не сказав до тебе: Поступися цьому місцем. І тоді довелось би тобі з соромом зайняти останнє місце. 10. А, навпаки, коли тебе запросять, іди й займи останнє місце, щоб коли прийде той, що тебе запросив, сказав до тебе: Друже, сідай вище. Тоді буде тобі честь перед усіма, що сидітимуть з тобою. 11. Бо кожний, хто несеться вгору, буде принижений, а хто принижується, буде вивищений.

● Повчання про прагматичну поведінку, наведене для прихованого впровадження в Євангеліє антиарійської закладки «Бо кожний, хто несеться вгору, буде принижений, а хто принижується, буде вивищений». Мета закладки — культивування в арійському середовищі культу самоприниження, щоб не заважати «дітям диявола» просувати себе й собі подібних шляхом безсоромної самореклами та самовихваляння.

Кого кликати в гості?

12. Він сказав також тому, що його запросив: Коли справляєш обід або вечерю, не клич твоїх друзів, ні твоїх братів, ні твоїх родичів, ні багатих сусідів, щоб часом вони тебе також не запросили й не було тобі відплати. 13. Але як справляєш бенкет, заклич убогих, калік, кривих, сліпих, 14. і будеш щасливий, бо вони не мають чим тобі відплатити, і воздасться тобі в день воскресіння праведних.

● Безглузда і антилюдська вставка, призначена для руйнування арійських традицій братерства і гостинності.

Притча про велику вечерю

15. Почувши те, один із тих, що сиділи за столом, сказав до нього: Щасливий, хто їстиме хліб у царстві Божім. 16. Ісус озвавсь до нього: Один чоловік справив велику вечерю й запросив багатьох. 17. Як настав час вечері, послав

15

він слугу свого сказати запрошеним: Ходіть, усе готове. 18. І зараз же всі вони стали відмовлятися. Перший йому сказав: Я купив поле й мушу піти на нього подивитись; вибач мені, прошу. 19. Другий сказав: Я купив п’ять пар волів і йду їх пробувати; прошу, вибач мені. 20. А інший мовив: Я одружився, тому не можу прийти. 21. Вернувся слуга й розповів це панові своєму. Розгнівався тоді господар і каже до слуги свого: Іди щоскоріш на майдани й вулиці міста і приведи сюди вбогих, калік, сліпих, кульгавих. Озвався слуга: 22. Пане, сталось як ти велів, і ще є місця. 23. Сказав пан до слуги: Піди на шляхи та огорожі й силуй їх увійти, щоб дім мій наповнився. 24. Кажу бо вам: ніхто з тих запрошених не покуштує моєї вечері.

● Продовження руйнівної вставки у вигляді пародії на Ісусову притчу, в якій фігурує той самий примхливий рабовласник-самодур. Не зрозуміло, навіщо йому було шукати у місті саме «вбогих, калік, сліпих, кульгавих» (а не нормальних людей), а потім ще й силоміць затягувати на бенкет інших незнайомців. Можливо, він у такий наївний спосіб хотів помститися запрошеним, що не захотіли прийти до нього? Такого роду поведінка аж ніяк не властива милосердному і люблячому Творцеві Всесвіту. Подібна вставка-псевдопритча наведена у Мт 22.1—14.

Зречення і тавр

25. Як же йшла з ним велика сила народу, він обернувсь і до них мовив: 26. Коли хто приходить до мене і не знелюбить свого батька й матір, жінку, дітей, братів, сестер, та ще й своє життя, не може бути моїм учнем. 27. Хто не несе тавра свого, і не йде слідом за мною, не може бути моїм учнем 28. Хто бо з вас, коли захоче будувати башту, не сяде перше й не обрахує видатків, чи має чим кінчити, 29. щоб часом, як поставить підвалину — та не зможе скінчити, усі, що бачитимуть те, не почали сміятися з нього, 30. кажучи: цей чоловік узявся будувати, та не міг закінчити. 31. Або який цар, ідучи війною на іншого царя, не сяде перш та не роздумає, чи може з десятьма тисячами стати проти того, хто йде з двадцятьма тисячами на нього? 32. Коли ж не може, як той ще далеко, шле посольство і просить миру. 33. Так і кожний з вас, хто не зречеться всього, що має, не може бути моїм учнем.

● Продовження вставки, спрямованої на руйнування природних людських почуттів і всього природного ладу. ● 27. Тавр — це Т-подібна дерев’яна конструкція, див. коментар до Мк 15.32, яку помилково перекладають словом «хрест». На таврах розпинали невільників і злочинців, тому це слово вживається як символ страждання.

Звітріла сіль

34. Сіль — річ добра, але коли сіль звітріє, чим її приправити? 35. Ні в землю, ні на гній вона більш не придатна: її геть викидають. Хто має вуха слухати, хай слухає.

● Вставка з Мт 5.13, вирвана з контексту і спотворена.

Заблукана вівця

1. Усі митарі й грішники приходили до нього, щоб його почути. 2. Фарисеї з книжниками нарікали: Цей грішників приймає і їсть разом з ними. 3. Тоді Ісус сказав до них цю притчу: 4. Хто з вас, маючи сотню овець і, загубивши одну з них, не зоставить дев’яносто дев’ять у пустині та не піде шукати загубленої,

поки її не найде? 5. І, найшовши, він, радіючи, кладе її собі на плечі 6. і, вернувшися додому, скликає друзів та сусідів і до них каже: радійте зо мною, бо я найшов вівцю, що була загубилась. 7. Отак, кажу вам, що на небі буде більша радість над одним грішником, що кається, ніж над дев'яноста дев'ятьма праведниками, яким не треба покаяння.

● Вставка подібна до Мт 18.11—14. З речення 7 нерідко робили висновок, що для більшої богоугодності треба грішити і потім каятись. Насправді такий грішник — це людина, яка робить помилки і їх виправляє, натомість праведник — це людина, яка знає закони Життя і не робить помилок.

Загублена драхма

8. Або яка жінка, маючи десять драхм і, загубивши одну, не засвітить світла, не замітатиме своєї хати й не шукатиме її старанно, поки не найде? 9. І, найшовши, вона скликає подруг і сусідок і їм каже: Радійте зо мною, бо я найшла драхму, що була загубила. 10. Отак, кажу вам, буває між ангелами Божими радість над одним грішником, що кається.

● Продовження попередньої вставки, де розкаяний грішник ставиться вище праведника. Цього фрагмента немає в інших євангеліях, сам же наведений приклад є цілком надуманим: ніколи психічно здорова жінка, знайшовши невелику суму (1 драхма = 1 денар, що в євангельські часи зазвичай відповідало денній оплаті найманого робітника) власних грошей, не буде скликати подруг і сусідок. Схоже, що автор вставки жив уявленнями півтисячолітньої давності і мав на увазі згадані в юдейських книгах (Ездра 2.69, Неемія 7.70—72) перcидські драхми (дарики) — золоті монети вагою 8,36 грамів. Такого роду вставки дозволяють зробити висновок, що принаймні один з фальсифікаторів Євангелія був відірваним від реалій фанатиком, що марив юдейською старовиною.

Брат, що пропав був і найшовся

11. Він сказав далі: В одного чоловіка було два сини. 12. Молодший з них сказав батькові: Тату, дай мені частину маєтку, що мені припадає. Батько розділив між ними свій маєток. 13. Кілька днів потім молодший зібрав усе й пустився у далекий край і там розтратив свій маєток: жив розпусно. 14. І як він усе розтратив, настав великий голод у тім краю, і він став бідувати. 15. Пішов він і найнявся у одного з мешканців того краю, і той послав його на своє поле пасти свині. 16. І він бажав би був наповнити живіт свій стручками, що їли свині, але й тих ніхто не давав йому. 17. Опам'ятавшись, він сказав до себе: скільки наймитів у мого батька мають удосталь хліба, а я тут з голоду конаю. 18. Встану, піду до батька мого і скажу йому: Отче, я согрішив проти неба й проти тебе. 19. Я недостойний більше зватись твоїм сином. Прийми мене за одного з твоїх наймитів. Встав він і пішов до батька свого. 20. І як він був іще далеко, побачив його батько і, змилосердившись, побіг, кинувся йому на шию і поцілував його. 21. Син сказав до нього: Отче, я согрішив проти неба й проти тебе. Я недостойний більше зватись твоїм сином. 22. Батько ж кликнув до своїх слуг: 23. Принесіть швидко найкращу одіж, одягніть його, дайте йому на руку перстень і сандалі на ноги. Приведіть годоване теля й заріжте його; і їжмо, веселімося, 24. бо цей мій син був мертвий і ожив, пропав був і найшовся. І вони стали веселитись. 25. Старший його син був у полі; і як він, вертаючись, наблизився до дому, почув музику й танці. 26. Покликав він одного зі слуг і спитав, що то таке. 27. Той сказав йому: Брат твій вернувся, і твій батько зарізав годоване теля, бо найшов його живим-здоровим. 28. Розгнівавсь той і не хотів увійти. Вийшов тоді батько і став його просити. 29. Той же озвавсь до батька: Ось

16

стільки років служу тобі й ніколи не порушив ані одного наказу твого, і ти не дав мені ніколи козеняти, щоб з друзями моїми повеселитись. 30. А коли вернувся оцей син твій, що проїв твій маєток з блудницями, ти зарізав для нього годоване теля. 31. Батько ж сказав до нього: Ти завжди при мені, дитино, і все моє — твоє. 32. Однак слід було веселитись і радіти, бо цей брат твій був мертвий і ожив, пропав був і найшовся.

● Продовження тієї ж думки, що для осягнення «справжньої праведності» треба «трохи погрішити». Батько подає руйнівний приклад для свого старшого сина: тепер тому нічого не лишається, як за прикладом брата взяти свою частку майна, змарнувати його розпусним життям і знову повернутися до батька, одержавши за це винагороду, яку ніколи не заслужив би праведним життям. Уся ця «притча» — це не що інше, як диявольська спокуса (тобто спонукання до зла) і перевертання уявлень про природний лад. Нічого подібного до цієї «притчі» також немає в інших євангеліях.

Нечесний управитель

1. Сказав він до учнів: Був один багатий чоловік і мав управителя, якого обвинувачували, що марнує його добро. 2. Покликав він його і каже: Що я про тебе чую? Дай звіт про твоє управління, бо ти не можеш більше управляти. 3. І почав управитель міркувати: що мені робити? Пан мій відбирає в мене управління. Копати землю — сил не маю; просити — соромлюся. 4. Знаю, що зроблю, щоб, коли скине мене з управління, прийняли мене в оселі свої. 5. Покликав він одного по однім боржників свого пана й мовив до першого: Скільки ти винен панові моєму? 6. Сто мір оливи, — відповів той. Сказав до нього: Візьми твою розписку, сядь і напиши швидко: п’ятдесят. 7. Потім до другого промовив: Ти скільки винен? Сто корців пшениці, — відповів той. Візьми твою розписку, напиши: вісімдесят. 8. І похвалив пан нечесного управителя, що той учинив мудро, бо діти цього світу мудріші, в їхньому роді, від дітей світла.

● Продовження тієї ж вставки. Ця «притча» також відсутня в інших євангеліях. Автор вставки йде далі у своїх диявольських повчаннях: після наведених вище рецептів руйнування родинного життя він пропонує рецепти для руйнування ділової сфери. Спроби хоч якось розумно пояснити цю «притчу» приводять її апологетів до цілковитого абсурду: неначе головними учнями Ісуса були митарі і грішники, і що саме їх Він називав «дітьми цього світу», натомість сини світла — це, виявляється, фарисеї, але в іронічному сенсі (так пояснює ТБ, с. 810—811). На думку ЄЛ, нечесного управителя «*хвалять тому, що він збагнув серйозність свого становища і розпачливо шукав виходу*» (с. 199). Цікаве пояснення: мільйони людей щодня змушені розв’язувати значно серйозніші проблеми, від вирішення яких залежать людські життя і смерті, тож щó їм тепер — «розпачливо шукати виходу» за допомогою відвертої брехні — в надії, що їх за цю брехню ще й похвалять? Не треба вбачати приховану мудрість там, де її немає. Натомість є фарисейська закладка, над поясненням якої два тисячоліття

б'ються християни. А сенс її до смішного простий: **«Чесність і шляхетність — це вигадка дурнів. Збреши — і вчиниш мудро. Діти диявола (фарисеї та їхні нащадки) мудріші за дітей світла (праведників, Хрестових послідовників), тому вони ефективніші»**. Так, додамо, ефективніші, але лише доти, доки діти світла не зрозуміють, що їх ошукують. Згадайте: «*Початок інформаційної війни визначити неможливо, і це дає певні переваги агресорові. Але парадокс полягає в тому, що якщо жертва нападу встигне усвідомити, що проти неї ведеться інформаційна війна, то отримані агресором на початковому етапі переваги можуть обернутися проти нього самого*»[228]. Варто також пригадати українське прислів'я: «Брехнею весь світ пройдеш, та назад не вернешся». Тому-то «діти диявола» довго не затримуються у країнах свого тимчасового проживання — через певний час їх завжди виганяють, тож вони постійно блукають світом у пошуку нових жертв. ● 4. «В оселі свої» — в месіанське юдейське царство, див. коментар до 16.9.

Бог і мамона

9. І я кажу вам: робіть собі друзів неправою мамоною, щоб, коли її не стане, вас прийняли в оселі вічні. 10. Хто вірний у найменшому, той і в великому вірний; а хто нечесний у найменшому, той і в великому нечесний. 11. Коли ви, отже, з нечесним багатством не були вірні, то хто довірить вам чесне? 12. І коли ви в чужім добрі не були вірні, хто вам дасть ваше? 13. Ніякий слуга не може двом панам служити, бо або одного зненавидить і другого полюбить, або буде триматися одного і другого занедбає. Не можете служити Богові й мамоні.

● Продовження попередньої вставки. ● 9. «Оселі вічні» — як наголошує ТБ, «*цей вираз відповідає виразу в оселі свої (16.4) і означає Царство Месії, яке перебуватиме вічно, див. 3 книга Ездри 2.11*» (ТБ, с. 810). Справді, читаємо Ездру: «Так говорить Господь до Ездри: повідом народу моєму, що я дам їм царство Єрусалимське, котре обіцяв Ізраїлю, і прийму славу від них і дам їм **оселі вічні**, які приготував для них» (ТБ, с. 514). Тобто «оселі вічні» — це нова юдейська держава, «царство небесне» (тобто земне царство, що матиме небесну підтримку). З цього випливає, що вставка має юдейське авторство. ● 11. Можна перефразувати так: якщо ви не вмієте добре брехати, то хто повірить вашій чесності. Перед нами збочений спосіб мислення «дітей диявола». ● 13. Така ж сама вставка, що й у Мт 6.24.

Закон і царство Боже

14. Чули все це фарисеї, які любили гроші, і насміхалися з нього. 15. Він же до них промовив: Ви видаєте себе за праведних перед людьми, але Бог знає серця ваші; бо що в людей високе — Богові осоружне. 16. Закон і пророки були до Івана; з того часу благовіститься царство Боже, і кожен з трудом увіходить до нього. 17. Легше, щоб небо й земля минулися, ніж щоб з закону одна риска пропала. 18. Кожний, хто розводиться з власною жінкою й одружується з іншою, чинить перелюб; і той, хто одружується з розведеною, чинить перелюб.

---

[228] *Расторгуев С. П.* Философия информационной войны. — С. 138.

17

● 15. Продовження сумбурної вставки. Фраза «що в людей високе — Богові осоружне» може мати сенс стосовно фарисеїв, але не всіх людей. Якщо вже висловлюватися точно, то має бути «що в зіпсованих людей високе — Богові осоружне». ● 16. Спотворений фрагмент з Мт 11.12—13. ● 17. Вставка без жодного логічного зв'язку з попереднім текстом. ● 18. Вирвана з контексту і спотворена вставка з Мт 19.9.

Притча про багача і Лазара

19. Був один багатий чоловік, що одягавсь у кармазин та вісон і бенкетував щодня розкішно. 20. Убогий же якийсь, на ім'я Лазар, лежав у нього при воротах, увесь у струпах, 21. він бажав насититися тим, що падало в багатого зі столу, і пси приходили й лизали його рани. 22. Та сталося: помер убогий, і ангели понесли його на лоно Авраама. Помер також багатий, і його поховали. 23. В аді, терплячи тяжкі муки, він підвів очі й побачив здалека Авраама та Лазара на його лоні 24. і закричав уголос: Отче Аврааме, змилуйся наді мною, пошли Лазара, нехай умочить у воду кінець пальця й закропить язик мій, бо я мучусь в цім полум'ї! 25. Авраам же промовив: Згадай, мій сину, що ти одержав твої блага за життя свого так само, як і Лазар свої лиха. Отже, тепер він тішиться тут, а ти мучишся. 26. А крім того всього, між нами й вами вирита велика прірва, і ті, що хотіли б перейти звідси до вас, не можуть, ані звідти до нас не переходять. Сказав багатий: 27. Отче, благаю тебе, пошли його в дім батька мого; 28. я маю п'ять братів, нехай він їм скаже, щоб і вони не прийшли на це місце муки. 29. Авраам мовив: Мають Мойсея і пророків; нехай їх слухають. 30. Той відповів: Ні, отче Аврааме, але коли до них прийде хто з мертвих, вони покаються. 31. Авраам відізвавсь до нього: Як вони не слухають Мойсея і пророків, хоча б хто і воскрес з мертвих, не повірять.

● Вставка, відсутня в інших євангеліях, в якій проголошується безумовний авторитет Мойсея і пророків, засуджуються багатії і вихваляються хворі жебраки. З немилосердним багачем, що потрапив у пекло, зрозуміло, але зовсім неясно, за які заслуги бідняк («бомж») Лазар потрапив «на лоно Авраама», тобто у відносно комфортні умови посмертного існування. Оповідання про Лазара вставлено для того, щоб внести плутанину в Євангеліє: замість живого галілеянина Лазара, якого воскресив Ісус, фальсифікатор висуває на перший план хворого і убогого юдея з тим самим іменем. Фактично ця фарисейська «притча» ілюструє диявольську тезу «Кто бил нічєм — тот станєт всєм» (див. Мк 10.31). Подібна підміна зроблена в Лк 7.36-50, де галілеянин Симон перетворився на фарисея Симона.

Горе спокусникові

I. Ісус сказав до своїх учнів: Неможливо, щоб не приходили спокуси. Однак горе тому, через кого вони приходять. 2. Ліпше такому було б, коли б млинове жорно було прив'язане йому до шиї і він був кинутий у море, ніж щоб він спокусив одне з цих малих. 3. Уважайте на самих себе!

● Вставка: спотворений і вирваний з контексту фрагмент Мт 18.6—7.

Прощати братові

4. Коли згрішить твій брат, докори йому, і як він покається, прости йому. Коли сім раз на день він згрішить проти тебе й сім раз вернеться до тебе і скаже: каюсь — прости йому.

● Вставка: спотворений і вирваний з контексту фрагмент Мт 18.15.

Сила віри

5. Апостоли сказали Господові: зроби більшою нашу віру. 6. Господь сказав: Якби ви мали віру, як гірчичне зерно, сказали б цій шовковиці: вирвися з корінням і пересадися в море, і вона послухала б вас.

● Вставка за мотивом Мт 17.20.

Служити в покорі

7. Хто з вас, маючи слугу, орача або пастуха, скаже до нього, коли він прийде з поля: ходи мерщій та сідай до столу? 8. Чи не скаже йому скоріше: зготуй мені що на вечерю, підпережись і услуговуй мені, поки я буду їсти й пити; потім ти будеш їсти й пити? 9. Чи буде дякувати слузі за те, що той зробив все за наказом? 10. Отак і ви, як зробите все, що вам наказано, кажіть: ми слуги непотрібні, виконали те, що повинні були зробити.

● Вставка з насадженням рабської психології. Відсутня в інших євангеліях.

Десять прокажених

11. Одного разу, простуючи до Єрусалима, Ісус проходив між Самарією і Галілеєю. 12. Коли він входив в одне село, вийшло йому назустріч десять прокажених, що стояли здалека. 13. Вони зняли голос і казали: Ісусе, наставнику, змилуйся над нами! 14. Побачивши їх, він промовив: Ідіть, покажіться священикам. І сталось, як вони йшли, очистилися. 15. Один з них, побачивши, що видужав, вернувся, славлячи великим голосом Бога. 16. І, припавши лицем до ніг Ісуса, став йому дякувати. Він був самарянин. 17. Озвавсь Ісус і каже: Хіба не десять очистилось? Де ж дев'ять? 18. І не було між ними нікого, хто б, вернувшись, воздав хвалу Богові, крім чужинця цього? 19. І сказав до нього: Встань, іди: віра твоя спасла тебе.

● Вставка, якої немає в інших євангеліях. ● 18. Ісус наказав прокаженим йти до священиків, а тепер начебто дорікає їм за те, що вони чітко виконали його наказ. Підтекст цієї вставки пояснює ТБ: решта 9 очищених були юдеями, але вони виявилися невдячними — подібно до того, як юдейський народ не прийняв свого Месію. Проте незрозуміло, що робили юдейські прокажені на території між «Самарією і Галілеєю», адже між юдеями і самарянами (а також всіма іншими) тривав конфлікт, що вочевидь перешкоджало прокаженим отримувати милостиню, з якої вони існували. ● 18. Звертає увагу й те, що на кордоні Самарії (фактично на своїй батьківщині) прокажений самарянин називається чужинцем. Це означає, що він був чужинцем для автора вставки — юдея.

Царство Боже є між вами

20. Як спитали його фарисеї, коли прийде царство Боже, він відповів їм: Царство Боже прийде непомітно, 21. ані не скажуть: ось воно тут — або: он там — бо царство Боже є між вами.

● Вставка з метою показати Царство Боже як чисто неземний феномен. Насправді це поєднання земного і божественного як на індивідуальному, так і на соціальному рівні. Тому коли виникне суспільство, що реалізує в собі Царство Боже, то воно осяє духовним світлом всю планету і всі його побачать. ● 21. «Царство Боже є між вами», тобто між фарисеями. Насправді фарисеї — це не ті люди, між якими могло виникнути Царство Боже, тобто боголюдський стан поєднання божественного начала людини з її земною основою. Річ у тім, що фарисеї заперечували божественну природу кожної людини та її здатність бути в єдності з Творцем, отже, відкидали принципову можливість стану Царства Божого.

День Сина людського

22. Далі сказав він до учнів: Прийдуть дні, коли бажатимете побачити бодай один день Сина людського, та не побачите. 23. Скажуть вам: ось тут він — або: он там. Не йдіть і не шукайте! 24. Бо як блискавка блискає й освічує від краю і до краю неба, так буде свого дня Син людський. 25. Та перше він мусить багато страждати, і його відкине рід цей. 26. Як було за днів Ноя, так буде й за днів Сина людського. 27. Їли, пили, женилися, виходили заміж, аж до дня, коли Ной увійшов у ковчег; надійшов потоп і вигубив усіх їх. 28. Так само сталось і за днів Лота: їли, пили, купували, продавали, садили, будували; 29. та того дня, коли Лот вийшов з Содома, вогонь і сірка линули з неба і всіх вигубили. 30. Так само буде й того дня, як об'явиться Син людський. 31. Хто буде того дня на крівлі, речі ж його в хаті, нехай не злізає за ними. А хто на полі, нехай так само не вертається назад. 32. Згадайте собі жінку Лота. 33. Хто буде намагатися спасти своє життя, той його погубить; а хто його погубить, той збереже його. 34. Кажу вам, тієї ночі двоє будуть на однім ліжку: одного візьмуть, другого зоставлять. 35. Дві жінки молотимуть разом: одну з них візьмуть, другу зоставлять. 36. Двоє будуть на полі: одного візьмуть, другого лишать. 37. Тоді вони його спитали: Де, Господи? Він відповів їм: Де труп, там і орли зберуться.

● Катастрофічні юдохрістиянські фантазії про Судний день — «день Єгови» або «день гніву». Вони ґрунтуються на текстах юдейських пророків, наприклад: «Оце день Господній приходить, суворий, і лютість, і полум'я гніву, щоб землю зробити спустошенням, а грішних її повигублювати з неї! Бо зорі небесні та їхні сузір'я не дадуть свого світла, сонце затьмиться при сході своєму, а місяць не буде вже сяяти світлом своїм… Оце Я збуджу на них мідян, що срібла не лічать, а золото — не чують бажання до нього, і будуть вбивати юнаків їхні луки, і над плодом утроби вони милосердя не матимуть, їхнє око над дітьми не матиме милості. І стане тоді Вавилон, краса царств, пишнота халдейської гордості, таким, як Бог зруйнував був Содом та Гоморру!» (Іс 13.9—10, 17—19). Щоправда, тут ідеться про політичну ситуацію часів Ісаї, тобто 8 ст. до н. е., але фальсифікатор це використав для обґрунтування вигаданого ними жахливого «дня гніву» і настання месіанського «царства небесного» — юдейської держави зі столицею в Єрусалимі, яка пануватиме над усіма народами планети.

18

Вдова і суддя

1. Він розповів їм притчу про те, що їм треба молитись завжди й не падати духом. 2. І казав: В одному місті був один суддя, що не боявся Бога, ні людей не соромився. 3. Була ж одна вдова в тім місті, яка приходила до нього й говорила: оборони мене від мого супротивника. 4. Довго не хотів він, але згодом мовив сам до себе: Хоч я Бога не боюся, і людей не соромлюся, 5. але тому, що ця вдова мені докучає, я її обороню, щоб вона не приходила безперестанку та не морочила мені голови. 6. Тут Господь додав: Слухайте, що несправедливий суддя каже. 7. А хіба Бог не оборонить своїх обраних, які до нього день і ніч голосять, і чи баритиметься до них? 8. Кажу вам: оборонить їх негайно. Тільки ж Син людський, коли прийде, чи найде на землі віру?

● Вставка, зроблена за аналогією з Ісусовою притчею в Лк 11.5—13. ● 6. Фальсифікатор знайшов доречним порівняти святого Бога-Творця з несправедливим, безбожним і безсоромним суддею. ● 7. Суперечність в одному реченні: Месія прийде обороняти тих, що до нього день і ніч голосять, тобто вірять у нього, але водночас висловлюється сумнів, «чи найде на землі віру».

Два молільники: фарисей і митар

9. Для деяких, що пишалися своєю праведністю й ні за що мали інших, він сказав цю притчу: 10. Два чоловіки увійшли в храм молитись: один був фарисей, а другий — митар. 11. Фарисей, стоячи, молився так у собі: Боже, дякую тобі, що я не такий, як інші люди: грабіжники, неправедні, перелюбці, або як оцей митар. 12. Пощу двічі на тиждень, з усіх моїх прибутків даю десятину. 13. А митар, ставши здалека, не смів і очей звести до неба, тільки бив себе в груди, кажучи: Боже, змилуйся наді мною, грішним! 14. Кажу вам: цей вернувся до свого дому виправданий, але не той; бо кожний, хто несеться вгору, буде принижений, а хто принижується, буде вивищений.

● Вставка, що програмує на самоприниження і поразку. Це навіть не притча, а опис уявної ситуації з певним моральним підтекстом. Цього опису немає в інших євангеліях. ● 13. Прохання грішного митаря про помилування зовсім не означають, що він оновив свою свідомість (покаявся). ● 14. Улюблений юдохрістиянський пасаж «хто принижується, буде вивищений» є цілковитим абсурдом (див. також Мт 23.12, Лк 14.11). Заради цієї руйнівної закладки і вставлене все це оповідання.

Ісус і малі діти

15. Приносили й малих дітей до нього, щоб до них доторкнувся. Побачивши те, учні їм докоряли. 16. Ісус покликав їх, кажучи: Дозвольте дітям, нехай ідуть до мене; не бороніть їм: таких бо царство Боже. 17. Істинно кажу вам: хто царства Божого не прийме, як дитина, той не ввійде до нього.

● Спотворена вставка з Мк 10.13—15.

Багатий і царство Боже

18. Один знатний спитав Ісуса: Учителю добрий, що мені робити, щоб успадкувати життя вічне? 19. Ісус озвавсь до нього: Чому мене звеш добрим? Ніхто не добрий, хіба один Бог. 20. Ти заповіді знаєш: не чужолож, не вбивай, не кради, не свідкуй ложно, шануй батька і матір. 21. Той відповів: Усе це я зберіг змалку. 22. Почувши те, Ісус сказав до нього: Одного ще тобі бракує:

продай усе, що маєш, і роздай бідним, і будеш мати скарб на небі; тоді приходь, іди слідом за мною. 23. Почувши це, той засмутився вельми, бо був дуже багатий. 24. Глянув Ісус на нього й мовив: Як тяжко тим, що мають багатства, увійти в царство Боже! 25. Легше пройти верблюдові крізь вушко в голці, ніж багатому ввійти в царство Боже. 26. Ті, що слухали, сказали: Хто ж тоді може спастися? 27. Він відповів: Неможливе в людей — можливе в Бога.

● Вставка у формі переказу Мт 19.16—26 і Мк 10.17—23, яка абсолютно нічого не додає до вже сказаного.

Відплата за зречення

28. Тоді Петро промовив: Ось ми покинули все, що мали, і пішли за тобою. 29. Ісус сказав їм: Істинно кажу вам: нема такого, що кинув би дім чи жінку, чи братів, чи дітей задля царства Божого 30. і не отримав би багато більше за цього віку, а в наступнім віці життя вічне.

● Вставка, подібна до Мк 10.28—31.

Третє Господнє провіщення

31. Взявши дванадцятьох, Ісус до них промовив: Ось ми йдемо в Єрусалим, і все написане пророками про Сина людського збудеться. **32. Він буде виданий грішникам, і насміхатимуться з Нього, і зневажатимуть Його, і плюватимуть на Нього, 33. і, бичувавши, уб'ють Його та третього дня Він воскресне.** 34. Вони ж нічого з того не зрозуміли; це слово було для них закрите, і вони не знали, про що він говорив.

● Мт 20.17—19, Мк 10.32—34. ● 31. У паралельних місцях нічого не згадується про пророків. Як зазначає ТБ, «*це додаток євангеліста Луки, до якого найближче пророцтва Захарії 11.12 і далі, 12.10*» (с. 815). Заглядаємо до книги Захарії (6 ст. до н. е.): «І пас Я отару, яка на заріз тим, хто торгує отарою. І взяв Я Собі два киї, і одного назвав: Милість, а одного назвав: Згода, і пас Я отару. І знищив Я трьох пастухів за один місяць. І Я втратив терпіння до них, бо душа їхня обридила Мене. Тому Я сказав: Не пастиму вас! Та вівця, що має померти, нехай умре, а що має погублена бути, хай буде погублена, а позосталі хай тіло одна однієї з'їдять! І Я взяв Свого кия Милість, і його поламав, щоб зламати Свого заповіта, якого Я склав був зо всіма народами. І він зламаний був того дня, і пізнали покупці отари, які на Мене вважають, що це слово Господнє. І сказав Я до них: Якщо добре це в ваших очах, дайте платню Мою, а як ні, перестаньте! І вони Мою платню відважили — **тридцять срібняків**. І промовив до мене Господь: Кинь її гончареві, ту славну ціну, що вони оцінили Мене! І Я взяв оті тридцять срібняків, і те кинув до дому Господнього, до гончара. І зламав Я Свого кия другого, Згоду, щоб зламати братерство між Юдою та між Ізраїлем. І промовив до мене Господь: Ще візьми собі знаряддя пастуха нерозумного. Бо ось Я настановлю пастиря на землі, він загублених не відвідає, розпорошеного не буде шукати, і зламаної не вилікує, стоячої не годуватиме, а м'ясо ситої їстиме, і ратиці їхні поламає» (11.7—16). Усе «пророцтво» полягає в тому, що в тексті присутня фраза «тридцять срібняків». Наступне «пророцтво»: «Ось Я Єрусалим учиню за келиха оп'яніння всім народам навколо, і на Юду також, коли буде в облозі на Єрусалим… І

19
станеться в день той, і Я понищу всі ті народи, що нападатимуть на Єрусалим. А на Давидів дім та на єрусалимського мешканця Я виллю Духа милості та молитви. І **будуть дивитись на нього, котрого прокололи**, і будуть за ним голосити, як голоситься за одинцем, і гірко заплачуть за Ним, як плачуть за первенцем. Того дня здійметься велике голосіння в Єрусалимі, як голосіння Гададріммона в Меґіддонській долині. І буде земля голосити, кожен рід окремо: окремо рід дому Давида, і окремо жінки їх, окремо рід дому Натана, й окремо жінки їх, окремо рід дому Левія, і окремо жінки їх, окремо рід Шім'ї, і окремо жінки їх. Усі роди, які зостались, кожен рід окремо, і окремо жінки їх... І станеться, що позосталі з усіх тих народів, що приходили на Єрусалим, то будуть приходити з року на рік, щоб вклонятись Цареві, Господу Саваоту, і щоб святкувати свято Кучок. І станеться, хто від земних племен до Єрусалима не прийде, щоб вклонятись Цареві, Господу Саваоту, то не буде дощу в них» (12, 14). Виявляється, все пророцтво — у фразі «будуть дивитись на нього, котрого прокололи», оскільки смерть Ісуса було засвідчено «контрольним ударом» списа. Очевидно, що вбачання у зазначеній фразі вказівки на Ісуса Хреста — це явна підтасовка, особливо якщо почитати далі про те, як усі єврейські роди голосили за тим, кого прокололи. Насправді юдеї дружно висловилися за вбивство Ісуса, насміхалися з Нього і зовсім не плакали за Ним. ● 34. З цієї вставки випливає, що учні начебто нічого не розуміли, хоча Ісус неодноразово і чітко пояснив їм послідовність здійснення свого Плану. Фальсифікатор укотре намагається нас переконати, що Ісус був поганим учителем, а його учні були тупоголовими і затурканими бовдурами. Насправді ж вони добре зрозуміли Ісусові слова про страждання і Перехід, про що свідчить фраза «*і вони тяжко зажурились*» (Мт 17.23).

Сліпий близько Єрихона

35. Як він наближався до Єрихона, один сліпий сидів край дороги і просив милостині. 36. Почувши, що народ іде мимо, він спитався, що б воно могло бути. 37. Йому сказали, що то Ісус Назарянин проходить. 38. Він став голосно кричати: 39. Ісусе, сину Давидів, змилуйся наді мною! 40. Ісус зупинився й велів привести його до себе. Коли той наблизився до нього, спитав. 41. Що хочеш, щоб я зробив тобі? 42. Господи, — сказав той, — щоб я прозрів! Ісус сказав до нього: Прозри! Віра твоя спасла тебе. 43. І вмить прозрів той і пішов за Ісусом, славлячи Бога. Весь народ, бачачи те, воздав хвалу Богові.

● Вставка у формі скороченого і спотвореного переказу Мк 10.46—52. Насправді зцілення сліпого відбулося після виходу Ісуса з Єрихона.

Митар Закхей

1. Увійшовши в Єрихон, Ісус проходив через нього. 2. А був там чоловік, Закхей на ім'я; він був головним збирачем податків і був багатий. 3. Бажав він бачити Ісуса, хто він, але не міг із-за народу, бо був малого зросту. 4. Побіг він наперед, виліз на сикомор, щоб подивитися на Нього, бо Ісус мав проходити там. 5. Прийшовши на те місце, Ісус глянув угору і сказав до нього: Закхею,

злізай швидко, бо я сьогодні маю бути в твоїм домі. 6. І зліз той швидко і прийняв його радо. 7. Бачачи те, всі стали нарікати й казали: До чоловіка грішника зайшов у гостину. 8. Закхей устав і промовив до Господа: Господи, ось половину майна мого даю вбогим, і коли я чим кого покривдив, верну вчетверо. 9. Ісус сказав до нього: Сьогодні на цей дім зійшло спасіння, бо й він син Авраама. 10. Син бо людський прийшов шукати й спасти те, що загинуло.

● Вставка про доброго митаря, який сприйняв Хрестове вчення. Закхей (з євр. «чистий») був, очевидно, юдеєм. Як пояснює ТБ, в Єрихоні виробляли бальзам і вивозили для продажу, за що збирали значне мито — пояснює ТБ. Окрім того, додамо, він керував збором податків з місцевого населення. Очевидно, головний митар був людиною не лише багатою, але й впливовою, можливо — другою чи третьою особою в суспільній ієрархії Єрихона і його околиць. З цього випливає, що описана історія з Закхеєм є психологічно неможливою: людина з таким статусом ніколи, наче якийсь підліток, не вилізе з цікавості на дерево, щоб дати землякам привід для глузувань. ● 4. Сикомор — плодове дерево з товстим стовбуром і потужною кроною. ● 8. Вимога закону Мойсея — за одну вкрадену вівцю повернути її господареві чотири вівці (Вихід 22.1). ● 9. «Бо й він син Авраама...» — ще одна вказівка на юдейське джерело вставки. Насправді Ісус допомагав людям незалежно від їхнього походження. ● 10. Ісус прийшов не для того, щоб спасати те, що вже загинуло, а щоб вказати головний напрямок людського розвитку і його кінцеву мету — стан боголюдини.

Притча про десять мін

11. Як люди слухали це, Ісус сказав ще одну притчу, бо він був близько Єрусалима, і вони думали, що царство Боже негайно має об'явитись. 12. Він мовив: Один чоловік, знатного роду, пішов у далеку землю прийняти царство й потім вернутися. 13. Покликав він десятьох своїх слуг, дав їм десять мін і мовив до них: Промишляйте ними, поки я вернуся. 14. Співгромадяни ж його ненавиділи його й вислали слідом за ним посольство сказати: не хочемо, щоб той царював над нами. 15. І коли він, прийнявши царство, вернувся назад, велів прикликати до себе тих слуг, яким дав гроші, щоб довідатися, хто що придбав. 16. Перший прийшов і каже: Пане, міна твоя придбала інших десять. Сказав пан: 17. Гаразд, добрий слуго, тому що ти був вірний у малому, візьми управу над десятьма містами. 18. Прийшов другий і каже: Пане, міна твоя принесла п'ять мін. 19. Він сказав і цьому: Ти теж будь над п'ятьма містами. 20. Прийшов ще інший й каже: Ось твоя міна, пане, що я тримав, сховавши у хустині; 21. бо я боявсь тебе, тому що ти чоловік жорстокий: береш, чого не клав, і жнеш, чого не сіяв. 22. Пан до нього каже: з уст твоїх я тебе суджу, лукавий слуго. Ти знав, що я чоловік жорстокий, беру, чого не клав, і жну, чого не сіяв. 23. Чому, отже, не дав моїх грошей в оборот, і я, вернувшись, відібрав би їх з відсотками. 24. І він сказав тим, що там стояли: Візьміть від нього міну й дайте тому, що має десять. 25. Пане, — сказали йому, — він має десять мін. 26. Кажу вам: кожному, хто має, дасться, а в того, хто не має, відберуть і те, що має. 27. А ворогів моїх, тих, що не хотіли, щоб я царював над ними, приведіть сюди й убийте на очах у мене.

● Юдейська вставка, яка є переспівом псевдопритчі про таланти (Мт 25.14—30) і так само цілком протилежна духу

Доброї Новини (особливо останнє речення). Див. також коментар до Мт 18.23.

Урочистий в'їзд

28. Сказавши це, Ісус пішов попереду, здіймаючись до Єрусалима. 29. І ось, як Він наблизився до Витфагії та Витанії**, до гори, що зветься Оливною, послав двох із своїх учнів, 30. кажучи: Ідіть у село, що перед вами; ввійшовши до нього, ви найдете прив'язане осля, на якого ніхто з людей ще не сідав ніколи; відв'яжіть його і приведіть. 31. Коли ж вас хто спитає: Навіщо відв'язуєте? — ви скажете: Господь його потребує. 32. Пішовши, посланці найшли, як Він сказав їм. 33. Коли вони відв'язували осля, господарі його спитали їх: Навіщо відв'язуєте осля? 34. Ті відповіли: Господь його потребує. 35. Привівши його до Ісуса, вони накинули на осля свою одежу й посадили Ісуса. 36. І як Він їхав, стелили свою одежу по дорозі. 37. Як він був близько до спуску з Оливної гори, вся громада його учнів, радіючи, почала сильним голосом хвалити Бога за всі чуда, що бачили, 38. кажучи: Благословен** цар**, що йде в ім'я Господнє! Мир на небі і слава на висотах!** 39. Деякі з фарисеїв, що були в юрбі, сказали йому: Учителю, заборони твоїм учням. 40. Він відповів: Кажу вам: коли ці замовчать, каміння кричатиме. 41. І як наблизився і побачив місто, він над ним заплакав, 42. кажучи: Якби й ти цього дня зрозуміло те, що веде до твого миру! Але тепер воно закрите перед твоїми очима. 43. Прийдуть бо дні на тебе, і вороги твої валом тебе оточать, і тебе обляжуть, і стиснуть тебе звідусіль; 44. вони розчавлять тебе і твоїх дітей, які будуть у тобі, і не залишать у тебе каменя на камені, за те, що ти не зрозуміло часу твоїх відвідин.

● 28. Продовження речення 18.31—33. ● 29. У Мт 21.1 говориться лише про Витфагію, оскільки вони вже вийшли з Витанії, де напередодні зупинилися на ночівлю у Лазара і його сестер (Лк 10.38—42, Ів 12.1—8). ● 30. Використання осляти було передбачене Ісусовим планом — про нього було домовлено заздалегідь. «*Навіщо відв'язуєте?*», «*Господь його потребує*» — це таємний пароль. ● 37—38. Слова хвали вигукували учні Ісуса, а не місцеві юдеї. ● 38. «Цар» — вставка, відсутня в Мт 21.9 і Мк 11.10. Ісус не мав жодного наміру провокувати юдеїв і римлян, називаючи себе царем. ● 39—44. Вставка, відсутня в інших євангеліях. Як повідомляє ТБ, «каміння кричатиме» — це вираз із Талмуда, що вказує на юдейське авторство вставки.

20

Очищення храму

45. Увійшовши в храм, Ісус став виганяти продавців, 46. кажучи до них: Написано: дім Мій — дім молитви, а ви з нього зробили печеру розбійників. 47. І Він щодня навчав їх у храмі. Первосвященики ж і вчені **та старшина народу шукали Його вбити, 48. та не находили, що б Йому зробити, бо весь народ, слухаючи Його, горнувся до Нього.**

● Подія, описана всіма чотирма євангелістами: Мт 21.12, Мк11.15, Ів 2.15. ● 46. При спілкуванні з юдеями Ісус часто використовував авторитетні для них аргументи. Про «дім молитви» написано в Ісаї 56.7, а про «печеру розбійників» — у Єремії 7.11. ● 47. «І вчені» — вставка, див. 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники».

Питання про владу

1. Одного дня, як Він навчав народ у храмі і звіщав Добру Новину, приступили первосвященики і вчені **зі старшинами 2. і сказали так до Нього: Скажи нам, якою владою Ти це робиш, або хто Тобі дав цю владу? 3. Він у відповідь сказав: Я теж спитаю вас одне. Скажіть Мені: 4. Іванове омивання було з неба чи від людей? 5. Вони так міркували між собою: як скажемо — з неба, він спитає: чому ж ви йому не повірили? 6. А як скажемо: від людей, увесь народ нас поб’є камінням, бо певний, що Іван — пророк. 7. І відповіли: Не знаємо, звідки. 8. Ісус сказав їм: І Я вам не скажу, якою владою чиню це.**

● Мт 21.23, Мк 11.27. ● Див. коментар до Мк 11.27—31. ● 1. «І вчені» — вставка, див. Мт 21.23 і 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники».

Виноградник і виноградарі

9. Далі сказав народові оцю притчу: Один чоловік насадив був виноградник, найняв його виноградарям і відійшов на довший час. 10. Та своєчасно послав він до виноградарів слугу, щоб ті дали йому частку з плодів виноградних; а виноградарі, побивши його, відіслали ні з чим. 11. Знову послав він другого слугу, та вони й того, побивши і збезчестивши, відпустили з порожніми руками. 12. Послав ще й третього, та вони й цього, тяжко ранивши, прогнали. 13. Сказав тоді власник виноградника: Що мені робити? Хіба послати мого улюбленого сина? Може, його пошанують. 14. Виноградарі ж, побачивши його, так почали міркувати між собою: це спадкоємець, убиймо його, і так спадщина буде наша. 15. І вивели його за виноградник і вбили. Що, отже, зробить їм власник виноградника? 16. Прийде і вигубить тих виноградарів, і виноградник дасть іншим — почувши це, вони сказали: Нехай так не буде! 17. Ісус же

глянув на них пильно й мовив: Що, отже, значить це писання: Камінь, який відкинули будівничі, став наріжним каменем? 18. Кожний, хто впаде на той камінь, розіб'ється; на кого ж він впаде, роздавить його. **19. І стали шукати** вчені **та первосвященики, щоб зараз же накласти на Нього руки, і злякалися народу**, бо зрозуміли, що проти них сказав цю притчу.

● 9—18. Вставка, див. коментар до Мт 21.33—46. ● 19. Замість «учені» має бути «фарисеї» згідно з Мт 21.45. ● 19. «Бо зрозуміли, що проти них сказав цю притчу» — юдеїв обурила не туманна притча, а Ісусові слова з непрямим обвинуваченням Синедріона у смерті Івана Предтечі.

Податок кесареві

20. І, назираючи за Ним, вони послали підглядачів, що удавали з себе праведних, щоб Його піймати на слові й видати начальству та владі намісника. 21. Ті спитали Його: Учителю, ми знаємо, що Ти говориш і навчаєш правильно, і не дивишся на особистості, але навчаєш Божої путі по правді. 22. Чи вільно нам давати кесареві податок, чи ні? 23. Бачачи їхнє лукавство, Він промовив до них: 24. Покажіть мені денарій. Чий на ньому образ і напис? Ті відповіли: Кесарів. 25. І Він сказав їм: Віддайте, отже, що кесареве — кесареві, а що Боже — Богові. 26. І не могли піймати Його перед людьми на слові, і, дивуючись Його відповіді, замовкли.

● Мт 22.15, Мк 12.13. ● 20. Ці підглядачі були з фарисеїв (Мт 22.15—16, Мк 12.13). Первосвященики ж як родова аристократія не опускалися до такої «неблагородної» роботи, як вивідування і провокації. ● 20. «*Щоб Його піймати на слові й видати начальству та владі намісника*» — юдейська верхівка вирішила знищити Ісуса руками римської влади.

Садукеї і воскресіння

27. Деякі з садукеїв, що кажуть, ніби нема воскресіння, приступили 28. і спитали Його: Учителю, Мойсей приписав нам: коли у кого жонатий брат умре бездітний, нехай його брат візьме за себе його жінку і дасть потомство братові своєму. 29. Сім братів було. Перший узяв жінку й помер бездітний. 30. Потім другий, 31. і третій, і так семеро умерли, не зоставивши дітей по собі. 32. Нарешті померла й жінка. 33. Отже, там, у воскресінні, чиєю буде жінкою, бо ж семеро мали її за жінку. 34. Ісус відповів їм: Сини цієї епохи женяться й виходять заміж. 35. Ті ж, що удостояться осягнути тієї

епохи й воскресіння з мертвих**, не женяться і не виходять заміж, 36. та й вмерти вже не можуть, бо вони є рівними ангелам і є синами Бога — воскресіння сини сущі.** 37. А що мертві воскресають, це й Мойсей при кущі дав був зрозуміти, де він назвав Господа Богом Авраама, Богом Ісаака й Богом Яакова. 38. Отож, Бог — не Бог мертвих, а живих, усі бо живуть для нього. **39. Деякі з учених, озвавшись, заговорили: Учителю, Ти сказав добре. 40. І не насмілювались ні про що більше Його питати.**

● Мт 22.23, Мк 12.18. ● 37—38. Заплутана вставка, тим більше, що Мойсей жодного разу нічого не говорив про воскресіння. Замість цієї вставки має бути Лк 10.25—37 з притчею про милосердного самарянина, на що вказує і ТБ, с. 818. ● 39. Можливо, фразу «*Учителю, Ти сказав добре*» промовив один з учених, а інші просто висловили свою згоду. ● 40. У розмові виникла пауза.

Син Давида?

41. Тоді Він до них промовив: Як то воно кажуть, що Месія — син Давида? 42. Таж сам Давид у книзі Псалмів мовить: Сказав Господь Господові моєму: сиди праворуч мене, 43. поки я не покладу твоїх ворогів підніжком тобі під ноги. 44. Давид, отже, зве його Господом. Як же він може бути його сином?

● Мт 22.42, Мк 12.35. ● Матвій уточнює, що Ісус звертається конкретно до фарисеїв. Він стверджує, що їхнє вчення про Месію (раба Єгови) суперечить їхнім же священним текстам. Відповідно все фарисейське вчення, що було побудоване на месіанських очікуваннях, є облудним. Після руйнування Єрусалима фарисейське вчення стало фундаментом юдаїзму.

Осторога перед фарисеями

45. І коли весь народ слухав, Він сказав своїм учням: Остерігайтеся вчених**, 46. що ходять залюбки в довгих шатах, люблять вітання на майданах, перші сидження на зібраннях та перші місця на бенкетах; 47. що поїдають доми вдовиць і довго моляться напоказ — вони приймуть тим суворіше осудження.**

● 45. Замість «учених» однозначно має бути «фарисеїв» (див. Мт 23.2), що були носіями облудного вчення про юдейського Месію і лицемірної поведінки, яка засвідчує їхню облудність. Частина вчених (законовчителів, юристів, знавців традиції) була в гострій опозиції до фарисеїв.

21

Вдовині дві лепти

1. Підвівши очі, Ісус побачив, як заможні кидали свої дари до скарбниці. 2. Побачив Він також вдову убогу, що кидала туди дві лепти, 3. і сказав: Істинно кажу вам, що ця бідна вдова кинула більше від усіх. 4. Усі бо вони вкинули як дар Божий зі свого лишку, вона ж з убогості своєї вкинула весь свій прожиток, який мала.

● Вставка, див. Мк 12.41—44.

Храм буде зруйнований

5. І коли деякі говорили про храм, що він прикрашений дорогоцінним камінням та обітними дарами, Він сказав: 6. Надійдуть дні, коли з усього, що ви бачите, не лишиться камінь на камені, що не був би перевернений.

● Мт 24.1, Мк 13.1. ● 5. Марко уточнює, що про красу храму почав говорити один з учнів. Безумовно це був Юда, який походив з Юдеї і, вочевидь, неодноразово бував у Єрусалимі. Вірогідно, що пророцтво про руйнування Єрусалима стало для нього шокуючою новиною, яке й підштовхнуло його до зради.

Знаки і переслідування

7. Тоді вони Його спитали: Учителю, коли це буде? І який буде знак, що це має настати? 8. Він відповів: Глядіть, щоб вас не звели: бо багато хто прийдуть у моє ім'я і будуть казати: це я і — час наблизився. Не йдіть слідом за ними. **9. Коли почуєте про війни та розрухи, не бійтеся, бо треба, щоб перш це сталося, але кінець не зараз. 10. Тоді сказав їм: Постане народ на народ і царство на царство.** 11. Будуть великі землетруси, по різних місцях будуть пошесті й голод, жахливі явища, і з неба великі знаки будуть. 12. Але перед усім цим на вас накладуть руки й переслідувати будуть, і волочитимуть по синагогах та по тюрмах, водитимуть перед царів і правителів через ім'я моє. 13. І це дасть вам нагоду свідчити про мене. 14. Візьміть собі до серця, що вам не треба готуватися наперед, що маєте відповідати, 15. я бо дам вам слово й мудрість, якій ніхто з ваших противників не зможе протиставитись і перечити. 16. Вас видадуть батьки, брати, рідні й друзі, і декому з вас смерть заподіють. 17. Вас будуть ненавидіти всі за моє ім'я. 18. Але й волос з голови у вас не пропаде. 19. Вашою терпеливістю спасете душі ваші.

● 8, 11—19. Див. Мт 24.3—31, Мк 13.3—27.

Спустошення Єрусалима

20. Коли ж побачите Єрусалим, оточений військами, знайте, що його спустошення наблизилось. 21. Тоді ті, що в Юдеї, нехай тікають у гори, а ті, що будуть у середині міста, нехай вийдуть з нього, ті ж, що будуть на полях, нехай до нього не входять. 22. Це бо дні кари, коли все, що написано, збудеться. **23. Горе вагітним та тим, що у ті дні грудьми годують. Бо на землі буде насильство велике і**

22

гнів проти народу цього. 24. Вони поляжуть від вістря меча й підуть у неволю поміж усі народи. Єрусалим топтатимуть погани, поки не скінчиться час поган.

● Мт 24.3—25, Мк 13.3—18.

Прихід Месії

25. І будуть знаки на сонці, місяці й на зорях, а на землі переполох народів, стривоження від реву моря та його хвиль. 26. Люди омертвіють від страху, очікуючи того, що на світ надійде, бо захитаються небесні сили. 27. Тоді побачать Сина людського, що йтиме на хмарах зо силою і славою великою. 28. Як це почне збуватись, випростайтесь і підніміть ваші голови вгору, бо ваше визволення близько.

«Гляньте на смоковницю»

29. І він сказав їм притчу: Гляньте на смоковницю й на всякі дерева. 30. Коли вони розпукуються, ви, глянувши, розумієте, що вже близько літо. 31. Отак і ви, коли побачите, що це збувається, знайте, що царство Боже **близько. 32. Істинно кажу вам: покоління це не пройде, аж поки все не станеться. 33. Небо й земля пройдуть, слова ж мої не пройдуть.**

● Мт 24.32—35, Мк 13.28—31.

«Будьте чуйні»

34. Вважайте на себе, щоб часом серця ваші не зашкарубли від обжерства, пияцтва та життєвих клопотів, і щоб той день не впав на вас зненацька, 35. немов сітка, бо він прийде на всіх, які живуть на лиці всієї землі. 36. Будьте чуйні, отже, і весь час моліться, щоб ви могли уникнути всього того, що має збутися, і стати перед Сином людським.

Останні дні Ісусові

37. За дня Ісус навчав у храмі, а по ночах виходив і перебував на горі, що зветься Оливною. 38. Зранку ж увесь народ приходив до Нього в храм, щоб слухати Його.

● 38. Оливна гора — невисока гірська гряда з декількома вершинами, що простягається з півночі на південний схід Єрусалима.

Змова вбити Ісуса

1. Наближалося свято Опрісноків**, що зветься Пейсах**, **2. І первосвященики та** вчені **шукали, як би Його вбити, та боялись народу. 3. Увійшов же сатана в Юду, на прізвище Іскаріот, що був з числа дванадцятьох, 4. і він пішов умовитися з первосвящениками та начальниками, як би Його видати. 5. Зраділи ті і згодилися дати йому**

гроші. 6. Він пристав на те й шукав нагоди, щоб видати Його тайкома.

● 1. «Опрісноків» — вставка, оскільки «Опрісноки» і «Пейсах» — це різні поняття. Юдейське свято Опрісноків справлялося наступного дня після початку свята Пейсах і тривало разом з ним до 7 днів (див. 2.12. «Пейсах чи Перехід?»). ● 2. Замість «учені» має бути «старші» або «начальники». Див. коментар до Мт 26.3, а також 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники».

Приготування Переходу

7. Настав день Опрісноків**, коли треба було жертвувати Перехід. 8. Ісус послав Петра та Івана і сказав: Ідіть та приготуйте нам їсти паску. 9. Вони Його спитали: Де хочеш, щоб ми приготували? 10. Він відповів їм: Ось коли ввійдете в місто, стріне вас чоловік, що буде нести глечик води. Ідіть слідом за ним у господу, куди він увійде, 11. і скажіть господареві дому: Учитель тобі каже: де світлиця, в якій Я з учнями моїми міг би їсти паску? 12. Він покаже вам велику горницю, вистелену килимами, там приготуйте. 13. Пішли вони й найшли так, як Він сказав їм, і приготували паску.**

● 7. Свято Опрісноків не могло настати, оскільки ще не почався Пейсах. ● 7. «*Жертвувати Перехід*». Добровільний Перехід Ісуса Христа від життя до смерті і назад — від смерті до життя — був жертвою заради людства, якою Він показав напрям і мету людської еволюції. «*Жертвувати Перехід*» означає здійснювати таїнство психофізичної трансформації. Слово «жертва» означає безкорисливий дар і походить від кореня *жар-*jar-*яр, що вказує на високу температуру духовного горіння, божественний вогонь, пасіонарну енергетику, небесну «ярість» (яр, жар). Звідси **слово *жерці-жарці* — носії сонячного вогню, духовного світла і божественної пасіонарності, здатні віддавати більше, ніж брати**. ● 10. Таємна вечеря, з якої почався Перехід, робилася за всіма правилами конспірації, оскільки здійснювалася у ворожому місті, в умовах постійного стеження з боку юдейської старшини і, можливо, найманих убивць.

Таємна вечеря

14. І як прийшла година, сів Він до столу й апостоли з Ним. 15. Він до них промовив: Я вельми бажав їсти цю паску з вами, перш ніж Мені страждати, 16. бо кажу вам, я її більше не буду їсти, аж поки вона не завершиться в царстві Божім**. 17. І, взявши чашу, воздав хвалу й мовив: Візьміть її й**

поділіться нею між собою, 18. бо, кажу вам: віднині Я не буду більше пити з плоду винограду, доки не прийде царство Боже**. 19. І, взявши хліб, воздав хвалу, розламав, дав їм і мовив:** Це — моє тіло, що за вас дається. **Чиніть це на Мій спомин.** 20. Так само й чашу по вечері, кажучи: Ця чаша — новий заповіт у моїй крові, що за вас проливається**.**

● Мт 26.28, Мк 14.22. ● 16. Вставка, зроблена за аналогією з реч. 18. Під «царством Божим» фальсифікатор розуміє месіанську державу. Насправді Перехід, як ми знаємо, завершився в Галілеї, де Ісус знову зустрівся зі своїми учнями згідно з його обіцянкою: «*Хай не тривожиться серце ваше й не лякається! Ви чули, що я вам сказав: відходжу і до вас вернуся*» (Ів 14.1,28). ● 18. Замість «доки не прийде царство Боже» має бути «*доки не буду його пити з вами новим*» (Мк 14.25). ● 19. «Це — моє тіло, що за вас дається» — брутальна вставка того ж самого «філонівця», який нахабно здійснив велику вставку в Ів 6.48—58 (див. коментар). ● 20. Вставка того ж самого походження (про чашу вже ішлося в реченні 17).

Горе зрадникові

21. Та ось рука того, що Мене видасть, на столі зо Мною. 22. Бо Син людський іде, як призначено, але горе тому чоловікові, що Його видає. 23. І вони стали один одного питати, хто б то з них міг бути, що мав те зробити.

● Цей фрагмент має бути перед реченням 17 (див. Мт 26.21, Мк 14.18).

Суперечка за те, хто більший

24. Знялась між ними й суперечка, хто з них має вважатися за більшого. 25. Ісус сказав їм: Царі народів панують над ними, і ті, що владу над ними мають, доброчинцями звуться. 26. Не так хай буде між вами. Але найбільший між вами хай буде як найменший, а наставник як слуга. 27. Хто бо більший: той, що за столом, чи той, що услуговує? Хіба не той, що за столом? А проте я між вами як той, що услуговує. 28. Ви — ті, що зостались при мені у моїх спокусах, 29. і я даю вам царство, як мені дав Отець мій, 30. щоб ви їли й пили за столом у моїм царстві, і сиділи на престолах, судячи дванадцять колін Ізраїлю.

● Вставка за мотивом Мк 10.33—34, коли учні в дорозі сперечалися між собою, хто з них більший.

Слово до Петра

31. Симоне, Симоне! Ось сатана хотів просіяти вас, як пшеницю, 32. та я молився за тебе, щоб віра твоя не ослабла, і ти, коли навернешся, утверджуй твоїх братів.

● Вставка, побудована на міфологемі про «зраду Петра», після якої мало відбутися «навернення». Фальсифікатор хоче переконати, що в руках диявола опинився не лише Юда, але й усі інші апостоли. Фактично це неявна спроба виправдати

Юду, який начебто був не набагато гіршим за інших апостолів-галілеян.

Петро відречеться

33. Сказав Петро до нього: Господи, з тобою я готовий піти і в тюрму, і на смерть. 34. Ісус мовив: Кажу тобі, Петре, не запіє нині півень, як ти тричі відречешся, що мене не знаєш.

● Вставка у формі скороченого і спотвореного Мт 26.31—35, Мк 14.27—31.

Калитка, торба і меч

35. Далі сказав їм: Як Я вас посилав без калитки, без торби, без взуття, хіба вам чого бракувало? 36. Нічого, — відповіли. І Він до них промовив: Тепер же хто має калитку, нехай візьме так само й торбу; хто ж не має, хай продасть свою одежу й купить меч. 37. Кажу вам: має збутись на мені, що написане: його зараховано до злочинців. Так бо те, що сказане про мене, до кінця доходить. **38. Вони сказали: Господи! Ось два мечі тут. Він відповів їм: достатньо.**

● 35-36. Раніше апостоли перебували під опікою Вчителя, тому нічого їм не загрожувало і вони мали все необхідне для життя. Тепер настають інші часі, коли кожному з них доведеться самостійно дбати про свою безпеку і засоби для існування. **Ці слова треба розглядати як послання в майбутнє і стратегічну рекомендацію сучасним послідовникам Хрестовим — новому народові.** Сенс цієї фрази у тому, що грошові знаки («калитка», тобто гаманець для грошей) втрачають свою цінність, тому треба мати матеріальні запаси («торбу»), а здатність до самозахисту («меч») стає важливішою за комфорт («одяг»). Рекомендація кожному придбати «торбу» або «меча» не стосувалася тодішньої поточної ситуації, що підтверджує речення 38, тому її треба розглядати як Хрестове пророцтво для своїх послідовників, спроможних Його зрозуміти. ● 37. Вставка на основі писання Ісаї (53.12) про Месію — раба Єгови. ● 36. «Меч», гелленською μάχαιρα (махайра). Це широкий шаблеподібний вигнутий меч з двосторонньою заточкою, що був поширений на Близькому Сході. ● 38. З цього речення випливає, що, окрім Петра, ще один з апостолів був озброєний мечем. ● 38. «*Достатньо*». Для поточної ситуації достатньо було й двох мечів — скоріше для психологічного ефекту, бо насувається ситуація «пастки», коли події невблаганно розгортатимуться за власною логікою, незалежно від волі апостолів. Усе, що від них вимагається, так це здалеку спостерігати за подіями і не втручатися, а третього дня Переходу зібратися в Галілеї.

Молитва на Оливній горі

39. Тоді Він вийшов і пішов, як звичайно, на Оливну гору. Слідом за Ним пішли і його учні. 40. Як же прибув на місце, сказав їм: Моліться, щоб не увійти в спокусу. 41. І сам відійшов від них так далеко, як кинути каменем, і, впавши на коліна, почав молитися: 42. Отче, якщо хочеш, віддали від мене цю чашу, однак хай не моя, а твоя буде воля! 43. Тоді з'явився йому ангел з неба, що підкріплював його. 44. Повний скорботи та тривоги, він ще ревніше молився, і піт його став мов краплі крові, що падали на землю. **45. Підвівшись від молитви, Він підійшов до учнів і застав їх сплячими** від смутку**. 46. І сказав їм: Чого спите? Вставайте** й моліться, щоб не ввійти в спокусу**.**

● 42. Див. коментар до Мт 26.36—46. ● 43—44. Вставка, відсутня в інших євангеліях. Як зазначає ЄЛ, «*цих двох речень немає у важливих текстах; вони, мабуть, не є первісними*» (с. 218), простіше кажучи, є вставкою. ● 45. «Від смутку» — невірний переклад, бо від смутку-зажури не тягне на сон, навпаки — виникає безсоння. Одне зі значень слова λύπηω — обтяжувати, мучити. Апостоли заснули не від печалі, а тому, що ці юні хлопці за день дуже змучилися, а надворі вже була ніч. Їхній сонливий стан скоріше свідчить про їхнє добре психічне і фізичне здоров'я. ● 46. «Й моліться, щоб не ввійти в спокусу» — вставка. Вже не було часу молитися, бо надійшов зрадник.

Влада темряви

47. Він говорив ще, аж тут надходить юрба, і на її чолі йде один з дванадцятьох, на ім'я Юда; він підійшов до Ісуса, щоб Його поцілувати. 48. Ісус сказав до нього: Юдо, поцілунком видаєш Сина людського? 49. Побачивши, до чого доходить, сказали ті, що були з Ісусом: Господи, чи не вдарити нам мечем? 50. І вдарив один із них слугу первосвященика й відтяв йому праве вухо. 51. Ісус озвався: Лишіть! І, доторкнувшись до вуха, зцілив його. 52. Тоді Ісус сказав до первосвящеників, начальників сторожі храму і старших, що були вийшли проти Нього: Неначе на розбійника ви вийшли з мечами та киями! 53. Коли Я щодня був з вами в храмі, ви не наклали рук на Мене; та це ваша година і влада темряви.

● 49. Учні Ісусові готові були захищати Його зі зброєю в руках. Проте Він підтвердив їм свій наказ не втручатися, а швидко розійтися для уникнення ув'язнення і небезпеки смерті.

Петро зрікається тричі

54. Схопивши Ісуса, вони повели Його і привели в дім первосвященика. Петро ішов слідом за Ним здалека. 55. І коли вони розклали вогонь посеред двору та посідали вкупі, сів і Петро між ними. 56. Побачила його одна слугиня, як він сидів біля багаття, і, приглянувшись до нього пильно, каже: І цей з ним був! 57. Він відрікся, кажучи: Не знаю його, жінко! 58. Та трохи згодом другий, побачивши його, каже: І ти з них. Але Петро відповів: Ні, чоловіче! 59. По якійсь годині хтось інший почав настоювати, кажучи: Справді, і цей з ним був! Таж він із Галілеї! 60. Петро озвавсь: Не знаю, чоловіче, що кажеш. І зараз же, як він говорив ще, запіяв півень. 61. І тут Господь, обернувшись, глянув на Петра, і **згадав Петро слово, яке Господь йому сказав був: «Петре, перше ніж запіє півень, ти нині Мене зречешся тричі». 62. І, вийшовши звідти, заплакав гірко.**

● 54. Петро не послухався поради Вчителя здалека спостерігати за розгортанням подій — він поліз у саме «пекло». Для цього Петро, імовірно, підмовив апостола Івана, який володів прийомами мага-характерника, щоб той допоміг йому увійти до оселі первосвященика (Ів 18.15). ● 60. Петра помітили аж тричі, натомість Іван неначе став невидимим. ● 61. «Господь, обернувшись, глянув на Петра» — вставка. Ісус не міг глянути на Петра, бо перебував у будинку первосвященика, а Петро — на подвір'ї.

Знущання і глузування з в'язня

63. Тим часом люди, що держали Його, над Ним знущалися і били Його. 64. І, закривши Йому очі, питали: Пророкуй, хто той, що тебе вдарив. 65. І багато іншого, глузуючи, говорили на Нього.

Ісус перед Синедріоном

66. Як же настав день, **зібралася рада старших народу — первосвященики** та вчені**. І привели Його в Синедріон свій 67. і казали: Якщо ти Месія, скажи нам.** Він відповів їм: Коли скажу вам, не повірите, 68. і якщо вас спитаю, не відповісте. 69. Віднині Син людський сидітиме по правиці Божої Сили. 70. Усі сказали: **То ти — Син Божий? Він сказав до них: Ви кажете, що це Я. Сказали ті: 71. Навіщо нам ще свідки? Самі ми чули з уст його.**

● 63. Порушення послідовності. Речення 63—65 мають бути після речення 71, адже Ісуса почали бити після того, як винесли Йому смертний вирок — див. Мт 26.67 і Мк 14.65. ●

23

66. Синедріон зібрався вночі, тому фраза «Як же настав день» є вставкою. Замість «та вчені» має бути «та старші», див. 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники». ● 67. «Коли скажу вам, не повірите...» — вставка про те, що Хрестос начебто вступив з юдеями у полеміку. Насправді Він мовчав, про що свідчать усі інші євангелія. ● 69. Характерна юдохрістиянська вставка, порівняйте зі вставками: «Тоді на небі з'явиться знак Сина людського, і тоді усі племена землі битимуть себе у груди й побачать Сина людського, коли він приходитиме на небесних хмарах з потугою та славою великою» (Мт 24.30); «Тільки ж кажу вам: віднині побачите Сина людського, який сидітиме праворуч Всемогутнього й їтиме на небесних хмарах» (Мт 26.64). ● 70. «Ви кажете, що це Я», тобто це ваші слова, самі вирішуйте. У цей час кризи кожен мав сам вирішувати, на чиєму він боці — Боголюдини чи диявола.

Ведуть до Пилата

1. Тоді всі вони встали і повели Його до Пилата 2. і почали Його обвинувачувати, кажучи: Ми найшли, що цей підбурює народ наш, забороняє давати кесареві податок і каже, що він Месія, цар. 3. Пилат спитав Його: Ти цар юдейський? Ісус у відповідь сказав до нього: Ти кажеш. 4. Тоді Пилат промовив до первосвящеників і юрби: Я не находжу ніякої вини в цьому чоловікові. 5. Вони ж наполягали і кричали: Він народ бунтує, навчаючи по всій Юдеї, почавши з Галілеї аж сюди.

● 2. «*Забороняє давати кесареві податок і каже, що він Месія, цар*» — цілком брехливе звинувачення: Ісус ніколи не забороняв платити податки кесареві, так само ніколи не називав себе Месією. Після слова «Месія» юдеї додали «цар», щоб пояснити Пилатові значення цього слова і донести до нього думку, що Ісус начебто загрожував його владі. ● 3. «Ти кажеш» — це ти сказав, це твої слова, а не мої. У євангеліста Івана про цей момент розповідається докладніше: «*Знову Пилат увійшов до преторію, покликав Ісуса і сказав Йому: Чи ти юдейський цар? Ісус відповів: Чи ти це від себе говориш, чи інші тобі сказали про Мене?*» (Ів 18.33—34).

Пилат відсилає до Ірода

6. Почувши це, Пилат спитав, чи цей чоловік галілеянин; 7. і, довідавшись, що Він з-під влади Ірода, відіслав Його до Ірода, який тими днями був також у Єрусалимі. 8. Ірод дуже зрадів, побачивши Ісуса, бажав бо здавна бачити Його, тому що чув про Нього і сподівавсь побачити від

Нього якесь диво. 9. Силу питань він Йому ставив, але Ісус не відповідав йому нічого. 10. Первосвященики ж та вчені **стояли там і сильно Його обвинувачували. 11. Тоді Ірод** з вояками своїми, зневаживши Його й насміявшись з Нього, **надів на Нього ясно-світлу одіж і відіслав Його назад до Пилата. 12. І того ж самого дня Ірод і Пилат стали приятелями між собою, раніш бо ворогували.**

● Замість «учені» має бути «старші», див. 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники». ● 11. «Ясно-світлу» — в оригіналі: ἐσθῆτα λαμπρὰν, від λαμπρός (лампрос) — «світлий, чистий, сяючий, променистий». Ірод Антипа, вірогідно, був розчарований мовчанням Ісуса, проте не знайшов у Ньому вини, тому одягнув Його у вбрання невинності та чистоти. Біло-сяючий одяг був посланням Пилатові про невинність ув’язненого і засвідчував повагу Ірода до Ісуса. Цим символічним актом Ірод хотів захистити від перекручень свою відповідь Пилатові, адже юдейська верхівка, що звинувачувала Ісуса на підставі відвертої брехні (Лк 23.2), так само легко могла перекрутити «до навпаки» рішення галілейського тетрарха. ● 11. «Зневаживши Його й насміявшись з Нього» — вставка, яка суперечить тому факту, що Ірод одягнув на Ісуса білий одяг невинності. Ця фальсифікація зроблена з метою очорнити Ірода Антипу і розділити з ним вину за зневагу до Ісуса, вчинену фарисеями і первосвящениками (див. коментарі до Мк 3.6, Мк 6.14—29, Мк 8.15, Мт 14.1—12, Мт 17.12, Мт 22.16). Матір’ю Ірода Антипи була самарянка Малфака, тобто жінка європейського походження. Сам Ірод Антипа виховувався в Римі, мав гелленську освіту, тож усвідомлював себе арійською людиною. Тривалий час він збирав відомості про Ісуса, який чинив дивовижні речі на підвладній йому території Галілеї, отим-то так бажав Його побачити. Ірод знав про Його силу і навряд чи ризикнув би зневажити галілеянина-чудотворця. ● 12. Ірод і Пилат стали приятелями через те, що разом визнали невинність Ісуса. Фактично між ними виникла арійська солідарність проти брехні, злоби і фанатизму юдейської верхівки.

Ісус засуджений на смерть

13. Тоді, скликавши первосвящеників, старшин і народ, 14. Пилат до них промовив: Ви привели до мене цього чоловіка як бунтаря народу. Ось я, розсудивши справу перед вами, не найшов у цьому чоловікові ніякої вини в тому, в чому ви оскаржуєте його. 15. Та й Ірод не найшов, бо ж відіслав його до нас. Отже, видно, що він не вчинив нічого, гідного смерті. 16. Тому я його покараю

й відпущу. 17. Треба ж було йому на свято випустити їм одного. 18. Та вони всі разом закричали: Геть із цим, відпусти нам Варавву! 19. Цього останнього за якийсь заколот у місті та за вбивство кинули були у в'язницю. 20. Пилат, бажаючи відпустити Ісуса, промовив до них знову. 21. Та вони закричали: Розіпни, розіпни його! 22. Тоді промовив до них утретє: Яке зло вчинив він? Я не найшов у ньому нічого, гідного смерті. Покараю його й відпущу. 23. Але вони наполягали, кричачи сильно, і вимагали, щоб Його розіп'яти. І крик їхній переміг. 24. Тоді Пилат присудив, щоб сталось, як вони просили. 25. І він відпустив того, що за повстання й убивство був вкинутий у темницю і якого вони просили; Ісуса ж видав у їхню волю.

● «*І крик їхній переміг*» — яскравий прояв охлократичного волевиявлення, яким завжди керують приховані, а тому безвідповідальні маніпулятори. Пилат піддався нахабному і безсоромному психологічному тискові, який і донині застосовують нащадки фарисеїв для досягнення своїх цілей, активно залучаючи для цього підконтрольні їм засоби масової інформації.

На місце страти

26. І як вони Його вели, примусили якогось Симона з Киринеї, що вертався з поля, і поклали тавр на нього, щоб ніс за Ісусом. 27. Ішов за Ним великий натовп людей і жінки, що плакали за Ним та голосили. 28. Ісус обернувся до них і сказав: Дочки єрусалимські, не плачте наді мною, а плачте над собою і над вашими дітьми! 29. Бо ось настануть дні, коли скажуть: щасливі неплідні, і лона, що не родили, і груди, що не годували. 30. Тоді казати почнуть горам: Впадіть на нас! і горбам: покрийте нас! 31. Бо коли так обходяться з деревом зеленим, що тоді з сухим буде? **32. З Ним вели також двох інших злочинців, щоб їх скарати на смерть.**

● 28—31. Вставка, відсутня в інших євангелістів. «Дочки єрусалимські» — насправді жінки, які за ним плакали, були передусім галілеянками. ● 30. Вставка з книги пророка Осії: «За телят Бет-Авена бояться мешканці Самарії, бо в жалобі опинився через нього народ його, а жерці будуть плакати над ним, за славу його, що пішла на вигнання від нього. Запроваджений буде і він в Ассирію цареві великому в дар. Прийме сором Єфрем, і посоромлений буде Ізраїль за раду свою. Самарія загине; її цар немов тріска ота на поверхні води! І поруйновані будуть висоти Авена, Ізраїлів гріх, тернина й будяччя зросте на їхніх жертовниках, і до гір вони скажуть: Накрийте ви нас! а до узгір'їв: На нас упадіть!» (Осія 10.5-8).

Розп’яття і глузування з Розп’ятого

33. І як прийшли на місце, що зветься Череп, там розіп’яли Його і злочинців, одного по правиці і другого по лівиці. 34. Ісус сказав: Отче, відпусти їм, не знають бо, що роблять. Коли ділили його одіж, кидали жереб. 35. Люди стояли й дивились. Насміхалися й старші, кажучи: Інших спасав, нехай спасе себе самого, коли він Месія, Божий вибраний! 36. Вояки також глузували з Нього; підходячи до Нього й подаючи йому оцет, 37. примовляли: Коли ти цар юдейський, спаси себе самого! **38. Був над Ним і напис письмом гелленським, латинським і** єврейським**: «Це — цар юдейський».**

● 33. «Череп». В гелленському тексті Κρανίον (краніон) — верхня частина голови, черепна кришка, череп. ● 33. «Розіп’яли». В оригіналі ἐσταύρωσαν (еставросан) — розіп’яли на таврі-ставросі, «ставрували». ● 34. «*Отче, відпусти їм, не знають бо, що роблять*» — ці слова стосуються тих виконавців, яким наказали розіп’яти Ісуса. ● 36—37. Вставка. Насміхалися не римські вояки, а юдеї. Прості люди казали «*Ти, що руйнуєш храм і за три дні будуєш знову, спаси себе самого*» (Мт 27.40), бо про це Ісус говорив перед усім народом: «*Зруйнуйте храм цей, і Я його за три дні поставлю. Юдеї відповіли: Храм цей будовано сорок і шість років, а ти його за три дні поставиш? Та Він говорив про храм свого тіла*» (Ів 2.19—21). Юдейська ж старшина насміхалась: «*Він покладався на Бога, нехай же Бог визволить його нині, якщо він його любить. Сам бо казав: я — Син Божий*» (Мт 27.43), бо лише старшина знала від Юди-зрадника про те, що Ісус визнавав себе Сином Божим, адже Він заборонив про це розповідати: «*Озвався Симон Петро і заявляє: Ти — Хрестос, Син Бога живого. Тоді Він наказав учням, щоб вони нікому не казали, що Він Хрестос*» (Мт 16.16—20, Мк 8.29—30, Лк 9.20—21). Мета вставки зрозуміла: перекласти на римлян частину провини юдеїв за зневагу над Боголюдиною, мовляв, не тільки юдеї насміхалися над ним, але й інші. ● 38. «По-єврейськи» — має бути «по-арамейськи», оскільки після Вавилонського полону євреї розмовляли арамейською мовою. Ця арійська мова була найпоширенішою в Палестині поряд з гелленською. Пилат наказав зробити напис трьома мовами для того, щоб його прочитало якомога більше людей. Що ж стосується давньоєврейської мови, то на той час вона була мертвою, тобто використовувалася лише в священних текстах і богослужінні (див. 2.11.2. «Місце проживання»). Писати на ній повідомлення «для широкого загалу» було безглуздо.

Двоє розіп’ятих з Ісусом

39. Один із злочинців, що висів, зневажав Його, кажучи: Хіба ти не Месія? Спаси себе і нас! 40. А другий, озвавшися, скартав його й мовив: Чи не боїшся

Бога, ти, що покутуєш ту саму кару? 41. Ми бо несемо кару, гідну наших учинків, цей же не зробив нічого злого. 42. І додав: Ісусе, згадай мене, як прийдеш, у твоїм царстві. 43. Ісус сказав до нього: Істинно кажу тобі: сьогодні будеш зо мною в раю.

● 39—43. Згідно з Мт 27.44, Ісуса ображали обидва розбійники. «Сьогодні будеш зо мною в раї» — Ісус не міг цього сказати, оскільки Його душа і дух залишалися на землі, інакше Він би не воскрес третього дня. ● 40-42. Неправдоподібно, щоб розп'ятий розбійник став виголошувати таку довгу промову.

Ісус умирає

44. Було вже близько шостої години, і темрява по всій землі настала аж до дев'ятої години, 45. бо затьмарилось сонце, і завіса храму роздерлася посередині. **46. Ісус закликав сильним голосом: Отче, у Твої руки віддаю дух Мій! Сказавши це, Він віддав духа.** 47. Побачивши, що сталося, сотник почав прославляти Бога, кажучи: Справді цей чоловік був праведний. 48. Усі люди, що були збіглися на те видовище, побачивши, що сталось, верталися додому, б'ючи себе у груди. **49. Усі його знайомі стояли оподалік, і жінки, що були прийшли слідом за Ним з Галілеї, дивилися на все те.**

● 45. Казкова вставка, яка суперечить подібним вставкам в інших євангеліях (Мт 27.51, Мк 15.38). ● 47—48. Ще одна неправдоподібна і суперечлива вставка.

Похорон Ісусів

50. І ось був чоловік, на ім'я Йосип, радник, людина добра і праведна, 51. що не пристав був до їхньої ради, ні вчинків. **Походив він з Ариматеї,** юдейського міста, **і сподівався Царства Божого. 52. Він прийшов до Пилата і просив тіла Ісуса. 53. Зняв він Його з тавра і, обгорнувши Його в полотно, поклав у гробі, висіченім у скелі, де ще ніхто не лежав. 54. То була п'ятниця і вже надходила субота.**

● 51. «Що не пристав був до їхньої ради, ні вчинків» — вставка, що порушує логіку викладу. Вона прив'язана до слова «радник» з попереднього речення з натяком, що Йосип міг бути членом Синедріона. Насправді Йосип був довіреним радником Пилата, тому той йому беззастережно віддав Ісусове тіло. Він цього ніколи не зробив би, якби Йосип був членом ненависного Пилатові Синедріона. ● 51. «Юдейського міста» — насправді Ариматея (гелленська назва — Рама або Рамафаїма) була самарійським містом, що розташовувалося приблизно в 15 км північно-східніше Лідди. Тут при розкопках були знайдені залишки мозаїк середньовічної церкви, освяченої на честь Йосипа Ариматейського. До речі, відомо, що самаряни, будучи людьми європейського походження,

24

легко приймали хрестиянство. ● 53. Для здійснення Ісусом переходу від смерті до життя було заздалегідь приготовано нову гробницю, плащаницю, бальзамічну запашну рідину та все інше. Надзвичайно важкий камінь у формі колеса, що мав закрити гробницю, було спеціально зроблено для того, щоб ніхто не потурбував спокою Господа і не викрав Його тіло. Тут нічого випадкового не відбувалося — все було наперед ретельно сплановано і виконувалося з гарантованим результатом.

«Його нема тут: він воскрес»

55. Жінки, які були прийшли з Ісусом з Галілеї, йдучи слідом, оглянули гріб і як поклали тіло Ісуса. 56. Вернувшись, вони бо приготовили пахощів та мира, але в суботу, за приписом, відпочивали.

● 55. Жінки — Марія Магдалина і Марія, сестра матері Ісуса — лише спостерігали, саме ж поховання здійснили двоє таємних учнів Ісуса — Никодим і Йосип Ариматейський (Ів 19.38—42). ● 56. Тіло Ісусове відразу ж після зняття з тавра загорнули у просякнуту ароматичними оліями плащаницю (Ів 19.39). Неймовірно, щоб галілеяни відклали на півтори доби цю справу через якусь юдейську суботу, на яку сам Ісус ніколи не зважав.

1. Першого дня тижня, рано-вранці, вони прийшли до гробниці, несучи пахощі, які вони приготували, **2. і застали камінь, відкочений від гробниці. 3. Ввійшовши, не найшли тіла Господа Ісуса. 4. Коли вони чудувалися з того,** два **чоловік**и **з'явились їм у виблискуючих одежах. 5. Вони налякались і схилили лице додолу, а ті до них сказали:** Чому шукаєте живого між мертвими? **6. Його нема тут: Він воскрес.** Згадайте, як він промовляв до вас, коли ще був у Галілеї, кажучи: 7. Син людський має бути виданий грішникам у руки, має бути розп'ятий і третього дня воскреснути. 8. І вони пригадали собі його слова та, **9. Вернувшись від гробниці, оповіли все те одинадцятьом і всім іншим. 10. То були: Марія Магдалина, Іванна і Марія — мати Якова, й інші жінки.** І вони оповідали це апостолам, але їм ці слова здавалися пустою вигадкою і вони не повірили їм. Та 12. Петро встав, побіг до гробу і, нахилившись, побачив лиш пов'язки, і відійшов, дивуючись тому, що сталося.

● 1. Жінки-галілеянки прийшли до гробниці тому, що Ісус обіцяв третього дня воскреснути. ● 2. Матвій і Марко повідомляють про одного ангела. Малоймовірно, щоб вони «скоротили» одного ангела. Найавторитетніше тут виглядає опис події у Марка (16.1—8), оскільки він майже не зазнав фальсифікації. Таким чином, найпереконливішою виглядає присутність одного ангела. Одного вісника було цілком

достатньо для передання інформації, тим більше що галілеяни були добре повідомлені про триденний Перехід, що мав завершитися Воскресінням. ● «Чому шукаєте живого між мертвими?» — вставка, неначе події відбувалися на цвинтарі. Насправді в цьому місці, в саду не було жодної іншої гробниці, тому й не могло бути ніяких мертвих. ● 6—7. «Згадайте...». Вставка, відсутня в інших євангеліях. Жінкам не треба було нагадувати про Ісусові слова, бо вони їх чудово пам'ятали, тому й прийшли з самого ранку. ● 10. «І вони оповідали це апостолам, але їм ці слова здавалися пустою вигадкою і вони не повірили їм» — вставка, яка вказує на юдейське походження її автора, адже в юдеїв жінка вважалася неповноцінною істотою, її не допускали на зібрання громади, а її слова не заслуговували на жодну довіру. Автор вставки намагається витавити апостолів темними простаками, які до того ж страждають на розлади пам'яті. ● 12. «*Цього речення немає у деяких старих текстах*» (ЄЛ, с. 224), тобто вони є вставкою. Насправді Петро побіг до гробниці разом з Іваном. «Побачив лиш пов'язки» — жодних пов'язок (бинтів) не було, оскільки тіло Ісусове було загорнуте лише в плащаницю.

З Єрусалима до Емауса

13. Аж ось того самого дня двоє з них ішли в містечко, що звалось Емаус, сто шістдесят стадій від Єрусалима, 14. і розмовляли між собою про те, що сталось. 15. Як вони розмовляли та сперечалися між собою, Ісус наблизився й ішов разом з ними, 6. але очі їм заступило, і вони Його не пізнали. 17. Він їх спитав: Що то за розмова, що ви, ідучи, ведете між собою, повні смутку? 18. Озвавсь тоді один з них, на ім'я Клеопа, і йому каже: Ти один, що мешкаєш у Єрусалимі і не знаєш, що цими днями в ньому сталося? 19. І він спитав їх: Що? Вони йому сказали: Те, що сталося з Ісусом Назарянином, мужем, що був пророк, могутній ділом та словом перед Богом і всім народом, 20. та як наші первосвященики і князі видали його на засуд смертний і розп'яли. 21. А ми сподівались, що він той, хто має визволити Ізраїль. До того ж усього ось третій день сьогодні, як це сталось. 22. Деякі з наших жінок, щоправда, нас здивували: вони пішли були ранесенько до гробу, 23. та, не найшовши його тіла, вернулись і нам оповіли, що бачили ангелів, які їм з'явились і сказали, що він живий. 24. Деякі ж з наших пішли до гробу й найшли так, як жінки сказали; але його вони не бачили. 25. Тоді він до них промовив: О нерозумні й зашкарублі серцем, щоб повірити всьому, що пророки були сповістили! 26. Хіба не треба було Месії таке страждати і так увійти у свою славу? 27. І, почавши від Мойсея та від всіх пророків, він вияснював їм те, що в усім писанні стояло про нього. **28. Коли вони наблизилися до містечка, куди йшли, Ісус удав, що хоче простувати далі. 29. Вони ж наполягали, кажучи: Зостанься з нами, бо вже вечоріє і день уже похилився. Він увійшов, щоб зостатись. 30. І от як Він був за столом з ними, взяв хліб, благословив і, розламавши його, дав їм.**

31. Тоді відкрилися в них очі і вони Його пізнали. Та Він зник від них. 32. І казали вони один до одного: Чи не палало наше серце в нас у грудях, коли Він промовляв до нас у дорозі та вияснював нам писання? **33. І негайно вони рушили, і** вернулися до Єрусалима, де **найшли зібраних одинадцятьох і тих, що були з ними,** 34. які їм сказали: Хрестос справді воскрес і з'явився Симонові. **35. І вони розповіли те, що сталося в дорозі і як вони Його впізнали при ламанні хліба.**

● 13. «*Двоє з них*» — двоє з «усіх інших» учнів (9), тобто речення 13 є логічним продовженням речення 9, до є додатковим доказом вставки 10—12. ● 13. «*Містечко*». Гелленською κώμη (коме) — поселення, село, селище, містечко. Згідно з Синайським кодексом (одним з найавторитетніших рукописів Євангелія), місто Емаус знаходилось на відстані 160 стадій (30 км) від Єрусалима (а не 60 стадій, як подають інші рукописи). Такі авторитети Біблійної топографії, як Оріген, Євсевій Кесарійський та Ієронім Блаженний також указують, що відстань до євангельського Емауса становила 160 стадій. На цій відстані справді є місто північно-східніше Єрусалима, яке спочатку називалося Емаус, потім Нікополь, а сучасна його назва — Амвас[229]. Місто славилось своїми теплими лазнями, які арамейською мовою називалися «хамата», звідси й походить гелленське Емаус, а від нього арабське Амвас[230]. У візантійську епоху саме це місто вважалося євангельським Емаусом. На честь події, описаної в Євангелії від Луки, в ньому була побудована церква. В іншому ж Емаусі, який нині називається Кубейба (в 10 км від Єрусалима) археологічні розкопки дотепер не виявили ніяких слідів культових споруд, що передують епосі хрестоносців[231]. ● 33. Ісус з'явився двом учням (не апостолам) для того, щоб показати свої можливості телепортації (миттєвого переміщення у просторі), а також щоб спонукати їх швидше йти до місця зібрання в Галілеї, тому-то «*негайно вони рушили*», а не залишилися на ночівлю. ● 34. «І з'явився Симонові» — вставка з метою штучного вивищення Петра. Згідно з усіма іншими євангеліями, Ісус першим об'явився Марії Магдалині. Як повідомляє ТБ, «*реч. 34 і 35 Меркс вважає вставкою*» (с. 829). Насправді вставкою є лише речення 34, яке суперечить усьому попередньому викладу.

[229] *Нюстрем Эрик*. Библейский словарь. — С. 500.
[230] *Баландин Сергей*. «Пятое евангелие». Описание святых мест в Израиле с комментариями и размышлениями. — http://balandin.by.ru/FifthGospel/Gospel36.htm#_ftn3
[231] Там же.

Господь являється апостолам

36. Коли вони так говорили, сам Він став посеред них і до них каже: Мир вам! **37. Вони, налякані і у великім страху, думали, що привида бачать. 38. Та Він сказав їм: Чого стривожились? Чого сумніви постають у серцях ваших? 39.** Гляньте на мої руки й ноги: **та це ж Я! Доторкніться до Мене та збагніть, що привид тіла й кісток не має, як бачите, що Я маю.** 40. Сказавши це, він показав їм руки й ноги. **41. А як вони з радощів іще не йняли Йому віри й дивувались, Він сказав: Чи не маєте тут чого їсти? 42. Вони подали Йому кусень печеної риби і стільника медового**[232]**. 41. Він узяв їх і їв перед ними. 44. Потім** до них промовив: Це слова, що я, бувши ще з вами, сказав вам: треба, щоб сповнилось усе написане про мене в законі Мойсея, в пророків та у псалмах. 45. Тоді він відкрив їм розум, щоб розуміли Писання, 46. і до них мовив: Так написано, що треба було, щоб Месія страждав і третього дня воскрес із мертвих, 47. і щоб у його ім'я проповідувалось покаяння та відпущення гріхів усім народам, почавши від Єрусалима. 48. Ви — свідки того. 49. Я вам зішлю те, що мій Отець обіцяв був. Сидіть у місті, аж поки не одягнетесь силою з висоти.

● 36-37. Слів «і до них каже: мир вам!» немає у деяких старих текстах (ЄЛ, с. 226), тобто це вставка. Думка про привид (гелленською πνεῦμα — СНЗ) виникла в апостолів тому, що Ісус пройшов крізь зачинені двері (Ів 20.19) і нічого не говорив. Якби він заговорив, вони б не сприйняли його за привида, бо привиди не розмовляють. ● 39. «Гляньте на мої руки й ноги» — вставка. Щоб упізнати людину, треба дивитися не на її руки чи ноги, а на її обличчя. ● 40. «*Цей вірш відсутній у деяких старих текстах*» (ЄЛ, с. 226), що підтверджує фальшивість попередньої вставки (39). Автор вставки мав на увазі, що на руках і ногах Ісуса залишилися сліди від цвяхів. Насправді ж Ісус повністю оновив не лише своє обличчя, а й усе тіло, зробивши його абсолютно досконалим, зокрема, спроможним миттєво переміщатися у просторі та проходити крізь стіни. ● 41. «*З радощів іще не йняли Йому віри*» — через велику радість не вірили своїм очам, як це часто буває у подібних ситуаціях. ● 44—49. Юдохрістиянська вставка, відсутня в інших євангеліях. Події відбуваються в Галілеї, але фальсифікатор просто знущається над інтелектом читачів: наперекір очевидному він нахабно стверджує, що це Єрусалим і що саме з цього «святого» міста начебто має початися проповідь «покаяння та відпущення гріхів усім народам». Насправді Єрусалим, будучи центром фарисейського «гадючого кодла», навіть не збирався розкаюватись за гріх убивства Боголюдини, тож незабаром був знищений згідно з Хрестовим пророцтвом. Натомість всесвітня проповідь боголюдського вчення почалася з арійської Галілеї.

[232] Галілеяни займалися бджолярством.

Благословення

50. Тоді **Він** вивів їх до Витанії і, **знявши руки, благословив їх.** 51. І сталося, що коли Він благословляв їх, віддалився від них і став возноситися на небо. 52. Вони ж, упавши ниць перед ним, вернулися з великою радістю в Єрусалим 53. і пробували весь час у храмі, славлячи та хвалячи Бога.

● 50. Ісус не міг просто так вивести апостолів з Галілеї до Витанії, адже для цього треба було пройти принаймні 150 км. Окрім того, у цьому не було жодного сенсу. ● 51—52. Як зазначає ЄЛ, слів «і став возноситися на небо. Вони ж, упавши ниць перед ним» немає у деяких старих текстах. ● 52—53. Неймовірно, щоб апостоли «з великою радістю» повернулися у ворожий для них Єрусалим, в якому кілька днів тому юдеї убили Ісуса, добровільно взявши вину за цей злочин на себе і своїх дітей (Мт 27.25). «Упавши ниць» — рабські уявлення фальсифікатора про стосунки між Ісусом і його учнями. ● 53. Апостоли не могли безперешкодно перебувати в Єрусалимському храмі, оскільки Синедріон засудив Ісуса на смерть, і цей засуд автоматично поширювався на всіх послідовників Христового вчення, яке з погляду Синедріона було богохульством і за «законом Мойсея» вимагало смертної кари (див. коментар до Мт 12.14).

ЄВАНГЕЛІЄ ЗА ІВАНОМ

Підвівсь Ісус і, не побачивши нікого, крім жінки, мовить до неї: Жінко, де ті, що тебе обвинувачували? Ніхто не осудив тебе? Та відповіла: Ніхто, Господи. Тоді Ісус сказав: І Я тебе не осуджую; іди та не гріши вже більше

Ісус їй каже: Твій брат воскресне. Каже до Нього Марта: Знаю, що воскресне у воскресіння в останній день. Ісус відповів їй: Я — воскресіння і життя. Віриш тому? Каже Йому: Так, Господи, вірую, що Ти — Хрестос, Син Божий, який гряде у світ цей

Каже до нього Ісус: Якщо Я хочу, щоб він лишився, поки прийду, що тобі до того? Ти йди за Мною! І розійшлось це слово між братами, що той учень не вмре. Та не сказав йому Ісус, що не вмре, лише так: якщо Я хочу, щоб він лишився, поки прийду, що тобі до того?

1

Іван, що означає — Новий

1. Споконвіку було Слово, і з Богом було Слово, і Слово було Бог. 2. З Богом воно було споконвіку. 3. Ним постало все, і ніщо, що постало, не постало без нього. 4. У ньому було життя, і життя було світло людей. 5. Світло світить у темряві, і не пойняла його темрява. **6. Був чоловік, посланий Богом, якому ім'я Іван.** 7. Прийшов він свідком, щоб свідчити про світло, щоб усі через нього увірували. 8. Не був він світло, був лише, щоб свідчити про світло. 9. То було справжнє світло, що просвічує кожну людину. Воно прийшло у цей світ. 10. Було у світі, і світ постав через нього, і світ не пізнав його. 11. Прийшло до своїх, і свої його не прийняли. 12. Котрі ж його прийняли, тим дало змогу дітьми Божими стати, тим, що вірують в ім'я його; 13. які не з крові, ні з тілесного бажання, ні з волі людської, але від Бога народилися. 14. І Слово стало тілом, і оселилося між нами, і ми бачили його славу — славу Єдинородного від Отця, повного благодаті та істини. 15. Іван свідчить про нього і проголошує, кажучи: «Ось той, про кого я говорив: той, що йде за мною, існував переді мною, був раніш за мене». 16. З його повноти ми всі прийняли — благодать за благодать. 17. Закон був даний Мойсеєм, благодать же та істина прийшла через Ісуса Месію. 18. Бога ніхто не бачив ніколи: Єдинородний Син, що в лоні Отця, той об'явив.

● Згідно з поясненнями ЄЛ: «*Іван починає своє Євангеліє первісно-християнською піснею... Ця пісня написана мовою християн жидівсько-гелленістичного походження, які намагаються мисленно збагнути Божу дію в світі в роздумі про “Премудрість” і “Слово”*» (с. 230). ● 1. **Поняття Логос (Слово) належить Геракліту**[233]. Як стверджує авторитетний американський інтелектуал Джекоб Корнер, «*саме геллен Геракліт вперше написав: «Споконвіку було Слово, і з Богом було Слово, і Слово було Бог», а це було запозичене юдеєм Філоном і таким чином увійшло до Нового Заповіту*»[234]. Фактично «Євангеліє від Івана» починається підписом його головного фальсифікатора, який, вочевидь, належав до школи юдейського філософа Філона Юдея, або Філона Александрійського (21/28 рр. до н. е. — 41/49 рр. н. е.). Найімовірніше, фальсифікатором був сам Філон, який походив зі священичого роду, був лідером юдейської громади Александрії і ревним апологетом юдейства. Як ми вже знаємо, Євангеліє було сфальсифіковане до руйнування Єрусалима, тобто у 30—60-і роки, а це якраз той період, коли активно творив Філон — «*автор синкретичної концепції, в якій намагався поєднати юдаїзм з гелленською філософією; вплинув на ранньохристиянську думку*»[235]. Філон був одним з

---

[233] Геракліт (6 ст. до н. е.) — гелленський філософ з Ефеса, що запровадив до філософії поняття Логос як оформлюючу космічну силу, універсальну осмисленість, ритмічність і рівноважність буття.
[234] *Корнер Джекоб*. Хрестос не был евреем. Послание к неевреям: Пер. с англ. — М.: Православное издательство «Энциклопедия русской цивилизации», 2004. — С. 114.
[235] Універсальний словник-енциклопедія (УСЕ). — Київ: Ірина, 1999.— С. 1420.

творців юдохрістиянської отрути: серед іншого, він висунув ідеї про природжену гріховність людини та про необхідність урятування душі за допомогою страждання. Цей юдейський авторитет (до речі, він очолював делегацію юдеїв до імператора Калігули) вважається попередником християнської (точніше, юдохрістиянської) теології. Як повідомляє о. Олександр Мень у шостому томі своєї «Історії релігії», на Філона як авторитетного автора постійно посилаються Климент Александрійський, Оріген, св. Василь Великий, св. Григорій Ніський, бл. Ієронім, св. Ісидор Пелусіот та ін. Не випадково Фрідріх Енгельс називав Філона Юдея «батьком християнства». ● 6. Як і всі інші три євангелія, Євангеліє Івана починається з оповідання про Предтечу. ● 10—11. «І свої його не прийняли» — насправді якраз свої, галілеяни та інші арійські народи, Його прийняли, завдяки чому за короткий період хрестиянство миттєво поширилося по всій Східній Галлії і Припонтиді (території навколо Чорного моря). Автор вставки має на увазі, що Ісуса не прийняли юдеї, які начебто були для Нього «обраним народом», тобто «своїми».

Свідчення Івана Предтечі

19. Ось свідчення Івана, коли юдеї з Єрусалима були до нього послали священиків і левітів, спитати його: хто ти? 20. І він признався, не заперечив, признався**: Я не Месія. 21. Вони спитали його: Що ж — Іліяху ти? Ні, — мовив він. Пророк ти? Ні, — відповів він. 22. Тоді вони сказали йому: Хто, отже, ти? — щоб відповісти тим, які нас вислали. Що про себе кажеш? 23. Він промовив: Я — голос волаючого в пустині: вирівняйте путь Господню**, як сказав пророк Ісая**. 24. Були ж посланці з фарисеїв. 25. І спитали його, кажучи до нього: Чого ж ти омиваєш, коли ти ні Месія, ні Іліяху, ні пророк? 26. Іван їм відповів: Я здійснюю очищення водою, але серед вас стоїть той, якого ви не знаєте; 27. Він — той, що йде після мене, і я не гідний розв'язати Йому ремінь сандалів. 28. Сталося те у** Витанії **по той бік Йордану, де Іван омивав.**

● 23. «Як сказав пророк Ісая» — фраза, дописана фальсифікатором, пор. з Мт 8.17, 12.17, 13.35 тощо. Насправді пророкові Ісаї належать слова: «Голос кличе: На пустині вготуйте дорогу Господню, в степу вирівняйте битий шлях Богу нашому!» (Ісая 40.3). Іван передає єрусалимській верхівці натяк, що він лише готує дорогу для сильнішого від себе. ● 28. Замість «Витанії» має бути «Витаварі» (що означає «місце переправи», «брід») — містечко на східному березі Йордану — пояснює ТБ (с. 842), на території Переї, що була разом з Галілеєю

підвладна тетрархові Іроду Антипі. На деяких картах це містечко позначають як Витанія Зайорданська. Звернімо увагу, що Іван Предтеча проповідував не в Юдеї, а спочатку в Переї, на території якої знаходилася Витавара, а пізніше на західному березі Йордану, на місці броду біля Енона — на території Десятимістя. Своєю проповіддю і ритуальним очищенням Іван підривав владу юдейської верхівки, яка стверджувала, що справжнє («канонічне») очищення може бути лише в Єрусалимі. Таким чином, Іван руйнував їхній псевдорелігійний бізнес, через що вони його пізніше ув’язнили і вбили (див. Мт 17.12). ● 28. «*По той бік Йордану*» — вказівка на те, що автор цих рядків мешкав на західному березі Йордану (див. також Ів 10.40). Справді, євангеліст Іван походив з Галілеї, що знаходиться на західному березі ріки.

«Це той, про якого казав я»

29. Наступного дня бачить він Ісуса, що йде до нього, і каже: Ось Агнець Божий, який бере геть гріх світу. 30. Це той, про якого казав я: за мною йде муж, сущий переді мною, бо Він був раніш за мене. 31. Я його не знав. Та я на те прийшов, омиваючи водою, щоб він був об’явлений Ізраїлеві. **32. І тоді Іван свідчив, кажучи: Я Духа бачив, що, мов голуб, сходив з неба й почив на Ньому. 33. Я його не знав, але той, хто послав мене омивати водою, сказав мені: Над ним побачиш Духа, який сходить і над ним почиває, той омиває Духом Святим.** 34. І я бачив і засвідчив, що він — Син Божий.

● 29—31. Юдохрістиянська вставка, де Ісус зображується жертовним агнцем, тобто юдейським «козлом відпущення», що «об’явлений Ізраїлеві». Вираз «я його не знав» взято з реч. 33. ● 30. «Сущий переді мною, бо Він був раніш за мене» — «філонівська вставка»: нічого подібного Ісус не казав, принаймні в Євангелії про це немає жодного слова. ● 32. Видіння Духа, що сходив з неба, відкрилося лише Іванові Предтечі. ● 33. До того часу Іван не був знайомий з Ісусом, проте відразу ж інтуїтивно впізнав Його. Перед тим Іванові було сказано, що він внутрішнім зором побачить знак з неба, який ясно вкаже на того, хто «сильніший за нього». ● 34. Іван не міг цього сказати, оскільки навіть значно пізніше запитував: «*Ти той, що має прийти, чи іншого нам чекати?*» (Мт 11.3, Лк 7.19).

Зустріч Ісуса з майбутніми учнями

35. Наступного дня Іван знову стояв там і двоє з його учнів. 36. Побачивши Ісуса, що надходив, мовив: Ось Агнець Божий. 37. Почули двоє учнів, як він сказав те, і **пішли за Ісусом. 38. Обернувшись і побачивши, що вони йдуть, Ісус сказав до них: Чого шукаєте? Вони сказали: Равві (що в перекладі означає: Учителю), де зупинився? 39. Він відповів їм: Ходіть і подивіться. Пішли, отже, і побачили, де пробуває, і того дня лишилися в Нього. Було ж близько**

десятої години. 40. Андрій, брат Симона, Петра, був одним із двох, що, почувши Івана, пішли за ним. 41. Зустрів він спершу брата свого Симона і сказав до нього: Ми найшли Месію (що у перекладі означає: Хрістос). **42. І привів його до Ісуса.** Ісус, глянувши на нього, сказав: Ти — Симон, син Йони, ти зватимешся Кифа (що у перекладі означає: Петро-скеля).

● 35. Цими учнями Івана Предтечі були Андрій та Іван. Це були не «прості рибалки», а молоді люди, які щиро цікавилися питаннями сенсу життя і духовного розвитку. Вони мали подібних до себе друзів, яких пізніше долучили до кола Ісусових учнів. ● 38. Ісус з учнями спілкувалися арамейською мовою. Арамейське слово «равві», можливо, є редукованим від «равід-дравід-друїд» — так кельти-галли називали своїх мудреців-волхвів. Як стверджує Рене Генон, слово «друїд» походить від давнішого «dru-vid» («сила-відати» — знавець сили). ● 41. Андрій цього не міг сказати, оскільки Ісус ніколи не називав себе Месією — рабом Єгови, а лише Сином людським. Ця вставка суперечить вставці в Ів 1.34 «Він — Син Божий», оскільки Месія за визначенням не може бути Сином Божим. ● 42. Насправді своє друге ім'я Петро отримав пізніше. Ісус з великої маси учнів відібрав 12 апостолів, а потім з них вибрав трьох: Симона, Якова та Івана, яким в ході ініціації дав нові імена — Петро (Скеля) і Воанергес (Сини грому). Ці троє склали внутрішнє (езотеричне) коло апостольського гурту (Мк 3.13—19, Мт 10.1—4, Лк 6.12—16).

Филип і Натанаїл

43. Наступного дня вирішив піти в Галілею. І, найшовши Филипа, мовив до нього: Пішли зі мною. 44. А був Филип з Витсайди — міста Андрія та Петра. 45. Филип же знайшов Натанаїла. І сказав до нього: Ми найшли того, про якого писав Мойсей у законі і пророки, — Ісуса, сина Йосипа, з Назарета. 46. Натанаїл сказав йому: Що доброго може бути з Назарета? Мовив до нього Филип: Прийди й подивися. 47. Ісус, побачивши, що до нього надходить Натанаїл, сказав про нього: Ось справжній ізраїльтянин, в якому нема лукавства. 48. Натанаїл сказав: Звідкіль ти мене знаєш? Сказав Ісус і промовив до нього: Перше ніж Филип тебе покликав, я тебе бачив, як був єси під смоковницею. 49. Натанаїл відповів йому: Учителю, ти — Син Божий, ти — цар Ізраїлю. 50. Ісус у відповідь сказав йому: Тому що я мовив до тебе: я бачив тебе під смоковницею — віруєш. Побачиш більше, ніж те. 51. І сказав до нього: Істинно, істинно кажу вам: побачите небеса відкриті і ангелів Божих, як вони возходять та сходять на Сина людського.

● 43. Після зустрічі з майбутніми учнями Ісус пішов у пустиню, а Андрій з братом Симоном — у Галілею, щоб розповісти своїм друзям про зустріч з Учителем. ● 43—45. Іван подає ці подробиці для того, щоб пояснити механізм формування первісної громади учнів. Це був гурт молодих людей, приблизно двадцятирічних, знайомих між собою. Здебільшого саме у такий спосіб формуються людські спільноти, об'єднані навколо певної ідеї або особистості.

2

«*Пішли зі мною*» — звернувся Андрій до Филипа. ● 44. Филип був мешканцем Витсайди. З цього ж міста походили Андрій і Петро, які мешкали в Капернаумі, де в Петра була теща. ● 45. «І сказав до нього...». У цій вставці Натанаїл (він же Вартоломей, тобто син Толомея) зображений ортодоксальним юдеєм, що чекає Месію і зневажливо ставиться до галілейського Назарета. ● 47. В євангельські часи слова «Ізраїль» та «ізраїльтяни» вживали хіба що фарисейські ідеологи, що жили в уявному світі тисячолітньої давнини. Натомість уживалися конкретні топоніми «Юдея», «Перея», «Галілея» і відповідні етноніми. ● 49. Ортодоксальний юдей ніколи не сказав би «Ти — Син Божий», оскільки юдейський Месія — це «раб Єгови». Згідно з юдейськими (фарисейськими) уявленнями, між Творцем і людиною існує нездоланна прірва (див. 1.4.1. «Архетип «Біоробот”»), тому сама думка про можливість бути в єдності з Творцем вважалася богохульством. Усвідомлення учнями, що Ісус є Сином Божим, прийшло до них значно пізніше (Мт 16.1, Мк 8.29, Лк 9.20). ● 51. Жодне Євангеліє не повідомляє, що учні колись побачили «небеса відкриті і ангелів Божих» — немислимо, що Ісус обіцяв їм це показати, але обманув.

Весілля, де був початок чудес

1. Через три дні було весілля в Кані Галілейській, і була там мати Ісуса. 2. Запросили на весілля також Ісуса та його учнів. 3. Коли ж забракло вина, мати Ісуса каже до Нього: Вина не мають. 4. Ісус відповів їй: Що Мені й тобі, жінко? Ще не прийшла Моя година. 5. Але мати його мовила до слуг: Що тільки скаже вам, робіть. 6. Було ж там шість кам'яних посудин на воду, для юдейських очищень**, кожна вміщала дві або три міри. 7. Сказав їм Ісус: Наповніть посудини водою. Вони наповнили їх по вінця. 8. Далі каже: Зачерпніть тепер і несіть до весільного старости. І понесли. 9. Коли староста покуштував воду, що стала вином, — не знав він, звідки воно взялося, знали лише слуги, котрі зачерпнули воду, — закликав молодого 10. і мовив до нього: Кожен чоловік дає спершу вино добре, а як уп'ються — гірше. Ти ж добре вино зберіг досі. 11. Ось такий початок чудес учинив Ісус у Кані Галілейській і тим об'явив свою славу, і учні його увірували в Нього. 12. Після цього зійшов у Капернаум Він і мати його, і брати, і учні його, і пробули там кілька днів.**

● 1. Кана Галілейська знаходилась у двох годинах ходу на північ від Назарета. ● 4—5. Матір і син розуміли один одного без слів. Ісусова фраза «*ще не прийшла Моя година*» насправді була запитанням сина до матері: «А чи прийшла Моя година?» Наступний крок Марії фактично був твердою відповіддю на це запитання — «Твоя година прийшла!» ● 5. Діва Марія керувала весіллям, тому віддала наказ слугам, які негайно його виконали. Жодна інша людина, окрім керівника весілля, не мала права віддавати накази, які стосувалися їжі і напоїв, оскільки помилка у цій сфері могла призвести до масового харчового отруєння і смерті (що інколи трапляється на весіллях). Із цього випливає, що Діва Марія була діловою і авторитетною жінкою. ● 6. Одна мірка — це близько 40 л (ЄЛ, с. 235). Це були ємності для звичайного запасу води. Неймовірно, щоб у галілейському поселенні тримали запас води для «юдейських очищень». ● 12. В Ісуса були нерідні брати: Яків, Іван, Яків Молодший і Йосип — див. 2.14.4. «Чи були в Ісуса рідні брати?» ● 12. Ісус ще раніше переселився з Назарета до Капернаума, оскільки це людне приморське місто було зручнішим для поширення Доброї Новини. Про переселення прямо говориться у Мт 4.13.

Бич у храмі

13. Наближався юдейський Пейсах, і Ісус вирушив до Єрусалима. 14. Найшов Він у храмі продавців волів, овець і голубів; сиділи там і міняйли. 15. І, зробивши бич із мотуззя, вигнав із храму всіх, і овець, і волів; гроші міняйлів розсипав, і столи перевернув. 16. А продавцям голубів сказав: Візьміть геть оце звідси і не робіть дому Отця мого **торговельним домом.** 17. Пригадали тоді його учні, що написано було: ревність дому твого мене з'їдає. **18. Юдеї ж озвались і мовили до Нього: Який знак даєш нам, що таке чиниш? 19. Ісус у відповідь сказав їм: Зруйнуйте храм цей, і Я його за три дні поставлю. 20. Юдеї відповіли: Храм цей будовано сорок і шість років, а ти його за три дні поставиш? 21. Та Він говорив про храм свого тіла.** 22. І коли воскрес із мертвих, згадали його учні, що він те говорив їм, і увірували писанню та слову, яке Ісус сказав був.

● 13. Це оповідання має бути в кінці євангелія, але з волі фальсифікатора опинилося на його початку. Як подає ЄЛ, «*у самому євангелії первісний порядок, здається, був порушений (напр., гл. 5.1—12.50). Можливо, що в дуже ранньому часі листки рукопису помішано, а потім хтось із учнів, який опрацьовував книгу, знайшов такий рукопис і не наважився нічого змінювати*» (ЄЛ, с. 229). Неймовірно, щоб такі

3

радикальні спотворення відбулися випадково, через недогляд якогось учня. Ісусові послідовники дуже трепетно ставилися до Святого Письма, намагаючись не пошкодити в ньому жодної букви. Присутні в Євангелії від Івана очевидні та брутальні спотворення могли бути спричинені лише свідомою фальсифікацією та її організованою підтримкою. ● 16. Замість «дому Отця мого» (це «філонівська вставка») має бути «дому Божого». Подібна вставка є в Мт 26.29. ● 17. Вставка, автор якої посилається на фрагмент з псалму 68.6—11: «Боже, Ти знаєш глупоту мою, а гріхи мої перед Тобою не сховані! Нехай через мене не матимуть стиду оті, хто на Тебе надіється, Господи, Господи Саваоте; нехай через мене не матимуть сорому ті, хто шукає Тебе, Боже Ізраїлів, бо я ради Тебе зневагу ношу, ганьба покрила обличчя моє!.. Для братів своїх став я відчужений, і чужий для синів своєї матері, бо **ревність до дому Твого з'їдає мене**, і зневаги Твоїх зневажальників спадають на мене, і постом я виплакав душу свою, а це сталось мені на зневагу...». Очевидно, що це «пророцтво» не має жодного стосунку до Ісуса. ● 18. Пряме продовження речення 16. ● 22. Вставка, яка виставляє учнів розумово відсталими бовдурами. Ісус багаторазово говорив учням про своє воскресіння, причому не притчами, а прямим текстом. Натомість юдеям про це Ісус казав метафорично, бо для них Єрусалимська криза була часом випробувань, коли їм треба було самостійно визначитися, з ким вони надалі будуть — з Богом чи з дияволом.

Ісус знає всіх

23. Коли він був на святі Пейсаху в Єрусалимі, численні, бачачи чуда, що він творив, увірували в його ім'я. 24. Але Ісус не звірявсь їм, бо знав усіх, 25. і не мав потреби, щоб хто йому свідчив про людину, відав бо сам, що було в людині.

● Вставка. Друге речення логічно не пов'язане з першим. Окрім того, Ісус ніколи не був у Єрусалимі на святкуванні юдейського Пейсаху — у п'ятницю напередодні Пейсаху Він був убитий, а в неділю вранці воскрес і відразу ж пішов до своїх учнів у Галілею.

Нічна розмова з Никодимом

1. Був чоловік з фарисеїв, Никодим на ім'я, один із визначних серед юдеїв. 2. Прийшов він до Ісуса вночі й каже до Нього: Равві, ми знаємо, що ти прийшов як учитель від Бога: ніхто бо, як Бог не з ним, не може таких чудес творити, які Ти твориш. 3. Озвався Ісус і мовив до нього: Істинно, істинно кажу тобі: коли хто не родиться згори, не побачить Царства Божого. 4. Никодим сказав Йому: Як може чоловік родитись, коли вже старий? Чи може він увійти знову в утробу матері своєї й народитись? 5. Ісус відповів: Істинно, істинно кажу тобі: коли хто не родиться з води та Духа, не може увійти в Царство Боже. 6. Що родиться від тіла — тіло; що родиться від Духа — дух. 7. Не дивуйся, що я сказав тобі: вам треба родитися згори. 8. Вітер дме, куди хоче, і шум його чуєш, але не відаєш, звідкіль приходить і куди йде. Так воно з кожним, хто родиться від Духа. 9. Відповів Никодим і мовив до нього: Як воно може

статись? 10. Ісус у відповідь сказав йому: Ти — вчитель Ізраїлю і не знаєш того? 11. Істинно, істинно кажу тобі: ми говоримо про те, що знаємо, і свідчимо про те, що бачили, та ви нашого свідчення не приймаєте. 12. Коли я говорив вам про земне і ви не віруєте, як увіруєте, коли вам про небесне говоритиму? 13. Ніхто не зійшов на небо, крім того, хто зійшов з неба: Син людський. 14. І як Мойсей підняв змія в пустині, так Син людський має бути піднесений, 15. щоб кожен, хто вірує у нього, жив життям вічним. 16. Бог бо так полюбив світ, що дав Сина свого єдинородного, щоб кожен, хто вірує в нього, не загинув, але жив життям вічним. 17. Бо Бог не послав у світ Сина, щоб світ засудити, але щоб ним спасти світ. 18. Хто вірує в нього, не буде засуджений; хто ж не вірує, той уже засуджений, бо не увірував в ім'я Єдинородного Сина Божого. 19. Суд же такий: світло прийшло у світ, та люди більше полюбили темряву, ніж світло, бо діла їхні були лихі. 20. Кожен бо, хто чинить зло, ненавидить світло і не йде до світла, щоб не виявились діла його. 21. А хто правду чинить, іде до світла, щоб виявилися діла його, бо вони зроблені у Бозі.

● Суцільна вставка, відсутня в інших Євангеліях. Має переконати читача, що серед фарисеїв була ціла група віруючих у Христа. Ще неймовірнішим є те, що цей «фарисей» і «визначний серед юдеїв» мав гелленське ім'я, хоч фарисеї ненавиділи гелленську культуру і затято намагалися відокремитися від усього неюдейського. ● 2. «Ми знаємо» — тобто, ми, фарисеї, знаємо, що «ти прийшов як учитель від Бога». Виходить, неначе фарисеї чи якась їхня частина визнали Ісуса за Вчителя. Насправді все Євангеліє цілковито заперечує цю тезу. ● 3. Порушення логіки викладу: Ісус відповідає на запитання, яке Йому не ставили. «Царство Боже» — це стан, який треба не бачити, а відчувати. ● 4. Цей «визначний фарисей» подається як простак, що не розуміє елементарної символіки. ● 10. Фарисей Никодим подається як «учитель Ізраїлю», хоча в кращому разі міг претендувати лише на «вчителя Юдеї», оскільки імперія Давида і Салимона з назвою Ізраїль припинила своє існування у 937 р. до н. е., після чого Ізраїль існував як індоєвропейська держава, яка неодноразово воювала з Юдеєю. ● 11—21. Сумбурний виклад у дусі Філона Юдея, що не витримує жодної критики. Характерний момент: Ісус завжди говорив від свого імені, а тут раптом «ми говоримо про те, що знаємо, і свідчимо про те, що бачили, та ви нашого свідчення не приймаєте». Див. також вставку в Ів 4.22.

«Йому треба рости»

22. Після того вирушив Ісус зі своїми учнями в Юдейський край і пробував там із ними, і здійснював обряд омивання. 23. Іван теж омивав, в Еноні біля Салима, бо там було багато води**. І приходили туди і омивалися. 24. Ще бо не вкинули були Івана у темницю.**

● 22. «*Юдейський край*» — йдеться про «околицю Йорданську» (Лк 3.3), до якої прилягала північно-східна частина Юдеї — адже Йордан не протікав територією Юдеї, бо його долина політично належала до Переї. Найвірогідніше, що

Ісус здійснював омивання в Йордані поблизу Витавари — там, де раніше Він прийняв омивання від Івана Предтечі. На думку ТБ, обряд омивання здійснювався лише для тих, хто хотів стати Хрестовим учнем (ТБ, с. 849). Проте навряд чи це є достатнім поясненням, чому Ісус здійснював омивання не в безпечних місцях у верхній течії Йордану, а саме поблизу ворожої Юдеї, причому після того, як юдейська верхівка вже шукала способів Його погубити (Мт 12.14, Мк 3.6, Лк 6.11). Річ у тім, що це омивання відбулося незадовго перед призначенням 12-ти апостолів, тож цілком можливо, що Ісус вирішив здійснити ритуальне очищення і посвячення (ініціацію) учнів у тому ж самому місці, де й сам їх отримав. Це повинно було ще більше поєднати Ісуса з його майбутніми апостолами, адже апостоли — це його повноважні представники, а переживання небезпеки і випробування страхом є важливими елементами ініціацій. Додатковим аргументом на підтвердження версії про посвячення-ініціацію учнів є те, що в цей час Ісус не здійснював ані проповіді для народу, ані зцілень — Він займався лише учнями. ● 23. «*В Еноні*» — на місці броду через Йордан поблизу поселення Енон, що знаходилось південніше Скіфополя і політично належало до Десятиграддя. «Бо там було багато води» — вставка. Справа не у воді, адже у нижній течії річки води завжди більше, ніж у її верхів'ях. Іван піднявся вище по течії Йордану для того, щоб віддалитися від Юдеї, бо звідти на нього чинився дедалі небезпечніший тиск з боку єрусалимської верхівки. ● 24. Проте й там первосвященики з фарисеями дістали Івана і згодом організували його ув'язнення та вбивство.

Юдеї сперечаються щодо Іванового очищення

25. І от знялася суперечка між учнями Івана та юдеями про очищення. 26. Прийшли вони до Івана й кажуть йому: Учителю, той, що був із тобою по той бік Йордану і про якого ти свідчив — он він омиває, і всі йдуть до нього. 27. Іван у відповідь промовив: Не може чоловік нічого взяти, коли йому не дано з неба. 28. Ви ж пам'ятаєте, що я сказав: я не Месія, але **мене послано поперед Нього. 29. У кого молода, той молодий. Дружба молодого, що стоїть і слухає, радіє вельми голосом молодого. Така й моя радість, яка тепер сповнилася. 30. Йому треба рости, мені ж — маліти.**

● 25. Що це за «юдеї» і що вони могли робити на межі Десятимістя і Самарії, яку вважали країною найбільших грішників? Серед правовірних юдеїв, особливо фарисеїв, вважалося, що навіть вимовляння слова «самарянин» опоганює людину. Чому вони захотіли сперечалися про очищення, пройшовши для цього понад сотню кілометрів? Яке

4

їм було діло до того, що робилося в іншій державі? Адже Енон, повторимо, належав до Десятимістя — союзу десяти арійських (гелленістичних) міст зі столицею Скіфополь. Неважко здогадатися, що до Івана прийшли представники єрусалимських «бізнесменів від релігії», які доводили, що справжнє, «канонічне» очищення може бути лише в Єрусалимському храмі. ● 26. Ці посланці юдейської верхівки намагаються розпалити амбіції Івана, викликати його заздрість до Ісуса і нацькувати їх один на одного. Саме для цього вони прийшли з далекого Єрусалима до Енона. ● 28. Іван проігнорував провокацію. «Я не Месія» — вставка, адже ці слова були відповіддю, яку Іван дав раніше на конкретне запитання священиків і левітів з Єрусалима, які знаходилися в очікуванні Месії — «раба Єгови» (Ів 1.20). Іван же був предтечею Хреста, Боголюдини, натомість вставка «я не Месія» створює уявлення, наче Івана було «послано перед Месією» і він уважав, що таким Месією є Ісус Хрестос. Додамо, що в Івана Предтечі на цей час ще не було повного переконання про особистість Ісуса, оскільки пізніше він запитував: «*Ти той, що має прийти, чи іншого нам чекати?*» (Мт 11.3, Лк 7.19).

«Хто з висоти приходить, той — над усіма»

31. Хто з висоти приходить, той — над усіма. Хто з землі, той земний, і говорить по-земному. Та хто з неба приходить, той — над усіма. 32. Що бачив і що чув, про те він свідчить, та свідчення його ніхто не приймає. 33. Хто прийняв його свідчення, той ствердив, що Бог правдивий. 34. Кого Бог послав, той говорить слова Божі, бо не мірою дає йому Бог Духа. 35. Отець любить Сина і все дав йому в руки. 36. Хто вірує в Сина, живе життям вічним. Хто не вірує в Сина, той життя не побачить; гнів Божий над таким пробуває.

● 31—36. Малозмістовна вставка, індикатор фальсифікації № 4. Як стверджує ЄЛ, «*розділ 31—36 належить до проповіді (реч. 14—21) і повинен стояти перед реч. 13*» (ЄЛ, с. 238), тобто за змістом це фрагмент вставки 3.9—21.

Повернення в Галілею

1. Коли Господь дізнався, що фарисеї зачули, що Ісус збирає більше учнів і омиває**, ніж Іван**, — 2. сам же Ісус не омивав, але Його учні, **— 3. лишив він Юдею й пішов знову в Галілею.** 4. А треба було йому переходити Самарію. 5. І він прибув до одного міста в Самарії, яке називається Сихар, близько поля, що дав був Яків своєму синові Йосипові. 6. Була ж там криниця Яакова. Ісус, утомившись з дороги, сів біля криниці. Було ж близько шостої години. 7. Аж ось надходить жінка з Самарії води брати. Ісус каже до неї: Дай мені напитися. 8. Учні його пішли були до міста купити харчів. 9. Каже до нього жінка-самарянка: Юдей єси і просиш пити в мене, жінки-самарянки? Не мають бо зносин юдеї з самарянами. 10. Ісус у відповідь сказав до неї: Якби ти знала дар Божий і хто той, що тобі каже: дай мені напитися, — ти попросила б у нього, і він дав би тобі води живої. 11. Мовить до нього жінка: І зачерпнути чим не маєш, пане, і криниця глибока; звідкіль, отже, у тебе вода жива? 12. Хіба ти більший від батька нашого

Яакова, що дав нам цю криницю, і сам пив з неї, і сини його, і худоба його? 13. Ісус у відповідь сказав їй: Кожен, хто п’є цю воду, знову хоче пити. 14. Той же, хто питиме воду, якої я дам йому, не матиме спраги повіки. Вода бо, що я дам йому, стане в ньому джерелом води, яка б’є в життя вічне. 15. Каже до нього жінка: Дай мені, пане, тієї води, щоб я не мала більше спраги й не ходила сюди черпати. 16. Він каже до неї: Іди, поклич твого чоловіка й вернися сюди. 17. Озвалася жінка й каже: Нема в мене чоловіка. Він відповів їй: Добре єси сказала: нема в мене чоловіка. 18. П’ятьох бо мала ти чоловіків, і той, що тепер у тебе, не чоловік тобі. Правду єси сказала. 19. Жінка каже до нього: Бачу, пане, що ти пророк. 20. Батьки наші на цій горі поклонялися, ви ж говорите, що в Єрусалимі місце, де треба поклонятися. 21. Ісус каже до неї: Повір мені, жінко: надходить час, коли ні на цій горі, ні в Єрусалимі не будете поклонятись Отцеві. 22. Ви поклоняєтесь тому, чого не знаєте; ми ж поклоняємося тому, що знаємо, бо від юдеїв спасіння є. 23. Але надходить час, — ба вже й тепер він, — що справжні поклонники Отцеві кланятимуться в Дусі і правді. І таких поклонників Отець собі шукає. 24. Бог — Дух; і ті, що йому поклоняються, повинні в Дусі і правді поклонятися. 25. Жінка каже до нього: Знаю, що має прийти Месія, тобто Хрістос, і як прийде, все звістить нам. 26. Каже їй Ісус: Це я, що розмовляю з тобою. 27. Тут надійшли його учні й дивувалися, що він розмовляє з жінкою. Однак ні один не спитав: «Чого хочеш від неї?» або: «Чому розмовляєш з нею?» 28. Жінка покинула свій глечик, побігла в місто й каже людям: 29. Ходіть, подивіться на чоловіка, який сказав мені все, що я робила. Чи не Месія він? 30. І вийшли з міста й пішли до Нього. 31. Учні тим часом стали просити його, кажучи: Їж, Учителю. 32. Він сказав їм: Я маю їсти їжу, якої ви не знаєте. 33. Учні заговорили один до одного: Чи не приніс хто йому їсти? 34. Каже до них Ісус: Їжа моя — чинити волю Того, хто послав мене, і завершити його діло. 35. Хіба ви не кажете: ще чотири місяці, і жнива настануть? А я кажу вам: підведіть очі ваші і гляньте на ниви — вони вже для жнив спілі. 36. Хто жне, бере свою нагороду: плоди збирає для життя вічного, щоб сіяч із женцем раділи укупі. 37. В цьому справджується приказка: хто інший сіє, а хто інший жне. 38. Я послав вас жати те, коло чого ви не трудилися. Інші трудилися, ви ж у їхню працю вступили. 39. Численні самаряни з того міста увірували в нього через слова жінки, що посвідчила: «Він сказав мені все, що я робила». 40. І коли прийшли до нього самаряни, просили, щоб лишився в них, і він лишився там два дні. 41. Та й багато інших увірували через його слово. 42. І вони сказали жінці: Тепер уже віруємо не через твоє слово, але тому що самі чули й знаємо, що він справді Спаситель світу.

● 1. Продовження речення 3.30. Це повідомлення підтверджує, що Ісус прийшов на Йордан са́ме для здійснення обряду омивання та ініціації своїх учнів (Ів 3.22), щоб потім вибрати з них найкращих — 12 апостолів. Фарисеї дізналися, що школа Ісуса стала потужнішою, ніж школа Івана Предтечі — тому подальше перебування Ісуса з учнями в Юдеї ставало дедалі небезпечнішим. ● 1. «Омиває» — вставка. Ісус пішов над Йордан для ритуального омивання лише своїх учнів і встановлення з ними особливого містичного зв’язку. Їхня ініціація повинна була відбутися на тому ж самому місці, де Він отримав ініціацію від Бога-Творця під час обряду омивання Івана Предтечі. Це місце знаходиться поблизу Витавари, див. коментар до Ів 1.28. ● 2. «Сам же Ісус не омивав, але Його учні» — вставка, яка спотворює мету, з якою Ісус та його учні прийшли до Йордану. Насправді сторонніх людей не омивали ні Ісус, ні його учні. Ця вставка явно порушує первісну структуру речення і робить його складним для прочитання, що

не властиво чіткій і лаконічній мові Євангелія. ● 3. «*Юдею*» — мається на увазі «околиці Юдеї». Ідеться про західний берег Йордану поблизу Юдеї, див. коментар до Ів 3.22. ● 4. Початок суперечливої юдохрістиянської вставки. ● 8. Порушення літературної логіки викладу. ● 9. Самарянка чомусь прийняла Ісуса за юдея, хоча галли-галілеяни і юдеї суттєво відрізнялися вимовою, одягом, формою обличчя, кольором шкіри, очей і волосся (як європейці відрізняються від семітів), зростом (галли зазвичай були на голову вищими за юдеїв, а Хрестос мав зріст близько 180 см — див. 2.11. «Чи був Хрестос юдеєм?»). ● 10—15. Уся ця вигадана розмова нагадує діалог двох глухих: самарянка каже про земне, а Ісус начебто розмовляє з цією простою жінкою надзвичайно складною мовою туманних образів, чого Він ніколи не робив: Він завжди говорив тією мовою, яку розуміли співрозмовники. ● 22. «Ви поклоняєтесь тому, чого не знаєте; ми ж поклоняємося тому, що знаємо» — знайома вставка, див. Ів 3.11. ● 26. Ісус начебто визнав себе юдейським Месією, що є абсурдом. Серед людей Ісус називав себе Сином людським. Свою боголюдську природу Він відкрив лише апостолам, причому суворо заборонив комусь про це розповідати до його воскресіння (Мт 16.20, Мк 8.30, Лк 9.21). Він себе усвідомлював Сином Божим — Боголюдиною (Хрестом), а це є несумісним з поняттям Месії — «раба Єгови». ● 27. «Надійшли його учні й дивувалися, що він розмовляє з жінкою» — вказівка на юдейське авторство вставки. Юдеї вважали жінок істотами другого ґатунку, натомість Ісуса постійно супроводжували жінки-учениці, бо в арійських традиціях між жінками і чоловіками підтримувалася гармонійна рівновага. ● 37—38. Заперечення універсального етичного принципу: «Що посіє людина, те й пожне». Перегукується з юдейськими уявленнями про те, що Єгова начебто їм пообіцяв володіння чужим добром: «великі і гарні міста, які ти не будував, та доми, повні всякого добра, яких ти не наповнював, і тесані колодязі, яких ти не тесав, і виноградники та оливки, яких ти не садив, і будеш їсти і наситишся...» (Второзаконня 6.10—11). ● 42. Слово «Спаситель» не вживається в жодному з євангелій, воно присутнє лише у двох відвертих вставках Лк 1.47, 2.11.

Оздоровлення сина царського урядовця

43. По двох днях він вийшов звідти в Галілею. 44. Сам бо Ісус посвідчив: «Нема пошани для пророка у своїй батьківщині». 45. Коли він прибув у Галілею, прийняли його галілеяни, бачили бо все, що він учинив був на святі в Єрусалимі, бо й вони ходили на те свято. 46. Отже, він знову прийшов у Кану Галілейську, де з води зробив був вино. І був один царський урядовець, якого син нездужав у Капернаумі. 47. Зачувши, що Ісус прибув з Юдеї в Галілею, він прийшов до нього і став просити, щоб він прийшов і зцілив його сина, бо той мав уже вмирати, 48. Ісус каже до нього: Ви не віріте, якщо не побачите знаків і чудес! 49. Царський урядовець сказав йому: Господи, прийди, поки не вмерла моя дитина! 50. Ісус мовив до нього: Іди, твій син живе. Повірив

5

чоловік слову, що сказав Ісус, і пішов. 51. Коли він був уже в дорозі, слуги, що вийшли йому назустріч, сказали йому, що син його живий-здоровий. 52. Він спитав їх, о котрій годині стало йому легше. Учора ввечорі о сьомій годині пропасниця покинула його, — вони йому сказали. 53. І зрозумів батько, що те сталося о тій самій годині, коли Ісус сказав йому: Син твій живе. І увірував сам він і увесь дім його. 54. Це друге чудо, що зробив Ісус, вернувшися з Юдеї у Галілею.

● Вставка, що є спотвореним переказом Мт 8.5—13, Лк 7.1—10. Насправді подія відбувається не в Кані Галілейській, а в Капернаумі. ● 44. Фраза «пророк не має пошани лише в своїй батьківщині та в себе вдома» була сказана Ісусом у Назареті (Мт 13.57, Мк 6.4). Фальсифікатор же натякає, що Ісус походить з Юдеї, проте «на батьківщині» він не мав пошани, зате Його «прийняли галілеяни», які бачили Його чудеса в Єрусалимі, хоч насправді «*ходив Ісус по всій Галілеї, навчаючи по громадах їхніх, звіщаючи Добру новину і зціляючи всяку хворобу та всяку недугу в народі*» (Мт 4.23). ● 46. «Царський урядовець» — на ті часи царя вже давно не було, натомість був тетрарх (провінційний князь) Ірод Антипа.

Зцілення недужого в суботу

1. По тому було юдейське свято, й Ісус прибув до Єрусалима. 2. А є в Єрусалимі овеча купіль, що зветься по-єврейськи Витесда й має п'ять притворів. 3. У них лежала сила недужих, сліпих, кривих і сухих, які чекали, коли зворушиться вода: 4. бо ангел Господній сходив час від часу в купіль і зворушував воду, і хто перший по зворушенні води спускався у купіль, видужував, хоч би яка була його недуга. 5. Був там один чоловік, що нездужав тридцять вісім років. 6. Побачив Ісус, що він лежить, і, довідавшися, що він вже дуже довго нездужає, каже до нього: Бажаєш видужати? 7. Відповідає йому недужий: Не маю нікого, пане, хто б мене спустив у купіль, коли зворушиться вода, бо коли я туди приходжу, інший передо мною сходить. 8. Ісус мовить до нього: Устань, візьми ложе твоє й ходи! 9. І відразу видужав той чоловік і взяв своє ложе й почав ходити. А був то день суботній. 10. Юдеї кажуть тому, що видужав: Та ж то субота. Не личить тобі носити ложе. 11. Той їм відповів: Той, хто мене оздоровив, сказав мені: візьми твоє ложе й ходи. 12. Спитали його: Хто той, що сказав тобі: візьми й ходи? 13. Але той, що видужав, не знав, хто він, бо Ісус зник у натовпі, що був на тому місці. 14. Потім Ісус найшов його у храмі й мовив до нього: Оце ти видужав, не гріши ж більше, щоб що гірше тобі не сталось. 15. Чоловік пішов і оповів юдеям, що то Ісус оздоровив його.

● Суцільна вигадка. Ісус тільки повернувся до Галілеї, бо в Юдеї стало небезпечно — а тут виходить, що Він знову пішов у Єрусалим, де концентрувалися Його смертельні вороги. ● 4. Казкова історія про «ангела», який усіх мордував тривалим очікуванням, а потім одного зцілював за принципом «хто перший добіжить».

Рівний Богові

16. Тому юдеї і переслідували Ісуса, що він учинив те в суботу. 17. Ісус відповів їм: Отець мій діє понині, і я дію. 18. За те юдеї ще більше намагались його убити, та не тільки за те, що суботу порушував, а й за те, що називав Бога своїм Отцем, видаючи себе за рівного Богові.

● 18. Ісус ніколи привселюдно не називав себе Сином Божим, натомість завжди — Сином людським.

Що Отець діє, те і Син діє

19. Ісус відповів їм, кажучи: Істинно, істинно кажу вам: не може Син від себе діяти нічого, як тільки те, що бачить, як Отець діє. Бо що Отець діє, те саме також і Син діє. 20. Отець бо любить Сина й усе йому показує, що сам діє. І більші від цих діла йому покаже, щоб ви дивувалися. 21. Бо як Отець воскрешає померлих і оживляє, так і Син, кого хоче, оживляє. 22. Отець бо не судить нікого, але дав Синові увесь суд, 23. щоб усі почитали Сина, як почитають Отця. Хто не почитає Сина, той не почитає Отця, який послав його. 24. Істинно, істинно кажу вам: хто слухає моє слово й вірує в Того, хто послав мене, живе життям вічним і на суд не приходить, бо від смерті перейшов у життя. 25. Істинно, істинно кажу вам: надходить час, ба вже й тепер він, коли померлі почують голос Сина Божого, і, почувши, оживуть. 26. Бо як Отець має життя у собі, так і Синові дав, щоб мав життя у собі, 27. і дав йому владу суд чинити, бо він — Син людський. 28. Не дивуйтеся тому, бо надходить час, коли всі, що у гробах, почують його голос 29. і вийдуть ті, що чинили добро, на воскресіння життя, а ті, що чинили зло, на воскресіння суду. 30. Не можу я нічого діяти від себе самого; я суджу так, як чую, і суд мій справедливий, бо я шукаю не моєї волі, але волі Того, хто послав мене.

● Характерна юдохрістиянська вставка з елементами вчення Філона Юдея. ● 19. Син Божий виставляється як вигаданий Філоном Логос, який не є втіленою божественною сутністю, а лише досконалішим за інших біороботом (див. 1.4.1. «Архетип «Біоробот”»), безвольним посередником між Творцем і людьми. Тому він не може нічого робити як творча особистість, а лише повторює те, що робить Творець. ● 21. Юдейські уявлення про те, що доля людини залежить не від її самої, а від того, як заманеться Єгові. ● 25—29. Очікування швидкого Страшного суду (кари всім ворогам юдеїв), оживлення мертвих і настання царства Месії. ● 30. Син Божий знову виставляється безвольним біороботом.

Свідчення про Сина

31. Коли б я свідчив сам за себе, свідчення моє було б недостовірне. 32. Але за мене свідчить інший, і я знаю, що свідоцтво, яким він за мене свідчить, вірне. 33. Послали ви були до Івана, і він свідчив правді. 34. Та я не потребую від людей свідчення, але кажу вам це, щоб ви спаслися. 35. Той був світич, що горить і світить, і ви бажали деякий час тішитись його світлом. 36. Та в мене свідчень більше, ніж Івана: діла, що Отець дав мені, щоб я зробив, — ці самі діла, що я роблю, свідчать про мене, що Отець мене послав. 37. І Отець, який послав мене, свідчить за мене, та ви ні голосу його не чули, ні виду його не бачили ніколи. 38. І не маєте слова його, яке б у вас пробувало; ви бо не віруєте в того, кого він послав. 39. Розслідіть Писання, в яких, як гадаєте, маєте життя вічне. І вони свідчать за мене. 40. Але ви не бажаєте прийти до мене, щоб жити життям вічним.

● Продовження вставки — туманної і багатослівної. ● 39. Відверте стверджування того, що Син Божий є пророкованим у юдейських писаннях Месією.

Невірство слухачів Ісусових

41. Я не приймаю слави від людей. 42. Та я пізнав вас, що не маєте в собі любові до Бога. 43. Я прийшов в ім’я Отця мого, і ви мене не приймаєте; якби хто інший прийшов у власному імені, ви б його прийняли. 44. Як ви можете

6

вірувати, коли ви славу один від одного приймаєте, а слави, яка від єдиного
Бога, не шукаєте? 45. Не гадайте, що я буду звинувачувати вас перед Отцем;
ось той, що вас звинувачує: Мойсей, на якого ви надієтесь. 46. Бо якби ви
вірили Мойсеєві, може б і мені вірили: про мене бо писав він. 47. Коли ж не
вірите його писанням, як моїм словам повірите?

● Продовження вставки з посиланням на авторитет Мойсея. У п’ятикнижжі Мойсея немає жодного слова про Месію.

Чудесна гостина

1. По тому Ісус пішов на узбережжя Тиверійської Галілеї.
2. Ішла за Ним сила народу; бачили бо чуда, які Він
учинив над недужими. 3. Ісус зійшов на гору й сів там з
учнями своїми. 4. А було вже недалеко до Пейсаху, свята юдейського. **5.**
Підвівши очі й побачивши, що сила людей іде до Нього,
каже до Филипа: Де нам купити хліба, щоб ці їли? 6.
Казав Він так, щоб випробувати його, знав бо сам, що
має робити. 7. Филип озвався до Нього: Та й за двісті
денарів хліба не вистачило б, щоб кожному хоч трохи
дісталось. 8. Каже до Нього один з учнів, Андрій, брат
Симона Петра: 9. Є тут один хлопчина, що має п’ять
ячмінних хлібів і дві риби; але що це на таку силу
людей! 10. Сказав Ісус: Веліть людям сісти. Було ж
багато трави на тому місці, і сіли вони числом яких п’ять
тисяч чоловіків. 11. Узяв Ісус хліби і, воздавши хвалу,
роздав тим, що сиділи; так само й риби, скільки хотіли.
12. Коли ж вони наситилися, мовив до своїх учнів:
Зберіть шматки, що зосталися, щоб ніщо не пропало. 13.
І зібрали та наповнили дванадцять кошів куснями
ячмінного хліба, які були лишилися в тих, що їли. 14.
Побачивши чудо, яке зробив Ісус, люди заговорили: Це
справді пророк, що має прийти у світ. 15. Довідався Ісус,
що вони хочуть прийти й узяти Його силоміць, щоб
зробити царем, і відійшов сам-один знову на гору. 16.
Коли ж настав вечір, учні Його зійшли до моря і, 17.
ввійшовши в човен, попливли на той бік моря, до
Капернаума. 18. Уже стало темніти, й Ісус ще не був
прийшов до них, і море схвилювалося, бо дув сильний
вітер. 19. Пропливли вони яких двадцять п’ять чи трид-
цять стадій, аж бачать — Ісус іде до них по морю й на-
ближається до човна — і налякались. 20. Він до них
каже: Це Я, не бійтесь! 21. І хотіли Його взяти у човен,

але човен зараз же причалив до землі, до якої прямували.

● 1. Ірод Антипа заснував місто Тиверію між 17 і 22 рр. н. е., зробивши його столицею Галілеї. ● 3. Ісусові треба було переговорити з апостолами, що повернулися з проповіді (Мк 6.30—31). ● 4. Фальсифікатор чомусь був зациклений на святкуванні Пейсаху, тому робив про це вставки в найнедоречніших місцях. ● 5. Ісус звернувся до Филипа, бо той був мешканцем Витсайди (Ів 1.44), тож повинен був добре знати цей край. ● 19. Двадцять п’ять чи тридцять стадій — це приблизно 5 кілометрів.

«Я — хліб життя»

22. Наступного дня народ, що стояв по той бік моря, бачив, що не було там іншого човна, тільки один, до якого Ісус не ввійшов разом зо своїми учнями і яким його учні відпливли самі. 23. Інші ж човни прибули з Тиверіяди близько до того місця, де їли хліб, коли Господь воздав хвалу. 24. Отож коли народ побачив, що нема там ні Ісуса, ні його учнів, сіли в човни і прибули до Капернаума, шукаючи Ісуса. 25. Найшовши його по тім боці моря, мовили до нього: Учителю, коли ти прибув сюди? 26. Ісус відповів їм: Істинно, істинно кажу вам: ви шукаєте мене не тому, що чуда бачили, а тому, що їли хліб і наситилися. 27. Дбайте не про їжу, що минає, а про їжу, що лишається на життя вічне, яку вам дасть Син людський, бо його Бог Отець призначив. 28. Вони ж мовили до нього: Що нам робити, щоб діла Божі чинити? 29. Ісус у відповідь сказав їм: Діло Боже — вірувати в того, кого він послав. 30. Вони сказали: Який знак робиш, щоб ми побачили й увірували в тебе? Що чиниш? 31. Батьки наші їли в пустині манну, як написано: дав їм їсти хліб з неба. 32. Ісус сказав їм: Істинно, істинно кажу вам: не Мойсей дав вам хліб з неба, але Отець мій дає вам правдивий хліб з неба. 33. Бо хліб Божий — той, що з неба сходить і дає життя світові. 34. Мовили тоді до нього: Господи, давай нам завжди такого хліба! 35. Ісус сказав їм: Я — хліб життя. Хто приходить до мене, не голодуватиме; хто в мене вірує, не матиме спраги ніколи. 36. Та я сказав вам: ви бачили мене і не віруєте. 37. що мені дає Отець, прийде до мене, і того, хто до мене приходить, я не відкину; 38. бо я зійшов з неба не для того, щоб мою волю чинити, а волю Того, хто мене послав. 39. Ось така воля того, хто мене послав: щоб з усього, що він мені дав, я нічого не погубив, але воскресив його в останній день. 40. Така бо воля мого Отця: щоб кожен, хто бачить Сина й вірує в нього, жив життям вічним і щоб я воскресив його в останній день. 41. Обурились юдеї на нього за те, що сказав був: «Я хліб, що зійшов із неба», 42. і говорили: Хіба то не Ісус, син Йосипа, якого батька-матір ми знаємо? Як же він тепер твердить: я зійшов із неба? 43. Озвався Ісус і сказав їм: Не ремствуйте між собою. 44. Ніхто не може прийти до мене, коли Отець, який послав мене, не приведе його, і я воскрешу його в останній день. 45. Написано в пророків: усі будуть навчені Богом. Кожен, хто чув від Отця й навчився, приходить до мене. 46. Не щоб хто бачив Отця, бо той тільки бачив Отця, хто від Бога. 47. Істинно, істинно кажу вам: хто вірує в мене, має життя вічне. 48. Я — хліб життя. 49. Батьки ваші їли манну в пустині й померли. 50. А це — хліб, що з неба сходить, щоб той, хто його їстиме, не вмер. 51. Я — хліб живий, що зійшов з неба. Коли хто їстиме цей хліб, житиме повіки. І хліб, що я дам, — то моє тіло за життя світу. 52. Тут юдеї стали сперечатися між собою, кажучи: Як отой може нам дати своє тіло їсти? 53. Ісус сказав їм: Істинно, істинно кажу вам: як не їстимете тіла Сина людського й не питимете його крові, не матимете життя в собі. 54. Хто їсть моє тіло й п’є мою кров, той живе життям вічним, і я воскрешу його в останній день. 55. Бо тіло моє — правдива їжа, і кров моя — правдиве питво. 56. Хто їсть моє тіло й п’є мою кров, у мені пробуває, і я — в ньому. 57. Як мене послав живий Отець і я живу Отцем, так і

той, хто їсть мене, житиме мною. 58. Це — хліб, що зійшов з неба. Не як батьки ваші їли манну й померли: хто їстиме цей хліб, житиме повіки. 59. Так говорив він, коли навчав у громаді, в Капернаумі.

● Довга, туманна і багатослівна вставка, абсолютно не властива чіткій, ясній і афористичній мові Ісуса. Автор цієї вставки вкладає в його уста суцільні метафори, незрозумілі ні народові, ні навіть його учням. ● 24. Усе це начебто відбувається в Капернаумі, хоча згідно з синоптиками після ходіння по воді Ісус з учнями прибули до землі Генезаретської. Приморське місто Генезарет знаходилось південніше Капернаума. ● 38. «Раб Єгови» каже, що не має своєї волі — він лише виконавець-біоробот. ● 39—40. Фарисейська ідея про воскресіння померлих в останній день, тобто день покарання ворогів юдеїв і заснування вічного царства Месії. ● 48-58. Символічний «хліб життя», що символізує правдиві знання, раптом перетворюється на «правдиву їжу». Після цього висувається шокуюча вимога їсти «тіло сина людського» і «пити його кров». **Це цілковите заперечення арійської символіки хліба (знань) і вина (натхнення духу, інтуїції), нахабний удар по глибинній, архетиповій, абсолютній забороні канібалізму[236] — навіть у символічній формі.** Ми вже знаємо, що для пояснення свого вчення Ісус завжди використовував природні, органічні, світлі, здорові, зрозумілі людині образи і метафори. Тут же маємо абсолютну протилежність: шок, протиприродність, огидність, протест. «Хто їсть моє тіло й п’є мою кров, той живе життям вічним…» — це сатанинська насмішка над Хрестовими послідовниками згідно з пророцтвом Ісаї про майбутнє приниження ворогів «обраного» народу: «І будуть царі за твоїх вихователів, а їхні цариці за няньок твоїх. Лицем до землі вони будуть вклонятись тобі та лизатимуть пил твоїх ніг… **І Я змушу твоїх гнобителів їсти тіло своє, і вони повпиваються власною кров’ю, немов би вином молодим…**» (Іс 49.23—26). Цей сатанинський припис було реалізовано «дітьми диявола» шляхом Голодомору українського народу в 1932—1933 роках.

«Господи, до кого нам іти?»

60. Почувши це, багато хто з його учнів говорили: Жорстока ця мова! Хто може її слухати? 61. Ісус, знаючи в собі, що учні його ремствують, мовив до них: Це вас спокушає? 62. А що, коли побачите, як Син людський восходить туди, де був перше? 63. Дух оживляє, від тіла ж немає жодної користі. Слова, що я сказав вам, — дух і життя. 64. Та дехто з вас не вірує. Ісус бо знав від самого початку, хто ті, що не вірують, і хто той, що його зрадить. 65. І додав: Ось чому я сказав вам, що ніхто не може прийти до мене, коли його не буде

[236] Ритуальний канібалізм досі присутній у частини негритянських племен. На відміну від європеоїдів, у негроїдів та інших архаїчних спільнот табу на поїдання людської плоті є суттєво слабкішими. В арійських священних текстах тема канібалізму відсутня, натомість метафори поїдання людської плоті є звичними для юдейських текстів (Левіт 26.29, Второзаконня 28.53, Єремія 19.9, Єзекеїль 16.20, Ісая 9.20, Варух 2.3, 3 Ездри 15.58 тощо).

7

дано моїм Отцем. 66. З того часу багато хто з його учнів відійшли від нього й більше з ним не ходили. 67. Тому Ісус сказав до дванадцятьох: Невже й ви хочете відійти? 68. Озвався до нього Симон Петро: Господи, до кого нам іти? У тебе — слова життя вічного. 69. Ми увірували й пізнали, що Ти — святий Божий. 70. Ісус відповів їм: Хіба я не вибрав вас дванадцятьох? Та один же з вас — диявол! 71. Він говорив про Юду, сина Симона Іскаріота, той бо, один з дванадцятьох, мав його зрадити.

● 60—61. Автор вставки хоче переконати, що Ісус був поганим учителем, оскільки говорив своїм учням незрозумілі, руйнівні для їхньої свідомості речі. ● 63. «Від тіла ж немає жодної користі» — властива для юдохрістиянства зневага до людського тіла, яке насправді є храмом Святого Духа. Чим досконаліше тіло, тим більше можливостей має духовна сутностість, що є господарем цього тіла. ● 65. «Філонівська вставка» згідно з архетипом «Біоробот». ● 66. Фальсифікатор каже про розкол в середовищі Ісусових учнів. Якби він справді мав місце, то про цю важливу подію було б повідомлено в інших євангеліях, але про це навіть не натякає жоден інший євангеліст. ● 69. Вираз «святий Божий» вживається в Євангелії лише в одному оповіданні — це слова нечистого духа, якого вигнав Ісус (Мк 1.24, Лк 4.34). ● 70. Зрада Юди відбулася значно пізніше, в ході Єрусалимської кризи. До того часу в Юди були всі можливості залишитися вірним учнем. У цій вставці — властива юдеям віра в запрограмованість усього нашого життя і зневага до людської волі. ● 71. «Юду, сина Симона Іскаріота» — див. коментар до Ів 13.2.

Загроза з Юдеї

1. По тому ходив Ісус по Галілеї; Він не хотів більше ходити по Юдеї, бо юдеї бажали убити Його. 2. Наближалося ж юдейське свято Кучок. 3. І мовили до нього брати його: Іди звідси в Юдею; нехай учні твої побачать діла, що ти робиш. 4. Ніхто бо не чинить нічого тайно, коли бажає бути явним. Якщо ти таке робиш, яви себе світові. 5. Бо й брати його не вірували в нього. 6. Тоді Ісус відповів їм: Не надійшов іще час мій; ваш час — готовий завжди. 7. Світ не може вас ненавидіти; мене він ненавидить, бо я свідчу проти нього, що діла його лихі. 8. Ідіть, отже, ви на свято; я не піду на те свято, мій час ще не настав. 9. Сказавши це до них, він лишився у Галілеї. 10. Та коли брати його пішли на свято, він так само пішов, однак не явно, а наче потай. 11. Юдеї шукали його на святі й питалися: Де він? 12. І люди говорили багато про нього між собою; одні твердили: він добрий, а інші відповідали: ні, він лише народ туманить. 13. Однак ніхто не говорив про нього явно, зо страху перед юдеями.

● 1. Продовження реч. 4.3, яке прямо пояснює, чому Ісус повернувся до Галілеї. З цього випливає, що оповідання 6.1—24 має бути в іншому місці. ● 1. Після того, як фарисеї і первосвященики побачили, що Ісус несе їм ще більшу загрозу, ніж Іван, вони вирішили вбити Його (Мт 12.14). Тому з огляду на безпеку своїх учнів (сам же Ісус був невразливим для ворогів) Він повернувся до рідної Галілеї, яка була первинною

базою поширення Хрестового вчення (див. 2.13.1. «Етнічна основа хрестиянства»). ● 2—12 — вставка. ● 3. З’явилися якісь юдействуючі «брати», які штовхають Ісуса на смерть. «Нехай учні твої побачать діла, що ти робиш» — насправді учні вже достатньо побачили Ісусових діянь і пересвідчилися в його боголюдських можливостях. ● 4. Ісус уже показав себе в Галілеї, проте автор вставки вважає, що явити себе світові можна лише в Юдеї. Очевидно, що «світом» для фальсифікатора була напівпустельна Юдея, натомість розкішно плодюча Галілея вважалася ним «окраїною» (див. 2.15.3. «Юдея проти Ізраїлю»). ● 7. Ненависть юдейської верхівки до Ісуса подається як ненависть до Нього з боку всього світу.

«Чому хочете мене вбити?»

14. О половині свята Ісус увійшов у храм і почав навчати. 15. І дивувались юдеї, кажучи: Як він знає Писання, не вчившись? 16. Ісус озвався й мовив до них: Моя наука не моя, а того, хто послав мене. 17. Якщо хто хоче чинити його волю, знатиме, чи ця наука від Бога, чи я говорю від себе. 18. Хто говорить від себе, той шукає власної слави. Хто ж шукає слави того, який його послав, той правдивий, і неправди немає в ньому. 19. Хіба Мойсей не дав вам закону? Та ніхто з вас закону не виконує. Чому хочете мене вбити? 20. Озвався народ: Чи не навіжений ти? Хто тебе хоче вбити? 21. Ісус у відповідь сказав їм: Одне діло зробив я, і ви всі дивуєтеся. 22. Мойсей дав вам обрізання — не щоб воно було від Мойсея, але від предків — і ви обрізуєте чоловіка в суботу. 23. Чоловік приймає обрізання в суботу, щоб не був порушений закон Мойсея; ви ж нарікаєте на мене, що я в суботу оздоровив всю людину. 24. Не судіть по зовнішньому виду; судіть судом справедливим.

● 14—24. Продовження юдохрістиянського «потоку свідомості». ● 16. Філонівський Логос — це лише безвольна передаточна ланка між Творцем і людьми.

Звідкіля Месія?

25. Казали, отже, деякі з єрусалимлян: Чи це не той, якого хочуть убити? 26. Ось він говорить явно, і не кажуть йому нічого. Невже й старшина справді визнала, що він — Месія? 27. Та про цього ми знаємо, звідкіля він; а Месія, коли прийде, ніхто не знатиме, звідкіля він. 28. Ісус промовив голосно, навчаючи у храмі: І мене знаєте, і знаєте, звідкіля я. Однак я прийшов не від себе самого; але правдивий той, хто послав мене, і його ви не знаєте. 29. Я ж його знаю, бо я від нього, і він мене послав. 30. Тому й хотіли вони його схопити. Та ніхто не наклав рук на нього, бо ще не настала його година. 31. Численні з народу увірували в нього й казали: Невже Месія, як прийде, більше чудес чинитиме, ніж учинив цей?

«Шукатимете мене і не найдете»

32. Зачули фарисеї, що народ так гомонів про нього, і первосвященики й фарисеї вислали слуг, щоб його схопити. 33. Тоді Ісус промовив: Ще трохи часу я з вами — і піду до Того, хто мене послав. 34. Шукатимете мене і не найдете. І де я буду, не зможете прийти. 35. Юдеї ж говорили між собою: Куди він хоче йти, що ми його не найдемо? Чи не до розсіяних між гелленами хоче йти і гелленів навчати? 36. Що значить це слово, яке він сказав: шукатимете мене і не найдете; і де я буду, не зможете прийти?

Ріки води живої

37. Останнього великого дня свята стояв Ісус і скрикнув на весь голос: Коли хто спраглий, нехай прийде до мене й п'є! 38. Хто вірує в мене, як каже Писання: ріки води живої потечуть із нутра його. 39. Так він говорив про Духа, що мали прийняти ті, які увірували в нього. Не прийшов бо був ще Дух Святий, тому що Ісус не був ще прославлений.

● 37. Згідно із синоптичними євангеліями, Ісус не брав участі в юдейських святах і не впадав у стан релігійної екзальтації. ● 38. «*Неясно, яке місце зі Св. Писання мається на увазі*» (ЄЛ, с. 249).

Суперечки в народі

40. Деякі з народу, чуючи ті слова, казали: Він справді пророк. 41. Інші говорили: Він — Месія. Ще інші мовили: Чи Месія прийде з Галілеї? 42. Хіба не сказано в Писанні, що Месія має прийти з роду Давида, з села Вифлеєма, звідки був Давид? 43. І виник роздор через Нього серед народу. 44. Деякі хотіли Його схопити, та ніхто не наклав рук на Нього. 45. Вернулись слуги до первосвящеників та фарисеїв, і ті їх питають: Чому ви його не привели? 46. Слуги відповіли: Ніколи чоловік не говорив так, як цей чоловік говорить. 47. Фарисеї казали: Чи й ви дали себе звести? 48. Невже хто зі старшини або фарисеїв увірував у нього? 49. Та проклятий цей народ, що не знає закону! 50. Озвавсь до них Никодим, що приходив до нього вночі, один з них: 51. Хіба закон наш судить чоловіка, не вислухавши його спершу й не довідавшись, що він робить? 52. Ті йому у відповідь сказали: Чи й ти з Галілеї? Розслідив й побачиш: з Галілеї пророк не приходить. 53. І розійшлися кожен до свого дому.

● 40—53. Фрагмент, розташований не на своєму первісному місці. Події відбуваються після урочистого в'їзду Ісуса до Єрусалима. Це оповідання має бути після 2.21. ● 48. Вірити юдеям дозволялося лише в те, у що вірять старшина і фарисеї. Ніхто з юдейської старшини не увірував в Ісуса. ● 50. Дивовижно, що цей фарисей мав гелленське ім'я, хоч фарисеї ненавиділи гелленську культуру і намагались відмежуватися від усього арійського. Історія про нічну бесіду Никодима з Ісусом (Ів 3.1—21) є вставкою. ● 51. Апеляції до «закону» були безглуздими, оскільки фарисейська верхівка саме на основі свого «закону» вже давно прийняла рішення вбити Ісуса (Мт 12.14, Мк 3.6, Лк 6.11), див. коментар до Мт 12.15—16. Тому коли Ісус ішов у Єрусалим, то вже чітко знав, що фарисеї і первосвященики мають твердий намір Його вбити, про що неодноразово повідомляв своїх учнів. ● 52. «З Галілеї пророк не приходить» — насправді з Галілеї походили Ііляху, Йона та Наум[237]. ● 52. Дивовижний коментар дає ЄЛ: «*Видно, що четвертий євангеліст не знав історій народження, як вони передаються в Матвія (розд. 1—2) і в Луки (розд. 1—2)*» (ЄЛ, с. 252). Фактично апостол Іван звинувачується у

[237] *Рид Дуглас.* Спор о Сионе. — М: Твердь, 1993. — С. 13.

8

некомпетентності. Насправді це фальсифікатор-«філонівець» не знав про «творчий доробок» фальсифікаторів синоптичних євангелій (дві групи з фальсифікації працювали ізольовано), а головний фальсифікатор, що здійснював остаточну редакцію, не помітив суперечливість через поспішність своєї підлої роботи. «Суперечності євангелій» — це не що інше, як суперечності між вставками до них. Чотириєвангеліє є цілісним, логічно і літературно досконалим твором, натхненним Святим Духом, який не допускає помилок, суперечностей і недомовок.

Жінка, яку піймали на перелюбстві

1. Ісус пішов на Оливну гору. ***2.*** **Вдосвіта знову прибув до храму, і весь народ прийшов до Нього; Він сів і став їх навчати. 3. Привели тоді** вчені й **фарисеї до Нього жінку, пійману на чужоложстві, поставили її посередині 4. і кажуть до Нього: Учителю, цю жінку піймано саме тепер на перелюбстві. 5. Мойсей у законі велів нам таких каменувати. А Ти що кажеш? 6. Це вони так говорили, спокушаючи Його, щоб мати в чому Його оскаржити. Ісус же нахилився додолу й писав пальцем по землі. 7. А що вони наполягали та допитувалися в Нього, Він підвівсь і каже до них: Хто з вас без гріха, нехай перший кине на неї каменем! 8. І знову нахилившись, писав по землі. 9. Почувши те, вони стали виходити один по одному, почавши від найстарших, і лишилися тільки Ісус та жінка, що стояла посередині. 10. Підвівсь Ісус і, не побачивши нікого, крім жінки, мовить до неї: Жінко, де ті, що тебе обвинувачували? Ніхто не осудив тебе? 11. Та відповіла: Ніхто, Господи. Тоді Ісус сказав: І Я тебе не осуджую; іди та не гріши вже більше.**

● «Учені» — вставка, див. 2.16. «Синедріон, садукеї, фарисеї, книжники». ● 3—5. Схоже, що у фарисеїв не було достатніх доказів проти жінки. Проте у неї, вочевидь, таки були певні «проблеми» щодо перелюбства, тому саме її вирішили використати для провокації проти Ісуса: якби Він її почав виправдовувати, то це було б підставою для звинувачення Його в підбуренні проти юдейського закону. ● 7. Ісус не піддався на провокацію: Він не став ні осуджувати її (не брав на себе функцію судді), ні виправдовувати. Він лише звернув увагу «на процедурний момент», а саме на те, що осуджувачі жінки не були офіційно призначеними суддями. «Від офіційних суддів, звісно, не вимагається, щоб вони самі були абсолютно чисті від

гріхів, що насправді й неможливо. Річ у тім, що обвинувачувачі жінки самовільно взяли на себе цю роль» (ТБ, с. 866). ● 10. «*Не побачивши нікого, крім жінки*» — не побачивши нікого, хто прийшов з жінкою, проте в храмі було повно людей, які прийшли слухати Ісуса. ● 1—11. Як повідомляють ЄЛ (с. 252) і ТБ (с. 866), деякі авторитетні дослідники вважають це оповідання пізнішою вставкою, натомість не менш авторитетні вчені вважають цей фрагмент автентичним. Зауважимо від себе, що за стилем це оповідання різко відрізняється від попередніх і наступних вставок, натомість є близьким до «Притчі про милосердного самарянина» (Лк 10.30—37) — там також описана спроба юдейської старшини піймати Ісуса в пастку, проте Він інтелектуально красиво і невимушено ламає їхні злі задуми. Це оповідання про жінку цілком відповідає афористичному духу Євангелія, натомість абсолютно не схоже на примітивні і психологічно невірогідні витвори юдохрістиянських містифікаторів.

«Я — світло світу»

12. І знову говорив до них Ісус, кажучи: Я — світло світу. Хто йде за мною, не буде в темряві блукати, а буде мати світло життя. 13. І мовили до Нього фарисеї: Ти свідчиш сам про себе: твоє свідчення недостовірне. 14. Ісус відповів їм: Хоч я й свідчу сам про себе, свідчення моє достовірне, бо Я знаю, звідкіль Я прийшов і куди йду; ви ж не знаєте, звідкіля приходжу і куди йду. 15. Ви судите по тілу; я не суджу нікого. 16. І коли я суджу, суд мій правдивий, бо я не сам, але я і Отець, який послав мене. 17. Таж і в законі вашім написано, що свідчення двох свідків достовірне. 18. Я свідчу про себе самого, і Отець, який послав мене, свідчить про мене. 19. Тоді вони йому сказали: Де твій Отець? Ісус відповів: Ні мене ви не знаєте, ні Отця мого. Якби ви мене знали, може б, і Отця мого знали. 20. Він промовив ті слова біля скарбниці, коли навчав у храмі. І ніхто Його не схопив, бо не прийшла іще його година.

● Багатослівна і малозмістовна вставка.

«Куди я йду, ви не можете прийти»

21. Знову сказав їм: Я відходжу, і ви мене шукатимете, і в гріху вашім помрете. Куди я йду, ви не можете прийти. 22. Юдеї казали: Чи не вб'є він, бува, себе самого, коли каже: куди я йду, ви не можете прийти? 23. Далі додав: Ви — здолу, я — згори. Ви — з цього світу, я — не з цього світу. 24. Тому я сказав вам: помрете у гріхах ваших; бо коли не увіруєте, що я є, помрете у ваших гріхах. 25. Вони йому сказали: Хто ти? Ісус відповів: Я той, що говорив до вас спочатку. 26. Багато маю я про вас сказати й осудити. Та той, хто послав мене, правдивий, і що я чув від нього, те у світі говорю. 27. Вони не збагнули, що він їм про Отця говорив. 28. Тоді Ісус мовив до них: Коли ви Сина людського піднесете вгору, тоді взнаєте, що я є і що від себе не чиню нічого, але як навчив мене Отець мій, говорю. 29. Той, хто послав мене, — зо мною і не лишив мене самого, бо я завжди чиню те, що йому до вподоби.

● 21. Після смерті і воскресіння Ісуса юдеї не шукали Його, натомість доклали зусиль, щоб спотворити пам'ять про Нього і перекрутити Його вчення. 23. «Я — не з цього світу» — фарисейські уявлення про абсолютну прірву між Творцем і Його творіннями. ● 25. «Я той, що говорив до вас спочатку» —

як пояснює ЄЛ, «*зміст грецького тексту тут не можна напевно з'ясувати*» (с. 255), це місце має кілька суттєво відмінних перекладів і викликає у дослідників багато суперечок щодо його змісту. ● 28—29. Слова безвольного біоробота.

«Правда визволить вас»

30. Коли Він говорив так, численні увірували в Нього. 31. Сказав, отже, Ісус до юдеїв, які повірили Йому**: Коли ви пробуватимете в Моїм слові, будете справжніми учнями Моїми; 32. і ви пізнаєте правду, і правда визволить вас.**

● 30. Продовження речення 8.11. ● 31. «Які повірили Йому» — вставка, що суперечить реченню 40. ● 31—32. Юдеї є жертвами брехні, культивованої фарисеями та їхніми нащадками. Але й для них відкритий шлях до свободи.

«Диявол — ваш батько»

33. Вони Йому відповіли: Ми потомки Авраама й не були ніколи невільниками ні в кого. Як же ти говориш: будете визволені? 34. Ісус відповів їм: Істинно, істинно кажу вам: кожен, хто чинить гріх — гріха невільник. 35. Невільник не пробуває в домі повіки; син пробуває повіки. 36. Отже, як Син вас визволить, справді будете вільні. 37. Знаю, що ви потомки Авраама, одначе хочете Мене вбити, бо моє слово не має місця у вашому серці. 38. Я говорю те, що бачив в Отця мого, а ви робите те, що чули від батька вашого. 39. Ті йому у відповідь сказали: Авраам — наш батько. Каже їм Ісус: **Якби ви були дітьми Авраама, чинили б діла Авраама. 40. Та ось тепер хочете вбити Мене**, чоловіка, який вам сказав правду, яку він чув від Бога. Так Авраам не робив. 41. Ви чините діла батька вашого. Ті Йому кажуть: Ми не народилися з чужоложства; один у нас Отець — Бог. 42. Ісус сказав їм: Якби Бог був Отець ваш, ви б Мене любили, бо я від Бога вийшов і прийшов; не від себе самого прийшов Я, але Він послав Мене. **43. Чому ви не розумієте моєї мови? Бо ви не можете слухати мого слова. 44. Диявол — ваш батько, і ви хочете чинити волю батька вашого. Він був душогубець від початку і не тримався правди, бо правди нема в ньому: коли говорить брехню, зо свого говорить, бо він брехун і брехні батько.** 45. Мені ж, що правду вам кажу, ви не вірите. 46. Хто з вас може оскаржити Мене за гріх? Чого, отже, коли кажу вам правду, ви Мені не вірите? **47. Хто від Бога, слухає слова Божі. Ви тому не слухаєте, що не від Бога.**

● 35—42. Ісус ніколи привселюдно не називав себе Сином Божим і заборонив учням говорити про це до Воскресіння. ● 44. Серед фарисеїв домінували особистості з темними духовними сутностями. У духовному світі ці сутності посідають низький рівень, який прийнято називати диявольським. При

9

земному втіленні цих темних духовних сутностей з’являються обмежені, пихаті й озлоблені люди, яких Ісус називає дітьми диявола. Фарисеям вдалося духовно і організаційно підкорити юдейський народ, тому він у своїй масі фактично перетворився на слухняне знаряддя темної волі фарисеїв. Фарисейське вчення є основою сучасного юдаїзму, а його світоглядна модель глибоко проникла в юдохрістиянство. ● 45—46. Багатослівна вставка, що написана в стилі попередніх фальсифікацій і не несе жодної нової інформації.

«Перш ніж був Авраам, я є»

48. Озвались юдеї і сказали Йому: Хіба не добре кажемо, що самарянин єси і біса маєш? 49. Відповів Ісус: Я не маю біса, але шаную Отця Мого; ви ж зневажаєте Мене. 50. Я не шукаю слави для себе; є, хто шукає й судить. 51. Істинно, істинно кажу вам: хто берегтиме Моє слово, повіки не побачить смерті. 52. Юдеї Йому сказали: Тепер ми знаємо, що біса маєш. Авраам помер і пророки, а ти кажеш: хто берегтиме моє слово, смерті повіки не зазнає. 53. Невже ти більший, ніж Авраам, наш батько, який помер? І пророки померли. Кого ти з себе робиш? 54. Ісус відповів: Якщо я самого себе прославляю, слава моя — ніщо. Отець Мій, про якого кажете: він Бог наш — він Мене прославляє. 55. Та ви Його не знаєте, Я ж Його знаю. І якби Я сказав, що Його не знаю, я був би такий, як ви — брехун. Та Я Його знаю й бережу Його слово. 56. Авраам, ваш батько, був радий на думку, що побачить день Мій; і він бачив, і зрадів. 57. Юдеї йому сказали: П’ятдесят років ще не маєш, і ти бачив Авраама? 58. Сказав їм Ісус: Істинно, істинно кажу вам: перше ніж був Авраам, Я є. **59. І сягнули по каміння, щоб кинути на Нього; та Ісус пройшов серед них і вийшов із храму.**

● 48—58. Характерна «філонівська» вставка. ● 59. Юдеї захотіли каменувати Ісуса після того, як він назвав їх дітьми диявола (8.44—47). Юдейська релігійна старшина вже винесла Йому смертний вирок, тому виконання його не потребувало зайвих «законних» формальностей. Згідно з юдейським законом кожен, визнаний винним у богохульстві, мав бути побитим каменями: «Виведи того, що хулив, поза табір, і покладуть усі, хто чув, свої руки на голову його, і закидає його камінням уся громада» (Левіт 24.14). Інша справа, що, перебуваючи під владою Риму, юдейська громада не мала права призначати і виконувати смертні вироки. А проте в ході запальної полеміки і масового психозу міг відбутися вже санкціонований духовною владою «звичаєвий самосуд» без огляду на римські закони і святість Єрусалимського храму. Це тим імовірніше, що семітському темпераментові властиві запальність і фанатизм.

Чоловік, що був сліпий зроду

1. Проходячи, Ісус побачив чоловіка, сліпого зроду. 2. Спитали Його учні: Учителю, хто згрішив: він чи батьки

його, що він сліпим родився? 3. Відповів Ісус: Ні він не згрішив, ні батьки його, але щоб діла Божі виявились на ньому. 4. Поки день, я мушу робити діла того, хто послав мене; бо ніч надходить, за якої ніхто не зможе діяти. 5. Поки я у світі, я — світло світу. **6. Сказавши те, плюнув на землю, зробив глей із слини і помастив глеєм очі сліпому. 7. І сказав до нього: Іди, вмийся в Силоамській купелі. І пішов той, умився, і вернувся зрячим. 8. Сусіди ж і ті, що бачили його раніше сліпим, заговорили: Чи то не той, що все сидів і жебрав? 9. Одні казали: То він. Інші: Ні, але подібний до нього. Він же каже: Це я! 10. І спитали його: Як прозріли твої очі? 11. Він відповів: Чоловік, що зветься Ісус, зробив глей, помастив мені очі і сказав: піди до Силоама й умийся. Пішов я, умився і прозрів. 12. Вони його спитали: Де він? Каже той: Не знаю.**

● 3. Сліпонародженість мала якусь причину, проте вона не була пов’язана ні з гріхами батьків, ні з гріхами цього чоловіка у його колишніх втіленнях. Ісус за браком часу не став пояснювати глибинні причини сліпонародженості, натомість обмежився фразою «*щоб діла Божі виявились на ньому*», констатуючи завершення його багаторічних страждань. Відповідь Ісуса є непрямою вказівкою на наявність палінгенезії (реінкарнації), тобто багаторазового втілення людського духу — див. 2.10. «Палінгенезія, тобто реінкарнація». Буде помилкою вважати, що небесні сили спеціально «організували» сліпонародження для наступної демонстрації Ісусових можливостей. Порівняйте з оповіданням про Лазара, де Ісус також уживає подібну фразу: «*Недуга ця не на смерть, але на славу Божу: щоб Син Божий ним прославився*» (Ів 11.4). Очевидно, що хвороба і смерть Лазара не були спричинені Ісусом чи ангельськими силами, натомість мали природний характер. ● 4—5. Багатослівна вставка, невластива лаконічному стилю Ісуса. «Світлом світу» Ісус називав не себе, а своїх учнів (Мт 5.14).

Фарисеї пильно допитують

13. І ведуть того, що був сліпий, до фарисеїв. 14. Була ж субота, коли Ісус зробив глей і відкрив йому очі. **15. Фарисеї спитали його, як він прозрів. Він сказав їм: Він поклав мені на очі глей, я вмився і бачу. 16. Деякі з фарисеїв казали: Цей чоловік не від Бога, бо не шанує суботи. Інші мовили: Чи може грішний чоловік такі чудеса чинити? І виникла серед них незгода. 17. І знову кажуть сліпому: Ти ж що кажеш про того, що відкрив тобі очі? Той відповів: Він —**

пророк. 18. Однак юдеї не вірили, що він був сліпий і прозрів, аж поки не покликали батьків того, що прозрів. 19. Спитали їх: Чи то ваш син, про котрого кажете, що він сліпим родився? Як же воно, що він тепер бачить? 20. Батьки його у відповідь сказали: Знаємо, що то наш син і що сліпим родився. 21. А як він тепер бачить — не знаємо, і хто відкрив йому очі — не знаємо. Спитайте його: він дорослий і скаже сам про себе. 22. Так казали його батьки, бо боялися юдеїв: юдеї бо вже були змовилися, щоб виключити з громади кожного, хто Його визнаватиме Месією. 23. Тому батьки його сказали: він дорослий, його спитайте. 24. І вони покликали удруге чоловіка, що був сліпим, і кажуть йому: Воздай славу Богові! Ми знаємо, що той чоловік — грішник. 25. Озвався той: Чи він грішник, не знаю. Знаю одне: я був сліпим і тепер бачу. 26. Вони йому сказали: Що він тобі зробив? Як він відкрив тобі очі? 27. Той відповів: Я вже сказав вам, і ви чули; що іще хочете чути? Чи не хочете й ви його учнями стати? 28. Ті з лайкою накинулись на нього і сказали: Ти — його учень! Ми — учні Мойсея. 29. Ми знаємо, що до Мойсея промовляв Бог. А цього не знаємо, звідкіля він. 30. У відповідь чоловік сказав їм: То ж воно й дивно, що ви не знаєте, звідкіля він, і він відкрив мені очі. 31. Знаємо, що Бог не слухає грішників; а хто побожний і чинить його волю, того він слухає. 32. Одвіку нечувано, щоб хто відкрив очі сліпому зроду. 33. Якби він не був від Бога, не міг би був зробити нічого. 34. Ті у відповідь йому сказали: Ти весь у гріхах родився і нас навчаєш? І прогнали його геть.

● 14. Вставка, яка перериває плавний літературний виклад і суперечить хронології подій. Ісус перебував у Єрусалимі менше тижня. За шість днів до Пейсаху, тобто в суботу, Він прибув у Витанію, і лише наступного дня — у Єрусалим. Розіп’яли ж Його наступної п’ятниці, тому зцілення сліпонародженого аж ніяк не могло відбутися в суботу.

Сліпі бачать, а видючі посліпли

35. Довідався Ісус, що вони геть його прогнали, і, зустрівши його, сказав до нього: Віруєш у Сина людського? 36. Той відповів: Хто він, Господи, щоб я увірував у нього? 37. Сказав йому Ісус: І бачив єси його, і той, хто говорить з тобою, — це він. 38. Тоді той сказав: Вірую, Господи! І поклонився Йому. 39. І мовив Ісус: Я прийшов у цей світ на суд: щоб ті, що не бачать, бачили, і ті, що бачать, сліпими стали. 40. Почули те деякі з фарисеїв, що були при цьому, і

10

кажуть Йому: Невже й ми сліпі? 41. Ісус їм сказав: Якби ви були сліпими, гріха б не мали; але тому що кажете: ми бачимо — гріх ваш зостається.

● 35—38. Неправдоподібно, щоб Ісус спеціально шукав зціленого ним чоловіка. ● 39—41. Вставка, де Ісус представляється як суддя, хоча насправді Він прийшов як вісник Доброї Новини. «Я прийшов» — вираз, характерний для вставок, напр. Мт 5.17, Мт 10.34—35, Мт 18.11, Мт 20.28, Лк 13.49, Лк 19.10, Ів 5.43, Ів 7.28, Ів 12.27 тощо. «Щоб ті, що не бачать, бачили, і ті, що бачать, сліпими стали» — парадоксальне висловлювання, властиве для вставок,

Притча про овечу кошару

1. Істинно, істинно кажу вам: хто входить в овечу кошару не ворітьми, а влізає деінде, той — злодій і розбійник. 2. Хто ж увіходить ворітьми, той — пастир овець. 3. Йому воротар відчиняє, і вівці слухаються його голосу, і він кличе своїх овець по імені й виводить їх. 4. Коли виведе свої вівці, іде поперед них, і вівці йдуть слідом за ним, бо знають його голос. 5. За чужим вони не підуть, втечуть від нього, бо не знають голосу чужих. 6. Сказав їм Ісус цю притчу, та вони не зрозуміли, що Він казав їм.

● Вставка з характерною юдейською символікою пастиря і овець. «Та вони не зрозуміли, що Він казав їм» — насправді Ісус са́ме для того й говорив притчами (тобто порівняннями), щоб його зрозуміли навіть прості люди.

Добрий пастир

7. Тому Ісус іще раз промовив до них: Істинно, істинно кажу вам: Я — для овець ворота. 8. Усі, скільки б їх не було прийшло переді мною, — злодії і розбійники, і вівці не слухали їх. 9. Я — дорога. Хто ввійде через мене, спасеться. Він увійде, вийде і найде пасовисько. 10. Злодій не приходить, хіба щоб красти, вбивати, вигублювати. Я прийшов, щоб мали життя і мали його вповні. 11. Я — добрий пастир. Добрий пастир життя своє дає за овець. 12. Наймит, який не пастир і якому вівці не належать, бачить вовка, що надходить, і кидає вівці та біжить геть, і вовк хапає їх і розполохує. 13. Наймит же втікає, бо він наймит і не дбає про вівці. 14. Я — добрий пастир і знаю моїх, і мої Мене знають. 15. Отець мій знає Мене, і Я знаю Отця; Я життя моє кладу за мої вівці. 16. Ще й інші вівці маю, що не з цієї кошари; і їх мушу привести: вони почують мій голос, і буде одне стадо й один пастир. 17. Тому Отець Мене любить, бо Я кладу моє життя, щоб знову його взяти. 18. Ніхто не бере його від Мене, Я сам від себе кладу його. Владу маю його покласти і владу маю його назад узяти. 19. І знову постала суперечка між юдеями за ті слова. 20. Численні з них казали: Він біса має; він божевільний. Чому його слухаєте? 21. Інші ж казали: То не слова біснуватого. Хіба біс може відкрити сліпим очі?

● Багатослівна вставка. «*Біблеїсти дискутують над тим, чи не поплуталась послідовність розділів (реч. 19—29, 1—18, 30—39)*» — повідомляє ЄЛ, с. 259. ● 11. В жодному місці Євангелія Ісус не називає себе пастирем. ● 15—21. Відверта «філонівська» вставка. Ісус казав людям про нашого спільного небесного Батька, не наголошуючи на своїх виняткових

відносинах з Ним. Натомість, згідно з концепцією Філона Юдея, Логос є особливим, унікальним творінням Бога, і вони перебувають між собою в унікальних стосунках, принципово недоступних людям. «І буде одне стадо й один пастир» — це ідея «батька юдаїзму» Єзекеїля (34.23, 37.24).

«Я сказав: ви — боги»

22. Сталося тоді свято обновлення в Єрусалимі. Негода була, 23. і Ісус проходжувався у храмі Соломона у притворі. 24. Обступили Його юдеї і Йому кажуть: Доки триматимеш душу нашу? Коли ти Месія, скажи нам одверто! 25. Ісус відповів їм: Казав Я вам, та ви не віруєте. Діла, які я чиню в ім'я Отця мого, — вони свідчать за Мене. 26. Та ви не віруєте, бо Ви не з Моїх овець. 27. Вівці мої голосу мого слухаються, і Я їх знаю: вони йдуть слідом за Мною, 28. і я даю їм життя вічне, не пропадуть вони повіки, і ніхто не вирве їх із рук моїх. 29 Отець мій, який мені дав їх, більший від усіх, і ніхто не вирве їх з рук Отця мого! 30. Я і Отець — єдині. **31. Юдеї** знов **сягнули по каміння, щоб каменувати Його. 32. Ісус до них мовив: Багато добрих діл Я показав вам** від Отця мого. **За котре з тих діл каменуєте Мене? 33. Юдеї відповіли Йому: За добре діло ми тебе не каменуємо, а за богохульство! За те, що, будучи людиною, ти робиш з себе Бога! 34. Озвався до них Ісус: Хіба не написано в законі вашім: Я сказав: ви — боги?** 35. Коли, отже, закон зве богами тих, до яких було слово Боже, а Писання не може бути порушеним, 36. як до того, кого Отець освятив і послав у світ, ви говорите: ти богохулиш; бо Я сказав, що Я — Син Божий? 37. Не вірте Мені, якщо я не роблю діл Отця Мого! 38. Коли ж роблю, і ви не хочете Мені вірити, ділам вірте, щоб ви пізнали й увірували, що Отець у Мені і Я в Отці. 39. І знову вони бажали Його вхопити, та Він уник їхніх рук.

● 22. Свято Обновлення — це Свято посвячення святині, яке святкували у грудні, описувані ж події відбуваються навесні. ● 24—25. «Казав Я вам, та ви не віруєте» — Ісус ніколи не називав себе Месією. ● 31—34. Цей фрагмент має бути перед Ів 8.59. ● 33. «*За те, що, будучи людиною, ти робиш з себе Бога!*» — Ісус розмовляв з юдеями як боголюдина, тобто людина, яка усвідомлює себе втіленою божественною сутністю, що є частинкою Бога-Творця. Таке взаємопроникнення божественного і людського абсолютно не вкладалося в стереотип юдейських уявлень про людину як біоробота. ● 34. Для захисту ідеї боголюдської природи людини, яка є втіленою божественною сутністю, Ісус скористався фрагментом з псалма 81.1—8. Сам текст цього псалма просто дивовижний і є відображенням арійського світогляду: «*Бог на божім зібранні стоїть, серед богів він судить: Аж доки ви будете несправедливо судити, і доки будете ви підіймати обличчя безбожних? Розсудіть нужденного та сироту, оправдайте убогого та бідаря, порятуйте нужденного та бідака, збережіть з руки несправедливих! Не пізнали та не зрозуміли, у темряві ходять вони... Всі основи землі*

11

захитались... Я сказав був: ***Ви боги****, і сини ви Вишнього всі, та однак повмираєте ви, як людина, і попадаєте, як кожен із вельмож. Устань же, о Боже, та землю суди, бо у владі Твоїй всі народи!*» ● 32. «Від Отця мого» — «філонівська» вставка, яка заперечує наявність у Логоса власної волі. ● 35—38. Багатослівна вставка. До того ж Ісус ніколи привселюдно не казав «Я — Син Божий» і навіть заборонив про це говорити апостолам, аж доки не воскресне.

Ісус іде на той бік Йордану

40. І пішов знову на той бік Йордану, на місце, де Іван раніш омивав, і пробував там. 41. Багато людей зійшлося до нього й казали: Іван не зробив жодного чуда, але все, що Іван говорив про Нього, була правда. 42. І численні увірували в Нього.

● Згідно з реконструйованим текстом Євангелія, Ісус ішов із Галілеї до Єрусалима через Самарію, але коли Його з учнями не прийняли в самарійському селі, Він бродом перейшов Йордан у районі Енона, пішов лівим берегом до Витавари, там знову перейшов убрід Йордан, увійшов до Юдеї і далі рухався в напрямку Єрусалима. Цей фрагмент має бути після Ів 11.54.

Хворий Лазар умирає

1. Був один недужий, Лазар, з Витанії, села Марії та її сестри Марти. 2. Марія, якої брат Лазар був хворий, була та, що миром була помазала Господа і волоссям своїм обтерла йому ноги. 3. Послали сестри до Нього сказати Йому: «Господи, ось той, кого Ти любиш, хворіє». 4. Почувши те, Ісус мовив: Недуга ця не на смерть, але на славу Божу: щоб Син Божий ним прославився. 5. Любив же Ісус Марту, і її сестру, і Лазара. 6. І як почув, що цей хворіє, ще два дні лишився на тому місці, де пробував. 7. По тому мовив до учнів: Ходімо знову в Юдею. 8. Учні Йому казали: Учителю, оце недавно юдеї Тебе хотіли каменувати, і Ти знов туди йдеш? 9. Відповів Ісус: Чи не дванадцять годин у дні? Коли хто ходить удень, не спотикається, бо бачить світло світу цього. 10. Коли ж хто ходить уночі, спотикається, бо в ньому нема світла. **11. Сказавши це, мовив до них: Лазар, наш приятель, спить; але Я піду збуджу його. 12. Учні Йому кажуть: Господи, коли спить, видужає. 13. Ісус говорив про його смерть; вони ж гадали, що Він говорив про спочинок у сні. 14. Тоді Ісус каже їм одверто: Лазар помер, 15. і я за вас радію, що**

Мене там не було, щоб ви увірували. Та ходімо до нього. 16. Тоді Тома, на прізвисько Близнюк, сказав до співучнів: Ходімо й ми з Ним, щоб разом умерти.

● 2. Євангеліст Іван називає ім'я жінки, яка помазала Ісуса миром перед Його смертю (Мт 26.6—13, Мк 14.3—9). Фактично Іван посилається на відомості з двох інших євангелій, оскільки Чотириєвангеліє — це один цілісний твір. Це місце засвідчує, що євангеліст Іван мав перед собою інші євангелія. ● 7. Про перебування в Юдеї див. Ів 3.22. ● 8. «*Каменувати*» — здійснити ритуальне вбивство, адже згідно з юдейським законом кожен, визнаний винним у богохульстві, мав бути побитим каменями: «Виведи того, що хулив, поза табір, і покладуть усі, хто чув, свої руки на голову його, і закидає його камінням уся громада» (Левіт 24.14). ● 9. Час сприятливий, тому треба діяти. ● 10. Суперечлива вставка, зроблена за аналогією з попереднім реченням. Ісус каже про світло денної частини доби, а фальсифікатор — про відсутність світла в людині. ● 16. Перебування в Юдеї було смертельно небезпечним, оскільки юдейська верхівка вже винесла Ісусові (можливо, і його найближчим учням) смертний вирок. Апостоли були мужніми молодими людьми, до кінця відданими своєму Учителеві: заради Нього вони ладні були піти на вірну смерть. Принаймні, Тома оцінював подорож до Витанії, що поблизу Єрусалима, як акт самогубства.

«Я — воскресіння і життя»

17. Прибувши, Ісус застав його вже чотириденним у гробі. 18. Була ж Витанія недалеко Єрусалима, стадій з п'ятнадцять, 19. і багато з юдеїв зійшлось до Марти та Марії, щоб їх розважити по братові. 20. Марта, почувши, що Ісус наближається, кинулась Йому назустріч, тоді як Марія сиділа в хаті. 21. Заговорила Марта до Ісуса: Господи, якби Ти був тут, мій брат не вмер би! 22. Та й тепер знаю, що все, що Ти попросиш у Бога, Бог дасть Тобі. 23. Ісус їй каже: Твій брат воскресне. 24. Каже до Нього Марта: Знаю, що воскресне у воскресіння в останній день. 25. Ісус відповів їй: Я — воскресіння і життя. Хто в Мене вірує, навіть коли помре — житиме. 26. Кожен, хто живе й вірує в Мене, не помре повіки. **Віриш тому? 27. Каже Йому: Так, Господи, вірую, що ти — Христос, Син Божий, який гряде у світ цей.**

● 17. Повідомлення про «чотири дні» має вказати, що Лазар, без жодного сумніву, є справді мертвий. ● 18. «*Стадій з п'ятнадцять*», тобто близько 3 км (ЄЛ, с. 262). ● 24. Якщо вжити порівняння, то за своїм характером практична Марта

була подібна до Петра, натомість інтуїтивна Марія нагадувала апостола Івана. Марта мала поверхові релігійні уявлення, тому їй відразу ж прийшли на гадку юдейські очікування воскресіння в день «страшного суду». ● 25. Ісус заперечує їй, кажучи про зовсім інше воскресіння, коли людський дух силою волі може повернути до життя мертве тіло. ● 25—26. «Хто в Мене вірує, навіть коли помре, — житиме. Кожен, хто живе й вірує в Мене, не помре повіки» — багатослівна вставка, позбавлена внутрішньої логіки. Фразу «хто в Мене вірує» зустрічаємо тільки у реченнях Ів 6.35 та Ів 14.12, які також є вставками. ● 27. «*Хрестос, Син Божий*» — боголюдина, втілена духовна сутність найвищого рівня (див. 2.2. Хрестос і Хрістос).

Ісус просльозився

28. Сказавши це, пішла й покликала свою сестру Марію й каже пошепки: Прийшов Учитель і тебе кличе. 29. Як тільки вона те почула, встала хутко і пішла до Нього. 30. Ісус ще не ввійшов був у село, Він був на тому місці, де Його зустріла Марта. 31. Юдеї, що були з нею в хаті та її розважали, побачивши, що Марія встала хутко й вийшла, пішли за нею, бо думали, що вона йде до гробу, щоб там плакати. 32. Та Марія, прийшовши туди, де був Ісус і, побачивши Його, впала Йому до ніг і сказала Йому: Господи, якби Ти був тут, мій брат не вмер би! 33. Ісус, побачивши, що вона плаче і що юдеї, які прийшли з нею, також плачуть, розжалобився духом і, зворушений, 34. спитав: Де ви його поклали? Кажуть йому: Іди, Господи, і подивись. 35. Просльозився Ісус. 36. Тоді юдеї стали казати: Бач, як Він його любив! 37. А деякі з них мовили: Чи цей, що зробив зрячими сліпого очі, не міг так учинити, щоб і той не помер?

● 37. До цього часу Ісус повернув зір багатьом сліпим, див.: Мт 12.22, 15.31, Лк 7.22, Мк 8.22.

«Лазаре, вийди сюди»

38. Ісус знову розжалобився й пішов до гробу. Була то печера, і на вході був камінь. 39. Ісус сказав: Відкотіть камінь. Марта, сестра померлого, каже Йому: Господи, вже чути, бо четвертий день уже. 40. Озвався Ісус: Хіба Я не казав тобі, що, як увіруєш, побачиш славу Божу? 41. І відкотили камінь. Ісус звів очі вгору й мовив: Отче, дякую Тобі, що вислухав єси Мене. 42. Я знаю, що Ти завжди Мене вислуховуєш, але задля людей, що стоять навколо, сказав я, щоб вони увірували, що Ти мене послав. **43. Промовивши те, скликнув на**

весь голос: Лазаре, вийди сюди! 44. І мертвий вийшов з обв'язаними крайкою руками й ногами, та з лицем, обмотаним хусткою. І сказав їм Ісус: Розв'яжіть його і пустіть, нехай іде.

● 42. Багатослівна «філонівська вставка», де Ісус зводиться до несамостійного виконавця волі того, хто Його послав (див. Мк 9.37). Доказом сили Божої були не слова, а сам акт воскресіння Лазара. ● 44. Оскільки Витанія знаходилась на території Юдеї, тіло Лазара, згідно з місцевим звичаєм, було обмотане бинтами.

Синедріон раду радить

45. Бачачи, що зробив Ісус, увірували в Нього численні юдеї, які зійшлися були до Марії. 46. Деякі з них, однак, пішли до фарисеїв і оповіли їм, що зробив Ісус. 47. Зібрали тоді первосвященики та фарисеї Синедріон і говорили: Що нам робити? Той чоловік робить силу чудес! 48. Якщо ми лишимо його так, усі увірують у нього і прийдуть римляни, знищать місто наше й народ наш**! 49. Один же з них, Каяфа, що був первосвящеником того року, мовив до них: Ви не розумієте нічого 50. і не знаєте, що ліпше буде вам, коли один чоловік помре за народ, а не весь люд загине. 51. Сказав він це не від себе самого, але тому, що був первосвящеником того року і пророкував, що Ісус мав умерти за народ; 52. і не тільки за народ, але й щоб зібрати воєдино розсіяних дітей Божих. 53. Від того, отже, дня вони радились між собою, як би Його вбити.**

● 40. «І прийдуть римляни, знищать місто наше й народ наш» — вставка з метою виправдання первосвящеників і фарисеїв, які начебто боялися, що юдейський народ може постраждати від римлян. Насправді Ісус не висував жодних політичних цілей і не налаштовував людей проти Риму. Хрестове вчення несло загрозу не Римові, а юдейській верхівці, яка перетворила релігію на прибутковий бізнес, а Єрусалим зробила своїм псевдорелігійним бізнес-центром. ● 49. «*Каяфа був первосвящеником 18—37 р. по Хр.*» (ЄЛ, с. 265). ● 50. «*А не весь люд загине*» — мається на увазі — загине «духовно», тобто вийде з-під духовної влади первосвящеників і фарисеїв. ● 50—52. Каяфа пропонує здійснити вбивство Ісуса як ритуальну жертву (див. коментар до Мт 8.17).

12

Наказ у справі Ісуса

54. Тому Ісус не ходив уже більше явно серед юдеїв, але пішов звідти в околицю біля пустині, **у місто, зване** Ефраїм**, і пробував там з учнями своїми. 55. Наближався юдейський Пейсах, і багато людей з краю прибуло перед Пейсахом до Єрусалима, щоб очиститися. 56. Вони шукали Ісуса і, стоячи у храмі, говорили між собою: Як вам здається? Чи не прийде Він на свято? 57. Первосвященики ж і фарисеї дали були наказ, що коли хто довідається, де Він, має донести, щоб Його схопити.**

● 54. «Околиця біля пустині» — беззмістовна вставка. Слово ἐρήμος означає «безлюдне місце», «пустку», «пустиню», а така безлюдна місцевість може бути де завгодно. Застосування такого невизначеного позначення території виглядає безглуздим, адже далі дається точна назва міста. Ця недолуга вставка зроблена тому, що назва «Ефраїм» є фальсифікацією. Це місто розташовується на території Юдеї в 20 км південніше Єрусалима, тож виглядає неймовірним, щоб тут Ісус шукав захисту для своїх учнів від юдейської верхівки, що прийняла рішення Його вбити. Фраза «пішов звідти в околицю біля пустині, у місто, зване Ефраїм» відверто суперечить попередній фразі «*не ходив уже більше явно серед юдеїв*», адже Ефраїм — це юдейське місто, в якому неможливо було б заховатися. ТБ повідомляє, що в деяких кодексах замість Ефраїма вказується на **галілейське місто Сепфоріс** (ТБ, с. 878). До 25 року н. е. це місто було столицею Галілеї (пізніше столиця була перенесена до Тиверіади). Сепфоріс знаходився на відстані 5 км від Назарета. Згідно з переказами, саме **з Сепфоріса походила Діва Марія**, тож цілком природно, що тут Ісус почувався у безпеці. Ця версія підтверджується тим, що після цього речення в реконструйованому тексті Євангелія читаємо: «*Вийшовши звідти, проходили крізь Юдею, і Він не хотів, щоб хто знав...*» (Мк 9.30), а далі — **«***Як вони зібралися в Галілеї...*» (Мт 17.22). Таким чином, вставка «околиця біля пустині» була зроблена для того, щоб фальсифікація виглядала переконливіше, адже біля Ефраїма була пустеля. В результаті й вийшла літературно і логічно неоковирна конструкція «пішов звідти в околицю біля пустині, у місто, зване Ефраїм».

Сестра Лазарева помазує миром

1. За шість днів до Пейсаху прибув Ісус у Витанію, де був Лазар, який був помер і якого воскресив Ісус. 2. Там, отже, справили Йому вечерю, і Марта услуговувала. І

Лазар був один з тих, які сіли з Ним до столу. 3. Марія взяла літру мира з щирого нарду, вельми дорогоцінного, помазала ноги Ісуса й обтерла їх своїм волоссям; і наповнився дім пахощами мира. 4. Каже тоді один з Його учнів, Юда Іскаріот, що мав Його зрадити: 5. Чому не продано це миро за триста денарів і не роздано бідним? 6. Сказав він так не тому, що піклувався про бідних, але тому, що був злодій; він мав при собі калиту і виносив те, що туди кидали. **7. Ісус промовив: Лишіть її. Вона зберегла те миро на день Мого похорону. 8. Бідних маєте з собою завжди, Мене ж не маєте завжди.**

● 6. Важко повірити, що один з апостолів був банальним злодієм. Перед нами спроба фальсифікатора пояснити зраду Юди його пристрастю до грошей, приховавши глибшу причину зради: **юдейське виховання у дусі расової винятковості «обраного народу», презирство до неюдеїв як до недолюдків-напівтварин, заперечення універсальних етичних принципів і як наслідок — уразливість щодо одержимості демонічними сутностями**. Диявольська програма, закладена в Юду з дитинства, несподівано «спрацювала» і дала свої отруйні плоди: «*Увійшов же сатана в Юду, на прізвище Іскаріот, що був з числа дванадцятьох, і він пішов умовитися з первосвящениками та начальниками, як би Його видати*» (Лк 22.3—4). Це той випадок, коли минуле людини, закладене в неї на рівні підсвідомості, починає керувати її майбутнім. Нагадаємо, що 80% людської особистості формується протягом перших 8-ми років її життя, а у юдеїв релігійне виховання на основі Тори і Талмуду (фактично — зомбування) починається з раннього дитинства.

Змовляються вбити і Лазара

9. Тим часом багато юдеїв дізналися, що Він там, і зійшлися не тільки Ісуса ради, але також щоб Лазаря побачити, якого Він воскресив з мертвих. 10. Тоді первосвященики змовилися і Лазара вбити, 11. бо численні юдеї лишили їх через нього й увірували в Ісуса.

● 10. «*Змовилися і Лазара вбити*» — незадовго перед цим вони змовилися вбити Ісуса (Ів 11.47—53).

Урочистий в'їзд

12. Наступного дня сила людей, які прийшли на свято, почули, що Ісус іде в Єрусалим, 13. і взяли пальмове гілля й вийшли Йому назустріч з окликами: Осанна! Благословен грядущий в ім'я Господнє, цар Ізраїлів**!** 14. І, найшовши осля, Ісус сів на нього, як написано: 15. Не бійся, дочко Сіону, ось

їде твій цар верхи на жереб'яті ослиці. 16. Цього не збагнули його учні спершу, але коли Ісус прославився, вони згадали, що це було написано про нього і що таке вчинено йому. **17. Та й натовп, що був при Ньому, коли Він викликав Лазаря з гробу й воскресив його з мертвих, свідчив про те. 18. Тому натовп і вийшов Йому назустріч, бо довідався, що Він учинив те чудо. 19. Тоді фарисеї між собою говорили: Бачите, що нічого не вдієте, бо весь світ іде за Ним.**

● 13. «Цар Ізраїлів» — Ісус ніколи не називав себе царем, а щодо архаїчної назви «Ізраїль», то її вживали лише фарисейські ідеологи, що жили в своєму уявному світі тисячолітньої давності. ● 14—16. Див. коментар до Мт 21.4—5.

Деякі греки шукають Ісуса

20. Були ж серед тих, які прийшли поклонитися на свято, деякі геллени. 21. Вони приступили до Филипа, що був з Витсайди Галілейської, і стали його просити, кажучи: Пане, хочемо побачити Ісуса. 22. Приходить Филип і говорить Андрієві, а Андрій з Филипом знову приходять і кажуть Ісусові. 23. Ісус відповів їм: Прийшла година, щоб прославився Син людський. 24. Істинно, істинно кажу вам: пшеничне зерно, коли не впаде на землю і не вмре, лишиться саме-одне; коли ж умре, багато плоду приносить. 25. Хто любить життя своє, той його погубить; хто ненавидить життя своє на цьому світі, той його збереже на життя вічне. 26. Хто мені служить, хай іде слідом за мною: і де я, там і слуга мій буде. Хто мені служитиме, того шануватиме Отець. 27. Тепер стривожилась душа моя, і що мені казати: Отче, спаси мене від цієї години? Таж тому я й прийшов — на цю годину! 28. Отче, прослав ім'я своє! І злинув голос із неба: І прославив, і знову прославлю! 29. Народ, що стояв там і чув те, говорив: То був грім. Інші ж казали: Ангел промовив до нього! 30. Ісус у відповідь сказав: Не ради мене злинув той голос, але ради вас. 31. Тепер цьому світові суд; тепер буде вигнаний геть князь цього світу. 32. І я, коли буду піднесений з землі, притягну всіх до себе. 33. Це він казав, щоб зазначити, якою смертю мав умерти. 34. Народ озвався до нього: Ми чули в законі, що Месія пробуватиме повіки. Як, отже, ти кажеш, що Син людський має бути піднесений? Хто він — той Син людський? 35. Ісус відповів їм: Ще трохи часу світло з вами. Ходіть, поки світло у вас, щоб не обгорнула вас темрява. Хто ходить у темряві, не знає, куди йде. 36. Поки маєте світло, віруйте у світло, щоб стати синами світла. Сказавши це, Ісус відійшов і скрився від них.

● 23. Ісус дає зрозуміти, що вже немає часу для розмов із зацікавленими людьми — починається Перехід. ● 24. Арійська символіка трансформації, коли вмирає стара форма і народжується нова. ● 25—26. Филип і Андрій розмовляли з Ісусом насамоті, а вставка змальовує Його серед натовпу. ● 25. Подібні сентенції є у вставках Мт 10.39, Мк 8.35, Лк 9.24.

13

Засліплені очі і закам’яніле серце

37. Та хоч і як багато чудес він зробив перед ними, вони не вірували в нього, 38. щоб збулося слово пророка Ісаї, який сказав був: Господи, хто повірив тому, що ми чули, і рам’я Господнє кому об’явилось? 39. Вони не могли увірувати, тому що Ісая ще й так сказав був: 40. Він засліпив їм очі й закам’янив їм серце, щоб очима не бачили, щоб серцем не розуміли і не навернулись та щоб я їх не вигоїв. 41. Це сказав Ісая, коли бачив славу його й говорив про нього. 42. Однак чимало з вельмож увірувало в нього, але через фарисеїв не признавалися, щоб їх не виключили з громади; 43. бо вони любили людську славу більше, ніж славу Божу.

Слово Синове судитиме

44. Тоді Ісус скрикнув на весь голос: Хто вірує в мене, вірує не в мене, а в Того, хто послав мене. 45. І хто мене бачить, той бачить Того, хто послав мене. 46. Я — світло, і я прийшов у світ, щоб кожен, хто вірує в мене, не пробував у темряві. 47. Коли хто слухає моїх слів і не береже їх, я його не суджу, бо я прийшов не судити світ, а спасти світ. 48. Хто відкидає мене і слів моїх не приймає, той має суддю свого: слово, яке я сказав, — воно його судитиме в останній день. 49. Бо не від себе говорив я; Отець, який послав мене, дав мені заповідь, що маю казати й що промовляти. 50. І я знаю, що заповідь його — життя вічне. Те, отже, що я кажу, кажу так, як мені казав Отець.

● 37—50. Беззмістовний юдохрістиянський словесний потік з «пророцтвами», релігійною екзальтацією і філонівським Логосом, який від себе нічого не говорить, а лише повторює те, що йому наказав його творець.

Ісус умиває учням ноги

1. Перед святом Пейсаху Ісус, знаючи, що прийшла Його година перейти з цього світу до Отця, возлюбивши своїх, що були в світі, возлюбив їх до кінця. **2. Під час вечері, коли диявол уже вклав у серце Юди Іскаріота,** сина Симона, **щоб Його зрадив, 3. Ісус**, знаючи, що Отець дав Йому все в руки і що Він вийшов від Бога й вертається до Бога, 4. **встав від вечері, скинув одежу, узяв рушник і підперезався. 5. Тоді налив води до умивальниці й почав умивати учням ноги й обтирати рушником, яким був підперезаний. 6. Підходить, отже, до Симона Петра, і той Йому каже: Ти, Господи, вмивати мені ноги? 7. Ісус у відповідь каже йому: Те, що роблю, ти тепер не знаєш; зрозумієш потім. 8. Петро Йому каже: Ні, не митимеш мені ніг повіки! Ісус йому відповідає: Коли Я тебе не обмию, не матимеш зо Мною частки. 9. Каже до Нього Симон Петро: Господи, не тільки ноги, але й руки, і голову! 10. Ісус каже йому: Тому, хто обмитий, нічого не треба вмивати, крім самих ніг; увесь бо він чистий. І ви чисті, але не всі. 11. Знав бо, хто мав Його зрадити, тому й мовив: «Не всі ви чисті».**

● 1, 3. Ісус готувався не до відходу «з цього світу до Отця», а до добровільної смерті і воскресіння в оновленому тілі. ● 2. З якогось дива Юда Іскаріот раптом стає «сином Симона»; вперше ця конструкція трапляється у великому містифікованому фрагменті Ів 6.71. Це очевидна вставка. По-перше, в Євангелії для точної ідентифікації прізвисько або по батькові людини наводиться лише тоді, коли є двоє людей з однаковим іменем, наприклад, Симон-Петро (Симон Іванів) і Симон Кананій (Симон з Кани Галілейської). Натомість в Євангелії не розповідається про жодного іншого Юду. По-друге, цей Юда майже з самого початку Євангелія вже мав прізвисько Іскаріот (Юда з Каріота Юдейського), тобто був однозначно ідентифікований за іменем і прізвиськом, хоч достатньо було самого імені. Прізвисько ж указувалося євангелістами лише для того, щоб однозначно вказати на юдейське походження Юди — на відміну від галілейського походження інших 11-ти апостолів. По-третє, ім'я Симон є арійським (мон, ман — людина), а не юдейським (на відміну від юдейського імені Симеон). Приписування Юді Іскаріоту батька з арійським іменем має на меті приховати або принаймні приглушити юдейське походження цього апостола-зрадника. Це головна причина даної вставки, тому вона зроблена двічі при згадці про Юдину зраду (вперше у реченні Ів 6.71).

«Я дав вам приклад»

12. Обмивши їм ноги, надів знову одежу, сів до столу й каже до них: Чи знаєте, що Я зробив вам? 13. Ви звете Мене: Учитель, Господь, і добре кажете, бо Я є. 14. Коли, отже, Я, Господь і Учитель, умив вам ноги, то і ви повинні мити ноги один одному. 15. Я дав вам приклад, щоб, як Я зробив вам, так і ви робили. 16. Істинно, істинно кажу вам: слуга не більший від пана свого, і посланий не більший від Того, хто послав його. 17. Знаючи те, щасливі будете, коли так чинитимете. 18. Говорю я не про всіх вас, знаю бо, кого я вибрав, але щоб збулося Писання: хто їсть зо мною хліб, п'яту свою підніс на мене. 19. Ось нині говорю вам, перед тим, як воно настане, щоб, коли настане, ви увірували, що я є. 20. Істинно, істинно кажу вам: хто приймає того, кого я пошлю, мене приймає, і хто мене приймає, приймає того, який послав мене.

● 16. Вставка, подібна до Мт 10.24, Лк 6.40, Ів 15.20. ● 18. Вставка з псалма 40, яка не має жодного стосунку до описуваної події: «Я промовив був: Господи, май же Ти милість до мене, вилікуй душу мою, бо я перед Тобою згрішив! Вороги мої кажуть на мене лихе: Коли вмре та загине імення його? А коли хто приходить відвідати, мовить марне, його серце збирає для себе лихе, і як вийде надвір, то говорить про те... Всі мої вороги між собою шепочуться разом на мене, на мене лихе замишляють: Негідна річ тисне його, а що він поклався, то більше не встане!.. Навіть приятель мій, на якого надіявся я, що мій хліб споживав, підняв проти мене

п’яту! Але, Господи, помилуй мене, і мене підійми, і я їм відплачу» (5—11).

«Один з вас Мене зрадить»

21. Сказавши так, Ісус стривожився духом і посвідчив: Істинно, істинно кажу вам: один з вас Мене зрадить! 22. Учні, збентежені, дивилися один на одного, не знаючи, про кого Він говорив. 23. Був же за столом, при Його грудях, той з Його учнів, якого Ісус любив. 24. До нього й кивнув Симон Петро та сказав йому: Спитай, хто той, про якого Він говорить. 25. І він, нахилившись до грудей Ісуса, каже Йому: Господи, хто то? 26. Ісус відповів: Той, кому Я, вмочивши у тарілку, дам кусень хліба. І вмочив кусень, і подав Юді Іскаріотові, синові Симона. **27.** І за куснем увійшов у нього сатана. **Сказав йому Ісус: Що робиш, роби швидше! 28. Але ніхто з тих, що були при столі, не зрозумів, про що Він йому говорив. 29. А що Юда мав калитку, дехто гадав, що Ісус сказав йому: Купи, чого нам треба на свято; або щоб дав що бідним. 30. Узявши кусень, той зараз же вийшов. Була ж ніч...**

●24. Типовий прояв характеру логіко-сенсорного екстраверта, яким був Симон-Петро. Люди цього психотипу не люблять неясностей і недомовок, тож схильні виявляти нетерплячість задля негайного з’ясування всіх деталей. ● 26. «Синові Симона» — вставка, див. Ів 13.2. ● 27. «І за куснем увійшов у нього сатана» — вставка. Душа Юди була опанована сатаною значно раніше — ще до помазання Ісуса миром у Витанії. Тому цей розділ починається з констатації того, що «*диявол уже вклав у серце Юди Іскаріота, сина Симона, щоб Його зрадив*» (2). Автор вставки проводить думку, неначе Ісус у певному сенсі ініціював гріхопадіння Юди, спровокував його на зраду. ● «*Що робиш, роби швидко!*» — Ісус дав зрозуміти Юді, що все знає, і випровадив його, щоб лише у колі апостолів-галілеян розпочати Перехід. Отим-то головні слова Таємної вечері були сказані лише для арійців. ● 29. «*Купи, чого нам треба на свято*» — ця фраза свідчить, що Таємна вечеря відбулася не на юдейський Пейсах, коли будь-яка торгівля була заборонена, а напередодні — у четвер (ТБ, с. 885). Тобто Ісус з апостолами ніяк не міг святкувати Пейсах, оскільки здійснення цього юдейського ритуалу у четвер було протизаконно і могло б стати головним пунктом майбутнього обвинувачення у «підриві закону» і «богохульстві».

Нова заповідь

31. Коли він вийшов, Ісус промовив: Тепер прославився Син людський і Бог прославився в ньому. 32. І коли Бог прославився в ньому, Бог і

14

його прославить у собі, і прославить його скоро. 33. Дітоньки, ще трохи Я з вами. Шукатимете мене, та, як я сказав юдеям: куди я йду, ви не можете йти; так само й вам кажу нині. **34. Нову заповідь даю вам, щоб ви любили один одного. Як Я любив вас, так любіть і ви один одного! 35. По тому всі знатимуть, що ви Мої учні, коли матимете любов один до одного.**

● 31. «Тепер прославився» — насправді прославленням стало Хрестове воскресіння. ● 32—33. Маємо справу з уявленнями про Логос, розробленими Філоном Юдеєм. Згідно з ними, між Логосом і людьми — величезна прірва, хоча й менша, ніж між людьми і Творцем. Насправді ж після воскресіння Ісус неодноразово зустрічався з учнями, а після своєї смерті апостоли мали можливість спілкуватися з Ним у світі духів. ● 34. Ісус дає цю заповідь лише після того, як вийшов Юда. Заповідь любові не стосується відвертих ворогів Хрестових і зрадників Божої справи.

Петро тричі зречеться

36. Каже до нього Симон Петро: Господи, куди йдеш? Відповів йому Ісус: Куди я йду, не можеш тепер іти за мною; потім підеш за мною. 37. Петро каже до нього: Господи, чому не можу тепер іти за тобою? Життя моє покладу за тебе! 38. Відповів Ісус: Життя твоє покладеш за мене? Істинно, істинно кажу тобі: заки запіє півень, ти тричі мене зречешся.

● Вставка, прив’язана до вставки «куди я йду, ви не можете йти» (33).

«Хто бачить мене, той бачить Отця»

1. Хай не тривожиться серце ваше! Віруйте в Бога, і в Мене віруйте. 2. В домі Отця мого осель багато. Коли б не так, я б сказав вам, бо я йду приготовити вам місце. 3. І коли відійду й приготую вам місце, вернуся й вас до себе візьму, щоб і ви були там, де я. 4. Куди я йду, дорогу знаєте. 5. Каже до нього Тома: Господи, не знаємо, куди ти йдеш, і як нам дорогу знати? 6. Ісус йому сказав: Я — дорога, істина і життя. Ніхто не приходить до Отця, як тільки через Мене. 7. Якби ви мене знали, і Отця мого знали б. Відднині знаєте його й бачили його. 8. Филип каже йому: Господи, покажи нам Отця, і доволі буде нам. 9. Мовить Ісус до нього: Стільки часу я з вами, і ти мене не знаєш, Филипе? Хто бачить мене, той бачить Отця. Як же ти говориш: покажи нам Отця? 10. Невже не віруєш, що я в Отці і Отець у мені? Слова, які говорю до вас, не від себе говорю. Отець, який у мені пробуває, він творить діла. 11. Віруйте мені, що я в Отці і Отець у мені; коли ж ні, через самі діла віруйте. 12. Істинно, істинно кажу вам: хто в мене вірує, такі самі від них робитиме, бо я йду до Отця. 13. І все, що будете просити в моє ім’я, зроблю, щоб Отець прославився у Сині. 14. Зроблю все, чого б ви не просили в моє ім’я.

Дух Святий навчить вас

15. Якщо ви Мене любите, зберігайте мої заповіді. 16. Я проситиму Отця, і він дасть вам іншого Утішителя, щоб з вами був повіки, 17. Духа істини, якого світ не може прийняти, бо його не бачить і не знає. Ви ж його знаєте, бо він пробуває з вами і у вас буде. 18. Я не лишу вас сиротами, я до вас прийду. 19. Ще трохи, і світ мене не буде бачити більше. Ви ж мене будете бачити, бо я живу і ви будете жити. 20. І взнаєте того дня, що я в моєму Отці, і що ви в мені, і я у вас. 21. Хто має мої заповіді й береже їх, той мене любить. Хто ж

15

мене любить, того мій Отець любитиме, і я його любитиму, і об’явлюся йому. 22. Юда ж, не Іскаріот, каже йому: Господи, як воно, що ти не світові, а нам об’явишся? 23. Ісус озвався до нього й мовив: Коли хто мене любить, слово моє берегтиме, і Отець мій буде його любити, і ми прийдемо до нього, і в ньому зробимо оселю. 24. Хто ж мене не любить, слів моїх не береже. Слово, що ви чуєте, не моє, але Отця, який послав мене. 25. Це я мовив до вас, коли пробував з вами. 26. Утішитель же, Дух Святий, якого Отець зішле в моє ім’я, навчить вас усього і все вам нагадає, що я був сказав вам.

● На вставку додатково вказує присутність «Юди не Іскаріота» (22), який є вигаданим персонажем. Див. Лк 6.16. ● 26. Насправді воскреслий Ісус особисто ввів учнів у потік Святого Духа (Ів 20.22).

«Відходжу і до вас вернуся»

27. Мир лишаю вам, Мій мир даю вам; не так, як світ дає, даю вам його. **Хай не тривожиться серце ваше й не лякається! 28. Ви чули, що Я вам сказав: відходжу і до вас вернуся.** Якби ви мене любили, зраділи б, що я йду до Отця; Отець бо більший, ніж я. 29. Тепер я вам сказав, перед тим, як воно станеться, щоб, коли станеться, ви увірували. 30. Небагато говоритиму більш з вами; надходить бо князь світу цього. Він, щоправда, у мені не має нічого. 31. Але щоб світ знав, що я люблю Отця і, як Отець мені заповідав, так чиню. **Уставайте, ходімо звідси!**

● 28. Вказівка на швидку зустріч з учнями після Переходу, тобто відразу ж після воскресіння. ● 31. Говориться «ходімо звідси!», натомість продовжується тривала промова, насичена метафорами і повторами того ж самого.

«Я — виноградина, ви — гілки»

1. Я — виноградина правдива, і Отець мій — виноградар. 2. Кожну гілку в мені, що не приносить плоду, він відтинає. Кожну ж, що плід приносить, він очищає, щоб більше плоду приносила. 3. Ви вже очищені словом, яке я промовляв до вас. 4. Пробувайте у мені, і я у вас! Як не може гілка сама з себе приносити плоду, коли не пробуватиме на виноградині, так і ви, коли не пробуватимете в мені. 5. Я — виноградина, ви — гілки. Хто пробуває в мені, і я в ньому, той багато плоду приносить. Без мене нічого не можете чинити. 6. Якщо хто не пробуває в мені, того, як гілку, викинуть геть, і він усохне; зберуть їх і у вогонь кинуть, і вони згорять. 7. Коли ж ви в мені пробуватимете і коли мої слова у вас пробуватимуть, чого б ви не хотіли, просіть, і воно вам буде. 8. Отець мій тим прославляється, що ви приносите плід щедро і станете моїми учнями. 9. Як мене Отець возлюбив, так і я возлюбив вас. Пробувайте у моїй любові! 10. Ви в моїй любові будете пробувати, коли заповіді мої будете зберігати, як і я зберіг заповіді Отця мого і в його любові пробуваю.

● Символіка виноградної лози широко використовується у священних юдейських текстах: Ісая 5.1; Єремія 2.21; Псалом 79.9—18; Єзекеїль 15.2—6. Наприклад: «Заспіваю ж я вам про свого улюбленого пісню любовну про його виноградник! На плодючому версі гори виноградник мав був мій приятель. І обкопав він його, й від каміння очистив його, і виноградом добірним його засадив, і башту поставив посеред його, і витесав у ньому чавило, і чекав, що родитиме він виноград, та він уродив дикі ягоди! Тепер же ти, єрусалимський мешканче та мужу юдейський, розсудіть-но між мною й моїм виноградником: що ще можна вчинити було для мого

16

винограднику, але я не зробив того в ньому? Чому я чекав, що родитиме він виноград, а він уродив дикі ягоди? А тепер завідомлю я вас, що зроблю для Свого виноградника: живопліт його викину, і він буде на знищення, горожу його розвалю, і він на потоптання буде, зроблю я загубу йому, він не буде обтинаний ані підсапуваний, і виросте терня й будяччя на ньому, а хмарам звелю, щоб дощу не давали на нього! Бо виноградник Господа Саваота — то Ізраїлів дім, а муж Юди — коханий його саджанець. Сподівавсь правосуддя, та ось кроволиття, сподівавсь справедливості Він, та ось зойк...» (Ісая 5.1—7).

«Я вас зву друзями»

11. Я говорив вам це, щоб у вас була моя радість і щоб ваша радість була повна. 12. Це моя заповідь, щоб ви любили один одного, як я вас возлюбив. 13. Більшої від цієї любові ніхто не має, як та, коли хто життя своє кладе за друзів. 14. Ви — мої друзі, коли робите все, що я вам заповідаю. 15. Я вас більше не називатиму слугами: слуга бо не відає, що його пан робить. Я вас зву друзями, бо я об'явив вам усе, що чув від Отця мого. 16. Не ви мене вибрали, а я вибрав вас і настановив, щоб ви йшли і плід принесли, та щоб ваш плід тривав, і щоб усе, що б ви не просили у Отця в моє ім'я, дав вам. 17. Це вам заповідаю: щоб ви любили один одного.

● 15. Ісус ніколи не називав своїх учнів слугами.

«Ви не від світу»

18. Вас ненавидить світ — знайте, що він мене перше, ніж вас, ненавидів. 19. Якби ви були від світу, світ своє любив би. А що ви не від світу, бо я вибрав вас від світу, тому світ вас ненавидить. 20. Згадайте слово, що я був сказав вам: слуга не більший від пана свого. Якщо переслідували мене, переслідуватимуть і вас; і якщо слово моє зберігали, зберігатимуть і ваше. 21. Та все те робитимуть вам за моє ім'я, не знають бо Того, хто послав мене. 22. Якби я не прийшов був і не говорив до них, гріха не мали б. Але тепер вони виправдання за їхній гріх не мають. 23. Хто ненавидить мене, і Отця мого ненавидить. 24. Якби я не чинив був серед них діл, яких ніхто інший не чинив, гріха не мали б. Тепер же й бачили й зненавиділи — і мене, й Отця мого. 25. Але щоб здійснилося слово, що написане в законі їхньому: ненавиділи вони мене без причини. 26. Як прийде Утішитель, якого зішлю вам від Отця, Дух істини, який від Отця походить, він свідчитиме про мене. 27. Та й ви свідчитимете, бо ви зо мною від початку.

● 18. Ісуса ненавиділи лише фарисеї і первосвященики, а також ті юдеї, що потрапили під їхній вплив.

1. Сказав я вам те, щоб ви не спокусились. 2. Вас виключать із громад, і настане година, коли кожен, хто вас убиватиме, гадатиме, що служить Богові. 3. Вам чинитимуть те, бо ні Отця, ні мене вони не пізнали. Я сказав вам це, щоб, коли прийде та година, ви згадали те, що я говорив вам.

Утішитель — Дух істини

4. Спочатку я не казав вам того, бо я був з вами. 5. Тепер же я йду до Того, хто послав мене, і ніхто з вас мене не питає: куди йдеш? 6. Але тому, що я вам це сказав, серце ваше сповнилося смутком. 7. Однак кажу вам правду: ліпше для вас, щоб я відійшов, бо коли я не відійду, Утішитель до вас не прийде. Коли ж відійду, пошлю його до вас. 8. І коли він прийде, виставить на яв у світі гріх, справедливість і суд: 9. щодо гріха — бо не вірують у мене; 10. щодо справедливості — йду до Отця мого, і ви мене більш не побачите; 11. і щодо

17

суду — бо князь цього світу вже засуджений. 12. Багато ще маю вам казати, та не можете знести тепер. 13. Однак коли прийде той Дух істини, і він наведе вас на всю правду; бо він не говоритиме від себе, але говоритиме, що почує, і звістить, що має настати. 14. Він мене прославить, бо з мого візьме і звістить вам. 15. Усе, що Отець має — моє. Тому я сказав вам, що він з мого візьме і звістить вам.

● Вставка має переконати, що зіслання Святого Духа під час благословення Ісусом апостолів (Мт 28.19, Мк 16.15, Лк 24.50, Ів 20.21) зі словами «*прийміть Духа Святого*» (Ів 20.22) було якимось «несправжнім».

«Журба ваша стане радістю»

16. Ще трохи, і ви мене не будете бачити більше, і знову трохи, і мене побачите, бо я йду до Отця. 17. Тоді деякі з його учнів заговорили один до одного: Що значить те, що він говорить: Ще трохи, і ви мене не будете бачити, і знову трохи, і мене побачите? І: я йду до Отця? 18. Казали, отже: Що значить те трохи, про яке він говорить? Не знаємо, що він хоче сказати. 19. Ісус же, знаючи, що вони хочуть його спитати, мовив до них: Питаєте один одного, що я хотів сказати словами: ще трохи, і ви мене не будете бачити, і знову трохи, і мене побачите? 20. Істинно, істинно кажу вам: ви голоситимете й ридатимете, а світ радітиме. Ви журитиметеся, але журба ваша стане радістю. 21. Жінка у болях, коли родить, бо вибила її година; коли ж родиться дитятко, з радощів, що на світ людина народилась, не пам'ятає більше своєї муки. 22. Та й ви тепер у журбі. Але я вас знову побачу, і ваше серце зрадіє, і ніхто ваших радощів від вас не відійме. 23. Того дня ви не будете мене питати нічого. Істинно, істинно кажу вам: чого б ви не просили в Отця в моє ім'я, він дасть вам. 24. Досі ви нічого не просили в моє ім'я. Просіть — і одержите, щоб радість ваша була повна.

«Я переміг світ»

25. Я говорив вам це у притчах. Надходить година, коли більш не буду говорити до вас у притчах, але одверто звіщу вам про Отця. 26. Того дня проситимете в моє ім'я, і не кажу, що буду за вас Отця благати: 27. сам бо Отець вас любить, бо ви маєте любов до мене і віру, що я від Бога вийшов. 28. Я вийшов від Отця і прийшов у світ, і знову світ лишаю й вертаюсь до Отця. 29. Кажуть до нього учні: Ось тепер ти говориш одверто і не кажеш ніякої притчі. 30. І тепер ми знаємо, що ти всевідаючий і не потребуєш, щоб хто тебе питав; тому ми віруємо, що ти від Бога вийшов. 31. Відповів їм Ісус: Віруєте тепер?

32. Ось надходить година, і тепер вона, коли ви розсієтеся кожен у свій бік і Мене лишите самого. Та Я не сам, бо зо мною Отець. 33. Сказав Я вам це, щоб ви мали мир у Мені. У світі на вас тиснутимуть. Але дерзайте! Я переміг світ.

● 32. Ісус попереджає учнів, що незабаром їм треба буде лишити Його самого, оскільки від них вже нічого не залежатиме (див. також Мт 26.31, Мк 14.27). Натомість фальсифікатор подає це дружнє попередження так, неначе Ісус дорікає апостолам і звинувачує їх у слабкості віри.

Діло Спасове виконане

1. Так мовив Ісус і, підвівши очі до неба, сказав: Отче, прийшла година. Прослав свого Сина, щоб Син твій тебе прославив, 2. згідно з владою, яку ти

18

дав йому над усяким тілом. Дати життя вічне тим, яких ти дав йому. 3. Це — вічне життя, щоб пізнали тебе, єдиного істинного Бога, та Ісуса Месію, якого послав єси. 4. Я прославив тебе на землі: виконав діло, яке ти дав мені виконати. 5. Тепер, отже, прослав мене, Отче, у себе, тією славою, яку я мав у тебе, перш ніж постав світ. 6. Я об'явив твоє ім'я людям, яких ти дав мені зо світу. Вони були твої, і ти дав їх мені, і вони зберегли твоє слово. 7. Тепер вони зрозуміли, що все, що ти дав мені, від тебе походить, 8. слова бо, що ти дав мені, я дав їм, і вони прийняли й таки справді зрозуміли, що я від тебе вийшов, і увірували, що ти мене послав.

Молитва за учнів

9. Я молюся за них, не за світ молюся, а за тих, яких ти дав мені, бо вони твої. 10. І все моє — твоє, і твоє — моє, і я прославився в них. 11. Я більше не у світі, але вони у світі, і я йду до тебе. Отче святий, ради імені твого бережи їх, тих, яких ти дав мені, щоб вони були в єдності, як і ми. 12. Коли я був з ними у світі, я беріг їх у твоє ім'я; Я стеріг тих, яких ти дав мені, і ніхто з них не пропав, крім сина погибелі, щоб збулося Писання. 13. Тепер же йду до тебе й говорю це у світі, щоб вони мали у собі радість мою повну. 14. Я дав їм твоє слово, і світ їх зненавидів, бо вони не від світу, як і я не від світу. 15. Не молю, щоб ти узяв їх від світу, але щоб зберіг їх від лукавого. 16. Вони не від світу, як і я не від світу. 17. Святи їх у твоїй істині. Слово твоє — істина. 18. Як послав єси мене у світ, так і я послав їх у світ. 19. Даю себе за них у посвяту, щоб і вони були освячені в істині.

Молитва за віруючих

20. Та не лише за цих молю, але й за тих, які через їх слово увірують в мене, щоб усі були в єдності, як ти, Отче, в мені, і я в тобі, 21. щоб і вони були в нас єдиними, щоб світ увірував, що ти мене послав. 22. І славу, що ти дав мені, я дав їм, щоб були вони єдиними, як і ми — єдині. 23. Я — в них, і ти — в мені, щоб вони були довершені і в єдності, щоб світ зрозумів, що ти послав мене, і що ти возлюбив їх, як возлюбив єси мене. 24. Отче! Хочу, щоб ті, яких ти дав мені, були там, де я, щоб і вони були зо мною й бачили мою славу, яку ти був дав мені, бо возлюбив єси мене перед заснуванням світу. 25. Отче праведний, світ не пізнав тебе, але я пізнав тебе, і ці пізнали, що послав єси мене. 26. І я їм об'явив твоє ім'я, і буду об'являти, щоб любов, якою ти возлюбив мене, в них була, і я в них.

● Затягнута, нудна і багатослівна «філонівська» вставка з кількаразовим повторенням того ж самого, в якій Ісус начебто звертається до Творця перед відходом з цього світу: «Тепер же йду до тебе» (11, 13); «Хочу, щоб ті, яких ти дав мені, були там, де я» (24). Насправді ж Ісус готувався не до відходу з цього світу, а до Переходу: «*Хай не тривожиться серце ваше й не лякається! Ви чули, що я вам сказав: відходжу і до вас вернуся*» (14.27—28), і навіть призначив зустріч зі своїми учнями після завершення Переходу, яка мала відбутися третього дня після смерті: «*Уб'ють Його та третього дня Він воскресне*» (Лк 18.33, Мт 20.19, Мк 10.34); «*Після мого воскресіння Я випереджу вас у Галілеї*» (Мт 26.32, Мк 14.28)

Зрадник приходить

1. Сказавши це, Ісус вийшов зі своїми учнями на той бік Кедрон-потоку, де був сад, куди увійшли Він та Його учні. 2. Юда ж, що Його зрадив, знав також те місце, бо

Ісус та Його учні часто там збиралися. 3. Юда, отже, узявши відділ війська і **слуг первосвящеників та фарисеїв, прибув туди з ліхтарями, смолоскипами та зброєю. 4. Ісус, знаючи все, що мало з Ним статися, вийшов і мовив до них: Кого шукаєте? 5. Ті відповіли: Ісуса Назарянина. 6. Каже їм Ісус: Це Я. Стояв же з ними Юда, що Його зрадив. Коли Він їм сказав «це Я», вони подалися назад і впали на землю. 7. Тоді Він спитав їх удруге: Кого шукаєте? Вони сказали: Ісуса Назарянина. 8. Озвався Ісус: Я вам сказав, що це Я. Коли, отже, шукаєте Мене, пустіть цих, хай ідуть.** 9. Так збулося слово, яке він сказав був: «Із тих, яких ти дав мені, я не погубив нікого». **10. Тоді Симон Петро, який мав меч при собі, добув його і, вдаривши слугу первосвященика, відтяв у нього праве вухо. Слуга той звався Малхом. 11. Ісус озвався до Петра: Сховай меч у піхви!** Чашу, яку дав мені Отець, не мав би я пити?

● 1. Кедрон — потік у долині між Єрусалимом і Оливною горою. ● 3. «*Відділ війська: дослівно — відділ (когорта). Так звичайно означували римську залогу в Єрусалимі, хоч це неправдоподібно, щоб римські жовніри брали участь в ув'язненні Ісуса*», — пояснює ЄЛ, с. 280. Фальсифікатор намагається перекласти частину вини на римлян. ● 9. Див. вставку 17.12. ● 10. Схоже, що саме Малх першим простягнув свої брудні руки, щоб схопити Ісуса. Петро не зміг витримати такої наруги над Учителем і, недовго думаючи, покарав нападника, точним ударом відрубавши йому вухо. ● 11. «Чашу, яку дав мені Отець, не мав би я пити?» — вставка у «філонівському» дусі. Серед галасу і сум'яття, коли юрба схопила Ісуса, неможливо було промовляти довгі метафоричні речення, можна було лише вигукнути: «*Сховай меч у піхви!*». Див. також коментар до Мт 26.47—56.

Ведуть Ісуса до Анни й Каяфи

12. Тоді військовий відділ, тисяцький та **юдейські слуги схопили Ісуса і, зв'язавши Його, 13. повели спершу до Анни, який доводився тестем Каяфі, що був первосвящеником того року. 14. То був Каяфа, що був пророкував юдеям: «Ліпше, щоб за народ помер один чоловік».**

● 12. Римські воїни не могли брати участь у схопленні Ісуса, оскільки підкорялися лише Пилату. Це ще одна спроба юдеїв перекласти вину на римлян.

Проникнення у двір первосвященика

15. Слідом за Ісусом ішов Симон Петро з іншим учнем. А що **учень той** був знаний первосвященикові, він **увійшов у двір первосвященика з Ісусом. 16. Петро ж стояв надворі біля дверей. Вийшов той інший**, знаний первосвященикові **учень і промовив до воротар**ки **і увів Петра. 17. Служниця** воротарка **ж каже до Петра: Чи й ти не з учнів того чоловіка? Він відповів: Ні. 18. Слуги й сторожа, розклавши вогонь, стояли і грілися, бо було холодно. Петро теж стояв там з ними і грівся.**

● Мт 26.68—75, Мк 14.66—72, Лк 22.54—62. ● 15—16. Цей епізод викликає багато запитань. По-перше, звідки Іван міг бути особисто знайомим з первосвящеником? По-друге, чому вночі ворота охороняла жінка? По-третє, чому в одному абзаці двічі сказано «знаний первосвященикові»? Чому на це так хотіли звернути увагу, порушуючи нормальний літературний виклад?

Річ у тім, що слова «знаний первосвященикові» і «воротарка» є вставками. Фальсифікатор намагався приховати описаний в євангелії факт, що Іван так просто увійшов до двору первосвященика, який, безумовно, добре охоронявся. Врешті-решт, була ніч, а схоплення Ісуса було бойовою операцією, що могла закінчитися й повстанням галілеян та місцевих прихильників Хреста. Тож цей дерзновенний і неймовірний вчинок Івана зовсім не стикувався з образом переляканих простаків-галілеян, що його фальсифікатор уперто вибудовував протягом усього Євангелія. Тому він вигадав фантастичну версію про те, що Іван настільки часто бував у дворі первосвященика і настільки вважався його охороною «за свого», що вони його у цей тривожний нічний час запросто пустили всередину (друга можлива версія, що «знаного первосвященикові» Івана впустили за особистим наказом цього первосвященика, виглядає вже зовсім неймовірною). Видно, фальсифікатор відчував, що Іван занадто легко проник до садиби, тому вигадав ще одну брехню — неначе його впустила жінка, яка вночі охороняла ворота (мовляв, що з жінки візьмеш…).

А що ж було насправді? Все доволі просто: навчений Ісусом апостол Іван був магом-характерником, спроможним не лише випалювати території небесним вогнем (див. 1.5. «Воанергес — Сини грому»), але й впливати на людську психіку. Петро не володів такою здатністю, натомість дуже хотів бути поряд з Ісусом. І хоча Ісус напередодні виразно сказав Петрові, що не в його волі щось змінити, Петро вирішив наполягти на своєму. Тому попросив Івана провести його до

садиби, що той з легкістю і зробив. Цікаво, що Івана так ніхто всередині і не помітив, хоч Петра зафіксували тричі.

Допит перед Анною

19. Спитав, отже, первосвященик Ісуса про його учнів і про його науку. 20. Ісус відповів йому: Я говорив світові одверто. Я завжди навчав на зібранні та в храмі, куди сходяться всі юдеї, і нічого не говорив Я потайки. 21. Чому мене питаєш? Спитай тих, які чули, що Я до них промовляв. Вони знають, що Я говорив. 22. На ті слова один зі сторожі, який стояв там, ударив Ісуса в лице, кажучи: Так відповідаєш первосвященикові? 23. Озвався Ісус до нього: Як Я зле сказав, доведи, що воно зле; а як добре, за що б'єш Мене? 24. І відіслав Його Анна зв'язаного до первосвященика Каяфи.

● 21. Ісус не мав наміру брати участь у судовому фарсі, де вже все було наперед вирішено.

Петро відрікається удруге й утретє

25. Стояв там Симон Петро й грівся. Мовили до нього: Чи й ти не з його учнів? Він заперечив і відповів: Ні. 26. Каже тоді один із слуг первосвященика, родич того, якому Петро відтяв вухо: Чи не тебе я бачив у саду з ним? 27. Тоді Петро ще раз заперечив. І зараз же запіяв півень.

Ісус перед Пилатом

28. Повели тоді Ісуса від Каяфи у Преторію. Був же ранок. Та не увійшли вони у Преторію, щоб не осквернились і щоб могли їсти пейсах. 29. Вийшов тоді до них Пилат і промовив: Яку вину принесли ви на цього чоловіка? 30. Ті йому у відповідь закричали: Якби він не був злочинець, ми б його тобі не видали! 31. Пилат їм каже: Візьміть його й судіть за вашим законом. Юдеї йому кажуть: Нам не дозволено нікого вбивати! *32.* Так збулось слово Ісуса, яке він казав був, вказуючи, якою смертю має вмерти. **33. Ввійшов Пилат знов у Преторію, покликав Ісуса і каже до Нього: Ти цар юдейський? 34. Ісус відповів: Кажеш те від себе, чи інші так тобі про Мене оповіли? 35. Озвався Пилат: Хіба я юдей?** Народ твій і **первосвященики видали мені тебе. Що ти зробив? 36. Відповів Ісус: Царство Моє не від цього світу. Якби Моє царство було від цього світу, слуги Мої воювали б, щоб Я не був виданий юдеям. Та Моє царство не таке. 37. Мовив до**

19

Нього Пилат: То ти — цар? Відповів Ісус: Ти кажеш, що Я — цар. Я на те родився і прийшов у світ, щоб засвідчити істину. Кожен, хто від істини, слухає мій голос. 38. Озвався Пилат до Нього: Що таке істина?

● 28. Слово «пейсах» позначає і юдейське свято, і ритуальну їжу для цього свята. ● 28—32. «*Представники жидівського начальства ведуть ув'язненого Ісуса до Пилата. Через те, що, переступивши поріг поганського дому, вони стали б перед Пасхою нечистими, Пилат веде переговори з ними перед будинком. Жиди хочуть святкувати їхню Пасху*» (ЄЛ, с. 281). ● 35. «Народ твій» — вставка, насправді: «*Пилат відповів їм, кажучи: Хочете, щоб я вам відпустив царя юдейського? Знав бо, що первосвященики видали Його зі заздрощів*» (Мк 15.9—10). Пилат добре розумів, що натовп здатний до цілеспрямованих учинків лише за наявності керівників. ● 33—38. Між Ісусом і Пилатом відбулась доволі відверта розмова. Досі про своє небесне походження Він розповідав лише своїм учням.

Юрба вибирає розбійника

39. І, сказавши те, вийшов знову до юдеїв і каже до них: Я не находжу в ньому ніякої вини. Та є у вас звичай, щоб я вам на Пейсах відпускав одного. Хочете, отже, щоб я вам відпустив царя юдейського? 40. Ті знову закричали: Ні, не його, а Варавву! Варавва ж був розбійник.

● 39. «*Перша заява Пилата про невинність Ісуса. Римлянин покликається на Пасхальну амністію; та "жиди", проте, наважуються на звільнення злочинця*» (ЄЛ, с. 282).

Бичування

1. Узяв тоді Пилат Ісуса й велів Його бичувати. *2.* Вояки, сплівши вінок із тернини, поклали Йому на голову і одягли Його у багряницю, 3. і, підступаючи до Нього, казали: Радуйся, царю юдейський! І били Його по лиці.

● 3. Із цими словами Ісуса побили члени Синедріона та їхні слуги. Це відбулося напередодні, відразу ж після винесення Синедріоном смертного вироку (Мт 26.67—68, Мк 14.65, Лк 22.63—65).

Ісус засуджений на розп'яття

4. Знову вийшов Пилат надвір і промовив до них: Ось я виводжу вам його, щоб ви знали, що я ніякої вини не находжу в ньому. 5. І вийшов Ісус у терновім вінку та в багряниці. Пилат сказав їм: Ось чоловік! 6. Як тільки

побачили Його первосвященики та слуги, закричали: Розіпни! Розіпни його! Каже їм Пилат: Візьміть його ви й розіпніть, бо я ніякої вини не находжу в ньому. 7. Юдеї йому відповіли: У нас є закон, і за законом він мусить умерти, бо він зробив себе Сином Божим. 8. Як Пилат почув те слово, налякався ще більше. 9. Вернувся він ще раз у Преторію й каже Ісусові: Звідкіля ти? Ісус не дав йому одвіту. 10. Каже Йому Пилат: Зі мною не розмовляєш? Хіба не знаєш, що я маю владу відпустити тебе, і маю владу розіп'яти тебе? 11. Відповів Ісус: Ти не мав би проти Мене ніякої влади, якби тобі не було дано згори. Через це той, хто Мене тобі видав, має більший гріх. 12. З тієї хвилини Пилат шукав, як би Його відпустити. Та юдеї кричали: Як відпустиш його, не будеш другом кесаря! Усяк, хто з себе робить царя, противиться кесареві! 13. Пилат, почувши те слово, вивів Ісуса і сів на судилищі, на місці, що зветься Літостротон, по-єврейськи **— Гаввата. 14. А був то день, коли приготовляли Пейсах, близько шостої години. І каже до юдеїв: Ось цар ваш. 15. Ті закричали: Геть! Геть із ним! Розіпни його! Пилат каже їм: Царя вашого розіп'яти? Первосвященики відповіли: Нема у нас царя, крім кесаря! 16. І видав Його їм на розп'яття.**

● 1. «*Бичування було здійснене, як гадають, перед преторієм, на виду у Пилата і народу*» (ТБ, с. 717). ● 2—3. Накладання на голову тернового вінця викликало сильну кровотечу, тож обличчя Ісуса було закривавленим, що, на думку Пилата, мало викликати жалість у юдеїв і почуття милосердя. Для цього не було потреби бити Ісуса по обличчю, оскільки перед тим Його побили члени Синедріона та їхні слуги (Мт 26.59—68, Мк 14.53—65, Лк 22.63—65). ● 3. «Радуйся, царю юдейський!» — фрагмент вставок у Мт 27.27—31 і Мк 15.16—20. ● 1—7. Коментар ЄЛ: «*Пилат каже бичувати Ісуса, опісля виводить Його перед жидів, проголошує Його невинність і хоче Його звільнити. Слова "Ось чоловік" вказують на те, що Пилат уважає Його невинним і політично нешкідливим. Архієреї та їхні прибічники наполягають, однак, на смерті Ісуса на хресті. Втретє Пилат підтверджує невинність обвинуваченого. Пилат бажає перекласти справу Ісуса на жидівську владу. Жиди не погоджуються. Вони оскаржують Ісуса в релігійному богохульстві, а не політичному злочині*». ● 5—6. Ісус піднявся на видне місце. Пилат сподівався, що спотворене бичуванням тіло Ісуса викличе у ворогів жалість до нього. Але «діти диявола» не знають жалості й милосердя. ● 8—12. «*Пилат*

хоче Ісуса звільнити, але тоді «жиди» погрожують, що оскаржать його перед цісарем. Тим вони вимушують вирок Пилата» (ЄЛ, с. 283). ● «*Ти не мав би проти Мене ніякої влади, якби тобі не було дано згори...*», тобто «насправді ти лише виконавець, справжній винуватець інший». ● 11. «*Той, хто мене тобі видав, має більший гріх*» — мається на увазі юдейський народ, керований своїм священством, пояснює ТБ (с. 900). ● 13. «По-єврейськи» — має бути «по-арамейськи», оскільки після Вавилонського полону євреї розмовляли арамейською мовою. ● 13—16. Коментар ЄЛ: «*Пилат піддається зовнішньому натискові й засуджує Ісуса. Літостротон (кам'яна плита) — місце всередині палати Ірода Великого. Гаввата означає підвищення, пагорбок*». ● 14. «*Ісуса засуджено і страчено дня 14 нісана (року 30), у п'ятницю. Шоста година означає полудень, бо відлік ведеться від сходу сонця*» (ЄЛ, с. 283).

Напис на таврі

17. Взяли вони Ісуса, і, несучи свій тавр, Він вийшов на місце, зване Череп, по-єврейськи **Голгота. 18. Там Його розп'яли і з Ним двох інших з одного й з другого боку, Ісуса ж посередині. 19. Пилат велів зробити напис і прибити на таврі. Написано було: «Ісус Назарянин, цар юдейський». 20. Багато з юдеїв читали той напис, бо місце, де був розп'ятий Ісус, було близько міста. Написано було** по-єврейськи**, по-гелленськи і по-римськи. 21. Тоді первосвященики юдейські мовили до Пилата: Не пиши: цар юдейський; але що він сказав: я — цар юдейський! 22. Пилат відповів: Що написав я, те написав.**

● 17. «По-єврейськи» — має бути «по-арамейськи», оскільки після Вавилонського полону євреї розмовляли арамейською мовою. ● 20. Насправді написано було не по-єврейськи, а по-арамейськи, оскільки, повторимо, юдеї на той час розмовляли арамейською мовою. Ця арійська мова була найпоширенішою в Палестині поряд з гелленською. Пилат наказав зробити напис трьома мовами для того, щоб його прочитало якомога більше людей. Що ж стосується давньоєврейської мови, то на той час вона була мертвою, тобто використовувалася лише в священних текстах і богослужінні (див.: 2.11.2. «Місце проживання»). Писати нею повідомлення «для широкого загалу» було безглуздо — так само, якщо б сьогодні робити рекламні щити церковнослов'янською мовою. ● 22. Вочевидь, Пилат хотів у такий спосіб помститися юдеям за те, що примусили його всупереч його волі винести Ісусові смертний вирок.

Розділяють одіж розіп'ятого

23. Тоді вояки, розп'явши Ісуса, взяли Його одіж і розділили на чотири частини, по одній частині кожному воякові, і хітон. Хітон же не був зшитий, але весь згори додолу тканий. 24. Тому сказали один до одного: Не дерімо його, киньмо на нього жереб, на кого впаде. Так збулось Писання: Розділили між собою одіж, і на одежу мою кинули жереб. **Так і зробили вояки.**

● 24. Розділення і привласнення одягу страченого було звичайною справою, узаконеною в Давньому Римі. ● 24. «Так збулось Писання...» — вставка. Мається на увазі речення 19 з псалма 21: «Вони ділять для себе одежу мою, а про шату мою жеребка вони кидають...». У цьому псалмі описуються переживання Давида, який потрапив у безвихідну ситуацію: з одного боку були гори, з іншого — пустеля Маон, а назустріч йому ішов цар Саул з військом. Давид був цілком деморалізований і вже уявляв собі, що його страчують, пояснює ТБ (том 1, с. 800). Від страху у нього «серце зробилося як віск і розтопилося серед нутрощів» (Пс 21.15). Усі ці панічні зойки смертельно переляканої людини не мають жодного стосунку до Ісуса, який свідомо і добровільно прийняв смерть, щоб третього дня воскреснути, показавши людям їхні потенційні боголюдські можливості. Додамо, що цей псалом, найімовірніше, не належить Давидові, принаймні описані в ньому переживання є ганебними для воїна. Наприклад, арійська «Бгаґавад-ґіта» пропонує цілком інший стандарт поведінки: «*Той, хто у нещасті здригнувся душею, — не воїн. Арієць такий лиш ганьби і зневаги достоїн*».

Мати та улюблений учень

25. При таврі Ісуса стояли його мати, сестра його матері, Марія Клеопова та Марія Магдалина. 26. Коли Ісус побачив матір і учня, якого Він любив, що стояв біля неї, сказав до матері: Жінко, ось син твій. 27. Потім каже до учня: Ось мати твоя. І від тієї хвилини учень узяв її до себе.

● 25. «*Сестра його матері*» — Саломія, матір Якова та Івана (синів Заведея). ● 26. З причини своєї триденної земної відсутності Ісус доручає опіку над своєю Матір'ю найкращому учневі. ● 27. Цей епізод підтверджує факт того, що Ісус був єдиним сином у Марії. Якби у неї булі інші діти, то не було б потреби доручати її в опіку Іванові.

Ісус умирає

28. По тому Ісус, знаючи, що все звершилося, щоб збулося Писання, **мовив: Маю спрагу. 29. Стояла там посудина, повна**

кислого вина. І подали Йому до уст настромлену на тростину губку, просяклу кислим вином. 30. Скуштувавши кислого вина, Ісус сказав: Звершилося. І, схиливши голову, віддав духа.

● 28. «Писанням» є все той же псалом 21, а саме: «Висохла сила моя, як лушпиння, і прилип мій язик до мого піднебіння, і в порох смертельний поклав Ти мене» (16). ● 29. «Кисле вино» — в оригіналі ὄξος (оксос): «кисле вино, кислий напій» (СНЗ), «винний оцет» (СД, СВ), «кислий, квасний напій», «квас». В даному випадку йдеться, найімовірніше, про розбавлене водою кисле (сухе) вино, яке мали з собою люди, що стояли біля розп’ятого Ісуса. ● 30. Звершилася перша фаза Переходу. Далі було перебування у стані смерті протягом суботи і наступне воскресіння у неділю вранці — повне відновлення Ісусом свого тіла і повернення його до життя.

Контрольний удар списом

31. Через те, що то була п’ятниця та щоб тіла не лишилися в суботу на таврі, бо був великий день тієї суботи, юдеї просили Пилата, щоб переламали їм голінки і їх зняли. 32. Вояки прийшли й переламали голінки першому і другому, що були з Ним розп’яті. 33. Та коли приступили до Ісуса і побачили, що Він уже помер, голінок Йому не ламали, 34. але один з вояків проколов Йому списом бік, і зараз же виступила кров і вода. 35. І той, який бачив, свідчить те, і свідчення його правдиве; і він знає, що говорить правду, щоб ви теж увірували. 36. Бо сталося те, щоб збулося Писання: кістка у нього не буде поламана. 37. І знову інше Писання каже: дивитимуться на того, кого прокололи.

● 31. «*Великий день тієї суботи*» — того року на суботу припав юдейський Пейсах. ● 32. Для того, щоб дихати, розп’ятим потрібно було впиратися ногами, коли ж їм ламали ноги, вони відразу ж провисали на руках, задихалися і помирали. ● 34. «І зараз же виступила кров і вода» — вставка. «*Із тіла померлого при проколі не витікає кров і вода*» — зауважує ТБ (с. 902). Це вставка викликала величезну кількість суперечок серед дослідників. У прагненні дати їй раціональне пояснення науковцями висувалися гіпотези навіть про смерть Ісуса від інфаркту чи наявність у Нього рідкісної фізичної патології. Насправді ця вставка мала на меті підтвердити юдохрістиянську догму, що Ісус був «рабом Єгови», принесеним у жертву задля очищення людства від гріхів на кшталт «козла відпущення» (див. коментар до Мт 8.17). В юдейських ритуалах очищення здебільшого використовується саме кров і вода: «Коли бо Мойсей сповістив був усі заповіді за Законом усьому народові, він узяв кров козлів та телят із водою й червоною вовною та з ісопом, та й покропив і саму оту книгу, і людей, проказуючи: Це кров заповіту, що його наказав для вас Бог!» (Євр 9.19—20). ● 35—37. Для юдохрістиянського фальсифікатора головним підґрунтям віри є не факт воскресіння, а здійснення сумнівних юдейських «пророцтв». Віра для нього — це довіра до чужих слів, а не сила, що гори пересуває. ● 36. «Кістка у нього не буде поламана». Читаємо «пророцтво»: «І сказав Господь до Мойсея й до Аарона: Це постанова про пейсах: жоден чужинець не буде їсти його. А кожен раб людський куплений за срібло, коли обріжеш його, тоді він буде їсти його. Приходько та наймит не буде їсти його. В самому домі буде він їстися, не винесеш із дому назовні того м’яса, а **костей його не зламаєте**» (Вихід 12.43—46). У такий спосіб при бажанні можна знайти «пророцтво» про що завгодно, причому у будь-якій більш-менш товстій книзі. ● 37. «Дивитимуться на того, кого прокололи». Про це «пророцтво» Захарії див. коментар до Лк 18.31.

Похорон Ісусів

38. Після того Йосип з Ариматеї, що був учнем Ісуса, але потай, зі страху перед юдеями, **просив Пилата, щоб зняти тіло Ісуса. Пилат дозволив. Прийшов він, отже, і взяв тіло Ісуса. 39. Прийшов також і Никодим, який раніше приходив уночі до Нього, і приніс смирни, змішаної з алое, фунтів зо сто. 40. І взяли вони тіло Ісуса й обгорнули його полотном з пахощами,** як ховають за юдейським звичаєм**. 41. На тому місці, де Його розп'яли, був сад, і в саду — нова гробниця, в яку нікого ще не клали. 42. Там**, отже, з уваги на день приготування, бо гробниця була близько, **поклали Ісуса.**

● 38. Про Йосипа згадують три інші євангелія (Мт 28.57, Мк 15.43, Лк 23.51). Цей Ісусів учень із самарійського міста Ариматея був заможною людиною, поважним радником (вірогідно, у Пилата), людиною доброю, праведною і сміливою. Займатися переховуванням від юдеїв він міг лише в одному з двох випадків — якби сам був юдеєм (що малоймовірно через його самарійське походження і наближеність до римської влади) або якби виконував таємне Ісусове доручення. З цього місця євангелія зрозуміло, що цим дорученням, яке таємно обговорювалося ночами, було надійне поховання Ісусового тіла на короткий період від Його смерті у п'ятницю ввечері до недільного ранку. ● 39. Це єдина згадка про людину з гелленським іменем Никодим. У двох недолугих вставках (Ів 3.1—21, 5.50) фальсифікатор намагався представити його фарисеєм (з арійським іменем!), який був таємним учнем Ісуса. Можна здогадатися, що це була юдохрістиянська інтерпретація загадкової фрази «*Никодим, який раніше приходив уночі до Нього*». Насправді ж з тексту Євангелія логічно випливає, що Йосип Ариматейський і Никодим були наближеними до Ісуса учнями, яким було доручено таємно організувати і надійно здійснити Його поховання. Йосип підготував гробницю спеціальної конструкції (з величезним каменем, не призначеним для відкривання гробниці), а Никодим — велику кількість рідини з соку смирни та алое[238]. ● 39. «*Сто фунтів — це близько 32 кілограмів*» (ЄЛ, с. 285). В оригіналі: ὡς λίτρας ὑκατόν — «*приблизно літрів сто*». Одна літра становила приблизно 327 грамів[239]. Схоже, що тканину просто занурили у рідину, після чого у цю просякнуту алое і смирною (або міррою, що те ж саме) плащаницю загорнули Ісусове тіло, а решту рідини вилили на камені гробниці. Справді, дослідження Туринської плащаниці показали, що вона була просякнута соком алое і смирни. Велика кількість рідини (понад 30 літрів) потрібна була для того, щоб повністю

[238] Докладніше див. 1.1. «П'ятий елемент».
[239] Библейская энциклопедия. С. 240 (Новозаветные меры веса).

20

занурити у неї тканину площею майже 5 кв. м (4,36 х 1,10 м). Тіло перед загортанням у плащаницю не було ні змащене пахощами, ні навіть обмите, про що свідчать значні сліди крові на тканині. Сама плащаниця виготовлена з льону, характер плетіння вказує на її сирійсько-палестинське походження. «*Зіткане полотно відбілювали, використовуючи мак. У результаті таких процедур полотно набувало натурального кольору. Паузиній (І ст. після Христа) уточнює, що «льон палестинський має дуже гарний жовтий колір. Галілея є центром вирощування льону у місцевості Арбеель*»»[240]. ● 40. За юдейським звичаєм ховають по-іншому, зокрема, руки і ноги обвивають окремими вузькими пеленами (бинтами). Ісусове ж тіло було оголене, його поклали на одну половину суцільного полотна (плащаниці) і накрили другою половиною. На очі поклали монети з іменем імператора (див. 2.11. «Чи був Хрестос юдеєм?»), що було немислимим для юдеїв. ● 41. «*На тому місці*». В оригіналі: ἐν τῷ_τόπῳ — «там, у тому районі». Тобто сад був поряд з Голготою. ● 42. Спеціальну гробницю з величезним каменем-колесом було заздалегідь підготовлено для надійного збереження тіла Ісуса — від моменту Його поховання до запланованого воскресіння.

Господній гріб порожній

1. Першого дня тижня Марія Магдалина прийшла до гробниці вранці, як ще не розвиднілось; аж ось бачить — камінь відкочено від гробниці, 2. Отож побігла вона і прийшла до Симона Петра й до іншого учня, якого Ісус любив, 4 і розповідає їм: Взяли Господа з гробу, і не знаємо, де його поклали. **3. Пішов Петро й той інший учень, і приходять до гробу. 4. Бігли вони обидва разом, та той інший учень біг швидше за Петра, тому й прибув до гробниці перший. 5. Нахилившись, він бачить — лежить полотнище, однак він не ввійшов. 6. Приходить тоді слідом за ним Симон Петро і, ввійшовши до гробниці, бачить, що лежить полотнище** 7. і хустка, що була на голові в Нього; лежала ж вона не з полотнищем, а згорнена збоку, на іншому місці. **8. Тоді ввійшов і той інший учень, який перший був**, і побачив, і увірував**.** 9. Вони бо не знали ще Писання, що він мав воскреснути з мертвих. 10. Тоді учні вернулися знову до себе.

1. В арійських народів тиждень починався з неділі, яка вважалася найкращим днем для творчої, передусім духовної роботи — див. коментар до Мт 12.1. Марія Магдалина (тобто

---

[240] Саван — Туринська плащаниця. — www.hram.kiev.ua/index.php?id=14

Марія з Магдали) прийшла до гробниці з іншими жінками. Євангеліст Іван не згадує про них, оскільки його мета — доповнити і уточнити три «синоптичні» євангелія. В даному випадку від розповідає про цікавий, психологічно вірогідний епізод з Марією Магдалиною, коли вона побачила Ісуса і спочатку Його не впізнала. ● 1. Після «*камінь відкочено від гробу*» має бути фрагмент 14—17. ● 7. Ніякої хустки не було, про що безперечно свідчать зображення на Туринській плащаниці, а також відсутність згадок про неї в інших євангеліях. Хусткою сповивали голову померлим юдеї за своїм поховальним звичаєм, тож фальсифікатор у такий спосіб намагався довести, що мало місце юдейське поховання. Ісусове ж тіло не ховали, а лише загорнули у просякнуту пахощами тканину, де тіло мало перебувати трохи більше доби. Тканина потрібна була для того, щоб залишити на ній відбиток Ісусового тіла в момент його трансформації-воскресіння — як найпереконливіше послання для нащадків, яке неможливо підробити через відсутність відповідних технологій. Тканину просякли бальзамічним соком смирни та алое для захисту її від мікроорганізмів та комах протягом двох тисячоліть. ● 8. «І побачив, і увірував» — вставка. Іван на прізвисько Син Грому вже володів непохитною вірою (Лк 9.51—56), навіть свого часу попросив Ісуса дозволу зробити Перехід разом з ним (Мт 20.20—28, Мк 10.35—45). ● 9—10. Про майбутнє воскресіння учні знали не з юдейських «писань», а від самого Ісуса.

Воскреслий являється Марії Магдалині

11. Марія ж стояла назовні при гробі і плакала. І, плачучи, вона нахилилась до гробу, 12. і бачить двох ангелів у білій одежі, що сиділи один у головах, другий у ногах, де лежало тіло Ісуса. 13. І кажуть їй: Жінко, чого плачеш? Вона їм каже: Узяли мого Господа, і не знаю, де його поклали. 14. Сказавши це, **обернулась і бачить — стоїть Ісус. Та вона не знала, що то Ісус. 15. Каже їй Ісус: Жінко,** чого плачеш, **кого шукаєш? Вона, гадаючи, що то садівник, каже йому: Пане, як ти взяв Його, скажи мені, де ти Його поклав, і я Його візьму. 16. Мовить до неї Ісус: Маріє! Вона,** обернувшись, **каже до Нього** по-єврейськи**: Раввуньо!** (що у перекладі значить: Учителю)**. 17. Ісус їй каже:** Не торкайся мене, бо я ще не зійшов до Отця мого, але **йди до Моїх братів і розкажи їм**: я йду до Отця мого й Отця вашого, до Бога мого й Бога вашого. І пішла Марія, щоб звістити учням, що вона бачила Господа і що він те сказав їй**.**

● 11—13. У синоптичних євангеліях не говориться, що Марія чи хтось із інших жінок плакав. Ця вставка перериває послідовність викладу. ● 12. Має бути один ангел, див. коментар до Лк 24.2. ● 17. Після «*йди до моїх братів*» має бути «*2. Отож побігла вона і прийшла до Симона Петра й до іншого*

учня, якого Ісус любив...». ● 16. «*Обернувшись*» — точніше, озирнувшись. Марія гадала, що перед нею незнайомий садівник, тож коли почула, що знайомий голос кличе її на ймення, не повірила своїм очам і вухам. Тому-то вона й роззирнулася, щоб подивитися, чи не сказав це слово хтось інший. Не побачивши нікого навколо себе, Марія впізнала Ісуса і радісно звернулася до Нього люблячо-пестливим «Раввуньо!» (на зразок українських «татуньо», «мамуньо», «синуньо», «дідьо» тощо). Це слово було сказано не єврейською, а арамейською мовою — цією арійською (індоєвропейською) мовою розмовляли тоді як галілеяни, так і юдеї (після повернення з Вавилонського полону давньоєврейська мова вживалася лише як мова богослужень і сакральних текстів). Слово «Раввуньо!» походить від «равві» (учитель, наставник), що вірогідно є редукованим від «равід-дравід-друїд» — так кельти-галли називали своїх мудреців-волхвів. Як стверджує Рене Генон, слово «друїд» походить від давнішого «dru-vid» («сила-відати» — знавець сили)[241]. ● Подія розгорталася наступним чином. Галілейські жінки, в т. ч. Марія Магдалина, з великою вірою і дуже близько до серця сприйняли повідомлення Ісуса про його триденне воскресіння, тому на світанні пішли до гробниці, аби в цьому переконатися. Вони зазирнули у відкриту гробницю і не знайшли там Ісусового тіла. Марія у збентеженні подалася назад з гробниці, роззирнулася і побачила Ісуса. Гадаючи, що це садівник, відповіла цій незнайомій людині словами, які їй першими спали на думку, аж нарешті впізнала Його. У цей час жінкам у гробниці з’явився ангел, повідомив про Ісусове воскресіння і наказав усім повертатися до Галілеї. Марія не чула ангела, інакше б не запитала «садівника» про мертве тіло. У ранковій тиші, почувши зовні розмову між Марією та Ісусом, особливо радісний вигук «Раввуньо!», інші жінки вибігли з гробниці і побачили Його (Мт 28.8—10). ● 17. «Не торкайся мене, бо я ще не зійшов до Отця мого» — вставка, яка дала підстави чисельним єресям про «несправжність», «ефемерність» Хрестового тіла після Воскресіння. Ісус не міг «сходити до Отця», оскільки був живим у здоровому тілі і збирався незабаром зустрітися з іншими учнями в Галілеї.

«Прийміть Духа Святого»

19. Як же звечоріло, того самого дня, першого по суботі, **і двері були зачинені там, де були учні,** зі страху перед юдеями, **прийшов Ісус, став посередині** й каже їм: Мир вам! 20. Сказавши це, показав їм руки й бік. **І зраділи учні, побачивши Господа. 21. І** знову **каже їм Ісус:** Мир вам! **Як Мене послав Отець, так Я**

[241] *Генон Рене.* Символы священной науки. — С. 196. Див. також 2.14.3. «Чи були «східні мандри»?»

посилаю вас. 22. Сказавши це, дихнув на них і каже їм: Прийміть Духа Святого. 23. Кому відпустите гріхи — відпустяться їм, кому ж задержите — задержаться**.**

● 19. «Того самого дня, першого по суботі». Учні не могли зібратися в Галілеї у неділю, оскільки їм треба було б більше доби для подолання понад сотні кілометрів від Єрусалима до Галілеї. Очевидно, описана подія відбулася у понеділок ввечері, тобто наступного дня після Воскресіння. Додатковим підтвердженням того, що учні зібралися саме в Галілеї, є оповідання про двох учнів, які йшли з Єрусалима до Галілеї через місто Емаус (Лк 24.13), яке розташовувалося приблизно на третині шляху від Єрусалима до Галілеї. Відлік днів «від суботи» вказує на юдейське авторство вставки. ● 19. Двері просто були зачинені, як це зазвичай буває, особливо увечері (вони для цього і призначені, щоб їх зачиняти). Про зачинені двері євангеліст Іван згадав тому, що Ісус увійшов до кімнати, не відчиняючи їх. ● 19. «Зі страху перед юдеями» — у Хрестових апостолів, які вміли керувати собою і земними стихіями (див. 1.5. «Воанергес — Сини грому»), не було страху перед юдеями ні в Юдеї (де вони ладні були дати бій для оборони Вчителя і вмерти за Нього — Лк 22.49), ні тим більше на своїй батьківщині у Галілеї — за сотню кілометрів від ворожої столиці. ● 19. «Мир вам» — це місце в Євангелії від Луки (24.36) є вставкою. ● 20. «Показав їм руки й бік» — подібне речення в Євангелії від Луки (24.40) є вставкою. Ісусове тіло було цілком оновленим, тобто на ньому вже не було слідів від ран. До того ж неправдоподібно, щоб, поставши перед ошелешеними учнями, Ісус відразу ж почав їм показувати різні частини свого тіла. ● 21. «Мир вам» — така сама вставка. Незрозуміло, навіщо Ісус вітається двічі, повторюючи те ж саме. ● 22. Відбулася ініціація апостолів, що змінила їх і вивела на вищий рівень. Опинившись у потоці Святого Духа, вони отримали здатність вводити в цей потік інших людей. ● 23. «Відпускати гріхи» — зцілювати, оновлювати, допомагати людині ліквідувати невідповідність між її ідеальним (природовідповідним, правильним) і реальним (деформованим, неправильним) станом. Гріх — це відхилення від установленої Творцем здорової норми. Гріхи відпускаються лише тій людині, яка щиро прагне оновлення і змінює свідомість (здійснює «метанойю», тобто покаяння); хто ж не хоче оновлюватися, тому відпустити гріхи просто неможливо. ● 23. «Кому ж задержите — задержаться» — вставка, оскільки затримувати людські гріхи, якщо людина хоче їх позбутися, — це диявольська справа. Ісус відпускав гріхи, але не задержував їх. Повторимо, що відпущення гріхів — це духовно-психічне зцілення людини, звільнення її від минулих ментальних помилок, стресів і фобій, рішуче оновлення її свідомості,

21

обов’язковим наслідком якого є покращання фізичного здоров’я людини аж до випадків швидкого чудесного зцілення. Фізичне оздоровлення без оновлення свідомості призводить лише до тимчасового поліпшення самопочуття. ● 23. Коротке, лаконічне закінчення — подібне до закінчення трьох інших євангелій. Далі починається заключне слово до всієї книги Чотириєвангелія.

Невірний Тома

24. Тома ж, один з дванадцятьох, на прізвище Близнюк, не був з ними, коли прийшов Ісус. 25. Інші учні йому сказали: Ми бачили Господа. Він відповів: Як не побачу на його руках ран від цвяхів і не вкладу мого пальця у місце, де були цвяхи, і коли руки моєї не вкладу в його бік, не повірю! 26. По вісьмох днях учні його знову були в домі, і Тома був з ними. Увіходить Ісус — а двері були замкнені — і стає посередині й каже: Мир вам! 27. Потім каже до Томи: Вложи сюди твій палець і глянь на мої руки. І простягни твою руку і вклади її у бік мій. І не будь невіруючий, але віруючий! 28. Тома відповів і сказав до нього: Господь мій і Бог мій! 29. Каже йому Ісус: Тому, що ти бачив мене, віруєш. Щасливі ті, які не бачили й увірували!

● 24—29. Вставка, яка суперечить трьом синоптичним євангеліям, які стверджують, що воскреслий Ісус з’явився відразу одинадцятьом апостолам — усі апостоли зібралися в умовленому місці згідно з його чітким наказом про зустріч у Галілеї (Мт 28.16, Мк 16.14, Лк 24.33). Важко припустити, щоб Тома не послухався наказу Господа через якісь свої «важливіші» справи. «*Розповідь про зустріч Воскреслого з Томою має радше катехитичну тенденцію*» — визнає ЄЛ (с. 288). Сутність цієї катехизи (повчання) полягає у приниженні раціонального мислення і вивищенні сліпої довіри.

Записано, щоб ви увірували

30. Багато ще й інших чудес сотворив Ісус на очах своїх учнів, що їх не записано в цій книзі. 31. А ці записано, щоб ви увірували, що Ісус — Месія, Син Божий, та, увірувавши, щоб мали життя в його ім’я.

● Продовження вставки з пафосним закликом «увірувати» — такого закінчення немає у жодного іншого євангелія. Додаткова мета цієї вставки — посіяти сумніви в автентичності наступного, надзвичайно важливого розділу цього євангелія з пророцтвом про майбутнє Хрестової церкви.

Ще одна поява учням у Галілеї

1. По тому Ісус явився своїм учням при Тиверійському **морі. Явився ж так: 2. Симон Петро, Тома, на прізвисько Близнюк, Натанаїл з Кани Галілейської, сини Заведея і двоє інших його учнів були разом. 3. Каже до них Симон Петро: Іду рибу ловити. Ті йому кажуть: Підемо й ми з тобою. Отож пішли й сіли в човен, але тієї ночі нічого не піймали. 4. Як настав ранок, стояв над берегом Ісус, але**

учні не знали, що то Ісус. 5. Каже до них Ісус: Дітоньки, чи маєте чого перекусити? Ті Йому відповіли: Ні. 6. Тоді Він каже до них: Закиньте лишень сіті праворуч від човна і піймаєте. Вони закинули, але не могли їх витягнути, така була сила риби. 7. Каже тоді той учень, якого любив Ісус, до Петра: То — Господь! Симон Петро, почувши, що то Господь, накинув одежу, був бо роздягнений, і кинувся в море. 8. Інші учні припливли човном, були бо недалеко від землі, ліктів зо двісті, і притягнули сіті з рибою. 9. Коли, отже, вони вийшли на землю, бачать — жар розкладено, і на ньому — риба й хліб. 10. І мовить їм Ісус: Принесіть тієї риби, яку ви тепер піймали. 11. Пішов Симон Петро, витягнув на землю сіті, повні великої риби — сто п'ятдесят три. І хоч як багато її було, сіті не прорвалися. **12. Мовить до них Ісус: Ходіть снідайте!** І ніхто з учнів не зважився його питати: Хто ти? Знали бо, що то Господь. 13. Підходить тоді Ісус, бере хліб, роздає їм теж і рибу. 14. Це вже втретє явився Ісус учням по тому, як воскрес з мертвих.

● З погляду психології весь цей епізод надзвичайно правдоподібний. Іван (етико-інтуїтивний інтроверт, «Миротворець») перший інтуїтивно відчув Господа і повідомив про це. Петро (логіко-сенсорний екстраверт, «Адміністратор») як людина швидкої дії негайно приймає рішення і кидається у воду. Описані два психологічні типи є дуальною парою, тобто взаємодоповнюючими типами — перший є активнішим у сфері інтуїції та людських стосунків, другий — у практично-діловій сфері. Подібна ситуація взаємного доповнення описана у Ів 20.3—8, коли Іван перший прибіг до гробниці і зупинився в нерішучості, а Петро відразу ж, без усяких сумнівів увійшов усередину. ● 1. Має бути «при Галілейському морі». Метою цієї підміни є спроба послабити зв'язок між Ісусом і всім, що стосувалося Галлії-Галілеї. ● 8. «*Двісті ліктів, тобто близько 90—100 метрів*» (ЄЛ, с. 289). З такої відстані важко розпізнати людину, Іван же впізнав Ісуса завдяки швидкій інтуїції. ● 9. Ісус сам упіймав рибу і приготував її на жару. ● 10—11. Сніданок уже був готовий, тож не було сенсу тягнути до Ісуса велику кількість спійманої риби. Ісус запросив апостолів не для того, щоб лічити рибу, а щоб відкрити їм дещо важливе. ● 12. «І ніхто з учнів не зважився його питати» — типова юдохрістиянська вставка (Мт 22.46, Мк 9.32, Лк 9.45), яка показує учнів переляканими і затурканими простаками. Очевидно, що тут не було потреби з'ясовувати «Хто ти?», бо учні вже зустрічалися з Ісусом після його воскресіння (20.19). Тому зараз вони сприйняли цю зустріч без жодних сумнівів і з великою радістю. ● 13. Не Ісус підійшов до апостолів, а вони підійшли до Нього і до їжі, яку Він приготував на жару. ● 14.

Можливо, що після свого воскресіння Ісус неодноразово зустрічався з учнями, здійснюючи навчання вищого рівня і даючи їм останні настанови. Можна припустити, що кожна з цих зустрічей відбувалася несподівано для учнів, цікаво та захоплююче.

Петро та Іван

15. Коли ж поснідали, каже Ісус до Симона Петра: Симоне Іванів! Чи любиш ти Мене більше, ніж оці? Той Йому відповів: Так, Господи, Ти знаєш, що я люблю Тебе. Каже йому: Паси мої ягнята! 16. І знову, вдруге каже до нього: Симоне Іванів! Чи любиш Мене? Відповідає Йому: Так, Господи, Ти знаєш, що я люблю Тебе. І мовить Йому: Паси мої вівці! 17. Тоді Він утретє йому каже: Симоне Іванів! Чи любиш Мене? Засмутився Петро, що втретє його питає: чи любиш Мене? — і каже йому: Господи, Ти все знаєш, Ти знаєш, що я люблю Тебе. Каже йому Ісус: Паси мої вівці! 18. Істинно, істинно кажу тобі: Коли ти був молодший, підперізувався сам і ходив, куди сам хотів. А як постарієшся, простягнеш твої руки, і інший підпереже тебе і поведе, куди ти не хочеш. 19. Сказав він це, вказуючи, якою смертю прославить Бога. **І, промовивши те, сказав йому Ісус: Іди за Мною! 20. Обернувшись, Петро бачить, що за ним іде учень, якого любив Ісус і який під час вечері схилився Йому на груди і спитав: «Господи, хто той, що Тебе зрадить?» 21. Побачивши його, Петро каже Ісусові: Господи, а цей що? 22. Каже до нього Ісус: Якщо Я хочу, щоб він лишився, поки прийду, що тобі до того? Ти йди за Мною! 23. І розійшлось це слово між братами, що той учень не вмре. Та не сказав йому Ісус, що не вмре, лише так: Якщо Я хочу, щоб він лишився, поки прийду, що тобі до того?**

● 15. Продовження речення 12. «*Коли ж поснідали*»: приймання їжі — це річ конкретна і земна, натомість закінчення сніданку може символізувати перехід до справ духовних і символічних. ● 15. «*Симоне Іванів*» (тобто Симоне, сине Івана). В оригіналі: Σίμων Ἰωάννου, читається приблизно як «Симон Іваннов» (звук «в» вимовляється як коротке «у» або «о»). Поєднання голосних невластиве для арійських мов (на відміну від, наприклад, семітських чи угро-фінських[242]). ● 15.

[242] Порівняйте з фінськими топонімами: Суомі (місцева назва Фінляндії), міста Вааса, Оулу, Йоенсуу тощо. Цікаво, що назву міста Москва, що знаходиться на давніх фінських землях, місцеві мешканці вимовляють як «Маасква». Зверніть також увагу на семітські імена: Авраам, Ісаак, Яаков.

Ісус уживає слово ἀγαπᾷς (агапас), а Петро відповідає словом φιλῶ (філо). Ці два слова позначають різні види любові: ἀγάπη (агапе) — це досконала, даруюча, творча, жертовна, божественна любов; це любов, якою Творець любить людину і якою людина любить Бога; це любов, заснована на принципах. Натомість φιλία (філія) — це земна любов з відтінком дружби, прив'язаності; це любов до друзів, дружня прив'язаність; це любов, заснована на симпатіях і взаємності. Оскільки в українській мові ці два поняття позначаються тим самим словом «любов», то точний переклад може виглядати так: «*Чи любиш ти Мене божественною любов'ю більше, ніж оці? Той Йому відповів: Так, Господи, Ти знаєш, що я люблю Тебе земною любов'ю*». ● 16. Ситуація повторюється: Ісус запитує про любов-агапе, а Петро каже про любов-філія. ● 17. Утретє Ісус уже запитує не про божественну, а про земну любов-філія, і Петро її підтверджує словом любов-філія. ● 18. Петрові доведеться робити те, чого він не хотів би робити. Йдеться не про мученицьку смерть, оскільки її Петро прийняв би з радістю. Чого Петро не хотів би зробити, так це не виправдати Хрестові сподівання, зрадити Його очікування, спотворити Його вчення. ● 19. «Сказав він це, вказуючи, якою смертю прославить Бога» — недолуга вставка-коментар, яка нахабно вклинюється у мову Ісуса. ● 20. «*Якого любив Ісус*». Уточнимо: любив божественною любов'ю, оскільки тут уживається слово «агапе» (так само як і в інших повідомлення про любов Ісуса до Івана).

● 15—23. Увесь цей фрагмент **при буквальному його прочитанні** виглядає дуже дивно: Ісус запитує Петра про божественну любов, а той уперто Йому засвідчує свою земну любов. Потім робиться пророцтво про те, що Петро на старості зробить щось богопротивне, хоч насправді нічого такого не сталося (принаймні, про це не відомо). Найбільш дивним є речення 20: Ісус кудись іде, за ним прямує Петро, а за останнім тихо йде Іван. І тут Ісус промовляє дивовижну фразу: «*Я хочу, щоб він лишився, поки прийду*». Ми ж знаємо, що апостол Іван помер, а Хрестос так і не прийшов. Отже, не виконав свою обіцянку? Але ж це просто неможливо.

Насправді у цьому фрагменті ми маємо справу з символічною конструкцією, в яку Іван зашифрував пророцтво про майбутнє Хрестової церкви і якою закінчив Чотириєвангеліє. Ви вже звернули увагу, що кожне з трьох синоптичних євангелій завершується якось дуже швидко і скупо, неначе це не окремі твори, а лише розділи більшої книги. Так воно і є: Добра Новина — це цілісна книга, яка складається з чотирьох євангелій, остаточні підсумки якої підбиває апостол Іван. Після лаконічного

закінчення свого євангелія 20.23 (подібного до закінчення трьох інших євангелій), він написав заключне слово до всього Чотириєвангелія у розділі 21 — **у вигляді прихованого пророцтва про майбутнє Хрестової церкви**. Пояснимо його:

● 15—17. Іменем Петро позначається Церква, яка володіє земною любов'ю (філіа) і виконує функцію управління («*Паси мої ягнята*»). Відповідно ця Церква-адміністратор володіє земною (практичною) мудрістю, оскільки для пізнання божественної мудрості потрібна божественна любов, якої у неї немає. Досконало пізнати можна лише те, що любиш: любов-філіа дає пізнання земного світу, любов-агапе — пізнання божественного. Істинність такого розуміння символіки «Петра» підтверджується соціотипом апостола Петра — логіко-сенсорний екстраверт, «Адміністратор». Люди цього типу дуже ефективні у сфері управління і організації практичних справ. За своїм найвищим призначенням «Адміністратор» — це ідеальний кшатрій (воїн і державний управитель). **Петро — це символ сучасної Церкви, в якій домінує адміністративно-політичне начало.** Найяскравішим вираженням цієї Церкви є Римська церква, яка побудована за військовим принципом: єдиноначальність, «командир завжди правий» — догмат про безпомилковість Папи Римського, чіткість управління, естетичний аскетизм тощо. ● 18. Коли Церква «постаріє», вона мимоволі (несвідомо) ухилиться від виконання свого призначення, покладеного на неї Хрестом-засновником. ● 19. Незважаючи на наявні проблеми, Церква-кшатрій повинна іти за Хрестом («*Иди за мною!*»). ● 20. За Хрестом і «Церквою Петра» тихо йде «Церква Івана», яка володіє любов'ю-агапе і завдяки цьому відкрита до пізнання божественної мудрості. **Іван — це символ майбутньої, оновленої Церкви.** Це Церква-брахман, яка наповнить інфраструктуру Церкви-кшатрія духом мудрості, божественної любові, цілеспрямованості, чіткого розрізнення добра і зла, волею до земної реалізації волі Хреста. Функція брахмана притаманна соціотипу апостола Івана, який був етико-інтуїтивним інтровертом, псевдонім — «Миротворець». ● 21. У «Церкви Петра» виникнуть ревнощі щодо «Церкви Івана». ● 22. «Церкві Петра» потрібно подолати ці ревнощі і за допомогою «Церкви Івана» оновитися (здійснити метанойю), перейти на вищий рівень мислення та організації. Цьому допоможуть повна психологічна сумісність між дуальними соціотипами «Миротворець» і «Адміністратор», а також природна взаємодоповнюваність функцій брахмана і кшатрія. Тому нова Хрестова Церква, окрім кшатріянської організаційної основи, матиме брахманську надбудову, якої не було на підготовчому етапі її розвитку, що тривав майже 2 тисячоліття. Нова Церква (організована громада Хрестових послідовників) подолає перехідну кризу і доживе до наступного пришестя Сина Божого. ● 23. Повторне підтвердження життєспроможності нової Церкви, яка дочекається наступного втілення Сина Божого.

Пояснимо, що викладення пророцтва у зашифрованій формі було здійснено Іваном для надійного захисту цього пророцтва від спотворень і фальсифікацій протягом 2-х тисячоліть. Повідомлення величезної ваги було замасковане під майже буденний епізод ловіння риби, сніданку і прогулянки берегом озера.

Кінцеве засвідчення

24. Це той учень, який те свідчить і який написав те, і знаємо, що його свідчення правдиве. 25. Є ще й багато іншого, що зробив Ісус, та якби воно було записане кожне зокрема, гадаю, що й самий світ не вмістив би написаних книг.

● 24—25. Цим стриманим лаконічним текстом завершується все Чотириєвангеліє. Фактично це підпис керівника проекту, який засвідчує свою компетентність і відповідальність за якість розробленого за його участі і за його керівництва інформаційного продукту — праці «Добра Новина», яка складається з 4-х книг і заключного слова з пророцтвом про майбутні розвиток, кризу і преображення Хрестової Церкви.

ОБСЯГ ВСТАВОК — 50%

ПЛАН ЄРУСАЛИМСЬКИХ МУДРЕЦІВ
ОПЕРАЦІЯ ПРИКРИТТЯ
ДВА ЦЕНТРИ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ
ЗАЧИСТКА ВИКОНАВЦІВ
ФАРИСЕЙСЬКИЙ СЛІД
ЛІВИЙ ШЛЯХ ДИЯВОЛА

ГЛОБАЛЬНА БРЕХНЯ І РОЗПЛАТА

Отже, ми здійснили очищення Євангелія від фарисейських вставок. А тепер давайте визначимо співвідношення тексту Доброї Новини і тексту-фальсифікату. Для цього візьмемо очищений і «канонічний» тексти, повидаляємо з них всі підзаголовки і розділові знаки (їх не було або майже не було в первісних рукописах) і вирахуємо кількість букв[243]. Результат: кількість букв в очищеному тексті становить 129 053, а в «канонічному» тексті (з «куколем») — 260 701. Співвідношення — один до двох, тобто вставки складають рівно 50 відсотків від усього обсягу «канонічного» тексту.

— Дуже дивно, що до первісного тексту Євангелія було додано рівно стільки ж вставок! Може, випадковість?

У таких справах випадковостей не буває. Це надзвичайно важливий момент, який допомагає точніше реконструювати характер інформаційного злочину двохтисячолітньої давності.

1. Організована державна брехня

Ми вже розповідали про те, що масове поширення євангельських текстів, яке почалося незабаром після воскресіння Ісуса Хреста, викликало велику стурбованість єрусалимського Синедріона (див. 1.2. «Історія інформаційного злочину»). Але оскільки зупинити поширення Доброї Новини було неможливо, юдейська верхівка взяла на озброєння єдино можливу стратегію — заглушити-заблокувати ключові місця Хрестового послання за допомогою вставок. При цьому у виконавців фальсифікації виникло практичне запитання — яким повинен бути обсяг цих вставок? **Єрусалимські мудреці знали, що зупинити силу можна лише такою ж самою протилежною силою, отже, заглушити Євангеліє можна лише текстом такого ж самого обсягу, але протилежного спрямування.** Аргументація така: якщо зробити вставки меншого обсягу, то вони не зможуть заблокувати Господнє послання, а якщо більшого — то вони викличуть підозри, будуть виявлені й відкинуті (це називається «перегнути палку»). Отже, вставок має бути рівно стільки ж, скільки й євангельського тексту.

Наявність пропорції 50 на 50 у сфальсифікованому тексті Євангелія є важливим слідом, що його залишили по собі організатори і виконавці найбільшого у світі інформаційного злочину — злочину спотворення Господнього послання, з яким Він звернувся до всього людства. Цей слід указує на наявність централізованої злої волі, джерелом якої могла бути лише

[243] Розрахунки стосуються україномовного перекладу, проте ця ж сама пропорція зберігається і для текстів гелленською (давньогрецькою) мовою.

тодішня юдейська влада в особі Синедріона. А швидкість, ретельність і масштабність фальсифікації вказує на те, що його виконання було здійснене зусиллями і ресурсами тодішньої юдейської держави.

Після руйнування Єрусалима продовжувалося прикриття цього злочину проти людства — зусиллями фарисейської секти, яка взяла під свій контроль практично весь юдейський народ і обманом втягнула його в цю богопротивну (сатанинську) справу. Більше того, фарисеям вдалося отруїти свідомість інших народів, тому багато неюдеїв стали носіями і провідниками юдохрістиянської отрути. **Свідомих і несвідомих продовжувачів брудної справи «дітей диявола» ви розпізнаєте по тому, як вони реагують на розкриття злочину фальсифікації Божого Слова.**

Таким чином, цілеспрямована, організована і масштабна фальсифікація Євангелія відбулася незабаром після того, як воно почало масово поширюватися, — в часовому проміжку від воскресіння Ісуса Хреста у 30 р. н. е. до руйнування Єрусалима у 70 р. н. е.

2. Два центри фальсифікацій

Аналіз характеру вставок і спотворень вказує на наявність двох центрів фальсифікації. **Перший, найімовірніше, змістився у Єрусалимі, мав стосунок до середовища юдохрістиянської секти і діяв під контролем Синедріона.** Єрусалимський фальсифікаторський центр здійснив спотворення т. зв. синоптичних євангелій — Матвія, Марка і Луки. Попри наявність єдиного задуму і навіть ескізного плану фальшування, який проглядається у вставках до згаданих євангелій, фальсифікації здійснені примітивно, з численними взаємними суперечностями, елементами нелогічності і відвертого безглуздя. Можна припустити, що тупість, занудність і абсурдність вставок була частиною загального задуму «єрусалимських мудреців» і мала на меті підірвати довіру читачів до Євангелія і відбити у них всякий інтерес до його читання. Проте вірогіднішою причиною всієї цієї халтури є те, що у групі діяло кілька фальсифікаторів, які не завжди погоджували між собою свою писанину, до того ж рівень інтелекту цих шахраїв був на порядок нижчим від інтелектуального рівня євангелістів. Ще одна вірогідна причина — цій групі поставили жорсткі часові рамки, тому робота велася похапцем.

Другий центр фальсифікацій розташовувався, найімовірніше, в Александрії Єгипетській, де існувала

потужна юдейська діаспора і діяла філософська школа Філона Юдея (див. коментар до початку Євангелія від Івана). Вочевидь, саме Філон (власноруч або з учнями) здійснив фальсифікацію Євангелія Івана. Схоже, що «єрусалимські мудреці» усвідомлювали особливе значення Євангелія Івана, тому для його переробки залучили найкваліфікованішого інтелектуала, якого тільки могли знайти у своєму середовищі, — юдейського філософа з Александрії. Цей фальсифікатор — позначимо його словом «філонівець» — діяв відособлено від єрусалимської групи, тому зроблене ним «Євангеліє від Івана» разюче відрізняється від синоптичних євангелій.

З метою конспірації єрусалимська і александрійська групи діяли окремо і, очевидно, навіть не здогадувалися про існування одна одної. Після того, як кожна з них виконала свою частину роботи, всі чотири сфальсифіковані євангелія пройшли остаточну правку — про це свідчать «філонівські» включення в синоптичні євангелія (Мт 7.21, 10.40, 11.25, 12.50, 26.26—28, 26.37—40, Мк 9.37, 14.22—24, Лк 22.19 та інші). **Цей третій виконавець-фальсифікатор** намагався узгодити вставки в уже спотворених текстах чотирьох євангелій, розпочавши з «Євангелія від Матвія»: розбавляв його «філонівськими» вставками і навіть почав методично замінювати вираз «Царство Боже» на «царство небесне». Проте, можливо, наближався термін здачі замовникові готового продукту чи виникли якісь інші несприятливі обставини, тому ця робота здійснювалася похапцем і не була доведена до логічного завершення.

Невідомо, наскільки замовник усвідомлював недолугість отриманого ним інформаційного продукту. Можливо, його переконали, що робота просто чудова і «комар носа не підточить», а може, він і здогадувався про халтуру, але не було часу займатися вдосконаленнями, бо Хрестове вчення опановувало все ширші народні маси і чимраз більше руйнувало єрусалимський бізнес. У всякому разі, сфальсифіковане Чотириєвангеліє було запущене в масовий тираж — його почали цілеспрямовано переписувати в багатьох копіях і просувати серед населення. Одночасно почали вилучати первісні, істинні тексти євангелій під приводом їхньої «неповноти» — мовляв, «повноцінні» рукописи містять цю ж саму інформацію плюс ще стільки ж «правдивого слова», а тому є удвічі ціннішими.

Ми нічого не знаємо про долю єрусалимської групи фальсифікаторів, що ж до Філона Юдея, то він помер у 41 чи 49 р. н. е. Вказана дата дає змогу висловити припущення, що Євангеліє було сфальсифіковане у проміжку від середини 30-х років (коли хрестиянство набуло значного поширення) до смерті Філона. **Сама ж його смерть могла означати**

«зачистку» всієї «творчої групи» виконавців інформаційного злочину — для знищення слідів, що могли вивести на замовника фальсифікації. Це обов’язковий технологічний етап такого роду резонансних злочинів, який практикується й дотепер, коли ліквідуються виконавці, а в особливо серйозних випадках знищуються і ліквідатори виконавців (мовою сіцілійської мафії це називається «репулітура», тобто повторна зачистка).

Наступним етапом злочину фальсифікації Божого Слова стало його інформаційне прикриття, в ході якого просувалася ідея «автентичності» сфальсифікованих євангелій і генерувався інформаційний шум у формі різноманітних апокрифів, що їх також почали називати «євангеліями». Врешті-решт дійшли до того, що у 16 ст. юдохрістиянську «Книгу Якова», заборонену східною і західною Церквами, назвали «первоєвангелієм» і поставили на перше місце серед християнських книг (див. 2.14.2. «Спецоперація «Книга Якова»»).

3. Феномен брехні

Описані вище обставини фальсифікації дозволяють зрозуміти, чому Хрестова Церква повірила ворожій брехні і не може її подолати ось уже два тисячоліття. Головна причина захована у самому механізмові обману. Коли вперше зустрічаються чесна людина і брехлива, то в цей момент брехун має колосальну перевагу, адже користується довірою іншої сторони. Але перевага обманщика триває лише доти, доки чесна людина не розкриє цей обман. Тоді становище обманщика різко змінюється: воно стає дуже вразливим, а інколи — з реальною небезпекою для його метушливого життя. Українці кажуть: «Обманом весь світ пройдеш, та назад не повернешся». Чому не повернешся? Бо можуть вбити, причому зробити це з чистою совістю, з відчуттям чесно виконаного обов’язку, адже обманщик перестає сприйматися як людина, натомість перетворюється на ворога людства і Творця.

— Чому обман уважається таким великим злом?

Бо життя людської спільноти тримається на довірі. Якби раптом пропала довіра, то в короткий термін порозвалювались би всі родини, організації, держави, настав би вселенський хаос, почалися небачені страждання, війни всіх проти всіх — і людство безславно припинило б своє існування. Тому людина, яка руйнує довіру, є руйнівником усього Космосу-Світоладу, тож її конче треба зупинити.

Хрестова Церква стала жертвою брехні тому, що не була готовою до неї, — так зазвичай буває під час першої зустрічі з брехуном. Нормальній людині видавалася неймовірною сама думка про те, що не якийсь окремий виродок, а ціла державна організація здійснить злочин брутального спотворення Божого Слова.

— Але ж ворог не повністю спотворив Євангеліє, а залишив у ньому половину правдивого тексту.

Для зіпсуття бочки меду досить ложки отрути. Брехня ніколи не є суцільною вигадкою, інакше б у неї ніхто не повірив. Тому брехун для досягнення своєї підлої мети завжди змушений спиратися не елементи істини, перетворюючи світло на тьму, чистоту на бруд, істину на облуду. Ворог Бога і людства здійснив небачений, воістину сатанинський злочин, — він використав Боже Слово для приготування духовної отрути. І ось вже два тисячоліття переконує людей, що це не отрута, а нектар.

4. Фарисейський слід

Характер фальсифікації вказує на те, що її ідейним натхненником і головним двигуном була секта фарисеїв. Як відомо, своє власне вчення фарисеї ставили вище закону Мойсея, оскільки вважали його багато в чому застарілим. На цій основі постійно тривав конфлікт між фарисеями і садукеями — священицькою аристократією, яка дотримувалася традиційних уявлень і вважала фарисеїв фальсифікаторами юдейської традиції. Про це ж саме, тобто про фарисейські спекуляції, лицемірство і брехливість, прямо казав Ісус Хрестос: «*На сідалищі Мойсея сіли фарисеї… Горе вам, фарисеї, лицеміри, що людям замикаєте Царство Боже! Самі не входите й не дозволяєте ввійти тим, які бажали б увійти… Горе вам, сліпі проводирі, що кажете: хто клянеться храмом, це — нічого; а хто клянеться золотом храму, той винуватий. Нерозумні й сліпі! Що більше — золото чи храм, який освячує золото? Горе вам, фарисеї, лицеміри, що даєте десятину з м'яти, кропу і кмину, а занедбуєте, що найважливіше в законі: справедливість, милосердя і віру… Горе вам, фарисеї, лицеміри, що схожі на побілені гроби, які зверху здаються гарними, а всередині повні мертвих кісток і всякої нечисті. Отак і ви: назовні здаєтесь людям справедливі, а всередині ви повні лицемірства й беззаконня. Змії,*

гадюче кодло! Як ви можете уникнути пекельного засуду?» (Мт 23.1—33). «*Добре пророкував про вас, лицемірів, Ісая, як написано: «Народ цей устами мене почитає, серце ж їхнє далеко від мене; та вони марно мене почитають, навчаючи наук — наказів людських». Занедбавши заповідь Божу, притримуєтеся людського передання: миєте глечики та кухлі й ще багато в тому роді. І сказав їм: Як ви хитромудро відкидаєте заповідь Божу, щоб берегти ваше передання. Мойсей бо наказав: шануй батька твого й матір твою, і хто проклинає батька або матір — смерть такому! А ви твердите: коли хто батькові чи матері скаже — «корван», тобто «священний дар є те, чим ви мали б користатися від мене», — тому не даєте більше змоги зробити що для батька-матері. Таким чином,* ***касуєте слово Боже вашим переданням, яке ви самі завели****. І іншого такого чините чимало»* (Мк 7.6—12). «*Остерігайтесь фарисейської закваски, тобто лицемірства. Нічого бо нема схованого, що б не відкрилось, і скритого, що б не виявилось*» (Лк 12.1—2).

Зверніть увагу, що звинувачення у перекрученні священної традиції і лицемірній брехливості стосуються саме фарисеїв. Утилітарний підхід до священних текстів, розмиті уявлення про честь і мораль були органічно притаманні їхньому світоглядові і цілому способові життя. З цього логічно випливає, що ініціатива («закваска») брутального спотворення Божого Слова могла вийти лише з фарисейського середовища. Вже пізніше до цієї ганебної справи було підключене первосвященство, без якого фальсифікація не могла б відбутися так організовано, швидко, приховано і масштабно. Тобто відповідальність лежить і на корпорації первосвящеників (садукеїв), проте у розслідуванні злочинів завжди важливо знайти ініціатора, який має зазнати найбільшого покарання. **Натхненником та ініціатором найбільшого у світі інформаційного злочину були фарисеї.** Секта, яка здійснила фальсифікацію власної традиції і власних сакральних текстів, з такою ж легкістю здійснила фальсифікацію чужого священного писання. Для цього фарисеї вже мали великий досвід.

5. Лівий шлях

Після розпаду імперії Давида-Соломона у 927 р. до н. е. на аріїзований Ізраїль і вчетверо меншу семітизовану Юдею, завоювання Юдеї вавилонським царем Небукаднецаром (Навуходоносором) у 598—587 р. до н. е. і депортування до Вавилону юдейської еліти разом з частиною населення поставили під загрозу саме існування юдейського народу. Він почав забувати свою мову (після повернення з вавилонського полону юдеї вже розмовляли арамейською мовою, яка належить до арійських мов), його чекала неминуча асиміляція.

Гострою реакцією на цю загрозу стала діяльність пророка Єзекеїля, який енергійно виступив за збереження всіма засобами власної ідентичності, навіть шляхом тотальної ізольованості. Найменше бажання стати подібними до інших народів він проголосив каригідною єрессю (Єз 20.32, 23.5, 25.8), а також виступив за ретельне і скрупульозне виконання обрядів та приписів. Головна ідея, яка мала сконсолідувати юдеїв і застерегти їх від змішування та асиміляції, полягала в тому, що **начебто лише юдеї є людьми, а всі інші — тваринами або, в кращому разі, недолюдками**: «*Їхня плоть — плоть ослина, а їхня похіть — похіть жеребця*» (Єз 23.20). Відповідно у стосунках з тваринами втрачають сенс такі поняття як етика, чесність, людяність. Пізніше ця теза була розвинена в Талмуді[244] і в його концентрованому та систематизованому викладі — книзі «Кицур Шульхан Арух», яка донині рекламується серед євреїв як «*хрестоматія єврейської цивілізації нашого часу*»[245]. Це вже навіть не расизм із його зневажливим ставлення до інших **людських** рас — це тотальне заперечення самóго права всіх неюдеїв називатися людьми, це філософія якихось «інопланетян», «чужих», «пришельців», «не-людей». Фактично, це сатанізм — вчення і практика пекельного противника Божого (арамейське слово «сатана» означає «противник», «той, хто противиться»).

Найімовірніше, що Єзекеїль був автором ще трьох фундаментальних для фарисейства ідей: 1) «воскресіння мертвих» — чудесне нарощування плоті на сухих кістках (37.1—13); 2) розподіл Палестини між 12 єврейськими племенами[246] (48.1—35); 3) демонічна лютість і тиранічна жорстокість Єгови (половина книги Єзекеїля складається з погроз, проклять, описів руйнувань, убивств і канібалізму). Найвірогідніше, що під його впливом і за його участю було перероблено давні рукописи, сфальсифіковано усну традицію і сформовано новий писаний «Закон»: «*Головним його творцем був Єзекеїль з роду первосвящеників, і, очевидно, всі п’ять книг Закону, у тій формі, в якій вони дійшли до нас, несуть на собі його відбиток.*

[244] «*Его [нееврея] семя рассматривается как семя скотины*» (Тосефта-дополнение к талмуду Кетубот, 3 б). «*Ради [умерших] слуг и служанок... не говорят слов утешения оставшимся после них, а надо сказать ему [еврею-хозяину]: “Да возместит тебе Бог твой убыток”, совершенно так же, как говорят человеку, когда у него околеет бык либо осел*» (Иоре де'а 377-1). — http://www.rusprav.org/2005/3-4/1.htm («Русь Православная»).
[245] *Рав Шломо Ганцфрид*. Кицур Шульхан Арух. — М.: Конгресс еврейских религиозных организаций и объединений в России, 1999 (5760). — http://www.istok.ru/jews-n-world/Kitsur/
[246] Можливо, що деякі імена племен Єзекеїль просто вигадав для того, щоб разом їх стало 12: «І поділите цю землю собі, Ізраїлевим племенам… А оце імена племен…» (Єз 47.21, 48.1).

Він був батьком-засновником нетерпимості, расизму, помсти в ім’я релігії і убивств в ім’я Боже»[247].

Усе це принесло Єзекеїлеві «*титул Батька Юдаїзму — ще одного основоположника релігії, яка згодом буде названа єврейською*»[248]. Завдяки йому духовно і організаційно ослаблені юдеї побачили своє майбутнє і, за словами єврейського історика Йосифа Кастейна, «*вони вирішили, що їм призначено стати особливою расою... що їхній спосіб життя має бути зовсім іншим, ніж в оточуючих їх народів. Відмінність, яка вимагалася, не допускала навіть думки про зливання їх з сусідами. Вони хотіли бути відокремленими, абсолютно відмінними від усіх*»[249].

Нова релігійна система, заснована на расово-племінній винятковості, була викладена у книзі «Другий Закон» («Второзаконня»). За словами Дугласа Ріда, «*основа “Другого Закону” — релігійна нетерпимість, а убивство в ім’я релігії — його головна відмінність. Це, звісно ж, вимагало відмови від моральних заповідей... Так засудження убивства, крадіжки, перелюбства, жадібності, ворожнечі з сусідами та їм подібні були оголошені недійсними за допомогою маси настанов, які прямо приписують вирізáти інші народи, убивати відступників поодинці і цілими громадами, брати наложниць з полонених жінок, практикувати повне знищення, не лишаючи нічого живого, не полегшувати чужим виплату боргів і так далі. Второзаконня повністю анулює всі моральні заповіді, руйнування — його головна ідея... Второзаконня — це, перш за все, цілісна політична програма: це концепція планети, створеної Єговою для його «обраного народу», яка завершується тріумфом останнього над усіма іншими народами та їх розоренням. Правовірним обіцяні виключно матеріальні нагороди: побиття іноземців, раби, жінки, здобич, землі, імперія. Для отримання всього цього вимагається лише одне: виконання «законів і приписів», які в основному вимагають знищення інших людей. Єдина можлива провинність правовірного полягає у невиконанні цих законів. Усі покарання за неї відносяться до земного життя, до плоті, а не духу. Якщо і згадується іноді бажаність моральної поведінки, то лише стосовно братів по вірі, але не чужих*»[250].

Такою була світоглядна основа фарисейства. Вона заперечувала Божі та людські етичні закони, відзначалася максимальною духовною примітивністю і атеїстичною заземленістю. Тому її носіїв Ісус Хрестос називав «сліпцями»,

---

247 *Рид Дуглас.* Спор о Сионе. — С. 45.
248 *Грант Майкл.* История древнего Израиля. — С. 181.
249 *Рид Дуглас.* Спор о Сионе. — С. 13.
250 *Рид Дуглас.* Спор о Сионе. — С. 18-19.

«кодлом гадючим» і «дітьми диявола». Фарисеї розуміли, що вони нездатні на рівних конкурувати з іншими народами — через малу чисельність і культурну відсталість юдеїв. Боротьба за існування на основі універсальних законів Всесвіту і запроваджених Богом етичних правил (шлях права) однозначно призвела б їх до поразки і розчинення в середовищі інших народів. **Тому фарисеї у своєму засліпленні вирішили, що ефективнішим є «лівий шлях» — шлях системного порушення Права як сукупності Божих законів і моральних приписів.**

На перший погляд здається, що шлях брехні і лицемірства може привести до перемоги. Так, може. Але короткочасної — на кшталт перемоги, яку отримує брехун, обманувши довірливу людину. Бо коли людина розкриє обман, то перемога брехуна негайно перетвориться на ганебну поразку. Брехун може обманути людину лише один раз, адже вдруге вона йому не лише не повірить, але й може ліквідувати морального виродка, щоб не забруднював Космос. Тому брехун блукає світом і повсякчас шукає нових жертв, і звідусіль, де викривається його брехня, йому доводиться панічно тікати.

Ось такими є реалії «лівого шляху», який створює лише ілюзію переможності. **Насправді ж брехня завжди веде до катастрофи.** Бо як «шила в мішку не втаїш», так і брехню назавжди не заховаєш. Наш світ улаштований так, що кожна справа, слово і думка фіксуються в Загальному інформаційному полі, тож за бажання можуть бути побаченими і почутими. Тому-то Ісус попереджав: «*Остерігайтесь фарисейської закваски, тобто лицемірства. Нічого бо нема схованого, що б не відкрилось, і скритого, що б не виявилось. Ось чому те, що ви сказали потемки, почується при світлі; і те, що ви говорили на вухо по схoвках, оголоситься на крівлях*» (Лк 12.1—3).

Фарисеї вважали, що здійснили ідеальну фальсифікацію, яку ніхто не розкриє, і їхній злочин залишиться безкарним. Ця брехня плекалася їхніми нащадками протягом двох тисячоліть. Але тепер, коли все виявилося, сучасних фарисеїв чекає закономірна катастрофа. «*Початок інформаційної війни визначити неможливо, і це дає певні переваги агресорові. Але парадокс полягає в тому, що якщо жертва нападу встигне усвідомити, що проти неї ведеться інформаційна війна, то отримані агресором на початковому етапі переваги можуть обернутися проти нього самого*»[251].

[251] *Расторгуев С. П.* Философия информационной войны. — С. 138.

Таким чином, головною причиною того, що Хрестова Церква повірила фарисейській брехні, були несподіваність і неочікуваність цієї брехні, посилені могутністю державної організації. Для Хрестових послідовників сама думка про можливість свідомого і масштабного спотворення Слова Божого видавалася неймовірною і фантастичною. Хрестияни тоді ще не знали, з ким мають справу. Сьогодні вже знають.

ОЧИЩЕНЕ ЧОТИРИЄВАНГЕЛІЄ

СТРУКТУРОВАНЕ НА ЕПІЗОДИ
У ХРОНОЛОГІЧНІЙ ПОСЛІДОВНОСТІ
БЕЗ ВСТАВОК І СПОТВОРЕНЬ

9.

Очищення Доброї Новини від вставок дозволяє відновити послідовність подій і зробити крок до збирання чотирьох євангелій в єдине послання — подібно до того, як фрагменти мозаїки збираються в єдину цілісну картину. З цією метою ми зведемо чотири очищені євангельські тексти в єдину таблицю, пронумерувавши його логічні блоки у хронологічному порядку.

	Матвій	Марко	Лука	Іван
1	***Предтеча*** **3. 1. Того часу з'явивсь Іван Омиватель і проповідував у пустині. 2. Він говорив: Оновлюйтесь, бо наблизилося Царство Боже. 4. Сам же Іван мав одежу з верблюжого волосу й шкіряний пояс на крижах у себе; їжа ж його була — сарана й дикий мед. 5. Тоді виходила до нього вся околиця йорданська, 6. і приймали омивання від нього в ріці Йордані, сповідаючись у своїх гріхах. 7. Побачивши, що сила фарисеїв іде на омивання до нього, він до них мовив: Гадюче кодло! 8. Принесіть же плід, гідний оновлення, 9. і не гадайте, що можете самі собі казати: маємо за батька Авраама.**	***Іван Предтеча та очищення в Йордані*** **1. 1. Початок Євангелія Ісуса Христа, Сина Божого. 4. З'явився Іван, омиваючи у пустині та проповідуючи оновлення на звільнення від гріхів. 5. І виходили до нього всі мешканці, омивались від нього в ріці Йордані і визнавали гріхи свої. 6. Іван був одягнений в одежу з верблюжого волосу, носив шкіряний пояс на стегнах і їв сарану й дикий мед.**	***Іван Предтеча та очищення в Йордані*** **3. 1. П'ятнадцятого року правління кесаря Тиберія, коли Понтій Пилат був правителем Юдеї, Ірод — тетрархом Галілеї, Филип, його брат, — тетрархом краю Ітуреї та Трахонітіди, Лісаній — тетрархом Авілени, 2. за первосвящеників Анни та Каяфи слово Боже було до Івана в пустині. 3. І він ходив по всій околиці Йорданській, проповідуючи оновлення на звільнення від гріхів. 10. Люди питали його: Що нам робити? 11. Він відповів їм: Хто має дві одежі, нехай дасть тому, що не має. А хто має харч, нехай так само зробить. 12. Прийшли також митарі омиватись і казали йому: Учителю, що маємо робити? 13. Він сказав їм: Нічого не домагайтесь більше того, що вам призначено. 14.**	***Іван, що означає — Новий*** **1. 6. Був чоловік, посланий Богом, якому ім'я Іван.**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
			Вояки теж його питали: А ми що маємо робити? Він відповів їм: Нікому кривди не чиніть, фальшиво не доносьте і вдовольняйтесь вашою платнею.	
2	***«Іде сильніший від мене»*** **3. 11. Я вас омиваю водою на оновлення, а той, хто йде за мною, від мене потужніший; я негідний носити Йому взуття. Він вас омиватиме Духом Святим.**	***«Іде сильніший від мене»*** **1. 7. Він проповідував, кажучи: Слідом за мною йде сильніший від мене, якому я недостойний, нахилившись, розв'язати ремінця його сандалів. 8. Я вас омивав водою, а Він омиватиме Духом Святим.**	***«Іде сильніший від мене»*** **3. 15. Оскільки люди у своїм серці очікували і кожен міркував про Івана, чи не він часом Хрестос, 16. Іван звернувся до всіх і сказав: Я вас омиваю водою, але йде сильніший від мене, якому я негідний розв'язати ремінь сандалів його. Той буде вас омивати Духом Святим. 18. Навчаючи ще багато іншого, він звіщав народові Добру Новину.**	***Свідчення Івана Предтечі*** **1. 19. Ось свідчення Івана, коли юдеї з Єрусалима були до нього послали священиків і левітів, спитати його: Хто ти? 20. І він признався: Я не Месія. 21. Вони спитали його: Що ж — Ііляху ти? Ні, — мовив він. Пророк ти? Ні, — відповів він. 22. Тоді вони сказали йому: Хто, отже, ти? — щоб відповісти тим, які нас вислали. Що про себе кажеш? 23. Він промовив: Я — голос волаючого в пустині: вирівняйте путь Господню. 24. Були ж посланці з фарисеїв. 25. І спитали його, кажучи до нього: Чого ж ти омиваєш, коли ти ні Месія, ні Ііляху, ні пророк? 26. Іван їм відповів: Я здійснюю очищення водою, але серед вас стоїть той, якого ви не знаєте; 27. Він — той, що йде після мене, і я не гідний розв'язати Йому ремінь сандалів. 28.**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				Сталося те у Витаварі по той бік Йордану, де Іван омивав.
3	***Ритуальне омивання Ісуса в Йордані*** **3. 13. Тоді Ісус прибув із Галілеї на Йордан до Івана, щоб омитися від нього, 14. але Іван противився Йому, кажучи: Мені треба омитися в Тебе, а Ти приходиш до мене? 15. Ісус у відповідь сказав до нього: Лиши це тепер, так бо личить нам здійснити всяку правду. І він допускає Його. 16. А здійснивши омивання, Ісус зараз же вийшов з води. І ось розкрилось небо, і він побачив Духа Божого, який спустився, мов голуб, і зійшов на Нього. 17. І голос пролунав з неба: Це Син мій любий, якого Я вподобав.**	***Ритуальне омивання Ісуса в Йордані*** **1. 9. Тими днями прийшов Ісус із Назарета, що в Галілеї, і був омитий Іваном у Йордані. 10. І коли виходив з води, побачив, як небо розкрилось, і Духа, що, неначе голуб, сходив на Нього. 11. І голос пролунав з неба: Ти єси Син мій возлюблений, у Тобі — моє уподобання.**	***Ритуальне омивання Ісуса в Йордані*** **3. 21. І сталось, як увесь народ омивався і Ісус, омившись, молився, відкрилось небо, 22. і Святий Дух, немов голуб, зійшов на Нього, і з неба залунав голос: Ти — мій Син возлюблений, Тебе Я вподобав. 23. Сам же Ісус, що починав, був приблизно тридцяти років.**	***«Це той, про якого казав я»*** **1. 32. І тоді Іван свідчив, кажучи: Я Духа бачив, що, мов голуб, сходив з неба й почив на Ньому. 33. Я його не знав, але той, хто послав мене омивати водою, сказав мені: Над ним побачиш Духа, який сходить і над ним почиває, той омиває Духом Святим.**
4				***Знайомство з майбутніми учнями*** **1. 35. Наступного дня Іван знову стояв там і двоє з його учнів. 36. Побачивши Ісуса, що надходив, пішли за Ісусом. 38. Обернувшись і побачивши, що вони йдуть, Ісус сказав до них: Чого шукаєте? Вони сказали: Равві (що в перекладі означає: Учителю), де зупинився?**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				39. Він відповів їм: Ходіть і подивіться. Пішли, отже, і побачили, де пробуває, і того дня лишилися в Нього. Було ж близько десятої години. 40. Андрій, брат Симона-Петра, був одним із двох, що, почувши Івана, пішли за ним. 41. Зустрів він спершу брата свого Симона 42. і привів його до Ісуса. 43. Наступного дня вирішив піти в Галілею. І, найшовши Филипа, мовив до нього: Пішли зі мною. 44. А був Филип з Витсаїди, з міста Андрія та Петра. 45. Филип же знайшов Натанаїла.
5	***Сорокаденне голодування в пустині*** **4. 1. Тоді Дух повів Ісуса в пустиню. 2. Він постив сорок днів і сорок ночей і нарешті зголоднів. 11. І ось ангели приступили й почали Йому служити.**	***Сорокаденне голодування в пустині*** **1. 12. І відразу Дух повів Його в пустиню; 13. і Він пробув у пустині сорок днів, спокушуваний сатаною, і був із дикими звірами, і ангели Йому служили.**	***Сорокаденне голодування в пустині*** **4. 1. Ісус же, сповнений Святого Духа, вернувся з-над Йордану, і Дух повів Його в пустиню, 2. де сорок днів Його спокушав диявол, і протягом тих днів Ісус не їв нічого. Коли ж вони кінчились, Він зголоднів.**	
6	***Проповідь у Галілеї*** **4. 13. І, покинувши Назарет, пішов і оселивсь у Капернаумі, що при морі.**	***Проповідь у Галілеї*** **1. 14. Ісус прийшов у Галілею і проповідував там Євангеліє Боже, 15.**	***Проповідь у Галілеї*** **14. Ісус у силі Духа вернувся в Галілею.**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	17. З того часу Ісус почав проповідувати й говорити: Оновлюйтесь, бо Царство Боже близько.	кажучи: Сповнився час, і Царство Боже близько; оновлюйтесь і вірте в Добру Новину.		
7	*Покликання перших учнів* 4. 18. Раз, ідучи попри Галілейське море, Він побачив двох братів: Симона і Андрія, що кидали сіті у море, бо були рибалки, і мовив до них: 19. Ідіть за Мною, Я вас зроблю рибалками людей. 20. І ті негайно кинули сіті й пішли за Ним.	*Покликання перших учнів* 1. 16. Проходячи повз Галілейське море, побачив Він Симона й Андрія, його брата, як вони кидали сіті в море, були бо рибалками. 17. Ісус їм сказав: Ідіть за Мною, Я зроблю вас рибалками людей. 18. І вмить вони покинули сіті й пішли слідом за Ним.	*Покликання перших учнів* 5. 1. Одного разу, коли натовп тиснувся до Нього, щоб почути слово Боже, і Він стояв біля Генезаретського озера, 2. побачив два човни, що стояли край озера; рибалки вийшли з них і полоскали сіті. 3. Він увійшов в один з човнів, що належав Симонові, і попросив його відплисти трохи від землі, а сам, сівши, з човна почав народ навчати. 4. Коли Він перестав говорити, сказав до Симона: Відчали на глибінь і закиньте ваші сіті на ловитву. 5. Озвався Симон і каже: Наставнику, всю ніч ми трудились і нічого не піймали, але на Твоє слово закину сіті. 6. Так вони й зробили, і піймали велику силу риби, і їхні сіті почали рватися. 7. Тоді вони кивнули до своїх товаришів, що були в другім човні, щоб ті прийшли й помогли їм. Прийшли вони й наповнили обидва човни, аж почали потопати. 8. Побачивши	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
			це, Симон Петро припав до стіп Ісуса й каже: Іди від мене, Господи, бо я грішний чоловік. 9. Подив бо великий огорнув його й усіх, що були з ним, від ловитви риб, що їх піймали. 10. Ісус промовив до Симона: Не бійся! Віднині будеш ловити людей. 11. І, витягши човна на берег, кинули все й пішли слідом за Ним.	
8	*Покликання Якова та Івана* **4. 21. Пройшовши звідтіль далі, побачив інших двох братів: Якова та Івана, що в човні з батьком Заведеєм лагодили сіті, і їх покликав. 22. Вони зараз же, кинувши човна і свого батька, пішли слідом за Ним.**	*Покликання Якова та Івана* **1. 19. Пройшовши трохи далі, побачив Якова, сина Заведея, та Івана, його брата, що теж були у човні й направляли сіті, 20. і відразу їх покликав. І вони залишили батька Заведея в човні з наймитами та пішли слідом за Ним.**		
9				*Весілля, де був початок чудес* **2. 1. Через три дні було весілля в Кані Галілейській, і була там мати Ісуса. 2. Запросили на весілля також Ісуса та Його учнів. 3. Коли ж забракло вина, мати Ісуса каже до Нього: Вина не мають. 4. Ісус відповів їй: Що мені й тобі, жінко? Ще не прийшла Моя година. 5. Але мати його мовила до слуг: Що тільки скаже вам,**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				робіть. 6. Було ж там шість кам'яних посудин на воду, кожна вміщала дві або три міри. 7. Сказав їм Ісус: Наповніть посудини водою. Вони наповнили їх по вінця. 8. Далі каже: Зачерпніть тепер і несіть до весільного старости. І понесли. 9. Коли староста покуштував воду, що стала вином, — не знав він, звідки воно взялося, знали лише слуги, котрі зачерпнули воду, — закликав молодого 10. і мовив до нього: Кожен чоловік дає спершу вино добре, а як уп'ються — гірше. Ти ж добре вино зберіг досі. 11. Ось такий початок чудес учинив Ісус у Кані Галілейській і тим об'явив свою славу, і учні Його увірували в Нього. 12. По тому пішов Він у Капернаум, сам Він і його мати, і брати, і його учні, і пробули там кілька днів.
10	***Початок масових зцілень*** **4. 23. І ходив Ісус по всій Галілеї, навчаючи по громадах їхніх, звіщаючи Добру Новину і зціляючи всяку хворобу та всяку недугу в народі. 24. Чутка про Нього розійшлась по всій Сирії, і приносили до**		***Добра новина*** **4. 14. І чутка про Нього рознеслась по всій околишній країні. 15. Він навчав по їхніх громадах, і всі Його хвалили.**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	Нього всіх хворих на різні недуги, знеможених стражданням, біснуватих, сновид, розслаблених, і Він оздоровлював їх. 25. І йшла за Ним велика сила людей з Галілеї, з Десятимістя, з Єрусалима, з Юдеї та з Зайордання.			
11	***Нагірна проповідь: наука етики*** **5.** 1. **Побачивши натовп, Він зійшов на гору. І коли сів, підійшли до Нього його учні; 2. і Він, відкривши уста, почав навчати їх:**			
12	***Щастя на шляху досконалості*** **5. 3. Щасливі скромні, бо їхнє Царство Боже. 4. Щасливі лагідні, бо вони успадкують землю. 5. Щасливі засмучені, бо будуть утішені. 6. Щасливі голодні та спраглі праведності, бо вони наситяться. 7. Щасливі милосердні, бо вони зазнають милосердя. 8. Щасливі чисті серцем, бо вони побачать Бога. 9. Щасливі миротворці, бо вони синами Божими стануть. 10. Щасливі, що витримали переслідування через праведність, бо їхнє Царство Боже. 12. Радійте й веселіться, бо нагорода**			

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	ваша велика.			
13	*Сіль землі і світло світу* 5. 13. Ви — сіль землі. Коли ж сіль звітріє, чим її солоною зробити? Ні на що не придатна більше, хіба викинути її геть, щоб топтали люди. 14. Ви — світло світу. Не може сховатись місто, що лежить на верху гори. 15. І не запалюють світла і не ставлять його під посудиною, лише на свічник, і воно світить усім у хаті. 16. Так нехай світить перед людьми ваше світло, щоб вони, бачивши ваші добрі вчинки, прославляли вашого Отця, що на небесах.			
14	*Гнів на брата і мир з братом* 5. 21. Ви чули, що було сказано стародавнім: не вбивай; і коли хто уб'є, той підпаде під суд. 22. А Я кажу вам, що кожний, хто гнівається на брата свого, підлягає суду. 23. Коли, отже, приносиш на жертовник дар твій і там згадаєш, що твій брат має щось на тебе, 24. залиши там перед жертовником твій дар; піди, помирись перше з твоїм братом, і тоді прийдеш і принесеш			

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	дар твій.			
15	***Перелюб*** **5. 27. Ви чули, що було сказано: не чини перелюбу. 28. А Я кажу вам, що кожний, хто дивиться на жінку з пожаданням, той вже вчинив перелюб з нею в своїм серці.**			
16	***Присяга*** **5. 31. Сказано теж: хто відпускає свою жінку, хай дасть їй розлучний лист. 32. А Я кажу вам: хто відпускає свою жінку, хіба у випадку подружньої зради, той робить з неї перелюбку, і хто взяв би розлучену, чинить перелюб. 33. Ви чули теж, що було сказано стародавнім: не клянись неправдиво — і виконаєш твої клятви Господові. 34. А Я кажу вам не клястися зовсім. 37. Хай буде ваше слово: так — так; ні — ні. А що більше цього, те від лихого.**			
17	***Як противитися злому*** **5. 38. Ви чули, що було сказано: Око за око, зуб за зуб. 39. А Я кажу вам: Хто вдарить тебе в праву щоку, оберни до нього й другу. 40. Хто хоче пози-**			

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	ватися з тобою і взяти з тебе одежу, лиши йому і плащ. 41. І хто тебе силуватиме йти милю, іди з ним дві. 42. Дай тому, хто в тебе просить, а хто хоче позичити в тебе, не відвертайся.			
18	*Любов до ворогів* 5. 43. Ви чули, що було сказано: люби ближнього свого й ненавидь ворога свого. 44. А Я кажу вам: любіть ворогів ваших і моліться за тих, що гонять вас; 45. таким чином станете синами Отця вашого, що на небесах, який велить своєму сонцю сходити на праведних і неправедних. 48. Тож будьте досконалі, як Отець ваш небесний досконалий.			
19	*Милостиня* 6. 1. Уважайте добре, щоб ви не чинили ваших добрих учинків перед людьми, які б вас бачили, а то не матимете нагороди в Отця вашого, що на небесах. 2. Отож, коли даєш милостиню, не труби перед собою, як роблять лицеміри по зібраннях та вулицях, щоб їх хвалили люди. Істинно кажу вам: вони вже мають свою нагороду. 3. Ти ж, коли даєш милостиню, нехай			

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	твоя ліва рука не знає, що робить твоя права: 4. щоб твоя милостиня була таємна, і Отець твій, що бачить таємне, воздасть тобі.			
20	***Як треба молитися*** **6. 5. А коли молитеся, не будьте як лицеміри, що люблять молитися перед усіма на зібраннях та на перехрестях, щоб показатися людям. Істинно кажу вам: вони вже мають свою нагороду. 6. Ти ж, коли молишся, увійди у свою кімнату, зачини за собою двері й молись Отцеві твоєму, що в тайні, і Отець твій, що бачить таємне, воздасть тобі. 7. Коли ж молитесь, не говоріть зайвого, як невірні; гадають бо, що за своїм многословієм будуть вислухані. 8. Не будьте, отже, подібні до них, бо Отець ваш небесний знає, чого вам треба, перш ніж ви просите в Нього. 9. Тож моліться так:**			
21	***Господня молитва*** **6. Тату наш, що єси на небесах! Хай святиться ім'я Твоє; 10. хай прийде царство Твоє; хай буде воля Твоя як на небесах, так і на землі. 11. Хліб наш насущний дай нам днесь.**			

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	13. Не введи нас у спокусу, але визволь нас від лукавого. 12. Відпусти нам борги наші, як і ми відпускаємо боржникам нашим. 14. Коли ви відпускатимете людям їхні проступки, і Отець ваш небесний відпустить вам. 15. А коли ви не будете відпускати людям, і Отець ваш небесний не відпустить вам проступків ваших.			
22	***Піст*** 6. 16. Коли постите, не будьте сумні, як лицеміри: бо вони виснажують своє лице, щоб було видно людям, що вони постять. Істинно кажу вам: вони вже мають свою нагороду. 17. Ти ж, коли постиш, намасти свою голову й умий своє лице, 18. щоб не показати людям, що ти постиш, але Отцеві твоєму, що в тайні; і Отець твій, що бачить у тайні, воздасть тобі.			
23	***Скарби на небі*** 6. 19. Не збирайте собі скарбів на землі, де міль і хробаки нищать і де злодії підкопують і крадуть. 20. Збирайте собі скарби на небесах, де ні міль, ні хробаки не точать і де злодії не проломлюють			

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	стін і не крадуть. 21. Бо де твій скарб, там і твоє серце буде.			
24	***Око ясне і лихе*** **6. 22. Світло тіла — око. Як, отже, твоє око ясне, все тіло твоє буде світле. 23. А коли твоє око лихе, все тіло твоє буде в темряві.**			
25	***Доволі дневі його лиха*** **6. 31. Не тривожтесь, кажучи: що будемо їсти, що пити і в що одягнемося? 32. Про все те побиваються профани. 33. Шукайте перше Царства Божого та правди його, і все те вам додасться. 34. Не журіться, отже, завтрашнім днем, завтрашній день журитиметься сам за себе. Доволі дневі його лиха.**			
26	***Чужа скалка і своя колода*** **7. 1. Не осуджуйте, щоб вас не осудили; 2. бо яким судом судите, таким і вас будуть судити, і якою мірою міряєте, такою і вам відміряють. 3. Чого ти дивишся на скалку в оці брата твого? Колоди ж у власнім оці не бачиш? 4. Або як можеш твоєму братові сказати: дай, вийму скалку в тебе з ока, як он колода в твоїм оці? 5.**			

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	Лицеміре! Вийми спершу із свого ока колоду, і тоді побачиш, як вийняти з ока брата твого скалку.			
27	*Святощі і перли* 7. 6. Не давайте святого псам і не кидайте перел ваших перед свиньми, щоб не потоптали їх ногами і, обернувшись, не роздерли вас.			
28	*Просіть, шукайте, стукайте* 7. 7. Просіть, і дасться вам; шукайте, і найдете; стукайте, і відчинять вам. 8. Кожний бо, хто просить, одержує; хто шукає, находить; хто стукає, тому відчинять. 9. Чи ж є між вами хто такий, що коли син попросить у нього хліба, дасть йому камінь? 10. Або коли попросить риби, дасть йому гадюку? 11. Тож коли ви, будучи поганими, вмієте давати дітям вашим добрі дари, остільки більш Отець ваш, що на небесах, дасть добра тим, що його просять.			
29	*Золоте правило етики* 7. 12. Усе, отже, що ви бажаєте, щоб люди вам чинили, те ви чиніть їм.			
30	*Вузька брама* 7. 13. Входьте вузькою брамою, бо простора			

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	брама й розлогий шлях, що веде до погибелі, і багато ним ходять. 14. Але тісна брама й вузький шлях, що веде до життя, і мало таких, що його находять.			
31	***По їхніх плодах пізнаєте їх*** **7. 15. Стережіться лжепророків, що приходять до вас в овечій одежі, а всередині — хижі вовки. 16. Ви пізнаєте їх по їхніх плодах; хіба збирають виноград з тернини або з будяків — смокви? 17. Так кожне добре дерево родить гарні плоди, а лихе дерево — плоди погані. 18. Не може добре дерево приносити плодів поганих, ані лихе дерево — плодів добрих. 20. По їхніх плодах, отже, пізнаєте їх.**			
32	***Винагорода праведникам*** **7. 24. Кожний, хто слухає оці слова й виконує їх, подібний до розумного чоловіка, що збудував свій дім на скелі. 25. Полилася злива, розлились потоки, подули вітри й натиснули на той дім, та він не повалився, бо був збудований на скелі. 26. А кожний, хто слухає оці мої**			

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	слова й не виконує їх, подібний до необачного чоловіка, який збудував свій дім на піску. 27. Полилась злива, розлились потоки, подули вітри й ударили на той дім, і він повалився, і руїна його була велика.			
33	*Очищення прокаженого в Капернаумі* 8. 1. Коли ж Ісус зійшов з гори, за Ним ішла слідом сила народу. 2. І приступив до Нього прокажений, вклонивсь Йому і мовив: Господи, коли хочеш, можеш мене очистити. 3. Ісус простягнув руку й доторкнувся до нього, кажучи: Хочу, стань чистим! І він негайно ж очистився від прокази. 4. Ісус промовив до нього: Гляди, не кажи нікому.	*Очищення прокаженого в Капернаумі* 1. 21. Прийшли вони в Капернаум, і Він відразу увійшов до зібрання і почав навчати. 22. І дивувалися Його навчанню, бо навчав Він їх як повновладний, а не як учені. 1. 40. Прийшов до Нього прокажений, благав Його та, впавши на коліна, каже Йому: Якщо хочеш, можеш мене очистити. 41. Змилосердився Ісус і простягнув руку, доторкнувся до нього і сказав йому: Хочу, будь чистий! 42. І вмить проказа зійшла з нього, і він став чистий. 43. І, звернувшись до нього суворо, негайно відпустив його 44. й мовив йому: Гляди, нікому не кажи нічого. 45. Як тільки той вийшов, став говорити уголос та ширити усюди про те чутку, так що Ісус не міг одверто ввійти в	*Очищення прокаженого в Капернаумі* 4. 31. Потім прийшов у Капернаум, у місто галілейське, і навчав їх. 32. І дивувалися Його науці, бо його слово було повне влади. 5. 12. І от, як Він був в однім з міст, з'явився чоловік, увесь у проказі. Побачивши Ісуса, упав він ниць і став Його благати: Господи, якщо хочеш, можеш мене очистити. 13. Ісус простягнув руку, доторкнувсь до нього і каже: Хочу, очистися! І вмить покинула його проказа. 14. І наказав йому: Нікому не говори. 15. Чутка про Нього ширилась дедалі більше, і сила людей збігалася, щоб Його почути й вилікуватись від своїх недуг. 16. Та Він відходив у місця самітні й молився.	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
		місто і пробував осторонь у самітних місцях. І приходили до нього звідусюди.		
34	***Сотників слуга у Капернаумі*** **8. 5. Коли Ісус увійшов у Капернаум, приступив до Нього сотник, благаючи Його: 6. Господи, слуга мій лежить дома розслаблений і мучиться тяжко. 7. Ісус каже до нього: Я прийду й оздоровлю його. 8. Сотник у відповідь мовив: Господи, я недостойний, щоб Ти ввійшов під мою покрівлю; скажи лише слово, і слуга мій видужає. 9. Бо і я підвладний чоловік, маю вояків під собою і кажу цьому: — і він іде; і тому: ходи — і він приходить; і слузі моєму: зроби це — і він робить. 10. Почувши це, Ісус здивувався і сказав тим, що за ним ішли: Істинно кажу вам: ні в кого Я не найшов такої віри. 13. І сказав Ісус сотникові: Іди, хай тобі станеться за твоєю вірою! І слуга видужав тієї ж години.**			
35		***Чоловік з нечистим духом*** **1. 23. А був якраз на їхньому зібранні чоловік з нечистим духом, що**	***Чоловік, що мав нечистого духа*** **4. 33. А був там на зібранні чоловік, що мав нечистого духа; він закричав сильним**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
		закричав, кажучи: 24. Що нам і Тобі, Ісусе Назарянине? Прийшов єси нас погубити! Знаю бо, хто Ти: святий Божий! 25. Ісус погрозив йому: Мовчи, вийди з нього! 26. Нечистий дух стряс ним, скрикнув сильним голосом і вийшов геть із нього. 27. Здивувалися всі й один одного питали: Що це за нова повновладна наука? Навіть нечистим духам наказав, і ті слухаються Його! 28. І вмить чутка про Нього розійшлася по всіх усюдах, по всій країні Галілейській.	**голосом: 34. Ой, що нам і Тобі, Ісусе Назарянине? Прийшов єси погубити нас? Я знаю, хто Ти: Ти — святий Божий. 35. Ісус погрозив йому, кажучи: Мовчи й вийди з нього. І, кинувши ним об землю перед усіма, демон вийшов з нього, нічого не зробивши йому злого. 36. Зачудування огорнуло всіх, і вони один до одного казали: Що це за мова, що Він з владою й силою велить нечистим духам, і вони виходять! 37. І рознеслася про Нього чутка скрізь по всій тій країні.**	
36	***Петрова теща*** **8. 14. Як Ісус прийшов до Петра в хату, побачив його тещу, що лежала в гарячці. 15. Він доторкнувсь до її руки, і гарячка її покинула, і вона встала, і услуговувала Йому.**	***Симонова теща*** **1. 29. І зараз же Він вийшов із зібрання і разом з Яковом та Іваном пішов у дім Симона та Андрія. 30. Симонова теща лежала у гарячці, і Йому негайно сказали про неї. 31. Він підійшов і, взявши її за руку, підвів її, і покинула її гарячка, і вона стала їм услуговувати.**	***Оздоровлення недужих*** **4. 38. Полишивши зібрання, Він пішов у дім Симона. Теща ж Симона була в тяжкій гарячці, і Його попросили за неї. 39. Нахилившись над нею, Він погрозив гарячці, і гарячка відійшла від неї; зараз же підвівшись, теща почала їм услуговувати.**	
37	***Багато біснуватих*** **8. 16. І як настав вечір, принесли до Нього багато біснуватих, і Він словом вигнав духів і зцілив усіх недужих.**	***Недужі й біснуваті*** **1. 32. Як же настав вечір, по заході сонця, почали приносити до Нього усіх недужих та біснуватих. 33. Усе місто зібралося перед дверима. 34. І Він оздоровляв чимало недужих на**	***Недужі й біснуваті*** **4. 40. А як заходило сонце, всі, хто мав яких недужих на різні хвороби, приводили їх до Нього, і Він на кожного з них клав руки й оздоровляв їх. 41. А з багатьох з них виходили**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
		різні хвороби, і бісів багато вигнав, але заборонив бісам говорити, бо вони знали про Нього. 35. Уранці ж, іще геть за ночі, вставши, вийшов і пішов на самоту й там молився. 36. Та Симон і ті, що були з Ним, поспішили за Ним, 37. найшли Його й кажуть до Нього: Усі Тебе шукають. 38. Він відповів їм: Ходімо в інші поселення, щоб і там Я проповідував, бо на те Я прийшов. 39. І Він пішов і проповідував по їхніх громадах усієї Галілеї і виганяв бісів.	**також і біси, що кричали: Ти — Син Божий! Та Він, грозячи, не давав їм говорити, бо вони знали, що Він — Хрестос. 42. Як настав день, Він вийшов і пішов на самітне місце, і люди кинулись Його шукати, і, найшовши, хотіли затримати Його, не пустити від себе. 43. Він сказав їм: Я маю й іншим містам звіщати Добру Новину про Царство Боже, бо на це Я посланий. 44. І проповідував по громадах Галілеї.**	
38	***Утихомирення бурі*** **8. 18. Побачивши силу народу навколо себе, Ісус велів відплисти на другий бік. 23. Як Він увійшов до човна, то слідом за Ним увійшли його учні. 24. Аж ось зірвалася на морі така велика буря, що хвилі заливали човен. Він спав. 25. Ті кинулись до Нього, збудили Його й кажуть: Рятуй, Господи, ми погибаємо! 26. А Він до них каже: Чого ви полохливі, маловіри? Тоді Він встав, дав наказ вітрам і морю, і настала велика тиша.**	***Вітер і море йому послушні*** **4. 35. Того ж дня, як настав вечір, Він їм каже: Перепливімо на той бік! 36. І, зоставивши народ, беруть Його з собою. 37. І знявся сильний буревій, і хвилі линули в човен, так що він уже наповнювався водою. 38. А Він був на кормі і спав на подушці. Вони збудили Його й кажуть Йому: Учителю, байдуже Тобі, що гинемо? 39. Тоді Він устав, погрозив вітрові і сказав до моря: Замовкни!**	***Буря на озері*** **8. 22. Одного дня Ісус увійшов до човна зо своїми учнями й сказав їм: Перепливьмо на той бік озера. І відплили. 23. Як вони плили, Він заснув. Тим часом зірвалась буря з вітром над озером; їх почало заливати, і вони були в небезпеці. 24. Приступивши до Нього, вони збудили Його й кажуть: Наставниче, Наставниче, ми гинемо! Він устав, погрозив вітрові й**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
		Ущухни! І затих вітер, і настала велика тиша. 40. Тоді сказав до них: Чого ви такі боязкі? Ще досі не маєте віри?	**розбурханим хвилям, і вони ущухли, і настала тиша. 25. Тоді сказав їм: Де ваша віра?**	
39	***Гадаринський біснуватий*** **8. 28. Коли ж Він прибув на той бік, у край Гадаринський, зустрів Його біснуватий, що вийшов з гробниці. 29. І став кричати: Що тобі до нас, сину Божий? Прийшов єси сюди, щоб нас мучити перед часом? 30. Оподаль же від Нього паслося велике стадо свиней. 31. Біси попросили Його: Як Ти нас виганяєш, пошли нас в оте стадо свиней. 32. Ідіть! — сказав їм. І вийшли з нього, і ввійшли у свиней. Тоді все стадо кинулося з кручі в море й утопилось у хвилях. 33. А пастухи втекли і, прибігши в місто, все розповіли, і про біснуватого. 34. І ось все місто вийшло Ісусові назустріч, і, побачивши Його, попросили, щоб відійшов з їхніх околиць.**	***Гергесинський біснуватий*** **5. 1. Переплили вони на той бік моря, в країну Гергесинську. 2. І коли Він вийшов з човна, зразу ж вийшов Йому назустріч чоловік з гробів, що мав у собі нечистого духа. 3. Він пробував у гробницях, і ніхто ланцюгом не міг його зв'язати, 4. раз у раз його зв'язували кайданами та ланцюгами, але він розривав ланцюги і трощив кайдани, і ніхто не міг його уговтати. 5. Днями і ночами, завжди перебував він між гробами і в горах, кричав і товк себе камінням. 6. Побачивши здалека Ісуса, він прибіг, уклонився Йому 7. і закричав великим голосом: Що тобі до мене, Ісусе, Сину Всевишнього Бога? Заклинаю тебе Богом: не муч мене! 8. Ісус бо сказав був до нього: Вийди, нечистий душе, з цього чоловіка! 9. І спитав його: Як тебе звати? Той відповів: Легіон — мені ім'я, багато бо нас! 10. І**	***Гергесинський біснуватий*** **8. 26. Вони пристали в краю Гергесинському, що проти Галілеї. 27. Як Ісус вийшов на берег, попався Йому назустріч один чоловік з міста, що мав бісів. Він з давнього часу не носив одежі й мешкав не в хаті, а в гробницях. 28. Побачивши Ісуса, він закричав, припав Йому до ніг і сказав сильним голосом: Що мені і Тобі, Ісусе, сину Бога Вишнього? Благаю Тебе, не муч мене! 29. Він бо велів нечистому духові вийти з чоловіка. Дух той часто хапав чоловіка, і його тоді в'язали кайданами та ланцюгами і стерегли, та він трощив окови, і демон гонив його по пустинях. 30. Ісус спитав його: Як тобі на ім'я? Легіон, — відповів той, багато бо бісів увійшло в нього. 31. І вони благали Його, щоб Він не велів їм іти в безодню. 32. Було ж там велике стадо свиней, що паслося на горі, і демони просили Його,**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
		благав Його вельми, щоб не виганяв їх з краю. 11. А було там на узгір'ї велике стадо свиней, що там паслося. 12. І стали Його просити: Пошли нас у ті свині, щоб ми ввійшли в них. 13. І він їм дозволив. І, вийшовши, нечисті духи ввійшли у свиней, і кинулось стадо, яких дві тисячі, з кручі в море та й утопилось у морі. 14. Пастухи втекли й розповіли про те в місті та по селах, і вийшли люди побачити, що сталося. 15. Приходять вони до Ісуса й бачать біснуватого: сидить він одягнений, при умі, — той, що мав у собі легіон, — і злякалися. 16. Розповіли їм очевидці, як воно сталося з біснуватими і зі свиньми. 17. І просили Його, щоб вийшов з їхніх околиць. 18. Коли Він сідав у човен, біснуватий став Його просити, щоб бути з Ним. 19. Ісус йому не дозволив і сказав до нього: Іди до свого дому, до своїх, і повідай їм, що Господь зробив для тебе і як змилосердився над тобою. 20. Пішов він і став проповідувати у Десятимісті, що зробив йому Ісус, і всі дивувалися.	**щоб він дозволив їм увійти в них. Він дозволив їм. 33. Вийшли демони з чоловіка, увійшли в свиней, і кинулося стадо з кручі в озеро й потонуло. 34. Побачивши, що сталося, пастухи кинулись урозтіч і розповіли про це в місті та по селах. 35. І вийшли люди подивитися, що сталось. Прибули вони до Ісуса й найшли, що чоловік, з якого вийшли біси, сидів при ногах Ісуса, одягнений та при умі — і злякались. 36. Наочні свідки їм розповіли, як вилікувався біснуватий. 37. Тоді все населення Гергесинської округи почало Його просити, щоб відійшов від них, бо великий страх огорнув їх. І Він увійшов до човна й вернувся. 38. А чоловік, з якого вийшли біси, просив Ісуса, щоб бути з Ним, але Він відпустив його, кажучи: 39. Вернися додому й розкажи все, що Бог зробив тобі. Пішов той, сповіщаючи по всьому місті, що Ісус зробив йому.**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
40	***Розслаблений у Капернаумі*** **9. 1. Сівши у човен, Він переплив і прибув у своє місто. 2. І от принесли до Нього розслабленого, що лежав на ношах. Побачивши їхню віру, Ісус сказав розслабленому: Дерзай, сину! — твої гріхи відпускаються. 3. Тут деякі з фарисеїв заговорили між собою: Він хулить. 4. Ісус, знаючи їхні думки, каже: Чого лукаве думаєте в серцях ваших? 5. Що легше сказати: твої гріхи відпущені — чи сказати: встань і ходи! 6. Та щоб ви знали, що Син людський має владу на землі гріхи відпускати, — каже розслабленому, — встань, візьми твої ноші і йди до свого дому. 7. Встав той і пішов до свого дому. 8. Натовпи, бачачи це, зачудувалися і славили Бога, що дав таку владу людям.**	***Розслаблений у Капернаумі*** **2. 1. Коли ж по кількох днях Ісус вернувся до Капернаума, чутка пішла, що Він у домі. 2. І там зібралося стільки народу, що не було більш місця, навіть перед дверима; і Він промовляв до них словом. 3. І от прийшли до Нього, несучи розслабленого; несли його четверо. 4. А що через народ не могли принести до Нього, розкрили стелю над місцем, де Він був, і через отвір спустили ліжко, на якому лежав розслаблений. 5. Ісус, побачивши їхню віру, каже до розслабленого: Сину, відпускаються тобі твої гріхи. 6. Були ж деякі з фарисеїв, що сиділи там і думали собі: 7. Як може цей так говорити? Він богохулить! Хто може прощати гріхи, крім одного Бога? 8. Ісус умить збагнув духом, що вони таке собі думають, і каже до них: Чого таке мислите у серцях ваших? 9. Що легше — сказати розслабленому: відпускаються тобі гріхи, чи сказати: встань, візьми**	***Оздоровлення розслабленого*** **5. 17. Раз якось, коли Ісус навчав, були при тому фарисеї, що прийшли були з Єрусалима; і сила Господня була на Ньому, щоб оздоровляти. 18. Аж ось люди несуть на ліжку чоловіка, що був розслаблений; вони шукали, як би його внести й покласти перед Ним. 19. Не найшовши кудою б його внести через натовп, вилізли на крівлю і крізь череп'яну стелю спустили його з ліжком на середину перед Ісуса. 20. Бачачи їхню віру, Ісус мовив: Чоловіче, прощаються тобі гріхи твої! 21. Фарисеї почали міркувати: «Хто це, що говорить богохульства? Хто може гріхи відпускати, крім одного Бога?» 22. Ісус, знаючи думки їхні, відповів їм: Чому так думаєте в серцях ваших? 23. Що легше — сказати: відпускаються тобі гріхи твої; чи сказати: встань і ходи? 24. Та щоб ви знали,**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
		твоє ліжко й ходи? 10. Та щоб ви знали, що Син людський має на землі владу відпускати гріхи, — мовить до розслабленого, — 11. кажу тобі: встань, візьми своє ліжко і йди додому. 12. Устав той і зараз же взяв ліжко, й вийшов перед усіма, і дивувалися всі, хвалили Бога й казали: Ніколи ми такого не бачили.	**що Син людський має владу на землі гріхи відпускати, — мовив розслабленому, — кажу тобі: встань, візьми твоє ліжко і йди додому. 25. І вмить він устав у них перед очима, взяв те, на чому лежав, і пішов до свого дому, славлячи Бога. 26. Всі, дивуючись, остовпіли й прославляли Бога, і, повні зачудування, казали: Сьогодні бачили ми дивні речі.**	
41	***Покликання Матвія*** **9. 9. Ідучи звідтіля, Ісус побачив мимохідь чоловіка, на ім’я Матвій, що сидів на митниці, і сказав до нього: Іди за Мною! Той устав і пішов слідом за Ним. 10. Коли Ісус був при столі в його домі, прийшло багато митарів та інших, і посідали з Ним і з Його учнями. 11. Побачивши це, фарисеї почали говорити його учням: Чого ваш учитель їсть з митарями та грішниками? 12. Почувши те, Ісус озвався: Здорові не потребують лікаря, лише недужі.**	***Покликання Матвія*** **2. 13. І знову вийшов Він над море, і увесь народ приходив до Нього, і Він навчав їх. 14. Проходячи, побачив Він Матвія, що сидів на митниці, і каже до нього: Іди за Мною! Той устав і пішов слідом за Ним. 15. І коли Він сидів за столом у його домі, багато митарів та інших сіли з Ісусом та його учнями, бо чимало було із них, що за Ним ішли. 16. І коли вчені, що були з фарисеїв, побачили, що Він їсть із митарями, сказали його учням: Чого Він їсть і п’є з митарями та грішниками? 17. Ісус, почувши те, сказав їм: Не здорові**	***Покликання Матвія*** **5. 27. Після цього Він вийшов, побачив митника, Матвій на ім’я, що сидів на митниці і сказав до нього: Ходи за Мною! 28. Той, кинувши все, встав і пішов за Ним. 29. Потім Матвій справив для Нього великий бенкет у своїй хаті; була там велика сила митарів та інших з ними за столом. 30. Фарисеї та їхні вчені нарікали і, звертаючись до його учнів, говорили: Чого ви з митарями й грішниками їсте й п’єте? 31. Ісус у відповідь сказав їм: Не здорові потребують лікаря, але недужі.**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
		потребують лікаря, а недужі.		
42	***Питання про піст*** **9. 14. Тоді приступили до Нього учні Івана й кажуть: Чому ми постимо, а Твої учні не постять? 15. Ісус відповів їм: Чи ж личить весільним гостям сумувати, поки молодий з ними? Надійдуть дні, коли від них візьмуть молодого, і тоді будуть постити.**	***Своєчасний піст*** **2. 18. Учні ж Івана постили; і приходять до Ісуса та кажуть: Чого учні Івана постять, а Твої не постять? 19. Ісус відповів їм: Чи можуть постити весільні гості, поки наречений з ними? Поки наречений з ними, вони не можуть постити. 20. Але настане час, коли в них візьмуть нареченого, і тоді вони будуть постити за тих днів.**	***Питання про піст*** **5. 33. Вони Йому казали: Учні Івана постять, твої ж їдять та п'ють! 34. Ісус до них промовив: Чи можете примусити постити весільних гостей, поки молодий з ними? 35. Прийдуть дні, коли візьмуть від них молодого, тоді будуть постити в ті дні.**	
43	***Нове вино*** **9. 16. Ніхто не пришиває латки з нової тканини до старої одежі, бо латка в одежині збіжиться, і діра стане гірша. 17. І не вливають нового вина в старі бурдюки, а то бурдюки тріснуть, і вино розіллється, і бурдюки пропадуть; а вливають молоде вино в нові бурдюки, і одне й друге збережеться.**	***Нове вино*** **2. 21. Ніхто не пришиває латки з сирового сукна до старої одежини, бо нова латка відірветься від старої одежини, і діра стане більшою. 22. І ніхто не наливає нового вина у старі бурдюки, бо вино прорве бурдюки, і пропаде вино й бурдюки, але нове вино вливають у нові бурдюки.**	***Нове вино*** **5. 36. Він їм сказав також цю притчу: Ніхто не відриває куска від нової одежі й не пришиває його до старої, а то й нову порве, і латка від нової не підійде до старої. 37. Ніхто також не вливає молодого вина до старих бурдюків, а то нове вино прорве бурдюки, і вино розіллється, і бурдюки пропадуть. 38. Але молоде вино слід вливати до нових бурдюків. 39. І ніхто, що п'є старе вино, нового не захоче, бо каже: старе ліпше.**	
44	***Начальник благає Ісуса*** **9. *18. Коли Він їм казав це, приступив один начальник***	***Яір благає Ісуса*** **5. 21. Коли Ісус переплив човном знову на той бік,**	***Голова громади Яір просить Ісуса*** **8. 40. Сталось, як вернувся**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	і, уклонившись, мовить Йому: Дочка моя при смерті. Прийди, поклади на неї руку, і вона житиме. 19. Підвівсь Ісус і пішов за ним з учнями.	**зібралась до Нього сила народу, і пробував Він над морем. 22. Аж ось приходить один із старших громади, Яір на ім'я, і, побачивши Його, упав Йому до ніг 23. і благав Його вельми, кажучи: Дочка моя при смерті. Прийди, поклади на неї руки, щоб видужала й жила. 24. І Він пішов з ним.** ***Слідом же за Ним ішло багато люду, що тиснувся до Нього.***	**Ісус, народ прийняв Його, бо всі Його чекали. 41. Аж ось прийшов чоловік, Яір на ім'я, що був головою громади. Припавши до ніг Ісуса, він став просити зайти до нього в хату, 42. бо була в нього дочка одиначка, і вона вмирала. І як Він ішов туди, люди тиснулися до Нього.**	
45	***Кровоточива жінка*** **9. 20. І от одна жінка, що дванадцять років нездужала на кровотечу, приступила ззаду й доторкнулась до краю його одежі. 21. Казала бо сама до себе: «Як тільки доторкнуся до краю його одежі, видужаю». 22. Ісус, обернувшись, побачив її і каже: Дерзай, дочко! Віра твоя спасла тебе. І видужала жінка тієї ж години.**	***Кровоточива жінка*** **5. 25. І ось одна жінка, що дванадцять років страждала на кровотечу 26. й натерпілась чимало від багатьох лікарів та витратила все, що мала, а полегші ніякої не зазнала, ба й, навпаки, ще гірше їй стало, 27. почувши про Ісуса, підійшла в натовпі ззаду й доторкнулась Його одежі. 28. Мовила бо: «Як доторкнуся до його одежі — видужаю». 29. І висохла тієї ж хвилини її кровотеча, і вона почула тілом, що видужала — від недуги. 30. Ісус, умить почувши, що з Нього вийшла сила, обернувся до народу і спитав: Хто доторкнувся до моєї одежі? 31. Учні Його сказали Йому: Бачиш,**	***Кровоточива жінка*** **8. 43. Аж тут якась жінка, що була хвора дванадцять років на кровотечу й витратила на лікарів увесь свій прожиток, і ніхто з них не міг її зцілити, 44. підійшовши ззаду, доторкнулась краю його одежі і вмить стала здоровою — спинилась її кровотеча. 45. Ісус спитав: Хто доторкнувся Мене? А що всі відпекувались, Петро мовив: Наставниче, люди коло Тебе товпляться й тиснуться! 46. Ісус сказав: Хтось доторкнувся до Мене, бо Я чув, як сила вийшла з мене. 47. Жінка, побачивши, що не втаїться, тремтячи, підійшла й, упавши Йому до ніг, призналася перед усіма**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
		як натовп тиснеться до Тебе, і питаєш: хто Мене доторкнувся? 32. І озирнувся навколо, щоб побачити ту, що так вчинила. 33. Жінка ж, налякана, тремтячи, — знала бо, що сталось з нею, — приступила, впала перед Ним і оповіла всю правду. 34. Він їй сказав: Дочко, віра твоя спасла тебе. Іди в мирі й будь здорова від твоєї недуги.	**людьми, чому до Нього доторкнулась і як негайно одужала. 48. Сказав їй Ісус: Дочко, віра твоя спасла тебе, іди в мирі!**	
46	***Воскресіння дочки Яіра*** **9. 23. Коли Ісус прибув до дому начальника й побачив там сопільників і схвильовану юрбу, сказав: Уступіться, бо дівчинка не вмерла, а спить. І насміхалися з Нього. 25. Як же випроваджено людей, Він увійшов, узяв її за руку, і дівчинка встала. 26. Чутка про це розійшлась по всій тій країні.**	***Воскресіння дочки Яіра*** **5. 35. Коли Він ще говорив, приходять від старшини громади й кажуть: Дочка твоя померла, чого іще завдаєш клопоту Учителеві? 36. Але Ісус, почувши слово, що ті сказали, промовив до старшини громади: Не бійся! Тільки віруй. 37. І не дозволив іти нікому з собою, окрім Петра, Якова та Івана, брата Якова. 38. Приходять вони до старшини громади в хату, й бачить Він метушню і тих, що ридали й голосили вельми. 39. Увійшов Він і каже: Чого метушитесь і плачете? Дитина не померла, вона спить! 40. І насміхалися з Нього. Він же, виславши усіх, узяв батька дитини та матір і**	***Воскресіння дочки Яіра*** **8. 49. Він говорив іще, як ось приходить хтось від старшини громади й каже: Твоя дочка померла, не турбуй більше Учителя. 50. Ісус, почувши це, озвавсь до нього: Не бійся, тільки віруй, і вона одужає. 51. Прийшовши до хати, Він не пустив нікого з собою всередину, крім Петра, Івана та Якова з батьком та матір'ю дитини. 52. Всі плакали за нею й голосили. Він мовив: Не плачте, вона не вмерла, вона спить. 53. Ті сміялися з Нього, бо знали, що вмерла. 54. Тоді Він узяв її за руку й голосно промовив: Дитинко, пробудися! 55. І дух її вернувсь до неї, і вона вмить встала. Він велів**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
		тих, що з Ним були, і увійшов туди, де лежала дитина. 41. Взяв Він дитину за руку і сказав до неї: «Таліта, кум». 42. І в ту ж мить дівчинка встала й почала ходити. І всі тим здивувалися вельми. 43. Та Він велів їм суворо, щоб ніхто про те не довідався, і наказав дати їй їсти.	дати їй їсти. 56. Батьки ж її були здивовані вельми, та наказав їм нікому не говорити, що сталося.	
47	*Син людський — Господь і суботи* 12. 1. Того часу Ісус проходив ланами в суботу. Учні ж його, зголоднілі, стали рвати колоски і їсти. 2. Побачили це фарисеї і кажуть до Нього: Он твої учні роблять те, чого не можна робити в суботу. 3. Він відповів їм: Син людський — Господь і суботи.	*Син людський — Господь і суботи* 2. 23. Однієї суботи проходив Ісус ланами, і його учні на ходу зривали колоски. 24. Фарисеї кажуть Йому: Глянь! Чому вони роблять у суботу те, що не дозволено? 25. Він їм відповів: Син людський — владика й над суботою.	*Учні зривають колоски в суботу* 6. 1. Одного разу в суботу, коли Ісус проходив засіяними ланами, учні його зривали колоски і, розтерши їх руками, їли. 2. Деякі з фарисеїв їм сказали: Чому ви робите, чого не годиться робити в суботу? 3. Ісус відповів їм: Син людський — владика і суботи.	
48	*Оздоровлення сухорукого* 12. 9. Звідти пішов Ісус до їхньої громади. 10. А був там чоловік з сухою рукою. І вони, щоб обвинуватити його, спитали, кажучи: Чи можна зціляти в суботу? 11. Він сказав до них: 12. Чи є який між вами, що, маючи одну вівцю, не візьме її і не витягне, коли вона впаде в суботу в яму?	*Оздоровлення в суботу* 3. 1. І увійшов знову до зібрання. А був там чоловік, який мав суху руку. 2. І стежили за Ним, чи Він оздоровить його в суботу, щоб Його обвинуватити. 3. І мовив Ісус до чоловіка, який мав суху руку: Стань посередині! 4. Потім каже до них: Годиться в суботу чинити добро чи зло,	*Чоловік з сухою рукою* 6. 6. Раз якось, другої суботи, увійшов Він на зібрання й почав навчати. А був там чоловік з сухою правою рукою. 7. Фарисеї стали за Ним назирати, чи Він оздоровить у суботу, щоб найти яке оскарження на Нього. 8. Ісус же знав думки їхні і сказав до чоловіка, що мав суху руку: Встань і вийди на	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	А скільки ж чоловік над вівцю вартніший! Тим-то і в суботу можна добро чинити. 13. Тоді сказав до чоловіка: Простягни твою руку! Простягнув той, і вона стала здорова, як і друга. 14. А фарисеї вийшли звідти й прийняли рішення проти Нього, щоб Його погубити.	**спасти життя чи погубити? Вони мовчали. 5. Тоді, поглянувши на них гнівно, зажурений, що їхні серця закам'яніли, каже до чоловіка: Простягни руку! І той простягнув, і рука його стала здоровою. 6. І вийшли фарисеї, і зараз же радили раду проти Нього, як би Його погубити.**	**середину! Підвівся той і став. 9. Тоді Ісус до них промовив: Питаю вас: чи годиться в суботу добро чинити, чи зло робити? Спасти життя чи погубити? 10. І, глянувши кругом на всіх, сказав до нього: Простягни руку! Той зробив так, і його рука стала здорова. 11. Вони ж наповнилися безумством і змовлялися між собою, що б їм зробити з Ісусом.**	
49	***Натовп іде за Ісусом*** **12. 15. Довідавшись про це, Ісус пішов геть звідти. Слідом за Ним пішла сила народу: Він оздоровив їх усіх, 16. але суворо наказав їм Його не виявляти.**	***Натовп іде за Ісусом*** **3. 7. Тоді Ісус пішов до моря зі своїми учнями. Сила людей із Галілеї йшла за ним, і з Юдеї, 8. з Єрусалима, з Ідумеї та й геть із Зайордання, і з околиць Тира та Сидона; велика юрба людей, довідавшись про те, що діяв, прийшла до Нього. 9. Тоді Він сказав своїм учням, щоб приготовили Йому човен задля народу, щоб не тиснув Його. 10. Бо Він багато з них оздоровив, і ті, що мали які недуги, кидалися до Нього, щоб Його доторкнутись. 11. І духи нечисті, бачачи Його, падали ниць перед Ним і кричали: Ти — Син Божий! 12. Він, однак, суворо наказав їм, щоб вони Його не виявляли.**	***Натовп іде за Ісусом*** **6. 17. Зійшовши з ними, Він став на рівнім місці; була там велика сила його учнів і людей вельми багато з Юдеї та з Єрусалима, і з побережжя Тира та Сидона. 18. Вони прийшли слухати Його й оздоровитись від своїх недуг; і всі ті, що їх мучили нечисті духи, теж оздоровлялись. 19. Увесь народ намагався Його торкнутися, бо сила виходила з Нього й усіх оздоровляла.**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
50	***Богохульство фарисеїв*** **12. 22. Тоді привели до Нього біснуватого: сліпого та німого, і Він зцілив його, так що німий і говорив, і бачив. 23. І здивувалися всі люди 24. А фарисеї сказали: Отой не інакше виганяє бісів, як тільки Вельзевулом, князем бісівським. 25. Знаючи думки їхні, Ісус сказав їм: Кожне царство, розділене в собі, запустіє, і кожне місто чи дім, розділені в собі самому, не встоїться. 26. І коли сатана сатану виганяє, то він розділений у собі самому, як же тоді вдержиться його царство? 30. Хто не зо Мною, той проти Мене, і хто зо Мною не збирає, той розкидає. 31. Тому кажу вам: усякий гріх, усяка хула проститься людям; але хула на Духа не проститься. 32. І коли хто скаже слово проти Сина людського, проститься йому. Коли ж хто скаже проти Святого Духа, йому не проститься ні на цьому світі, ні на тому.**	***Богохульний наклеп фарисеїв*** **3. 20. І приходить Він у дім, і сходиться знову натовп, що немає змоги їм і хліба з'їсти. 21. Довідавшись про те, його ближні прийшли, щоб Його взяти, бо говорили: Він перевтомився! 22. А фарисеї, які прийшли були з Єрусалима, казали, що він Вельзевула має і бісівським князем бісів виганяє. 23. Тоді Ісус прикликав їх до себе й заговорив притчами до них: Як може сатана сатану виганяти? 24. Коли яке царство поділене саме в собі, те царство не може встоятись. 25. Коли яка родина розділена сама в собі, не може та родина встоятись. 26. І коли сатана встав сам на себе й розділився, він не може встоятись, і кінець настав йому. 28. Істинно кажу вам: усе буде відпущене синам людським, гріхи та богохульства, скільки б вони не хулили. 29. Але хто виречe хулу проти Святого Духа, тому повіки не проститься: він буде винен у гріху вічнім. 30. Вони бо мовили: «Він має нечистого духа».**		
51	***Дерево пізнається з***			

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	плоду **12. 33. Виплекаєте добре дерево, то й плід його буде добрий; а посадите погане дерево, то й плід його буде поганий. Бо дерево пізнається з плоду. 34. Гадючий роде, як можете говорити слова добрі, будучи злими? З повноти бо серця уста промовляють. 35. Добра людина з доброго скарбу добро виносить, лиха ж з лихого скарбу лихе виносить. 36. Кажу бо вам: за кожне пусте слово, яке скажуть люди, дадуть відповідь судного дня за нього. 37. Бо за словами твоїми будеш засуджений.**			
52	*Лукаве кодло вимагає знаку* **12. 38. Тоді деякі з фарисеїв озвались до Нього: Учителю, ми хочемо побачити знак від тебе. 39. Він у відповідь сказав їм: Лукаве кодло і перелюбне вимагає знаку, та знаку не буде йому дано.**			
53	*Ісусова родина* **12. 46. Коли Він промовляв ще до народу, мати його та брати стояли надворі, бажаючи з Ним говорити. 47. Каже один до Нього: Он Твоя мати і Твої брати стоять надворі, бажаючи**	*Мати і брати Ісусові* **3. 31. Приходять мати та брати Його і, стоячи надворі, посилають до Нього, щоб Його прикликати. 32. Народ же сидів круг Нього, і кажуть Йому: Ось твоя мати і**	*Мати і брати Ісусові* **8. 19. Мати його і брати прийшли до Нього, та через народ не могли до Нього доступитись. 20. Йому сказали: Мати твоя і брати стоять надворі, хочуть побачитись з тобою.**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	говорити з Тобою. 48. Він відповів тому, що говорив до Нього: Хто моя мати і хто мої брати? 49. І, вказавши рукою на своїх учнів, мовив: Ось моя мати й мої брати! 50. Бо хто чинить волю Божу, той мій брат, сестра і мати.	**брати надворі Тебе шукають. 33. Він у відповідь сказав їм: Хто моя мати та брати? 34. І, поглянувши навкруги на тих, які сиділи довкола Нього, каже: Ось моя мати та мої брати. 35. Бо хто чинить волю Божу, той — мені брат, сестра і мати.**	**21. Він у відповідь сказав їм: Мати моя і брати мої — це ті, що слухають слово Боже й виконують його.**	
54	***Притча про сіяча*** **13. 1. Того дня Ісус вийшов з дому і сів край моря. 2. І зібралася коло Нього така сила народу, що Він увійшов у човен і сів у ньому, а весь народ стояв на березі. 3. Він повчав їх багато у притчах, кажучи: Вийшов сіяч сіяти. 4. І коли він сіяв, деяке впало край дороги, і прилетіло птаство і видзьобало його. 5. Інше впало на кам'янистий ґрунт, де не було багато землі, і зараз же проросло, бо земля була неглибока. 6. Як зійшло сонце, воно вигоріло, а що не мало коріння, усохло. 7. Інше впало між тернину, і вибуяла тернина й заглушила його. 8. Інше впало на добру землю і вродило одне в сто разів, друге в шістдесят, а інше в тридцять. 9. Хто має вуха, нехай слухає.**	***Притча про сіяча*** **4. 1. Знову почав Ісус навчати над морем. Сила людей зібралась навколо Нього, і Він увійшов у човен та сидів у ньому, на морі, і весь народ був на землі при морі. 2. Він багато навчав їх у притчах, і говорив до них у своїм навчанні: 3. Слухайте: ось вийшов сіяч сіяти. 4. Коли він сіяв, дещо з зерна впало при дорозі, та прилетіло птаство й ви-дзьобало його. 5. Інше впало на ґрунт каменистий, де не було багато землі, і вмить зійшло, бо земля була не глибока. 6. Коли ж зійшло сонце, воно згоріло і, за браком коріння, висохло. 7. А інше впало між тернину, і зійшла тернина та його поглушила, і воно не дало плоду. 8. Ще інше впало на добру землю і, вигнавшись гарно вгору,**	***Притча про сіяча*** **8. 4. Коли зібралася сила народу і ті, що з усіх міст прийшли до Нього, Ісус сказав їм у притчі: 5. Вийшов сіяч сіяти своє зерно. І як він сіяв, одне впало край дороги й було потоптане, і птиці небесні його видзьобали. 6. Друге упало на камінь і, зійшовши, висохло, бо вогкості не мало. 7. Інше впало між тернину, і тернина, вигнавшися з ним вкупі, його заглушила. 8. Нарешті, інше впало на добру землю і, зійшовши, вродило сторицею. Кажучи це, Ісус голосно мовив: Хто має вуха слухати, хай слухає.**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
		принесло плід: одне у тридцять, одне у шістдесят, а одне у сто разів більше. 9. І додав: Хто має вуха слухати, хай слухає!		
55	***«Чому у притчах говориш?»*** **13.** **10. І приступили його учні й сказали до Нього: Чому Ти у притчах говориш до них? 11. Він у відповідь сказав їм: Тому, що вам дано знати тайни Царства Божого, а тим не дано. 13. Через це у притчах до них говорю, тому що дивлячись, не бачать і, слухаючи, не чують і не розуміють. 16. Ваші ж очі щасливі, бо бачать; та й ваші вуха, бо чують.**	***Найголовніша притча*** **4.** **10. Коли Ісус був на самоті, спитали Його ті, що були біля Нього разом із дванадцятьма, про притчу. 11. І він сказав їм: Вам дана тайна Царства Божого; тим же, що зовнішні, усе дається у притчах. 13. І сказав їм: Не розумієте цієї притчі? Як же тоді вам розуміти всі притчі?**	***Навчання притчами*** **8.** **9. Учні його спитали, що значить ця притча. 10. Він сказав їм:**	
56	***Пояснення притчі про сіяча*** **13.** **18. Слухайте, отже, притчу про сіяча: 19. До кожного, хто чує слово Царства Божого і його не розуміє, приходить лукавий і викрадає те, що посіяне в його серці. Це той, хто був прийняв насіння край дороги. 20. А той, хто був прийняв його на кам'янистім ґрунті, це той, що чує слово і зараз же з радістю його приймає, 21. але він коріння в собі не має,**	***Пояснення притчі про сіяча*** **4.** **14. Сіяч сіє слово. 15. Ті, що край дороги, де сіється слово, коли почують слово, сатана зараз же приходить і бере геть посіяне в них слово. 16. Так само посіяне на каменистому ґрунті — це ті, що, почувши слово, зараз же з радістю його приймають, 17. але, не маючи у собі коріння й стійкості, вони згодом, коли настає утиск або переслідування за слово, негайно зневірюються. 18.**	***Значення притчі про сіяча*** **8.** **11. Ось що значить ця притча. Зерно — це слово Боже. 12. Ті, що край дороги, це ті, що слухають, та потім приходить диявол і бере геть з їхнього серця слово, щоб вони не увірували й не спаслися. 13. Ті ж, що на камені, це тії, що слухають і з радістю приймають слово, але, не маючи коріння, вірують до часу й під час спокуси відпадають. 14. А те, що**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	непостійний, і коли настане яка скрута чи переслідування задля слова, він швидко зневірюється. 22. А той, хто прийняв його між тернину, це той, хто слухає слово, але турботи цього світу та омана багатства заглушують те слово, і воно не приносить плоду. 23. Той же, нарешті, хто прийняв його на добрій землі, — це той, хто слухає і розуміє слово, і плід приносить; і приносить один у сто разів, інший у шістдесят, ще інший у тридцять.	Ще інші, посіяні між терня, це ті, що чули слово, 19. але ось клопоти світу цього, принада багатства й жадоба інших речей, увіходять і заглушують слово, і воно стає неплідним. 20. А що посіяні на добрій землі, це ті, які чують слово, його приймають і приносять плід: хто у тридцять, хто у шістдесят, хто у сто разів більше.	впало між тернину, це ті, що, вислухавши, ідуть, та клопоти, багатства і життєві розкоші їх заглушають, і вони не дають плоду. 15. Нарешті, те, що на добрій землі, це ті, що, чуючи добрим і щирим серцем слово, держать його і дають плід у стійкості.	
57		***Насіння, що кільчиться й росте*** 4. 26. І казав їм: тож із Царством Божим подібно до того, як із чоловіком, що кидає насіння в землю: 27. чи спить він, чи встає, чи то вночі, чи вдень, насіння те кільчиться й росте. А як — він сам не знає. 28. Сама від себе земля плід приносить: спершу стебельце, потім колос, а потім повну в колосі пшеницю. 29. А коли плід доспіє, він зараз же з серпом посилає, бо жнива настали.		
58	***Кукіль у пшениці*** 13. 24. Ще одну притчу			

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	подав Він їм, кажучи: Царство Боже подібне до чоловіка, що був посіяв добре зерно на своїм полі. 25. Та коли люди спали, прийшов його ворог і посіяв кукіль поміж пшеницю й пішов. 26. Коли виросло збіжжя і вигнало колосся, тоді й кукіль появився. 27. Прийшли слуги господаря і кажуть до нього: Пане, хіба не добре зерно ти посіяв на твоїм полі? Звідки взявся кукіль? 28. Він відповів їм: Ворог-чоловік зробив це! Слуги йому кажуть: Хочеш, ми підемо його виполемо? 29. Ні! — каже, щоб, виполюючи кукіль, ви часом не вирвали разом з ним пшениці. 30. Лишіть, нехай росте до жнив одне й друге разом. А під час жнив я женцям скажу: зберіть перше кукіль та зв'яжіть його в снопи, щоб його спалити; пшеницю ж складіть у мою клуню.			
59	***Зерно гірчиці*** **13. 31. Іншу притчу Він подав їм, кажучи: Царство Боже подібне до зерна гірчиці, що його взяв чоловік і посіяв на своїм полі. 32. Воно, щоправда, найменше з усіх зерен; але як виросте, стає**	***Гірчичне зерно*** **4. 30. І мовив: До чого прирівняємо Царство Боже — або у якій притчі ми його представимо? 31. Воно — немов гірчичне зерно, що коли сіється у землю, найменше від усякого насіння, що на землі. 32. А**		

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	найбільшим з усієї городини, і навіть стає деревом так що птаство небесне злітається і гніз-диться на його гілках.	**як посіяне зійде, стає більшим від всякої городини і пускає таке велике віття, що птаство небесне може сховатися в його тіні.**		
60	***Скарб і перлина*** **13. 44. Царство Боже подібне до скарбу, схованого в полі, що чоловік, найшовши, ховає і, радіючи тим, іде й продає все, що має, і купує те поле. 45. Царство Боже іще подібне до купця, що шукає добрих перел. 46. Найшовши одну дорогоцінну перлину, іде, продає все, що має, і купує її.**			
61	***Притча про невід*** **13. 47. Подібне також Царство Боже до невода, що, закинутий у море, набрав усякої всячини. 48. Коли він виповниться, тягнуть його на берег і, сівши, збирають, що добре, в посуд, а непридатне викидають.**			
62	***Закваска*** **13. 33. Ще іншу притчу оповів їм: Царство Боже схоже на закваску, яку бере жінка і кладе до трьох мірок муки, аж поки все не скисне.**			
63	***Притчі та їх пояснення*** **13. 34. Усе це говорив Ісус**	***Притчі та їх пояснення*** **4. 33. І багатьма такими**		

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	до людей у притчах, і без притч не говорив до них нічого.	**притчами Він проповідував їм слово, наскільки вони могли зрозуміти. 34. Без притчі не говорив Він їм; на самоті ж пояснював усе своїм учням.**		
64	***Пояснення притчі про пшеницю і кукіль*** **13. 36. Тоді Він відіслав народ і прийшов додому. І підійшли до Нього його учні й кажуть: Виясни нам притчу про кукіль, що на полі. 37. Він у відповідь сказав їм: Той, хто сіє добре зерно, — це Син людський; 38. поле — серце людське; добре зерно — це слово Боже; кукіль — це облуда; 39. ворог, що його посіяв, — це діти диявола; жнива — це кінець епохи; женці — це слуги Господні. 40. Так, як збирають кукіль і в вогні палять, так само буде при кінці епохи.**			
65	***Ісус у Назареті*** **13. 53. Як же Ісус скінчив ці притчі, пішов звідти. 54. Прибувши в свою батьківщину, Він навчав їх на їхньому зібранні, так що вони дивувалися і говорили: Звідкіля в нього ця мудрість і сила чудодійна? 55. Хіба він не син теслі? Хіба не його мати зветься Марія? І його**	***Пророка вдома не шанують*** **6. 1. І, вийшовши звідти, прибув у свою батьківщину, і слідом за Ним пішли Його учні. 2. Він почав навчати на зібранні громади; багато з тих, що Його слухали, дивувалися, кажучи: Звідкіль оте в нього? Що то за мудрість, що йому дана, і такі чуда,**	***Ісус у Назареті*** **4. 16. Прибув Він у Назарет, де був вихований, увійшов своїм звичаєм на зібрання громади і почав до них промовляти. 22. І всі погоджувалися з Ним і дивувались словам ласки, які виходили з уст Його, і говорили: Чи Він не син Йосипа?**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	брати Яків та Йосип? Звідки ж йому це все? 57. І зневірювалися в Ньому. Ісус же сказав їм: Пророк не має пошани лише в своїй батьківщині та в себе вдома. 58. І не зробив там чудес через їхню невіру.	**що діються його руками? 3. Хіба він не тесля, син Марії? Брат Якова і Йосипа? І зневірювалися у Ньому. 4. Але Ісус промовив до них: Нема пророка без пошани, як тільки у своїй країні, між власною родиною та у своєму домі. 5. І не міг зробити там ніякого чуда, лише вилікував деяких недужих, поклавши на них руки; 6. і дивувався їх невірству. І обходив Він навколишні села, навчаючи.**		
66			***Одинак наїнської вдови*** ***7. 11. Потім пішов Ісус у місто, що зветься Наїн, і з ним ішли Його учні й сила народу. 12. Коли вони наблизились до міської брами, аж ось виносили мертвого сина, єдиного в матері своєї, що була вдовою. І було з нею чимало людей з міста. 13. Побачивши її, Господь зглянувся над нею і сказав до неї: Не плач. 14. І, приступивши, доторкнувсь до мар, і ті, що несли, зупинились. Тоді Ісус сказав: Юначе, кажу тобі, встань! 15. І мертвий підвівся, і почав говорити. Він віддав його матері. 16. Страх огорнув усіх, і вони***	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
			прославляли Бога й говорили: Великий пророк устав між нами.	
67	***Милосердя над вівцями без пастуха*** **9. 35. Ісус обходив усі міста і села, навчаючи в їхніх громадах, проповідуючи Євангеліє та вигоюючи всяку хворобу й недугу. 36. Він, бачачи натовпи народу, милосердився над ними, бо вони були стомлені і прибиті, немов вівці, що пастуха не мають. 37. Тоді Він каже своїм учням: Жнива великі, та робітників мало. 38. Просіть, отже, господаря жнив, щоб вислав робітників на свої жнива.**			
68				***Юдеї заперечують Іванове омивання*** **3. 22. Після того вирушив Ісус зі своїми учнями у Юдейський край і пробував там із ними, і здійснював обряд омивання. 23. Іван теж омивав, в Еноні біля Салима. І приходили туди і омивалися. 24. Ще бо не вкинули були Івана у темницю. 25. І от знялася суперечка між учнями Івана та юдеями про очищення.**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
69				***Налаштовують Івана проти Ісуса*** **3. 26. Прийшли вони до Івана й кажуть йому: Учителю, той, що був із тобою по той бік Йордану і про якого ти свідчив — он він омиває, і всі йдуть до Нього. 27. Іван у відповідь промовив: Не може чоловік нічого взяти, коли йому не дано з неба. 28. Ви ж пам'ятаєте, що я сказав: мене послано поперед Нього. 29. У кого молода, той молодий. Дружба молодого, що стоїть і слухає, радіє вельми голосом молодого. Така й моя радість, яка тепер сповнилася. 30. Йому треба рости, мені ж — маліти.**
70	***Повернення в Галілею*** **4. 12. Почувши, що Івана ув'язнено, Ісус вернувся в Галілею.**			***Повернення в Галілею*** **4. 1. Коли Господь дізнався, що фарисеї зачули, що Ісус збирає більше учнів, ніж Іван, — 3. лишив він Юдею і пішов знову в Галілею.** **7. 1. По тому ходив Ісус по Галілеї, Він не хотів більше ходити по Юдеї, бо юдеї бажали убити Його.**
71	***Призначення дванадцятьох*** **10. 1. Прикликавши своїх**	***Призначення дванадцятьох*** **3. 13. Потім вийшов на**	***Дванадцять апостолів*** **6. 12. Тими днями Він вийшов на гору молитись і**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	дванадцять учнів, Ісус дав їм владу над нечистими духами, щоб їх виганяли і лікували всяку хворобу й усяку неміч. 2. Ось імена дванадцятьох апостолів: перший Симон, прозваний Петром, і Андрій, брат його; Яків, син Заведея, та Іван, брат його; 3. Филип та Вартоломей; Тома й Матвій, митар; Яків, син Алфея, і Тадей; 4. Симон Кананій та Юда Іскаріотський, що зрадив Його.	**гору й покликав тих, яких сам хотів, і вони прийшли до Нього. 14. І Він призначив дванадцятьох, щоб були при Ньому та щоб їх посилати проповідувати; 15. і дав їм владу виганяти бісів. 16. Призначив Він дванадцятьох: Симона, якому дав ім'я Петро; 17. Якова, сина Заведея, та Івана, брата Якова, і дав їм ім'я Воанергес, у перекладі — Сини грому; 18. Андрія, Филипа, Вартоломея, Матвія, Тому, Якова, сина Алфея, Тадея, Симона Кананія 19. та Юду Іскаріота, що Його зрадив.**	**провів усю ніч у молитві до Бога. 13. А як настав день, покликав своїх учнів і вибрав з них дванадцятьох, яких назвав апостолами: 14. Симона, якого назвав Петром, Андрія, його брата, Якова, Івана, Филипа, Вартоломея, 15. Матвія, Тому, Якова, сина Алфея, Симона на прізвисько Кананій, 16. Тадея та Юду Іскаріота, що став зрадником.**	
72	***Ісус, висилаючи апостолів, наказує їм*** **10. 5. Оцих дванадцятьох Ісус вислав і наказав їм: 7. Ідіть, проповідуйте, кажучи, що Царство Боже близько. 8. Оздоровляйте недужих, воскрешайте мертвих, очищайте прокажених, бісів виганяйте. Даром ви взяли — даром давайте. 9. Не беріть ні золота, ні срібла, ні дрібних грошей у череси ваші. 10. Ні торби на дорогу, ні двох одежин, ні взуття, бо робітник вартий утримання свого. 11. Як зайдете в яке місто чи**	***Посилає по двоє на проповідь*** **6. 7. Покликав Він дванадцятьох і став їх посилати по двоє, даючи їм владу над нечистими духами. 8. І наказав їм, щоб нічого не брали на дорогу, крім самої палиці, — ні хліба, ні торбини, ні мідяків у черес, 9. щоб узувалися в сандалі й не одягалися у дві одежі. 10. І говорив їм: До якого б дому ви не увійшли, там пробувайте, аж поки не вийдете звідти. 11. А коли в якому місці вас не приймуть і не слухатимуть вас, виходячи**	***Ісус посилає дванадцятьох*** **9. 1. Скликавши дванадцятьох, Ісус дав їм силу і владу над усіма бісами, і зціляти недуги; 2. тоді послав їх проповідувати Царство Боже й лікувати недужих. 3. Він до них промовив: Нічого не беріть у дорогу: ні торби, ні хліба, ні грошей, ані дві одежі не майте. 4. В яку хату ви не увійшли б, там пробувайте, поки не вийдете. 5. А як хто вас не прийме, виходячи з того міста, обтрусіть порох з ніг ваших**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	село, спитайте, хто в ньому достойний, і там пробувайте, поки не вийдете. 12. Входячи ж у дім, вітайте його, кажучи: Мир дому цьому! 13. І як той дім достойний, нехай ваш мир зійде на нього; а як недостойний, нехай ваш мир до вас вернеться. 14. Як хто вас не прийме й не послухає ваших слів, то ви, виходячи з дому чи з міста, обтрусіть порох із ніг ваших.	**звідтіль, обтрусіть і порох з ваших ніг на свідчення їм. 12. Вони вийшли і проповідували оновлення, 13. виганяли численних бісів і намащували олією чимало хворих та оздоровлювали їх.**	**на свідчення проти них. 6. І вийшли вони та, ходячи по селах, звіщали Добру Новину і оздоровляли всюди.**	
73	***Посланці від Івана Предтечі*** **11. 1. Коли Ісус скінчив навчати дванадцятьох своїх учнів, пішов звідти навчати і проповідувати по їхніх містах. 2. Почувши у в'язниці про діла Христові, Іван через своїх учнів послав спитати Його: 3. Ти єси той, що має прийти, чи іншого маємо чекати? 4. У відповідь на це Ісус сказав їм: Ідіть і сповістіть Івана про те, що чуєте й бачите: 5. сліпі бачать і криві ходять, прокажені очищуються і глухі чують; мертві воскресають і вбогим проповідується Добра Новина. 6. Щасливий, хто через Мене не потрапить у пастку. Царство Боже**		***Посланці від Івана питають*** **7. 18. Учні Івана сповістили його про те все. Тоді Іван покликав двох із своїх учнів 19. і послав їх до Господа сказати: «Ти той, що має прийти, чи іншого нам чекати?» 20. Прийшовши до Нього, ті мужі кажуть: Іван Омиватель послав нас до тебе спитати: ти той, що має прийти, чи іншого нам чекати? 21. Саме того часу Ісус оздоровив багатьох від недуг, немочей та від злих духів і багатьом сліпим дав зір. 22. У відповідь Ісус сказав їм: Ідіть сповістіть Івана, що ви бачили й чули: сліпі прозрівають, криві ходять, прокажені очищуються,**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	здобувається силою; і ті, що вживають силу, схоплюють його.		**глухі чують, мертві воскресають, бідним звіщається Добра Новина. 23. І блаженний той, хто не потрапить у пастку в Мені.**	
74			***Ірод Антипа хоче побачити Ісуса*** **9. 7. Ірод тетрарх довідався про все, що діялось, і дивувався, бо деякі казали, що то Ілля явився, а інші — що якийсь пророк. 9. Ірод сказав: Хто ж це такий, що я про Нього оце чую? І намагався побачити Його.**	
75	***Чудесна гостина для п'ятьох тисяч*** **14. 13. Звідти Ісус відплив човном у пустинне й самітне місце; народ же, довідавшись про це, пішов за Ним із міст пішки. 14. Вийшовши, Ісус побачив силу народу і змилосердився над ними та вигоїв їхніх недужих. 15. Як же настав вечір, підійшли до Нього Його учні й кажуть: Пустинне це місце, та й час минув уже. Відпусти людей, нехай ідуть по селах та куплять собі поживи. 16. Ісус сказав їм: Не треба їм відходити: дайте ви їм їсти. 17. Вони ж мовлять до Нього: Ми маємо тут тільки п'ять хлібів і дві риби. 18.**	***Перша чудесна гостина*** **6. 30. Апостоли вернулися до Ісуса й розповіли Йому про все, що робили і чого навчали. 31. Він їм каже: Ідіть самі одні осторонь, десь на самоту, і відпочиньте трохи. Бо тих, що приходили й відходили, так було багато, що вони не мали часу навіть що перекусити. 32. І відійшли вони човном у відлюдне місце самі одні. 33. Але їх бачили, як вони відпливали, і багато пізнали їх, і пішки збіглись туди з усіх міст, і випередили їх. 34. Вийшовши, Ісус побачив силу народу і змилосердився над ними, бо вони були немов вівці,**	***Чудесна гостина*** **9. 10. Апостоли ж, вернувшись, розповіли Йому про те, що зробили. Тоді Він узяв їх і попрямував осторонь у напрямі міста, що зветься Витсайда. 11. Люди, довідавшись про те, пішли слідом за ним. Він їх прийняв і говорив їм про Царство Боже та оздоровляв тих, що потребували того. 12. День почав хилитись до вечора, і дванадцятеро підійшли до Нього й кажуть: Відпусти людей: хай ідуть по хуторах та селах, що навколо, і найдуть собі притулок та поживу, бо тут ми в пустому місці. 13. А Він їм каже: Дайте ви їм**	***Чудесна гостина*** **6. 1. По тому Ісус пішов на узбережжя Тиверійської Галілеї. 2. Ішла за Ним сила народу; бачили бо чуда, які Він вчинив над недужими. 3. Ісус зійшов на гору й сів там з учнями своїми. 5. Підвівши очі й побачивши, що сила людей іде до Нього, каже до Филипа: Де нам купити хліба, щоб ці їли? 6. Казав Він так, щоб випробувати його, знав бо сам, що має робити. 7. Филип озвався до Нього: Та й за двісті денарів хліба не вистачило б, щоб кожному хоч трохи дісталось. 8. Каже до**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	Тоді він каже: Принесіть мені їх сюди. 19. І, велівши народові сісти на траві, взяв п’ять хлібів і дві риби, підвів очі до неба, поблагословив і розламав хліби і дав учням, а учні — людям. 20. Всі їли до наситу й назбирали куснів, що зосталися, дванадцять кошів повних. 21. Тих же, що їли, було яких п’ять тисяч чоловіків, окрім жінок та дітей.	що пастуха не мають. І Він навчав їх чимало. 35. А коли була вже пізня година, приступили до Нього його учні й кажуть: Місце самотнє тут, і час уже пізній. 36. Відпусти їх, хай підуть в околишні слободи й села та куплять собі що їсти. 37. А Він відповів їм: Дайте ви їм їсти. Вони Йому кажуть: Хіба піти нам та купити хліба за двісті денарів і дати їм їсти? 38. Він каже їм: Скільки хлібів маєте? Підіть і подивіться. Довідавшись, вони кажуть: П’ять хлібів і дві риби. 39. І велів їм посадити всіх гуртками на зеленій траві. 40. І посідали гуртками по сотні та півсотні. 41. Узяв він п’ять хлібів і дві риби і, звівши очі на небо, благословив, і розломив хліби, і став роздавати учням, щоб клали перед ними, і розділив дві риби між усіма. 42. І їли всі й наситилися. 43. І назбирали окрушин хліба повних дванадцять кошів та рештки риби. 44. Тих же, що їли, було п’ять тисяч чоловіків.	їсти. Вони відповіли: Є у нас тільки п’ять хлібів і дві риби. Хіба що підемо та купимо поживи для всього цього народу. 14. Було бо їх приблизно п’ять тисяч чоловіків. Ісус сказав до своїх учнів: Розсадіть їх гуртами приблизно по п’ятдесят. 15. Вони так зробили й усіх розсадили. 16. Тоді Він узяв п’ять хлібів і дві риби і, звівши очі вгору, благословив їх, поламав і дав учням, щоб вони клали перед народом. 17. Усі їли до наситу й зібрали куснів, що зосталися, дванадцять кошів.	Нього один з учнів, Андрій, брат Симона Петра: 9. Є тут один хлопчина, що має п’ять ячмінних хлібів і дві риби; але що це на таку силу людей! 10. Сказав Ісус: Веліть людям сісти. Було ж багато трави на тому місці, і сіли вони числом яких п’ять тисяч чоловіків. 11. Узяв Ісус хліби і, воздавши хвалу, роздав тим, що сиділи; так само й риби, скільки хотіли. 12. Коли ж вони наситилися, мовив до своїх учнів: Зберіть шматки, що зосталися, щоб ніщо не пропало. 13. І зібрали та наповнили дванадцять кошів куснями ячмінного хліба, які були лишилися в тих, що їли.
76	***Ходіння по воді*** **14.** 22. І зараз же примусив учнів увійти до човна й	***Ходіння по воді*** **6.** 45. Зараз же примусив учнів сідати в човен і		***Ходіння по воді*** **6.** 14. Побачивши чудо, яке зробив Ісус, люди загово-

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	переплисти на той бік раніше від Нього, тим часом як відпускав народ. 23. І коли відпустив народ, пішов на гору молитись на самоті. Як звечоріло, він був там сам один. 24. Човен уже був посеред моря і його кидали хвилі, бо вітер був супротивний. 25. О четвертій сторожі ночі Ісус прийшов до них, ідучи по морю. 26. Учні, побачивши, що Він іде по морю, були вражені. То привид! — заговорили і з переляку закричали. 27. Та Ісус тієї ж миті мовив до них: Будьте спокійні — це Я, не бійтеся! 28. Тоді Петро озвавсь до Нього й каже: Господи, коли це Ти, вели мені прийти по воді до Тебе! 29. Іди! — сказав Ісус. І вийшов Петро з човна, почав іти по воді і прийшов до Ісуса; 30. але, побачивши, що вітер сильний, злякався, почав потопати і скрикнув: Господи, рятуй мене! 31. Ісус зараз же простягнув руку, вхопив його і мовив до нього: Маловіре, в чому усумнився? 32. І як увійшли до човна, вітер ущух.	плисти поперед Нього на той бік щодо Витсайди, поки Він не відпустить народу. 46. Відпустивши їх, пішов на гору молитись. 47. Як настав вечір, човен був серед моря, а Він сам один на землі. 48. Коли ж побачив, як вони втомилися, веслуючи, бо вітер їм був противний, пішов до них близько четвертої сторожі ночі, ідучи по морю, і хотів минути їх. 49. Вони ж, побачивши, як Він ступає по морю, гадали, що то примара, і закричали. 50. Усі бо уздріли Його й занепокоїлись, а Він умить заговорив до них, кажучи: Будьте мужні: це я, не бійтесь! 51. І увійшов до них у човен, і ущух вітер. І дуже від надмірного в самих собі дивувались.		рили: Це справді пророк, що має прийти у світ. 15. Довідався Ісус, що вони хочуть прийти й узяти Його силоміць, щоб зробити царем, і відійшов сам-один знову на гору. 16. Коли ж настав вечір, учні Його зійшли до моря і, 17. ввійшовши в човен, поплили на той бік моря, до Капернаума. 18. Уже стало темніти, й Ісус ще не був прийшов до них, і море схвилювалося, бо дув сильний вітер. 19. Пропливли вони яких двадцять п’ять чи тридцять стадій, аж бачать — Ісус іде до них по морю й наближається до човна — і налякались. 20. Він до них каже: Це Я, не бійтесь! 21. І хотіли Його взяти у човен, але човен зараз же причалив до землі, до якої прямували.

	Матвій	Марко	Лука	Іван
77	***Зцілення в землі Генезаретській*** **14. 34. І, перепливши, прибули в землю Генезаретську. 35. Пізнали Його місцеві люди і розголосили по всій тій околиці вістку про Нього. І принесли до Нього всіх недужих 36. і просили Його, аби тільки приторкнутись їм до краю його одягу. І скільки їх доторкалося, одужували.**	***Хворі в Генезаретській околиці*** **6. 53. І, перепливши, прибули вони в землю Генезаретську й причалили. 54. А коли вийшли з човна, люди зараз же Його пізнали 55. і розбіглися по всьому краю та почали приносити хворих на ліжках, де тільки чули, що Він пробуває. 56. І куди Він тільки приходив, у села, чи міста, чи в слободи, клали на майданах хворих і просили Його, щоб їм можна було бодай доторкнутися краю Його одежі; і хто тільки торкались Його — ставали спасенними.**		
78	***Фарисейські вигадки*** **15. 1. Тоді приступили до Ісуса фарисеї з Єрусалима й кажуть: 2. Чому твої учні порушують передання старших: не миють рук, коли споживають страву? 3. А Він у відповідь сказав їм: А ви чого порушуєте заповідь Божу вашим переданням? 4. Бог бо заповів: шануй батька твого й матір. І далі: хто проклинає батька-матір, хай буде караний на**	***Божа заповідь і людське передання*** **7. 1. Фарисеї, що були з Єрусалима, зібрались коло Ісуса. 2. І бачили, що дехто з його учнів їсть хліб нечистими, тобто немитими, руками. 3. Фарисеї, додержуючись передання старших, не їдять, поки не вимиють добре рук, 4. і, вернувшись з торгу, не споживають, поки себе не покроплять; ще багато**		

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	смерть. 5. А ви кажете: хто скаже батькові чи матері: добро, яким би я міг помогти вам, є дар Божий, 6. той може не шанувати свого батька чи матір свою. Так вашим переданням ви усуваєте заповідь Божу. 7. О лицеміри! Добре про вас пророкував був Ісая: 8. Народ цей устами мене поважає, а серце їхнє далеко від мене. 9. Та вони марно мене шанують, навчаючи людських наказів.	іншого вони перейняли й дотримуються: миття чаш, глечиків, мідного посуду, лавок. Питають, 5. отже, Його фарисеї: Чому твої учні не живуть за переданнями старших і їдять немитими руками? 6. Він відповів їм: Добре пророкував про вас, лицемірів, Ісая, як написано: «Народ цей устами мене почитає, серце ж їхнє далеко від мене; 7. та вони марно мене почитають, навчаючи наук — наказів людських». 8. Занедбавши заповідь Божу, притримуєтеся людського передання: миєте глечики та кухлі й ще багато в тому роді. 9. І сказав їм: Як ви хитромудро відкидаєте заповідь Божу, щоб берегти ваше передання. 10. Мойсей бо наказав: шануй батька твого й матір твою, і хто проклинає батька або матір — смерть такому! 11. А ви твердите: коли хто батькові чи матері скаже — «корван», тобто «священний дар є те, чим ви мали б користатися від мене», — 12. тому не даєте більше змоги зробити що для батька-матері. 13. Таким чином,		

	Матвій	Марко	Лука	Іван
		касуєте слово Боже вашим переданням, яке ви самі завели. І іншого такого чините чимало.		
79	***Чисте і нечисте*** **15. 10. І, прикликавши людей, сказав їм: Слухайте й розумійте! 11. Не те, що до уст входить, сквернить людину, а те, що з уст виходить, те сквернить людину. 12. Тоді приступили учні й кажуть Йому: Чи знаєш, що фарисеї взяли Тобі за зле, як почули, що Ти так говориш? І3. Ісус озвався: 14. Лишіть їх: це сліпі проводарі сліпих! Коли ж сліпий веде сліпого, обидва впадуть у яму. 15. Тоді Петро заговорив до Нього й каже: З'ясуй нам ту притчу. 16. Він відповів: То й досі ви без розуміння? 17. Хіба не розумієте, що все те, що до уст входить, іде до нутра й геть виходить? 18. А те, що з уст виходить, іде з серця і сквернить людину; 19. із серця бо виходять лихі думки, убивства, перелюби, розпуста, крадежі, лживе свідчення, богохульства. 20. Це сквернить людину, а їсти немитими руками не сквернить людину.**	***Чисте і нечисте*** **7. 14. І, прикликавши знову народ, промовляв до нього: Слухайте Мене всі й розумійте. 15. Нема нічого зовнішнього для людини, що, входячи в неї, могло б її осквернити; те, що виходить з людини, те осквернює людину. 16. Хто має вуха слухати, хай слухає. 17. І коли Він увійшов до хати, далі від народу, учні спитали Його про притчу. 18. Він каже їм: І ви ще такі некмітливі? Не розумієте, що все, що входить у людину ззовні, не може її осквернити? 19. Воно бо не входить в її серце, а в живіт, потім виходить геть на належне йому місце, очищуючи всяку їжу? 20. Він говорив: те, що виходить з людини, те осквернює людину. 21. З нутра бо, з серця людини, виходять недобрі намисли, розпуста, злодійство, душогубство, 22. перелюби, загребущість, лукавство, обман, безсоромність, заздрий погляд, наклеп, гордість, безум. 23. Уся ця погань**		

	Матвій	Марко	Лука	Іван
		виходить із нутра й оскверняє людину.		
80	***«Діти» і «щенята»*** **15. 21. Ісус вийшов звідти й пішов в сторони тирські та сидонські. 22. Аж ось жінка вийшла з тих околиць і стала кричати: Змилуйся наді мною, Господи! Біс тяжко мучить мою дочку. 25. Вона підійшла і, уклонившись Йому в ноги, каже: Господи, поможи мені! 26. Він відповів їй: Не личить брати хліб у дітей і кидати щенятам. 27. А вона каже: Так, Господи! Але й щенята їдять кришки, що падають зо столу в панів їхніх. 28. Тоді Ісус у відповідь сказав їй: О жінко, велика твоя віра! Хай тобі буде, як бажаєш. І видужала її дочка від тієї години.**	***«Діти» і «щенята»*** **7. 24. І, вирушивши звідти, пішов у сторони Тира та Сидона. Увійшовши ж до одного дому, не хотів, щоб довідався хто про те, але не міг приховатися. 25. Бо відразу одна жінка, дочка якої мала злого духа, дізнавшися про Нього, прийшла і впала Йому до ніг. 26. Благала вона Його, щоб вигнав біса з її дочки. 27. Він відповів їй: Дай спершу, щоб діти наїлись; не личить бо взяти хліб у дітей і кинути щенятам. 28. Вона ж озвалась і каже Йому: Так, Господи, але й щенята їдять під столом кришки по дітях. 29. І сказав їй: За це слово йди — біс вийшов з твоєї дочки. 30. Вернулася вона до свого дому й найшла, що дитина лежала на ліжку, і біс вийшов.**		
81	***Ісус зціляє багатьох*** **15. 29. Звідти Ісус прийшов до Галілейського моря і зійшов на гору й сів там. 30. Сила народу прийшла тоді до Нього, що мали при собі кривих, калік, сліпих, німих, чимало й інакших, та й клали їх до Його ніг, і Він зціляв їх. 31. І чудувались**	***Глухонімий чує і говорить*** **7. 31. І знову, покинувши Тирську країну, прийшов через Сидон над Галілейське море у межі околиць Десятимістя. 32. І приводять Йому глухонімого і благають Його, щоб поклав на нього**		

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	люди, бачачи, що німі говорять, каліки одужують, криві ходять і сліпі бачать. І прославляли Бога.	руку. 33. Взяв Він його набік від народу, вклав йому пальці свої у вуха і, добувши своєї слини, доторкнувсь до його язика; 34. підвівши очі на небо, зітхнув і каже: Еффата, що значить «відкрийся». 35. І зараз же відкрились його вуха, і язик у нього розв'язався, і він почав виразно говорити. 36. І наказав їм нікому про це не говорити. А що більше Він їм наказував, то більше вони те розголошували. 37. І здивовані над міру, говорили: Він усе добре зробив: і глухим дає слух, і німим — мову.		
82	*Чудесна гостина для чотирьох тисяч* **15.** 32. Тим часом Ісус покликав своїх учнів і сказав їм: Жаль Мені цих людей, бо ось уже три дні, як вони зо Мною, не мають що їсти, а відпустити їх голодними не хочу, щоб, бува, не охляли десь в дорозі. 33. Кажуть до Нього учні: Де нам узяти стільки хліба в пустині, щоб нагодувати стільки люду? 34. Ісус спитав їх: Скільки у вас хлібів? Сім, — кажуть, — і кілька риб. 35. Тоді Він велів людям сісти на землю, 36. взяв сім	*Друга чудесна гостина* **8.** 1. За тих днів, як знову була сила народу, а не мали що їсти, закликав учнів і каже їм: 2. Жаль Мені цих людей, ось вони уже три дні зо Мною, і не мають що їсти. 3. Коли відпущу голодних додому, ослабнуть у дорозі; деякі бо з них прийшли здалека. 4. Учні Йому відповіли: Звідкіль хто міг би нагодувати їх хлібом тут у пустині? 5. Він спитав їх: Скільки маєте хлібів? Сім, — відповіли. 6. Тоді Він велів народові сісти на землю і, взявши сім хлібів		

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	хлібів та рибу, воздав хвалу, розламав і став давати учням, а ті людям. 37. Усі їли до наситу й назбирали куснів, що зосталися, сім повних кошів. 38. Тих же, що їли, було яких чотири тисячі чоловіків, окрім жінок та дітей. 39. І, відпустивши народ, Ісус сів до човна, і прибув у сторони Магадана.	та воздавши хвалу, розламав їх і дав учням, щоб роздавали, і вони роздавали народові. 7. Мали вони також кілька рибок; Він благословив їх і наказав теж роздати. 8. І вони їли й наситились, і зібрали сім кошів кусків, що зостались. 9. Було їх яких чотири тисячі. І відпустив їх. 10. Ввійшовши відразу в човен з учнями, прибув у межі Далманута.		
83	***Рід лукавий хоче знаку*** **16.** 1. І приступили фарисеї і, спокушаючи Його, просили, щоб показав їм знак з неба. 2. А Він у відповідь сказав їм: 4. Рід лукавий і перелюбний шукає знаку, але знаку йому не дасться. І покинув їх і пішов звідти.	***Фарисеї хочуть знаку з неба*** **8.** 11. Вийшли тоді фарисеї і стали сперечатися з Ним, і вимагали від Нього знаку з неба, спокушаючи Його. 12. Зітхнув Він важко з глибини серця й каже: Чого цей рід вимагає знаку? Істинно кажу вам: не дасться цьому родові знаку! 13. І, покинувши їх, знову сів у човен і поплив на той бік.		
84	***Осторога перед лицемірством фарисеїв*** **16.** 5. Коли перепливали учні на той бік, забули взяти хліба. 6. Ісус сказав їм: Глядіть, бережіться закваски фарисейської.	***Закваска фарисейська*** **8.** 14. Учні ж забули взяти хліба — мали з собою хіба одну хлібину у човні. 15. Він остерігав їх, кажучи: Глядіть, бережіться закваски фарисейської!	***Осторога перед лицемірством*** **12.** 1. Остерігайтесь фарисейської закваски, тобто лицемірства. 2. Нічого бо нема схованого, що б не відкрилось, і скритого, що б не виявилось. 3. Ось чому те, що ви сказали потемки,	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
			почується при світлі; і те, що ви говорили на вухо по схованках, оголоситься на крівлях.	
85	***Учні забули, що можуть примножувати хліб*** **16. 7. Вони ж перемовлялись між собою, бо не взяли хліба. 8. Помітив це Ісус і каже: Чого перемовляєтеся між собою, маловіри, що не взяли хліба? 9. І ви досі не збагнули? Чи ж ви не пам’ятаєте п’ять хлібів для п’яти тисяч, і скільки ви кошів зібрали? 10. Ані тих сім хлібів для чотирьох тисяч, і скільки ви кошів зібрали?**	***Нагадування учням про їхню силу*** **8. 16. І вони стали говорити між собою про те, що не мають хліба. 17. Ісус, довідавшись про те, каже до них: Чого говорите між собою, що не маєте хліба? Не пам’ятаєте, 19. як Я ламав п’ять хлібів на п’ять тисяч? Скільки кошів, повних куснів, ви зібрали? Дванадцять, — кажуть Йому. 20. А коли Я розламав сім хлібів на чотири тисячі, скільки кошів куснів ви зібрали? Сім, — кажуть. 21. І Він сказав їм: Іще не розумієте?**		
86		***Сліпий у Витсайді*** **8. 22. Приходять вони у Витсайду, і ось приводять Йому сліпого і просять Його, щоб його доторкнувся. 23. Узявши сліпого за руку, вивів Він його за село і, помазавши йому слиною очі, поклав на нього руки і спитав його: Чи бачиш що? 24. Глянув той і каже: Бачу людей — начеб дерева ходячі. 25.**		

	Матвій	Марко	Лука	Іван
		Тоді Він знову поклав йому руки на очі, і той прозрів, і одужав, і бачив усе ясно й далеко. 26. Послав Він його додому, кажучи: Не входь у село.		
87	*Ти — Хрестос* 16. 13. Прийшовши в околицю Филипової Кесарії, Ісус спитав своїх учнів: За кого мають люди Сина людського? 14. Ті відповіли: Одні за Іллю, інші — за одного з пророків. 15. На вашу ж думку, — каже до них, — хто Я? 16. Озвався Симон Петро і заявляє: Ти — Хрестос, Син Бога живого. 20. Тоді Він наказав учням, щоб вони нікому не казали, що Він Хрестос.	*Ти — Хрестос* 8. 27. І пішов Ісус із учнями до сіл Кесарії Филипової і в дорозі питав учнів, кажучи до них: За кого Мене мають люди? 28. Вони йому відповіли: Одні — за Іллю, інші — за одного із пророків. 29. А ви, — спитав їх, — що кажете про Мене: хто Я? Озвавсь Петро й каже до нього: Ти — Хрестос. 30. І Він наказав їм гостро, щоб нікому не говорили про Нього.	*Ти — Хрестос* 9. 18. Одного разу, коли Він молився на самоті, і були з ним Його учні, Він спитав їх: За кого Мене мають люди? 19. Вони у відповідь сказали: Одні за Іллю, інші — за якогось із пророків. 20. А ви, — спитав їх, — що кажете про Мене? Хто Я? Тоді Петро, озвавшись, мовив: Ти — Хрестос Божий. 21. Він сказав їм гостро про це нікому не говорити.	
88	*Господь каже наперед про страждання воскресіння* 16. 21. З того часу Ісус почав виявляти своїм учням, що Йому треба йти в Єрусалим і там багато страждати від старших і первосвящеників, і бути вбитим, і на третій день воскреснути. 22. Тоді Петро, взявши Його набік, став Йому докоряти: Пожалій себе, Господи! Нехай це не станеться з Тобою! 23. Він обернувся і сказав Петрові: Геть від	*Перше провіщення Переходу* 8. 31. І почав навчати їх, що Синові людському треба багато страждати, і старші та первосвященики відкинуть Його і Його уб'ють, і Він по трьох днях воскресне. 32. Він говорив про це відкрито. Тут Петро, взявши Його набік, почав Йому докоряти. 33. Він, обернувшись і, глянувши на учнів, зганив Петра й сказав: Геть від мене, що противишся! Бо ти думаєш не про те, що	*Син людський має страждати і воскресне* 9. 22. Далі додав: Син людський має багато перетерпіти; старші та первосвященики Його відкинуть і уб'ють, та Він на третій день воскресне.	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	Мене, що противишся! Ти Мені спокуса, бо думаєш не про Боже, а про людське. 24. Тоді Ісус сказав до Своїх учнів: 26. Яка користь людині, коли здобуде увесь світ, але пошкодить своє життя? Що може людина дати взамін за своє життя? 28. Істинно кажу вам: є деякі між тут присутніми, які не зазнають смерті, поки не побачать Сина людського, що приходить в царстві Його.	**Боже, а про те, що людське. 34. І, прикликавши учнів, сказав їм: 36. Яка користь людині здобути світ увесь і пошкодити своєму життю? 37. Що бо людина може дати взамін за власне життя?** **9. 1. І сказав їм: Істинно кажу вам: є деякі отут з присутніх, що не зазнають смерті, аж поки не побачать Царства Божого, що прийде у могутності.**		
89	***Преображення Господнє*** **17. 1. По шістьох днях узяв Ісус Петра, Якова та Івана, його брата, повів їх окремо на високу гору 2. і преобразився перед ними: обличчя його сяяло, наче сонце, а одежа стала білою, наче світло. 4. Озвавсь Петро й каже до Ісуса: Господи, добре нам тут бути! 5. Він говорив іще, аж ось ясна хмара повила їх і з хмари було чути голос: Це — мій улюблений Син, якого Я вподобав: Його слухайте. 6. Почувши це, учні впали лицем до землі і злякались вельми. 7. Ісус же підійшов, доторкнувся до них і каже: Устаньте, не бійтеся!**	***Преображення Господнє*** **9. 2. Шість день після цього Ісус бере зі собою Петра, Якова та Івана і веде їх самих на високу гору окремо. І преобразився перед ними: 3. одежа Його стала блискучою й такою білою, що ніякий білильник на землі так не вибілив би її. 5. І Петро звернувся до Ісуса: Учителю, добре нам тут бути! 6. Не знав бо, що сказати. 7. І тут отінила їх хмара, і пролунав голос із хмари: Це Син мій возлюблений, слухайте Його! 8. І, оглянувшись негайно навколо, нікого не побачили, крім самого Ісуса з ними. 9. А коли**		

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	8. Підвівши очі, вони не бачили нікого, крім самого Ісуса. 9. Коли ж сходили з гори, Ісус наказав їм: Нікому не розповідайте про це видіння, аж поки Син людський не воскресне з мертвих.	**вони сходили з гори, наказав їм, щоб нікому не оповідали те, що бачили, аж поки Син людський не воскресне з мертвих. 10. І зберегли вони в собі це слово, спільно розмірковуючи, що воно значить — воскреснути з мертвих.**		
90	***Іван Предтеча та його убивці*** **17. 10. Тоді учні його спитали Його: Чому вчені кажуть, що спершу має прибути Ілля? 11. Він відповів їм: Ілля справді приходить й підготовлює все. 12. Але Я вам кажу, що Ілля вже прийшов був, та вони його не впізнали і вчинили з ним сваволю. Так і Син людський має від них постраждати. 13. І зрозуміли тоді учні, що Він їм говорив про Івана Омивателя.**	***Ілля вже прийшов*** **9. 11. І спитали вони Його: Чому вчені кажуть, що перше має прийти Ілля? 12. Він відповів їм: бо Ілля приходить раніше і підготовлює все. 13. Однак кажу вам, що Ілля вже був прийшов, і вони вчинили з ним сваволю.**		
91	***Біснуватий юнак*** **17. 14. Коли ж прийшли до народу, приступив до Нього один чоловік і, припавши йому до ніг, 15. каже: Господи, змилуйся над моїм сином, бо він причинний і тяжко нездужає: часто кидається в огонь, часто й у воду. 16. Я був привів його до твоїх учнів, та вони не могли**	***«Все можливе тому, хто вірує»*** **9. 14. Вернувшись до решти учнів, побачили великий натовп навколо них і вчених, що сперечалися з ними. 16. Він спитав їх: Чого сперечаєтеся з ними? 17. І відповів Йому один з народу: Учителю, я привів до тебе сина мого, що має**		

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	його зцілити. 17. Відповів Ісус: Приведіть Мені його сюди! 18. Ісус погрозив йому, і біс вийшов з хлопця; і юнак видужав тієї ж хвилі. 19. Тоді підійшли учні до Ісуса на самоті й спитали: Чому ми не могли його вигнати? 20. Ісус сказав їм: Через вашу малу віру; бо істинно кажу вам: коли матимете віру, як зерно гірчиці, скажете цій горі: перенесися звідси туди — і вона перенесеться, і нічого не буде для вас неможливого.	німого духа, 18. і де тільки його вхопить, кидає його об землю, так що він пускає піну, скреготче зубами і ціпеніє. Просив я учнів Твоїх, щоб його вигнали, та вони не могли. 19. Він у відповідь каже їм: Приведіть його до Мене. 20. І привели його до Нього. Як тільки дух побачив Його, зараз же потряс ним, і той повалився на землю, запінився і почав качатися. 21. Він спитав його батька: Скільки часу, як це йому сталося? З дитинства, — відповів той. — 22. Часто він кидає його у вогонь і в воду, щоб його погубити. Якщо можеш, поможи нам, змилосердься над нами. 23. Ісус каже йому: Якщо можеш? — Все можливе тому, хто вірує. 24. І вмить батько хлопчини скрикнув крізь сльози: Вірую, поможи моєму невірству! 25. Ісус, бачачи, що збігається натовп, погрозив нечистому духові, кажучи: Німий та глухий душе! Наказую тобі: вийди з нього й не входь більше в нього. 26. І, закричавши та сильно ним стрясши, вийшов з нього. І той став мов мертвий, і багато хто		

	Матвій	Марко	Лука	Іван
		казали: він умер. 27. Ісус узяв його за руку, підвів його, і той устав.		
92			***Гурт жінок-помічниць*** **8. 1. По тому Ісус проходив через міста та села, проповідуючи й звіщаючи Добру Новину про Царство Боже. З Ним були дванадцять 2. і деякі жінки, що були оздоровлені ним від злих духів і недуг: Марія, звана Магдалина, з якої вийшло сім бісів, 3. Іванна, жінка Хузи, Іродового управителя, Сусанна та багато інших, що їм помагали зо своїх маєтків.**	
93				***Хворий Лазар умирає*** **11. 1. Був один недужий, Лазар, з Витанії, села Марії та її сестри Марти. 2. Марія, якої брат Лазар був хворий, була та, що миром була помазала Господа і волоссям своїм обтерла Йому ноги. 3. Послали сестри до Нього сказати Йому: «Господи, ось той, кого ти любиш, хворіє». 4. Почувши те, Ісус мовив: Недуга ця не на смерть, але на славу Божу: щоб Син Божий ним прославився. 5. Любив же Ісус Марту, і її сестру, і Лазара. 6. І як почув, що**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				цей хворіє, ще два дні лишився на тому місці, де пробував. 7. По тому мовив до учнів: Ходімо знову в Юдею. 8. Учні Йому казали: Учителю, оце недавно юдеї Тебе хотіли каменувати, і Ти знов туди йдеш? 9. Відповів Ісус: Чи не дванадцять годин у дні? Коли хто ходить удень, не спотикається, бо бачить світло світу цього. 11. Сказавши це, мовив до них: Лазар, наш приятель, спить; але Я піду збуджу його. 12. Учні Йому кажуть: Господи, коли спить, видужає. 13. Ісус говорив про його смерть; вони ж гадали, що Він говорив про спочинок у сні. 14. Тоді Ісус каже їм одверто: Лазар помер, 15. і Я за вас радію, що Мене там не було, щоб ви увірували. Та ходім до нього. 16. Тоді Тома, на прізвисько Близнюк, сказав до співучнів: Ходімо й ми з Ним, щоб разом умерти.
94				***«Я — воскресіння і життя»*** **11. 17. Прибувши, Ісус застав його вже чотириденним у гробі. 18. Була ж Витанія недалеко Єрусалима, стадій з п’ятнадцять, 19. і багато з юдеїв зійшлось до Марти**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				та Марії, щоб їх розважити по братові. 20. Марта, почувши, що Ісус наближається, кинулась Йому назустріч, тоді як Марія сиділа в хаті. 21. Заговорила Марта до Ісуса: Господи, якби Ти був тут, мій брат не вмер би! 22. Та й тепер знаю, що все, що Ти попросиш у Бога, Бог дасть Тобі. 23. Ісус їй каже: Твій брат воскресне. 24. Каже до Нього Марта: Знаю, що воскресне у воскресіння в останній день. 25. Ісус відповів їй: Я — воскресіння і життя. Віриш тому? 27. Каже Йому: Так, Господи, вірую, що Ти — Хрестос, Син Божий, який гряде у світ цей.
95				***Ісус просльозився*** **11.** 28. Сказавши це, пішла й покликала свою сестру Марію й каже пошепки: Прийшов Учитель і тебе кличе. 29. Як тільки вона те почула, встала хутко і пішла до Нього. 30. Ісус ще не ввійшов був у село, Він був на тому місці, де Його зустріла Марта. 31. Юдеї, що були з нею в хаті та її розважали, побачивши, що Марія встала хутко й вийшла, пішли за нею, бо думали, що вона йде до

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				гробу, щоб там плакати. 32. Та Марія, прийшовши туди, де був Ісус і, побачивши Його, впала Йому до ніг і сказала Йому: Господи, якби Ти був тут, мій брат не вмер би! 33. Ісус, побачивши, що вона плаче і що юдеї, які прийшли з нею, також плачуть, розжалобився духом і, зворушений, 34. спитав: Де ви його поклали? Кажуть Йому: Іди, Господи, і подивись. 35. Просльозився Ісус. 36. Тоді юдеї стали казати: Бач, як Він його любив! 37. А деякі з них мовили: Чи цей, що зробив зрячими сліпого очі, не міг так учинити, щоб і той не помер?
96				***«Лазаре, вийди сюди»*** **11. 38. Ісус знову розжалобився й пішов до гробу. Була то печера, і на вході був камінь. 39. Ісус сказав: Відкотіть камінь. Марта, сестра померлого, каже Йому: Господи, вже чути, бо четвертий день уже. 40. Озвався Ісус: Хіба Я не казав тобі, що, як увіруєш, побачиш славу Божу? 41. І відкотили камінь. Ісус звів очі вгору й мовив: Отче, дякую Тобі, що вислухав єси Мене. 43.**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				Промовивши те, скликнув на весь голос: Лазаре, вийди сюди! 44. І мертвий вийшов з обв'язаними крайкою руками й ногами та з лицем, обмотаним хусткою. І сказав їм Ісус: Розв'яжіть його і пустіть, нехай іде.
97				***Синедріон вирішив убити Ісуса*** **11. 45. Бачачи, що зробив Ісус, увірували в Нього численні юдеї, які зійшлися були до Марії. 46. Деякі з них, однак, пішли до фарисеїв і оповіли їм, що зробив Ісус. 47. Зібрали тоді первосвященики та фарисеї Синедріон і говорили: Що нам робити? Той чоловік робить силу чудес! 48. Якщо ми лишимо його так, усі увірують у нього! 49. Один же з них, Каяфа, що був первосвящеником того року, мовив до них: Ви не розумієте нічого 50. і не знаєте, що ліпше буде вам, коли один чоловік помре за народ, а не весь люд загине. 51. Сказав він це не від себе самого, але тому, що був первосвящеником того року і пророкував, що Ісус мав умерти за народ; 52. і не тільки за народ, але й щоб зібрати воєдино**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				розсіяних дітей Божих. 53. Від того, отже, дня вони радились між собою, як би Його вбити. 54. Тому Ісус не ходив уже більше явно серед юдеїв,
98	*Господь удруге провіщає* **17.** 22. Як вони зібралися в Галілеї, Ісус сказав до них: Син людський готується бути виданим у руки людям, 23. і вони Його уб'ють, але третього дня Він воскресне. І вони тяжко зажурились.	*Друге провіщення Переходу* **9.** 30. Вийшовши звідти, проходили крізь Юдею, і Він не хотів, щоб хто знав. 31. Навчав учнів своїх і казав їм: Син людський буде виданий у руки людям, і вб'ють Його, і убитий після трьох днів воскресне.		*Таємне повернення в Галілею* **11.** 54. але пішов звідти у місто, зване Сепфоріс, і пробував там з учнями своїми.
99	*Хто буде найбільший?* **17.** 24. Коли вони прийшли в Капернаум, **18.** 2. Ісус покликав дитину, поставив її серед них 3. і каже: 5. Хто приймає дитину в Моє ім'я, той Мене приймає.	*Перший той, хто слуга* **9.** 33. Прийшли вони у Капернаум, і як був Він у домі, спитав їх: Про що ви розмірковували в дорозі? 34. Вони мовчали, бо сперечалися були в дорозі, хто з них більший. 35. Тоді Він, сівши, прикликав дванадцятьох і каже до них: Коли хто хоче бути першим, нехай буде усім слугою. 36. Потім узяв дитину, поставив її серед них і, обнявши її, каже до них: 37. Хто прийме одне з таких дитят у моє ім'я — Мене приймає.		
100	*Горе від спокус*	*Про спокушування*		

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	18. 6. А хто спокусить одного з тих малих, що вірують у Мене, такому було б ліпше, якби млинове жорно повішено було йому на шию, і він був утоплений у глибині моря. 7. Горе світові від спокус. Воно й треба, щоб прийшли спокуси, однак горе тій людині, через яку спокуси приходять! 10. Глядіть, щоб ви ніким з оцих малих не гордували: кажу бо вам, що ангели їхні на небі повсякчас бачать обличчя Мого Отця небесного.	***віруючих*** **9. 42. Хто ж спокусить одне з оцих малих, що вірують, краще було б такому, щоб йому повішено на шию жорновий камінь та вкинено в море.**		
101	***Брат, що завинив*** **18. 15. Коли брат твій завинить супроти тебе, піди й докори йому віч-на-віч. Коли послухає тебе, ти придбав брата твого. 16. Коли не послухає тебе, візьми з собою ще одного або двох, щоб усяка справа полагоджувалась за словом двох або трьох свідків. 17. І коли він не схоче слухати їх, скажи громаді; коли ж не схоче слухати громади, нехай буде для тебе як поганин. 19. Істинно кажу вам: де двоє або троє зібрані в Моє ім’я, там Я серед них.**			
102	***Прощати один одному*** **18. 21. Тут підійшов Петро**			

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	й каже до Нього: Господи! Коли мій брат згрішить супроти мене, скільки разів маю йому простити? Чи маю до семи разів прощати? 22. Ісус промовив до нього: Не кажу тобі: до семи разів, а до семидесяти семи. **19. 1. І коли Ісус скінчив ці слова, покинув Галілею.**			
103			***Небесний вогонь Синів грому*** **9. 51. Як наблизився час, коли Ісус мав бути взятий з цього світу, Він твердо постановив пуститися в дорогу до Єрусалима. 52. І вислав посланців перед собою; пішли вони й увійшли в якесь самарянське село, щоб Йому приготувати місце. 53. Та самаряни Його не пустили, бо сприйняли Його за подорожуючого до Єрусалима. 54. Бачачи те, учні Яків та Іван сказали: Господи, хочеш — ми скажемо, щоб вогонь зійшов з неба і пожер їх. 55. Ісус, обернувшись, став докоряти їм. 56. І вони пішли в інше село.**	
104			***Повчання про молитву*** **11. 1. Раз якось Він молився в одному місці, і як кінчив, сказав до Нього**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
			один з Його учнів: Господи, навчи нас молитись, як Іван навчив своїх учнів. 2. Він до них промовив: Якби хто з вас мав приятеля, і той прийшов до нього опівночі і сказав до нього: друже, позич мені три хліби, 6. бо приятель мій прибув до мене з дороги, і я не маю що йому дати, 7. а той зсередини відповів би йому: не докучай мені, двері вже замкнені, і діти мої зо мною в ліжку; не можу встати й дати тобі; 8. кажу вам, що коли й не встане та не дасть тому, що він його приятель, однак через його настирливість підведеться й дасть, скільки той потребує. 9. Отож, кажу вам: просіть, і дасться вам; шукайте, і найдете; стукайте, і відчинять вам. 10. Кожний бо, хто просить, одержує, хто шукає, находить, і тому, хто стукає, відчиняють.	
105				***Ісус іде на той бік Йордану*** **10. 40. І пішов знову на той бік Йордану, на місце, де Іван раніш омивав, і пробував там. 41. Багато людей зійшлося до Нього й казали: Іван не зробив жодного чуда, але все, що**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				Іван говорив про Нього, була правда. 42. І численні увірували в Нього.
106	***Чи можна чоловікові відпустити жінку?*** **19. 1. І прибув у сторони Юдеї на протилежний берег Йордану. 2. Сила народу йшла за Ним, і Він їх оздоровив там. 3. І підійшли до Нього фарисеї, і, спокушаючи Його, спитали: Чи можна чоловікові відпустити свою жінку з якої-будь причини? 4. Він відповів їм: Хіба ви не читали, що Творець від початку створив їх, чоловіка і жінку, 5. і мовив: тому покине чоловік батька й матір і пристане до своєї жінки, і вони будуть двоє єдиним тілом, 6. так що вони не будуть більше двоє, лиш одне тіло. Що, отже, Бог злучив, людина хай не розлучає. 7. Кажуть вони до Нього: Чому ж тоді Мойсей велів дати розвідний лист і відпустити її? 8. Він сказав їм: Задля жорстокості сердець ваших Мойсей дозволив вам відпускати жінок ваших; спочатку ж не було так. 9. А Я кажу вам: хто відпускає свою жінку — за**	***Подружжя нерозлучне*** **10. 1. Вийшовши звідти, Ісус приходить у межі Юдеї на протилежний берег Йордану. І знову сходяться до Нього люди, і Він, своїм звичаєм, знову навчає їх. 2. Приступили фарисеї і, спокушаючи Його, питали: Чи можна чоловікові відпустити жінку? 3. Він у відповідь сказав їм: Що заповів вам Мойсей? 4. Вони сказали: Мойсей дозволив написати розвідного листа і відпустити. Ісус сказав їм: 5. То через жорстоке серце ваше написав він вам той припис. 6. На початку ж сотворення Бог створив їх чоловіком та жінкою. 7. Ось чому чоловік покине батька-матір і пристане до своєї жінки, 8. і обоє будуть одним тілом; тому вони вже не двоє, а одне тіло. 9. Що, отже, Бог з'єднає, людина хай не розлучає. 10. В домі ж учні знов Його про те спитали. 11. І Він сказав їм: Хто відпускає свою жінку й бере іншу, чужоложить з нею. 12. І**		

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	винятком розпусти — і жениться з іншою, той чинить перелюб; і хто жениться з розведеною, чинить перелюб.	коли жінка покине свого чоловіка й вийде за іншого, чужоложить.		
107	*«Не бороніть їм приходити до Мене»* **19.** 13. Тоді привели до Нього дітей, щоб Він, поклавши на них руки, помолився. Учні ж боронили їм. 14. Ісус сказав їм: Пустіть дітей! Не бороніть їм приходити до Мене, бо таких Царство Боже. 15. І, поклавши на них руки, пішов звідти.	*Ісус благословляє дітей* **10.** 13. І принесли до Нього дітей, щоб доторкнувся їх, але учні заборонили їм. 14. Бачачи те, Ісус сказав їм: Пустіть дітей приходити до Мене, не бороніть їм: таких бо Царство Боже. 16. І, обнявши їх, поклав на них руки і благословив їх.		
108	*Багатий юнак* **19.** 16. Аж ось один приступив до Нього й каже: Учителю! Що благого маю чинити, щоб мати життя вічне? 17. Ісус сказав до нього: Чому питаєш Мене про благе? Тільки один є Благий. Як хочеш увійти в життя, додержуй заповідей. 18. Яких? — питає Його. Ісус до нього: Не вбивай, не чини перелюбу, не кради, не свідчи неправдиво, 19. поважай батька-матір і люби ближнього твого, як себе самого. 20. Каже юнак до Нього: Все це я зберіг ізмалку. Чого мені ще бракує? 21. Якщо хочеш бути досконалий, —	*Багатий відходить* **10.** 17. Коли Він вже вирушив у дорогу, прибіг один, упав перед Ним навколішки й почав Його питати: Учителю благий, що мені робити, щоб унаслідувати життя вічне? 18. Чого називаєш Мене Благим? — сказав Ісус до нього. — Ніхто не благий, крім одного Бога. 19. Заповіді знаєш: не вбивай, не чужолож, не кради, не свідчи неправдиво, не кривдь, шануй батька-матір. 20. Він у відповідь мовив до Нього: Учителю, я все те дотримував змалку. 21. Тоді Ісус, глянувши на нього, полюбив його і сказав		

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	сказав Ісус до нього, — піди, продай, що маєш, дай бідним і будеш мати скарб на небі, потім приходь і йди за Мною. 22. Почувши це слово, юнак відійшов смутний, мав бо велике майно. 23. Тоді Ісус сказав до своїх учнів: Істинно кажу вам: важко багатому входити в Царство Боже.	**йому: Одного тобі бракує: піди, продай, що маєш, дай бідним, і будеш мати скарб на небі. Тоді прийди і йди за Мною. 22. Той, засмучений тим словом, відійшов вельми зажурений, мав бо великі багатства. 23. Ісус, глянувши навколо, сказав до своїх учнів: як тяжко багаті входитимуть у Царство Боже.**		
109	***Палінгенезія-реінкарнація і життя вічне*** **19. 27. Тоді озвавсь Петро і сказав до Нього: Ось ми покинули все й пішли за Тобою; що будемо за те мати? 28. Ісус відповів їм: Істинно кажу вам: ви, що пішли за Мною, в палінгенезії у сто разів більше одержите і життя вічне успадкуєте.**			
110		***Сліпий жебрак Вартимей*** **10. 46. Приходять вони в Єрихон. Коли ж Він з учнями своїми і з силою народу виходив з Єрихона, син Тимея — Вартимей, сліпий жебрак, сидів край дороги. 47. Довідавшися, що то Ісус з Назарета, закричав він, кажучи: Сину Давидів, Ісусе, змилуйся наді мною! 48. Багато хто**		

	Матвій	Марко	Лука	Іван
		сварив його, щоб мовчав, та він кричав ще більше: Сину Давидів, змилуйся наді мною! 49. Ісус спинивсь і каже: Покличте його! Кличуть, отже, сліпого й говорять до нього: Дерзай! Устань, Він кличе тебе. 50. Тоді він, скинувши верхню одежу, скочив і підійшов до Ісуса. 51. Ісус, звернувшись до нього, каже: Що хочеш, щоб Я зробив тобі? Сліпий Йому каже: Учителю мій — щоб я прозрів! 52. Сказав Ісус до нього: Іди, віра твоя спасла тебе. І негайно прозрів той, і пішов дорогою за Ним.		
111				***Очікування Ісуса в Єрусалимі*** **11. 55. Наближався юдейський Пейсах, і багато людей з краю прибуло перед Пейсахом до Єрусалима, щоб очиститися. 56. Вони шукали Ісуса і, стоячи у храмі, говорили між собою: Як вам здається? Чи не прийде Він на свято? 57. Первосвященики ж і фарисеї дали були наказ, що коли хто довідається, де Він, має донести, щоб Його схопити.**
112			***Господь у Марти і Марії у Витанії***	***Сестра Лазарева помазує миром***

	Матвій	Марко	Лука	Іван
			10. 38. Коли вони були в дорозі, Він увійшов в одне село, і якась жінка, Марта на ім'я, прийняла Його в хату. 39. Була у неї сестра, що звалася Марія; ця, сівши в ногах Господа, слухала Його слова. 40. Марта ж клопоталася, услуговуючи всіляко. Підійшла вона й каже: Господи, чи Тобі байдуже, що сестра моя лишила мене саму служити? Скажи їй, щоб мені помогла. 41. Озвався Господь до неї і промовив: Марто, Марто, ти побиваєшся і клопочешся про багато, 42. одного ж потрібно. Марія вибрала кращу частку, що не відніметься від неї.	**12. 1. За шість днів до Пейсаху прибув Ісус у Витанію, де був Лазар, який був помер і якого воскресив Ісус. 2. Там, отже, справили Йому вечерю, і Марта услуговувала. І Лазар був один з тих, які сіли з Ним до столу.**
113				***Первосвященики змовилися вбити також і Лазара*** **12. 9. Тим часом багато юдеїв дізналися, що Він там, і зійшлися не тільки Ісуса ради, але також щоб Лазаря побачити, якого він воскресив з мертвих. 10. Тоді первосвященики змовилися і Лазара вбити, 11. бо численні юдеї лишили їх через нього й увірували в Ісуса.**
114	***Третє провіщення Переходу*** **20. 17. І коли наближались**	***Третє провіщення страждань*** **10. 32. Були ж вони в**	***Третє Господнє провіщення*** **18. 31. Взявши**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	до Єрусалима, Ісус узяв набік дванадцятьох і дорогою сказав їм: 18. Оце ми піднімаємось до Єрусалима, і Син людський буде виданий первосвященикам і фарисеям, і засудять Його на смерть. 19. І видадуть Його грішникам, щоб ті глумилися, катували та розіп'яли Його; і третього дня Він воскресне.	дорозі, простуючи в Єрусалим. Ісус ішов перед ними, і чудувались вони, ідучи за Ним, і були в страху. Взявши знову дванадцятьох, Він почав їм говорити, що має з Ним статися: 33. Оце йдемо в Єрусалим, і Син людський буде виданий первосвященикам і фарисеям, і засудять Його на смерть, і видадуть Його грішникам, 34. і насміхатимуться з Нього, й уб'ють, і по трьох днях Він воскресне.	дванадцятьох, Ісус до них промовив: Ось ми йдемо в Єрусалим. 32. Син людський буде виданий грішникам, і насміхатимуться з Нього, і зневажатимуть Його, і плюватимуть на Нього, 33. і, бичувавши, уб'ють Його, та третього дня Він воскресне.	
115	***Чашу мою питимете*** **20.** 20. Тоді підійшла до Нього мати Заведеєвих синів зо своїми синами і вклонилась, щоб Його щось просити. 21. Він сказав їй: Чого бажаєш? Та Йому відповіла: Скажи, щоб оці два сини мої сіли у Твоїй славі один праворуч, другий ліворуч Тебе. 22. Ісус у відповідь мовив: Не знаєте, чого просите. Чи можете ви пити чашу, яку Я маю пити? Сказали Йому: Можемо. 23. Промовив до них: Чашу мою питимете. 24. Почувши це, десятеро почали нарікати на двох братів. 25. Ісус покликав їх і сказав: Ви знаєте, що князі народів панують над	***Чашу, яку я п'ю, питимете*** **10.** 35. Тут Яків та Іван, сини Заведея, підходять до Нього й кажуть Йому: Учителю, хочемо, щоб Ти нам зробив те, чого попросимо. 36. Він їм відповів: Що хочете, щоб Я зробив вам? 37. Дай нам, — ті Йому кажуть, — щоб ми сиділи один праворуч, другий ліворуч Тебе у Твоїй славі. 38. Ісус сказав їм: Не знаєте, чого просите. Чи можете пити чашу, яку Я п'ю? 39. Вони йому відповіли: Можемо. Ісус сказав їм: Чашу, яку Я п'ю, питимете. 41. Почули про те десятеро й обурились на Якова та		

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	ними, і вельможі гнітять їх. 26. Не так має бути між вами. Але хто хотів би у вас бути великий, нехай буде вам за слугу. 27. І хто б хотів у вас бути перший, нехай стане вам за раба.	**Івана. 42. Тоді Ісус прикликав їх і сказав їм: Ви знаєте, що ті, яких вважають князями народів, верховодять ними, і їхні вельможі утискають їх. 43. Не так воно хай буде між вами, але хто з-між вас хоче стати великим, хай буде вам слугою, 44. і хто з-між вас хоче бути першим, хай буде рабом усіх.**		
116	***Перед в'їздом до Єрусалима*** **21. 1. Наближаючись до Єрусалима, вони прийшли у Витфагію, коло Оливної гори. Тоді Ісус послав двох учнів, 2. кажучи їм: Ідіть у село, що перед вами; зараз же найдете прив'язане осля, відв'яжіть і приведіть до Мене. 3. А як хто вам що скаже, ви відповісте, що Господь його потребує. 6. Учні пішли й зробили так, як Ісус велів їм: 7. привели вони ослятко, поклали на нього одіж, і Ісус сів на нього. 8. Багаточисельний натовп стелив свою одіж по дорозі, а інші різали з дерев гілки і клали по дорозі. 9. Натовпи, що йшли попереду й ззаду, викрикували: Благословен той, що йде в ім'я**	***Перед в'їздом до Єрусалима*** **11. 1. Коли вони наблизились до Єрусалима, до Витфагії біля Оливної гори, Він послав двох своїх учнів, 2. кажучи їм: Ідіть у село, що перед вами, і як тільки ввійдете у Нього, найдете прив'язане осля, на яке ніхто з людей ще не сідав. Відв'яжіть і приведіть його. 3. А коли вам хто що скаже — скажіть: Господь його потребує. 4. Пішли вони й найшли осля, прив'язане коло дверей, на вулиці, і відв'язали його. 5. Деякі з тих, що там стояли, сказали їм: Чому відв'язуєте осля? 6. Ті їм відповіли, як сказав Ісус, і їх відпустили. 7. Привели вони осля до Ісуса, поклали на нього свою**	***Перед в'їздом до Єрусалима*** **19. 28. Сказавши це, Ісус пішов попереду, здіймаючись до Єрусалима. 29. І ось, як Він наблизився до Витфагії, до гори, що зветься Оливною, послав двох із своїх учнів, 30. кажучи: Ідіть у село, що перед вами; ввійшовши до нього, ви найдете прив'язане осля, на якого ніхто з людей ще не сідав ніколи; відв'яжіть його і приведіть. 31. Коли ж вас хто спитає: навіщо відв'язуєте? — ви скажете: Господь його потребує. 32. Пішовши, посланці найшли, як Він сказав їм. 33. Коли вони відв'язували осля, господарі його спитали їх: Навіщо відв'язуєте осля? 34. Ті відповіли: Господь його**	***Перед в'їздом до Єрусалима*** **12. 12. Наступного дня сила людей, які прийшли на свято, почули, що Ісус іде в Єрусалим, 13. і взяли пальмове гілля й вийшли Йому назустріч з окликами: Осанна! Благословен грядущий в ім'я Господнє. 17. Та й натовп, що був при Ньому, коли Він викликав Лазара з гробу й воскресив його з мертвих, свідчив про те. 18. Тому-то натовп і вийшов Йому назустріч, бо довідався, що Він учинив те чудо. 19. Тоді фарисеї між собою говорили: Бачите, що нічого не вдієте, бо весь світ іде за ним.**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	Господнє! Осанна на висотах небес!	**одежу, і Він сів на нього. 8. І багато хто стелили свою одіж на дорозі, інші ж різали віття на полі і стелили по дорозі. 9. Ті, що йшли попереду, і ті, що ішли позаду, вигукували: Осанна! 10. Благословен, хто приходить в ім'я Господнє! Осанна в найвищих!**	**потребує. 35. Привівши його до Ісуса, вони накинули на осля свою одежу й посадили Ісуса. 36. І як Він їхав, стелили свою одежу по дорозі. 37. Як він був близько до спуску з Оливної гори, вся громада Його учнів, радіючи, почала сильним голосом хвалити Бога за всі чуда, що бачили, 38. кажучи: Благословен, хто йде в ім'я Господнє! Мир на небі і слава на висотах!**	
117	***«Це пророк, Ісус із Назарета»*** **21. 10. І коли Він увійшов у Єрусалим, було вражене все місто, питаючи: Хто це такий? 11. Натовпи казали: Це пророк, Ісус із Назарета в Галілеї.**	***Після в'їзду до Єрусалима*** **11. 11. І Він увійшов у Єрусалим, у храм, і оглянув усе; а що було вже пізно, вийшов з дванадцятьма у Витанію.**		
118	***Очищення храму*** **21. 12. Ісус увійшов у храм і вигнав усіх, що продавали й купували в храмі; перевернув столи міняйлів і ослони тих, що продавали голубів, 13. і сказав їм: Написано: Дім мій домом молитви буде зватись, ви ж чините з нього печеру розбійників. 14. І підійшли до Нього в храмі сліпі та кульгаві, і Він зцілив їх. 17. І, покинувши їх, вийшов з міста у Витанію і там**	***Дім молитви чи печера розбійників?*** **11. 15. Приходять вони в Єрусалим, і, ввійшовши у храм, Ісус став виганяти тих, що продавали й купували в храмі; Він перекинув столи міняйлів та ослони тих, що продавали голубів, 16. і не дозволив, щоб хто переносив що через храм. 17. Навчав Він їх і казав їм: Хіба не написано: Дім Мій домом молитви назветься для всіх народів? А ви з**	***Очищення храму*** **19. 45. Увійшовши в храм, Ісус став виганяти продавців, 46. кажучи до них: Написано: Дім мій — дім молитви, а ви з нього зробили печеру розбійників. 47. І Він щодня навчав їх у храмі. Первосвященики ж та старшина народу шукали Його вбити, 48. та не находили, що б Йому зробити, бо весь народ, слухаючи Його, горнувся до Нього.**	***Бич у храмі і віще слово про храм*** **2. 14. Найшов Він у храмі продавців волів, овець і голубів; сиділи там і міняйли. 15. І, зробивши бич із мотуззя, вигнав із храму всіх, і овець, і волів; гроші міняйлів розсипав, і столи перевернув. 16. А продавцям голубів сказав: Візьміть геть оце звідси і не робіть дому Божого торговельним домом. 18.**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	заночував.	**нього зробили печеру розбійників! 18. Почули це первосвященики й шукали, як би Його погубити, але боялися Його, бо весь народ дивувався Його науці. 19. А як настав вечір, Він вийшов за місто.**		**Юдеї ж озвались і мовили до Нього: Який знак даєш нам, що таке чиниш? 19. Ісус у відповідь сказав їм: Зруйнуйте храм цей, і Я його за три дні поставлю. 20. Юдеї відповіли: Храм цей будовано сорок і шість років, а ти його за три дні поставиш? 21. Та Він говорив про храм свого тіла.**
119				***Роздори серед народу*** **7. 40. Деякі з народу, чуючи ті слова, казали: Він справді пророк. 41. Інші говорили: Він — Месія. Ще інші мовили: Чи Месія прийде з Галілеї? 42. Хіба не сказано в Писанні, що Месія має прийти з роду Давида, з села Вифлеєма, звідки був Давид? 43. І виник роздор через Нього серед народу.**
120	***Безплідна смоковниця*** **21. 18. Уранці, вертаючись до міста, Він зголоднів. 19. Побачивши край дороги смоковницю, Він підійшов до неї, та не найшов на ній нічого, крім самого листя, і сказав до неї: Нехай повік не буде з тебе плоду! І смоковниця всохла. 20. Побачивши це, учні здивувались і говорили: Як**	***Смоковниця без смокв*** **11. 12. На другий день, коли вони виходили з Витанії, зголоднів Він. 13. Побачивши здалека смоковницю, вкриту листям, приступив, чи часом не найде чого на ній, та, підійшовши до неї, окрім листя не найшов нічого, бо ще не була пора смокв. 14. І, звернувшись**		

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	це смоковниця засохла? 21. Ісус у відповідь сказав їм: Істинно кажу вам, коли матимете віру й не завагаєтесь, зробите не тільки таке зі смоковницею, але коли й горі цій скажете: двигнись і кинься в море! — воно станеться. 22. І все, чого проситимете в молитві з вірою, одержите.	**до смоковниці, промовив: Нехай ніхто повіки не їсть плоду з тебе! Учні Його чули це.** **11. 20. Проходивши ж тудою вранці, вони побачили смоковницю, всохлу від кореня. 21. Тоді Петро, згадавши, каже Йому: Учителю, дивися, смоковниця, що прокляв єси, усохла. 22. Ісус у відповідь сказав їм: Майте віру бога. 23. Істинно кажу вам, що хто скаже цій горі: двигнись і кинься в море, та не сумніватиметься у своїм серці, але віруватиме, що відбувається те, що каже, — буде йому так. 24. Тому й кажу вам: коли молитесь і просите, віруйте, неначе все вже отримали, і буде вам.**		
121	***Питання і відповідь про владу*** **21. 23. Коли Він увійшов у храм і почав навчати, прийшли до Нього первосвященики і старші народу і мовили: Якою владою ти чиниш це? Хто тобі дав цю владу? 24. Ісус у відповідь сказав їм: Я теж спитаю вас одну річ, і коли Мені на неї відповісте, Я вам теж скажу, якою владою Я**	***Питання про владу Ісусову*** **11. 27. І прийшли знов у Єрусалим. І коли Він ходив у храмі, підійшли до Нього первосвященики, вчені та старші 28. й кажуть до нього: Якою владою чиниш це? Хто дав тобі владу це робити? 29. Ісус відповів їм: Спитаю Я вас одну річ; дайте Мені відповідь, і Я скажу вам, якою владою Я чиню. 30. Іванове омивання**	***Питання про владу*** **20. 1. Одного дня, як Він навчав народ у храмі і звіщав Добру Новину, приступили первосвященики і вчені зі старшинами 2. і сказали так до Нього: Скажи нам, якою владою Ти це робиш, або хто Тобі дав цю владу? 3. Він у відповідь сказав: Я теж спитаю вас одне. Скажіть Мені: 4. Іванове омивання було з неба чи**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	чиню це. 25. Іванове омивання звідки було? З неба чи від людей? Вони почали міркувати між собою: «Як скажемо: з неба, він нам скаже: чого ж тоді ви не увірували в нього? 26. А як скажемо: від людей, — боїмось народу, всі бо вважають Івана за пророка». 27. І вони відповіли Ісусові: Не знаємо. Тоді Він сказав їм: І я вам не скажу, якою владою чиню це. 45. Почувши ці слова, первосвященики й фарисеї намагалися схопити Його, та боялися людей, бо ті мали Його за пророка.	**було з неба чи від людей? Дайте Мені відповідь. 31. Вони почали міркувати між собою й говорити: як відповімо: з неба, — скаже: чому ж ви не повірили йому? 32. А скажемо: від людей, — боялися народу, бо всі вважали Івана за пророка. 33. І відповіли Ісусові: Не знаємо. Ісус же сказав їм: І Я вам не скажу, якою владою Я це чиню. 12. І шукали Його піймати, але боялися народу. І зоставили Його й відійшли.**	**від людей? 5. Вони так міркували між собою: як скажемо — з неба, він спитає: чому ж ви йому не повірили? 6. А як скажемо: від людей, увесь народ нас поб'є камінням, бо певний, що Іван — пророк. 7. І відповіли: Не знаємо, звідки. 8. Ісус сказав їм: І Я вам не скажу, якою владою чиню це. 19. Первосвященики та фарисеї шукали зараз же накласти на Нього руки, але боялися народу.**	
122	***Податок кесареві*** **22. 15. Тоді фарисеї пішли й радили раду, як би Його піймати на слові. 16. І вислали до Нього своїх учнів. Учителю, — кажуть вони, — ми знаємо, що ти щирого серця і що дороги Божої навчаєш по правді і не зважаєш ні на кого, бо не дивишся на лице людей. 17. Скажи нам, як тобі здається: чи вільно давати кесареві податок, чи ні? 18. Ісус, знаючи їхнє лукавство, озвався: Чого Мене спокушаєте, лицеміри? 19. Покажіть Мені податковий гріш. Ті**	***«Давати данину кесареві чи ні?»*** **12. 13. Послали до Нього декого з фарисеїв, щоб Його піймати на слові. 14. Прийшли ті й кажуть до Нього: Учителю, знаємо, що Ти праведний і не зважаєш ні на кого: бо не дивишся на лице людей, лише по правді наставляєш на путь Божу. Личить давати данину кесареві чи ні? Маємо давати чи не давати? 15. Він, знаючи їхнє лукавство, сказав їм: Чого Мене спокушаєте? Принесіть Мені денарій, щоб Я бачив.**	***Податок кесареві*** **20. 20. І, назираючи за Ним, вони послали підглядачів, що удавали з себе праведних, щоб Його піймати на слові й видати начальству та владі намісника. 21. Ті спитали Його: Учителю, ми знаємо, що Ти говориш і навчаєш правильно, і не дивишся на особистості, але навчаєш Божої путі по правді. 22 Чи вільно нам давати кесареві податок, чи ні? 23. Бачачи їх лукавство, Він промовив до них: 24. Покажіть Мені денарій. Чий на ньому образ і напис? Ті відповіли:**	***Змова первосвящеників і фарисеїв*** **7. 44. Деякі хотіли Його схопити, та ніхто не наклав рук на Нього.**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	принесли Йому денарій. 20. Він спитав їх: Чий це образ і напис? 21. Відповідають Йому: — Кесарів. Тоді Він до них каже: Віддайте кесареве кесареві, а Боже — Богові. 22. Почувши це, вони здивувались і, лишивши Його, відійшли.	**16. Ті принесли. Він сказав їм: Чий це образ і напис? Ті Йому відповіли: Кесарів. 17. Тоді Ісус промовив до них: Віддайте кесареві, що кесареве, а Богові, що Боже. І вони дивувались Йому.**	**Кесарів. 25. І Він сказав їм: Віддайте, отже, що кесареве — кесареві, а що Боже — Богові. 26. І не могли піймати Його перед людьми на слові, і, дивуючись Його відповіді, замовкли.**	
123				***Невдача Синедріона схопити Ісуса*** **7. 45. Вернулись слуги до первосвящеників та фарисеїв, і ті їх питають: Чому ви його не привели? 46. Слуги відповіли: Ніколи чоловік не говорив так, як цей чоловік говорить. 47. Фарисеї казали: Чи й ви дали себе звести? 48. Невже хто зі старшини або фарисеїв увірував у нього? 49. Та проклятий цей народ, що не знає закону!**
124	***Садукеї і воскресіння*** **22. 23. Того ж самого дня приступили до Нього садукеї, що кажуть, ніби нема воскресіння, і спитали Його: 24. Учителю, Мойсей сказав: коли хто вмре бездітним, нехай брат його одружиться з його жінкою і дасть потомство братові своєму. 25. Було в нас сім братів. Перший, одружившись, умер, не маючи потомства,**	***Садукеї і воскресіння*** **12. 18. Прийшли до Нього садукеї, які кажуть, що немає воскресіння, і питають Його, кажучи: 19. Учителю, Мойсей написав нам, що коли в кого помре брат і зоставить жінку, а дітей не зоставить, то щоб брат його взяв жінку і дав потомство братові своєму. 20. Сім братів було. Перший узяв жінку й помер, не лишивши**	***Садукеї і воскресіння*** **20. 27. Деякі з садукеїв, що кажуть, ніби нема воскресіння, приступили 28. і спитали Його: Учителю, Мойсей приписав нам: коли у кого жонатий брат умре бездітний, нехай його брат візьме за себе його жінку і дасть потомство братові своєму. 29. Сім братів було.**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	і зоставив свою жінку братові своєму. 26. Так само і другий, і третій — аж до сьомого. 27. Нарешті, після всіх померла й жінка. 28. У воскресінні, отже, котрого з сімох буде жінка? Всі бо мали її. 29. Ісус у відповідь сказав їм: 30. У воскресінні не женяться і не виходять заміж, але є як ангели в небесах. 33. І, чувши це, народ дивувався його навчанню.	**потомства. 21. Узяв її другий і помер, не лишивши потомства; так само й третій. 22. Нікотрий із сімох не лишив потомства. А після всіх померла й жінка. 23. При воскресінні, вони як воскреснуть, котрого з них вона буде жінкою? Бо семеро мали її за жінку. 24. Ісус сказав їм: 25. Як воскреснуть, не женяться і не виходять заміж, але є як ангели в небесах.**	**Перший узяв жінку й помер бездітний. 30. Потім другий, 31. і третій, і так семеро умерли, не зоставивши дітей по собі. 32. Нарешті померла й жінка. 33. Отже, там, у воскресінні, чиєю буде жінкою, бо ж семеро мали її за жінку. 34. Ісус відповів їм: Сини цієї епохи женяться й виходять заміж. 35. Ті ж, що удостояться осягнути тієї епохи й воскресіння, не женяться і не виходять заміж, 36. та й вмерти вже не можуть, бо вони є рівними ангелам і є синами Бога — воскресіння сини сущі.**	
125	***Найбільша заповідь*** **22. 34. Довідавшись, що Він замкнув уста садукеям, фарисеї зібралися навколо Нього. 35. І от один із них, законовчитель, спитав Його, спокушаючи: 36. Учителю, котра найбільша заповідь у законі? 37. Він сказав до нього: Люби Господа, Бога твого, всім твоїм серцем, усією твоєю душею і всією думкою твоєю: 38. це найбільша й найперша заповідь. 39. А**	***Найбільша заповідь*** **12. 28. Один же з вчених, що чув їхню суперечку й бачив, як Він їм добре відповів, підійшов і спитав Його: Яка перша з усіх заповідей? 29. Ісус відповів: Перша: 30. будеш любити Господа, Бога твого, всім серцем твоїм, усією душею твоєю, всією думкою твоєю й усією силою твоєю. 31. А друга: будеш любити ближнього твого, як себе**	***Найбільша заповідь*** **10. 25. І ось якийсь законовчитель устав, щоб Його спокусити, й каже: Учителю, яка найбільша з усіх заповідей? 26. Ісус мовив до нього: Люби Господа, Бога твого, всім серцем твоїм, усією душею твоєю і всією силою твоєю і всією думкою твоєю, а ближнього твого, як себе самого.**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	друга подібна до неї: люби ближнього твого, як себе самого.	**самого. Іншої, більшої від цих, заповіді немає. І ніхто не смів більше Його питати.**		
126			***Притча про самарянина*** **10. 28. Той каже до Ісуса: І хто є мій ближній? 30. Ісус мовив, кажучи: Один чоловік спускався з Єрусалима до Єрихона й попав розбійникам у руки, що його обдерли й побили тяжко, і пішли геть, зоставивши його півмертвого. 31. Випадково ішов якийсь священик тією дорогою, побачив він його, минув і пішов далі. 32. Так само й левіт прийшов на те місце. Глянув на нього і пройшов мимо. 33. Але один самарянин, що був у дорозі, надійшов на нього і, побачивши його, змилосердився. 34. Приступив він до нього, перев'язав йому рани, полив їх оливою і вином, потім посадив його на свою скотину, привів до заїзду й доглянув його. 35. На другий день він вийняв два денарія, дав їх господареві й мовив: Доглядай його, і те, що витратиш на нього більше, я заплачу тобі, коли вернуся. 36. Хто з оцих трьох, на твою думку, був ближнім тому, що**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
			попав розбійникам у руки? 37. Він відповів: Той, хто вчинив над ним милосердя. Тоді Ісус сказав до нього: Іди і роби ти так само. 39. Деякі з учених, озвавшися, заговорили: Учителю, Ти сказав добре. 40. І не насмілювались ні про що більше Його питати.	
127	***Син Давидів?*** **22. 41. Коли фарисеї були вкупі, Ісус спитав їх: 42. Що ви думаєте про Месію? Чий він син? Кажуть йому: Давидів. 43. Він до них мовить: Як же Давид у натхненні називає його господом, 44. кажучи: Господь промовив владиці моєму: Сідай праворуч мене, доки не покладу твоїх ворогів тобі під ноги. 45. Коли, отже, Давид його називає Господом, як він може бути його сином? 46. Ніхто не міг Йому відповісти й слова.**	***Син Давидів?*** **12. 35. Заговорив тоді Ісус і казав, навчаючи у храмі: Як то воно фарисеї кажуть, що Месія — син Давидів? 36. Адже ж Давид сам промовив був Святим Духом: Сказав господь господові моєму: сиди праворуч мене, доки не покладу ворогів твоїх підніжком тобі під ноги. 37. Сам Давид зве його господом; як же тоді він — його син? І багато людей слухали Його радо.**	***Син Давидів?*** **20. 41. Тоді Він до них промовив: Як то воно кажуть, що Месія — син Давида? 42. Та ж сам Давид у книзі Псалмів мовить: Сказав Господь Господові моєму: сиди праворуч мене, 43. поки я не покладу твоїх ворогів підніжком тобі під ноги. 44. Давид, отже, зве його господом. Як же він може бути його сином?**	
128	***Лицеміри на сідалищі Мойсеєвім*** **23. 1. Тоді Ісус промовив до своїх учнів: 2. На сідалищі Мойсея сіли фарисеї. 4. В'яжуть тяжкі, не під силу тягарі і кладуть людям на плечі; самі ж і пальцем своїм рушити не хочуть. 5. Усі**	***Остерігайтесь фарисеїв*** **12. 38. І Він говорив у своїм навчанні: Остерігайтесь фарисеїв, що люблять ходити собі у довгих шатах, вітання на майданах, 39. перші сидження на зібраннях, перші місця на бенкетах, 40. що з'їдають доми**	***Осторога перед фарисеями*** **20. 45. І коли весь народ слухав, Він сказав своїм учням: Остерігайтеся фарисеїв, 46. що ходять залюбки в довгих шатах, люблять вітання на майданах, перші сидження на зібраннях та перші**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	свої діла вони роблять на те, щоб бачили їх люди; поширюють свої філактери й побільшують свої китиці. 6. Люблять перші місця на бенкетах і перші сидження на зібраннях 7. та вітання на майданах многолюдних, щоб люди звали їх: равві!	вдовиць і довго моляться напоказ. Вони матимуть тяжкий засуд.	місця на бенкетах; 47. що поїдають доми вдовиць і довго моляться напоказ — вони приймуть тим суворіше осудження.	
129	***Один ваш Наставник — Хрестос*** **23.** 8. Ви ж не давайте себе звати: равві; один бо ваш Учитель, а ви усі брати. 9. Та й отця собі теж не іменуйте на землі: один бо у вас Отець — той, що на небесах. 10. Ані наставниками не давайте себе називати, один бо ваш Наставник — Хрестос.			
130	***«Горе вам, фарисеї»*** **23.** 13. Горе вам, фарисеї, лицеміри, що людям замикаєте Царство Боже! Самі не входите й не дозволяєте ввійти тим, які бажали б увійти. 14. Горе вам, фарисеї, лицеміри, бо ковтаєте хати вдовиць, а про людське око довго молитеся, — за це матимете дуже тяжкий осуд. 15. Горе вам, фарисеї, лицеміри, що проходите море й землю, щоб придбати одного новонаверненого, і коли найдете, робите його			

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	удвоє більше, ніж ви, гідним пекла. 16. Горе вам, сліпі проводирі, що кажете: хто клянеться храмом, це — нічого; а хто клянеться золотом храму, той винуватий. 17. Нерозумні й сліпі! Що більше — золото чи храм, який освячує золото? 23. Горе вам, фарисеї, лицеміри, що даєте десятину з м'яти, кропу і кмину, а занедбуєте, що найважливіше в законі: справедливість, милосердя і віру. 24. Сліпі проводирі, що комара відціджуєте, а ковтаєте верблюда. 25. Горе вам, фарисеї, лицеміри, що очищаєте зверху чашу й миску, а всередині вони повні здирства та нездержливості. 26. Сліпий фарисею! Очисти спершу середину чаші й миски, щоб і назовні були чисті. 27. Горе вам, фарисеї, лицеміри, що схожі на побілені гроби, які зверху здаються гарними, а всередині повні мертвих кісток і всякої нечисті. 28. Отак і ви: назовні здаєтесь людям справедливі, а всередині ви повні лицемірства й беззаконня. 33. Змії, гадюче кодло! Як ви			

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	можете уникнути пекельного засуду?			
131			***Дні й ночі Ісуса*** **21. 37. За дня Ісус навчав у храмі, а по ночах виходив і перебував на горі, що зветься Оливною. 38. Зранку ж увесь народ приходив до Нього в храм, щоб слухати Його.**	
132				***Жінка, яку піймали на перелюбстві*** **8. 1. Ісус пішов на Оливну гору.** ***2.*** **Вдосвіта знову прибув до храму, і весь народ прийшов до Нього; Він сів і став їх навчати. 3. Привели тоді фарисеї до Нього жінку, піймано на чужоложстві, поставили її посередині 4. і кажуть до Нього: Учителю, цю жінку піймано саме тепер на перелюбстві. 5. Мойсей у законі велів нам таких каменувати. А Ти що кажеш? 6. Це вони так говорили, спокушаючи Його, щоб мати в чому Його оскаржити. Ісус же нахилився додолу й писав пальцем по землі. 7. А що вони наполягали та допитувалися в Нього, Він підвівсь і каже до них: Хто**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				з вас без гріха, нехай перший кине на неї каменем! 8. І, знову нахилившись, писав по землі. 9. Почувши те, вони стали виходити один по одному, почавши від найстарших, і лишилися тільки Ісус та жінка, що стояла посередині. 10. Підвівсь Ісус і, не побачивши нікого, крім жінки, мовить до неї: Жінко, де ті, що тебе обвинувачували? Ніхто не осудив тебе? 11. Та відповіла: Ніхто, Господи. Тоді Ісус сказав: І Я тебе не осуджую; іди та не гріши вже більше.
133				***Лише правда визволить юдеїв*** **8. 30. Коли Він говорив так, численні увірували в Нього. 31. Сказав, отже, Ісус до юдеїв: Коли ви пробуватимете в Моїм слові, справді будете учнями Моїми; 32. і ви пізнаєте правду, і правда визволить вас.**
134				***«Диявол — ваш батько»*** **8. 33. Вони Йому відповіли: Ми потомки Авраама й не були ніколи невільниками ні в кого. Як же ти**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				говориш: будете визволені? 34. Ісус відповів їм: Істинно, істинно кажу вам: кожен, хто чинить гріх, — гріха невільник. Якби ви були дітьми Авраама, чинили б діла Авраама. 40. Та ось тепер хочете вбити Мене. 44. Диявол — ваш батько, і ви хочете чинити волю батька вашого. Він був душогубець від початку і не тримався правди, бо правди нема в ньому: коли говорить брехню, зо свого говорить, бо він брехун і брехні батько. 47. Хто від Бога, слухає слова Божі. Ви тому не слухаєте, що не від Бога. 59. І сягнули по каміння, щоб кинути на Нього.
135				***«Я сказав: ви боги!»*** **10. 32. Ісус до них мовив: Багато добрих діл Я показав вам. За котре з тих діл каменуєте Мене? 33. Юдеї відповіли Йому: За добре діло ми тебе не каменуємо, а за богохульство! За те, що, будучи людиною, ти робиш з себе Бога! 34.**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				Озвався до них Ісус: Хіба не написано в законі вашім: «Я сказав: ви — боги»? **8. 31. Юдеї знов сягнули по каміння, щоб каменувати Його.** **10. Та Ісус пройшов серед них і вийшов із храму.**
136				***Чоловік, що був сліпий зроду*** **9. 1. Проходячи, Ісус побачив чоловіка, сліпого зроду. 2. Спитали Його учні: Учителю, хто згрішив: він чи батьки його, що він сліпим родився? 3. Відповів Ісус: Ні він не згрішив, ні батьки його, але щоб діла Божі виявились на ньому. 6. Сказавши те, плюнув на землю, зробив глей із слини і помастив гряззю очі сліпому. 7. І сказав до нього: Іди, вмийся в Силоамській купелі. І пішов той, умився, і вернувся зрячим. 8. Сусіди ж і ті, що бачили його раніше сліпим, заговорили: Чи то не той, що все сидів і жебрав? 9. Одні казали: То він. Інші: Ні, але подібний до нього. Він же каже: Це я! 10. І спитали**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				його: Як прозріли твої очі? 11. Він відповів: Чоловік, що зветься Ісус, зробив глей, помастив мені очі і сказав: піди до Силоама й умийся. Пішов я, умився і прозрів. 12. Вони його спитали: Де він? Каже той: Не знаю.
137				***Фарисеї пильно допитують*** **9. 13. І ведуть того, що був сліпий, до фарисеїв. 15. Фарисеї спитали його, як він прозрів. Він сказав їм: Він поклав мені на очі глей, я вмився і бачу. 16. Деякі з фарисеїв казали: Цей чоловік не від Бога, бо не шанує суботи. Інші мовили: Чи може грішний чоловік такі чудеса чинити? І виникла серед них незгода. 17. І знову кажуть сліпому: Ти ж що кажеш про того, що відкрив тобі очі? Той відповів: Він — пророк. 18. Однак юдеї не вірили, що він був сліпий і прозрів, аж поки не покликали батьків того, що прозрів. 19. Спитали їх: Чи то ваш син, про котрого кажете, що він сліпим родився? Як же**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				воно, що він тепер бачить? 20. Батьки його у відповідь сказали: Знаємо, що то наш син і що сліпим родився. 21. А як він тепер бачить — не знаємо, і хто відкрив йому очі — не знаємо. Спитайте його: він дорослий і скаже сам про себе. 22. Так казали його батьки, бо боялися юдеїв: юдеї бо вже були змовилися, щоб виключити з громади кожного, хто Його визнаватиме Месією. 23. Тому батьки його сказали: він дорослий, його спитайте. 24. І вони покликали удруге чоловіка, що був сліпим, і кажуть йому: Воздай славу Богові! Ми знаємо, що той чоловік — грішник. 25. Озвався той: Чи він грішник, не знаю. Знаю одне: я був сліпим і тепер бачу. 26. Вони йому сказали: Що він тобі зробив? Як він відкрив тобі очі? 27. Той відповів: Я вже сказав вам, і ви чули; що іще хочете чути? Чи не хочете й ви його учнями стати? 28. Ті з лайкою накинулись на нього і сказали: Ти — його учень! Ми — учні Мойсея. 29. Ми знаємо, що до Мойсея промовляв Бог. А цього не знаємо, звідкіля він. 30. У

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				відповідь чоловік сказав їм: То ж воно й дивно, що ви не знаєте, звідкіля він, і він відкрив мені очі. 31. Знаємо, що Бог не слухає грішників; а хто побожний і чинить його волю, того він слухає. 32. Одвіку нечувано, щоб хто відкрив очі сліпому зроду. 33. Якби він не був від Бога, не міг би був зробити нічого. 34. Ті у відповідь йому сказали: Ти весь у гріхах родився і нас навчаєш? І прогнали його геть.
138	***Зруйнування храму*** **24.** 1. Ісус вийшов з храму, і коли Він ішов, учні Його приступили до Нього, щоб показати Йому храмові будівлі. 2. Він у відповідь сказав їм: Чи бачите все це? Істинно кажу вам: не лишиться тут камінь на камені, який не був би перевернений.	***Храм буде зруйнований*** **13.** І як виходив із храму, каже Йому один з Його учнів: Учителю, глянь, яке каміння, яка будівля! 2. Ісус сказав до нього: Бачиш оці великі будівлі? Камінь на камені не лишиться тут, якого б не перевернули.	***Храм буде зруйнований*** **21.** 5. І коли деякі говорили про храм, що він прикрашений дорогоцінним камінням та обітними дарами, Він сказав: 6. Надійдуть дні, коли з усього, що ви бачите, не лишиться камінь на камені, що не був би перевернений.	
139	***Попередження про війну*** **24.** 3. І коли Він сів на Оливній горі, його учні приступили до Нього на самоті й питали: Скажи нам, коли це буде? 4. Ісус у відповідь мовив їм: 6. Ви почуєте про війни та воєнні поголоски; глядіть же, не тривожтесь, бо треба, щоб це все сталось, але це ще	***Попередження про війну*** **13.** 3. Як Він сидів на Оливній горі, проти храму, Петро, Яків, Іван та Андрій спитали Його на самоті: 4. Скажи нам, коли це буде і який буде знак, коли все те має сповнитися? 5. Тоді Ісус почав до них промовляти: 7. Коли почуєте про війни та воєнні	***Попередження про війну*** **21.** 7. Тоді вони Його спитали: Учителю, коли це буде? І який буде знак, що це має настати? 8. Він відповів: 9. Коли почуєте про війни та розрухи, не бійтеся, бо треба, щоб перш це сталося, але кінець не зараз. 10. Тоді сказав їм: Повстане народ	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	не кінець. 7. Народ бо на народ повстане і царство на царство.	**чутки, не тривожтесь, бо це мусить статися, та це ще не кінець. 8. Народ бо на народ повстане, і царство на царство.**	**на народ і царство на царство.**	
140	***«Ось Я попередив вас»*** **24. 16. Тоді ті, що в Юдеї, нехай тікають у гори; 18. і хто в полі, хай не вертається назад. 19. Горе вагітним і годуючим у ті дні! 20. Моліться, щоб ваша втеча не сталася зимою. 25. Ось Я попередив вас.**	***«Ось Я сказав вам усе наперед»*** **13. Тоді ті, що в Юдеї, нехай утікають у гори; 16. а хто у полі, нехай не вертається. 17. Горе вагітним і тим, що годуватимуть грудьми у той час. 18. Моліться, щоб це не сталося зимою. Ось Я сказав вам усе наперед.**	***Спустошення Єрусалима*** **21. 20. Коли ж побачите Єрусалим, оточений військами, знайте, що його спустошення наблизилось. 21. Тоді ті, що в Юдеї, нехай тікають у гори, а ті, що будуть у середині міста, нехай вийдуть з нього, ті ж, що будуть на полях, нехай до нього не входять. 23. Горе вагітним та тим, що у ті дні грудьми годують. Бо на землі буде насильство велике і гнів проти народу цього. 24. Вони поляжуть від вістря меча й підуть у неволю поміж усі народи.**	
141	***Неминучість здійснення пророцтва*** **24. 32. Від смоковниці навчіться порівняння. Коли віття її стає м'яке й вона виганяє листя, ви знаєте, що близько літо. 33. Отак і ви: коли це все побачите, знайте, що він уже близько**	***«Від смоковниці навчіться»*** **13. 28. Від смоковниці навчіться притчі: коли віття її стає м'яким і пускає листя, знаєте, що літо близько. 29. Так і ви, коли побачите, що це діється, знайте, що він близько,**	***«Гляньте на смоковницю»*** **21. 29. І він сказав їм притчу: Гляньте на смоковницю й на всякі дерева. 30. Коли вони розпукуються, ви, глянувши, розумієте, що**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	при дверях. 34. Істинно кажу вам: це покоління не промине, поки не збудеться це все. 35. Небо й земля пройдуть, але слова Мої не пройдуть. **26.** 1. Як же скінчив усі ці слова, сказав до своїх учнів: 2. Ви знаєте, що через два дні буде Перехід й Син людський буде виданий на розп'яття.	при дверях. 30. Істинно кажу вам: не мине це покоління, доки усе це не збудеться. 31. Небо й земля пройдуть, слова ж Мої не пройдуть.	вже близько літо. 31. Отак і ви, коли побачите, що це збувається, знайте, що близько. 32. Істинно кажу вам: покоління це не пройде, аж поки все не станеться. 33. Небо й земля пройдуть, слова ж Мої не пройдуть.	
142	*Змова вбити Ісуса* **26.** 3. Тоді зібралися первосвященики і старші народу в палаті первосвященика, що звався Каяфа, 4. і радились, як би підступом схопити Ісуса й убити. 5. Тільки ж казали: Не в свято, щоб не було в народі заколоту.	*Змова вбити Ісуса* **14.** 1. Два дні ж по тому мали бути Пейсах і Опрісноки, і первосвященики та старші шукали, як би Його схопити підступом і вбити, та казали: 2. Тільки не під час свята, щоб не було якогось заколоту в народі.	*« Увійшов же сатана в Юду»* **22.** 1. Наближалося свято, що зветься Пейсах, 2. і первосвященики та старші шукали, як би Його вбити, та боялись народу. 3. Увійшов же сатана в Юду, на прізвище Іскаріот, що був з числа дванадцятьох.	
143	*Похоронне миро* **26.** 6. Коли ж Ісус був у Витанії, в домі Симона «Прокаженого», 7. підійшла до Нього одна жінка з алебастровою плящиною, повною вельми дорогого мира, і вилляла Йому на голову, як Він сидів при столі. 8. Побачивши це, учні нарікали й казали: Навіщо таке марнотратство? 9. Це можна б було дорого продати й дати бідним! 10. Ісус зауважив це і сказав	*Миро на похорон* **14.** 3. Коли Він був у Витанії, в домі Симона «Прокаженого», як був за столом, підійшла жінка з алебастровою посудинкою щирого дорогоцінного нарду і, розбивши посудинку, вилила Йому на голову. 4. Деякі обурилися між собою: Навіщо така втрата мира! 5. Та ж його можна було продати більш ніж за триста денаріїв, і гроші дати бідним. І вони докоряли їй. 6. Але Ісус		*Марія омиває миром* **12.** 3. Марія взяла фунт мира з щирого нарду, вельми дорогоцінного, помазала ноги Ісуса й обтерла їх своїм волоссям; і наповнився дім пахощами мира. 4. Каже тоді один з Його учнів, Юда Іскаріот, що мав Його зрадити: 5. Чому не продано це миро за триста денарів і не роздано бідним? 7. Ісус промовив: Лишіть її. Вона зберегла те миро на день Мого похорону. 8. Бідних

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	їм: Чому ви докучаєте цій жінці? Вона зробила добре діло для Мене: 11. завжди бо бідних маєте з собою; Мене ж не завжди маєте. 12. Виливши це миро на Моє тіло, вона вчинила те на Мій похорон. 13. Істинно кажу вам: де тільки буде проповідуватися це Євангеліє по всьому світі, оповідатиметься і про те, що вона зробила, їй на спомин.	**сказав: Лишіть її. Чого її непокоїте? Вона зробила для Мене добрий вчинок. 7. Бідних бо ви завжди маєте з собою, і коли захочете, можете їм добро чинити; Мене ж не завжди маєте. 8. Що могла, те зробила; вона заздалегідь намастила Моє тіло на похорон. 9. Істинно кажу вам: по цілім світі, скрізь, де тільки буде проповідуватись це Єванге-ліє, оповідатимуть і те, що вона зробила, на пам'ятку про неї.**		**маєте з собою завжди, Мене ж не маєте завжди.**
144	***Апостол-зрадник*** **26. 14. Тоді один із дванад-цятьох, що звався Юда Іскаріотський, пішов до первосвящеників 15. і каже: Що хочете мені дати, я вам його видам? Ті відва-жили йому тридцять срібняків. 16. І з того часу він шукав доброї нагоди, щоб Його видати.**	***Юдина зрада*** **14. 10. Юда Іскаріотський, один з дванадцятьох, пішов до первосвящеників, щоб Його видати їм. 11. Почувши це, вони зраділи й згодились дати йому гроші. І він шукав, як би Його видати у сприятливий час.**	***Юдина зрада*** **22. І він пішов умовитися з первосвящениками та начальниками, як би Його видати. 5. Зраділи ті і згодилися дати йому гроші. 6. Він пристав на те й шукав нагоди, щоб видати Його тайкома.**	
145				***Деякі геллени шукають Ісуса*** **12. 20. Були ж серед тих, які прийшли поклонитися на свято, деякі геллени. 21. Вони приступили до Филипа, що був з Витсайди Галілейської, і стали його просити, кажучи: Пане, хочемо побачити Ісуса. 22. Приходить Филип і**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				говорить Андрієві, а Андрій з Филипом знову приходять і кажуть Ісусові. 23. Ісус відповів їм: Прийшла година, щоб прославився Син людський. 24. Істинно, істинно кажу вам: пшеничне зерно, коли не впаде на землю і не вмре, лишиться саме-одне; коли ж умре, багато плоду приносить.
146	***Приготування до Переходу*** **26. 17. Першого дня приступили учні до Ісуса й питають: Де хочеш, щоб ми приготовили Тобі їсти паску? 18. Він відповів їм: Ідіть до такого й такого в місто і скажіть йому: Учитель каже — час мій близько, у тебе Я справлю Перехід з учнями моїми. 19. Учні зробили так, як їм велів Ісус, і приготовили паску. 20. Коли ж настав вечір, Він сів до столу з дванадцятьма учнями.**	***Приготування до Переходу*** **14. 12. Першого дня, коли Перехід жертвували, кажуть до Нього учні: Де хочеш, щоб ми пішли і приготували Тобі їсти паску? 13. Тоді Він послав двох із своїх учнів і сказав їм: Ідіть у місто; і стріне вас чоловік, що нестиме дзбан води; ідіть лишень за ним, 14. і куди він увійде, скажіть господареві дому: Учитель питає, де моя світлиця, в якій Я міг би їсти з моїми учнями паску? 15. І він вам покаже велику світлицю, вистелену килимами та готову. Там приготуйте нам. 16. Учні пішли, прибули до міста й найшли, як Він сказав їм, і приготували паску. 17. Як же настав вечір, приходить**	***Приготування до Переходу*** **22. 7. Настав день, коли треба було жертвувати Перехід. 8. Ісус послав Петра та Івана і сказав: Ідіть та приготуйте нам їсти паску. 9. Вони Його спитали: Де хочеш, щоб ми приготували? 10. Він відповів їм: Ось коли ввійдете в місто, стріне вас чоловік, що буде нести глечик води. Ідіть слідом за ним у господу, куди він увійде, 11. і скажіть господареві дому: Учитель тобі каже: де світлиця, в якій Я з учнями моїми міг би їсти паску? 12. Він покаже вам велику горницю, вистелену килимами, там приготуйте.**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
		Він з дванадцятьма.	**13. Пішли вони й найшли так, як Він сказав їм, і приготували паску.**	
147				***Ісус умиває учням ноги*** **13. 2. Під час вечері, коли диявол уже вклав у серце Юди Іскаріота, щоб Його зрадив, 3. Ісус 4. встав від вечері, скинув одежу, узяв рушник і підперезався. 5. Тоді налив води до умивальниці й почав умивати учням ноги й обтирати рушником, яким був підперезаний. 6. Підходить, отже, до Симона Петра, і той Йому каже: Ти, Господи, вмивати мені ноги? 7. Ісус у відповідь каже йому: Те, що роблю, ти тепер не знаєш; зрозумієш потім. 8. Петро Йому каже: Ні, не митимеш мені ніг повіки! Ісус йому відповідає: Коли Я тебе не обмию, не матимеш зо Мною частки. 9. Каже до Нього Симон Петро: Господи, не тільки ноги, але й руки, і голову! 10. Ісус каже йому: Тому, хто обмитий, нічого не треба вмивати, крім самих ніг; увесь бо він чистий. І ви чисті, але не всі. 11. Знав бо, хто мав Його зрадити, тому й мовив: «Не всі ви чисті». 12. Обмивши їм ноги, надів знову одежу,**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				сів до столу й каже до них: Чи знаєте, що я зробив вам? 13. Ви звете Мене: Учитель, Господь, і добре кажете, бо Я є. 14. Коли, отже, Я, Господь і Учитель, умив вам ноги, і ви повинні мити ноги один одному. 15. Я дав вам приклад, щоб, як Я зробив вам, так і ви робили.
148	***Горе зрадникові*** **26.** **21. І коли вони їли, Він промовив: Істинно кажу вам: один з вас Мене зрадить. 22. Засмучені глибоко, почали кожний з них питати Його: Чи то часом не я, Господи? 23. Він відповів: Хто опустив зо Мною руку в миску, той Мене зрадить. 24. Син людський іде, як призначено, та горе тому чоловікові, через якого Син людський зраджується. Ліпше було б тому чоловікові не народитись! 25. Юда, зрадник Його, і собі озвався: Чи то часом не я, равві?**	***Горе зрадникові*** **14.** **18. І коли вони сиділи за столом та їли, Ісус промовив: Істинно кажу вам, один з вас, що їсть зі Мною, зрадить Мене. 19. Вони засмутились і один по одному почали Його питати: Чи це я? 20. Він відповів їм: Один з дванадцятьох, що опускає зі Мною руку в миску. 21. Син людський іде, як призначено, але горе тому чоловікові, що зрадить Сина людського. Краще було б не родитись чоловікові тому.**	***Горе зрадникові*** **22.** **21. Та ось рука того, що Мене видасть, на столі зо Мною. 22. Бо Син людський іде, як призначено, але горе тому чоловікові, що Його видає. 23. І вони стали один одного питати, хто б то з них міг бути, що мав те зробити.**	***«Один з вас Мене зрадить»*** **13.** **21. Сказавши так, Ісус стривожився духом і посвідчив: Істинно, істинно кажу вам: один з вас Мене зрадить! 22. Учні, збентежені, дивилися один на одного, не знаючи, про кого Він говорив. 23. Був же за столом, при Його грудях, той з Його учнів, якого Ісус любив. 24. До нього й кивнув Симон Петро та сказав йому: Спитай, хто той, про якого Він говорить. 25. І він, нахилившись до грудей Ісуса, каже Йому: Господи, хто то? 26. Ісус відповів: Той, кому Я, вмочивши у тарілку, дам кусень хліба. І вмочив кусень, і подав Юді Іскаріотові. 27. Сказав йому Ісус: Що робиш, роби**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				швидше! 28. Але ніхто з тих, що були при столі, не зрозумів, про що Він йому говорив. 29. А що Юда мав калитку, дехто гадав, що Ісус сказав йому: Купи, чого нам треба на свято; або щоб дав що бідним. 30. Узявши кусень, той зараз же вийшов. Була ж ніч...
149				***Нова заповідь*** **13. 31. Коли він вийшов, Ісус промовив: 34. Нову заповідь даю вам, щоб ви любили один одного. Як Я любив вас, так любіть й ви один одного! 35. По тому всі знатимуть, що ви Мої учні, коли матимете любов один до одного.**
150	***Таємна вечеря*** **26. 26. Як же вони їли, Ісус узяв хліб, поблагословив, розламав і дав учням, кажучи: Беріть, їжте. 27. Потім узяв чашу, воздав хвалу і подав їм, кажучи: Пийте з неї всі. 29. Кажу вам: не питиму віднині з цього виноградного плоду аж до того дня, коли питиму його з вами новим. 30. І, проспівавши славлення, вони вийшли на Оливну**	***Таємна вечеря*** **14. 22. І коли вони їли, Ісус узяв хліб, благословив, розломив і дав їм, кажучи: Беріть. 23. Потім узяв чашу, воздав хвалу, дав їм, і пили з неї всі. 24. І сказав їм: 25. Істинно кажу вам, що не питиму більше від плоду винограду аж по той день, як буду його пити новим. 26. І, проспівавши славлення, вийшли на Оливну гору.**	***Тайна вечеря*** **22. 14. І як прийшла година, сів Він до столу й апостоли з Ним. 15. Він до них промовив: Я вельми бажав їсти цю паску з вами, перш ніж Мені страждати. 19. І, взявши хліб, воздав хвалу, розламав, дав їм і мовив: Чиніть це на мій спомин. 17. І, взявши чашу, воздав хвалу й мовив: Візьміть її й поділіться нею між собою, 18. бо кажу вам: віднині Я**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	гору.		**не буду більше пити з плоду винограду аж до того дня, коли питиму його з вами новим.**	
151	***Провіщення Петрові*** **26. 31. Тоді Ісус сказав їм: Усі ви потрапите у безвихідь цієї ночі, 32. але після мого воскресіння Я випереджу вас у Галілеї. 33. Озвався тоді Петро й каже Йому: Навіть якби всі потрапили у безвихідь, я не потраплю ніколи. 34. Ісус мовив до нього: Істинно кажу тобі: цієї ж ночі, перш ніж заспіває півень, ти тричі відмовишся від Мене. 35. Каже Йому Петро: Навіть якби я мав з Тобою вмерти, не відмовлюся від Тебе! Так само говорили всі учні.**	***Петро зречеться*** **14. 27. Сказав їм Ісус: Усі ви потрапите в безвихідь, 28. Та по моїм воскресінні випереджу вас у Галілеї. 29. Петро сказав до Нього: Хоч і всі потраплять у безвихідь, та не я! 30. Відповів йому Ісус: Істинно кажу тобі, що ти сьогодні, цієї ж ночі, заки півень заспіває, тричі Мене зречешся. 31. Та він ще більше твердив: Хоч би мені довелося з Тобою і вмерти, не відречуся Тебе! І всі говорили так само.**		
152			***Калитка, торба і меч*** **22. 35. Далі сказав їм: як Я вас посилав без калитки, без торби, без взуття, хіба вам чого бракувало? 36. Нічого, — відповіли. І Він до них промовив: Тепер же хто має калитку, нехай візьме, так само й торбу; хто ж не має, хай продасть свою одежу й купить меч. 38. Вони сказали: Господи! Ось два мечі тут. Він відповів їм: Достатньо.**	
153				***Відходжу і до вас***

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				повернуся **14.** 1. Хай не тривожиться серце ваше й не лякається! 28. Ви чули, що Я вам сказав: відходжу і до вас вернуся. Уставайте, ходімо звідси! **16.** 32. Ось надходить година, і тепер вона, коли ви розсієтеся кожен у свій бік і Мене лишите самого. Та Я не сам, бо зо мною Отець. 33. Сказав Я вам це, щоб ви мали мир у Мені. У світі на вас тиснутимуть. Але дерзайте! Я переміг світ.
154	*Дух бадьорий, але тіло немічне* **26.** 36. Тоді Ісус приходить з ними на місце, зване Гетсиманія, і каже до учнів: Сидіть тут, поки я піду та помолюся там. 41. Не спіть і моліться, щоб не ввійшли у спокусу, бо дух бадьорий, але тіло немічне. 43. І, вернувшись, побачив, що вони спали, бо очі в них були отяжілі. 45. І каже до них: Спите, значить, і відпочиваєте? Наблизилась уже година, і Син людський буде виданий грішникам у руки. 46. Уставайте, ходімо! Ось наблизився мій зрадник.	*Молитва в Гетсиманії* **14.** 32. Прийшли вони на місце, що зветься Гетсиманія, і Він сказав своїм учням: 38. Не спіть, моліться, щоб не ввійти в спокусу. Дух бо бадьорий, але тіло кволе. 39. І, відійшовши, молився. 40. І, вернувшись, знову найшов їх уві сні, очі бо в них були отяжілі й вони не знали, що Йому відповісти. Каже їм: Усе ще спите і спочиваєте? Годі! Прийшла година: ось Син людський буде виданий у руки грішникам. 42. Уставайте, ходімо! Зрадник мій ось наблизився.	*Молитва на Оливній горі* **22.** 39. Тоді Він вийшов і пішов, як звичайно, на Оливну гору. Слідом за Ним пішли і його учні. 40. Як же прибув на місце, сказав їм: Моліться, щоб не увійти в спокусу. 41. І сам відійшов від них так далеко, як кинути каменем, і, впавши на коліна, почав молитися. 45. Підвівшись від молитви, Він підійшов до учнів і застав їх сплячими від утоми. 46. І сказав їм: Чого спите? Вставайте!	*У Гетсиманському саду* **18.** 1. Сказавши це, Ісус вийшов зі своїми учнями на той бік Кедрон-потоку, де був сад, куди увійшли Він та Його учні.

	Матвій	Марко	Лука	Іван
155	***Схоплення Ісуса*** **26. 47. Він говорив ще, як надійшов Юда, один з дванадцятьох, і з ним великий натовп з мечами та кілками, від первосвящеників та старших народу. 48. Зрадник його дав їм знак, кажучи: Кого я поцілую, то він, беріть його. 49. І відразу він підійшов до Ісуса й каже: Радуйся, Равві! І поцілував Його. 50. Ісус його питає: Чого прийшов єси, друже? І зараз ті приступили, наклали на Ісуса руки і схопили Його. 51. Аж тут один із тих, що були з Ісусом, простягнув руку, вихопив меч і, вдаривши слугу первосвященика, відтяв йому вухо. 52. Ісус сказав до нього: Вклади твій меч назад до піхов. 55. Тоді Ісус промовив до натовпу: Немов на розбійника вийшли ви з мечами та кілками, щоб Мене схопити! Щодня сидів Я, навчаючи у храмі, і ви Мене не взяли. 56. Тоді всі учні лишили Його і розбіглися.**	***Зрадник дає знак*** **14. 43. І відразу, коли Він ще говорив, прибув Юда, один з дванадцятьох, і з ним юрба з мечами та киями, від первосвящеників і старших. 44. Його зрадник дав був їм знак, кажучи: «Кого поцілую, то він: візьміть його й ведіть під доброю сторожею». 45. І, прийшовши, зараз приступив до Ісуса й каже: Учителю! І поцілував Його. 46. Вони ж наклали на нього руки, схопили Його. 47. Один із тих, що були там, витягнув меч, вдарив слугу первосвященика й відтяв йому вухо. 48. Ісус, звернувшись до них, сказав їм: Немов на розбійника ви вийшли з мечами та киями, щоб Мене піймати. 49. Щодня був Я між вами, навчаючи у храмі, і ви Мене не схопили. 50. Тоді всі, лишивши Його, розбіглися.**	***Влада темряви*** **22. 47. Він говорив ще, аж тут надходить юрба, і на її чолі йде один з дванадцятьох, на ім'я Юда; він підійшов до Ісуса, щоб Його поцілувати. 48. Ісус сказав до нього: Юдо, поцілунком видаєш Сина людського? 49. Побачивши, до чого доходить, сказали ті, що були з Ісусом: Господи, чи не вдарити нам мечем? 50. І вдарив один із них слугу первосвященика й відтяв йому праве вухо. 51. Ісус озвався: Лишіть! І, доторкнувшись до вуха, зцілив його. 52. Тоді Ісус сказав до первосвящеників, начальників сторожі храму і старших, що були вийшли проти Нього: Неначе на розбійника ви вийшли з мечами та киями! 53. Коли Я щодня був з вами в храмі, ви не наклали рук на Мене; та це ваша година і влада темряви.**	***Зрадник приходить*** **18. 2. Юда ж, що Його зрадив, знав також те місце, бо Ісус та Його учні часто там збиралися. 3. Юда, отже, узявши слуг первосвящеників та фарисеїв, прибув туди з ліхтарями, смолоскипами та зброєю. 4. Ісус, знаючи все, що мало з Ним статися, вийшов і мовив до них: Кого шукаєте? 5. Ті відповіли: Ісуса Назарянина. 6. Каже їм Ісус: Це Я. Стояв же з ними Юда, що Його зрадив. Коли Він їм сказав: «Це Я», вони подалися назад і впали на землю. 7. Тоді Він спитав їх удруге: Кого шукаєте? Вони сказали: Ісуса Назарянина. 8. Озвався Ісус: Я вам сказав, що це Я. Коли, отже, шукаєте Мене, пустіть цих, хай ідуть. 10. Тоді Симон Петро, який мав меч при собі, добув його і, вдаривши слугу первосвященика, відтяв у нього праве вухо. Слуга той звався Малхом. 11. Ісус озвався до Петра: Сховай меч у піхви!**
156	***Ведуть до первосвященика*** ***26. 57. Ті, що схопили Ісуса, повели Його до***	***Ведуть до первосвященика*** ***14. 53-а. Повели Ісуса до первосвященика.***	***Ведуть до первосвященика*** ***22. 54-а. Схопивши Ісуса, вони повели Його і привели***	***Ведуть Ісуса до Анни*** **18. 12. Тоді юдейські слуги схопили Ісуса і, зв'язавши Його, 13. повели спершу**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	первосвященика Каяфи, де зібралися первосвященики та старші.		***в дім первосвященика.***	**до Анни, який доводився тестем Каяфі, що був первосвящеником того року. 14. То був Каяфа, що був порадив юдеям: «Ліпше, щоб за народ помер один чоловік».**
157				***Допит перед Анною*** **18. 19. Спитав, отже, первосвященик Ісуса про його учнів і про його науку. 20. Ісус відповів йому: Я говорив світові одверто. Я завжди навчав на зібранні та в храмі, куди сходяться всі юдеї, і нічого не говорив Я потайки. 21. Чому Мене питаєш? Спитай тих, які чули, що Я до них промовляв. Вони знають, що Я говорив. 22. На ті слова один зі сторожі, який стояв там, ударив Ісуса в лице, кажучи: Так відповідаєш первосвященикові? 23. Озвався Ісус до нього: Як Я зле сказав, доведи, що воно зле; а як добре, за що б'єш Мене? 24. І відіслав Його Анна зв'язаного до первосвященика Каяфи.**
158	***Петро йде слідом за Ісусом*** ***26. 58. Петро ж ішов слідом за Ним оподалік, аж до палати первосвященика і, увійшовши***	***Петро йде слідом за Ісусом*** **14. 54. Петро ж ішов слідом за ним здалека аж усередину до двору первосвященика і, сівши з**	***Петро йде слідом за Ісусом*** ***22. 54-б. Петро ішов слідом за Ним здалека.***	***Петро з Іваном проникають до двору Каяфи*** **18. 15. Слідом за Ісусом ішов Симон Петро з іншим учнем. Учень той увійшов у**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	досередини, сів із слугами, щоб побачити, чим воно скінчиться.	**слугами, грівся при вогні.**		**двір первосвященика з Ісусом. 16. Петро ж стояв надворі біля дверей. Вийшов той інший учень, промовив до воротаря й увів Петра.**
159	***Петро відрікається і плаче*** **26. 69. Петро ж сидів надворі. Аж тут одна слугиня підійшла до нього й каже: І ти був з Ісусом Галілеєм. 70. Але той перед усіма відмовився і заявив: Не знаю, що говориш. 71. Коли ж він вийшов до воріт, уздріла його інша й каже до тих, що там були: Цей був з Ісусом з Назарета. 72. Він знову, клянучись, відмовився: Не знаю я цього чоловіка. 73. Трохи згодом приступили ті, що там стояли, і заговорили до Петра: Ти таки справді один з них, бо й твоя вимова тебе виявляє. 74. Тоді Петро почав клястися та божитися: Я не знаю цього чоловіка. І враз заспівав півень. 75. І Петро згадав слово, що Ісус казав був: «Раніше, ніж півень заспіває, ти тричі відмовишся від Мене». І вийшовши звідтіль, заплакав гірко.**	***Петро зрікається Господа*** **14. 66. Коли Петро був внизу на подвір'ї, приходить одна з служниць первосвященика 67. і, побачивши Петра, що грівся, подивилась на нього й каже: І ти був з Ісусом Назарянином. 68. Та він відрікся, кажучи: Не знаю і не розумію, що ти кажеш. І він вийшов на переддвер'я. 69. Служниця, побачивши його знову, почала говорити тим, що там стояли: Цей із них. 70. Та він відрікся знову. І трохи згодом ті, що там стояли, сказали до Петра: Ти справді з них, бо ти галілеянин. 71. Тоді він став клястися і божитися, кажучи: Не знаю цього чоловіка, про якого говорите. 72. І зараз же заспівав півень. І згадав Петро слово, що Ісус був промовив до нього: «Перше ніж півень заспіває, тричі Мене зречешся». Та й заридав гірко.**	***Петро відрікається тричі*** **22. 55. І коли вони розклали вогонь посеред двору та посідали вкупі, сів і Петро між ними. 56. Побачила його одна слугиня, як він сидів біля багаття, і, приглянувшись до нього пильно, каже: І цей з Ним був! 57. Він відрікся, кажучи: Не знаю його, жінко! 58. Та трохи згодом другий, побачивши його, каже: І ти з них. Але Петро відповів: Ні, чоловіче! 59. По якійсь годині хтось інший почав наполягати, кажучи: Справді, і цей з ним був! Таж він із Галілеї! 60. Петро озвавсь: Не знаю, чоловіче, що кажеш. І зараз же, як він говорив ще, запіяв півень. 61. І тут згадав Петро слово, яке Господь йому сказав був: «Петре, перше ніж запіє півень, ти нині Мене**	***Петро відрікається тричі*** **18. 17. Служниця ж каже до Петра: Чи й ти не з учнів того чоловіка? Він відповів: Ні. 18. Слуги й сторожа, розклавши вогонь, стояли і грілися, бо було холодно. Петро теж стояв там з ними і грівся. 25. Стояв там Симон Петро й грівся. Мовили до нього: Чи й ти не з його учнів? Він заперечив і відповів: Ні. 26. Каже тоді один із слуг первосвященика, родич того, якому Петро відтяв вухо: Чи не тебе я бачив у саду з ним? 27. Тоді Петро ще раз заперечив. І зараз же запіяв півень.**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
			зречешся тричі». 62. І, вийшовши звідти, заплакав гірко.	
160	***Ісус перед Синедріоном*** **26. 57. Ті, що схопили Ісуса, повели Його до первосвященика Каяфи, де зібралися первосвященики та старші. 59. Первосвященики та весь Синедріон шукали ложного свідоцтва на Ісуса, щоб Його вбити, 60. і не найшли, дарма що було з'явилось багато ложних свідків. Нарешті прийшло двоє 61. і кажуть: Цей казав: я можу зруйнувати храм Божий і за три дні його відбудувати. 62. Тут підвівся первосвященик і сказав до нього: Нічого не заперечуєш, що вони на тебе свідчать? 63. Але Ісус мовчав. Первосвященик каже до Нього: Заклинаю тебе живим Богом, щоб ти сказав нам, чи ти Месія, Син Божий. 64. Тоді Ісус сказав до нього: Ти мовив. 65. Тоді первосвященик роздер свою одежу, кажучи: Він сказав богохульство! Нащо нам іще свідків? Ось ви тепер чули богохульство! 66. Як вам здається? Ті відповіли: Він винен смерті.**	***Смертний вирок*** **14. 53-б. І зібрались усі первосвященики та старші. 55. Первосвященики та весь Синедріон шукали свідчення на Ісуса, щоб Його вбити, та не находили. 56. Багато бо свідчило неправдиво проти Нього, але свідчення їхні не були згідні. 57. Та деякі, підвівшись, так свідчили проти нього брехливо: 58. Ми чули, як він говорив: зруйную храм цей рукотворний і за три дні збудую інший, нерукотворний. 59. Але й ці свідчення не були між собою згідні. 60. Тоді первосвященик, вставши посередині, спитав Ісуса: Не відповідаєш нічого, що оці свідчать проти тебе? 61. Та Він мовчав і нічого не відповідав. Знову спитав Його первосвященик і каже йому: Чи ти єси Месія, Син Божий? Ісус відповів: 62. Ви кажете, що це Я. 63. Тоді первосвященик роздер на собі одежу й каже: Навіщо нам іще свідків? 64. Ви чули богохульство! Як вам здається? І всі вони**	***Ісус перед Синедріоном*** **22. 66. І зібралася рада старших народу, первосвященики та старші. І привели Його до свого Синедріона, 67. і казали: Якщо ти Месія, скажи нам. То ти — Син Божий? Він сказав до них: Ви кажете, що це Я. Сказали ті: 71. Навіщо нам ще свідки? Самі ми чули з уст його.**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
		присудили, що Він винен смерті.		
161	*Знущання членів Синедріона* **26.** 67. Тоді вони почали плювати Йому в лице та бити кулаками; інші ж били Його в лице 68. і промовляли: Пророчи нам, Месіє, хто тебе вдарив?	*Знущання і глузування з Ісуса* **14.** 65. Деякі стали плювати на Нього, закривати Йому лице й бити Його по щоках та казали йому: Пророкуй! Слуги також били Його по щоках.	*Знущання і глузування з Ісуса* **22.** 63. Тим часом люди, що утримували Його, над Ним знущалися і били Його. 64. І, закривши Йому очі, питали: Пророкуй, хто той, що тебе вдарив. 65. І багато іншого, глузуючи, говорили на Нього.	
162	*Ведуть до Пилата* **27.** 1. Як же настав ранок, усі первосвященики і старші народу прийняли рішення проти Ісуса, щоб Його умертвити. 2. І, зв'язавши Його, повели й видали правителеві Пилатові.	*Ведуть до Пилата* **15.** 1. І зараз же раннього ранку, прийнявши рішення, первосвященики із старшими — увесь Синедріон, зв'язавши Ісуса, повели й видали Пилатові.	*Ведуть до Пилата* **23.** 1. Тоді всі вони встали і повели Його до Пилата 2. і почали Його обвинувачувати, кажучи: Ми найшли, що цей підбурює народ наш, забороняє давати кесареві податок і каже, що він Месія, цар.	*Ведуть до Пилата* **18.** 28. Повели тоді Ісуса від Каяфи у Преторію. Був же ранок. Та не увійшли вони у Преторію, щоб не осквернились і щоб могли їсти Пейсах.
163	*Ісус перед Пилатом* **27.** 11. Привели вони Ісуса перед правителя, і правитель спитав Його: Ти цар юдейський? Ісус відповів: Ти кажеш. 12. Та коли первосвященики і старші Його обвинувачували, Він не відповідав нічого. 13. Тоді Пилат каже до Нього: Хіба не чуєш, скільки свідчать проти тебе? 14. Він не відповів йому ані на одне слово, так що правитель вельми дивувався.	*Ісус перед Пилатом* **15.** 2. Пилат спитав Його: Ти — цар юдейський? Він у відповідь каже йому: Ти кажеш. 3. Первосвященики обвинувачували Його багато. 4. І знову спитав Його Пилат, кажучи: Не відповідаєш нічого? Дивись, скільки Тебе обвинувачують. 5. Та Ісус нічого більше не відповідав, і Пилат дивувався.	*Ісус перед Пилатом* **23.** 3. Пилат спитав Його: Ти цар юдейський? Ісус у відповідь сказав до нього: Ти кажеш.	*Ісус перед Пилатом* **18.** 29. Вийшов тоді до них Пилат і промовив: Яку вину принесли ви на цього чоловіка? 30. Ті йому у відповідь закричали: Якби він не був злочинець, ми б його тобі не видали! 31. Пилат їм каже: Візьміть його й судіть за вашим законом. Юдеї йому кажуть: Нам не дозволено нікого вбивати! 33. Ввійшов Пилат знов у Преторію, покликав Ісуса і каже до Нього: Ти цар юдейський? 34. Ісус

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				відповів: Кажеш те від себе, чи інші так тобі про Мене оповіли? 35. Озвався Пилат: Хіба я юдей? Народ твій і первосвященики видали мені тебе. Що ти зробив? 36. Відповів Ісус: Царство Моє не від цього світу. Якби Моє царство було від цього світу, слуги Мої воювали б, щоб Я не був виданий юдеям. Та Моє царство не таке. 37. Мовив до Нього Пилат: То ти — цар? Відповів Ісус: Ти кажеш, що Я — цар. Я на те родився і прийшов у світ, щоб засвідчити істину. Кожен, хто від істини, слухає мій голос. 38. Озвався Пилат до Нього: Що таке істина?
164			***Ірод визнає невинність Ісуса*** **23. 4. Тоді Пилат промовив до первосвящеників і юрби: Я не находжу ніякої вини в цьому чоловікові. 5. Вони ж наполягали і кричали: Він народ бунтує, навчаючи по всій Юдеї, почавши з Галілеї аж сюди. 6. Почувши це, Пилат спитав, чи цей чоловік галілеянин; 7. і, довідавшись, що Він з-під влади Ірода, відіслав Його до Ірода, який тими днями був також у Єрусалимі. 8.**	***Ірод визнає невинність Ісуса*** **18. 39. І, сказавши те, вийшов знову до юдеїв і каже до них: Я не находжу в ньому ніякої вини.**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
			Ірод дуже зрадів, побачивши Ісуса, бажав бо здавна бачити Його, бо чув про Нього і сподівавсь побачити від Нього якесь чудо. 9. Силу питань він Йому ставив, але Ісус не відповідав йому нічого. 10. Первосвященики ж та старші стояли там і сильно Його обвинувачували. 11. Тоді Ірод надів на Нього ясно-світлу одіж і відіслав Його назад до Пилата. 12. І того ж самого дня Ірод і Пилат стали приятелями між собою, раніш бо ворогували.	
165	***Ще одна спроба Пилата*** **27. 15. На свято правитель звик був відпускати народові одного в'язня, якого вони хотіли. 16. Був же тоді визначний в'язень, що звавсь Варавва. 17. І от коли вони зібрались, Пилат каже до них: Кого бажаєте, щоб я відпустив вам: Варавву чи Ісуса, називаного Месією? 18. Знав бо він добре, що вони із заздрості видали Його. 19. І коли він сидів на судилищі, його жінка прислала йому сказати: Нічого не роби праведникові тому, бо я цієї ночі вві сні багато витерпіла заради Нього.**	***Ще одна спроба Пилата*** **15. 6. На свято Пейсаху він відпускав їм одного в'язня, якого вони просили. 7. А був один, що звався Варавва, ув'язнений з бунтівниками, які під час бунту вчинили були вбивство. 8. І народ, підійшовши, почав просити про те, що він робив їм за звичаєм. 9. Пилат відповів їм, кажучи: Хочете, щоб я вам відпустив царя юдейського? 10. Знав бо, що первосвященики видали Його зі заздрощів. 11. Первосвященики ж підбурили народ, щоб він відпустив їм радше Варавву.**	***Ще одна спроба Пилата*** **23. 13. Тоді, скликавши первосвящеників, старшин і народ, 14. Пилат до них промовив: Ви привели до мене цього чоловіка як бунтаря народу. Ось я, розсудивши справу перед вами, не найшов у цьому чоловікові ніякої вини в тому, в чому ви оскаржуєте його. 15. Та й Ірод не найшов, бо ж відіслав його до нас. Отже, видно, що він не вчинив нічого, гідного смерті. 16. Тому я його покараю й відпущу. 17. Треба ж було йому на свято випустити їм одного. 18. Та вони всі разом закричали: Геть із цим,**	***Ще одна спроба Пилата*** **18. 39. Та є у вас звичай, щоб я вам на Пасху відпускав одного. Хочете, отже, щоб я вам відпустив царя юдейського? 40. Ті знову закричали: Ні, не його, а Варавву! Варавва ж був розбійник.**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	20. Та первосвященики і старші намовили народ просити, щоб пустив Варавву, а Ісуса видав на смерть. 21. Заговорив правитель і сказав їм: Кого з двох бажаєте, щоб я відпустив вам? Ті відповіли: Варавву.		**відпусти нам Варавву! 19. Цього останнього за якийсь заколот у місті та за вбивство кинули були у в'язницю.**	
166				***Пилат пробує розжалобити юдеїв*** **19. 1. Взяв тоді Пилат Ісуса й велів Його бичувати.** ***2.*** **Вояки, сплівши вінок із тернини, поклали Йому на голову і одягли Його у багряницю. 4. Знову вийшов Пилат надвір і промовив до них: Ось я виводжу вам його, щоб ви знали, що я ніякої вини не находжу в ньому. 5. І вийшов Ісус у терновім вінку та в багряниці. Пилат сказав їм: Ось чоловік!**
167	***«Нехай буде розп'ятий!»*** **27. 22. Каже до них Пилат: А що маю робити з Ісусом, називаним Месією? Усі відповіли: Нехай буде розп'ятий! 23. Він спитав: Що злого вчинив він? Вони ж ще більше стали кричати: Нехай буде розп'ятий.**	***«Розіпни його!»*** **15. 12. Пилат знову заговорив і сказав до них: Що мені робити з тим, якого ви звете царем юдейським? 13. Ті знову закричали: Розіпни його! 14. Пилат сказав до них: Яке зло вчинив він? Та вони ще гірше кричали: Розіпни його!**	***«І крик їхній переміг»*** **23. 20. Пилат, бажаючи відпустити Ісуса, промовив до них знову. 21. Та вони закричали: Розіпни, розіпни його! 22. Тоді промовив до них утретє: Яке зло вчинив він? Я не найшов у ньому нічого, гідного смерті. Покараю його й відпущу. 23. Але вони наполягали, кричачи сильно, і вимагали, щоб Його розіп'яти. І крик їхній**	***Остання спроба врятувати Ісуса*** **19. 16. Як тільки побачили Його первосвященики та слуги, закричали: Розіпни! Розіпни його! Каже їм Пилат: Візьміть його ви й розіпніть, бо я ніякої вини не находжу в ньому. 7. Юдеї йому відповіли: У нас є закон, і за законом він мусить умерти, бо він зробив себе Сином Божим. 8. Як Пилат почув те слово,**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
			переміг.	**налякався ще більше. 9. Вернувся він ще раз у Преторію й каже Ісусові: Звідкіля ти? Ісус не дав йому одвіту. 10. Каже Йому Пилат: Зі мною не розмовляєш? Хіба не знаєш, що я маю владу відпустити тебе, і маю владу розіп'яти тебе? 11. Відповів Ісус: Ти не мав би проти Мене ніякої влади, якби тобі не було дано згори. Через це той, хто Мене тобі видав, має більший гріх. 12. З тієї хвилини Пилат шукав, як би Його відпустити. Та юдеї кричали: Як відпустиш його, не будеш другом кесаря! Усяк, хто з себе робить царя, противиться кесареві! 13. Пилат, почувши те слово, вивів Ісуса і сів на судилищі, на місці, що зветься Літостротон, по-арамейськи — Гаввата. 14. А був то день, коли приготовляли Пейсах, близько шостої години. І каже до юдеїв: Ось цар ваш. 15. Ті закричали: Геть! Геть із ним! Розіпни його! Пилат каже їм: Царя вашого розіп'яти? Первосвященики відповіли: Нема у нас царя, крім кесаря!**
168	***«Кров його на нас і на дітей наших!»***	***Ісус виданий на розп'яття***	***Ісус виданий на смерть*** **23. 24. Тоді Пилат**	***Ісус виданий на розп'яття***

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	27. 24. Пилат, бачачи, що нічого не вдіє, а заколот дедалі більшає, взяв води й умив перед народом руки та й каже: Я невинний крові його; ви бачили. 25. Увесь же народ відповів, кажучи: Кров його на нас і на дітей наших! 26. Тоді він відпустив їм Варавву, а Ісуса, бичувавши, видав на розп'яття.	**15. 15. Тоді Пилат, бажаючи догодити юрбі, відпустив їм Варавву, Ісуса ж велів бичувати і видав на розп'яття.**	**присудив, щоб сталось, як вони просили. 25. І він відпустив того, що за повстання й убивство був вкинутий у темницю і якого вони просили; Ісуса ж видав у їхню волю.**	**19. 16. І видав Його їм на розп'яття.**
169	*Розп'яття на Голготі* **27. 32. Виходячи ж, вони зустріли одного чоловіка з Киринеї, на ім'я Симон, і примусили його нести тавр Його. 33. Прибувши на місце, що зветься Голгота, тобто Череп, 34. дали Йому пити вина, змішаного зі смирною, але Він, покуштувавши, не хотів пити. 35. Ті ж, що розп'яли Його, поділились Його одежею, кинувши жереб. 36. А потім сіли, щоб Його стерегти там.**	*Розп'яття на Голготі* **15. 21. Опісля ж повели Його на розп'яття. І примусили одного з прохожих, Симона Киринея, батька Александра та Руфа, що вертався з поля, нести Його тавр. 22. І привели Його на місце Голготу, що означає Череп-місце, 23. і дали Йому пити вина, змішаного з смирною, але Він не прийняв. 24. Тоді розп'яли Його й поділились Його одежею, кинувши на неї жереб, хто що візьме. 25. Була ж шоста година, коли розп'яли Його.**	*На місце страти* **23. 26. І як вони Його вели, заставили якогось Симона з Киринеї, що вертався з поля, і поклали тавр на нього, щоб ніс за Ісусом. 27. Ішов за Ним великий натовп людей і жінки, що плакали за Ним та голосили. 32. З Ним вели також двох інших злочинців, щоб їх скарати на смерть. 33. І як прийшли на місце, що зветься Череп, там розіп'яли Його і злочинців, одного по правиці, і другого по лівиці. 34. Ісус сказав: Отче, відпусти їм, не знають бо, що роблять. Коли ділили його одіж, кидали жереб. 35. Люди стояли й дивились.**	*Розп'яття на Голготі* **19. 17. Взяли вони Ісуса, і, несучи свій тавр, Він вийшов на місце, зване Череп, по-арамейськи Голгота. 18. Там Його розп'яли і з Ним двох інших з одного й з другого боку, Ісуса ж посередині.**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
			Насміхалися й старші, кажучи: Інших спасав, нехай спасе себе самого, коли він Месія, Божий вибраний!	
170	***«Це Ісус — цар юдейський»*** **27. 37. Над головою в Нього прибили напис, за що Його засуджено: «Це Ісус — цар юдейський». 38. Тоді розп'яли з Ним двох розбійників, одного праворуч, а другого ліворуч.**	***Напис на таврі*** **15. 26. Був також напис, за що Його було засуджено, на якому стояло: «Цар юдейський». 27. І розп'яли з Ним двох розбійників, одного праворуч, другого ліворуч Нього.**	***Напис на таврі*** **23. 38. Був над Ним і напис письмом гелленським, латинським і арамейським: «Се — цар юдейський».**	***Напис на таврі*** **19. 19. Пилат велів зробити напис і прибити на таврі. Написано було: «Ісус Назарянин, цар юдейський». 20. Багато з юдеїв читали той напис, бо місце, де був розп'ятий Ісус, було близько міста. Написано було по-арамейськи, по-гелленськи і по-римськи. 21. Тоді первосвященики юдейські мовили до Пилата: Не пиши: цар юдейський; але що він сказав: я — цар юдейський! 22. Пилат відповів: Що написав я, те написав. 23. Тоді вояки, розп'явши Ісуса, взяли його одіж і розділили на чотири частини, по одній частині кожному воякові, і хітон. Хітон же не був зшитий, але весь згори додолу тканий. 24. Тому сказали один до одного: Не дерімо його, киньмо на нього жереб, на кого впаде. Так і зробили вояки.**
171	***Юдеї зневажають Ісуса*** **27. 39. Ті ж, що проходили повз Нього, лихословили**	***Юдеї зневажають Ісуса*** **15. 29. Перехожі хулили Його і, киваючи головами,**		

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	Його й кивали головою, 40. кажучи: Ти, що руйнуєш храм і за три дні будуєш знову, спаси себе самого, зійди з тавра! 41. Так само й первосвященики насміхалися зі старшими, кажучи: 42. Інших спасав — себе спасти не може! Він цар Ізраїлю: нехай тепер зійде з тавра, і ми увіруємо в нього. 43. Він покладався на Бога, нехай же Бог визволить його нині, якщо він його любить. Сам бо казав: я — Син Божий. 44. Так теж і розбійники, що були з Ним розп'яті, ображали Його.	**промовляли: Агов! Ти, що руйнуєш храм і в три дні знов його будуєш, 30. спаси себе, зійди з тавра! 31. Так само й первосвященики разом зі старшими, глузуючи, говорили між собою: Інших спасав, себе ж спасти не може! 32. Месія, цар Ізраїлю, хай зійде тепер із тавра, щоб ми побачили й увірували. 32. І ті, що були з Ним розп'яті, зневажали Його.**		
172	***Галілейська мова*** **27. 45. Від шостої години темрява настала по всім краю аж до дев'ятої години. 46. А коло дев'ятої години Ісус скрикнув сильним голосом, кажучи: Лельо, лельо, лем в мя ся остані! 47. Деякі з тих, що там стояли, почувши це, казали: Він Іліяху кличе.**	***Галілейська мова*** **15. 33. А як настала шоста година, темрява наступила по всій землі аж до дев'ятої години. 34. О дев'ятій же годині Ісус скрикнув сильним голосом: Лельо, лельо, лем в мя ся остані! 35. Деякі з тих, що там стояли, почувши те, казали: Он, Іліяху кличе!**	***Ісус закликав сильним голосом*** **23. 44. Було вже близько шостої години, і темрява по всій землі настала аж до дев'ятої години, 46. Ісус закликав сильним голосом: Отче, у Твої руки віддаю дух Мій!**	***Мати та улюблений учень*** **19. 25. При таврі Ісуса стояли Його мати, сестра Його матері, Марія Клеопова та Марія Магдалина. 26. Коли Ісус побачив матір і учня, якого Він любив, що стояв біля неї, сказав до матері: Жінко, ось син твій. 27. Потім каже до учня: Ось мати твоя. І від тієї хвилини учень узяв її до себе.**
173	***Ісус умирає*** **27. 48. І негайно один із них підбіг, узяв губку і, намочивши її у кислому вині, настромив на**	***Смерть Ісусова*** **15. 36. Побіг один і, намочивши губку в кислому вині та настромивши на тростину,**	***Ісус умирає*** **23. Сказавши це, Він віддав духа. 49. Усі Його знайомі стояли оподалік, і**	***Смерть і контрольний удар списом*** **19. 28. По тому Ісус, мовив: Маю спрагу. 29. Стояла там посудина, повна кислого**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	тростину й дав Йому пити. 49. Інші ж казали: Лиши, побачимо, чи прийде Ілляху його рятувати. 50. Ісус, скрикнувши сильним голосом, віддав духа. 55. Було ж там багато жінок, які дивилися здалека; вони слідом ішли за Ісусом з Галілеї і служили Йому: 56. між ними Марія Магдалина, Марія — мати Якова та Йосипа, і мати синів Заведея.	дав Йому пити. Інші ж казали: Чекайте, побачимо, чи прийде Ілляху його зняти! 37. Ісус же, скрикнувши сильним голосом, віддав духа. 40. Були там і жінки, що дивилися здалека. Між ними була Марія Магдалина, Марія — мати Якова Молодшого та Йосипа, і Саломія, 41. що слідом за Ним ходили і Йому услуговували, як був Він у Галілеї, та й багато інших, що з Ним були прийшли в Єрусалим.	жінки, що були прийшли слідом за Ним з Галілеї, дивилися на все те.	вина. І подали Йому до уст настромлену на тростину губку, просяклу кислим вином. 30. Скуштувавши кислого вина, Ісус сказав: Звершилося. І, схиливши голову, віддав духа. 31. Оскільки то була п'ятниця та щоб тіла не лишилися в суботу на таврі, бо був великий день тієї суботи, юдеї просили Пилата, щоб переламали їм голінки і їх зняли. 32. Вояки прийшли й переламали голінки першому і другому, що були з Ним розп'яті. 33. Та коли приступили до Ісуса і побачили, що Він уже помер, голінок Йому не ламали, 34. але один з вояків проколов Йому списом бік.
174	***Похорон Ісусів*** **27.** 57. Як же настав вечір, прийшов заможний чоловік з Ариматеї, на ім'я Йосип, що й сам був навчений Ісусом. 58. Він прийшов до Пилата і просив тіла Ісуса. Тоді Пилат велів видати тіло. 59. Йосип узяв тіло, загорнув його в чисте полотно 60. і поклав у свою нову гробницю, що її висік був у скелі. І, прикотивши до входу гробниці великий камінь, відійшов. 61. Була там	***Похорон Господній*** **15.** 42. Коли настав уже вечір, 43. Йосип з Ариматеї, поважний радник, що й сам сподівався Царства Божого, прибув і, сміливо ввійшовши до Пилата, попросив тіло Ісуса. 44. Пилат здивувався, що вже вмер; і, прикликавши сотника, спитав його, чи вже помер. 45. Довідавшись від сотника, що так, він видав Йосипові	***Похорон Ісусів*** **23.** 50. І ось був чоловік, на ім'я Йосип, радник, людина добра і праведна. 51. Походив він з Ариматеї і сподівався Царства Божого. 52. Він прийшов до Пилата і просив тіла Ісуса. 53. Зняв він Його з тавра і, обгорнувши Його в полотно, поклав у гробі, висіченім у скелі, де ще ніхто не лежав. 54. То була п'ятниця, і вже надходила	***Похорон Ісусів*** **19.** 38. Після того Йосип з Ариматеї, що був учнем Ісуса, але потай, просив Пилата, щоб зняти тіло Ісуса. Пилат дозволив. Прийшов він, отже, і взяв тіло Ісуса. 39. Прийшов також і Никодим, який раніше приходив уночі до Нього, і приніс смирни, змішаної з алое, фунтів зо сто. 40. І взяли вони тіло Ісуса й обгорнули його полотном з пахощами. 41. На тому місці, де Його розп'яли, був

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	Марія Магдалина й інша Марія, що сиділи проти гробу.	тіло; 46. тоді Йосип зняв Його, обгорнув полотном і поклав у гробниці, що була висічена у скелі. Потім прикотив камінь до входу гробниці; 47. Марія ж Магдалина й Марія, мати Йосипа, дивились, де Його поклали.	субота. 55. Жінки, які були прийшли з Ісусом з Галілеї, йдучи слідом, оглянули гріб і як поклали тіло Ісуса.	сад, і в саду — нова гробниця, в яку нікого ще не клали. 42. Там поклали Ісуса.
175	***Порожній гріб і ангел Господній*** 28. 1. Після вечора суботи, як зайнялося на світання першого дня тижня, прийшли Марія Магдалина та інша Марія навідатися до гробниці. 2. І ось ангел Господній зійшов із неба. 3. Вигляд його був наче блискавка, а одежа, як сніг, біла. 5. Тоді ангел заговорив до жінок, кажучи: Не бійтесь: знаю бо, що ви шукаєте Ісуса розп'ятого. 6. Нема Його тут, бо Він воскрес, як сказав був. Ходіть, гляньте на місце, де Він лежав. 7. І біжіть хутко, скажіть Його учням, що Він воскрес із мертвих. Он Він вас випередить у Галілеї, там ви Його побачите, як Він сказав вам. 8. І вони поспішно лишили гробницю зо страхом і великою радістю, і побігли сповістити Його учнів.	***«Він воскрес: Його нема тут»*** 16. 1. Як же минула субота, Марія Магдалина, Марія — мати Якова, та Саломія прийшли до гробниці, як сходило сонце, 3. і говорили між собою: Хто нам відкотить камінь від входу до гробниці? 4. Але, глянувши, побачили, що камінь був відвалений, був бо дуже великий. 5. Увійшовши до гробниці, побачили юнака, що сидів праворуч, одягнений у білу одежу, і злякались. 6. Він до них промовив: Не бійтеся! Ви шукаєте Ісуса Назарянина, розп'ятого. Він воскрес, Його немає тут. Ось місце, де Його були поклали. 7. Та ви йдіть, скажіть Його учням, що Він випередить вас у Галілеї: там Його побачите, як Він сказав вам. 8. І вони, вийшовши, побігли геть від гробу.	***Порожній гріб і ангел Господній*** 24. 1. Першого дня тижня, рано-вранці, вони прийшли до гробниці 2. і застали камінь, відкочений від гробниці. 3. Ввійшовши, не найшли тіла Господа Ісуса. 4. Коли вони чудувалися з того, чоловік з'явився їм у виблискуючих одежах. 5. Вони налякались і схилили лице додолу, а той до них сказав: Чому шукаєте живого між мертвими? 9. Вернувшись від гробниці, оповіли все те одинадцятьом і всім іншим. 10. То були: Марія Магдалина, Іванна і Марія, мати Якова, й інші жінки.	***Господній гріб порожній*** 20. 1. Першого дня тижня Марія Магдалина прийшла до гробниці вранці, як ще не розвиднілось; аж ось бачить — камінь відкочено від гробниці. Обернулась і бачить — стоїть Ісус. Та вона не знала, що то Ісус. 15. Каже їй Ісус: Жінко, кого шукаєш? Вона, думаючи, що то садівник, каже йому: Пане, як ти взяв Його, скажи мені, де ти Його поклав, і я Його візьму. 16. Мовить до неї Ісус: Маріє! Вона, оглянувшись, каже до Нього: Раввуньо! 17. Ісус їй каже: Йди до Моїх братів і розкажи їм.

	Матвій	Марко	Лука	Іван
176	***До зустрічі у Галілеї*** **28. 9. Аж ось Ісус зустрів їх і каже: Радуйтеся! Ті підійшли й, кинувшись Йому в ноги, вклонились. 10. Тоді Ісус сказав їм: Не бійтесь! Ідіть і сповістіть Моїх братів, щоб ішли назад у Галілею: там Мене побачать. 16. І одинадцять учнів пішли в Галілею на гору, куди їм призначив Ісус.**			***Іван і Петро у гробниці*** **20. 2. Отож побігла вона і прийшла до Симона Петра й до іншого учня, якого Ісус любив, 4 і розповідає їм. 3. Пішов Петро й той інший учень, і приходять до гробниці. 4. Бігли вони обидва разом, та той інший учень біг швидше за Петра, тому й прибув до гробниці перший. 5. Нахилившись, він бачить — лежить полотнище, однак він не ввійшов. 6. Приходить тоді слідом за ним Симон Петро і, ввійшовши до гробу, бачить, що лежить полотнище. 8. Тоді ввійшов і той інший учень, який перший був.**
177			***З Єрусалима до Емауса*** **24. 13. Аж ось того самого дня двоє з них ішли в містечко, що звалось Емаус, сто шістдесят стадій від Єрусалима, 14. і розмовляли між собою про те, що сталось. 15. Як вони розмовляли та сперечалися між собою, Ісус наблизився й ішов разом з ними, 6. але очі їм**	

	Матвій	Марко	Лука	Іван
			заступило, і вони Його не пізнали. 28. Коли вони наблизилися до містечка, куди йшли, Ісус удав, що хоче простувати далі. 29. Вони ж наполягали, кажучи: Зостанься з нами, бо вже вечоріє і день уже похилився. Він увійшов, щоб зостатись. 30. І от як Він був за столом з ними, взяв хліб, благословив і, розламавши його, дав їм. 31. Тоді відкрилися в них очі, і вони Його пізнали. Та Він зник від них. 32. І казали вони один до одного: Чи не палало наше серце в нас у грудях, коли Він промовляв до нас у дорозі. 33. І негайно вони рушили, і найшли зібраних одинадцятьох і тих, що були з ними. 35. І вони розповіли те, що сталося в дорозі і як вони Його пізнали при ламанні хліба.	
178	***Господнє доручення учням*** **28.** 18. Ісус приступив і промовив до них: Дана Мені всяка влада на небесах і на землі. 19. Ідіть, отже, і зробіть учнями усі народи: оновлюючи їх в ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа, 20. навчаючи їх берегти все, що Я вам доручив. Ось Я з		***Господь являється апостолам*** **24.** 36. Коли вони так говорили, сам Він став посеред них. 37. Вони, налякані і у великім страху, думали, що привида бачать. 38. Та Він сказав їм: Чого стривожились? Чого сумніви постають у серцях ваших? 39. Та це ж Я!	***«Прийміть Духа Святого»*** **20.** 19. Як же звечоріло і двері були зачинені там, де були учні, прийшов Ісус і став посередині. І зраділи учні, побачивши Господа. 21. І каже їм Ісус: Як Мене послав Отець, так Я посилаю вас. 22. Сказавши це, дихнув на них і каже

	Матвій	Марко	Лука	Іван
	вами по всі дні аж до кінця віку.		**Доторкніться до Мене та збагніть, що привид тіла й кісток не має, як бачите, що Я маю. 41. А як вони з радощів іще не йняли Йому віри й дивувались, Він сказав: Чи не маєте тут чого їсти? 42. Вони подали Йому кусень печеної риби і стільника медового. 41. Він узяв їх і їв перед ними. 44. Потім, знявши руки, благословив їх.**	**їм: Прийміть Духа Святого. 23. Кому відпустите гріхи — відпустяться їм.**
179				***Ще одна поява учням у Галілеї*** **21. 1. По тому Ісус явився своїм учням при Галілейському морі. Явився ж так: 2. Симон Петро, Тома, на прізвисько Близнюк, Натанаїл з Кани Галілейської, сини Заведея і двоє інших його учнів були разом. 3. Каже до них Симон Петро: Іду рибу ловити. Ті йому кажуть: Підемо й ми з тобою. Отож пішли й сіли в човен, але тієї ночі нічого не піймали. 4. Як настав ранок, стояв над берегом Ісус, але учні не знали, що то Ісус. 5. Каже до них Ісус: Дітоньки, чи маєте чого перекусити? Ті Йому відповіли: Ні. 6. Тоді Він каже до них:**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				Закиньте лишень сіті праворуч від човна і піймаєте. Вони закинули, але не могли їх витягнути, така була сила риби. 7. Каже тоді той учень, якого любив Ісус, до Петра: То — Господь! Симон Петро, почувши, що то Господь, накинув одежу, був бо роздягнений, і кинувся в море. 8. Інші учні припливли човном, були бо недалеко від землі, ліктів зо двісті, і притягнули сіті з рибою. 9. Коли, отже, вони вийшли на землю, бачать — жар розкладено, і на ньому — риба й хліб. 12. Мовить до них Ісус: Ходіть снідайте!
180				***Пророцтво про майбутнє Церкви*** **21. 15. Коли ж поснідали, каже Ісус до Симона Петра: Симоне Іванів! Чи любиш ти Мене божественною любов'ю більше, ніж оці? Той Йому відповів: Так, Господи, Ти знаєш, що я люблю Тебе земною любов'ю. Каже йому: Паси мої ягнята! 16. І знову, вдруге каже до нього:**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				Симоне Іванів! Чи любиш Мене божественною любов'ю? Відповідає Йому: Так, Господи, Ти знаєш, що я люблю Тебе земною любов'ю. І мовить Йому: Паси мої вівці! 17. Тоді Він утретє йому каже: Симоне Іванів! Чи любиш Мене земною любов'ю? Засмутився Петро, що втретє його питає: чи любиш Мене? — і каже Йому: Господи, Ти все знаєш, Ти знаєш, що я люблю Тебе земною любов'ю. Каже йому Ісус: Паси мої вівці! 18. Істинно, істинно кажу тобі: Коли ти був молодший, підперізувався сам і ходив, куди сам хотів. А як постарієшся, простягнеш твої руки, і інший підпережe тебе і поведе, куди ти не хочеш. І, промовивши те, сказав йому Ісус: Іди за Мною!
181				***Пророцтво про нову Церкву*** **21. 20. Обернувшись, Петро бачить, що за ним іде учень, якого любив Ісус і який під час вечері**

	Матвій	Марко	Лука	Іван
				схилився Йому на груди і спитав: «Господи, хто той, що Тебе зрадить?». 21. Побачивши його, Петро каже Ісусові: Господи, а цей що? 22. Каже до нього Ісус: Якщо Я хочу, щоб він лишився, поки прийду, що тобі до того? Ти йди за Мною! 23. І розійшлось це слово між братами, що той учень не вмре. Та не сказав йому Ісус, що не вмре, лише так: Якщо Я хочу, щоб він лишився, поки прийду, що тобі до того?
182				***Кінцеве засвідчення*** **21. 24. Це той учень, який те свідчить і який написав те, і знаємо, що його свідчення правдиве. 25. Є ще й багато іншого, що зробив Ісус, та якби воно було записане кожне зокрема, гадаю, що й самий світ не вмістив би написаних книг.**

Неважко побачити, що після очищення від вставок тексти чотирьох євангелій невимушено складаються в єдиний текст і, подібно до фрагментів мозаїки, створюють єдину, цілісну, логічну і яскраву картину. Отже, давайте зробимо заключний крок — зведемо чотири євангелія в єдину «Добру Новину Ісуса Христа, Сина Божого». Це те послання, яке було заховане від усіх попередніх поколінь. Воно призначене тому, хто його зараз читає, — Тобі, шановний читачу.

ДОБРА НОВИНА ІСУСА ХРЕСТА, СИНА БОЖОГО

РОЗШИФРОВАНИЙ ТЕКСТ
ПОСЛАННЯ ІСУСА ХРЕСТА
СУЧАСНОМУ КРИЗОВОМУ ЛЮДСТВУ

10.

1. Іван, тобто Новий

Початок Доброї Новини Ісуса Хреста, Сина Божого. П'ятнадцятого року правління кесаря Тиберія, коли Понтій Пилат був правителем Юдеї, Ірод — тетрархом Галілеї[252], Филип, його брат, — тетрархом краю Ітуреї та Трахонітіди, Лісаній — тетрархом Авілени, за первосвящеників Анни та Каяфи був чоловік, посланий Богом, якому ім'я Іван. В усамітненому місці[253] він проповідував оновлення на звільнення від гріхів. І ходив він по всій околиці Йорданській і говорив: Оновлюйтесь, бо наблизилося Царство Боже. І виходили до нього всі мешканці краю, омивались від нього в ріці Йордані і визнавали гріхи свої. Люди питали його: Що нам робити? Він відповів їм: Хто має дві одежі, нехай дасть тому, що не має. А хто має харч, нехай так само зробить. Прийшли також митарі омиватись і казали йому: Учителю, що маємо робити? Він сказав їм: Нічого не домагайтесь більше того, що вам призначено. Вояки теж Його питали: А ми що маємо робити? Він відповів їм: Нікому кривди не чиніть, фальшиво не доносьте і вдовольняйтесь вашою платнею. Іван був одягнений в одежу з верблюжої шерсті, був підперезаний шкіряним поясом, їв сарану й дикий мед. Побачивши, що сила фарисеїв іде на омивання до нього, він до них мовив: Гадюче кодло! Принесіть же плід, гідний оновлення, і не гадайте, що можете самі собі казати: Маємо за батька Авраама.

2. «Іде сильніший від мене»

Оскільки люди у своїм серці очікували і кожен міркував про Івана, чи не він часом Хрестос, Іван звернувся до всіх і сказав: Я вас омиваю водою, але

[252] Ірод Антипа одночасно був тетрархом Переї (Зайордання).
[253] На території Переї поблизу Витавари на східному березі Йордану. В тому місці, де Іван здійснював обряд омивання, був брід через річку.

йде сильніший від мене, я негідний носити Йому взуття. Той буде вас омивати Духом Святим. Навчаючи ще багато іншого, він звіщав народові Добру Новину. Коли ж юдеї з Єрусалима були до нього послали священиків і левітів спитати його: Хто ти? — він признався: я не Месія. Вони спитали його: Що ж — пророк Іліяху ти? Ні, — мовив він. Може, інший пророк? Ні, — відповів він. Тоді вони сказали йому: Хто, отже, ти? — щоб відповісти тим, які нас вислали. Що про себе кажеш? Він промовив: Передайте їм: я — голос волаючого в пустині: вирівняйте путь Господню. Були ж посланці з фарисеїв. І спитали його, кажучи до нього: Чого ж ти омиваєш, коли ти ні Месія, ні Іліяху, ні пророк? Іван їм відповів: Я здійснюю очищення водою, але серед людей стоїть той, якого ви не знаєте; Він — той, що йде після мене, і я не гідний розв'язати Йому ремінь сандалів. Сталося те у Витаварі по той бік Йордану, де Іван омивав.

3. Обряд очищення Ісуса в Йордані

Тоді Ісус прибув із Назарета, що в Галілеї, на Йордан до Івана, щоб омитися від нього, але Іван противився Йому, кажучи: Мені треба очиститися в Тебе, а Ти приходиш до мене. Ісус у відповідь сказав до нього: Лиши це тепер, так бо личить нам здійснити всяку правду, — і Іван погодився. Після здійснення обряду очищення Ісус зараз же вийшов з води. І тоді, коли й весь народ омивався і Ісус, омившись, молився, відкрилось небо, і Іван побачив Духа Божого, який спустився, мов голуб, і зійшов на Ісуса, і голос пролунав з неба: Це Син мій любий, якого Я вподобав. Після того Іван свідчив, кажучи: Я Духа бачив, що, мов голуб, сходив з неба й почив на Ньому. Я Його не знав, але той, хто послав мене омивати водою, сказав мені: Над Ним побачиш Духа, який сходить і над Ним почиває — той омиває Духом Святим.

4. Знайомство Ісуса з майбутніми учнями

Наступного дня Іван знову стояв там і двоє з його учнів. Побачивши Ісуса, що надходив, пішли за Ісусом. Обернувшись і побачивши, що вони йдуть, Ісус сказав до них: Чого шукаєте? Вони сказали: Равві (що в перекладі означає: Учителю), де зупинився? Він відповів їм: Ходіть і подивіться. Пішли, отже, і побачили, де зупинився, і того дня лишилися в Нього. Було ж близько десятої години. Андрій, брат Симона-Петра, був одним із двох, що, почувши Івана, пішли за Ним. Зустрів він спершу брата свого Симона і привів його до Ісуса. Наступного дня Андрій вирішив піти в Галілею. І, найшовши Филипа, мовив до нього: Пішли зі мною. А був Филип з Витсайди, з міста Андрія та Петра. Филип же знайшов Натанаїла.

5. Сорокаденне голодування в пустині

Ісус же, сповнений Святого Духа, повернувся з-над Йордану, і Дух повів Його в пустиню. Він пробув на безлюдді із дикими звірами, спокушуваний сатаною[254], сорок днів, протягом яких нічого не їв. Коли ж вони кінчились, Він зголоднів. І ось ангели приступили до Нього й почали Йому служити.

6. Повернення в Галілею

Тоді Ісус у силі Духа повернувся в Галілею і, покинувши Назарет, пішов і оселивсь у Капернаумі, що при морі. З того часу Ісус почав проповідувати там Добру Новину Божу, закликаючи: Оновлюйтесь і вірте в Добру Новину, бо Царство Боже близько.

7. Покликання Симона та Андрія

Одного разу, коли натовп тиснувся до Ісуса, щоб почути слово Боже, і Він стояв біля Генезаретського озера, яке називали Галілейським морем, Він побачив два човни, що стояли край озера; рибалки

[254] Тобто злим духом. У перекладі з арамейської мови слово «сатана» означає «противник».

вийшли з них і полоскали сіті. В одному з човнів було двоє братів: Симон і Андрій. Ісус увійшов у човен, що належав Симонові, і попросив Його відплисти трохи від землі, а сам, сівши, з човна почав народ навчати. Коли Він перестав говорити, сказав до Симона: Відчали на глибінь і закинь ваші сіті на ловитву. Озвався Симон і каже: Наставнику, всю ніч ми трудились і нічого не піймали, але на Твоє слово закину сіті. Так вони й зробили, і піймали велику силу риби, і їхні сіті почали рватися. Тоді вони кивнули до своїх товаришів, що були в другім човні, щоб ті прийшли й помогли їм. Прийшли вони й наповнили обидва човни, аж почали потопати. Побачивши це, Симон Петро припав до стіп Ісуса й каже: Іди від мене, Господи, бо я грішний чоловік. Подив бо великий огорнув його й усіх, що були з ним, від ловитви риб, що їх піймали. Ісус промовив до Симона: Не бійся! Віднині будете ловити людей. І, витягши човна на берег, кинули все й пішли з Ним.

8. Покликання Якова та Івана

Пройшовши трохи далі, Ісус побачив інших двох братів — Якова та Івана, що були у човні з батьком Заведеєм і лагодили сіті, і відразу їх покликав. І вони зараз же залишили батька в човні з наймитами та пішли з Ним.

9. Весілля в Кані Галілейській

Через три дні було весілля в Кані[255] Галілейській, і була там мати Ісуса. Запросили на весілля також Ісуса та його учнів. Коли ж забракло вина, мати Ісуса каже до Нього: Вина не мають. Ісус відповів їй: Що мені й тобі, жінко? Ще не прийшла моя година. Але Мати його мовила до слуг: Що тільки скаже вам, робіть. Було ж там шість кам'яних посудин на воду, кожна вміщала дві або три міри. Сказав їм Ісус: Наповніть посудини водою. Вони наповнили їх по вінця. Далі каже: Зачерпніть тепер і несіть до весільного старости. І понесли. Коли староста покуштував воду, що стала вином, — не знав він, звідки воно взялося, знали лише слуги, котрі зачерпнули воду, — закликав молодого і мовив до нього: Кожен чоловік дає спершу вино добре, а як уп'ються — гірше. Ти ж добре вино зберіг досі. Ось такий початок чудес учинив Ісус у Кані Галілейській і тим об'явив свою славу, і учні Його увірували в Нього. По тому пішов Він у Капернаум, сам Він і його мати, і брати, і його учні, і пробули там разом кілька днів.

10. Початок масових зцілень

І ходив Ісус по всій Галілеї, навчаючи по громадах їхніх, звіщаючи Добру Новину і зціляючи всяку хворобу та всяку недугу в народі. Чутка про Нього розійшлась по всій Сирії, і всі Його хвалили. І приносили до Нього всіх хворих на різні недуги,

[255] Кана — типово арійський топонім. Схожі назви є в Україні (Канів), Чехії (Канін, Каніце), на Балканах (Канів) тощо.

знеможених стражданням, біснуватих, сновид, розслаблених, і Він оздоровлював їх. І йшла за Ним велика сила людей з Галілеї, Десятимістя, Єрусалима, Юдеї та Зайордання[256].

[256] Зайордання — це територія на східному березі Йордана, інша її назва — Перея.

11. Нагірна проповідь: наука етики

Побачивши натовп, Він зійшов на гору. І коли сів, підійшли до Нього його учні; і Він, відкривши уста, почав навчати їх:

12. Заохочення до праведності

Щасливі скромні, бо їхнє Царство Боже.
Щасливі лагідні, бо вони успадкують землю.
Щасливі засмучені існуючим станом, бо вони отримають допомогу.
Щасливі голодні та спраглі праведності, бо вони наситяться.
Щасливі милосердні, бо вони зазнають милосердя.
Щасливі чисті серцем, бо вони побачать Бога.
Щасливі миротворці, бо вони синами Божими стануть.
Щасливі, що витримали переслідування через праведність, бо їхнє Царство Боже.
Радійте й веселіться, бо нагорода ваша велика.

13. Сіль землі і світло світу

Ви — сіль землі. Коли ж сіль звітріє, чим її солоною зробити? Ні на що не придатна більше, хіба викинути її геть, щоб топтали люди. Ви — світло світу. Не може сховатись місто, що лежить на верху гори. І не запалюють світла і не ставлять його під посудиною, лише на свічник, і воно світить усім у хаті. Так нехай світить перед людьми ваше світло, щоб вони, бачачи ваші добрі вчинки, прославляли вашого Батька, що на небесах.

14. Гнів на брата і мир з братом

Ви чули, що було сказано стародавнім: не вбивай; і коли хто уб'є, той підпаде під суд. А Я кажу вам, що кожний, хто гнівається на брата свого, підлягає суду. Коли, отже, приносиш на жертовник дар твій і там згадаєш, що твій брат має щось на тебе, залиш там перед жертовником твій дар; піди, помирись

перше з твоїм братом, і тоді прийдеш і принесеш дар твій.

15. Перелюб

Ви чули, що було сказано: не чини перелюбу. А я кажу вам, що кожний, хто дивиться на жінку з пожаданням, той вже вчинив перелюб з нею в своїм серці. Сказано теж: хто відпускає свою жінку, хай дасть їй розвідний лист. А я кажу вам: хто відпускає свою жінку, хіба у випадку подружньої зради, той робить з неї перелюбку, і хто взяв би розведену, чинить перелюб.

16. Ясна і точна мова

Ви чули теж, що було сказано стародавнім: не клянись неправдиво і виконуй твої клятви Господові. А Я кажу вам не клястися зовсім. Хай буде ваше слово: так — так; ні — ні. А що більше цього, те від лихого.

17. Як противитися злому: психологічне айкідо

Ви чули, що було сказано: око за око, зуб за зуб. А Я кажу вам: хто вдарить тебе в праву щоку, оберни до нього й другу. Хто хоче позиватися з тобою і взяти з тебе одежу, лиши йому і плащ. І хто тебе силуватиме йти милю, іди з ним дві. Дай тому, хто в тебе просить, а хто хоче позичити в тебе, не відвертайся.

18. Про божественну любов

Ви чули, що було сказано: люби ближнього свого й ненавидь ворога свого. А Я кажу вам: любіть ворогів ваших і моліться за тих, що гонять вас; таким чином станете синами Батька вашого, що на небесах, який велить своєму сонцю сходити на праведних і неправедних. Тож будьте досконалі, як Батько ваш небесний досконалий.

19. Милостиня

Уважайте добре, щоб ви не чинили напоказ ваших добрих учинків перед людьми, бо не матимете нагороди в Батька вашого, що на небесах. Отож, коли даєш милостиню, не труби перед собою, як роблять лицеміри по зібраннях та вулицях, щоб їх хвалили люди. Істинно кажу вам: вони вже мають свою нагороду. Ти ж, коли даєш милостиню, нехай твоя ліва рука не знає, що робить твоя права: щоб твоя милостиня була таємна, і Батько твій, що бачить таємне, воздасть тобі.

20. Як треба молитися

А коли молитеся, не будьте як лицеміри, що люблять молитися перед усіма на зібраннях та на перехрестях, щоб показатися людям. Істинно кажу вам: вони вже мають свою нагороду. Ти ж, коли молишся, увійди у свою кімнату, зачини за собою двері й молись Батькові твоєму в тайні, і Батько твій, що бачить таємне, воздасть тобі. Коли ж молитесь, не говоріть зайвого, як профани; гадають бо, що за своїм багатослів'ям будуть вислухані. Не будьте, отже, подібні до них, бо Батько ваш небесний знає, чого вам треба, перш ніж ви просите в Нього. Тож моліться так:

21. Господня молитва

Отче наш, що єси на небесах!
Хай святиться ім'я Твоє;
Хай прийде твоє царство;
Хай буде воля твоя
як на небесах, так і на землі.
Хліб наш насущний дай нам днесь.
І не введи нас у спокусу,
але визволь нас від лукавого.
І відпусти нам борги наші,
як і ми відпускаємо боржникам нашим.

Коли ви відпускатимете людям їхні проступки, і Батько ваш небесний відпустить вам. А коли ви не будете відпускати людям, і Батько ваш небесний не відпустить вам проступків ваших.

22. Піст

Коли постите, не будьте сумні, як лицеміри: бо вони виснажують своє лице, щоб було видно людям, що вони постять. Істинно кажу вам: вони вже мають свою нагороду. Ти ж, коли постиш, намасти свою голову й умий своє лице, щоб не показати людям, що ти постиш, але Батькові твоєму, що в тайні; і Батько твій, що бачить у тайні, воздасть тобі.

23. Духовні скарби

Не збирайте собі скарбів на землі, де міль і хробаки нищать і де злодії підкопують і крадуть. Збирайте собі скарби на небесах, де ні міль, ні хробаки не точать і де злодії не проломлюють стін і не крадуть. Бо де твій скарб, там і твоє серце буде.

24. Око ясне і лихе

Світло тіла — око. Як, отже, твоє око ясне, все тіло твоє буде світле. А коли твоє око лихе, все тіло твоє буде в темряві.

25. Не тривожтесь

Не тривожтесь, кажучи: що будемо їсти, що пити і в що одягнемося? Про все те побиваються неуки. Шукайте перше Царства Божого та правди його, і все те вам додасться. Не журіться, отже, завтрашнім днем, завтрашній день журитиметься сам за себе. Доволі дневі його лиха.

26. Не осуджуйте

Не осуджуйте, щоб вас не осудили; бо яким судом судите, таким і вас будуть судити, і якою мірою міряєте, такою і вам відміряють. Чого ти дивишся на скалку в оці брата твого? Колоди ж у власнім оці не

бачиш? Або як можеш твоєму братові сказати: дай, вийму скалку в тебе з ока, як он колода в твоїм оці? Лицеміре! Вийми спершу із свого ока колоду, і тоді побачиш, як вийняти з ока брата твого скалку.

27. Святощі і перли

Не давайте святого псам, і не кидайте перли ваші перед свинями, щоб не потоптали їх ногами і, обернувшись, не роздерли вас.

28. Просіть, шукайте, стукайте

Просіть, і дасться вам; шукайте, і знайдете; стукайте, і відчинять вам. Кожний бо, хто просить, одержує; хто шукає, знаходить; хто стукає, тому відчинять. Чи ж є між вами хто такий, що коли син попросить у нього хліба, дасть йому камінь? Або коли попросить риби, дасть йому змію? Тож коли ви, будучи поганими, вмієте давати дітям вашим добрі дари, оскільки більше Батько ваш, що на небесах, дасть добра тим, що Його просять.

29. Золоте правило етики

Усе, отже, що ви бажаєте, щоб люди вам чинили, те ви чиніть їм.

30. Брама до повноцінного життя

Входьте вузькою брамою, бо простора брама й розлогий шлях, що веде до погибелі, і багато ним ходять. Але тісна брама й вузький шлях, що веде до життя, і мало таких, що його знаходять.

31. По їхніх плодах пізнаєте їх

Стережіться лжепророків, що приходять до вас в овечій одежі, а всередині — хижі вовки. Ви пізнаєте їх по їхніх плодах; хіба збирають виноград з тернини або з будяків — смокви? Так кожне добре дерево родить гарні плоди, а лихе дерево — плоди погані. Не може добре дерево приносити плодів поганих,

ані лихе дерево — плодів добрих. По їхніх плодах, отже, пізнаєте їх.

32. Винагорода праведникам

Кожний, хто слухає оці слова й виконує їх, подібний до розумного чоловіка, що збудував свій дім на скелі. Полилася злива, розлились потоки, подули вітри й натиснули на той дім, та він не повалився, бо був збудований на скелі. А кожний, хто слухає оці мої слова й не виконує їх, подібний до необачного чоловіка, який збудував свій дім на піску. Полилась злива, розлились потоки, подули вітри й ударили на той дім, і він повалився, і руїна його була велика.

33. Очищення прокаженого в Капернаумі

Коли ж Ісус зійшов з гори, за Ним пішла слідом сила народу. І прийшов Він у Капернаум, у місто галілейське, і відразу увійшов до зібрання і почав навчати. І дивувалися його науці, бо його слово було повне влади, і навчав Він їх як повновладний, а не як учені. І прийшов до Нього прокажений, благав Його та, впавши на коліна, каже Йому: Якщо хочеш, можеш мене очистити. Змилосердився Ісус і простягнув руку, доторкнувся до нього і сказав йому: Хочу, будь чистий! І вмить проказа зійшла з нього, і він став чистий. І, звернувшись до нього, негайно відпустив його й мовив йому твердо: Гляди, нікому не кажи нічого. Та як тільки той вийшов, став говорити уголос та ширити усюди про те чутку. І сила людей збігалася, щоб Його почути й вилікуватись від своїх недуг, так що Ісус не міг одверто ввійти в місто і перебував осторонь у самітних місцях і молився. І приходили до Нього звідусюди.

34. Слуга капернаумського сотника

Коли Ісус знову увійшов у Капернаум, приступив до Нього сотник, благаючи Його: Господи, слуга мій лежить вдома розслаблений і мучиться тяжко. Ісус

каже до нього: Я прийду й оздоровлю його. Сотник у відповідь мовив: Господи, я недостойний, щоб Ти ввійшов під мою покрівлю; скажи лише слово, і слуга мій видужає. Бо і я підвладний чоловік, маю вояків під собою і кажу цьому — і він іде; і тому: ходи — і він приходить; і слузі моєму: зроби це — і він робить. Почувши це, Ісус здивувався і сказав тим, що за Ним ішли: Істинно кажу вам: ні в кого Я не знайшов такої віри. І сказав Ісус сотникові: Іди, хай тобі станеться за твоєю вірою! І слуга видужав тієї ж години.

35. Чоловік з нечистим духом

А був якраз на їхньому зібранні чоловік з нечистим духом, що закричав, кажучи: Що нам і Тобі, Ісусе Назарянине? Прийшов єси нас погубити! Знаю бо, хто Ти: святий Божий! Ісус погрозив йому: Мовчи, вийди з нього! Нечистий дух стряс ним, кинувши ним об землю перед усіма, скрикнув сильним голосом і вийшов геть із нього, нічого не зробивши йому злого. Здивувалися всі й один одного питали: Що це за мова, що Він з владою й силою велить нечистим духам, і ті слухаються Його й виходять! І вмить чутка про Нього розійшлася по всіх усюдах, по всій країні Галілейській.

36. Петрова теща

Полишивши зібрання, разом з Яковом та Іваном пішов у дім Симона та Андрія. Теща ж Симона була в тяжкій гарячці, і Його попросили за неї. Він підійшов і, нахилившись над нею і взявши її за руку, погрозив гарячці. І гарячка її покинула, і відразу ж підвелась вона і почала їм услуговувати.

37. Зцілення недужих і біснуватих

Як же настав вечір, по заході сонця, почали приносити до Нього усіх недужих та біснуватих. Усе місто зібралося перед дверима. І на кожного з них Він клав руки й оздоровляв їх словом. І оздоровив

усіх недужих на різні хвороби, і бісів багато вигнав. А з багатьох з них виходили також і біси, що кричали: Ти — Син Божий! Та Він, грозячи, не давав їм говорити, бо вони знали, що Він — Хрестос. Уранці ж, іще геть за ночі, вставши, вийшов і пішов на самоту й там молився. А люди кинулись Його шукати, бо хотіли затримати Його. Та Симон і ті, що були з Ним, поспішили за Ним, знайшли Його й кажуть до Нього: Усі Тебе шукають. Він відповів їм: Ходімо в інші поселення, щоб і там Я звіщав Добру Новину про Царство Боже, бо на те Я прийшов. І Він пішов і проповідував по громадах усієї Галілеї і виганяв бісів.

38. Утихомирення бурі на озері

Одного дня, як настав вечір, побачивши силу народу навколо себе, Ісус велів відплисти на другий бік. Як Він увійшов до човна, то слідом за Ним увійшли Його учні, залишивши народ. Аж ось зірвалася на морі така велика буря, що хвилі заливали човен, і вони були в небезпеці. А Він був на кормі і спав на подушці. Ті кинулись до Нього, збудили Його й кажуть: Рятуй, Господи, ми погибаємо! Чи байдуже Тобі, що гинемо? А Він до них каже: Чого ви полохливі, маловіри? Тоді погрозив вітрові й розбурханим хвилям, і сказав до моря: Замовкни! Ущухни! І затих вітер, і ущухли хвилі, і настала велика тиша. Тоді сказав до них: Чого ви такі боязкі? Ще досі не маєте віри?

39. Гергесинський біснуватий і стадо свиней

Переплили вони на той бік моря і пристали поблизу Гергеси в країні Гадаринській, що проти Галілеї. Як Ісус вийшов з човна на берег, трапився Йому назустріч один чоловік з міста, що мав бісів. Він з давнього часу не носив одежі й мешкав не в хаті, а днями і ночами перебував між гробами і в горах. Побачивши Ісуса, він закричав, припав Йому до ніг і сказав сильним голосом: Що мені і Тобі, Ісусе, сину

Бога Вишнього? Благаю Тебе, не муч мене! Ісус бо сказав був до нього: Вийди, нечистий душе, з цього чоловіка! Дух той часто хапав чоловіка, тоді він кричав і товк себе камінням, і ніхто не міг його уговтати. Його тоді в'язали кайданами та ланцюгами і стерегли, та він трощив окови, і демон гонив його по пустинях. Ісус спитав його: Яке твоє ім'я? Легіон, — відповів той, багато бо бісів увійшло в нього. І вони благали Його, щоб Він не велів їм іти в безодню. Було ж там велике стадо свиней, що паслося на узгір'ї, і демони просили Його, щоб Він дозволив їм увійти в них. Він дозволив їм. Вийшли демони з чоловіка і ввійшли у свиней, і кинулось стадо, яких дві тисячі, з кручі в море та й утопилось у морі. Побачивши, що сталося, пастухи кинулись урозтіч і розповіли про це в місті та по селах. І вийшли люди подивитися, що сталось. Прибули вони до Ісуса й знайшли, що чоловік, з якого вийшли біси, сидів при ногах Ісуса, одягнений та при умі — і злякались. Наочні свідки їм розповіли, як вилікувався біснуватий. Тоді все населення герасинської округи почало Його просити, щоб відійшов від них, бо великий страх огорнув їх. І Він увійшов до човна й вернувся. А чоловік, з якого вийшли біси, просив Ісуса, щоб бути з Ним, але Він відпустив його, кажучи: Вернися додому й розкажи все, що Бог зробив тобі і як змилосердився над тобою. Пішов він і став проповідувати у Десятимісті, що зробив йому Ісус, і всі дивувалися.

40. Оздоровлення розслабленого в Капернаумі

По кількох днях Ісус, сівши у човен, переплив море і повернувся у своє місто Капернаум. І чутка пішла, що Він у домі. І там зібралося стільки народу, що не було більш місця, навіть перед дверима; і Він промовляв до них словом. Були ж при тому фарисеї, що прийшли з Єрусалима; і сила Господня була на Ньому, щоб оздоровляти. І от прийшли до Нього, несучи розслабленого; несли його четверо на ношах

і шукали, як би його внести й покласти перед Ним. Не знайшовши, кудою б його внести через натовп, вилізли на крівлю і крізь череп'яну стелю спустили його з ліжком на середину перед Ісуса. Ісус, побачивши їхню віру, каже до розслабленого: Сину, відпускаються тобі твої гріхи. Були ж деякі з фарисеїв, що сиділи там і думали собі: «Як може цей так говорити? Хто може прощати гріхи, крім одного Бога?» І тихо заговорили між собою: «Він богохулить». Ісус вмить збагнув духом, що вони таке собі думають, і каже до них: Чого лукаве мислите у серцях ваших? Що легше — сказати розслабленому: відпускаються тобі гріхи, чи сказати: встань, візьми твої ноші й ходи? Та щоб ви знали, що Син людський має на землі владу відпускати гріхи, — мовить до розслабленого, — кажу тобі: встань, візьми свої ноші і йди додому. Устав той і зараз же взяв те, на чому лежав, і вийшов перед усіма і пішов до свого дому, славлячи Бога. Всі, дивуючись, остовпіли й прославляли Бога, і, повні зачудування, казали: Сьогодні спостерігали ми дивні речі, ніколи ще такого ми не бачили.

41. Покликання Матвія

Лишивши їх, Ісус вийшов над море, і увесь народ приходив до Нього, і Він навчав їх. Проходячи, побачив Він мимохідь чоловіка, на ім'я Матвій, що сидів на митниці, і сказав до нього: Слідуй зі Мною! Той устав і пішов з Ним. Пізніше Матвій справив для Нього великий бенкет у своїм домі. І коли Він там сидів за столом, багато митарів та інших сіли з Ісусом та його учнями, бо чимало було із них, що за Ним ішли. Побачивши це, фарисеї та їхні вчені почали говорити його учням: Чого ваш учитель їсть і п'є з митарями та грішниками? Ісус, почувши те, сказав їм: Не здорові потребують лікаря, а хворі.

42. Питання про піст

Учні ж Івана постили. Тож приступили до Ісуса учні Івана й кажуть: Чому ми постимо, а Твої учні не постять? Ісус відповів їм: Чи ж личить весільним гостям сумувати, поки молодий з ними? Надійдуть дні, коли від них візьмуть молодого, тоді й будуть постити.

43. Нове вино і старі бурдюки

Він їм сказав також цю притчу: Ніхто не відриває куска від нової одежі й не пришиває його до старої, а то й нову порве, і латка від нової не підійде до старої, бо латка в одежині збіжиться і діра стане гіршою. Ніхто також не вливає молодого вина до старих бурдюків, а то нове вино прорве бурдюки, і вино розіллється, і бурдюки пропадуть. Але молоде вино слід вливати до нових бурдюків, і одне й друге збережеться. І ніхто, що п’є старе вино, нового не захоче, бо каже: старе ліпше.

44. Голова громади Яір звертається до Ісуса

Коли Ісус переплив човном знову на той бік, народ прийняв Його, бо всі Його чекали. Тож зібралась до Нього сила народу, і перебував Він над морем. Аж ось приходить голова громади, Яір на ім’я, і, побачивши Його, упав Йому до ніг і благав Його вельми зайти до нього в хату, кажучи: Дочка моя одиначка при смерті. Прийди, поклади на неї руки, щоб видужала й жила. І Він пішов з ним.

45. Кровоточива жінка. «Дерзай, дочко! Віра твоя спасла тебе»

Слідом же за Ним ішло багато люду, що тиснувся до Нього. І ось одна жінка, що дванадцять років страждала на кровотечу й натерпілась чимало від багатьох лікарів та витратила все, що мала, а полегші ніякої не зазнала, ба й, навпаки, ще гірше їй стало, почувши про Ісуса, підійшла в натовпі ззаду й доторкнулась Його одежі. Мовила бо: «Як

доторкнуся до його одежі — видужаю». І висохла тієї ж хвилини її кровотеча, і вона почула тілом, що видужала від недуги. Ісус, вмить почувши, що з Нього вийшла сила, обернувся до народу і спитав: Хто доторкнувся до моєї одежі? А що всі відпекувались, Петро мовив: Бачиш, як натовп тиснеться до Тебе, і питаєш: хто Мене доторкнувся? Ісус сказав: Хтось доторкнувся до Мене, бо Я чув, як сила вийшла з Мене. І озирнувся навколо, щоб побачити ту, що так вчинила. Жінка ж, налякана, побачивши, що не втаїться, — знала бо, що сталось з нею, — тремтячи підійшла й, упавши Йому до ніг, призналася перед усіма людьми, чому до Нього доторкнулась і як негайно одужала. Він їй сказав: Дерзай, дочко! Віра твоя спасла тебе. Іди в мирі й будь здорова від твоєї недуги.

46. Воскресіння дочки Яіра

Коли Він ще говорив, приходять від старшини громади й кажуть: Дочка твоя померла, чого іще завдаєш клопоту Учителеві? Але Ісус, почувши слово, що ті сказали, промовив до голови громади: Не бійся! Тільки віруй, і вона одужає. І не дозволив іти нікому з собою, окрім Петра, Якова та Івана, брата Якова. Приходять вони до старшини громади в хату, й бачить Він метушню, сопільників і схвильовану юрбу і тих, що ридали й голосили вельми. Увійшов Він і каже: Чого метушитесь і плачете? Дитя не померло, воно спить! І насміхалися з Нього. Він же, виславши усіх, узяв батька дитини та матір і тих, що з Ним були, і увійшов туди, де лежала дитина. Взяв Він дитину за руку і сказав до неї: «Таліта, кум», тобто «Дитинко, пробудися!» І дух її вернувсь до неї, і в ту ж мить дівчинка встала й почала ходити. І всі тим здивувалися вельми. Та Він велів їм суворо, щоб ніхто про те не довідався, і наказав дати їй їсти. Чутка ж про це розійшлась по всій тій країні.

47. «Син людський — Господь і суботи»

Одного разу в суботу Ісус проходив засіяними ланами. Учні ж його, зголоднілі, на ходу стали зривати колоски і, розтерши їх руками, їсти. Побачили це деякі фарисеї і кажуть до Нього: Чого твої учні роблять те, чого не годиться робити в суботу? Ісус відповів їм: Син людський — Господь і суботи.

48. Оздоровлення сухорукого в суботу

Звідти пішов Ісус до місцевої громади. А був там чоловік з сухою правою рукою. Фарисеї стали за Ним назирати, чи Він оздоровить у суботу, щоб найти яке оскарження на Нього. І вони, щоб обвинуватити Його, спитали, кажучи: Чи можна зціляти в суботу? Він сказав до них: Чи є який між вами, що, маючи одну вівцю, не візьме її і не витягне, коли вона впаде в суботу в яму? А скільки ж людина над вівцю цінніша! Тим-то і в суботу можна добро чинити. І мовив Ісус до чоловіка, який мав суху руку: Стань посередині! Підвівся той і став. Тоді Ісус до них промовив: Питаю вас: що годиться в суботу чинити — добро чи зло, спасти життя чи погубити? Вони мовчали. Тоді, поглянувши на них гнівно, зажурений, що їхні серця закам’яніли, і, глянувши кругом на всіх, каже до чоловіка: Простягни руку! І той простягнув, і рука його стала здоровою, як і друга. Фарисеї ж, сповнені безумства, вийшли і зараз же прийняли рішення проти Ісуса, щоб Його погубити.

49. Великий натовп іде за Ісусом

Довідавшись про це, Ісус зі своїми учнями пішов геть звідти до моря. Зійшовши з ними, Він став на рівнім місці; була там велика сила його учнів, і великі натовпи людей, довідавшись про те, що діяв, прийшли до Нього — з Галілеї і з Юдеї, з Єрусалима, з Ідумеї та й геть із Зайордання, і з околиць Тира та Сидона. Вони прийшли слухати Його й оздоровитись від своїх недуг; і всі ті, що їх мучили нечисті духи, теж оздоровлялись. Увесь народ намагався Його торкнутися, бо сила виходила з Нього й усіх оздоровляла. Тоді Він сказав своїм учням, щоб приготували Йому човен задля народу, щоб не тиснув Його, бо Він багато з них оздоровив, і ті, що мали які недуги, кидалися до Нього, щоб Його доторкнутись. І духи нечисті, бачачи Його, падали

ниць перед Ним і кричали: Ти — Син Божий! Він, однак, суворо наказав їм, щоб вони Його не виявляли.

50. Богохульство фарисеїв. «Хто не зо Мною, той проти Мене»

І приходить Він у дім, і сходиться знову натовп, що немає змоги їм і хліба з’їсти. Довідавшись про те, його ближні прийшли, щоб Його взяти, бо говорили: Він перевтомився! Тоді ж привели до Нього біснуватого: сліпого та німого, і Він зцілив його, так що німий і говорив, і бачив. І здивувалися всі люди, а фарисеї, які прийшли з Єрусалима, сказали: Отой Вельзевула має і не інакше виганяє бісів, як тільки Вельзевулом, князем бісівським. Тоді Ісус, знаючи думки їхні, прикликав їх до себе й заговорив притчами до них: Як може сатана сатану виганяти? Коли яке царство поділене саме в собі, те царство не може встоятись. І кожне місто чи дім, розділені в собі самому, не встоїться. І коли яка родина розділена сама в собі, не може та родина встоятись. І коли сатана сатану виганяє, то він розділений у собі самому — як же тоді вдержиться його царство? Він не може встоятись, і кінець настав йому. Хто не зо Мною, той проти Мене, і хто зо Мною не збирає, той розкидає. Істинно кажу вам: усе буде відпущене синам людським, гріхи та богохульства, скільки б вони не хулили, але хула на Духа не проститься. І коли хто скаже слово проти Сина людського, проститься йому. Але хто виречe хулу проти Святого Духа, тому повіки не проститься ні в цій епосі, ні в наступній: він буде винен у гріху вічнім. Вони бо мовили: «Він має нечистого духа».

51. Всяке дерево пізнається з плоду

І далі сказав Ісус фарисеям: Виплекаєте добре дерево, то й плід його буде добрий; а посадите погане дерево, то й плід його буде поганий. Бо дерево пізнається з плоду. Гадючий роде, як можете

говорити слова добрі, будучи злими? З повноти бо серця уста промовляють. Добра людина з доброго скарбу добро виносить, лиха ж з лихого скарбу лихе виносить. Кажу бо вам: за кожне пусте слово, яке скажуть люди, дадуть відповідь судного дня за нього. Бо за словами твоїми будеш засуджений.

52. Лукаве кодло вимагає знаку

Тоді деякі з фарисеїв озвались до Нього: Учителю, ми хочемо побачити знак від тебе. Він у відповідь сказав їм: Лукаве кодло і перелюбне вимагає знаку, та знаку не буде йому дано.

53. Мати і брати Ісусові

Коли Він промовляв ще до народу, мати його і брати прийшли до Нього, бажаючи з Ним говорити, та стояли надворі, бо через народ, що сидів круг Нього, не могли до Нього доступитись. І посилають до Нього одного, щоб Його прикликати. Той каже до Нього: Он твоя мати і твої брати стоять надворі, бажаючи побачитись і говорити з Тобою. Він відповів тому, що говорив до Нього: Хто моя мати і хто мої брати? І, вказавши рукою на своїх учнів, які сиділи довкола Нього, мовив: Ось моя мати й мої брати! Бо хто слухає слово Боже і, виконуючи його, чинить волю Божу, — той Мені брат, сестра і мати.

54. Притча про сіяча

Того ж дня Ісус вийшов з дому і сів край моря. І зібралася коло Нього сила народу, і ті, що з усіх міст прийшли до Нього. Тоді Він увійшов у човен і сів у ньому, а весь народ стояв на березі. І знову Він повчав їх багато у притчах, кажучи: Слухайте: ось вийшов сіяч сіяти. І коли він сіяв, деяке зерно впало край дороги і було потоптане, і прилетіло птаство і видзьобало його. Інше впало на кам’янистий ґрунт, де не було багато землі, і зараз же проросло, бо земля була неглибока. Коли ж зійшло сонце, воно

вигоріло, а що не мало вогкості і коріння, усохло. Інше впало між тернину, і вибуяла тернина і, вигнавшись з ним вкупі, заглушила його, і воно не дало плоду. Ще інше впало на добру землю і, піднявшись гарно вгору, принесло плід: одне у тридцять, одне у шістдесят, а одне у сто разів більше. І, кажучи це, Ісус голосно додав: Хто має вуха слухати, хай слухає!

55. Це найголовніша притча

Коли Ісус був на самоті, спитали Його ті, що були біля Нього разом із дванадцятьма: Чому Ти у притчах говориш до них? Він у відповідь сказав їм: Тому, що вам дано знати тайни Царства Божого; тим же, що зовнішні, не дано. Через це у притчах до них говорю, тому що, дивлячись, не бачать і, слухаючи, не чують і не розуміють. Ваші ж очі щасливі, бо бачать; та й ваші вуха, бо чують. Тоді учні Його спитали, що означає ця притча. І сказав їм: Не розумієте цієї притчі? Як же тоді вам розуміти всі інші притчі?

56. Пояснення притчі про сіяча

Слухайте, отже, що означає притча про сіяча. Сіяч сіє слово, бо зерно — це слово Боже. Ті, що край дороги, — це ті, що слухають і його не розуміють, тож потім до кожного з таких приходить диявол і викрадає з їхнього серця посіяне там слово Царства Божого, щоб вони не увірували й не спаслися. Ті ж, що на кам’янистім ґрунті, — це тії, що слухають і зараз же з радістю приймають слово, але, не маючи стійкості й коріння, непостійні, вірують до часу, і коли настане яка спокуса, скрута чи переслідування за слово, то швидко зневірюються і відпадають. А те, що впало між тернину, — це ті, що, вислухавши, ідуть, та клопоти цього світу, омана багатства, життєві розкоші й жадоба інших речей заглушують те слово, і воно не приносить плоду. Нарешті, те, що на добрій землі, — це ті, що, чуючи добрим і щирим

серцем, розуміють і приймають слово, тримають його і у стійкості плід приносять: один у сто разів більше, інший у шістдесят, ще інший у тридцять.

57. Насіння, що кільчиться й росте

І знову навчав народ: із Царством Божим подібно до того, як із чоловіком, що кидає насіння в землю: чи спить він, чи встає, чи то вночі, чи вдень, насіння те кільчиться й росте. А як — він сам не знає. Сама від себе земля плід приносить: спершу стебельце, потім колос, а потім повну в колосі пшеницю. А коли плід доспіє, він зараз же з серпом посилає, бо жнива настали.

58. Кукіль у пшениці

Ще одну притчу подав Він їм, кажучи: Царство Боже подібне до чоловіка, що був посіяв добре зерно на своїм полі. Та коли люди спали, прийшов його ворог і посіяв кукіль поміж пшеницю й пішов. Коли виросло збіжжя і вигнало колосся, тоді й кукіль появився. Прийшли слуги господаря і кажуть до нього: Пане, хіба не добре зерно ти посіяв на твоїм полі? Звідки взявся кукіль? Він відповів їм: Ворог-чоловік зробив це! Слуги йому кажуть: Хочеш, ми підемо його виполемо? Ні! — каже, щоб, виполюючи кукіль, ви часом не вирвали разом з ним пшениці. Лишіть, нехай росте до жнив одне й друге разом. А під час жнив я женцям скажу: зберіть перше кукіль та зв’яжіть його в снопи, щоб його спалити; пшеницю ж складіть у мою клуню.

59. Зерно гірчиці

Іншу притчу Він подав їм, кажучи: Царство Боже подібне до зерна гірчиці, що його взяв чоловік і посіяв на своїм полі. Воно, щоправда, коли сіється у землю, то найменше від усякого насіння, що на землі; але як посіяне зійде і виросте, стає найбільшим з усієї городини, і навіть стає деревом, і пускає таке велике віття, що птаство небесне

гніздиться на його гілках і може сховатися в його тіні.

60. Скарб і перлина

Царство Боже подібне до скарбу, схованого в полі, що чоловік, знайшовши, ховає і, радіючи тим, іде й продає все, що має, і купує те поле. Царство Боже іще подібне до купця, що шукає добрі перли. Знайшовши одну дорогоцінну перлину, іде, продає все, що має, і купує її.

61. Притча про невід

Подібне також Царство Боже до невода, що, закинутий у море, набрав усякої всячини. Коли він виповниться, тягнуть його на берег і, сівши, збирають, що добре, в посуд, а непридатне викидають.

62. Закваска

Ще іншу притчу оповів їм: Царство Боже схоже на закваску, яку бере жінка і кладе до трьох мірок муки, аж поки все не скисне.

63. Притчі та їх пояснення

Усе це говорив Ісус до людей у притчах, і без притч не говорив до них нічого. І багатьма такими притчами Він проповідував їм слово, наскільки вони могли зрозуміти, на самоті ж пояснював усе своїм учням.

64. Пояснення притчі про пшеницю і кукіль

Тож коли Він відіслав народ і прийшов додому, підійшли до Нього його учні й кажуть: Виясни нам притчу про кукіль, що на полі. Він у відповідь сказав їм: Той, хто сіє добре зерно, — це Син людський; поле — серце людське; добре зерно — це слово Боже; кукіль — це облуда; ворог, що його посіяв, — це діти диявола; жнива — це кінець епохи; женці —

це слуги Господні. Так, як збирають кукіль і у вогні палять, так само буде при кінці епохи.

65. Ісус у Назареті

Як же Ісус скінчив ці притчі, пішов звідти, і слідом за Ним пішли Його учні. І прибув у свою батьківщину — Назарет, де був вихований. Увійшов своїм звичаєм на зібрання громади і почав до них промовляти. І всі погоджувалися з Ним і дивувались словам ласки, які виходили з уст Його. І багато з тих, що Його слухали, дивувалися, кажучи: Звідкіля в нього ця мудрість і сила чудодійна? Чи він не син Йосипа? Звідкіль оте в нього? Хіба він не тесля, син Марії? Брат Якова і Йосипа?[257] Звідки ж йому це все? І зневірювалися в Ньому. Ісус же промовив до них: Нема пророка без пошани, як тільки у своїй країні, між власною родиною та у своєму домі. І не міг зробити там ніякого чуда, лише вилікував деяких недужих, поклавши на них руки; і дивувався їх невірству. І обходив Він навколишні села, навчаючи.

66. Одинак наїнської вдови

Потім пішов Ісус у місто, що зветься Наїн, і з Ним ішли його учні й сила народу. Коли вони наблизились до міської брами, аж ось виносили мертвого сина, єдиного в матері своєї, що була вдовою. І було з нею чимало людей з міста. Побачивши її, Господь зглянувся над нею і сказав до неї: Не плач. І, приступивши, доторкнувсь до мар, і ті, що несли, зупинились. Тоді Ісус сказав: Юначе, кажу тобі, встань! І мертвий підвівся, і почав говорити. Він віддав його матері. Страх огорнув усіх, і вони прославляли Бога й говорили: Великий пророк устав між нами.

[257] Яків (якого ще називали Яковом Молодшим) і Йосип — це троюрідні брати Ісуса, сини Марії Клеопової — двоюрідної сестри Марії, матері Ісуса.

67. Милосердя над людьми без духовного проводу

Ісус обходив усі міста і села, навчаючи в їхніх громадах, проповідуючи Добру Новину та вигоюючи всяку хворобу й недугу. Він, бачачи натовпи народу, милосердився над ними, бо вони були стомлені і прибиті, немов вівці, що пастуха не мають. Тоді Він каже своїм учням: Жнива великі, та робітників мало. Просіть, отже, господаря жнив, щоб вислав робітників на свої жнива.

68. Юдеї заперечують Іванове очищення

Після того вирушив Ісус зі своїми учнями у Юдейський край і перебував там із ними, і здійснював очищення їх в Йордані[258]. Іван теж омивав, в Еноні біля Салима. І приходили туди і омивалися, ще бо не вкинули були Івана у темницю. І знялася суперечка між учнями Івана та юдеями про очищення.

69. Юдеї прагнуть налаштувати Івана проти Ісуса

Потім прийшли юдеї до Івана й кажуть йому: Учителю, той, що був із тобою по той бік Йордану[259] і про якого ти свідчив — он він омиває, і всі йдуть до нього. Іван у відповідь промовив: Не може чоловік нічого взяти, коли йому не дано з неба. Ви ж пам'ятаєте, що я сказав: мене послано поперед Нього. У кого молода, той молодий. Дружба молодого, що стоїть і слухає, радіє вельми голосом молодого. Така й моя радість, яка тепер сповнилася. Йому треба рости, мені ж — маліти.

[258] Ісус здійснив обряд очищення-ініціацію своїх учнів на тому самому місці, де сам пройшов омивання від Івана Предтечі — в районі Витавари. Витавара належала до Переї (Зайордання), проте Ісус з учнями ішов до цього місця через Юдею, тому й написано: «вирушив Ісус зі своїми учнями у Юдейський край».

[259] Під час омивання в Йордані поблизу Витавари.

70. Повернення Ісуса з Юдеї в Галілею

Коли Господь дізнався, що фарисеї зачули, що Ісус збирає більше учнів, ніж Іван, — лишив Він Юдею[260] й пішов знову в Галілею. Почувши, що Івана ув’язнено, ходив Ісус по Галілеї. Він не хотів більше ходити по Юдеї, бо юдеї бажали убити Його.

71. Призначення дванадцяти апостолів

Потім вийшов на гору молитись і провів усю ніч у молитві до Бога. А як настав день, покликав своїх учнів, яких сам хотів, і вони прийшли до Нього. І Він призначив дванадцятьох, щоб були при Ньому та щоб їх посилати проповідувати; і дав їм владу виганяти бісів, лікувати всяку хворобу й усяку неміч. Призначив Він дванадцятьох: Симона, якому дав ім’я Петро; Якова, сина Заведея, та Івана, брата Якова, і дав їм ім’я Воанергес, у перекладі — Сини грому; Андрія, брата Петра; Филипа, Вартоломея, Матвія митаря, Тому, Якова, сина Алфея, Тадея, Симона Кананія та Юду Іскаріота, що Його зрадив.

72. Ісус посилає апостолів на проповідь

Оцих дванадцятьох Ісус покликав і став їх посилати по двоє, даючи їм владу над нечистими духами, і наказав їм: Ідіть, проповідуйте, кажучи, що Царство Боже близько. Оздоровляйте недужих, воскрешайте мертвих, очищайте прокажених, бісів виганяйте. Даром ви взяли — даром давайте. Не беріть ні золота, ні срібла, ні дрібних грошей у череси ваші. Одягайте сандалії, і не беріть ні додаткової одежі, ні взуття, ні торби на дорогу, ні хліба, крім самої палиці, бо робітник вартий утримання свого. Як зайдете в яке місто чи село, спитайте, хто в ньому достойний, і там перебувайте, поки не вийдете. Входячи ж у дім, вітайте його, кажучи: Мир дому цьому! І як той дім достойний, нехай ваш мир зійде на нього; а як недостойний, нехай ваш мир до вас вернеться. Як хто вас не прийме й не послухає

[260] Ісус повернувся з Витавари територією Юдеї.

ваших слів, то ви, виходячи з дому чи з міста, обтрусіть порох із ніг ваших на свідчення проти них. Вони ж вийшли і проповідували всюди Добру Новину та оновлення, виганяли численних бісів і намащували олією чимало хворих і оздоровлювали їх.

73. «Царство Боже здобувається силою»

Коли Ісус скінчив навчати дванадцятьох своїх учнів, пішов звідти навчати і проповідувати по їхніх містах. Учні Івана сповістили його про все те. Почувши у в'язниці про діла Хрестові, Іван покликав двох із своїх учнів і послав їх до Господа сказати: «Ти той, що має прийти, чи іншого нам чекати?» Прийшовши до Нього, ті мужі кажуть: Іван Омиватель послав нас до Тебе спитати: Ти той, що має прийти, чи іншого нам чекати? Саме того часу Ісус оздоровив багатьох від недуг, слабостей та від злих духів і багатьом сліпим дав зір. У відповідь Ісус сказав їм: Ідіть сповістіть Івана, що ви бачили й чули: сліпі прозрівають, криві ходять, прокажені очищуються, глухі чують, мертві воскресають, бідним звіщається Добра Новина. Щасливий, хто через Мене не потрапить у пастку[261]. Царство Боже здобувається силою; і ті, що вживають силу, схоплюють його.

[261] Не подумає, що вже настало Царство Боже.

74. Зацікавлений Ірод Антипа прагне побачити Ісуса

Того часу чутка про Ісуса дійшла до тетрарха Ірода. Він довідався про все, що діялось, і збентежився, бо деякі казали, що то Ілля явився, а інші — що якийсь пророк. Ірод сказав: Хто ж це такий, що я про нього оце чую? І намагався побачити Його.

75. Чудесне помноження хлібів і риби для п’яти тисяч

Звідти Ісус відплив човном у пустинне й самітне місце на узбережжі Тиверійської Галілеї. Апостоли ж вернулися до Ісуса й розповіли Йому про все, що робили і чого навчали. Він їм каже: Ідіть самі одні осторонь, десь на самоту, і відпочиньте трохи. Бо тих, що приходили й відходили, так було багато, що вони не мали часу навіть що перекусити. І відійшли вони човном у відлюдне місце у напрямі міста, що зветься Витсайда, там Ісус зійшов на гору й сів там з учнями своїми. Але їх бачили, як вони відпливали, і багато пізнали їх, і пішки багато людей збіглись туди з усіх міст, і випередили їх, — бачили бо чуда, які Ісус вчинив над недужими. Вийшовши, Ісус побачив силу народу і змилосердився над ними, бо вони були немов вівці, що пастуха не мають. І Він їх прийняв і навчав їх чимало про Царство Боже та оздоровляв тих, що потребували того. А коли була вже пізня година і день почав хилитись до вечора, приступили до Нього його учні й кажуть: Місце самотнє тут, і час уже пізній. Відпусти їх, хай підуть в околишні слободи й села і знайдуть собі притулок та поживу, бо тут ми в пустому місці. Відпусти людей, нехай підуть по селах та куплять собі поживи. А Він відповів їм: Не треба їм відходити — дайте ви їм їсти. Вони Йому кажуть: Хіба піти нам самим та купити хліба за двісті денарів для всього цього народу. Було бо їх приблизно п’ять тисяч чоловіків. Каже Ісус до Филипа: Де нам купити

хліба, щоб ці їли? Казав Він так, щоб випробувати його, знав бо сам, що має робити. Филип озвався до Нього: Та й за двісті денарів хліба не вистачило б, щоб кожному трохи дісталось. Ісус каже їм: Скільки хлібів маєте? Підіть і подивіться. Каже до Нього один з учнів, Андрій, брат Симона Петра: Є тут один хлопчина, що має п'ять ячмінних хлібів і дві риби; але що це на таку силу людей! Тоді Він каже: Принесіть мені їх сюди. І велів їм посадити всіх людей гуртками на зеленій траві приблизно по п'ятдесят. Вони так зробили й усіх розсадили гуртками по сотні та півсотні. Узяв він п'ять хлібів і дві риби і, звівши очі на небо, благословив, і розломив хліби, і став роздавати учням, щоб клали перед ними, і розділив дві риби між усіма. Учні ж роздавали те людям. І їли всі скільки хотіли й наситилися. Коли ж вони наситилися, мовив до своїх учнів: Зберіть шматки, що зосталися, щоб ніщо не пропало. І зібрали та наповнили дванадцять кошів куснями ячмінного хліба, які були лишилися в тих, що їли; зібрали також рештки риби. Тих же, що їли, було п'ять тисяч чоловіків, окрім жінок та дітей.

76. Ходіння по воді

Побачивши чудо, яке зробив Ісус, люди заговорили: Це справді пророк, що має прийти у світ, і хотіли прийти й узяти Його силоміць, щоб зробити царем. Довідався про це Ісус і зараз же примусив учнів увійти до човна й переплисти на той бік від Витсайди раніше від Нього, тим часом як відпускав народ. І коли відпустив народ, пішов на гору молитись на самоті. Як звечоріло, Він був там сам один. Учні ж Його зійшли до моря і, ввійшовши в човен, попливли на той бік моря, до Капернаума. Човен уже був посеред моря, і його кидали хвилі. Вже була четверта сторожа ночі[262], а проплили всього яких двадцять п'ять чи тридцять стадій, бо

[262] Близько четвертої години ночі, коли найбільше хочеться спати (з цієї причини проміжок від 3-ї до 6-ї години ночі, коли найважче нести чергування, називають «собачою вахтою»).

дув сильний супротивний вітер. Коли ж побачив Ісус, як вони втомилися, веслуючи, пішов до них по морю, і хотів минути їх. Бачать учні — Ісус іде до них по морю й наближається до човна. Побачивши це, вони були вражені. То привид! — заговорили занепокоєно і з переляку закричали. Та Ісус тієї ж миті мовив до них: Будьте мужні — це Я, не бійтеся! Тоді Петро озвавсь до Нього й каже: Господи, коли це Ти, вели мені прийти по воді до Тебе! Іди! — сказав Ісус. І вийшов Петро з човна, почав іти по воді і прийшов до Ісуса; але, побачивши, що вітер сильний, злякався, почав потопати і скрикнув: Господи, рятуй мене! Ісус зараз же простягнув руку, вхопив його і мовив до нього: Маловіре, в чому засумнівався? І хотіли Його взяти у човен, але човен зараз же причалив до землі, до якої прямували. І як увійшли до човна, вітер ущух. І дуже від надмірного в самих собі дивувались.

77. Хворі в генезаретській околиці вірять і зцілюються

І, перепливши, прибули вони в землю Генезаретську й причалили. А коли вийшли з човна, місцеві люди зараз же Його пізнали і розголосили по всій тій околиці вістку про Нього. Вони розбіглися по всьому краю та почали приносити хворих на ліжках, де тільки чули, що Він пробуває. І куди Він тільки приходив, у села, чи міста, чи в слободи, клали на майданах хворих і просили Його, щоб їм можна було бодай доторкнутися краю його одежі; і хто тільки торкались Його — ставали спасенними і одужували.

78. Божа заповідь і фарисейські вигадки

Тоді приступили до Ісуса фарисеї, що були з Єрусалима, і зібрались коло Нього. І бачили, що дехто з його учнів їсть хліб нечистими, тобто немитими, руками. Фарисеї, додержуючи передання старших, не їдять, поки не вимиють добре рук, і, вернувшися з торгу, не споживають, поки себе не

покроплять; ще багато іншого вони перейняли й дотримують: миття чаш, глечиків, мідного посуду, лавок. Питають, отже, Його фарисеї: Чому твої учні не живуть за переданнями старших і їдять немитими руками? А Він у відповідь сказав їм: Добре пророкував про вас, лицемірів, Ісая, як написано: «Народ цей устами мене почитає, серце ж їхнє далеко від мене; та вони марно мене шанують, навчаючи наказів людських». Занедбавши заповідь Божу, притримуєтеся людського передання: миєте глечики та кухлі й ще багато в тому роді. І сказав їм: Як ви хитромудро відкидаєте заповідь Божу, щоб берегти ваше передання. Мойсей бо наказав: шануй батька твого й матір твою, і хто проклинає батька або матір — смерть такому! А ви твердите: коли хто батькові чи матері скаже — «корван», тобто «священний дар є те, чим ви мали б користатися від мене», — той може не шанувати свого батька чи матір свою. Таким чином, касуєте слово Боже вашим переданням, яке ви самі завели. І іншого такого чините чимало.

79. Що насправді сквернить людину

І, прикликавши знову народ, промовляв до нього: Слухайте мене всі й розумійте. Не те, що до уст входить, сквернить людину, а те, що з уст виходить, те сквернить людину. Хто має вуха слухати, хай слухає. І коли Він увійшов до хати, далі від народу, тоді приступили учні й кажуть Йому: Чи знаєш, що фарисеї взяли тобі за зле, як почули, що Ти так говориш? Ісус озвався: Лишіть їх: це сліпі проводарі сліпих! Коли ж сліпий веде сліпого, обидва впадуть у яму. Тоді Петро заговорив до Нього й каже: З'ясуй нам ту притчу. Він каже їм: І ви ще такі некмітливі? Не розумієте, що все, що входить до уст людини ззовні, не може її осквернити? Воно бо не входить в її серце, а в живіт, потім виходить геть на належне йому місце, очищуючи всяку їжу. Він говорив: Те, що виходить з уст людини, те оскверняє людину. З

нутра бо, з серця людини, виходять лихі думки, недобрі наміри, розпуста, злодійство, душогубство, перелюби, загребущість, лукавство, обман, безсоромність, заздрий погляд, наклеп, гордість, безум, богохульства. Уся ця погань виходить із нутра й оскверняє людину, а їсти немитими руками не сквернить людину.

80. «Діти» і «щенята»

І, вирушивши звідти, пішов у сторони Тира та Сидона. Увійшовши ж до одного дому, не хотів, щоб довідався хто про те, але не зміг приховатися. Бо відразу одна жінка з тих околиць, дочка якої мала злого духа, дізнавшися про Нього, прийшла і стала кричати: Змилуйся наді мною, Господи! Біс тяжко мучить мою дочку. Підійшовши, уклонилася Йому в ноги і каже: Господи, поможи мені! Він відповів їй: Дай спершу, щоб діти наїлись; не личить бо взяти хліб у дітей і кинути щенятам[263]. Вона ж озвалась і каже Йому: Так, Господи, але й щенята їдять під столом кришки по дітях. І сказав їй: О жінко, велика твоя віра! Хай тобі буде, як бажаєш. За це слово йди — біс вийшов з твоєї дочки. І видужала її дочка від тієї години. Вернулася вона до свого дому й найшла, що дитина лежала на ліжку, і біс вийшов.

81. Глухонімий чує і говорить

І знову, покинувши Тирську країну, прийшов через Сидон над Галілейське море у межі околиць Десятимістя, і зійшов на гору й сів там. Сила народу прийшла тоді до Нього, що мали при собі кривих, калік, сліпих, німих, чимало й інакших, та й клали їх до Його ніг, і Він зціляв їх. І приводять Йому глухонімого і благають Його, щоб поклав на нього руку. Взяв Він його набік від народу, вклав йому пальці свої у вуха і, добувши своєї слини, доторкнувсь до його язика; підвівши очі на небо,

[263] Згідно з євангельською символікою, «хліб» — це раціональні знання, «діти» — довірені учні, «щенята» — випадкові люди, поки що не здатні осягнути ці знання.

зітхнув і каже: Еффата, що означає «відкрийся». І зараз же відкрились його вуха, і язик у нього розв’язався, і він почав виразно говорити. І наказав їм нікому про це не говорити. Та що більше Він їм наказував, то більше вони те розголошували. І, здивовані надміру, говорили: Він усе добре зробив: і глухим дає слух, і німим — мову, каліки одужують, криві ходять і сліпі бачать. І прославляли Бога.

82. Друга матеріалізація хлібів і риби для чотирьох тисяч

За тих днів, як знову була сила народу, а не мали що їсти, закликав учнів і каже їм: Жаль мені цих людей, ось вони уже три дні зі Мною, і не мають що їсти. Коли відпущу голодних додому, ослабнуть у дорозі; деякі бо з них прийшли здалека. Учні Йому відповіли: Де нам узяти стільки хліба в пустині, щоб нагодувати стільки люду? Він спитав їх: Скільки маєте хлібів? Сім, — відповіли. Тоді Він велів народові сісти на землю і, взявши сім хлібів та воздавши хвалу, розламав їх і став давати учням, щоб роздавали, і вони роздавали народові. Мали вони також кілька рибок; Він благословив їх і наказав теж роздати. Усі їли до наситу, і зібрали сім повних кошів куснів, що залишились. Тих же, що їли, було яких чотири тисячі чоловіків, окрім жінок та дітей. І, відпустивши народ, Ісус сів відразу з учнями до човна і прибув у межі Далманута в околиці Магадану.

83. Фарисеї хочуть знаку з неба

Вийшли тоді фарисеї і стали сперечатися з Ним, і вимагали від Нього знаку з неба, спокушаючи Його. Зітхнув Він важко з глибини серця й каже: Чого цей рід, лукавий і перелюбний, вимагає знаку? Істинно кажу вам: не дасться цьому родові знаку! І, покинувши їх, знову сів у човен і поплив на той бік.

84. Осторога перед фарисейським лицемірством

Коли перепливали на той бік, учні забули взяти хліба — мали з собою хіба одну хлібину у човні. Ісус сказав їм: Глядіть, бережіться закваски фарисейської, тобто лицемірства. Нічого бо нема схованого, що б не відкрилось, і скритого, що б не виявилось. Ось чому те, що ви сказали потемки, почується при світлі; і те, що ви говорили на вухо по схованках, оголоситься на крівлях.

85. Учні забули, що можуть примножувати хліб

Вони ж стали перемовлятись між собою, що не взяли хліба. Помітив це Ісус і каже: Чого перемовляєтеся між собою, маловіри, що не взяли хліба? Ви й досі не збагнули? Не пам’ятаєте, як Я ламав п’ять хлібів на п’ять тисяч? Скільки кошів, повних куснів, ви зібрали? Дванадцять, — кажуть Йому. А коли Я розламав сім хлібів на чотири тисячі, скільки кошів куснів ви зібрали? Сім, — кажуть. І Він сказав їм: Іще не розумієте?

86. Сліпий у Витсайді

Приходять вони у Витсайду, і ось приводять Йому сліпого і просять Його, щоб його доторкнувся. Узявши сліпого за руку, вивів Він його за містечко і, помазавши йому слиною очі, поклав на нього руки і спитав його: Чи бачиш що? Глянув той і каже: Бачу людей — начеб дерева ходячі. Тоді Він знову поклав йому руки на очі, і той прозрів, і одужав, і бачив усе ясно й далеко. Послав Він його додому, кажучи: Не входь у містечко.

87. «Ти — Хрестос»

І пішов Ісус із учнями до сіл Кесарії Филипової. І одного разу, коли Він молився на самоті, і були з ним Його учні, Він спитав їх: За кого Мене мають люди? Вони Йому відповіли: Одні — за Іллю, інші — за одного з пророків. А ви, — спитав їх, — що кажете

про Мене: хто Я? Озвався Симон Петро й каже до Нього: Ти — Хрестос, Син Бога живого. І Він наказав їм гостро, щоб вони нікому не казали, що Він Хрестос.

88. Перше провіщення Переходу

З того часу Ісус почав виявляти своїм учням, що Йому треба йти в Єрусалим і там багато страждати, і старші та первосвященики відкинуть Його і Його уб’ють, і Він на третій день воскресне. Тоді Петро, взявши Його набік, став Йому докоряти: Пожалій себе, Господи! Нехай це не станеться з Тобою! Він обернувся і, глянувши на учнів, сказав Петрові: Геть від Мене, що противишся! Ти Мені спокуса, бо думаєш не про Боже, а про людське. І, прикликавши учнів, сказав їм: Яка користь людині, коли здобуде увесь світ, але пошкодить своє життя? Що може людина дати взамін за своє життя? Істинно кажу вам: є деякі між тут присутніми, які не зазнають смерті, поки не побачать Сина людського, що прийде у могутності Царства Божого.

89. Преображення Господнє

По шістьох днях узяв Ісус Петра, Якова та Івана, його брата, повів їх окремо на високу гору і преобразився перед ними: обличчя Його сяяло, наче сонце, а одежа стала біло-яскравою, наче світло — такою, що ніякий білильник на землі так не вибілив би її. Озвавсь Петро й каже до Ісуса: Господи, добре нам тут бути! Не знав бо, що сказати. Він говорив іще, аж ось ясна хмара повила їх, і з хмари пролунав голос: Це — мій улюблений Син, якого Я вподобав: Його слухайте. Почувши це, учні впали лицем до землі і злякались вельми. Ісус же підійшов, доторкнувся до них і каже: Устаньте, не бійтеся! Підвівши очі і оглянувшись негайно навколо, вони не бачили нікого, крім самого Ісуса. Коли ж сходили з гори, Ісус наказав їм: Нікому не розповідайте про це видіння, аж поки Син людський

не воскресне з мертвих. І зберегли вони в собі це слово, спільно розмірковуючи, що воно значить — воскреснути з мертвих.

90. Предтеча та його убивці

Тоді учні його спитали Його: Чому вчені кажуть, що спершу має прийти Ілля? Він відповів їм: Ілля справді приходить раніше й підготовлює все. Але Я вам кажу, що Ілля вже прийшов був, та вони його не впізнали і вчинили над ним сваволю. Так і Син людський має від них постраждати. І зрозуміли тоді учні, що Він їм казав про Івана Омивателя.

91. «Усе можливе тому, хто вірує»

Коли ж повернулися до решти учнів, побачив великий натовп навколо них і вчених, що сперечалися з учнями. Він спитав їх: Чого сперечаєтеся з ними? Тоді приступив до Нього з натовпу один чоловік і, припавши Йому до ніг, каже: Господи, змилуйся над моїм сином, він причинний і тяжко нездужає, бо має німого духа: де тільки його вхопить, кидає його об землю, так що він піну пускає, скреготе зубами і ціпеніє. Просив я учнів Твоїх, щоб його вигнали, та вони не могли. Ісус у відповідь каже їм: Приведіть його до Мене. І привели його до Нього. Як тільки дух побачив Його, зараз же потряс ним, і той повалився на землю, запінився і почав качатися. Він спитав його батька: Скільки часу, як це йому сталося? З дитинства, — відповів той. Часто він кидає його у вогонь і в воду, щоб його погубити. Якщо можеш, поможи нам, змилосердься над нами. Ісус каже йому: Якщо можеш? — Усе можливе тому, хто вірує. І вмить батько хлопчини скрикнув крізь сльози: Вірую, поможи моєму невірству! Ісус, бачачи, що збігається натовп, погрозив нечистому духові, кажучи: Німий та глухий душе! Наказую тобі: вийди з нього й не входь більше в нього. І, закричавши та сильно ним стрясши, вийшов з нього. І той став мов

мертвий, і багато хто казали: він умер. Ісус узяв його за руку, підвів його, і той устав: біс вийшов з хлопця; і юнак видужав тієї ж хвилі. Тоді підійшли учні до Ісуса на самоті й спитали: Чому ми не могли його вигнати? Ісус сказав їм: Через вашу малу віру; бо істинно кажу вам: коли матимете віру, як зерно гірчиці, скажете цій горі: перенесися звідси туди — і вона перенесеться, і нічого не буде для вас неможливого.

92. Гурт жінок-помічниць

По тому Ісус проходив через міста та села, проповідуючи й звіщаючи Добру Новину про Царство Боже. З ним були дванадцять і деякі жінки, що були оздоровлені ним від злих духів і недуг: Марія, звана Магдалина, з якої вийшло сім бісів, Іванна, жінка Хузи, Іродового управителя, Сусанна та багато інших, що їм помагали зо своїх маєтків.

93. Хворий Лазар умирає

Був один недужий — Лазар з Витанії, села Марії та її сестри Марти. Марія, якої брат Лазар був хворий, була та, що пізніше миром була помазала Господа і волоссям своїм обтерла Йому ноги. Послали сестри до Нього сказати Йому: Господи, ось той, кого Ти любиш, хворіє. Почувши те, Ісус мовив: Недуга ця не на смерть, але на славу Божу: щоб Син Божий ним прославився. Любив же Ісус Марту, і її сестру, і Лазара. Як почув, що цей хворіє, ще два дні лишився на тому місці, де перебував. По тому мовив до учнів: Ходімо знову в Юдею. Учні йому казали: Учителю, оце недавно юдеї Тебе хотіли каменувати, і Ти знов туди йдеш? Відповів Ісус: Чи не дванадцять годин у дні? Коли хто ходить удень, не спотикається, бо бачить світло світу цього. Сказавши це, мовив до них: Лазар, наш приятель, спить; але Я піду збуджу його. Учні Йому кажуть: Господи, коли спить, видужає. Ісус казав про його смерть; вони ж гадали, що Він казав про спочинок у сні. Тоді Ісус каже їм

одверто: Лазар помер, і Я за вас радію, що Мене там не було, щоб ви увірували. Та ходімо до нього. Тоді Тома, на прізвисько Близнюк, сказав до співучнів: Ходімо й ми з Ним, щоб разом умерти.

94. «Я — воскресіння і життя»

Прибувши, Ісус застав його вже чотириденним у гробі. Була ж Витанія недалеко від Єрусалима, стадій з п’ятнадцять, і багато з юдеїв зійшлось до Марти та Марії, щоб їх розважити по братові. Марта, почувши, що Ісус наближається, кинулась Йому назустріч, тоді як Марія сиділа в хаті. Заговорила Марта до Ісуса: Господи, якби Ти був тут, мій брат не вмер би! Та й тепер знаю, що все, що Ти попросиш у Бога, Бог дасть Тобі. Ісус їй каже: Твій брат воскресне. Каже до Нього Марта: Знаю, що воскресне у воскресіння в останній день. Ісус відповів їй: Я — воскресіння і життя. Віриш тому? Каже йому: Так, Господи, вірую, що Ти — Хрестос, Син Божий, який гряде у світ цей.

95. Ісус просльозився

Сказавши це, пішла й покликала свою сестру Марію й каже пошепки: Прийшов Учитель і тебе кличе. Як тільки вона те почула, встала хутко і пішла до Нього. Ісус ще не ввійшов був у село, Він був на тому місці, де Його зустріла Марта. Юдеї, що були з нею в хаті та її розважали, побачивши, що Марія встала хутко й вийшла, пішли за нею, бо думали, що вона йде до гробу, щоб там плакати. Та Марія, прийшовши туди, де був Ісус і, побачивши Його, впала Йому до ніг і сказала йому: Господи, якби Ти був тут, мій брат не вмер би! Ісус, побачивши, що вона плаче, і що юдеї, які прийшли з нею, також плачуть, розжалобився духом і, зворушений, спитав: Де ви його поклали? Кажуть йому: Іди, Господи, і подивись. Просльозився Ісус. Тоді юдеї стали казати: Бач, як Він його любив! А деякі з них

мовили: Чи цей, що зробив зрячими сліпого очі, не міг так учинити, щоб і той не помер?

96. «Лазаре, вийди сюди!»

Ісус знову розжалобився й пішов до гробу. Була то печера, і на вході був камінь. Ісус сказав: Відкотіть камінь. Марта, сестра померлого, каже Йому: Господи, вже чути запах, бо четвертий день уже. Озвався Ісус: Хіба Я не казав тобі, що, як увіруєш, побачиш славу Божу? І відкотили камінь. Ісус звів очі вгору й мовив: Отче, дякую Тобі, що вислухав єси Мене. Промовивши те, скликнув на весь голос: Лазаре, вийди сюди! І мертвий вийшов з обв’язаними крайкою руками й ногами, та з лицем, обмотаним хусткою. І сказав їм Ісус: Розв’яжіть його і пустіть, нехай іде.

97. Синедріон ухвалює рішення вбити Ісуса

Бачачи, що зробив Ісус, увірували в Нього численні юдеї, які зійшлися були до Марії. Деякі з них, однак, пішли до фарисеїв і оповіли їм, що зробив Ісус. Зібрали тоді первосвященики та фарисеї Синедріон й говорили: Що нам діяти? Той чоловік робить силу чудес! Якщо ми лишимо його так, усі увірують у нього і прийдуть римляни, знищать місто наше й народ наш! Один же з них, Каяфа, що був первосвящеником того року, мовив до них: Ви не розумієте нічого і не знаєте, що ліпше буде вам, коли один чоловік помре за народ, а не весь люд загине. Сказав він це не від себе самого, але тому, що був первосвящеником того року і пророкував, що Ісус мав умерти за народ; і не тільки за народ, але й щоб зібрати воєдино розсіяних дітей Божих. Від того, отже, дня вони радились між собою, як би Його вбити. Тому Ісус не ходив уже більше явно серед юдеїв.

98. Друге провіщення Переходу

Вийшовши звідти, пройшли крізь Юдею, і Він не хотів, щоб хто про це знав. І пішов звідти у місто, зване Сепфоріс. Як же вони зібралися в Галілеї, Ісус сказав до них: Син людський готується бути виданим у руки людям, і вони Його уб'ють, але третього дня Він воскресне. І вони тяжко зажурились.

99. Хто хоче бути першим

Прийшли вони у Капернаум, і як був Він у домі, спитав їх: Про що ви розмірковували в дорозі? Вони мовчали, бо сперечалися були в дорозі, хто з них більший. Тоді Він, сівши, прикликав дванадцятьох і каже до них: Коли хто хоче бути першим, нехай буде усім слугою. Потім покликав дитину, поставив її серед них і, обнявши її, каже до них: Хто прийме одне з таких дитят у моє ім'я, той Мене приймає.

100. Горе від спокус

А хто спокусить одного з тих малих, що вірують у Мене, такому було б ліпше, якби млинове жорно повішено було йому на шию і він був утоплений у глибині моря. Горе світові від спокус. Воно й треба, щоб прийшли спокуси, однак горе тій людині, через яку спокуси приходять! Глядіть, щоб ви ніким з оцих малих не гордували: кажу бо вам, що ангели їхні на небі повсякчас бачать обличчя мого Батька небесного.

101. Авторитет громади Хрестової

Коли брат твій завинить супроти тебе, піди й докори йому віч-на-віч. Коли послухає тебе, ти придбав брата твого. Коли не послухає тебе, візьми з собою ще одного або двох, щоб усяка справа полагоджувалась за словом двох або трьох свідків. І коли він не схоче слухати їх, скажи громаді; коли ж не схоче слухати громади, нехай буде для тебе як

поганин. Істинно кажу вам: де двоє або троє зібрані в Моє ім’я, там Я серед них.

102. Прощати один одному

Тут підійшов Петро й каже до Нього: Господи! Коли мій брат згрішить супроти мене, скільки разів маю йому простити? Чи маю до семи разів прощати? Ісус промовив до нього: Не кажу тобі: до семи разів, а до семидесяти семи.

103. Небесний вогонь Синів грому

І коли Ісус скінчив ці слова, пішов з Галілеї. Бо як наблизився час, коли Ісус мав бути взятий з цього світу, Він твердо постановив пуститися в дорогу до Єрусалима. І вислав посланців перед собою; пішли вони й увійшли в якесь самарянське село, щоб Йому приготувати місце. Та самаряни Його не пустили, бо сприйняли Його за прочанина до Єрусалима. Побачивши те, учні Яків та Іван сказали: Господи, хочеш — ми скажемо, щоб вогонь зійшов з неба і пожер їх. Ісус, обернувшись, став докоряти їм. І вони пішли в інше село.

104. Повчання про молитву

Раз якось Він молився в одному місці, і як закінчив, сказав до Нього один з його учнів: Господи, навчи нас молитись, як Іван навчив своїх учнів. Він до них промовив: Якби хто з вас мав приятеля, і той прийшов до нього опівночі і сказав до нього: друже, позич мені три хліби, бо приятель мій прибув до мене з дороги, і я не маю що йому дати, а той зсередини відповів би йому: не докучай мені, двері вже замкнені, і діти мої зо мною в ліжку; не можу встати й дати тобі; кажу вам, що коли й не встане та не дасть тому, що він його приятель, однак через його настирливість підведеться й дасть, скільки той потребує. Отож кажу вам: просіть, і дасться вам; шукайте, і знайдете; стукайте, і відчинять вам.

Кожний бо, хто просить, одержує, хто шукає, находить, і хто стукає, тому відчиняють.

105. Ісус переходить Йордан бродом біля Енона

І пішов знову на той бік Йордану, на місце, де Іван раніш омивав, і перебував там. Багато людей зійшлося до Нього й казали: Іван не зробив жодного чуда, але все, що Іван казав про Нього, була правда. І численні увірували в Нього.

106. Чи можна чоловікові відпустити жінку?

І, знову перейшовши Йордан[264], прибув Ісус у сторони Юдеї. Сила народу йшла за Ним, і Він їх, за своїм звичаєм, знову навчав і оздоровив там. І підійшли до Нього фарисеї, і, спокушаючи Його, спитали: Чи можна чоловікові відпустити свою жінку з якої-небудь причини? Він відповів їм: Хіба ви не читали, що Творець від початку створив їх, чоловіка і жінку, і мовив: тому покине чоловік батька й матір і пристане до своєї жінки, і вони будуть двоє єдиним тілом, — так що вони не будуть більше двоє, лиш одне тіло. Що, отже, Бог злучив, людина хай не розлучає. Кажуть вони до Нього: Чому ж тоді Мойсей велів дати розвідний лист і відпустити її? Він сказав їм: Задля жорстокості сердець ваших Мойсей дозволив вам відпускати жінок ваших; спочатку ж не було так. На початку ж сотворення Бог створив їх чоловіком та жінкою. Ось чому чоловік покине батька-матір і пристане до своєї жінки, і обоє будуть одним тілом; тому вони вже не двоє, а одне тіло. Що, отже, Бог з’єднає, людина хай не розлучає. А Я кажу вам: хто відпускає свою жінку — за винятком розпусти — і жениться з іншою, той чинить перелюб; і хто жениться з розведеною, чинить перелюб. В домі ж учні знов Його про те спитали. І він сказав їм: Хто

[264] Ісус пройшов східним берегом Йордану (територією Переї) від Енонського броду аж до Витавари, де знову перейшов на західний берег, до якого прилягала територія Юдеї. Найвірогідніше, це відбулося раннього ранку в неділю.

відпускає свою жінку й бере іншу, чинить перелюб з нею. І коли жінка покине свого чоловіка й вийде за іншого, чинить перелюб.

107. Ісус благословляє дітей

Тоді привели до Нього дітей, щоб Він, поклавши на них руки, помолився. Учні ж боронили їм. Бачачи те, Ісус сказав їм: Пустіть дітей! Не бороніть їм приходити до Мене, бо таких Царство Боже. Обнявши їх, поклав на них руки і благословив їх, і пішов звідти.

108. «Як тяжко багаті входитимуть у Царство Боже»

Коли Він уже вирушив у дорогу, прибіг один, упав перед Ним навколішки й почав Його питати: Учителю благий, що мені робити, щоб унаслідувати життя вічне? Чого називаєш Мене благим? — сказав Ісус до нього. — Ніхто не благий, крім одного Бога. Заповіді знаєш: не вбивай, не прелюбодій, не кради, не свідчи неправдиво, не кривдь, шануй батька-матір і люби ближнього твого, як себе самого. Він у відповідь мовив до Нього: Учителю, я все те дотримував змалку. Чого мені ще бракує? Тоді Ісус, глянувши на нього, полюбив його і сказав йому: Якщо хочеш бути досконалий — піди, продай, що маєш, дай бідним, і будеш мати скарб на небі. Тоді приходь і йди зі Мною. Той, засмучений тим словом, відійшов вельми зажурений, мав бо великі багатства. Ісус, глянувши навколо, сказав до своїх учнів: Як тяжко багаті входитимуть у Царство Боже.

109. Палінгенезія-реінкарнація і життя вічне

Тоді озвався Петро і сказав до Нього: Ось ми покинули все й пішли за Тобою; що будемо за те мати? Ісус відповів їм: Істинно кажу вам: ви, що пішли за Мною, в палінгенезії у сто разів більше одержите і життя вічне успадкуєте.

110. Сліпий жебрак Вартимей

Приходять вони в Єрихон[265]. Коли ж Він з учнями своїми і з силою народу виходив з Єрихона, син Тимея — Вартимей, сліпий жебрак, сидів край дороги. Довідавшись, що то Ісус з Назарета, закричав він, кажучи: Сину Давидів, Ісусе, змилуйся наді мною! Багато хто сварив його, щоб мовчав, та він кричав ще більше: Сину Давидів, змилуйся наді мною! Ісус спинивсь і каже: Покличте його! Кличуть, отже, сліпого й кажуть до нього: Дерзай! Устань, Він кличе тебе. Тоді він, скинувши верхню одежу, скочив і підійшов до Ісуса. Ісус, звернувшись до нього, каже: Що хочеш, щоб Я зробив тобі? Сліпий Йому каже: Учителю мій — щоб я прозрів! Сказав Ісус до нього: Іди, віра твоя спасла тебе. І негайно прозрів той, і пішов дорогою за Ним.

111. Наказ доносити на Ісуса

Наближався ж юдейський Пейсах, і багато людей з краю прибуло перед Пейсахом до Єрусалима, щоб очиститися. Вони шукали Ісуса і, стоячи у храмі, говорили між собою: Як вам здається? Чи не прийде Він на свято? Первосвященики ж і фарисеї дали були наказ, що коли хто довідається, де Він, має донести, щоб Його схопити.

112. Марта і Марія, сестри Лазара з Витанії

Коли вони були в дорозі, за шість днів до Пейсаху прибув Ісус у село Витанію[266], де був Лазар, який був помер і якого воскресив Ісус. І одна жінка, Марта на ім’я, прийняла Його в хату. Там, отже, справили Йому вечерю, і Марта услуговувала. І Лазар був один з тих, які сіли з Ним до столу. Була у неї сестра, що звалася Марія; ця, сівши в ногах Господа, слухала Його слова. Марта ж клопоталася, услуговуючи всіляко. Підійшла вона й каже: Господи, чи Тобі байдуже, що сестра моя лишила

[265] Подія відбувається в неділю опівдні.
[266] Подія відбувається в неділю увечері.

мене саму служити? Скажи їй, щоб мені помогла. Озвався Господь до неї і промовив: Марто, Марто, ти побиваєшся і клопочешся про багато, одного ж потрібно. Марія вибрала кращу частку, що не відніметься від неї.

113. Первосвященики змовилися вбити також і Лазара

Тим часом багато юдеїв дізналися, що Він там, і зійшлися не тільки Ісуса ради, але також щоб Лазара побачити, якого Він воскресив з мертвих. Тоді первосвященики змовилися і Лазара вбити, бо численні юдеї лишили їх через нього й увірували в Ісуса.

114. Третє провіщення Переходу

Були ж вони в дорозі, простуючи в Єрусалим[267]. Ісус ішов перед ними, і чудувались вони, ідучи за Ним, і були в страху. І коли наближались до Єрусалима, Ісус узяв набік дванадцятьох і дорогою сказав їм, що має з Ним статися: Оце ми піднімаємось до Єрусалима, і Син людський буде виданий первосвященикам і фарисеям, і засудять Його на смерть. І видадуть Його грішникам, і насміхатимуться з Нього, і зневажатимуть Його, і плюватимуть на Нього, і катуватимуть, і, бичувавши, уб’ють Його, та третього дня Він воскресне.

115. «Чашу, яку Я п’ю, питимете»

Тут Яків та Іван, сини Заведея, підходять до Нього разом зі своєю матір’ю, яка вклонилась, щоб Його щось просити. Він сказав їй: Чого бажаєш? Та Йому відповіла: Скажи, щоб оці два сини мої сіли у Твоїй славі один праворуч, другий ліворуч Тебе. Ісус сказав їм: Не знаєте, чого просите. Чи можете пити чашу, яку Я маю пити? Вони Йому відповіли: Можемо. Ісус сказав їм: Чашу, яку Я п’ю, питимете. Почули про те десятеро й обурились на Якова та

[267] В понеділок у першій половині дня.

Івана. Тоді Ісус прикликав їх і сказав їм: Ви знаєте, що ті, яких уважають князями народів, верховодять ними, і їхні вельможі утискають їх. Не так воно хай буде між вами, але хто з-між вас хоче стати великим, хай буде вам слугою, і хто з-між вас хоче бути першим, хай буде рабом усіх.

116. Перед урочистим в’їздом до Єрусалима

Сказавши це, Ісус пішов попереду, здіймаючись до Єрусалима. І ось, як Він наблизився до Витфагії, що біля Оливної гори, послав двох із своїх учнів, кажучи: Ідіть у село, що перед вами; ввійшовши до нього, ви зараз же знайдете прив’язане осля, на якого ніхто з людей ще не сідав ніколи; відв’яжіть його і приведіть. Коли ж вас хто спитає: Навіщо відв’язуєте? — ви скажете: Господь його потребує. Пішовши, посланці знайшли, як Він сказав їм, осля, прив’язане коло дверей, на вулиці, і відв’язали його. Коли вони відв’язували осля, господарі його, що там стояли, спитали їх: Навіщо відв’язуєте осля? Ті відповіли: Господь його потребує. Привівши його до Ісуса, вони накинули на осля свою одежу й посадили Ісуса. І як Він їхав, багаточисельний натовп стелив свою одіж по дорозі, а інші різали з дерев гілки і клали по дорозі.

117. «Це пророк, Ісус із Назарета в Галілеї»

Як він був близько до спуску з Оливної гори[268], вся громада Його учнів, ті, що йшли попереду, і ті, що йшли позаду, радіючи, почала сильним голосом хвалити Бога за всі чуда, що бачили, кажучи: Благословен, хто йде в ім’я Господнє! Мир на небі і слава на висотах! Осанна в найвищих! Також сила людей, які прийшли на свято, почули, що Ісус іде в Єрусалим, і взяли пальмове гілля, й вийшли Йому назустріч з окликами: Осанна! Благословен грядущий в ім’я Господнє. Та й натовп, що був при Ньому, коли Він викликав Лазара з гробу й

[268] У другій половині дня в понеділок.

воскресив його з мертвих, свідчив про те. Тому-то натовп і вийшов Йому назустріч, бо довідався, що Він учинив те чудо. Тоді фарисеї між собою говорили: Бачите, що нічого не вдієте, бо весь світ іде за ним. І коли Він увійшов у Єрусалим, було вражене все місто, питаючи: Хто це такий? Натовпи казали: Це пророк, Ісус із Назарета в Галілеї. І Він увійшов у храм, і оглянув усе; а що було вже пізно, вийшов з дванадцятьма у Витанію.

118. Храм перетворено на печеру розбійників

Знову приходять вони в Єрусалим[269], і, ввійшовши у храм, Ісус знайшов там продавців волів, овець і голубів; сиділи там і міняйли. І, зробивши бич із мотуззя, вигнав із храму всіх, що продавали й купували в храмі, і овець, і волів; перекинув столи міняйлів і гроші їхні розсипав, і перекинув ослони тих, що продавали голубів, і не дозволив, щоб хто переносив що через храм. Навчав Він їх і казав їм: Хіба не написано: «Дім Мій домом молитви назветься для всіх народів»? А ви з нього зробили печеру розбійників! А продавцям голубів сказав: Візьміть геть оце звідси і не робіть дому Божого торговельним домом. Юдеї ж озвались і мовили до Нього: Який знак даєш нам, що таке чиниш? Ісус у відповідь сказав їм: Зруйнуйте храм цей, і Я його за три дні поставлю. Юдеї відповіли: Храм цей будовано сорок і шість років, а ти його за три дні поставиш? Та Він говорив про храм свого тіла. І підійшли до Нього в храмі сліпі та кульгаві, і Він зцілив їх. А як настав вечір, Він, покинувши їх, вийшов з міста у Витанію і там заночував. І Він щодня навчав їх у храмі. Первосвященики ж, вчені та старшина народу шукали Його вбити, та не знаходили, що б Йому зробити, бо весь народ, слухаючи Його, дивувався його науці і горнувся до Нього.

[269] У вівторок зранку.

119. Роздори серед народу

Деякі з народу, чуючи його слова, казали: Він справді пророк. Інші говорили: Він — Месія. Ще інші мовили: Чи Месія прийде з Галілеї? Хіба не сказано в Писанні, що Месія має прийти з роду Давида, з села Вифлеєма, звідки був Давид? І виник роздор через Нього серед народу.

120. Віра, що пересуває гори

Наступного дня уранці, коли вони виходили з Витанії і верталися до міста, зголоднів Він. Побачивши здалека смоковницю край дороги, вкриту листям, приступив до неї, та окрім листя не знайшов нічого, бо ще не була пора смокв. І, звернувшись до смоковниці, промовив: Нехай ніхто повіки не їсть плоду з тебе! Учні Його чули це. Проходивши ж тудою вранці наступного дня, вони побачили смоковницю, всохлу від кореня. Здивувавшись, учні говорили між собою: Як це смоковниця засохла? Тоді Петро каже Йому: Учителю, дивися, смоковниця, що прокляв єси, усохла. Ісус у відповідь сказав їм: Коли матимете віру й не завагаєтесь, зробите не тільки таке зі смоковницею. **Майте віру бога**. Істинно кажу вам, що хто скаже цій горі: двигнись і кинься в море, та **не сумніватиметься** у своїм серці, але віруватиме, що **відбувається те, що каже**, — буде йому так. Тому й кажу вам: коли молитесь і просите, віруйте, **неначе все вже отримали**, і буде вам.

121. Питання про законність влади Ісусової

І прийшли знову в Єрусалим. І коли Він увійшов у храм і почав навчати, звіщаючи Добру Новину, підійшли до Нього первосвященики, вчені та старші й кажуть до Нього: Якою владою чиниш це? Хто дав тобі владу це робити? Ісус відповів їм: Я теж спитаю вас одну річ; дайте Мені відповідь, і Я скажу вам, якою владою Я чиню. Іванове омивання було з неба чи від людей? Дайте Мені відповідь. Вони почали

міркувати між собою й говорити: Як відповімо: з неба, — скаже: чому ж ви не повірили йому? А скажемо: від людей, — боїмося народу, який поб'є нас камінням, бо всі вважають Івана за пророка. І відповіли Ісусові: Не знаємо. Ісус же сказав їм: І Я вам не скажу, якою владою Я це чиню. Почувши ці слова, первосвященики й фарисеї намагалися зараз же накласти на Нього руки, та боялися людей, бо ті мали Його за пророка. І залишили Його й відійшли.

122. Податок кесареві

Тоді фарисеї і первосвященики пішли й радили раду, як би Його спіймати на слові. І, назираючи за Ним, вони послали підглядачів зі своїх учнів, що удавали з себе праведних, щоб Його піймати на слові, схопити й видати начальству та владі намісника[270]. Учителю, — кажуть вони, — ми знаємо, що ти щирого серця і що дороги Божої навчаєш по правді і не зважаєш ні на кого, бо не дивишся на лице людей. Скажи нам, як тобі здається: чи вільно давати кесареві податок, чи ні? Маємо давати чи не давати? Ісус, знаючи їхнє лукавство, озвався: Чого Мене спокушаєте, лицеміри? Покажіть Мені податковий гріш, щоб Я бачив. Ті принесли Йому денарій. Він спитав їх: Чий це образ і напис? Відповідають Йому: — Кесарів. Тоді Він до них каже: Віддайте кесареве кесареві, а Боже — Богові. Почувши це, вони здивувались його відповіді й замовкли.

123. Слуги Синедріона не змогли схопити Ісуса

Тоді ті, що хотіли Його схопити, лишивши Його, відійшли, бо не змогли спіймати Його перед людьми на слові, і ніхто не наклав рук на Нього. Вернулись слуги до первосвящеників та фарисеїв, і ті їх питають: Чому ви його не привели? Слуги відповіли: Ніколи чоловік не говорив так, як цей чоловік

[270] План знищити Ісуса руками Пилата вже був готовий, проте не траплялося зручної нагоди для його втілення. Таку нагоду незабаром запропонував Юда.

говорить. Фарисеї казали: Чи й ви дали себе звести? Невже хто зі старшини або фарисеїв увірував у нього? Та проклятий цей народ, що не знає закону!

124. Садукеї і воскресіння

Того ж самого дня приступили до Нього садукеї, що кажуть, ніби нема воскресіння, і спитали Його: Учителю, Мойсей приписав нам: коли хто вмре бездітним, нехай брат його одружиться з його жінкою і дасть потомство братові своєму. Було в нас сім братів. Перший, одружившись, умер, не маючи потомства, і залишив свою жінку братові своєму. Так само і другий, і третій — аж до сьомого. Нарешті, після всіх померла й жінка. При воскресінні, як вони воскреснуть, котрого з них вона буде жінкою? Бо семеро мали її за жінку. Ісус відповів їм: Сини цієї епохи женяться й виходять заміж. Ті ж, що удостояться осягнути тієї епохи й воскресіння, не женяться і не виходять заміж, та й вмерти вже не можуть, бо вони є рівними ангелам і є синами Бога — воскресіння сини сущі. І, чуючи це, народ дивувався його навчанню.

125. Найбільша заповідь

Один же з вчених чув їхню суперечку й бачив, як Він їм добре відповів. Довідавшись від нього, як Ісус замкнув уста садукеям, фарисеї зібралися навколо Нього. І от один із них, учений-законовчитель, підійшов і спитав Його, спокушаючи: Учителю, котра найбільша заповідь у законі? Він сказав до нього: Люби Господа, Бога твого, всім твоїм серцем, усією твоєю душею і всією думкою твоєю: це найбільша й найперша заповідь. А друга подібна до неї: люби ближнього твого, як себе самого. Іншої, більшої від цих, заповіді немає.

126. Милосердний самарянин

Тоді той каже до Ісуса: І хто ж є мій ближній? Ісус мовив, кажучи: Один чоловік спускався з Єрусалима

до Єрихона й потрапив розбійникам у руки, що його обдерли й побили тяжко, і пішли геть, залишивши його півмертвого. Випадково ішов якийсь священик тією дорогою, побачив він його, минув і пішов далі. Так само й левіт прийшов на те місце. Глянув на нього і пройшов повз нього. Але один самарянин, що був у дорозі, натрапив на нього і, побачивши його, змилосердився. Приступив він до нього, перев’язав йому рани, полив їх оливою і вином, потім посадив його на свою скотину, привів до заїзду й доглянув його. Наступного дня він вийняв два денарія, дав їх господареві й мовив: Доглядай його, і те, що витратиш на нього більше, я заплачу тобі, коли вернуся. Хто з оцих трьох, на твою думку, був ближнім тому, що потрапив розбійникам у руки? Він відповів: Той, хто вчинив над ним милосердя. Тоді Ісус сказав до нього: Іди і роби ти так само. Деякі з учених, озвавшися, заговорили: Учителю, Ти сказав добре. І не насмілювались ні про що більше Його питати.

127. Облудність фарисейського вчення про Месію і Давида

Тоді Він промовив до фарисеїв, зібраних докупи у храмі: Що ви думаєте про Месію? Чий він син? Кажуть йому: Давидів. Він до них мовить: Таж сам Давид у книзі Псалмів промовив був Святим Духом: Сказав господь господові моєму: сиди праворуч мене, поки я не покладу твоїх ворогів підніжком тобі під ноги. Коли, отже, Давид його називає господом, то як він може бути його сином? Ніхто з них не міг Йому відповісти й слова. І багато людей слухали Його радо.

128. Осторога перед фарисеями

І коли весь народ слухав, Він сказав своїм учням: Остерігайтеся фарисеїв, що сіли на сідалищі Мойсея. В’яжуть тяжкі, не під силу тягарі і кладуть людям на плечі; самі ж і пальцем своїм рушити не

хочуть. Усі свої діла вони роблять на те, щоб бачили їх люди; поширюють свої філактери й побільшують свої китиці. Люблять перші місця на бенкетах і перші сидження на зібраннях та вітання на майданах многолюдних, щоб люди звали їх: равві!

129. Один ваш Наставник — Хрестос

Ви ж не давайте себе звати: равві; один бо ваш Учитель, а ви усі брати. Та й батька собі теж не іменуйте на землі: один бо у вас Батько — той, що на небесах. Ані наставниками не давайте себе називати, один бо ваш Наставник — Хрестос.

130. «Горе вам, фарисеї»

Горе вам, фарисеї, лицеміри, що людям замикаєте Царство Боже! Самі не входите й не дозволяєте ввійти тим, які бажали б увійти. Горе вам, фарисеї, лицеміри, бо ковтаєте хати вдовиць, а про людське око довго молитеся, — за це матимете дуже тяжкий осуд. Горе вам, фарисеї, лицеміри, що проходите море й землю, щоб придбати одного новонаверненого, і коли знайдете, робите його удвічі більше, ніж ви, гідним пекла. Горе вам, сліпі проводирі, що кажете: Хто клянеться храмом, це — нічого; а хто клянеться золотом храму, той винуватий. Нерозумні й сліпі! Що більше — золото чи храм, який освячує золото? Горе вам, фарисеї, лицеміри, що даєте десятину з м’яти, кропу і кмину, а занедбуєте те, що найважливіше в законі: справедливість, милосердя і віру. Сліпі проводирі, що комара відціджуєте, а ковтаєте верблюда. Горе вам, фарисеї, лицеміри, що очищаєте зверху чашу й миску, а всередині вони повні здирства та нездержливості. Сліпий фарисею! Очисти спершу середину чаші й миски, щоб і назовні були чисті. Горе вам, фарисеї, лицеміри, що схожі на побілені гроби, які зверху здаються гарними, а всередині повні мертвих кісток і всякої нечисті. Отак і ви: назовні здаєтесь людям справедливими, а всередині

ви повні лицемірства й беззаконня. Змії, гадюче кодло! Як ви можете уникнути пекельного засуду?

131. Дні й ночі Ісуса

Після того Ісус знову пішов на Оливну гору. За дня Він навчав у храмі, а по ночах виходив і перебував на цій горі. Зранку ж увесь народ приходив до Нього в храм, щоб слухати Його.

132. Жінка, яку спіймали на перелюбстві

І ось вдосвіта знову прибув до храму[271], і весь народ прийшов до Нього; Він сів і став їх навчати. Привели тоді фарисеї до Нього жінку, спійману на перелюбстві, поставили її посередині і кажуть до Нього: Учителю, цю жінку спіймано саме тепер на перелюбстві. Мойсей у законі велів нам таких каменувати. А Ти що кажеш? Це вони так казали, спокушаючи Його, щоб мати в чому Його оскаржити. Ісус же нахилився додолу й писав пальцем по землі. А що вони наполягали та допитувалися в Нього, Він підвівсь і каже до них: Хто з вас без гріха, нехай перший кине на неї каменем! І, знову нахилившись, писав по землі. Почувши те, вони стали виходити один по одному, почавши від найстарших, і лишилися тільки Ісус та жінка, що стояла посередині. Підвівсь Ісус і, не побачивши нікого, крім жінки, мовить до неї: Жінко, де ті, що тебе обвинувачували? Ніхто не осудив тебе? Та відповіла: Ніхто, Господи. Тоді Ісус сказав: І Я тебе не осуджую; іди та не гріши вже більше.

[271] У середу.

133. Лише правда визволить юдеїв

Коли Він говорив так, численні увірували в Нього. Сказав тоді Ісус до юдеїв: Коли ви пробуватимете в моїм слові, справді будете учнями моїми; і ви пізнаєте правду, і правда визволить вас.

134. «Диявол ваш батько»

Вони ж Йому відповіли: Ми потомки Авраама й не були ніколи невільниками ні в кого. Як же ти кажеш: будете визволені? Ісус відповів їм: Істинно, істинно кажу вам: кожен, хто чинить гріх, — гріха невільник. Якби ви були дітьми Авраама, чинили б діла Авраама. Та ось тепер хочете вбити Мене. Диявол — ваш батько, і ви хочете чинити волю батька вашого. Він був душогубець від початку і не тримався правди, бо правди нема в ньому: коли говорить брехню, зо свого говорить, бо він брехун і брехні батько. Хто від Бога, слухає слова Божі. Ви тому не слухаєте, що не від Бога. Тоді вони сягнули по каміння, щоб кинути на Нього.

135. «Я сказав: ви боги!»

Ісус же до них мовив: Багато добрих діл Я показав вам. За котре з тих діл каменуєте Мене? Юдеї відповіли Йому: За добре діло ми тебе не каменуємо, а за богохульство! За те, що, будучи людиною, ти робиш з себе Бога! Озвався до них Ісус: Хіба не написано в законі вашім: «Я сказав: ви — боги»? Юдеї знов сягнули по каміння, щоб каменувати Його, та Ісус пройшов серед них і вийшов із храму.

136. Зцілення сліпонародженого

Проходячи, Ісус побачив чоловіка, сліпого зроду. Спитали Його учні: Учителю, хто згрішив: він чи батьки його, що він сліпим родився? Відповів Ісус: Ні він не згрішив, ні батьки його, але щоб діла Божі виявились на ньому. Сказавши те, плюнув на землю, зробив глей із слини і помастив глеєм очі сліпому. І

сказав до нього: Іди, вмийся в Силоамській купелі. І пішов той, умився, і вернувся зрячим. Сусіди ж і ті, що бачили його раніше сліпим, заговорили: Чи то не той, що все сидів і жебрав? Одні казали: То він. Інші: Ні, але подібний до нього. Він же каже: Це я! І спитали його: Як прозріли твої очі? Він відповів: Чоловік, що зветься Ісус, зробив глей, помастив мені очі і сказав: піди до Силоама й умийся. Пішов я, умився і прозрів. Вони його спитали: Де він? Каже той: Не знаю.

137. Фарисеї пильно допитують зціленого

І ведуть того, що був сліпий, до фарисеїв. Фарисеї спитали його, як він прозрів. Він сказав їм: Він поклав мені на очі глей, я вмився і бачу. Деякі з фарисеїв казали: Цей чоловік не від Бога, бо не шанує суботи. Інші мовили: Чи може грішний чоловік такі чудеса чинити? І виникла серед них незгода. І знову кажуть сліпому: Ти ж що кажеш про того, що відкрив тобі очі? Той відповів: Він — пророк. Однак юдеї не вірили, що він був сліпий і прозрів, аж поки не покликали батьків того, що прозрів. Спитали їх: Чи то ваш син, про котрого кажете, що він сліпим родився? Як же воно, що він тепер бачить? Батьки його у відповідь сказали: Знаємо, що то наш син і що сліпим родився. А як він тепер бачить — не знаємо, і хто відкрив йому очі — не знаємо. Спитайте його: він дорослий і скаже сам про себе. Так казали його батьки, бо боялися юдеїв: юдеї бо вже були змовилися, щоб виключити з громади кожного, хто Його визнаватиме Месією. Тому батьки його сказали: він дорослий, його спитайте. І вони покликали удруге чоловіка, що був сліпим, і кажуть йому: Воздай славу Богові! Ми знаємо, що той чоловік — грішник. Озвався той: Чи він грішник, не знаю. Знаю одне: я був сліпим і тепер бачу. Вони йому сказали: Що він тобі зробив? Як він відкрив тобі очі? Той відповів: Я вже сказав вам, і ви чули; що іще хочете чути? Чи не хочете й

ви його учнями стати? Ті з лайкою накинулись на нього і сказали: Ти — його учень! Ми — учні Мойсея. Ми знаємо, що до Мойсея промовляв Бог. А цього не знаємо, звідкіля він. У відповідь чоловік сказав їм: Тож воно й дивно, що ви не знаєте, звідкіля він, і він відкрив мені очі. Знаємо, що Бог не слухає грішників; а хто побожний і чинить його волю, того він слухає. Одвіку нечувано, щоб хто відкрив очі сліпому зроду. Якби він не був від Бога, не міг би був зробити нічого. Ті у відповідь йому сказали: Ти весь у гріхах родився і нас навчаєш? І прогнали його геть.

138. Храм буде зруйнований

І як виходив із храму, каже Йому один з його учнів[272]: Учителю, глянь, яке каміння, яка будівля! Як він прикрашений дорогоцінним камінням та обітними дарами! Ісус сказав до нього: Бачиш оці великі будівлі? Надійдуть дні, коли з усього цього не лишиться камінь на камені, що не був би перевернений.

139. Попередження про війну

Як Він сидів на Оливній горі, проти храму, Петро, Яків, Іван та Андрій спитали Його на самоті: Скажи нам, коли це буде і який буде знак, коли все те має сповнитися? Тоді Ісус почав до них промовляти: Коли почуєте про війни та розрухи, не бійтеся, бо треба, щоб перш це сталося, але кінець не зараз. Тоді сказав їм: Повстане народ на народ і царство на царство.

140. Гнів проти юдейського народу і спустошення Єрусалима

Коли ж побачите Єрусалим, оточений військами, знайте, що його спустошення наблизилось. Тоді ті, що в Юдеї, нехай тікають у гори, а ті, що будуть у

[272] Це сказав Юда, який неодноразово бував у Єрусалимі згідно з юдейським звичаєм. Наступна Хрестова відповідь про руйнування Єрусалима стала для нього шокуючою новиною.

середині міста, нехай вийдуть з нього, ті ж, що будуть на полях, нехай до нього не входять. Горе вагітним та тим, що у ті дні грудьми годують. Бо на землі буде насильство велике і гнів проти народу цього — вони поляжуть від вістря меча й підуть у неволю поміж усі народи. Моліться, щоб це не сталося зимою. Ось Я сказав вам усе наперед.

141. Неминучість здійснення пророцтва

І навів їм таке порівняння: Гляньте на смоковницю й на всякі дерева. Коли вони розпукуються, ви, глянувши, розумієте, що вже близько літо. Отак і ви, коли побачите, що це збувається, знайте, що вже близько, при дверях. Істинно кажу вам: не мине це покоління, доки усе це не збудеться. Небо й земля пройдуть, слова ж мої не пройдуть. Як же скінчив усі ці слова, сказав до своїх учнів: Ви знаєте, що через два дні буде Перехід й Син людський буде виданий на розп’яття.

142. Первосвященики шукають, як підступом убити Ісуса

Два дні ж по тому мали бути Пейсах і Опрісноки[273], і первосвященики та старші шукали, як би Його схопити підступом і вбити, та казали: Тільки не під час свята, щоб не було якогось заколоту в народі. Тоді зібралися первосвященики і старші народу в палаті первосвященика, що звався Каяфа, і радились, як би підступом схопити Ісуса й убити. Увійшов же сатана в Юду, на прізвище Іскаріот, що був з числа дванадцяти[274].

[273] Подія відбувається у середу ввечері.

[274] Юдейська верхівка вирішила звернутися за допомогою до Юди — єдиного з апостолів, що був юдеєм. Вони вийшли на зв’язок з Юдою і, зігравши на його расово-етнічних почуттях, переконали зрадити Ісуса. «*Увійшов же сатана в Юду*» — Юда Іскаріот підключився до сатанинського егрегора фарисеїв — до їхнього злого бога (див. 2.8. «Маги, волхви, егрегори, сили, боги»).

143. Марія, сестра Лазарева, помазує Ісуса миром у Витанії

Коли Він був у Витанії[275], в домі Симона «Прокаженого», як був за столом, підійшла Марія з алебастровою посудинкою, наповненою фунтом вельми дорогого мира зі щирого нарду. Розбивши посудинку, вилила його на голову Ісуса і помазала його ноги й обтерла їх своїм волоссям; і наповнився дім пахощами мира. Обурився тоді один з його учнів, Юда Іскаріот, що мав Його зрадити, і гнівно каже: Навіщо така втрата мира! Чому не продано це миро за триста денарів і не роздано бідним?[276] Але Ісус сказав: Лишіть її. Чого її непокоїте? Вона зробила для Мене добрий вчинок. Бідних бо ви завжди маєте з собою, і коли захочете, можете їм добро чинити; Мене ж не завжди маєте. Що могла, те зробила; вона заздалегідь намастила моє тіло на похорон. Істинно кажу вам: по цілім світі, скрізь, де тільки буде проповідуватись ця Добра Новина, оповідатимуть і те, що вона зробила, на пам’ятку про неї.

[275] У середу ввечері.

[276] Неадекватна реакція Юди свідчить про те, що представникам Синедріона вже вдалося його «перевербувати», вклавши в його голову цілком інший погляд на події. Юда, хоч і пройшов апостольську підготовку, а проте виявився вразливим щодо зовнішнього маніпулювання — голос крові заглушив голос сумління.

144. Зрадник продає Вчителя за ціною раба

Тоді один із дванадцятьох, що звався Юда Іскаріотський, пішов умовитися з первосвящениками та начальниками, як би Його видати, і каже: Що хочете мені дати, я вам його видам? Почувши це, вони зраділи й згодились дати йому гроші, і відважили йому тридцять срібняків. Він пристав на те і з того часу[277] шукав сприятливої нагоди, щоб видати Його тайкома.

145. Деякі геллени шукають Ісуса

Були ж серед тих, які прийшли поклонитися на свято, деякі геллени. Вони приступили до Филипа, що був з Витсайди Галілейської, і стали його просити, кажучи: Пане, хочемо побачити Ісуса[278]. Приходить Филип і говорить Андрієві, а Андрій з Филипом знову приходять і кажуть Ісусові. Ісус відповів їм: Прийшла година, щоб прославився Син людський. Істинно, істинно кажу вам: пшеничне зерно, коли не впаде на землю і не вмре, лишиться саме-одне; коли ж умре, багато плоду приносить.

146. Приготування до Переходу

Настав день, коли треба було жертвувати Перехід. Ісус послав Петра та Івана і сказав: Ідіть та приготуйте нам їсти паску. Вони Його спитали: Де хочеш, щоб ми приготували? Він відповів їм: Ось коли ввійдете в місто, стріне вас чоловік, що буде нести глечик води. Ідіть лишень слідом за ним у господу, куди він увійде, і скажіть господареві дому: Учитель каже — час мій близько, у тебе Я справлю Перехід з учнями моїми. Де світлиця, в якій Я з учнями моїми міг би їсти паску? Він покаже вам велику світлицю, вистелену килимами, там

[277] Подія відбулася в ніч з середи на четвер.
[278] Подія відбувається в четвер у першій половині дня. Геллени шукали Ісуса тому, що цього дня Він не прийшов до храму для навчання людей — Ісус готувався до Таємної вечері, з якої мав розпочатися триденний Перехід.

приготуйте нам[279]. Пішли вони до міста й знайшли так, як Він сказав їм, і приготували паску. Коли ж настав вечір, прийшов Він з дванадцятьма учнями і сів з ними до столу.

147. Ісус умиває учням ноги і дає їм приклад

Під час вечері, коли диявол уже вклав у серце Юди Іскаріота, щоб Його зрадив, Ісус встав від вечері, скинув одежу, узяв рушник і підперезався. Тоді налив води до умивальниці й почав умивати учням ноги й обтирати рушником, яким був підперезаний. Підходить, отже, до Симона Петра, і той Йому каже: Ти, Господи, вмивати мені ноги? Ісус у відповідь каже йому: Те, що роблю, ти тепер не знаєш; зрозумієш потім. Петро Йому каже: Ні, не митимеш мені ніг повіки! Ісус йому відповідає: Коли Я тебе не обмию, не матимеш зо Мною частки. Каже до Нього Симон Петро: Господи, не тільки ноги, але й руки, і голову! Ісус каже йому: Тому, хто обмитий, нічого не треба вмивати, крім самих ніг; увесь бо він чистий. І ви чисті, але не всі. Знав бо, хто мав Його зрадити, тому й мовив: «Не всі ви чисті». Обмивши їм ноги, надів знову одежу, сів до столу й каже до них: Чи знаєте, що Я зробив вам? Ви звете мене: Учитель, Господь, і добре кажете, бо Я таким є. Коли, отже, Я, Господь і Учитель, умив вам ноги, то і ви повинні мити ноги один одному. Я дав вам приклад, щоб, як Я зробив вам, так і ви робили.

148. Ісус дає Юді останній шанс уникнути зради

Сказавши так, Ісус стривожився духом і посвідчив: Істинно, істинно кажу вам: один з вас, що їсть зі Мною, Мене зрадить! Учні, збентежені, дивилися один на одного, не знаючи, про кого Він говорив. Засмучені глибоко, почали кожний з них питати один одного, хто б то з них міг бути, що мав те зробити, і один по одному почали Його питати: Чи

[279] Усе відбувається за правилами конспірації. Апостоли, в т. ч. Юда, не знали наперед, де відбуватиметься Таємна вечеря.

то часом не я, Господи? Він відповів: Один з дванадцяти, що опускає зі Мною руку в миску. Син людський іде, як призначено, та горе тому чоловікові, через якого Син людський зраджується. Ліпше було б тому чоловікові не народитись! Юда, зрадник Його, і собі озвався: Чи то часом не я, равві? Був же за столом, при Його грудях, той з Його учнів, якого Ісус любив. До нього й кивнув Симон Петро та сказав йому: Спитай, хто той, про якого Він говорить. І він, нахилившись до грудей Ісуса, каже Йому: Господи, хто то? Ісус відповів: Той, кому Я, вмочивши у тарілку, дам кусень хліба. І вмочив кусень, і подав Юді Іскаріотові. Сказав йому Ісус: Що робиш, роби швидше! Але ніхто з тих, що були при столі, не зрозумів, про що Він йому говорив[280]. А що Юда мав калитку, дехто гадав, що Ісус сказав йому: купи, чого нам треба на свято; або щоб дав що бідним. Узявши кусень, той зараз же вийшов. Була ж ніч...[281]

149. Нова заповідь

Коли він вийшов, Ісус промовив: Нову заповідь даю вам, щоб ви любили один одного. Як Я любив вас, так любіть і ви один одного! По тому всі знатимуть, що ви Мої учні, коли матимете любов один до одного.

150. Таємна вечеря і арійський ритуал побратимства

І як прийшла година, сів Він до столу й апостоли з Ним. Він до них промовив: Я дуже бажав їсти цю паску з вами, перш ніж Мені страждати. І, взявши чашу, воздав хвалу й мовив: Візьміть її й поділіться нею між собою, бо, кажу вам: не питиму віднині з цього виноградного плоду аж до того дня, коли питиму його з вами новим. І подав їм, кажучи: Пийте з неї всі — і пили з неї всі. І, взявши хліб,

[280] Ісус відкрито не виявляє Юду як зрадника, залишаючи йому шанс уникнути злочину, не переходити на сторону ворогів.
[281] Ніч з четверга на п’ятницю.

воздав хвалу, поблагословив, розламав і дав учням, кажучи: «Беріть, їжте». І мовив: чиніть це на мій спомин. І, відспівавши славлення, вони вийшли на Оливну гору.

151. Любов і самовпевненість Петра

Тоді Ісус сказав їм: Усі ви потрапите у безвихідь цієї ночі, але після мого воскресіння Я випереджу вас у Галілеї. Озвався тоді Петро й каже Йому: Хоч би і всі потрапили у безвихідь, та не я! Ісус мовив до нього: Істинно кажу тобі, що сьогодні, цієї ж ночі, перш ніж заспіває півень, ти тричі відмовишся від Мене. Та Петро ще більше твердив: Хоч би мені прийшлося з Тобою і вмерти, не відречуся Тебе! Так само говорили всі учні.

152. Калитка, торба і меч

Далі сказав їм: Як Я вас посилав без калитки, без торби, без взуття, хіба вам чого бракувало? Нічого, — відповіли. І Він до них промовив: Тепер же хто має калитку, нехай візьме так само й торбу; хто ж не має, хай продасть свою одежу й купить меч. Вони сказали: Господи! Ось два мечі тут. Він відповів їм: Достатньо.

153. Перехід: «Відходжу і до вас повернуся»

Хай не тривожиться серце ваше й не лякається! Ви чули, що Я вам сказав: відходжу і до вас повернуся. Уставайте, ходімо звідси! Ось надходить година, і вже тепер вона, коли ви розсієтеся кожен у свій бік і Мене лишите самого. Та Я не сам, бо зо мною Батько. Сказав Я вам це, щоб ви мали мир у Мені. У світі на вас тиснутимуть. Але дерзайте! Я переміг світ.

154. Молитва в Гетсиманії

Тоді Він вийшов і пішов, як звичайно, до Оливної гори на той бік Кедрон-потоку, де був сад. Слідом за Ним пішли і його учні. Як же прибули на місце, що

зветься Гетсиманія, і увійшли в сад, Ісус сказав їм: Не спіть і моліться, щоб не ввійшли у спокусу, бо дух бадьорий, але тіло немічне. І сам відійшов від них так далеко, як кинути каменем, і, впавши на коліна, почав молитися. Підвівшись від молитви, Він підійшов до учнів і застав їх сплячими від утоми. І сказав їм: Спите, значить, і відпочиваєте? Вони ж не знали, що Йому відповісти, очі бо в них були отяжілі. І каже їм: Годі! Прийшла година: ось Син людський буде виданий у руки грішникам. Уставайте, ходімо! Вже наблизився мій зрадник.

155. Ісус відпускає учнів і віддає себе в руки юдеїв

І відразу, коли Він ще говорив, прибув Юда, що Його зрадив[282]: він бо також знав те місце, адже Ісус та його учні часто там збиралися. Тож Юда, один з дванадцяти, узявши велику юрбу слуг первосвящеників, фарисеїв та старших народу, прибув туди з ліхтарями, смолоскипами, мечами та кілками. Зрадник дав їм знак, кажучи: «Кого поцілую, то він: візьміть його й ведіть під доброю сторожею». Та Ісус, знаючи все, що мало з Ним статися, сам вийшов і мовив до юрби: Кого шукаєте? Ті відповіли: Ісуса Назарянина. Каже їм Ісус: Це Я. Стояв же з ними Юда, що Його зрадив. Коли Він їм сказав: «Це Я», вони подалися назад і впали на землю. Тоді Він спитав їх удруге: Кого шукаєте? Вони сказали: Ісуса Назарянина. Озвався Ісус: Я вам сказав, що це Я. Коли, отже, шукаєте Мене, пустіть цих, хай ідуть. Юда ж відразу підійшов до Ісуса, щоб Його поцілувати, й каже: Радуйся, Равві! І поцілував Його. Ісус його питає: Чого прийшов єси, друже? Юдо, поцілунком видаєш Сина людського? І зараз ті приступили, наклали на Ісуса руки і вхопили Його. Побачивши, до чого доходить, сказали ті, що були з Ісусом: Господи, чи не вдарити нам мечем? Тоді Симон Петро, який мав меч при

[282] З погляду Юди він не зрадив, а просто повернувся до своїх, можна навіть сказати, здійснив патріотичний вчинок.

собі, добув його і, вдаривши слугу первосвященика, відтяв у нього праве вухо. Слуга той звався Малхом. Ісус озвався: Лишіть! І мовив до Петра: Сховай твій меч у піхви! І, доторкнувшись до вуха, зцілив його[283]. Тоді Ісус промовив до первосвящеників, начальників сторожі храму і старших, що були вийшли проти Нього: Неначе на розбійника ви вийшли з мечами та киями! Коли Я щодня був з вами в храмі, ви не наклали рук на Мене; та це ваша година і влада темряви. Тоді всі учні лишили Його й розбіглися[284], і юдейські слуги схопили Ісуса.

156. Ведуть Ісуса до Анни

Зв'язавши Його, повели спершу до Анни, який доводився тестем Каяфі, що був первосвящеником того року. То був Каяфа, що був порадив юдеям: «Ліпше, щоб за народ помер один чоловік».

157. Допит перед первосвящеником Анною

Спитав, отже, первосвященик Ісуса про його учнів і про його науку. Ісус відповів йому: Я говорив світові одверто. Я завжди навчав на зібранні та в храмі, куди сходяться всі юдеї, і нічого не говорив Я потайки. Чому мене питаєш? Спитай тих, які чули, що Я до них промовляв. Вони знають, що Я говорив[285]. На ті слова один зі сторожі, який стояв там, ударив Ісуса в лице, кажучи: Так відповідаєш первосвященикові? Озвався Ісус до нього: Як Я зле сказав, доведи, що воно зле; а як добре, за що б'єш Мене? І відіслав Його Анна зв'язаного до первосвященика Каяфи. Ті, що схопили Ісуса, повели Його на суд до первосвященика Каяфи, де зібралися усі первосвященики та старші.

[283] Після зцілення вуха Малха на якусь мить запанувала тиша, яка дозволила Ісусові спокійно промовити наступне речення.
[284] Скориставшись із заціпеніння натовпу, який побачив чудо зцілення, учні швидко розсіялися згідно з Ісусовим наказом.
[285] У ситуації випробовування учасників Єрусалимської кризи Христос намагався не впливати на перебіг подій, нічого не пояснювати і нікого не переконувати — кожен повинен був самостійно приймати рішення.

158. Петро з Іваном проникають до двору Каяфи

Слідом за Ісусом ішов здалека Симон Петро з іншим учнем — аж до палати первосвященика. Учень той увійшов у двір первосвященика з Ісусом. Петро ж стояв надворі біля дверей. Вийшов той інший учень, промовив до воротаря й увів Петра всередину.

159. Петро відрікається і плаче від безсилля

Аж тут одна служниця підійшла до нього й каже: Чи й ти не з учнів Ісуса Галілея? Але той перед усіма відмовився і заявив: Не знаю і не розумію, що ти кажеш. І він вийшов на переддвер'я. Слуги й сторожа, розклавши вогонь посеред двору, посідали вкупі і грілися, бо було холодно. Сів і Петро між ними внизу на подвір'ї і грівся біля багаття, щоб побачити, чим воно скінчиться. Тут уздріла його інша слугиня і, приглянувшись до нього пильно, каже до тих, що там були: Цей був з Ісусом з Назарета. Мовили до нього: Чи й ти не з його учнів? Він знову заперечив і, клянучись, відмовився: Не знаю я цього чоловіка. Каже тоді один із слуг первосвященика, родич того, якому Петро відтяв вухо: Чи не тебе я бачив у саду з ним? Ти таки справді один з них, бо ти галілеянин, адже твоя вимова тебе виявляє. Тоді Петро почав клястися та божитися: Я не знаю цього чоловіка. І враз заспівав півень[286]. І Петро згадав слово, що Ісус казав був: «Раніше ніж півень заспіває, ти тричі відмовишся від Мене». І, вийшовши звідтіль, заплакав гірко.

160. Судовий фарс

Первосвященики ж та весь Синедріон шукали ложного свідчення на Ісуса, щоб Його вбити, і не знайшли, дарма що було з'явилось багато ложних свідків, та свідчення їхні не були згідні. Нарешті прийшло двоє і кажуть: Ми чули, як він говорив: зруйную храм цей рукотворний і за три дні збудую

[286] О четвертій чи п'ятій годині ранку.

інший, нерукотворний. Але й ці свідчення не були між собою згідні. Тоді первосвященик, вставши посередині, спитав Ісуса: Не відповідаєш нічого, що оці свідчать проти тебе? Та Він мовчав і нічого не відповідав. Первосвященик каже до Нього: Заклинаю тебе живим Богом, щоб ти сказав нам, чи ти Месія, Син Божий. Ісус відповів: Ви кажете, що це Я. Тоді первосвященик роздер свою одежу, кажучи: Він сказав богохульство! Нащо нам іще свідків? Ось ви тепер чули богохульство! Як вам здається? Ті відповіли: Він винен смерті[287].

161. Побиття Ісуса членами Синедріона та їхніми слугами

Тоді деякі з них почали плювати Йому в лице та бити кулаками[288]; інші ж закривали Йому лице й били Його по щоках та казали Йому: Проречи нам, Месіє, хто тебе вдарив? І багато іншого, глузуючи, говорили на Нього. Слуги, що тримали Його, також знущалися над Ним і били Його по щоках.

162. Смертний вирок і видача Ісуса Пилатові

Як же почало світати, усі первосвященики і старші народу ухвалили рішення проти Ісуса, щоб Його умертвити. І, зв’язавши Ісуса, повели тоді Його від Каяфи у Преторію й видали правителеві Пилату. І почали Його обвинувачувати, кажучи: Ми знайшли, що цей підбурює народ наш, забороняє давати кесареві податок і каже, що він Месія, цар. Та не увійшли вони у Преторію, щоб не осквернились і щоб могли їсти пейсах.

163. Ісус перед Пилатом

Вийшов тоді до них Пилат і промовив: Яку вину принесли ви на цього чоловіка? Ті йому у відповідь закричали: Якби він не був злочинець, ми б його

[287] Члени Синедріона винесли смертний вирок.
[288] Побиття Ісуса вчинили спочатку члени Синедріона, які щойно винесли вирок, а потім їхні слуги. Туринська плащаниця свідчить, що Ісуса били палицею по голові і перебили перенісся.

тобі не видали! Пилат їм каже: Візьміть його й судіть за вашим законом. Юдеї йому кажуть: Нам не дозволено нікого вбивати! Ввійшов Пилат знов у Преторію, покликав Ісуса і каже до Нього: Ти цар юдейський? Ісус відповів: Кажеш те від себе чи інші так тобі про Мене оповіли? Озвався Пилат: Хіба я юдей? Первосвященики видали мені тебе. Що ти зробив? Відповів Ісус: Царство моє не від цього світу. Якби моє царство було від цього світу, слуги мої воювали б, щоб Я не був виданий юдеям. Та моє царство не таке. Мовив до Нього Пилат: То ти — цар? Відповів Ісус: Ти кажеш, що Я — цар. Я на те родився і прийшов у світ, щоб засвідчити істину. Кожен, хто від істини, слухає мій голос. Озвався Пилат до Нього: Що таке істина? І знову первосвященики і старші обвинувачували Його багато, та Він не відповідав нічого. І знову спитав Його Пилат, кажучи: Не відповідаєш нічого? Дивись, скільки Тебе обвинувачують. Хіба не чуєш, скільки свідчать проти тебе? Та Ісус не відповів йому ані на одне слово, так що правитель вельми дивувався.

164. Ірод також визнає невинність Ісуса і мириться з Пилатом

Тоді Пилат вийшов знову до юдеїв і промовив до первосвящеників та юрби: Я не знаходжу ніякої вини в цьому чоловікові. Вони ж наполягали і кричали: Він народ бунтує, навчаючи по всій Юдеї, почавши з Галілеї аж сюди. Почувши це, Пилат спитав, чи цей чоловік галілеянин; і, довідавшись, що він з-під влади Ірода, відіслав Його до Ірода, який тими днями був також у Єрусалимі. Ірод дуже зрадів, побачивши Ісуса, бажав бо здавна бачити Його, оскільки чув про Нього і сподівавсь побачити від Нього якесь чудо. Силу питань він Йому ставив, але Ісус не відповідав йому нічого. Первосвященики ж та старші стояли там і сильно Його обвинувачували. Тоді Ірод надів на Нього ясно-

світлу одіж і відіслав Його назад до Пилата. І того ж самого дня Ірод і Пилат стали приятелями між собою, раніш бо ворогували.

165. Пилат знову намагається врятувати Ісуса

Тоді, скликавши первосвящеників, старшин і народ, Пилат до них промовив: «Ви привели до мене цього чоловіка як бунтаря народу. Ось я, розсудивши справу перед вами, не знайшов у цьому чоловікові ніякої вини в тому, в чому ви оскаржуєте його. Та й Ірод не найшов, бо ж відіслав його до нас. Отже, видно, що він не вчинив нічого, гідного смерті. Тому я його покараю й відпущу». На свято Пейсаху правитель звик був відпускати народові одного в'язня, якого вони хотіли. Був же тоді визначний в'язень, що звавсь Варавва, — розбійник, ув'язнений з бунтівниками, які під час бунту вчинили були вбивство. І от коли вони зібрались, Пилат каже до них: Кого бажаєте, щоб я відпустив вам: Варавву чи Ісуса — царя юдейського, називаного Месією? Знав бо він добре, що первосвященики видали Його із заздрощів. І коли він сидів на судилищі, дружина Пилата прислала йому сказати: Нічого не роби праведникові тому, бо я цієї ночі вві сні багато витерпіла заради Нього. Та первосвященики і старші намовили народ просити, щоб пустив Варавву, а Ісуса видав на смерть. Тож вони всі разом закричали: Геть із цим, відпусти нам Варавву! Пилат, бажаючи відпустити Ісуса, промовив до них знову: Що мені робити з тим, якого ви звете царем юдейським? Ті знову закричали: Розіпни його! Пилат спитав: Що поганого він зробив? Тоді промовив до них утретє: Яке зло вчинив він? Я не найшов у ньому нічого, гідного смерті. Покараю його й відпущу. Та вони ще гірше наполягали, кричачи сильно, і вимагали, щоб Його розіп'яти.

166. Бичування Ісуса, щоб розжалобити юдеїв

Взяв тоді Пилат Ісуса й велів Його бичувати. Вояки, сплівши вінок із тернини, поклали Йому на голову і одягли Його у багряницю. Знову вийшов Пилат надвір і промовив до них: Ось я виводжу вам його, щоб ви знали, що я ніякої вини не находжу в ньому. І вийшов Ісус у терновім вінку та в багряниці. Пилат сказав їм: Ось чоловік!

167. Остання спроба Пилата відпустити Ісуса

Як тільки побачили Його первосвященики та слуги, закричали: Розіпни! Розіпни його! Каже їм Пилат: Візьміть його ви й розіпніть, бо я ніякої вини не находжу в ньому. Юдеї йому відповіли: У нас є закон, і за законом він мусить умерти, бо він зробив себе Сином Божим. Як Пилат почув те слово, налякався ще більше. Вернувся він ще раз у Преторію й каже Ісусові: Звідкіля ти? Ісус не дав йому відповіді. Каже Йому Пилат: Зі мною не розмовляєш? Хіба не знаєш, що я маю владу відпустити тебе, і маю владу розіп’яти тебе? Відповів Ісус: Ти не мав би проти Мене ніякої влади, якби тобі не було дано згори. Через це той, хто Мене тобі видав, має більший гріх. З тієї хвилини Пилат шукав, як би Його відпустити. Та юдеї кричали: Як відпустиш його, не будеш другом кесаря! Усяк, хто з себе робить царя, противиться кесареві! Пилат, почувши те слово, вивів Ісуса і сів на судилищі, на місці, що зветься Літостротон, по-арамейськи — Гаввата. А був то день, коли приготовляли Пейсах, близько шостої години. І каже до юдеїв: Ось цар ваш. Ті закричали: Геть! Геть із ним! Розіпни його! Пилат каже їм: Царя вашого розіп’яти? Первосвященики відповіли: Нема у нас царя, крім кесаря! І крик їхній переміг.

168. «Кров його на нас і на дітей наших!»

Пилат, бачачи, що нічого не вдіє, а заколот дедалі більшає, взяв води й умив перед народом руки та й

каже: Я невинний крові його; ви бачили. Увесь же народ відповів, кажучи: Кров його на нас і на дітей наших! Тоді він присудив, щоб сталось, як вони просили: відпустив їм Варавву, що за повстання й убивство був вкинутий у темницю і якого вони просили; Ісуса ж видав у їхню волю — на розп'яття.

169. Розп'яття на Голготі

Опісля ж взяли вони Ісуса і повели Його на розп'яття, і Він ішов, несучи свій тавр. Виходячи ж, вони зустріли одного перехожого — чоловіка з Киринеї, на ім'я Симон, батька Александра та Руфа, що вертався з поля, і примусили його нести тавр Його, тож поклали тавр на нього, щоб ніс за Ісусом. Ішов за Ним великий натовп людей і жінки, що плакали за Ним та голосили. Із Ним вели також двох інших злочинців, щоб їх скарати на смерть. І привели Його на місце, зване Череп, по-арамейськи Голгота, і дали Йому пити вина, змішаного зі смирною, але Він не прийняв. Там Його розп'яли і з Ним двох інших — одного праворуч, другого ліворуч Нього, Ісуса ж посередині. Ісус сказав: Отче, відпусти їм, не знають бо, що роблять. Була ж шоста година[289], коли розп'яли Його.

170. Напис на таврі

Пилат велів зробити напис і прибити на таврі. Написано було: «Ісус Назарянин, цар юдейський». Багато з юдеїв читали той напис, бо місце, де був розп'ятий Ісус, було близько від міста. Написано було по-арамейськи, по-гелленськи і по-римськи. Тоді первосвященики юдейські мовили до Пилата: Не пиши: цар юдейський; але що він сказав: я — цар юдейський! Пилат відповів: Що написав я, те написав. Тоді вояки, розп'явши Ісуса, взяли його одіж і розділили на чотири частини, по одній частині кожному воякові, і хітон. Хітон же не був зшитий, але весь згори додолу тканий. Тому сказали

[289] Шоста година від світанку, тобто приблизно 12-та година дня.

один до одного: Не дерімо його, киньмо на нього жереб, на кого впаде. Так і зробили вояки, а потім сіли, щоб Його стерегти там.

171. Знущаються над розіп'ятим Ісусом

Люди стояли й дивились. Ті ж, що проходили повз Нього, лихословили Його і, киваючи головами, промовляли: Агов! Ти, що руйнуєш храм і в три дні знов його будуєш, спаси себе, зійди з тавра! Так само й первосвященики разом зі старшими, глузуючи, говорили між собою: Інших спасав, нехай спасе себе самого, коли він Месія, Божий обраний! Месія, цар Ізраїлю, хай зійде тепер із тавра, і ми увіруємо в нього. Він покладався на Бога, нехай же Бог визволить його нині, якщо він його любить. Сам бо казав: Я — Син Божий. Так теж і розбійники, що були з Ним розп'яті, ображали Його.

172. «Отче, у Твої руки віддаю дух Мій!»

При таврі Ісуса стояли його мати, сестра його матері, Марія Клеопова і Марія Магдалина. Коли Ісус побачив матір і учня, якого Він любив, що стояв біля неї, сказав до матері: Жінко, ось син твій. Потім каже до учня: Ось мати твоя. І від тієї хвилини учень узяв її під свою опіку. А як настала шоста година, темрява наступила по всім краю аж до дев'ятої години[290]. О дев'ятій же годині Ісус скрикнув сильним голосом: Лельо, лельо, лем в мя ся остані! — тобто Отче, у Твої руки віддаю дух Мій! Деякі з тих, що там стояли, почувши те, казали: Він Іліяху кличе!

173. Смерть Ісуса і контрольний удар списом

По тому Ісус мовив: Маю спрагу. Стояла там посудина, повна кислого вина. І негайно побіг один і, намочивши губку в кислому вині та настромивши на тростину, дав Йому пити. І подали Йому до уст настромлену на тростину губку, просяклу кислим

[290] Приблизно від 12-ї до 15-ї години.

вином. Інші ж казали: Лиши, побачимо, чи прийде Іліяху його рятувати. Скуштувавши кислого вина, Ісус скрикнув сильним голосом: «Звершилося!» і, схиливши голову, віддав духа. Усі Його знайомі стояли оподалік, було ж там також багато жінок, які дивилися здалека, що слідом за Ним ходили і Йому услуговували, як був Він у Галілеї, та й багато інших, що з Ним були прийшли в Єрусалим, між ними були Марія Магдалина, Марія — мати Якова Молодшого та Йосипа, й Саломія — мати синів Заведея. Вже настав вечір. Оскільки то була п’ятниця та щоб тіла не лишилися в суботу на таврі, бо був великий день тієї суботи, юдеї просили Пилата, щоб переламали їм голінки і їх зняли. Вояки прийшли й переламали голінки першому і другому, що були з Ним розп’яті. Та коли приступили до Ісуса і побачили, що Він уже помер, голінок Йому не ламали, але один з вояків проколов Йому списом бік.

174. Таємні учні ховають Ісуса у спеціальній гробниці

Після того прийшов Йосип — заможний чоловік з Ариматеї, поважний радник, людина добра і праведна, що й сам прагнув Царства Божого і був таємно навчений Ісусом. Сміливо ввійшовши до Пилата, попросив тіло Ісуса. Пилат здивувався, що вже вмер; і, прикликавши сотника, спитав його, чи вже помер. Довідавшись від сотника, що так, Пилат дозволив видати Йосипові тіло. Прийшов він, отже, зняв тіло Ісуса з тавра. Прийшов також і Никодим, який раніше приходив уночі до Нього, і приніс смирни, змішаної з алое, фунтів зо сто. Марія Магдалина й Марія, мати Йосипа, йшли слідом. На тому місці, де Його розп’яли, був сад, і в саду — нова гробниця Йосипа, яку він висік у скелі і в яку нікого ще не клали. Жінки, які були прийшли з Ісусом із Галілеї, оглянули гробницю, потім сиділи проти гробниці і дивились, як клали тіло Ісуса. Чоловіки

взяли тіло Ісуса й обгорнули його чистим полотном з пахощами. І, прикотивши до входу гробниці великий камінь, відійшли.

175. Порожня гробниця і ангел Господній

Як же минула субота і зайнялося на світання, першого дня тижня прийшли Марія Магдалина, Марія, мати Якова, Саломія, Іванна й інші жінки навідатися до гробниці. І говорили між собою: Хто нам відкотить камінь від входу до гробниці? — був бо дуже великий. Але, глянувши, побачили, що камінь вже відвалений. Увійшовши до гробниці, не знайшли тіла Господа Ісуса. Тут Марія Магдалина обернулась і бачить — стоїть Ісус. Та вона не знала, що то Ісус. Каже їй Ісус: Жінко, кого шукаєш? Вона, гадаючи, що то садівник, каже йому: Пане, як ти взяв Його, скажи мені, де ти Його поклав, і я Його візьму. Мовить до неї Ісус: Маріє! Вона, роззирнувшись довкола себе і більше нікого не побачивши, каже до Нього: Раввуньо! Ісус їй каже: Йди до Моїх братів і розкажи їм. А в цей час інші жінки були в гробниці і, не знайшовши тіла, чудувалися з того. Аж ось з'явився їм у променистих одежах юнак, що сидів праворуч. Вони налякались і схилили лице додолу, а той до них сказав: Не бійтеся! Ви шукаєте Ісуса Назарянина, розп'ятого. Він воскрес, Його немає тут. Ось місце, де Його були поклали. Та ви біжіть хутко, скажіть Його учням, що Він воскрес із мертвих і що Він випередить вас у Галілеї: там Його побачите, як Він сказав вам. І вони поспішно лишили гробницю зо страхом і великою радістю, і побігли сповістити Його учнів.

176. «Сповістіть моїх братів, щоб ішли назад у Галілею»

Аж ось Ісус зустрів їх і каже: Радуйтеся! Ті підійшли й, кинувшись Йому в ноги, вклонились. Тоді Ісус сказав їм: Не бійтесь! Ідіть і сповістіть моїх братів, щоб ішли назад у Галілею: там мене побачать. Отож

побігли вони і оповіли все те одинадцятьом і всім іншим. Марія Магдалина ж прийшла до Симона Петра й до іншого учня, якого Ісус любив, і розповідає їм. Пішов Петро й той інший учень, і приходять до гробниці. Бігли вони обидва разом, та той інший учень біг швидше за Петра, тому й прибув до гробниці перший. Нахилившись, він бачить — лежить полотнище, однак він не ввійшов. Приходить тоді слідом за ним Симон Петро і, ввійшовши до гробу, бачить, що лежить полотнище. Тоді ввійшов і той інший учень, який перший був. І одинадцять учнів пішли в Галілею на гору, куди їм призначив Ісус.

177. З Єрусалима до Емауса

Аж ось того самого дня двоє з учнів ішли в місто, що звалось Емаус, сто шістдесят стадій від Єрусалима, і розмовляли між собою про те, що сталось. Як вони розмовляли та сперечалися між собою, Ісус наблизився й ішов разом з ними, але очі їм заступило, і вони Його не впізнали. Коли вони наблизилися до міста, куди йшли, Ісус удав, що хоче простувати далі. Вони ж наполягали, кажучи: Залишся з нами, бо вже вечоріє і день уже похилився. Він увійшов, щоб залишитись. І от як Він був за столом з ними, взяв хліб, благословив і, розламавши його, дав їм. Тоді відкрилися в них очі, і вони Його впізнали. Та Він зник від них. І казали вони один до одного: Чи не палало наше серце в нас у грудях, коли Він промовляв до нас у дорозі. І негайно вони рушили, і знайшли зібраних одинадцятьох і тих, що були з ними. І вони розповіли те, що сталося в дорозі і як вони Його впізнали при ламанні хліба.

178. Зіслання Святого Духа на апостолів

Пізніше з’явився Він також і одинадцятьом, коли вони були за столом. Як звечоріло, і двері були зачинені там, де були учні, прийшов Ісус, став

посеред них. Вони, налякані і у великім страху, гадали, що привида бачать. Та Він сказав їм: Чого стривожились? Чого сумніви постають у серцях ваших? Та це ж я! Доторкніться до Мене та збагніть, що привид тіла й кісток не має, як бачите, що Я маю. І зраділи учні, побачивши Господа. А як вони з радощів іще не йняли йому віри й дивувались, Він сказав: Чи не маєте тут чого їсти? Вони подали Йому кусень печеної риби і стільника медового. Він узяв їх і їв перед ними. Потім, знявши руки, благословив їх і сказав: Мир вам! Як Мене послав Батько, так Я посилаю вас. Сказавши це, дихнув на них і каже їм: Прийміть Духа Святого. Кому відпустите гріхи — відпустяться їм. І ще промовив до них: Дана Мені всяка влада на небесах і на землі. Ідіть, отже, по всьому світу і проповідуйте Добру Новину всьому сотворінню і зробіть учнями усі народи, оновлюючи їх в ім’я Отця, і Сина, і Святого Духа, навчаючи їх берегти все, що Я вам доручив. Ось Я з вами по всі дні аж до кінця віку.

179. Ще одна поява учням у Галілеї

По тому Ісус явився своїм учням при Галілейському морі. Явився ж так: Симон Петро, Тома, на прізвисько Близнюк, Натанаїл з Кани Галілейської, сини Заведея і двоє інших його учнів були разом. Каже до них Симон Петро: Іду рибу ловити. Ті йому кажуть: Підемо й ми з тобою. Отож пішли й сіли в човен, але тієї ночі нічого не спіймали. Як настав ранок, стояв над берегом Ісус, але учні не знали, що то Ісус. Каже до них Ісус: Дітоньки, чи маєте чого перекусити? Ті йому відповіли: Ні. Тоді Він каже до них: Закиньте лишень сіті праворуч від човна і спіймаєте. Вони закинули, але не могли їх витягнути, така була сила риби. Каже тоді той учень, якого любив Ісус, до Петра: То — Господь! Симон Петро, почувши, що то Господь, накинув одежу, був бо роздягнений, і кинувся в море. Інші учні припливли човном, були бо недалеко від землі,

ліктів з двісті, і притягли сіті з рибою. Коли, отже, вони вийшли на землю, бачать — жар розкладено, і на ньому — риба й хліб. Мовить до них Ісус: Ходіть снідайте!

180. Пророцтво про майбутнє Церкви Петра

Коли ж поснідали, каже Ісус до Симона Петра: Симоне Іванів! Чи любиш ти Мене божественною любов’ю більше, ніж оці? Той Йому відповів: Так, Господи, Ти знаєш, що я люблю Тебе земною любов’ю. Каже йому: Паси мої ягнята! І знову, вдруге каже до нього: Симоне Іванів! Чи любиш Мене божественною любов’ю? Відповідає Йому: Так, Господи, Ти знаєш, що я люблю Тебе земною любов’ю. І мовить Йому: Паси мої вівці! Тоді Він утретє йому каже: Симоне Іванів! Чи любиш Мене земною любов’ю? Засмутився Петро, що втретє його питає: чи любиш Мене? — і каже йому: Господи, Ти все знаєш, Ти знаєш, що я люблю Тебе земною любов’ю. Каже йому Ісус: Паси мої вівці! Істинно, істинно кажу тобі: коли ти був молодший, підперізувався сам і ходив, куди сам хотів. А як постарієшся, простягнеш твої руки, і інший підпереже тебе і поведе, куди ти не хочеш. І, промовивши те, сказав йому Ісус: Іди за Мною!

181. Пророцтво про грядущу Церкву Івана

Обернувшись, Петро бачить, що за ним іде учень, якого любив Ісус і який під час вечері схилився Йому на груди і спитав: «Господи, хто той, що Тебе зрадить?» Побачивши його, Петро каже Ісусові: Господи, а цей що? Каже до нього Ісус: Якщо Я хочу, щоб він лишився, поки прийду, що тобі до того? Ти йди за Мною! І розійшлось це слово між братами, що той учень не вмре. Та не сказав йому Ісус, що не вмре, лише так: Якщо Я хочу, щоб він лишився, поки прийду, що тобі до того?

182. Кінцеве засвідчення

Це той учень, який те свідчить і який написав те, і знаємо, що його свідчення правдиве. Є ще й багато іншого, що зробив Ісус, та якби воно було записане кожне зокрема, гадаю, що й самий світ не вмістив би написаних книг.

ГОЛОВНІ ВИСНОВКИ

ЄВАНГЕЛІЄ СТВОРЕНЕ ЗА ЖИТТЯ ІСУСА
НАПИСАНЕ ЗА ЙОГО УЧАСТІ
АДРЕСОВАНЕ СУЧАСНОМУ ЛЮДСТВУ
ВКАЗУЄ ШЛЯХ ПОДОЛАННЯ КРИЗИ
ПРОРОКУЄ МАЙБУТНЄ ЦЕРКВИ ПЕТРА
НАРОДЖЕННЯ НОВОЇ ЦЕРКВИ ІВАНА
ОБІЦЯЄ ЇЙ ЖИТТЄСПРОМОЖНІСТЬ І СИЛУ

ДО НАСТУПНОГО ВТІЛЕННЯ СИНА БОЖОГО

1. Євангеліє написане за життя Ісуса Христа

Ключовим моментом Хрестової місії було здійснення послання в майбутнє. Тому Він створив групу з 4-х осіб, яким доручив письмово зафіксувати головні події. Керівником групи євангелістів було призначено апостола Івана, який входив до внутрішнього апостольського кола (разом з Петром і Яковом) і був посвячений у таємниці Царства Божого (див. 1.5. «Воанергес — Сини грому»). Остаточне оформлення Євангелія у вигляді 4-х книг було здійснено незабаром після зустрічі воскреслого Ісуса Христа зі своїми учнями в Галілеї та зіслання на них Святого Духа. Найімовірніше, Ісус особисто давав настанови групі євангелістів, адже в Євангелії описані моменти, що відбувалися без свідків, наприклад, розмова Ісуса з Пилатом (Ів 18.33—38). Окрім того, зміст і форма Євангелія свідчать про присутність в них надлюдської мудрості, фундаментальності, розмаху і прозорливості.

Євангеліє є цілісним, абсолютно логічним і літературно досконалим твором. Суперечності «канонічного» тексту насправді є суперечностями між ворожими вставками. Заперечення факту досконалості Євангелія є запереченням його богонатхненності і фактично є богохульством — найбільшим гріхом, який не має прощення (Мт 12.32, Мк 3.29).

2. Євангеліє призначене сучасному кризовому людству

Адресатом Доброї Новини може бути лише кризова цивілізація. Річ у тім, що будь-яка система прагне стабілізації, тому свідомо і несвідомо опирається перетворенням. Цивілізаційна система відкривається до сприйняття перетворюючої інформації лише тоді, коли поставлена перед вибором —«Змінитися або померти!» Те ж саме стосується окремої людини: зазвичай вона відкривається до перетворення лише тоді, коли її існуючий стан є нестерпним. Тому в Нагірній проповіді сказано: «*Щасливі засмучені існуючим станом, бо вони отримають допомогу*», адже якщо людина задоволена своїм життям, то вона не потребує ніякої допомоги.

Таким чином, сенс «кризи» вкладено в самé поняття Доброї Новини. Лише кризова цивілізація є гостро незадоволеною своїм станом. Це робить її спроможною сприйняти нові знання як Добру Новину, тобто з надією і з прагненням використати ці знання для власного перетворення з переходом на вищий рівень життєдіяльності, у нову екологічну нішу.

Два тисячоліття тому не було ніякої системної кризи: Римська імперія ще два століття впевнено сходила до вершини своєї могутності, європейська (арійська) людина створювала нові могутні і культурні держави (найвідомішою з них є Русь Київська), успішно плодилася і опановувала весь світ, запліднюючи його своєю духовністю, знаннями і технологіями. Криза виразно проявилася лише у 20 столітті — братовбивчими світовими і громадянськими війнами, масовими геноцидами, моральним виродженням, соціальним розпадом, екологічними катастрофами і кліматичним розбалансуванням. Біла раса дійшла такого духовного спустошення і морального занепаду, що вже не здатна відтворювати себе навіть фізично. «*У 1960 році люди європейського походження становили чверть світового населення; у 2000 році — вже одну шосту; до 2059 року вони становитимуть всього лише одну десяту. Такою є сумна статистика зникаючої раси... Якщо не відбудеться божественного втручання — майбутнє належатиме третьому світові*»[291].

Добра Новина — це і є прояв божественного втручання в сучасний катастрофічний перебіг подій. У ній авторитетно стверджується, що людина є втіленою духовно-божественною сутністю і що порятунок людства — в реалізації її боголюдських потенцій. Ця заповідь підкріплена діяннями Ісуса Хреста, який показав особистим прикладом, що людина не повинна нічого боятися — ні болю, ні смерті, що вона може взяти під контроль фізичний світ, оскільки потенційно володіє найбільшою силою Всесвіту — вірою: «*Ісус у відповідь сказав їм: Майте віру бога. Істинно кажу вам, що хто скаже цій горі: двигнись і кинься в море, та не сумніватиметься у своїм серці, але віруватиме, що відбувається те, що каже, — буде йому так*» (Мк 11.22—23). Глобальну кризу подолає лише та цивілізація, яка зробить головну ставку на осягнення метафізичних знань, розвиток етики і практичне розкриття боголюдських потенцій, а все інше їй додасться.

Отже, адресатом Доброї Новини є сучасне покоління людей, конкретно — ми з вами. Врешті-решт, будь-яке послання призначене тому, хто здатний його прочитати. Ми є першими людьми, які спромоглися прочитати це Боже послання, а звідси випливає, що воно адресоване саме нам. Отже, саме нам і призначено здійснити Великий Перехід до нової цивілізації, яка стоятиме на твердому фундаменті Хрестового вчення, 7-тисячолітньої арійської традиції і 25-тисячолітньої традиції Білої раси.

291 *Бьюкенен Патрик*. Смерть Запада: Пер. с англ. — М.: ООО «Издательство АСТ», 2003. — С. 27—28.

3. Для захищеності від фальсифікацій Євангеліє було розділене на чотири частини

Ісус добре знав, що для блокування християнства буде здійснена диявольська спроба сфальсифікувати Євангеліє, очолити новостворений рух і завести його у глухий кут. Про це Він ясно попередив у притчі про пшеницю і кукіль (див. 3.1. «Притча про інформаційну війну»), а для точного збереження змісту свого послання наказав розділити його на 4 взаємодоповнюючі і взаємопідтверджуючі частини.

Матвій написав євангеліє арамейською мовою, якою Ісус спілкувався з народом, бо ця арійська (індоєвропейська) мова була загальнопоширеною на території Палестини, Сирії, Східної Галлії та Месопотамії; нею розмовляли навіть юдеї, які забули свою мову після вавилонського полону. Важливі моменти свого вчення Ісус подавав у віршованій формі: заохочення до етичного самовдосконалення, з якого починається Нагірна проповідь: «*Щасливі скромні, бо їхнє Царство Боже...*» (Мт 5.3-12), молитва «Отче наш» (Мт 6.9—12), заклик бути сміливими і творчими: «*Просіть, і дасться вам; шукайте, і знайдете; стукайте, і відчинять вам...*» (Мт 7.7—11). Зрозуміло, що ці поетичні рядки найкраще звучали оригінальною, тобто арамейською, мовою, тому згадані місця подає лише Матвій. Вважається, що оригінал цього євангелія не зберігся, проте його переклад на гелленську (давньогрецьку) мову є абсолютно точним.

Інші три євангелісти писали гелленською мовою. Порівняльний аналіз усіх чотирьох євангелій свідчить, що спочатку були написані т. зв. «синоптичні євангелія» — Матвія, Марка і Луки, причому під час створення вони узгоджувалися між собою. Отримавши ці три тексти, апостол Іван, будучи керівником групи євангелістів, написав своє євангеліє, в якому дав опис подій, що відсутні у синоптиків. Після цього євангеліст Іван здійснив загальне редагування всіх чотирьох євангелій і написав до них заключний розділ з пророцтвом про майбутнє Хрестової церкви. Під готовим документом він поставив свій підпис: «*Це той учень, який те свідчить і який написав те, і знаємо, що його свідчення правдиве*» (Ів 21.24).

Інколи кожне з чотирьох євангелій дає унікальну інформацію, відсутню в інших євангеліях, проте частіше інформація рівномірно розподілена серед них, що є переконливим доказом невипадковості такого розподілу. Наприклад, що ми знаємо про Йосипа Ариматейського?

Матвій свідчить, що це був «*заможний чоловік*» (Мт 27.57), тобто характеризує його з економічної точки зору.

Марко доповнює, що це був «*поважний радник*» (Мк 15.43), тобто описує його соціальний статус. Йосип був довіреним радником при Пилаті, що дозволило йому сміливо увійти до правителя, просячи мертве Ісусове тіло, і Пилат без жодних вагань виконав це прохання.

Лука, характеризуючи Йосипа, пише, що це була «*людина добра і праведна*» (Лк 23.50), тобто пише про нього з точки зору моральних чеснот.

Нарешті Іван розповідає про те, щó до воскресіння Ісуса було величезною таємницею, про яку не знали решта апостолів включно з Юдою, а можливо, й інші три євангелісти: «*Йосип з Ариматеї, що був учнем Ісуса, але потай*» (Ів 19.38).

Таких випадків рівномірного розподілу інформації між чотирма євангеліями доволі багато. Більше того, немає жодного випадку, щоб опис євангелістами тієї ж самої події не ніс додаткової суттєвої інформації.

Таким чином, Добра Новина була розділена на 4 фрагменти («пазли»), кожен з яких створено одним з чотирьох євангелістів. Кожен з них писав у притаманному лише йому авторському стилі, з характерним лише для нього лексичним інструментарієм. Усе це істотно допомогло очистити євангелія від вставок, після чого вони припасувалися одне до одного як ключ і замок, склавшись в єдину, цілісну, логічну, яскраву і на диво реалістичну картину.

4. Ключем до цілісного розуміння Євангелія є Туринська плащаниця

Туринська плащаниця є матеріальним підтвердженням факту воскресіння Хрестового, описаного всіма чотирма євангеліями (див. 1.1. «П’ятий елемент»). Вона несе додаткову інформацію, відсутню в Чотириєвангелії:

- про зовнішність Ісуса: зріст 180 см, гармонійно складена мускуляста фігура, шляхетний вираз обличчя;
- про побиття, в т. ч. палицею по обличчю, здійснене членами Синедріона та їхніми слугами (Мт 26.67, Мк 14.65, Лк 22.63), характер бичування, здійсненого римськими воїнами, деталі розп’яття та посмертного проколювання списом;

- пояснює, навіщо Никодим і Йосип Ариматейський принесли велику кількість бальзамічної рідини — виявляється, не для натирання Ісусового тіла, а для просочення нею Плащаниці.

Та найголовніше послання Плащаниці полягає в тому, що **поховання Ісуса в гробниці було наперед спланованим.** Сама ж Плащаниця була використана в ролі фотопластини для фотографії Хреста в момент його воскресіння. Цю фотографію спромоглася прочитати тільки сучасна високотехнологічна цивілізація, отже, послання Плащаниці адресоване саме їй. А оскільки Плащаниця є ключем до розуміння Чотириєвангелія (фактично є П’ятим євангелієм), то з цього однозначно випливає, що **все послання — Чотириєвангеліє з Плащаницею — призначене сучасному людству**. Тому його нам так і треба читати — як пряме керівництво до дії.

5. Євангеліє було сфальсифіковане сектою фарисеїв

У Чотириєвангеліє були додані сотні вставок загальним обсягом, що дорівнює обсягові автентичного євангельського тексту. Тому сучасний «канонічний» текст Євангелія містить 50% фальсифікованого тексту. Деякі вставки прямо визнаються церковною літературою, наприклад, цілий заключний розділ Євангелія від Марка (16.9—20), оповідання про нерішучість Ісуса в Гетсиманському саду (Лк 22.43—44) і про «вознесіння» (Лк 24.51). В багатьох місцях відбулося спотворення автентичного тексту, наприклад, термін «Царство Боже» було замінено на «Царство небесне», «фарисеї» — на «вчені», «Тадей» — на «Юда, син Якова». Окрім того, у всіх чотирьох євангеліях була викривлена послідовність подій. Найнахабніше це було вчинено з Євангелієм Івана, коли на початок тексту фальсифікатор переставив фрагменти, що містилися у кінці, наприклад, епізод з вигнанням Ісусом торговців з Єрусалимського храму.

Фальсифікація Божого Слова є найбрутальнішим проявом брехні, цинізму і лицемірства. Єдиною організованою силою, яка могла це здійснити, була юдейська секта фарисеїв. «*Фарисеї були найчисельнішою*

і найвпливовішою релігійною сектою того часу»[292]. Слово «фарисеї» означає «відособлені», «відділені», «виокремлені». За словами архімандрита Никифора, «*пиха і лицемірство були їхніми головними пороками. Вони мали претензії на особливу святість...*»[293]. «*Частково фарисейські приписи щодо виконання Закону були відверто спрямовані на те, щоб обминути Закон. Наприклад, під час поїздки в суботу на ослі на сідло клали міхи з водою, бо закон дозволяв у суботу долати водою більшу відстань, ніж суходолом»*[294]. Тобто у своєму засліпленні фарисеї вірили, що можуть ошукати Бога. «*Зі всіма своїми благочестивими правилами вони уподібнювалися повапленим гробам. Ці правила, котрі пізніше були зібрані і розвинені в Талмуді — другій Біблії євреїв, містять інколи найбезглуздіші дивацтва. Омивати руки до і після їжі (Мт 15.2) вони вважали релігійним обрядом, невиконання якого вважалося таким же важким злочином, як і перелюбство, і за порушення цього правила виключали зі своєї громади: «Хто бере їжу неумитими руками, — каже один із рабинів, заслуговує на смертну кару». Далі, якщо син визначав у дар Богові ті засоби, які мав застосувати на утримання батька або матері, то фарисеї вважали його вільним від цього обов'язку. Таким чином, вони своїми постановами знищили слово Боже, відкинувши найважливіше в Законі: праведність, любов і милосердя, натомість допустили лицемірство, жадібність, удавану праведність і презирливе ставлення до інших людей*»[295].

Звідки ж вони взялися, фарисеї? «*Це відома секта, що виникла між юдеями після їх довготривалого полону в Вавилоні»,* — пише архімандрит Никифор. Придивимось до цього періоду історії євреїв. «*Серед першої групи еліти, змушеної піти у Вавилонський полон 597 року до Р. Х., був поважний учений священик на ім'я Єзекеїль*»[296]. Він дав потужний імпульс для формування ідеології расової винятковості, створення детальної системи приписів і обрядів, започаткував систематизацію і редагування усної та письмової

---

[292] *Геллей Генри.* Библейский справочник. — С. 444.
[293] *Архимандрит Никифор.* Иллюстрированная полная популярная библейская энциклопедия. — С. 634.
[294] Библейский словарь Брокгауза.
[295] *Нюстрем Эрик.* Библейский словарь. — С. 462.
[296] *Джонсон Пол.* Історія євреїв. — С. 103.

традиції — через це його називають Батьком Юдаїзму (див. 8.5. «Лівий шлях»). Багато вчених «*вважають за початок розвитку юдаїзму появу Священного Писання в період після руйнування Першого Храму в 586 р. до н. е. І хоча більша частина подій, описаних у Біблії, відбулася до цієї дати, деякі писання і практично вся систематизація писань відносяться до цього періоду*»[297]. **Якщо говорити прямо, то в цей період уся попередня письмова і усна юдейська традиція була радикально перероблена і сфальсифікована з позицій расової винятковості та ксенофобії.** Нове ксенофобське вчення було зафіксоване у книзі «Другий закон» («Второзаконня»). «*Заслуговує на увагу, що Второзаконня подається як п'ята книга Біблії, яка начебто випливає з чотирьох попередніх; насправді ж це була перша, цілком завершена книга. Буття і Вихід — хоч вони і створюють історичне тло і ніби підготовлюють Второзаконня, були написані левітами після нього, а решта книг Тори — Левіт і Числа — з'явилися ще пізніше*»[298].

У 520 році до н. е. за підтримки перситського царя Дарія відбулося повернення юдеїв до Єрусалима, де вони відбудували храм. «*То був вихід на єрусалимську сцену нової єврейської ортодоксії, що оберталася довкола єдиного централізованого храму та його законного культу*»[299]. Місцеві жителі відразу ж відчули моторошний подих моральної і релігійно-расової відособленості прибульців: «*Самарянам та іншим євреям, що вважалися єретиками, не було дозволено взяти участь у цих роботах. «Не вам і нам разом будувати храм для Бога!», — сказано було їм (Ездра 4.3). Можливо, через цю відрубність колишніх вигнанців їхня колонія не процвітала*»[300].

Так народився світогляд і релігійно-політичний рух, пізніше названий юдаїзмом. Його головним носієм була відома під різними іменами група юдейської еліти, діяльність якої простежується протягом усієї історії від вавилонського полону і аж до сучасного періоду. У 2 ст. до н. е. це була «*ксенофобська група пуритан-єговістів,*

[297] *Пилкингтон С. М.* Иудаизм. — С. 28.
[298] *Рид Дуглас.* Спор о Сионе. — С. 17.
[299] *Джонсон Пол.* Історія євреїв. — С. 108.
[300] Там же.

що називалися «хасидим», що означає «благочестиві»»[301]. У євангельські часи продовжувачем цієї ж лінії були фарисеї, які лише себе вважали благочестивими і «*мали претензії на особливу святість»*.

Існує прадавня мудрість: «Якщо прагнеш щось збагнути — пізнай, як воно виникло». Фарисеї народилися з перекручення юдейської традиції у 6 ст. до н. е., тому схильність до брехні і фальсифікацій стала вродженою, фундаментальною, архетиповою рисою цієї секти. **Спотворивши до невпізнання власну юдейсько-семітську традицію, вони з такою ж безсоромністю і брутальністю здійснили фальсифікацію арійської Доброї Новини.** Сам характер вставок і спотворень Євангелія безперечно свідчить, що фальсифікатори стояли на фарисейських позиціях юдейської релігійно-расової зверхності та ксенофобії, фанатично очікували чудесного відновлення юдейської держави з тотальним геноцидом усіх невірних і «воскресінням мертвих» у копіях їхніх колишніх фізичних оболонок, заперечували вічне життя у формі палінгенезії (багаторазового втілення, реінкарнації), у такий спосіб підриваючи сенс культурного розвитку, етичного і фізичного вдосконалення людини й суспільства, закладаючи світоглядні передумови генетичного і екологічного виродження.

6. Завдяки подоланню фальсифікації християни здобули досвід розпізнавання добра і зла

Думка про те, що велика організована група людей здійснить масштабну фальсифікацію Божого Слова і протягом тисячоліть просуватиме її в масову свідомість, для нормальної, незіпсованої людини виглядає дуже незвично. Точніше, виглядала, оскільки сьогодні ми нарешті збагнули безперечний факт такої фальсифікації, а також наявність двохтисячолітньої системної діяльності задля її поширення.

Це дуже важливий досвід, що дозволяє позбавитися ілюзій, почати сприймати світ таким, яким він насправді є, будувати своє життя на твердому фундаменті життєвих реалій. Здійснилося Хрестове

[301] *Грант Майкл.* История древнего Израиля / Пер. с англ. — М.: ТЕРРА, 1998. — С. 224.

пророцтво про те, що настане час Жнив Господніх, коли відбудеться відділення пшениці Божого Слова від куколю диявольської брехні, адже «*нічого нема схованого, що б не відкрилось, і скритого, що б не виявилось*» (Лк 12.2). Подальший розвиток подій визначатиметься логікою інформаційної війни: «*Початок інформаційної війни визначити неможливо, і це дає певні переваги агресорові. Але парадокс полягає в тому, що якщо жертва нападу встигне усвідомити, що проти неї ведеться інформаційна війна, то отримані агресором на початковому етапі переваги можуть обернутися проти нього самого*»[302]. Фарисеї вважали, що здійснили ідеальну фальсифікацію, яку ніхто не розкриє, і їхній злочин залишиться безкарним. Ця брехня плекалася їхніми нащадками протягом двох тисячоліть. Але тепер, коли все виявилося, сучасних фарисеїв чекає закономірна катастрофа.

Можна сказати, що християни отримали своєрідне щеплення, перехворіли і тепер мають імунітет проти фарисейської брехні, конче необхідний для виживання і подолання актуальної глобальної кризи. Тепер вони набагато більше захищені від ворожого зомбування, оскільки сприйматимуть потоки спрямованої на них дезінформації через очищаючий фільтр істинного Євангелія, наукової логіки, краси і здорового глузду.

7. Два тисячоліття християнство розвивалося на основі фрагментарного розуміння Євангелія

Багатьом це важко визнати, але гірка істина є незрівнянно ліпшою від найсолодшої брехні. Факт фальсифікації Божого Слова і всього Хрестового вчення є доведеним, ігнорувати його неможливо і безглуздо. Два тисячоліття тому хрестияни зіткнулися з доти невідомою, неймовірно підлою духовно-інформаційною зброєю, сама можливість існування якої виходила за рамки мислення нормальної людини. Попри своє бажання і Господнє попередження, хрестиянський рух не уберігся від «фарисейської закваски» і став жертвою прихованої війни.

Фальсифікація всіх чотирьох євангелій не дозволяла зібрати їх у цілісний текст, що неминуче

[302] *Расторгуев С. П.* Философия информационной войны. — С. 138.

призвело до фрагментарного прочитання і неповноцінного усвідомлення Доброї Новини. Кожен брав з цієї мозаїки те, що йому подобалось, ігноруючи те, що не розумів або не хотів сприйняти. В результаті маємо велику кількість конкуруючих і навіть ворогуючих християнських церков, які у свою чергу роздираються внутрішніми суперечностями, зокрема, через розрив між офіційною церковною доктриною і реальною практикою як священства, так і мирян.

Ситуація кардинально зміниться після щирого визнання цього факту християнськими громадами і переходу на надійний фундамент очищеного і возз'єднаного Євангелія. Тоді виявиться, що у всіх один Ісус Хрестос, який заснував одну громаду і дав їй одне вчення, зафіксоване в одному, цілісному Євангелії, підтвердженому Туринською плащаницею, історією, наукою і відчуттям Істини, яке органічно притаманне кожній щирій людині.

8. Невизначеність християнського вчення дозволила Церкві створити глобальну інфраструктуру

Істинною, хоча й до часу прихованою, метою започаткованого Ісусом Хрестом хрестиянського руху є радикальне перетворення людства з переходом до нової екологічної ніші, тобто на вищий рівень стосунків Людина—Бог, Людина—Людина, Людина—Природа і Людина—Техносфера. Для здійснення такого перетворення потрібно подолати колосальний опір, адже система «Людство» автоматично протидіє перетворенням, — зрештою, як і будь-яка інша жива система. Це консервативне прагнення до стабілізації є глибинною властивістю живих систем, умовою їхнього виживання. Проте для цього ж самого виживання потрібні зміни — як дрібні малопомітні, які відбуваються повсякчас, так і великі стрибкоподібні, які відбуваються під час подолання системних криз.

Нині людство увійшло у штопор тотальної, системної кризи. Для її подолання потрібна потужна організація, проте кризова гарячка — це найменш сприятливий час для її формування. Про створення антикризових організацій треба дбати раніше — коли загальна ситуація ще досить стабільна і коли ще є

необхідні матеріальні та часові ресурси. Ісус Хрестос знав про неминучість системної кризи, тому заздалегідь заклав основи такої рятівної антикризової організації — своєї Церкви, призначеної для радикального перетворення людства.

— Але ж система «Людство», прагнучи стабільності, інстинктивно прагне ліквідувати все, що може порушити цю стабільність! Вона не дозволить створити таку антисистемну організацію.

Радикально змінити стару систему може лише така нова система, яка буде ВЕЛИКОЮ І АКТИВНОЮ. Тому стара система («світ») буде автоматично протидіяти такій великій і активній новій системі. **Універсальна технологія подолання такого системного опору полягає в тому, щоб на першому етапі створити не одну, а дві нові системи: ВЕЛИКУ ПАСИВНУ і МАЛУ АКТИВНУ.**

Спочатку створюється велика пасивна система, яка через свою пасивність не викликає надмірного опору з боку старої системи, адже не здатна до радикальних перетворень. Згодом створюється мала активна система, яка також не лякає стару систему — з причини своїх незначних розмірів. Перша нова система розвивається в напрямку кількісного зростання (накопичення маси), друга — в напрямку плекання якості (перетворюючої активності, ферменту, закваски, спеції, солі).

У момент кризової дестабілізації старої системи («світу») відбувається інтенсивна взаємодія між двома новими системами — мала активізує велику, запалюючи її своїм дерзновенно-творчим вогнем. **Під час взаємодії вони зливаються і створюють ВЕЛИКУ АКТИВНУ організацію**, яка здійснює стрибкоподібні загальносистемні перетворення і радикально змінює світ: «*Сказав Я вам це, щоб ви мали мир у Мені. У світі на вас тиснутимуть. Але дерзайте! Я переміг світ*» (Ів 16.33).

Подібний механізм застосовується при зачатті нової людської істоти, яке відбувається в результаті взаємодії двох начал — консервативного (обороняючого) жіночого і перетворюючого (атакуючого) чоловічого. Яйцеклітина велика і пасивна, сперматозоїд в тисячі разів менший і в тисячі разів активніший. Зачаття

відбувається у два етапи: 1) неймовірно швидка АКТИВАЦІЯ яйцеклітини, коли внаслідок зовнішнього подразнення за кілька хвилин відбувається її переструктурування — поки що на старій інформаційній базі; 2) внесення в активовану яйцеклітину нової, перетворюючої батьківської інформації і ЗАЧАТТЯ нової істоти. Це ази ембріології.

Цивілізаційні процеси відбуваються значно повільніше, але загальна схема дуже схожа. Два тисячоліття християнство розвивалося як система, що є пасивною щодо цивілізаційних перетворень. Через свою теологічну фрагментарність і цільову невизначеність воно порівняно легко адаптувалося до існуючих режимів — чи це Візантійська імперія, чи Київська Русь, чи європейські демократії, чи латиноамериканські диктатури. Християнство поширилося на весь світ, створивши потужну інформаційну, наукову, видавничу, організаційну і матеріальну планетарну інфраструктуру. Сьогодні, в умовах дедалі більшого загострення глобальної кризи, настав час активізувати цю велику пасивну систему-«яйцеклітину» і запліднити її сонячним, активним, животвоним і перетворюючим духом Доброї Новини. Пасивне, крихкотіле і невиразне християнство має перетворитися на активне, цілісне і яскраво-сонячне хрестиянство.

Зі сказаного напрошується висновок, що **цілеспрямоване розділення Євангелія на чотири частини мало на меті не лише інформаційно захистити Добру Новину від спотворень, але й допомогти новоствореному рухові поширитися по всій планеті.** Розділення Євангелія на фрагменти приховало його системоперетворюючий радикалізм, що послабило опір з боку дедалі старіючої цивілізаційної системи («світу»), яка народилася 7500 років тому протягом Трипільського (Гіперборійського) пасіонарного спалаху. І справді, християнство таки поширилося на весь світ — усупереч зловорожим фальсифікаціям його головного програмного документу — Євангелія. Більше того, фарисейські злодіяння в кінцевому підсумку виступили в ролі антитези, долаючи яку хрестиянська теза виявила свої приховані потенції і здобула повнішу самореалізацію. Справжній розвиток відбувається лише в

процесі подолання опору — це універсальний принцип буття.

9. Концепція перетворення християнства: пророцтво про Церкву Петра і Церкву Івана

Концепція формування двох Хрестових громад (Церкви Петра й Церкви Івана) і їхньої системотворчої взаємодії викладена у 21-му розділі Євангелія Івана, який є заключним розділом усього Євангелія (див. коментар до Ів 21.15—23). Нинішня християнська Церква, що проіснувала 2 тисячоліття і поширилася на весь світ, уособлюється образом Петра. Ім’я Петро означає «камінь, скеля», що символізує непорушність земних речей. Світогляд Церкви Петра ґрунтується на фрагментарному розумінні Євангелія, тому вона є системно пасивною, тобто не орієнтованою на комплексне перетворення світу. Ця узагальнююча якість, яка допомогла Церкві Петра стати глобальною структурою, позначається гелленським словом «філіо» — земна любов з відтінком дружби, заснована на симпатіях і сподіваннях на взаємність. Із земної любові неминуче випливає земна мудрість, якою володіє Церква Петра, — мудрість, заснована на практичності, усвідомленні земних реалій і необхідності компромісів з людськими недосконалостями.

Завдання Церкви Петра — пасти «вівці і ягнята», тобто виконувати оберігаючу, впорядковуючу, гармонізуючу функцію. Така консервативність робить її закритою до новацій, що, зрештою, властиве всім живим системам з їхнім інстинктом підтримання власної стабільності. Проте такий стан існуватиме не завжди: «*Істинно, істинно кажу тобі: коли ти був молодший, підперізувався сам і ходив, куди сам хотів. А як постарієшся, простягнеш твої руки, і інший підпереже тебе і поведе, куди ти не хочеш*» (Ів 21.18). Настане час, коли Церква Петра «постаріє», зайде у глухий кут свого розвитку, втратить орієнтири і виявиться вразливою для ворожих маніпуляцій. Це буде стан кризи, який примусить її шукати вихід і приведе до розуміння, що пора оновитися і здійснити метанойю — перехід на вищий рівень свідомості. Цей час уже настає.

10. Церква Івана здійснить духовну активацію Церкви Петра

Імпульс до оновлення християнської громади дасть Церква Івана, яка народиться у кризовий період Церкви Петра: «*Обернувшись, Петро бачить, що за ним іде учень, якого любив Ісус*» (Ів 21.20). Ім’я Іван означає «новий, молодий, юний» і символізує оновлення, перетворення, преображення. Церква Івана буде носієм активного, сонячного, радикально-перетворюючого начала, яке ґрунтуватиметься на сонячно-променистій силі цілісної Доброї Новини — програми рішучого перетворення світу з переходом на вищий цивілізаційно-расовий рівень.

Церква Івана буде такою ж самою легітимною, як і Церква Петра. Легітимність (законність, канонічність) нинішньої християнської Церкви ґрунтується передусім на двохтисячолітньому досвіді, усталених традиціях, масовості та впливовості. Вимоги до нової Церкви будуть значно вищими: **легітимність сонячної Церкви Івана ґрунтуватиметься на її спроможності чинити те, що чинили апостоли.**

Як відомо, двома головними аспектами апостольського служіння були проповідь (просування нового світогляду) і зцілення (радикальне оздоровлення людей). Сприймання людиною боголюдського світогляду в більшості випадків було передумовою її зцілення, адже Ісус заохочував людей зцілюватися силою їхньої власної віри. З іншого боку, зцілення людини без зміни світогляду і способу життя не дає довготривалих наслідків, адже неправильні думки, слова і вчинки ведуть до нових хвороб. Таким чином, повноцінне ЗЦІЛЕННЯ означає зцілення на духовному, психічному і фізичному рівнях. Духовне оновлення, з якого все починається, робить можливим повноцінне психічне оздоровлення, яке дозволяє здійснити і фундаментальне фізичне зцілення.

Таким чином, **головними критеріями легітимності і авторитетності Церкви Івана буде її здатність до ефективної світоглядної проповіді і масового зцілення народу.** За цими добрими плодами народ пізнає Церкву Івана, надійно відрізняючи її від новопосталих релігійних і псевдорелігійних сект, адже: «*Хіба збирають виноград з тернини або з будяків —*

смокви? Так кожне добре дерево родить гарні плоди, а лихе дерево — плоди погані. Не може добре дерево приносити плодів поганих, ані лихе дерево — плодів добрих. По їхніх плодах, отже, пізнаєте їх» (Мт 7.16—20).

11. Центром формування сонячної Церкви Івана є Україна

Протягом тривалого часу український народ мріяв про кардинальне релігійне оновлення, яке б дозволило наблизитися до описаного в євангеліях стану Царства Божого. Після подій жовто-гарячого листопада 2004 року, коли відбулась різка активація України, відчуття грядущих релігійно-світоглядних перетворень просто витають у повітрі. Народ щиро бажає змін — і він їх здійснить, бо «*все можливе тому, хто вірує*» (Мк 9.24). Кроком у цьому напрямку є книга, яку Ви зараз читаєте.

12. Релігійно-світоглядний прорив започаткує преображення всього людства

Духовно-світоглядний спалах, який незабаром відбудеться в Україні, швидко пошириться на весь світ, адже все людство шукає вихід з нинішнього глухого кута і гостро потребує Доброї Новини. Український пульсар укотре осяє планету променями духовних, наукових, організаційних, мистецьких і технологічних новацій. Так уже було багаторазово, позаяк

Україна — це духовний полюс планети Земля.
Це місце, де розгадуються всі загадки.
Тут — зв’язок між цим світом і наступним.

НАШІ ЗАВДАННЯ

ОЧИЩЕНА ОРІЙСЬКА ЦЕРКВА ПЕТРА
НОВА АРІЙСЬКА ЦЕРКВА ІВАНА
ОНОВЛЕНА ХРЕСТИЯНСЬКА ГРОМАДА
ТРЕТІЙ ГЕТЬМАНАТ

12.

Преображення світу і його перехід до цивілізації вищого рівня розпочнеться з оновлення християнської Церкви, яке відбудеться внаслідок творчої взаємодії двотисячолітньої Церкви Петра з новоствореною Церквою Івана — згідно з євангельським пророцтвом. Щоб воно збулося, потрібно:

1) сформувати активно-творчу сонячну Церкву Івана;

2) очистити існуючу християнську Церкву від наслідків ворожих фальсифікацій, щоб вона стала повноцінною Церквою Петра;

3) здійснити їхню системотворчу взаємодію, що приведе до формування **оновленої духовної громади — Церкви Хреста**.

З очищенням нинішньої християнської Церкви все більш-менш зрозуміло: потрібно вилучити кукіль ворожої брехні з релігійної літератури, церковної преси, богослужінь, навчального процесу, оздоблення храмів. Ця справа потребує значних зусиль, проте вона цілком здійсненна протягом кількох років — було б тільки бажання. Добрих плодів не треба буде довго чекати, головні з них: припинення міжконфесійної ворожнечі (адже Боже об’єднує, а диявольське роз’єднує), злиття оновлених християнських церков України в єдину Українську Національну Церкву, зростання релігійної самосвідомості, активізація культурного життя українських громад, зростання життєвого оптимізму та волі до життя.

Значно складнішим є питання про особливості Церкви Івана, про те, чим вона відрізнятиметься від Церкви Петра і в чому її доповнюватиме. Остаточну відповідь дасть саме життя, проте ми спробуємо зазирнути в це близьке майбутнє. Для цього повернімось до розгляду двох фундаментальних начал, взаємодія яких забезпечує стабільний розвиток людських спільнот.

1. Атака і Оборона

Ідеться про два начала — перетворююче і консервативне, про які вже згадувалось у попередньому розділі. Їх можна розглядати як дихотомію «завоювання нового — упорядкування існуючого», яка відповідає діалектичній парі «чоловіче — жіноче». **Призначенням чоловічого начала є пошук і завоювання нового, напад, атака, прорив, розсіювання інформації та енергії.** Символом чоловічого начала є сварга, що обертається за годинниковою стрілкою. Це символ активної, атакуючої, чоловічої сили. Такий динамічний хрест зображався на стопах і грудях Будди, був емблемою Карла Великого (742—771 рр.), а також емблемою Ісуса Хреста

у ранньохристиянських церквах[303]. Однією з причин того, що напрямок обертання за годинниковою стрілкою став «чоловічим», було те, що джерелом активного, чоловічого начала є Син Божий, а його видимим символом є «сонячне колесо», яке «котиться небом» зліва направо, тобто обертається саме в цьому напрямку. У цьому ж напрямку рухається й тінь від сонячного годинника, а годинник є символом розвитку, поступу, відкритості до майбутнього — якостей, найбільш притаманних чоловічому началу.

Протилежну, але при цьому доповнюючу функцію виконує жіноче начало: освоєння та впорядкування здобутих знань і територій, їх гармонізація та оборона, накопичення інформації та енергії. «Жіночий варіант» сварги — з обертанням проти годинникової стрілки — є символом фізичного світу, матерії, жіночого начала, ладу-гармонії. Такі сварги пов’язували з породжуючим жіночим началом і зображали внизу живота богині Іштар—Артеміди—Діани[304] (додамо: Інанни—Юнони—Астарти—Діванни). Сварги на українських писанках у більшості випадків орієнтовані проти годинникової стрілки, адже яйце — це не лише символ упорядкованого та захищеного (неначе шкаралупою) Космосу, але й жіноча яйцеклітина.

Найконцентрованіше вираження ідеї чоловічого і жіночого начал знаходимо у словах АТАКА і ОБОРОНА. У них яскраво відбита принципова різниця між буквами «а» та «о». Буква «А» позначає найрізкіший голосний звук, тому її зображення нагадує спрямований у небо наконечник стріли. Буква «О» позначає м’якший звук, для видобування якого потрібне округлене витягнення губ, тому ця буква зображається як коло. Букви «А» і «О» позначають архетип чоловічого і жіночого начал, атаки і оборони, завоювання і впорядкування, проникнення у щось і прийняття чогось у себе. Реалізацію цього принципу знаходимо у словах тАрАн і ОгОрОжа, пАлиця і кОлО, ЯРкість (чоловіче сім’я[305]) і ОвО (лат. яйце), бАРАн і ОВця, іскРА (яка запалює) і вОгОнь (в якому ця іскра зростає і набуває стабільності) тощо.

А тепер зверніть увагу на таку дивовижну річ: у слові *атака* **три букви А**, а у слові *оборона* — **три букви О**. Число 3, як ми знаємо, позначає певну довершеність, тому потрійне повторення тієї ж самої ідеї призначене підкреслити її важливість та переконати в її істинності. Схоже на те, що хтось хотів привернути нашу увагу до цих слів, щоб донести до нашої

---

[303] *Трессидер Джек.* Словарь символов / Пер. с англ. — М.: ФАИР-ПРЕСС, 1999. — 448 с., с. 322.
[304] Там само.
[305] Для позначення чоловічого сімені в українській мові є давнє слово «яркість» (*Грінченко Борис.* Словарь української мови. — Київ, 1909).

свідомості важливу істину про сутність чоловічого і жіночого начал.

Із просторової точки зору атакуюче чоловіче начало перебуває на межі «свого» і «чужого», відомого і невідомого; це передова лінія розвитку, його АвАнгАрд. У цей час упорядковуюче і гармонізуюче жіноче начало перебуває всередині і ОхОрОняє «своє». Завдяки консервативності жіночої природи соціальна система прагне стабільності. Досягнення ж вірних пропорцій між чоловічим і жіночим началами робить можливим **стабільний розвиток**. Наочним образом такої стабільної динамічної системи є колесо, де швидке обертання його зовнішньої частини (чоловічий принцип) стає можливим лише за наявності непорушної осі (жіночий принцип).

Таким чином, «ОбОрОна» — у середині, «АтАкА» — на передньому краї. Ця просторова структура чітко відбита в абетці (прямій спадкоємниці арійського Сенсара), яка починається буквою «а» і нею ж закінчується, оскільки буква «я» виникла як поєднання «і» + «а», тому спочатку вона так і зображалася. Отож атакуюча «А» справді перебуває на «передовій лінії» абетки. А де ж тоді знаходиться впорядковуюча «О»? Там, де й має бути непорушна «вісь» колеса розвитку — у самому центрі абетки. І не лише у слов’янській азбуці (де «О» посідає 16-ту позицію)[306], а й, наприклад, у Футарку — стародавньому рунічному ладі, який складається із 24-х рун і в якому руна «О» («йер», що позначає річне коло) знаходиться на 12-й позиції від початку[307].

Чоловіче начало виступає в ролі ініціатора (детонатора) процесу, а жіноче забезпечує його розгортання і стабільний розвиток. Очевидно, що ці дві домінанти проявляються як у чоловіків, так і у жінок, хоч і з неоднаковою силою та частотою. У здоровому суспільстві атакуюче начало значно притаманніше чоловікам, а гармонізуюче — жінкам. Спотворення цієї пропорції — до речі, властиве нинішній Україні, — свідчить про небезпечну хворобу суспільного організму (коли колесо перестає крутитися, а його вісь починає шарпатись на всі боки; цілком ясно, що така «машина» далеко не проїде). У такому суспільстві все менше стає і справжніх чоловіків, і справжніх жінок, натомість зростає відсоток усіляких гермафродитів, гомосексуалістів, трансвеститів та інших екзотичних істот (*ще* екзотичних для

[306] У сучасній українській абетці, яка складається з 33-х букв (які позначають 32 звуки + м’який знак), буква «о» опинилася на 19-й позиції через те, що пізніше перед нею поставили букви «ґ», «є» [йе], «ї» [йі]. У сучасній російській абетці, яка також складається з 33-х букв (які позначають 31 звук + м’який і твердий знаки), буква «о» знаходиться точно в центрі — на 16-й позиції.

[307] *Каганець Ігор.* Згадай себе! // Перехід-IV, випуск 11, 2003.

України, але *вже* не для Заходу, де всі ці «помилки природи» вважаються нормою).

Атакуюче і гармонізуюче начала можуть існувати лише разом, так само як продовження роду здійснюється лише разом чоловіками і жінками. Чоловік дає жінці «еволюційну іскру» (генетичну і духовну «яркість»), жінка-лада перетворює її на стабільний «еволюційний вогонь» і передає його нащадкам. **Це дві якісно відмінні, але взаємнодоповнюючі функції, — як сонячний вогонь і земна вода. Вони увічнені на арійському жовто-блакитному штандарті, де сонячне золото нагорі і спокійна водяна блакить унизу символізують первинність духу над матерією, чоловічу ініціативність і жіночу гармонійність.** Це давня традиція підтримання вірних пропорцій у стосунках між чоловіками і жінками, завдяки їй у арійських народів (на відміну від семітів, тюрків, монголоїдів, негроїдів тощо) жінка була у такій же пошані, як і чоловік.

2. Арії і Орії

Для позначення людей і соціальних систем, які більше тяжіють до атакуючого або обороняючого начала, застосовуються два терміни — «арії» та «орії». Вони класифікують людей не за статевими ознаками (адже багато жінок є арійками, а чоловіків — орійцями), а за комплексом рис характеру, які визначають схильність до перетворення-атаки або збереження-оборони. Цікаво, що пересічний українець зазвичай чітко ідентифікує себе з однією чи другою групою.

Зверніть також увагу, як ці дві групи виглядають в очах одна одної. Орії вважають аріїв авантурниками, фантазерами, екстремістами, експансіоністами. Арії критикують оріїв за їхні консерватизм, обережність, сектантську замкненість та інтелектуальну зашореність.

— ***Але яким чином кожна група так виразно відчуває спорідненість зі своїм іменем і категорично не сприймає чужого?***

Відповідь на це запитання дає наука ФОНОСЕМАНТИКА. Почнемо з того, що будь-яке слово має два змісти. Перший (лексико-семантичний зміст) — слово як символ, що позначає якийсь об’єкт чи процес, другий (фоносемантичний зміст) — слово як набір звуків, що сам собою викликає у людини певну реакцію. Свідомість дорослої людини при слуховому сприйнятті слів зайнята переважно першим змістом. **А от реакція на слово як на набір звуків відбувається підсвідомо і переживається людиною у вигляді**

визначеного емоційного забарвлення. Цей другий зміст слова одержав назву фоносемантичного значення. Коли ви чуєте незрозумілу іноземну мову, то реагуєте на неї тільки як на набір звуків, — таких самих, як шелест вітру, стукіт дощу, спів птахів, грім грози. І тільки тоді, коли вивчите незрозумілу для вас мову, ви почнете реагувати на той лексико-семантичний зміст, що несе в собі цей набір звуків.

Так от, слова «арій» і «орій» несуть різний фоносемантичний зміст і тому викликають відповідний (приємний або неприємний) резонанс у носіїв відповідно «арійської» (атакуючої) і «орійської» (впорядковуючої, оборонної) ментальності.

— ***Якщо фоносемантика є наукою, то чи можна сказане вище перевірити точними методами і вийти на кількісні характеристики?***

У людській підсвідомості кожен мовний звук має своє значення. Уперше такі значення за допомогою опитування великої аудиторії почав з'ясовувати американець Чарльз Осгуд. У нас цим займався доктор філологічних наук Олександр Павлович Журавльов. Фоносемантичні дослідження він провів у Калінінградському державному університеті, експериментуючи зі своїми студентами. У докторській дисертації професора Журавльова[308] кожному звуку було присвоєне його неповторне фоносемантичне значення (оцінка, якісна характеристика) за 25-ма шкалами: добрий—поганий, красивий—потворний, радісний—сумний, світлий—темний[309] тощо.

У свою чергу, якісні фоносемантичні шкали дають змогу оцінювати вплив звуків на психічний стан людини. Кожне слово складається зі звуків, отож для оцінки впливу на людину певного слова як конкретного набору звуків можна шляхом спеціальних розрахунків визначити — за всіма цими 25-ма шкалами — його загальне фоносемантичне значення. Звісно, це під силу тільки комп'ютерам, які працюють на основі відповідних програм. Сьогодні кожен, хто має доступ до Інтернету, може звернутися до програми фоносемантичного аналізу[310] і визначити, яким чином у людській підсвідомості сприймається те чи інше слово (принаймні у першому наближенні).

[308] Результати дисертації частково викладені в його книгах «Фонетическое значение» (ЛГУ, 1974) та «Звук и смысл» (М., 1981).

[309] Ідеться про *підсвідомі, рефлекторні* асоціації, що їх викликають у людей ті чи інші звуки. Приміром, звук [р] асоціюється з чимось енергійним, грізним, гримким, іноді загрозливим (недаремно ж навіть собака і той гарчить: «Р-р-р-р...»), звук [л] — з чимось легким, лагідним, світлим тощо.

[310] Інтерфейс програми і відповідні пояснення до неї знаходяться за адресою http://www.analizfamilii.ru.

Недоліком програми є те, що вона має лише російськомовний інтерфейс, тому не може точно проаналізувати вхідні дані з українських слів, наприклад, з глотковим українським звуком [г] (на противагу проривному російському [ґ]). Крім того, незрозуміло, наскільки вірно вона моделює сприйняття звуків представниками різних народів і рас. Проте вибіркова перевірка підтвердила доволі надійні результати для багатьох українських слів, важливо лише записувати їх російськими літерами і вказувати наголос, наприклад: «Украйи*на», «а*рийи», «о*рийи», «украйи*нци» тощо. Цікаво, що, згідно з результатами згаданої комп'ютерної програми, більшість українських слів звучить значно сильніше, світліше і милозвучніше у порівнянні з російськими відповідниками.

— Незрозуміло, чому це російськомовній програмі більше «подобаються» українські слова? Узагалі-то росіяни начебто вважають свою рідну мову милозвучнішою, аніж українська...

Можливо, в силу певних обставин методика професора Журавльова виявилася найкраще пристосованою саме для «українського вуха». По-перше, він експериментував зі студентами свого університету, а вони переважно були переселенцями з України і Білорусі (після другої світової війни з Калінінградської області виселили майже всіх німців). У Калінінграді й досі живе багато українців, а у працях із фоносемантики разом з Журавльовим згадуються такі прізвища, як Левицький і Величковський. По-друге, імовірно, що для своїх фоносемантичних експериментів Журавльов запрошував студентів «з музичним слухом» (без якого дуже важко дати характеристику звукові за 25-ма параметрами), а такими виявлялися в основному українці як представники народу з найрозвиненішою у світі пісенною культурою (див. 2.6. «Галли — кельти»).

Проте може бути й інше пояснення, чому програмі більше «подобаються» українські слова. Можливо, що фоносемантичний вплив на підсвідомість пов'язаний із загальнолюдськими інваріантами (константами, архетипами), які виявляють себе незалежно від етнічних відмінностей, а українська мова разом з італійською визнані наймилозвучнішими мовами світу.

— Тож якими є результати фоносемантичних досліджень стосовно слів «арій» і «орій»? Чи зафіксувала програма якісну різницю між ними?

Комп'ютерний фоносемантичний аналіз показав, що обидва слова мають дуже світлий і позитивний вплив на підсвідомість:

«арії» — хоробре, величне, гарне, просте, голосне, красиве, гладке, яскраве, радісне, гаряче, активне, швидке, легке, округле, могутнє;

«орії» — хоробре, велике, величне, гарне, просте, голосне, красиве, гладке, яскраве, світле, сильне, активне, округле, могутнє.

Якщо ж проаналізувати різницю між цими двома рядами характеристик, то отримаємо:

«арії» — радісне, швидке, легке;

«орії» — велике, світле, сильне.

Таким чином, хай би як скептично ми поставилися до машинного аналізу нюансів, що відрізняють ці два слова, але комп'ютер таки виявив найсуттєвіше: **РАдісний динамізм аріїв і МАсивну силу оріїв.** Якщо вдатися до біологічних аналогій, то це нагадує рухливість сперматозоїдів і спокій яйцеклітини, яка більша за них у тисячі разів.

— ***Отже, випадає так, що арії — це активна меншість, а орії — пасивна більшість?***

Не зовсім так. Насправді і арії, і орії є хоробрими, могутніми і активними (дивись результати комп'ютерного аналізу), просто активність перших виявляється в ситуаціях атаки, а активність других — у ситуаціях оборони та впорядкування.

3. Орійська і Арійська церкви

Наведене вище дослідження дозволяє краще прояснити євангельське пророцтво про дві Хрестові церкви. Нинішня християнська громада повинна очиститися від фарисейських фальсифікацій і стати Церквою Петра. Будучи орійською Церквою, вона повинна зосереджувати свою активність на збереженні давніх традицій, дослідженні витоків і сенсів ритуалів, продовжувати українську традицію гармонійного поєднання вчення Ісуса Хреста і прадавніх народних звичаїв. Вона повинна дати простір для самореалізації оріям, тобто людям консервативним і обережним, схильним довіряти своєму досвідові і стократно перевіряти все нове.

Натомість Церква Івана повинна акцентувати увагу на поточних реаліях і перспективах розвитку, не дублюючи при цьому діяльність Церкви Петра, бо в кожної Церкви багато своєї роботи. Церква Івана, будучи арійською духовною громадою, вочевидь, застосовуватиме інші ритуали, іншу естетику, інші форми діяльності, що суттєво відрізнятимуться від звичних. А все тому, що її завдання — експериментувати і опановувати новизну, виходити за межі відомого, бути на вістрі наукового і соціального прогресу. **Згідно зі своїм атакуючим призначенням, Церква Івана не повинна**

прив’язуватися до звичного минулого, щоб «не відбирати хліб» у Церкви Петра. Для набуття високої динаміки арійській Церкві треба ґрунтувати свою діяльність на 4-х опорах, якими є:

1) очищена Добра Новина як Господнє послання сучасній цивілізації і унікальний футурологічний документ двохтисячолітньої давності;

2) метафізичні принципи і загальносистемні закономірності;

3) широка проповідь і масове зцілення народу;

4) чутливе реагування на поточні реалії з активною участю в інформаційних, наукових, мистецьких та суспільно-організаційних процесах.

Після формування орійської і арійської духовних громад — однаково легітимних і взаємновизнаних Церкви Петра і Церкви Івана — відбудеться їхня творча взаємодія. Подібно до взаємодії жіночого і чоловічого начал, вони зіллються в єдину Українську Хрестову Церкву. Внесок кожної Церкви, незалежно від її кількісних характеристик, становитиме приблизно 50% до спільної скарбниці — так, як це відбувається при зачатті нової істоти, коли велика яйцеклітина і малий сперматозоїд дають їй по 50% своєї генетичної інформації. З усього цього колосального розмаїття новостворена Церква відбере найкраще — те, що дасть їй найбільшої земної життєспроможності і найвищої ефективності у виконанні Божої волі.

4. Третій Гетьманат

Народження оновленої української духовної громади надасть змогу реалізувати передову модель національної держави — Третій Гетьманат, державу української мрії. Її головною особливістю буде природовідповідність, адже її фундаментом будуть закони Творця. Як ми вже говорили, сукупність божественних законів в арійській традиції позначається терміном Прав, тому Третій Гетьманат буде правовою державою в істинному сенсі цього слова. Людяність і життєспроможність української держави ґрунтуватиметься на вченні Ісуса Хреста, 7-тисячолітній арійській традиції і 25-тисячолітній традиції Білої раси. Зупинимося на кількох найважливіших моментах природовідповідної соціальної організації.

1. Нова держава буде виразником волі українського народу як організованої духовної Громади — Церкви. Народ делегує виконання владної функції своїм кращим представникам, контролює це виконання за допомогою структур Громади, дає оцінку владі та здійснює її оновлення. Принципова вимога до народних обранців чітко

сформульована Ісусом Хрестом: «*Ви знаєте, що ті, яких вважають князями народів, верховодять ними, і їхні вельможі утискають їх. Не так воно хай буде між вами, але хто з-між вас хоче стати великим, хай буде вам слугою, і хто з-між вас хоче бути першим, хай буде рабом усіх*» (Мк 10.42—44). Чим вищий рівень державного діяча, тим вища його інтеграція в життя національного організму. Найвища виборна посадова особа — Гетьман — уже не належить собі, кожна мить його життя належить його народові.

2. Як Всесвіт єдиноначально керується всемогутнім і відповідальним Творцем, так на кожному рівні загальнодержавної і місцевої влади має бути повноважна і відповідальна особа. Бо влада — це не лише права, а й відповідальність; права і роботу розділити можна, але відповідальність не ділиться в принципі. Тобто там, де відповідає більше однієї людини, насправді вже не відповідає ніхто, — це однозначно підтвердить будь-який керівник. Найгірша влада — це безвідповідальна влада. Сьогодні ми маємо саме таку владу. І вона такою ж залишиться, незалежно від кадрових перестановок, якщо ми не змінимо модель управління. Третій Гетьманат передбачає виборну персоналізовану владу на всіх рівнях державного управління і місцевого самоврядування. Чим вищий рівень владних повноважень керівника, тим більша його відповідальність.

Гетьман концентрує у своїх руках усю повноту законодавчої, виконавчої і судової влади (окрім здійснюваного Церквою конституційного суду). Як наслідок, між трьома гілками влади зникає протистояння, здатне загальмувати або цілком зруйнувати будь-які перетворення у державі. Натомість гетьман отримує всі необхідні повноваження для здійснення системних перетворень. Концентрація влади та її персоналізація позбавляє владу анонімності і колективної безвідповідальності. При цьому гетьман несе персональну відповідальність за стан справ у всій державі, так само як голова людини — за стан і поведінку керованого нею тіла. За результати своєї діяльності гетьман відповідає всім своїм майном, своєю свободою і своїм життям.

3. Ключовим інструментом контролю за діяльністю гетьмана, а також активізації творчого потенціалу народу має бути постійний відкритий моніторинг стану справ у державі. Для цього щоквартально мають оприлюднюватися узагальнені об’єктивні показники у сферах економіки, життєвого рівня, житла, харчування, культури, здоров’я, освіти, народжуваності та смертності, екології, обороноздатності, правопорушень тощо. Люди повинні знати, які реальні процеси відбуваються в житті національного організму — без сьогоднішніх брехні,

напівправди та лицемірства: «*Остерігайтесь фарисейської закваски, тобто лицемірства. Нічого бо нема схованого, що б не відкрилось, і скритого, що б не виявилось. Ось чому те, що ви сказали потемки, почується при світлі; і те, що ви говорили на вухо по сховках, оголоситься на крівлях*» (Лк 12.1—3); «*Хай буде ваше слово: так — так; ні — ні. А що більше цього, те від лихого*» (Мт 5.37).

4. Головною метою Третього Гетьманату є поліпшення якості життя українського народу, його економічний і цивілізаційно-расовий прогрес. Тому головні зусилля держави мають бути спрямовані на освіту населення та його оздоровлення. Діти, екологія і культура — це ті сфери, які досі перебували на узбіччі державної політики і фінансувалися за залишковим принципом. У новій державі вони перебуватимуть у центрі, оскільки від них залежить все інше — економічне зростання, національна безпека і міжнародний авторитет.

Формування Третього Гетьманату як передової форми державної організації є ключовою умовою подолання Україною, а за нею і всім людством нинішньої глобальної культурно-цивілізаційної кризи і здійснення Переходу на вищий рівень еволюційного розвитку. Заради цього Переходу два тисячоліття тому в наш світ прийшов Син Божий, пережив добровільні страждання, смерть і воскресіння, заснував свою духовну Громаду і залишив нам послання про стратегію нового народу в умовах кризового випробовування — Добру Новину.

Сприйняття її як божественної програми сформує нову людську спільноту, що стане домінуючою планетарною силою найближчих тисячоліть. Ідеться про формування нової раси, яка є шостою в еволюції людського роду — після рас неоантропів, негроїдів, монголоїдів, кроманьйонців і арійців. Раса нових аріїв відрізнятиметься від попередників сонячним світоглядом, вищими вольовими та інтелектуально-психічними якостями, суттєво кращим здоров’ям, досконалішим рівнем соціальної організації і технологій.

Не питайте, коли це відбудеться, — процес перетворення України і світу вже розпочався. Бог-Творець і ангельські сили готові нам допомогти, тож усе залежить від нас, від нашої сміливості, чистоти і волі: *Дерзай, сину! Дерзай, дочко! Віра твоя спасла тебе. Царство Боже здобувається силою, і ті, що докладають зусилля, схоплюють його!*

Хай Буде!

Київ, 2005 (7513)

ПОКАЖЧИК ОСНОВНИХ ПОНЯТЬ, НАЗВ І ПЕРСОНАЛІЙ

Є

Ж

З

І

Й

К

Л

М